

P. A L B E R T I :

SVĚTEC
DON BOSKO

ČTVRTÉ VYDÁNÍ

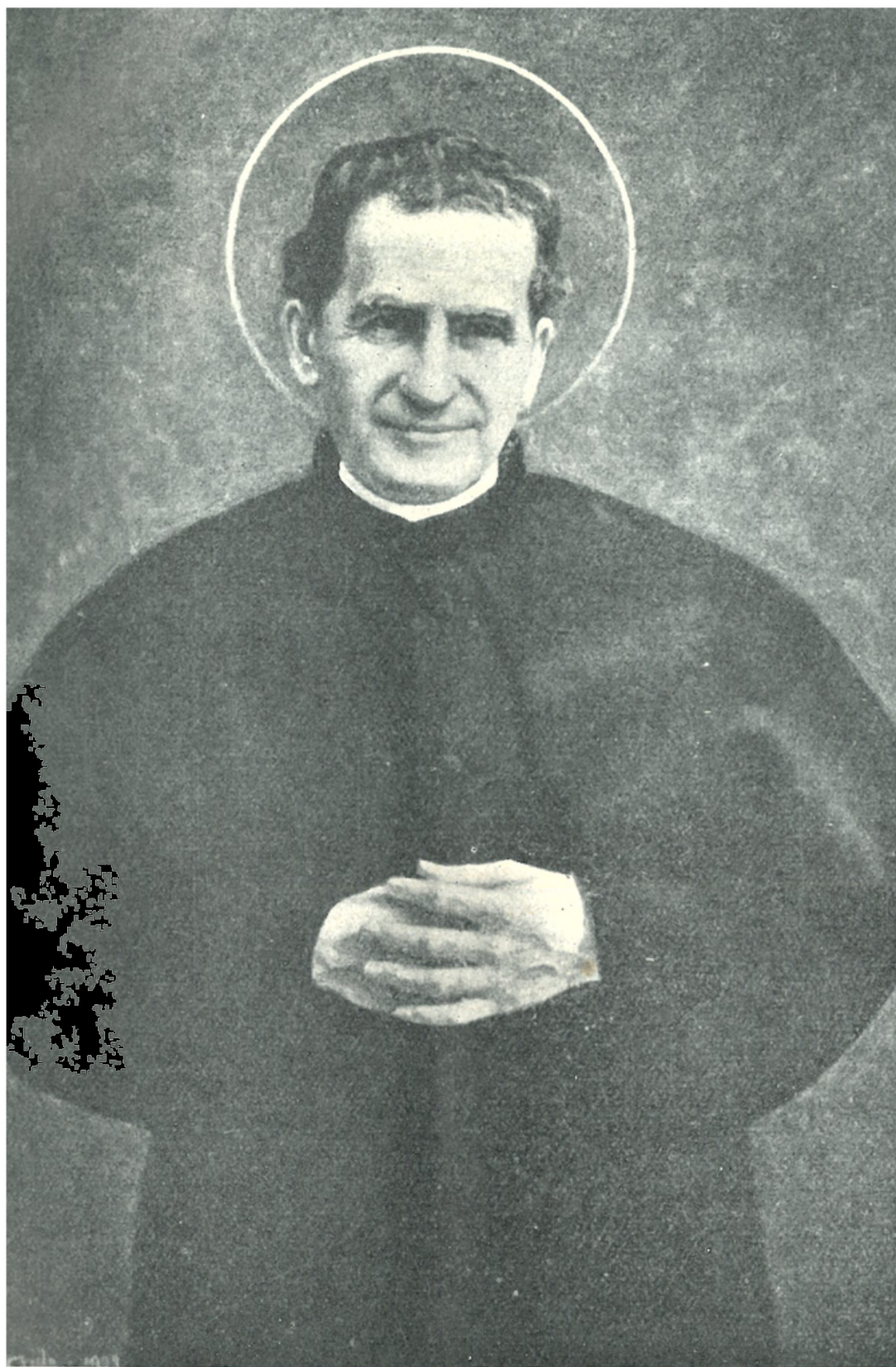
1 9 4 6

IMPRIMATUR,

Olomucii, die 28. Novembris 1935.

Dr Joannes Martinů, Vicarius gēneralis.

Nr. 19.432.

SVATÝ JAN BOSKO

ÚVODEM.

Neodolav prosbě vdp. P. Ignáce Stuchlého, ředitele salesiánského ústavu ve Fryštáku, slíbil jsem, že přeložím životopis sv. Jana Boska, a to buď knihu A. Auffraye: Le Bienheureux Don Bosco, nebo kardinála Salottiho: Il Beato Giovanni Bosco. Obě vyšly roku 1929, kdy Don Bosco byl prohlášen blahoslaveným. První vydala Librairie Catholique Emmanuel Vitte 3 Place Bellecour v Lyoně, v Paříži Place Saint-Sulpice 1; druhou vydala Società Editrice Internazionale, Torino, Corso Regina Margherita 174. - Volba byla opravdu těžká, obě knihy se předstihují. Překládal jsem tedy z obou. Kostra je podle knihy Auffrayovy, mnoho je podle Salottiho. Není tu možno mluvit o překladu v pravém slova smyslu. Pročetl jsem jednotlivé části a pak jsem psal svým způsobem, nepřidávaje ani neubíraje ovšem nic podstatného, ani co by se někomu mohlo zdáti maličkovit.

Don Bosko žil a jeho životopis čteme v dobách zločinů a násilí, kdy si dosti lidí navyklo přepadat, byť i jen v myšlenkách, i samého Pána. Boha slovy: Ruce vzhůru, nemáš mezi námi co činit! A mnozí se i domýšlejí, že Pán Bůh se dá zastrašit a nechá duchovním lupičům volné pole. Ale ten, jenž jest na nebesích, směje se jim. Pravice Boží pracuje nezkrácená, a Panna Maria, prostřednice spásy, Královna všemohoucí, zasahuje neustále i tam, kde o ní slyšet nechtějí. Don Bosko a jeho dílo jsou zřejmým důkazem o zásahu Božím a Panny Marie do osudů lidských.

Životopis Dona Boska, jak jej budeme čísti, je dílem velmi neúplným, je toliko klasobraním, výběrem některých důležitějších událostí z jeho života. Nic není vybásněno, vše je čirá skutečnost, ať si o ní myslí, kdo chce a jak chce.

Kardinál Salotti byl léta a léta v papežské Kongregaci obřadů tak zvaným generálním promotorem fidei, t. j. všeobecným ově-

řitelem věci víry při procesech blahořečení nebo svatořečení. Jeho úkolem bylo sestavovati přesné dotazníky, a to jen o událostech, jež se skutečně staly. Otázky nesmějí býti tak sestavené, aby vyloudily už jistou odpověď, nýbrž musí badati jen po pravdě i proti údajům podaným. Odpovědi na otázky předává pak promotor příslušným soudcům. Když se jedná o blahořečení nebo svatořečení některého křesťana, není snad na světě přísnějšího a nemilosrdnějšího soudu nad Kongregaci ritů. Její diabolus rotae, soudní satan, přetrásá jako na řesetu život kandidáta svatosti, hledá kdekterý koukol, upozorňuje na všecho, co jen zdaleka by mohlo proti svatořečení mluvit, je posledním ze všech, kteří uvěří. Úloha, prozkoumat život a činy sv. Jana Boska byla svěřena kardinálu Salottimu, od roku 1907 do 1929. Prostudoval devět svazků Životopisných pamětí Dona Boska, sebraných od prvního životopisce a vrstevníka Boskova, Lemoyna, oba svazky Životopisu Boskova od téhož autora, prostudoval bedlivě 34 foliových svazků protokolu informačního a apoštolského procesu o Donu Boskovi, konaného v Turině, svazky procesu a soukromých údajů u Kongregace obřadů, prohlédl vydané i posud nevydané spisy Boskovy a četné listiny, uschovávané v archivech salesiánských. Píše: Všechny ty prameny jsem zkoumal, kontroloval a hodnotil. Když jsem narazil na událost, která podle mého zdání nesouhlasila úplně s pravdou, vynechal jsem ji. Co se mi zdálo pochybným, buď jsem o tom nepsal, nebo jsem vypravoval způsobem pochybujícího. Vynechal jsem odvázně a upřímně, co není historicky zaručeno.

A. Auffray je věhlasný spisovatel salesiánský, jehož spis *En plain brousse équatoriale* i Životopis sv. Don Boska byl poctěn francouzskou Akademií. Životopis sv. Dona Boska spisoval pět let, prošel mnohokrát všemi místy, kde sv. Don Bosko působil, prostudoval tutéž látku, jak ji udává kardinál Salotti, a vyzvěděl mnoho podrobností od lidí, kteří světce ještě osobně znali a s ním se stýkali. Těchto živých svědků žije posud velmi mnoho. V předmluvě svého díla poznamenává P. A. Auffray: Nenapsali jsme nic historicky nezaručeného. Každou událost tohoto života, každou citovanou větu, každou psychologickou výpověď mohli bychom v poznámkách pevnými důkazy ověřit. Neučinili jsme tak, vyhýbajíce se puntičkářství, nechtějíce čtenáře zahrnovat přítěží erudiční a rušit jejich četbu za každým odstavcem. Je nám ctí se domnívati, že na těchto stránkách není ani podrob-

nost vybájena. Psali jsme na základě pečlivě protříbených dokladů a svědectví prozkoumaných.

Podle uvedených autorů je zpracována i tato kniha. Poslední strany o slavnosti svatořečení jsou napsány podle italských časopisů a novin: *La Festa*, *Pro Familia*, *L'Osservatore Romano*, *La Tribuna*, *L'Avvenire d'Italia*, *La Stampa*, *Giornale d'Italia*.

Z úcty a lásky k sv. Janu Boskovi a k jeho Dílu, v naší vlasti se tak slibně rozvíjejícímu, proseděl jsem nad knihou u psacího stolku celé prázdniny 1934 od rána do noci. Ale počítám prázdniny, se sv. Janem Boskem v duchu ztrávené, k nejšťastnějším prázdninám, jaké jsem kdy prožil. Se mnou pracovali i jiní, prohlízejíce a opravujíce bedlivě rukopisy, a to zvláště ctihodný Fr. Fiala, bohoslovec. Všem spolupracovníkům srdečné Pán Bůh zaplať!

Sv. Done Bosko, oroduj za nás!

V Koasicích 3. září 1934.

P. Alberti.

ÚVODEM K ČTVRTÉMU VYDÁNÍ.

Konečně se nám podařilo připravit čtvrté vydání knihy *Světce Don Bosko*, po níž se tolik volalo v letech válečných a ještě více nyní po válce. Už nebudeme muset odbývat objednávky smutným »nemáme«.

Jen jedna bolest ještě kalí radostnou chvíli. P. Alberti, autor krásné knihy, není více mezi živými. Odešel od nás 14. ledna 1946. Bůh mu dej lehké odpočinutí. Prosíme čtenáře této knihy, aby na něho nezapomněli ve svých modlitbách a přáli mu radostného patření na Boha ve společnosti Panny Marie Pomocnice a sv. Jana Boska, jimž touto knihou postavil v českém národě nehynoucí pomník lásky a oddanosti. A světlo věčné ať mu svítí.

Nové vydání vychází téměř beze změny. P. Alberti vykreslil portrét světce tak krásně, že není třeba cokoli na něm měnit

Sořetec nebyl nikdy politicky řinným, ačkoli s politiky jednail téměř denně. Byl jen svařým katolickým knězem, dobrodincem lidstva, otcem a vychovatelem mládeže, moderním apořtolem, schopným velkoryse jiti s dobou sociálních převratů, tuřícím blížící se přestavbu lidské společnosti ve společnost novou, lepší, křesřanskou. Jeho dílo je trvale poznamenáno pravou, neomezenou katolicitou, má platnost všeobecnou.

Kěž nové vydání knihy přinese užitek všem řem, kdož ji budou řísti. Kěž slouží jako doklad sociálního řítění řírkve katolické. Don Bosko byl katolickým knězem.

Salesiáni.

PIEMONTE A TURIN PŘED STO LETY.

Každý člověk je dítětem nejen své doby, nýbrž i svého kraje a okolí, v kterém vyrostl, kde žil a působil. Sv. Don Bosko se narodil v někdejším vévodství piemontském, v části království sardinského, a většinu svého života prožil v hlavním piemontském městě Turině. Turin byl úrodnou půdou, do které Don Bosko zasal nepatrné seménko světového díla salesiánského, v Turině se stal velkým a slavným mužem svého století, a svět-cem, jemuž vděčně žehnají a žehnati budou národové všeho okrsku zemského, u kterých jeho dílo zapustilo kořeny.

O Piemontu jsme jako děti slýchali od bývalých rakouských vojáků, kteří léta a léta sloužili na vojně v »Netalii« a vyprávěli o svých bojích s Piemontem nebo se Sardinskem. Z Piemontu k nám v dřívějších letech přicházelo mnoho a velmi hledaných dělníků k regulacím řek, k stavbám drah a silnic, dovedných zedníků, betonářů atd. Dnes je Piemont severozápadní částí italského státu a je na severu, na západě a na jihu v délce asi 600 km ověnčen Alpami; odtud i jméno kraje: au pied des monts — na úpatí hor. Alpští velikáni, Monte Rosa, Cervino, Mont Blanc, Gran Paradiso, Monte Viso, jsou odvěkými strážci Piemontu, dodávající současně celému kraji neobyčejného půvabu a krásy. Průsmyky piemontských Alp se kdysi do Italie valila vojska Hanibalova, Karla Velikého, Napoleonova. Na Monte Viso pramení Pád, který se svými četnými přítoky zúrodňuje Piemont, Lombardsko a Benátsko.

Čím blíže k Alpám, tím pahorkatější je kraj. Uprostřed a na východě, v rozloze asi 30.000 km², je Piemont úrodnou rovinou, posázenou bujnými morušovníky, osetou kukuřicí, obilím, rýží a řepou.

Piemont býval odedávna válečným jevištěm, proto mají jeho

obyvatelé v krvi jakousi vojenskou srdatost. Jsou velmi trpěliví, skoro tvrdí, i bolesti hledí klidně do očí, a co chvíle, i v nejtěžších souženích, říkají navyklé »pazienza«, jen trpělivost! V utrpení jsou Piemonťané zamyšlení, nepromluví ani slova. Pláč považují za slabost, která sluší snad ještě ženám, muže zdobí srdatost, jíž se nikdy nesmějí zříci. Jejich radost je najíst se, napít se, zatančit si a pro ukrácení chvíle anebo i pro zisk si také zahrát v karty nebo jinou hru.

V jednání jsou obyvatelé Piemontu pravidelně humorní a velmi chytří. Umějí velmi dovedně z jiného tahat rozumy, jak se říká, nechávající si své nejpádnější důvody na konec. Když někdy jejich nejpádnější důvod selže, umějí, jako dobří Italové, věc několika slovy tak jemně vyložit nebo zaonačit, že jim skutečně není možno přijít na kobytku.

Na rozdíl od milánských sousedů se Piemonťané nedají snadno nadchnout a rozrušit, jsou klidní, vážní, mysliví. Jejich srdce roztává pomalu jako sníh na ledovcích piemontských Alp. Však je také nazývají »Bougianén — klidnými tatíky«. Co slíbí, to také splní, slovo dané je jim svaté. Když se do něčeho pustí, vytrvají při svém díle. K rodné půdě lnou jako Hanáci k své Haně, a když je boj o život donutí, aby šli za chlebem do ciziny, provází je vždy i nevýslovná tesknost po drahé domovině a touha, aby se s nabytým majetkem zase co nejdříve usadili v otčině. Královský rod italský, spjatý od staletí s Piemontem, měl v Piemonťanech nejoddanější poddané. Hory, uzavírající Piemont se tří stran, zajistily Piemonťanům i příjemnou prostotu mravů a obyčejů. Ačkoli jsou Piemonťané velmi chytří, nejsou lstiví ani vychytralí; jsou velmi upřímní, spolehliví a praktičtí. Od ostatních Italů se liší klidem a slabou obrazotvorností. Mají smysl pro krásu, ale nedovedou díla umělecké krásy vytvořit.

Piemonťané jsou velmi nábožní, sem tam až trochu pověřčiví, vnitřní zbožnost rádi projevují i zevně. Podivuhodná je zvláště jejich víra a dětinná oddanost v Boží Prozřetelnost. I smrt přijímají velmi oddaně a z lásky k Pánu Bohu. Nebojí se ani smrti, ani mrtvých. I malé děti přicházejí k mrtvolám přátel se pomodlit a pokropit je svěcenou vodou. Piemonťané lnou celým srdcem k Panně Marii. Stačí vyslovit jen jméno Madonna, a láska k ní zazáří jim z očí.

Život na piemontském venkově má ráz poněkud patriarchální. Na piemontské rovině není velkých ucelených vesnic jako u nás,

jsou tam jako rozseta nesčetná větší i menší rodová hospodářství, jako v Americe farmy nebo na našem Valašsku paseky. Každé hospodářství má svého náčelníka, otce a pána všech ostatních, zvaného »l cap«, který rozkazuje četným synům a dcerám, zeťům a snachám, i vnoučatům. Všichni se společně modlívali a společně pracují. Náčelník rozděluje práci, uschovává výdělek a vyplácí, co vypláceti třeba. Jeho slovo »comando mi«, po našem »jářku«, je v domě slovem, od kterého není odvolání. Jsa si vědom svých práv i své odpovědnosti, vládne náčelník nade vším rodovým hospodářstvím a chrání je. On prodává a kupuje, on jedná se sousedy, on zastupuje rodinu před státními i církevními úřady. Ostatní, hospodyně nevyjímaje, nemají práva v domě rozkazovat. Patriarchální zřízení rodin piemontských má ovšem tu a tam i své stíny, na příklad chlapcům se dává přednost před děvčaty, a z té příčiny mužové hledí na ženy trochu úkosem. Ve všech domech dbají rodinné, křesťanské cti, a tato svatá ctižádost, katolická víra a láska k práci udržují a zachovávají v rodinách čistotu duší a věrnost srdcí.

Zkrátka řečeno, Piemontané jsou pěkní, vzhlední. Vynikají víc silou než útlostí, víc jakousi obhroublostí než jemností, víc sklony vojenskými než uměleckými, víc prostotou než duševní neprůhledností. Jsou lidem, v kterém Řím a Francie zanechaly věnem smetánku svých chyb i svých nejlepších vlastností.

*

O jednotu, celistvost a blaho Piemontu si získal nemalé zásluhy rod savojský, potomní královský rod italský. Jeho dějiny jistě zaslouží těchto několik řádků. Před tisícem let, kdy v Miláně, ve Florencii, Ferrare, v Parmě a v Neapoli vznikly, mocensky rostly a pak se své výše a moci klesaly slavné knížecí rody italské, Visconti, Sforzové, Medici, Este, Farnesové, Bourbonové, neznamenal rodina savojská ještě nic ani ve své původní vlasti Francii, ani v Italii. Její moc rostla pomalu, takřka neviditelně, ale jistě, až udeřila hodina, kdy rodina savojská zasedla na trůně sjednocené Italie. Savojoové sluli kdysi hrabaty z Maurienne a byli císařskými vasaly ve vévodství burgundském. Za věrné služby je císař odměnil panstvím nad Tarentaisí a potom nad Aostou v Italii. Svatbami, záměnami, dědic-

tvím a šťastnými válkami rostly jejich statky i moc. Začátkem 15. století povýšil císař Zikmund savojského hraběte Amadea VIII. na vévodu, aby »odměnil šlechtetnost jeho ducha, přímost jeho srdce a jemnost povahy«. Po válkách mezi francouzským králem Františkem I. a císařem Karlem V. nastoupil na vévodský trůn savojský Emanuel Filibert, zvaný druhým otcem a zakladatelem dynastie savojské. Jeho prvním státnickým činem bylo, že přeložil své sídlo z Francie do Turina a Turin povýšil na hlavní město svého vévodství. Do Turina odstěhovali ze Chambery i palladium rodu savojského, svatý rubáš, do kterého bylo tělo Krista Pána zavínuto k pochřbu. V Turině se rod savojský poitalštil. Po válkách o nástupnictví ve Španělsku bylo rodu savojskému smlouvou utrechtskou přiřknuto panství nad Sicilií, později se mu místo Sicilie dostalo svrchovanosti nad Sardinii. Tak se dostali Savojoové, bývalá hrabata mauriennská, mezi svrchované vladaře evropské. Francouzská revoluce a potom Napoleon se na 20 let zmocnili Piemontu, ale roku 1815 byly králi sardskému vráceny všechny jeho majetky na pevnině, ano, bylo mu přidáno ještě i vévodství janovské. Savojoové se stali mocnějšími, než kdykoli předtím. Tato moc uschopnila savojský rod k dílu, po kterém dávno volali italští vlastenci, totiž aby se Itálie, rozkouskovaná a z velké části ovládaná cizinci, sjednotila a osvobodila od cizí nadvlády. Dílo to vykonali králové Karel Albert a Viktor Emanuel II. Za vlády těchto dvou králů žil a dílo své budoval sv. Don Bosco. A na svém díle zakoušel světlo i stín královské politiky. Protože královskou politiku prováděly živly Církvi zřejmě nepřátelské a Církvi i papeži připravily mnoho trpkých chvil, bývali jsme my, katolíci, zvyklí považovat královský rod savojský za rod Církvi velmi nepřátelský, což, bohudík, nebylo pravda. Ačkoli politika stavěla savojský rod někdy do příkrého boje proticírkevního, a třeba všichni Savojoové nebyli právě světci, přece rod savojský dal Církvi i několik význačných světců: blah. Humberta, hr. Savojského, bl. Bonifáce Savojského, arcibiskupa kanterburského, bl. Markétu Savojskou, bl. Amadea, vévodu Savojského a bl. Luisu Savojskou.

*

Střediskem královské politiky a zároveň i salesiánského díla Boskova bylo hlavní město piemontské, Turin. Dnešní Turin, proslulý svou rozlohou a přímými, širokými ulicemi, má asi 600.000 obyvatel. Rozloha města se neustále rozrůstá všemi směry. Od roku 1562 do 1865 byl Turin městem královským a šlechtickým, vojenským a klášterním, dnes (r. 1934) tam udává tón bohaté velkoměšťanstvo, které klidně, rozvážně, vytrvale a úspěšně těží ze svých velkozávodů. Ačkoli dnes vane Turinem jiný duch, ač přibýlo v něm mnoho nových ulic a náměstí, nádherně osvětlených, ačkoli všemi směry jezdí elektrické vozy a auta, zůstává zevnější život velkoměstský takřka nezměněn, takže kdyby dnes vstali z hrobu turinští nebožtíci, kteří před sto lety zemřeli, byli by překvapeni snad jen vzrůstem města a čistějším ovzduším.

Královský palác Karla Alberta, o slavnostech plný nádhery a dvorní obřadnosti, zpravidla zamčený a obyčejným smrtelníkům nepřístupný, hleděl zasmušile do ulic turinských. Nudná zasmušilost královského paláce jako nákaza přecházela i do turinské šlechty, staré i nové, do měšťanů, ano i do prostého lidu.

Společenské třídy turinského obyvatelstva se od sebe velmi různily, chodily vedle sebe jako po rovnoběžných cestách, nikdy se navzájem nestýkajíce. Smetánku turinské společnosti tvořily dva povznesené stavy, vojsko a kněžstvo.

Ve vojsku, od nejvyšších k nejnižším, bylo víc chrabrosti než vojenského vzdělání. Důstojnictvo bylo velmi naduté, osobité, plné strojenosti a malicherného velikášství. Málokterý z důstojníků se dobře vyznal ve vojenské vědě a ve správném velení.

Kněžstva, světského i řeholního, bylo v Turině až nazbyt. Jejich duševní úroveň nebyla však úměrná jejich počtu. Jen někteří z nich vynikali hlubokým vzděláním. Zdá se, že jesuité, kteří vychovávali mládež zámožných rodin turinských, vynikali jak vzděláním, tak i společenským vlivem.

Možno říci, že vrchnost jak církevní, tak státní, se nestarala o vzdělání ani o výchovu lidu. Veřejných škol dívčích nebylo v Turině vůbec, a školy chlapecké pojaly nejvíce asi 1500 hochů, pro ostatní nebylo už místa. Roční rozpočet na tyto školy býval obyčejně asi 150.000 franků. Útulek pro malé, osiřelé děti byl teprv v začátcích; zřídilo jej několik pánů z turinské společnosti: Robert d'Azeglio, Gustav a Kamil Cavourové, za pomoci vynikající dámy turinské, markýzy Barolovy.

Na středních školách i na universitních fakultách se stále vyučovalo zastaralým způsobem. Ze spousty lidí průměrných však přece vynikali aspoň někteří profesori vysoko nad průměr: Ludvík della Margherita jako právník, Vavřinec Martini a Alexandr Riberi jako lékaři, Paravia Petr a Tomáš Vallauri jako učitelé literatury. V matematice si dobyli skvělého jména Karel Giulio a Jan Plana, ve fyzice a ve vědách přírodních Amadeo Avogadro, Angelo Sismondo a Askanio Sobrero.

Král Karel Albert, nastoupiv na trůn, podněcoval svou štedrostí všechna odvětví sociální činnosti. Vše možně se snažil, aby Turin byl městem zdravým, krásným, aby piemontské zemědělství a obchod rozkvétaly; založil, podporoval a chránil četné ústavy literární, vědecké a umělecké, na př. Královské museum, Akademii krásného umění, Akademii filharmonickou a Královskou zbrojnici, nejkrásnější sbírku zbraní v Itálii.

V Turině bylo tehdy už dosti dobročinných ústavů, na př. Zbožné dílo sv. Pavla, nemocnice sv. Jana, sv. Aloisa, Útulek milosrdné lásky, ústav pro choromyslné a jiné.

Král přál těmto ústavům a podporoval zřizování ústavů nových. Velkolepé nemocnici, zřízené sv. Cottolengem a nazývané Malým domem Boží Prozřetelnosti, udělil právo veřejnosti, povolil sestrám milosrdné lásky, aby se usadily v Turině a zřizovaly tam své ústavy, které markýza Barolová budovala v nejbídnějších čtvrtích městských.

Ač milosrdná láska křesťanská v Turině závodila v budování dobročinných ústavů, scházel tam přece ústav velmi potřebný, který by se ujímal hochů z lidu, zanedbávaných anebo opuštěných od rodičů a propadajících hroznému mravnímu zkažení. Zkažení výrostci tvořili pověstné tlupy banditské, které velmi obtěžovaly hustě obydlená předměstí turinská. Nejpestnější banditskou tlupou v celém městě byla tak zv. »la Cocca« (cení zuby). Sídlo jejího velitelství bylo na severu města, ve čtvrti Valdocco, kam se policie nikdy ani neopovážila jít.

Městské úřady si bohužel nevšímalý vzrůstající se mravní zkažení a nebezpečí, hrozícího z pokolení, vychovávaného školou banditů. Šlechta a měšťanstvo se ještě méně zajímali o zpusť mládež. Od kněžstva, až příliš uzavřeného do sakristií, nežádal nikdo nic jiného, než aby střežilo pořádek a konalo přesně a slavně služby Boží.

V Turině žilo v roce 1840 na 130.000 obyvatel. Když Francou-

zové za okupace rozbořili turinské hradby, netušili, jak výborně Turiňanům posloužili. Město, dříve obklíčené a stísněné hradbami, si jakoby oddechlo, a rychle se šířilo směrem k svým třem předměstím, dorskému, pádskému a novému. Místo hradeb obkličuje dnes Turin krásná okružní třída.

Kdo se chce pokochat pohledem na Turin, nechť neváhá vyjetí si lanovou dráhou na Monte dei Cappuccini, na kapucínský kopec, malý Montmartre turinský. Rozhled s kopce uchvacuje: zdá se, že hledíte na obrovskou šachovnici. Město je stavěno po americku; všechny ulice jsou přímé a protínají se v pravém úhlu. Nestavěli však město Američané, nýbrž staří Římané. Se tří stran obkličují město Alpy, které svými ozubenými hřebeny a zasněženými vrcholy jsou městu pozadím, jakého snad není na světě. Z východní strany chrání a vroubí město zelené pahorky pádské, které na jaře hýří květem svých mandlovníků, švestek, broskvoní a jiného porostu.

Turinské domy mívaly a mají posud vzhledná podloubí, v kterých možno se procházet za každého počasí. Středem a srdcem města je Piazza Castello, zámecké náměstí s královskými budovami a se zástupy kramářů, kejklířů, cidičů bot, považlečů a žebráků. Zato náměstí sv. Karla se honosí takovým bohatstvím a přepychem, že kterýsi neapolský cestovatel je již r. 1686 nazval nejkrásnějším náměstím světovým po náměstí sv. Marka v Benátkách. Náměstí Viktora Emanuele (nyní Vittorio Veneto) je po římském náměstí sv. Petra nejprostrannějším náměstím na světě. Na náměstí Emanuele Filiberta poutá pozornost největší a nejživější městská tržnice Porta Palazzo, plná zelinářů, zelinářek, hospodyní, služek, velkoobchodníků i hokynářů, řezníků a jiných a jiných. Tržnice je stálým dostaveníčkem kluků z lidových čtvrtí, těšících se na nějaké sousto do hladových úst. Několik kroků od tržnice založil později Don Bosko Útulnu mládeže na záchranu hochů, potulujících se po tržnicích a zevlujících po ulicích.

Dokud byl Turin obezděn hradbami, chodilo se do města a z města čtyřmi hlavními branami: novou, pádskou, palácovou a susskou. Od r. 1840 vyúsťují na místech, kde stávaly hlavní brány, čtyři hlavní silnice. Tehdy se klenul nad Pádem jediný kamenný most, postavený Napoleonem, dva jiné dřevěné mosty vedly přes Doru. Jinak se přecházelo na druhé břehy turinských řek, Pádu a Dory, po lávkách; také četní převozníci na-

bízeli své služby. Nábřeží turinských řek oživovali křikem a smíchem četní barvíři a pradleny.

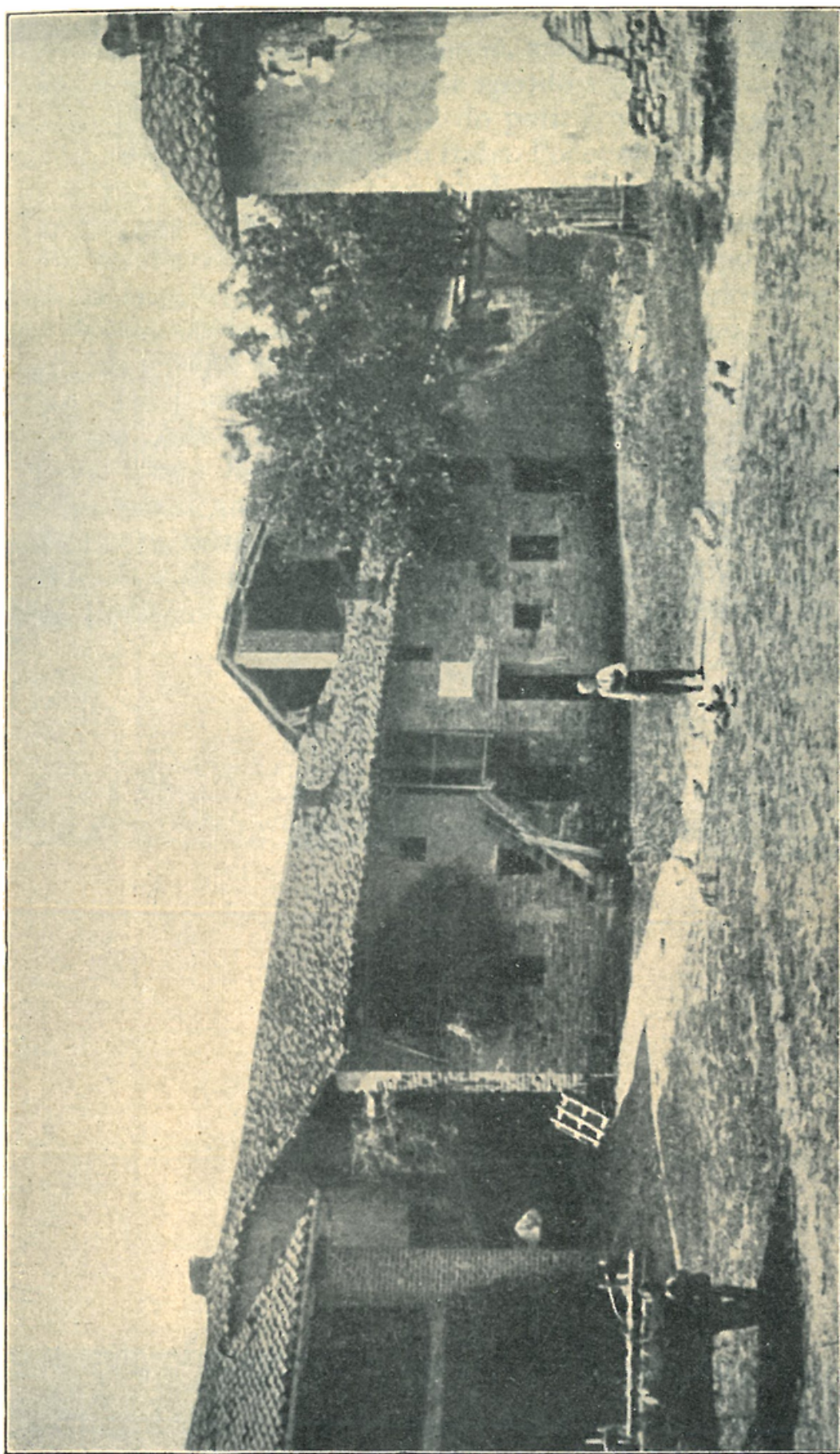
Na západním obvodu města, na straně k Francii, odkud nejčastěji přicházel nepřítel, mělo město pětihrannou pevnost. V kteréši podkrovní komůrce té pevnosti byl šest neděl internován důstojník královského námořnictva francouzského, Xaver de Maistre, a sepsal tam své mistrovské, vtipné dílko »Voyage autour de ma chambre — Cesta mou světnicí«.

Kostelů a klášterních kaplí bylo tehdy v Turině na šedesát. Nevynikaly zvláštní cenou uměleckou, ale některé z nich jsou spjaty s dějinami turinskými, na př.: bývalá katedrála s kaplí sv. rubáše Páně, mariánská svatyně turinská La Consolata, chrám Velebné Svátosti, kostel sv. Dominika.

V první polovici minulého století se Turin pomalu probouzel k životu průmyslovému. Na venkově a v předměstích vznikaly závody hedvábnické a přádelny. Jinak byl Turin městem obchodním: na náměstí Dómském se prodávaly vejce a drůbež, na náměstí Velké koruny rýže, na náměstí Karolinském víno, na náměstí Sv. Karla poživatiny, na náměstí Susském plátno a staré železo, na náměstí Sv. Tomáše obilí, na náměstí Emanuele Filiberta ovoce a zelenina a na Zeleném trhu všechno, co žaludek ráčí.

Smýšlení turinského lidu bylo kolem r. 1840 nabito italským vlastenectvím. Do půdy velmi úrodné vhodil král Albert s balkonů svého paláce svou první výzvu k práci o italskou neodvislost. Duše lidu turinského je beze vší pochyby italská, ale v povaze lidu, ve vzhledu města, v umění, v podnebí turinském je málo italského. Kterýsi historik z polovice minulého století hodnotil Turin takto: Turin je město polovojenské a poloklášterní — semisoldatesca e semifratesca; tam slyšíte jen zvonit a bubnovat. Nehodnotil však město úplně správně. Turin byl a je městem obchodním, pak se stal městem parlamentním, politickým, rozvášněným pro ideu sjednocené Italie, ačkoli vzhled turinský byl víc piemontský než italský.

Cestovatelé ze severu se zřídka zastavují v Turině; není tam, co v Italii hledají. Ulice jsou přímé, budovy sice majestátní, ale vše je jaksi znásilněno podle pravítka, umění druhotné, podnebí velmi drsné, lidé hrubšího zrna. V Turině není kouzla, a když je, tak velmi málo; tam není elegance, obrazotvornosti,

RODNÝ DOMEK SV. DONA BOSKA

jasného nebe, příjemného podnebí; není tam uměleckých divů, které cestovatelé hledají za Alpami.

V dobách, o kterých vypravujeme, začal se Turin rozrůstat. Stavělo se o závod. Staré město se spojilo s předměstími, předměstí se prodlužovala dál a dál do polí. Z venkova se hrnulo do města dělnictva víc, než bylo třeba. Počet obyvatelstva vzrůstal o statisíce. Vladařové, Karel Felix, nešťastný Karel Albert a veselý Viktor Emanuel II. se starali o zvelebení svého hlavního města. Turiňanům rostlo sebevědomí. Cítili se povolány k velkým osudům. Zatím však jako ve stínu a na okraji turinského života obchodního, politického a finančního, za zády turinských tržišť a směrů, v ústraní městského hluku a zvonění vznikala dvě podivuhodná díla, zrozená z turinského milosrdného srdce, jedno milosrdnější než druhé: dílo sv. Cottolenga a dílo sv. Dona Bosca, dvojčata, zrozená za bývalými hradbami, na pláni zrosené krví sv. mučedníků, ochránců městských. Jméno městské čtvrti, kde tato díla vznikla, je Valdocco — vallis occisorum, údolí zavražděných. Tam za dob pronásledování křesťanského hynuli svatí mučedníci turinští.

ŠŤASTNÉ A STRASTNÉ DĚTSTVÍ.

Na východ od Turina, v trojúhelníku, který mezi Turinem a Alexandrií tvoří řeky Pád a Tanar, prostírá se někdejší markrabství Monferrato, náležející k nejúrodnějším krajinám severoitalským. Je to pahorkatina, snižující se pomalu k rovině pádské. Tamější pahorky, pozorovány s ptačí perspektivy, podobají se krtičincům na širokých, úrodných polích. Na stráních těch pahorků zrají nejlepší italská vína: šumivé asti, trpké barbera a muškát, podržující vždy svou hroznovou muškátovou příchut'. Všechny stráně se zelenají révovím a morušovníky. Dole na rovině se střídají nekonečné lány řepy s lány posetými pšenicí, ovsem, konopím a žitem. Naším Hanákům by se tam jistě mnoho věcí líbilo.

Krajina je hustě obydlena zemědělským lidem. Četné vesničky přívětivě na nás shlížejí se strání, nebo si hoví v tichých údolích mezi pahorky. Za červencových žňových podvečerů, když obilí leží na podkládkách nebo je už narovnáno do vysokých stohů, a ve vinicích na révových kmenech se nalévají těžké hrozny, když zapadající slunce ještě přizlazuje žlutnoucí klasy kukuřice a odevšad se rozlévají zpěvy ženů a žneček, činí ten kraj dojem kraje blahobytného a šťastného.

Takřka na prahu Monferratu, jakmile vyjdete z Chieri, vzdáleného od Turina 18 km, objeví se vašim očím městys Castelnovo d'Asti, nyní Castelnovo Don Bosco, rozložený na mohutném pahorku. Na jeho hřebenu posud trčí zříceniny bývalého šlechtického hradu a v křivolakých uličkách co chvíle narazíte na stopy někdejšího opevnění. Ve středověku, zvláště v dobách lombardské ligy a za bojů Velfů s Gibeliny, bylo Castelnovo nejednou obléháno.

Dnes je Castelnovo památné svými světcí, bl. Cafassem a sv. Janem Boskem, kteří se zrodili na jeho území.

Sv. Don Bosko nepochází ovšem přímo z Castelnova, nýbrž z přifařené a obcí tam příslušné dědinky Becchi, vzdálené od městečka asi 5 km. Dědinka Becchi leží na mírném kopečku a má asi 20 chaloupek.

V Becchi narodil se 16. srpna 1815 rodičům Františku Boskovi a Marketě, rozené Occhienové, synáček. Den poté nesli kmotrové Melichar Occhiena a Magdalena Bosková, novorozeně do farního kostela sv. Ondřeje v Castelnovu a kněz Josef Festa je pokřtil na jméno Jan Melichar. Otec hošíkův měl v Becchi domek a několik měříček pole. Protože polní výtěžek nestačil na výživu dosti četné rodiny — žilo jich v domku šest: manželé, babička a tři chlapci — chodíval otec k sousedům do práce jako nádeník. Rodinný život u Bosků byl velmi šťastný; Marketa, druhá žena Boskova, přinesla do domácnosti pracovitě ruce a milující srdce. K staříčké Boskově matce se chovala jako vlastní dcera a k hochu Antonínu, synkovi z prvního manželství Boskova, jako vlastní matka.

Do rodinného štěstí Boskova však brzo spadla velmi hořká krupěj. Kteréhosi májového večera vešel František Bosko všecek zpocen do sklepa svého souseda, u kterého tehdy nádeničil. Z náhlého zachlazení se vyvinul prudký zápal plic. 11. května 1817, v pátek odpoledne, sbíhali se lidé do chaloupky Boskovy; hospodář umíral. A umíral odevzdaně do vůle Boží. »Hleď, Marketo,« pravil své plačící ženě, »jakou milost mi Pán prokazuje. Volá mě k sobě v pátek, a to právě v hodinu, kdy sám zemřel na kříži; a umírám třiatřicetiletý jako Kristus Pán. Odporučím ti naše děti, zvláště Jeníčka.«

Jeníček stál s matkou u lůžka umírajícího otce. Smrt otcova byla první a jedinou událostí, kterou si ze svého dětství pamatoval. Po mnoha letech vyprávěl hochům své turinské oratoře o trpké chvíli smrti otcovy: „Neměl jsem ještě ani dva roky, když mi umřel tatínek. Nepamatuji si podoby jeho tváře, vzpomínám si toliko na slova své matičky: »Jeníčku, už nemáš tatínka.« Všichni odcházeli ze světnice, jen já jsem tam chtěl zůstat. »Pojď, Jeníčku, pojď!« pobízela mě matička něžně, abych šel ven. »Dokud nepůjde tatínek,« odpověděl jsem, »nepůjdu ani já!« — »Pojď jen, Jeníčku,« pravila matka, »pojď se mnou, už nemáš tatínka!« A maminka propukla v pláč, vzala mě za ruku a táhla ven. Plakal jsem také, protože maminka

plakala; v těch letech jsem přece nemohl ještě pochopiti, jak velkým neštěstím je pozbyti otce. Ale slova: »Jeníčku, už nemáš tatínka,« vryla se mi navždy do paměti. Od této první bolesti nepamatuji si ze svého dětství až do pěti let věku nic."

Quebecký arcibiskup kardinál Begin se modlil kdysi u hrobu sv. Jana Boska ve Valsalice. Pak dojatě ukázal na řádek náhrobního nápisu, zvoucí Dona Boska »Pater orfanorum - otcem sirotek«. Kolik tisíc sirotek přijal Don Bosko za své! Kdoví, zdali jeho láska, která tolik sirotek osvobodila od bídy, nevyprýštila z oné předčasné dětské bolesti, když dvouletý Jeníček slyšel slova: »Jeníčku, už nemáš tatínka.«

Hospodář zemřel a vdova Marketa musila zastati jeho místo. A zastávala je výborně. Lidé jí radili, aby se vdala, že jinak si v těžkých dobách drahoty neporadí; ale Marketa odmítla všechny nápadníky. Děti a jejich výchova byly její první a největší péčí. Pracovala, seč jí síly stačily. Nekonala toliko prací, kterým jsou zvyklé ženy, nýbrž vykonávala i práce, které obyčejně konávají mužové. Orala, sela, sekla, vázala snopy, nakládala na vůz a svázela obilí domů, skládala je do stohů, mlátila a vynášela zrní na sýpku. Někdy si přinajala na práci i mužské nádeníky, ale všechny je unavila svým příkladem, nechtějíc nikdy zůstat pozadu za nimi. V práci a v hospodaření měla v sobě cosi mužského, ale jinak zůstávala vždy ženou, plnou vznešené jemnosti a uhlazených způsobů. Umírající odporučil její péči svou staříčkou matku, upoutanou skoro stále na lože. A Marketa měla babičku v úctě jako královnu domácnosti; poslouchala ji ve všem, radila se s ní, upouštěla hned od svých názorů, když babička smýšlela jinak, ve všem se snažila babičku uspokojit, čtla její přání takřka z očí. V zimě a ve dny, kdy nebylo práce na poli, prodlévala Marketa neustále u babičky; za nocí, když nemoc babiččina se zhoršovala, bděla u jejího lůžka. Týdně chodívala Marketa s trhem. Nevrátila se nikdy s prázdnou, vždycky něco přinesla babičce vítaného.

Marketa neměla školního vzdělání; byla vychována rodinou a kostelem. Měla však vrozený hluboký smysl pro dobrou výchovu. Nikdo na světě, ani kněz na kazatelně, ani učitel ve škole nenahradí matky. Ona vlastně utváří srdce svých dětí. Vznešenou úlohu mateřské výchovy chápala Marketa výtečně a vychovávala své děti vzorně.

Základem a cílem její výchovy byl Pán Bůh. Denně ráno

i večer poklekla celá rodina, napřed tři hoši, za nimi matka a babička, před kříž k modlitbě. Pět srdcí volalo denně k Pánu Bohu o chléb vezdejší, o sílu k povinnostem a za odpuštění všech poklesků. Sotva se hochům rozum rozbřeskl, vodila je matka k sv. zpovědi, aby se káli ze svých prvních chybiček. Co chvíle připomínala dětem přítomnost velkého Svědka všech našich činů i myšlenek, Svědka, jenž nás bude soudit: »Děti, Bůh vás vidí,« opakovala svým hochům velmi často, »Bůh vás vidí. Já jsem někdy pryč, ale On je vždy s vámi.« Myšlenku na Stvořitele vštěpovala svým synkům při každé příležitosti. Za jasného večera hleděli na hvězdnaté nebe, líbilo se jim. Maminka hochům připomněla: »Všechny ty krásné hvězdy rozsel po nebi Pán Bůh. Je-li již obloha tak krásná, jak krásně teprv bude v nebi?« Když červánky zlatily ledové vrcholy alpské a barvily obzor nepopsatelnou nádherou, když chlapci Boskovi žasli nad veškerou tou krásou, prohodila maminka: »Děti, jaké divy pro nás Pán Bůh učinil!« Sněslo-li se nad Becchi někdy krupobití a zničilo úplně nebo zčásti hrozny na vinicích, jiní lidé naříkali, ale Marketa zašeptala svým hochům: »Pokořme, děti, své hlavy. Milostivý Pán Bůh nám pěkné hrozny dal, a vzal si je. On je Pánem. Pro nás je to zkouška, na hříšníky trest.« Když v zimě sedávala rodina u teplých kamen a na okna bubnoval ledový déšť a severák skučel své příšerné písňe, nezapomněla Marketa říci chlapcům: »Moje děti, jak jsme povinni Pána Boha milovat, dává nám, čeho potřebujeme. Je opravdu otcem naším, jenž jest na nebesích.«

A přece v hrozných letech drahoty bylo někdy toho potřebného, zač hodná matka Pánu Bohu děkovala, velmi málo. Léta 1815 a 1816 byla v Piemontě velmi trpká. Pozdní mrazy a sucho zničily takřka všechnu úrodu. Chudobná rodina Boskova si dobře zapamatovala kterýsi krutý večer, kdy opravdu neměli, co by do úst strčili. Po dvou dnech se soucitný přítel Boskovy rodiny vypravil na trh, a lidem, o kterých doufal, že mají zásoby, nabízel peněz, kolik chtěli, jen aby něco sehnal pro pět hladových žaludků v chaloupce Boskově. Vrátil se s prázdnou. Nikdo mu nic neprodal. Marketa již nevěděla, ke kterému svatému by se měla modlit, aby nasýtila babičku a tři chlapce, zmořené hladem. Ve stáji měli dvě dobytčata, krávu a telátko. Zbavit se jich, jak zbavit, ale jak žít potom? Marketa si nevěděla rady. »Děti, pojďte, pomodlíme se o osvětlení Boží, co

máme dělat,« řekla dětem a už klečeli všichni a modlili se o vezdejší chléb. Pomodlivše se, šli Marketa se sousedem do chléva, zabili tele a za několik hodin měli chlapci po hladě.

Hodná matka však především pečovala o duše svých hochů a sytila je chlebem nauky nebeské. Neuměla psáti ani čísti, ale uměla katechismus a bibli a dobře znala život Krista Pána. Co uměla a věděla, tomu trpělivě učila i své hochy. Proč neposílala Marketa, obtížená tolika starostmi o chléb, své hochy na katechismus k faráři do Castelnova? Tam se vyučovalo katechismu jenom v postě a potom, pět kilometrů tam a zpět domů denní cesty bylo pro malé kluky přece trochu mnoho. Marketa vyučovala své chlapce náboženství sama. Každou neděli a svátek vedla pak děti do kostela do Murialda; bylo tam mnohem blíže než do kostela farního. Tam byly děti na mši svaté a na kázání, pan kaplan jim vyložil i trochu katechismus, vyzkoušel je a doplnil, co jim z mateřské výuky snad ještě scházelo. Časná křesťanská výchova mateřská, doplňovaná slovem Božím v kostele, vysvětluje nám mnoho ze zajímavého dětství Boskova. Když měly jít děti do kostela, matka je hezky umyla, učesala, připevnila jim podle tehdejšího zvyku na dlouhé kučeravé vlasy stužku, nastrojila je do svátečních šatů, že se na chlapce bylo radost podívat. Lidé je nazývali andílky. Marketa nečinila tak z marnivosti, nýbrž z vyššího důvodu: »Děti,« říkávala, »víte, proč vás strojím? Je neděle, den Páně, den křesťanovy radosti; chci, abyste svou radost z neděle ukázali šatem i navenek; a potom, aby vám krásné šaty připomínaly i krásu vašich dušiček. Co by vám prospěly pěkné šaty, kdyby duše byly hříchem pošpiněné? Stůjte vždy o chválu Boží, nikoli o chválu lidskou, která budí jen ctižádost a pýchu. A Pán Bůh nemůže ctižádostivých a pyšných ani vystát, trestá je. Lidé vás nazývají andílky. Buďte vždy nevinní jako andělé, buďte jak andělé, zvláště v kostele, pěkně klečte, neohlížejte se, nešepťejte, modlete se s rukama slušně sepjatýma. Kristus Pán se na vás bude ze svatostánku dívat, bude s vámi spokojen a požehná vám.«

Nejslibnější štěp zničí někdy housenky a nejlepší výchovu často podrývá špatná společnost. V malé osadě Becchi nebylo sice mnoho špatných kluků, ale nějaká prašivá ovce, schopná, aby nakazila jiné, vyskytne se všude; byla i v Becchi. Marketa znala dobře a pozorovala mravy i nemravy všech kluků v jejich dědině.

»Maminko, smíme si jít hrát s tím a tím? Volají nás.« »Ano, děti, běžte.«

A chlapci radostně vyběhli na prostranství před chalupou.

Jindy se však na stejnou prosbu dětí ozvalo matčino rozhodné »ne«. A nikdo by nebyl dětí Boskových dostal přes práh chaloupky.

Marketa byla ženou velmi pracovitou a chtěla, aby i její hoši rádi a svědomitě pracovali. V Boskově chaloupce nesměl nikdo zahálet, Jeník měl čtyři roky a již cupoval konopí, později se staršími bratříčky pomáhal v nejrůznějších pracích domácích, podle sil a schopností, štípal dříví, čerpal vodu, plel zeleninu, zametal ve světnici, házel mrvu z chléva, česal ovoce, chodil do lesa na roští, rozvěšoval kukuřičné klasy na bidlech pod střechou, vodil kravky na pastvu, a kdovíco ještě. U Bosků se pilně pracovalo.

Nejen k práci, nýbrž i k přísnému sebezáporu naváděla výtečná matka své hochy. V Boskově chaloupce se vstávalo časně ráno před východem slunce v zimě v létě. Hoši se nikdy nesměli zbytečně v lůžku povalovat. »Za minuty, které zbytečnému spánku urveme,« říkala Marketa, »můžeme si získat velmi mnoho zásluh pro věčnost.« Lůžkem hochů býval tvrdý slameník, vycpaný kukuřicovým listím. Ani o prázdninách, když si student Jeník donesl ze semináře zíněnku, nesměl na ní spávat, musil ji uschovat. Maminka mu říkala: »Je lépe, když si navykneš spávat trochu nepohodlně, na pohodlí se zvyká velmi snadno. Ty však nevíš, jakou budoucnost ti Boží Prozřetelnost uchystala, zvykej jen sebezáporu.« Snídaní u Bosků bývalo velmi prosté. Nikdy nesnídali kávu, nikdy nedostali nic k chlebu; kousek chleba a dost. Zdá se, že výchova byla příliš přísná, spartánská, ale uvidíme, jak v pozdějším životě sv. Janu Boskovi prospěla. Hoši poslouchali maminku ve všem na slovo. Ve čtvrtek chodívala maminka do Castelnuova s trhem. Před odchodem vykávala každému hochu práci. Vrátivši se po poledni, postavila košík, přívětivě se usmála a volala: »Toníku, Josefe a Jeníku, pojdte klást počet ze své práce! Udělali jste vše a dobře?« A chlapci se radostně chlubili, že vykonali vše, co jim maminka uložila. Pak teprve otevřela matka košík a podělila chlapce nějakou lahůdkou z města, jsouc všecka šťastna a hrda, že má poslušné chlapce.

Marketa byla chudobná, ale pracovitostí a spořivostí si vydělala tolik, že mohla i rozdávat. Když u některých sousedů něco

scházelo, každý klepal na dveře Marketiny. Chodili si tam vypůjčit trochu mouky, oleje, kukuřice na polentu, chleba a jiné věci. Někdy vypůjčené věci oplatili, často neoplatili, a přišli vypůjčit po druhé, vymlouvajíce se na bídu. Marketa se usmála, půjčila a řekla: »Na to, co jsem vám půjčila minulý týden, nemyslete, oplatíte mi teprve tuto půjčku.« Její dům byl daleko široko znám jako dům, kde je každý vítán. V těch dobách se krajem potloukalo plno žebráků, podomních cestujících, v lesích okolo Becchi se skrývalo plno vojenských zběhů, a také dost opravdových banditů. Jakmile se setmělo, přicházeli tito lidé a klepali na dveře Marketiny; věděli, že je nevyžene. Dostali trochu polévky, nasýtli se polentou a vyspali se v kůlně na slámě. Dost často hrozívala Marketiným nocležníkům smůla. V patách za nimi klepali na dveře Marketiny četníci. Nocležníkům se někdy podařilo včas jinými dveřmi prchnout do lesa, jindy trnuli strachy, skryti někde ve chlívě, naslouchajíce, jak četníci o nich právě mluví. Nikdy však nebylo v chaloupce Marketině porušeno zvykem a dobročinností nabyté útočištné právo. Marketa přivítala četníky, pozvala je laskavě dovnitř, nabídla židli, podala sklenku vína, politovala je, že jsou zmoklí a zkřehlí zatopila v kamnech, aby se ohřáli, a zatím hledaní nocležníci uprchli nebo se lépe schovali. Četníci dobře věděli, že chaloupka Marketina hostívá ráda i jejich hladové klienty, a nikdy Markety nevyšetřovali, nikdy u ní nikoho nenašli. Marketa byla v Becchi hledanou ošetřovatelkou nemocných a těšitelkou umírajících. Jeník chodíval s ní k nemocným, donášival léčivé byliny, chodil s posílkami, bděl často s matkou u lůžka nemocných a tak se naučil soucitu a obětavé lásce k trpícím.

Marketa vychovávala své hochy k ctnostnému životu nejprve vlastním příkladem a pak více jemnými, důslednými způsoby, než zdůrazňováním mateřské autority. Uměla chodit střední cestou mezi kaprálskou přísností, nepřístupností, bitím a pochybenou blahovůlí, která by ráda vychovávala jen pochlebováním, laskáním a prošením. V rodině Boskově neznali přeněžnělého laskání, ani tam nebylo slýchat rozčileného křiku. Svým klidem, dobrou náladou, ovládnutím sebe, opravdovou přívětivostí vítězilo v srdcích dítek vychovatelské umění matčino. Nikdy jich netloukla, ale nikdy nic neprominula. Pohrozila, ale odpustila, spatřivši první stopu polepšení. Zavírala oči nad títernými klukovinami, tak závažnými v očích některých moderních rodičů, ale velmi pozorně bděla nad špatnými sklony svých

dítek a přimila v nich zavčas, co se nachylovalo k zlému. Uměla se smát veselým klukovinám svých hochů, ale nedovolila jim vzdorů a vrtochů. Uměla se učinit milovanou a ctěnou. Chlapci se nebáli maminky, ale báli se všeho, čím by se mohli mamince nelíbit.

Nebylo dost snadné vychovávat tři synky, z nichž každý byl jiné povahy.

Nejstarší byl Toník, syn z prvního manželství Boskova. Když mu bylo devět let, stala se mu Marketa druhou matkou. Byl velmi prudký, rvavý, žárlivý, nebylo v něm ani stopy po nějaké jemnosti, zakládal si na svém věku a na síle svých svalů. Sám se naučil číst a psát, ale nedá se ani vypovědět, jak velice pohrdal vším, k čemu nebylo třeba ruční práce a námahy tělesné. Kdo nepracoval rukama, platil u něho za lenocha. Chvilky nevrlosti střídaly se u něho s chvilkami dobrosrdečnosti.

Josef byl hoch přívětivý, klidný, velmi spořivý a vynalézavý. Uměl všeho využít, ve všem si snadno poradil. Kdyby nebyl zůstal zemědělcem doma, mohl se stát výtečným obchodníkem.

Jeník byl povahy ohnivě, ke všemu hned odhodlané. Byl inteligentního vzezření, vážný, málo mluvil, všechno však bedlivě pozoroval. V jeho okrouhlé, dost velké hlavě se skrývala pod kučeravými vlasy neobyčejná energie a napodobovací talent. Byl hoch srdečný, měl vrozený smysl pro povinnost. Jeho stále tvořivá obrazotvornost pracovala v jeho hlavě od dětství, osnujíc napřed dětské zábavy, potom sny a později velkolepé plány apoštolátní.

Josef a Jan se snášeli spolu dobře, ale Antonín často rušil domácí klid a pokoj. Jsa starší, rád poroučel, a bratři nejednou pocítili sílu Antonínových pěstí. Zvláště Jeníkovi ztrpčoval Antonín velice krásná dětská léta. Záviděl mu, bránil mu ve studiích, třebas Prozřetelnost Boží četnými podivuhodnými způsoby Jeníka volala na jiné cesty. Žárlivý a závistivý Antonín si často vyléval zlost na svých mladších sourozencích. Nejednou musila Marketa chránit Josefa a Jeníka před pěstmi Antonínovými nebo je těšit, když je Antonín zbil. V takových chvílích, když viděla, jak nevlastní synek bije a trýzní její vlastní děti, prodělávala opravdové zkoušky trpělivosti a sebekázně. Antonínovi se nemstila, ale pokořovala jej svým mistrným způsobem. Kteréhosi večera, právě po výstupu Antonínově s mladšími bratry, poklekla celá rodina k večerní modlitbě. Modlili se hlasitě. Jakmile přišli k páté prosbě Otčenáše, odpusť

nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim vinníkům, ozvala se Marketa rychle: »Toníku, ty nyní mlč, těchto slov nesmíš říkat!« — »A proč? Však jsou v Otčenáši!« — »Nechť jsou, ty jich říkat nesmíš!« — »A tak co mám říkat?« — »Říkej si, co chceš, jen těchto slov neříkej, protože nechceš odpustit svým bratříčkům a jsi k nim nedobrý!« — »Ale, maminko, odpusťte mi, pochybil jsem, uznávám, nehněvejte se,« žebronil pak Antonín.

Jindy se Toník tak dopálil, že pohrozil pěstí i matce a zasýčel: »Vy, macecho, kdybych se nezdržel...«

Marketa měla pádnou ruku, bylo by stačilo několik facek, aby zchladila rozkohoutěného Toníka, ale zahleděla se mu klidně do očí, řkouc: »Toníku, nejsi spravedlivý, a zlost z tebe dělá nezbedu. Vždy jsem tě nazývala svým synkem, jsi přece synem mého drahého manžela Františka, svého otce. Víš dobře, že kdybych chtěla, mohla bych tě důkladně potrestat, ale neučiním tak. Nejednala jsem nikdy tak se svými dětmi. I ty jsi můj, nebudu tě bít. Dělej si nyní, co chceš!« Klidná slova Marketina působila na Antonína sprchou, přeměňovala pomalu jeho prudkou a násilnickou povahu, a vychovala z něho vzácného člověka, váženého v širém okolí.

Když se Jeník po letech stal knězem a oddal se apoštolátu mezi zanedbanou mládeží, vzpomínal velmi často na všechny trpké výstupy a zážitky v domě otcovském, a na mysli mu tanula vždy maminka, jak uměla doma porovnávat tři kluky různých povah, s jakou trpělivostí, důsledností a přívětivou autoritou dosahovala svého výchovného cíle. Když si někdy nevěděl s hochy rady, tážával se svých vzpomínek: Jak by nyní jednala moje maminka? Skromná, neškolená matka bezděčně tvořila vychovatelskou duši sv. Jana Boska. Svými činy, přednáškami a spisy dosáhl sv. Jan Bosko světového významu; náleží mezi nejslavnější moderní vychovatele. Ale základem jeho činnosti i slávy byla rodinná výchova, jakou viděl a prožil ve svém dětství a jinošství v rodné chaloupce v Becchi.

*

»Bylo mi teprve pět let, když probleskla mou hlavou myšlenka shromažďovat kolem sebe hochy a učit je katechismu. Po tom jsem toužil co nejvřeleji, ano, zdálo se mi to jediným úkolem životním.« — Tak píše sv. Don Bosko ve svých Pamě-

tech. V přání svém býval hošík Jan utvrzován různými vnuknutími a sny, kterým je velmi těžko upříti ráz nadpřirozený. První takový sen, který se i později, a to v okamžicích velmi vážných, Janu Boskovi v obměnách několikrát zdával, upoutal a rozrušil jeho dětskou obrazotvornost, když mu bylo devět let. Přečtěme si Boskova vlastní slova: »Měl jsem sen, který se mi na celý život vštípil hluboce do paměti. Zdálo se mi, že se u naší chaloupky na nějakém velmi prostranném dvoře bavilo množství hochů. Jedni se smáli, jiní hráli, mnoho jich klelo. Uslyšev jejich rouhání, vmísil jsem se hned mezi ně, domlouval jsem jim a tloukl jsem je pěstí, aby mlčeli. Najednou stál přede mnou ctihodný člověk mužného věku, nádherně oděný. Bílý plášť zahaloval veškeru jeho postavu. Tvář zářila, že jsem do ní nemohl pohledět. Zavolal mě jménem a poručil, abych se postavil v čelo oněch dovádějících chlapců. Pravit: Ne bitím, nýbrž laskavostí a přívětivostí získáš tyto své přátele. Pouč je hned o ošklivosti hříchu a o kráse ctnosti. — Zmaten a uděšen odvětil jsem, že jsem toliko ubohým a neumělým dítkem, neschopným, abych mluvil oněm chlapcům o náboženství. V tom okamžiku ustali chlapci od hádek, křiku a klení a sběhli se všichni okolo mluvícího zjevu. Skoro bezděčně vyhrkla mi otázka: A kdo jste, vždyť mi poručíte věc nemožnou? — Právě proto, že se ti takové věci zdají nemožné, musíš je učinit možnými poslušností a vědou.

Kde a jak se tomu naučím?

Dám ti učitelku, pod jejímž vedením se staneš moudrým a bez níž všechna moudrost je hloupostí.

Ale kdo jste, že tak mluvíte?

Jsem syn té, kterou tě tvá matka učila pozdravovat třikrát denně.

Moje matka mi říká, abych se bez jejího dovolení nepouštěl do ničeho s lidmi, kterých neznám; řekněte mi tedy své jméno.

Na mé jméno se otaž mé matky.

Dořekl a vedle něho stála paní velebného vzezření. Její plášť zářil, jako by byl utkán z nejjasnějších hvězd. Vidouc, že mé otázky a odpovědi jsou zmatenější, pokynula a uchopivši mě za ruku, řekla: Dívej se. Podíval jsem se, chlapci zatím uprchli a místo nich tam bylo plno kozlat, psů, kocourů, medvědů a jiných zvířat. — Zde je tvé místo, tu pracuj, pravila ona tajemná paní. Buď pokorný, statečný, silný, a co uvidíš nyní u zvířat, budeš uskutečňovat u mých dítek.

V té chvíli uviděl jsem místo oněch zvířat krotké beránky, kteří pobíhali kolem onoho člověka a oné paní, mečíce vesele jim ke cti. Zaplakal jsem ve snách a prosil jsem paní, aby mi vysvětlila význam všech těch dějů. Položila mi ruku na hlavu, řkouc: Svým časem pochopíš všechno. — Po těch slovech mě nějaký šumot vzbudil a bylo po snu. Zdálo se mi, že mám otlučeny pěsti od žduchanců, které jsem klukům rozdával, a že mě bolí tvář od políčků, které jsem od nich dostával. Co jsem však viděl a slyšel, zaměstnávalo mou mysl po celou noc tak živě, že jsem již nemohl usnouti.

Hned ráno jsem vyprávěl svůj sen napřed bratřím, potom mamince a babičce. Bratři se smáli a každý vykládal sen po svém. Josef pravil: „Budeš pásávat kozy, ovce a jiný dobytek.“ Maminka prohodila: „Kdoví, nemáš-li se státi knězem.“ Antonín přidal jízlivě: „Budeš pohlavárem zbojníků.“ Na konec rozhodla vše babička: „Snům se nemá věřit!“ Byl jsem názoru babiččina, nebylo mi však možno vyhladit onen sen z paměti.

Nejsprávněji vyložila podivuhodný sen ovšem matka, vždyť tak často pozorovala, jak v Jeníkově srdci se rozněcuje vroucí touha státi se knězem.

»Býti knězem,« říkávala mu maminka, »to se lehko řekne, ale jak se jen knězem státi? A co tě do kněžství žene?«

»Poslouchejte, maminko,« odvětil Jeník, »kdybych se mohl státi knězem, zasvětil bych veškerý svůj život dětem. Přivábil bych je k sobě. Miloval bych je a učinil bych se milovaným. Dobře bych jim radil a oddal bych se cele spáse jejich duší.«

Láska ke spáse dětských duší byla již v dětství ideálem Boskovým a povzbuzovala jej k apoštolátní práci mezi dětmi.

Když bylo Jeníkovi osm let, pomýšlela maminka na to, že ho bude posílat do Castelnova do školy, aby si osvojil aspoň základy vzdělání. Ale nejstarší syn Antonín se vzepřel: »Nač do školy? Motyku do ruky a na pole s ním!« Matka, nechtějíc míti v domě zlosti, ustoupila. Ale rok potom se jí přece její plán zdařil. Její sestra Marie Occhienová sloužila v Carprigliu u kaplana P. Josefa Lacquy, který byl zároveň i učitelem. Na tetiny prosby směl Jeník od svátku Všechny svatých až do Zvěstování Panny Marie docházet zadarmo do školy kaplanovy a naučil se brzo výborně číst. Tím v Becchii neobyčejně vzrostla Jeníkova autorita. Divili se, jak čte s citem a důrazem, a zvali jej v zimní večery do chaloupek, aby jim něco předčítal. A Jeník radostně vyhovoval. Přišel s knihou o dějinách francouzských, usedl na

židli a posluchači naslouchali s utajeným dechem Jeníkovu krásnému čtení. Budoucí apoštol se v Jeníkovi prozrazoval už tím, že čtení počínávalo a končovalo znamením sv. kříže a Zdrávase.

Cestou do školy v Caprigliu, do kostela v Murialdu a v Castelnovo se Jeník seznámil a spřátelil s četnými hochy. Ti chodívali za Jeníkem na besedu a Jeník jim předčítal anebo vyprávěl mnoho krásných věcí z vypůjčených a přečtených knih. Chlapci jakživi neslyšeli nic takového. V sousedních dědinách a v městečku vídával Jeník, jakou rozkoší je pro děti, mohou-li přihlížet kouskům všelijakých komediantů, provazolezců, kejklířů a jiných podobných lidí. Všímavým okem pozoroval, jak komedianti provozují svá umění, napodobil je a brzo se také jejich dovednostem naučil. Aby si mohl pořídit věci potřebné k produkcím, chytal žáby a krtky, chodil do lesa na houby a na byliny, hotovil klece, pletl slaměné klobouky, a tak si vydělal nějaký groš na kejklířské potřeby. I maminka mu něco přidala.

Po pravé straně Boskovy chaloupky bývala prostranná louka, posázená sem tam stromovím. Jeník natáhl od hrušně k třešni provaz, na zem prostřel jaký taký koberec, a v neděli odpoledne sezval své známé na představení. Sešlo se jich mnoho, starých i mladých. Jeník předváděl krkolomné skoky, dělal přemety na hrazdě, chodil po rukou s nohama vzpřímenýma do vzduchu, tančil a běhal po provaze, pověsil se na provaz jednou nohou, oběma nohama, rozhoupal se, až divákům krev stydla. Po gymnastických cvičeních dělal kejklíře: zdvojnásobil přinesený tučet vajec, dal si podati sklenici vody a vrátil plnou vína, zabil kuře a po chvíli je vzkřísil, pohltal nože, jedl peníze a vytahoval je pak jiným z nosu. Diváci žasli. Najednou Jeník zvažněl, ustal od svých kousků a řekl: »Nyní se pomodlíme desátek růžence a poslechnete, co dnes kázal pan kaplan v Murialdě.« Ně kterým divákům se ovšem modlit nechtělo, bručeli a odcházeli, ale Jeník stál na svém: »Buď se pomodlíte a mne poslechnete, nebo sem vícekrát přijíti nesmíte.« Výzva pomohla. Desítiletému Jeníkovi nešlo o komedii, nýbrž o apoštolát; komedie mu byla jen pomůckou, aby mládež a dospělé okolo sebe shromáždil.

Tato představení pořádával Jeník skoro každé nedělní odpoledne a tak zabránil toulkám a nepřístojnostem, kterým se mládež obyčejně v neděli odpoledne oddává. Nedá se povědět, kolik námahy stála Jeníka příprava k jeho představením, kolikrát spadl s hrazdy anebo s provazu, než se naučil tělocvičným

kouskům, ale Pán Bůh žehnal jeho přičinlivosti. Láska k Pánu Bohu jej rozněcovala a podněcovala k dalšímu úsilí. Přičinlivost a smělost budou Jeníka provázet po veškerý jeho život, pomohou mu, aby se nelekal žádných podniků, ani těch, které jsou ode všech považovány za pošetilé a nerozumné. On zůstane po veškerý svůj život tanečníkem na provaze, nelekajícím se nebezpečí a námah, půjde vždy svou cestou za jedním cílem, aby získal mnoho, mnoho duší lidských pro Ježíše, kterého celým srdcem miloval.

Láska Jeníkova k Ježíši se rozohnila zvláště po jeho prvním sv. přijímání. Jako u nás, tak i v Piemontě podlehlí lidé názorům jansenistickým a odcizili se lásce Boží. K sv. přijímání chodili jen zřídka a zbavovali se mízy zdravého křesťanského života. Děti směly k sv. přijímání až mezi dvanáctým a třináctým rokem věku. Pan probošt castelnuovský byl sice kněz velmi horlivý, ale přísně zachovával ustálený neblahý zvyk pozdního sv. přijímání. Prosby Marketiny a chování pohnuly však přísným proboštem Donem Sismondem, že dovolil Jeníkovi první sv. přijímání o velkonocích 26. března 1826, ač mu nebylo ještě plných 11 let. Marketa připravovala Jeníka k sv. přijímání bedlivě sama, ale kromě toho posílala jej po celý půst denně do Castelnuova na katechismus. Jeník se katechismu učil velmi pilně a rychle. Byl nadaný, stačilo, vyposlechl-li jednou nebo dvakrát i nejdelší otázku z katechismu a již ji odříkával z paměti. Co slyšel od kněze, opakoval mamince doma a téměř hltal její častá mateřská napomenutí: »Jeníku, Pán Bůh ti chystá nesmírný dar, ale připravuj se dobře na jeho přijetí. Zpovídej se zbožně, nikdy nic ve zpovědi nezatajuj, všeho zlého lituj a slib Pánu Bohu, že se přičiníš, abys byl čím dál tím hodnější.« »Všechno jsem slíbil,« poznamenal si později Don Bosko do zápisníku. »Pán Bůh jediný ví, jak věrně jsem příslibení zachoval.«

Čím více se blížil den prvního sv. přijímání, tím více Marketa synka připravovala. Třikrát jej zavedla napřed ke sv. zpovědi, konala s ním doma pobožnost za dobré první sv. přijímání, zjednala mu na čtení knihu o Velebné Svátosti, a neustále přemýšlela, jak jen synka co nejlépe duchovně vybavit k tak velkému okamžiku. Ráno před sv. přijímáním nedovolila mu s nikým mluvit, aby měl soustředěnou mysl. Šla s ním do kostela, vykonala s ním přípravné modlitby, s ním přijímala, s ním se modlila díkyčinění. Když se vrátili domů, nedovolila mu ten den žádnou všední práci, měl číst a modlit se. Starší bratři nic

proti tomu nenamítali. Když oni byli u sv. přijímání, jednala s nimi maminka také tak. Večer pak řekla Jeníkovi slova, kterých si vážil po veškerý svůj život jako vzácného mateřského věna: »Synáčku, domnívám se, že se dnes Pán Bůh zmocnil tvého srdce. Slib mu, že zůstaneš hodný a čistý až do smrti. Přijímej Krista Pána často, ale varuj se svatokrádeží. Zpovídej se proto vždy upřímně. Buď poslušný, chodívej rád na katechismus i na kázání a utíkej jako před morem od lidí, kteří mluví špatné řeči.« — Do rukopisu, v kterém sv. Jan Bosko nám tato slova matčina zachoval, poznamenal vlastní rukou: »Snažil jsem se, abych uskutečňoval rady matčiny, a zdá se mi, že od té doby se můj život zlepšil, zvláště co do poslušnosti a podřízenosti. Býval jsem vždy tvrdohlavý, míval jsem odpor proti poslušnosti a v hlavě se mi rojívaly dětské námitky proti lidem, kteří mi poroučeli nebo dobře radili.«

*

Od malička snil Jeník Bosko o kněžství. Ale jeho sen se zdál tak marný a pošetilý! Vždyť Boskovi byli chudobní, velmi chudobní, a studie v těch letech poválečné drahoty stály mnoho peněz. A potom Jeník uměl jen číst a psát, v jiných předmětech se nevyznal, bylo mu již 11 let, jak daleko byl se svým malým vzděláním za hochy, kteří se na studie připravovali! Proto chodil Jeník s motykou vesele na pole, pracoval na kopanici a přiučoval se jiným zemědělským pracím. Nevzdával se však své touhy po stavu kněžském. I maminka doufala v skrytosti svého srdce, že udeří pro Jeníka šťastnější hodina — a udeřila.

V roce 1826 rozšířil sv. Otec výsady Milostivého léta, slavného v Římě roku 1825, na veškerý křesťanský svět. V diecési turinské se konaly pobožnosti Milostivého léta od března do září. Přípravou na získání odpustků byly misie, konané v četných farnostech, také ve farnosti Buttigliera d'Asti, vzdálené od Becchi asi tři čtvrti hodiny cesty. Z širého okolí pospíchali lidé časně ráno a večer na misijní promluvy. I Boskovi hoši se misii pilně zúčastňovali. Lidé z Becchi, Capriglia a Muralda chodívali z Buttigliery kus cesty tímže směrem. Chodívali v hloučcích. S nimi chodíval každý večer staříčkový kněz, sedmdesátník, Don Calosso, kaplan z Murialda. Jeník Bosko upoutal pečlivě učesanými vlasy, soustředěností a vytrvalostí knězovu

pozornost. Cestou z posledního misijního kázání zavolal Don Calosso na Jeníka a tázal se:

»Odkud, ty synku, jsi?«

»Z Becchi.«

»Chodil jsi také na misie?«

»Ano, velebný pane, chodil jsem na kázání.«

»Ale zdali jsi tam něčemu rozuměl? Tvá maminka ti doma udělá jistě lepší kázání, ne?«

»Všemu jsem rozuměl.«

»Dobrá! Pováš-li mi čtyři věty z dnešního kázání, dostaneš čtyři soldy; zde jsou, hleď!«

»Přejete si věty z prvního nebo až z druhého kázání?«

»Jak se ti líbí, chci jen čtyři věty slyšet. Ty si pamatuješ, i o čem bylo první kázání?«

»Kazatel mluvil, abychom se k Pánu Bohu blížili zavčas a ne-odkládali se svým obrácením.«

»A co tedy řekl kazatel v tom kázání?«

»Mám vám odříkat první, druhou nebo třetí část?«

»Kterou chceš.«

»Pamatuji si všechno, odříkám vám celé kázání.« — A Jeník odříkal předmluvu, naznačil tři hlavní body a vysvětlil, že, kdo odkládá s pokáním, nebude mít později možná kdy se káti, nedostane se mu milosti pokání, nebo vůle k pokání.

Asi půl hodiny odříkával Jeník misionářské kázání. Don Calosso a všichni ostatní pozorně naslouchali, žasnouce nad Jeníkovou pamětí. Když skončil, pravil Don Calosso: »Výborně, synku, pamatuješ si něco i z druhého kázání?«

»Mám vám je odříkat celé?«

»Ne, jen dvě věty.«

»Odříkám vám část, která se mi nejlépe líbila, v které misionář líčil shledání hříšné duše s tělem, vstávajícím z hrobu před posledním soudem.« — A Jeník odříkával rozmluvu duše, téměř omráčené hnusem a ošklivostí jejího těla, které bývalo ochotným nástrojem jejích hříchů. Mluvil asi deset minut. Don Calosso byl zřejmě dojat, oči mu vlhly. Jakmile Jeník dokončil, otázal se: »Synku, jak se jmenuješ? A čí jsi? Kam jsi chodil do školy?«

»Jsem Jeník Boskův, tatínek mi umřel, když jsem byl ještě maličký; maminka je vdova, stará se o nasycení pěti krků. Umím číst a trochu psát.«

»A učil jsi se Donátově mluvnici?«

MARKETA, MATKA SV. DONA BOSKA

»Co je to, prosím?«
»Studoval bys?«
»Velmi rád.«
»Proč tedy nestuduješ?«
»Náš Toník nechce, říká, že studiem se maří čas, proto musím pracovat na poli. Jak rád bych chodil do škol, kdybych jen směl!«

»A čím bys chtěl být?«
»Knězem, abych mohl jíti k tolika svým kamarádům a učit je náboženství. Oni nejsou nedobří, ale stávají se nedobrymi, protože se o ně nikdo nestará.«

Upřímné, nečekané odpovědi Jeníkovy překvapovaly milého Dona Calossa víc a více. Zatím došli k rozcestí, kde se dělily cesty do Murialda a do Becchi.

»Umíš ministrovat?« otázal se Don Calosso Jeníka.

»Trochu.«

»Dobře, přijď tedy zítra ke mně, něco ti povím.«

Ráno přiběhl Jeník do Murialda, ministroval kaplanovi při mši svaté a pak s ním šel do kapláňky.

»Jeníku, rád bych si napsal ta misionářská kázání. Ty je tak umíš, hezky mi je diktuj a já budu psát.«

»Ale, velebný pane, já neumím správně podle písma diktovat.«

»Nevadí, diktuj, jak umíš.«

Kaplan sedl ke stolku a Jeník diktoval kázání přesně od začátku až do konce. Když byli hotovi, povzbudil jej pan kaplan, řka: »Buď, Jeníku, dobré mysli, přičiním se, abys mohl studovat. Řekni mamince, aby v neděli ke mně přišla s tebou, rozumíš? A domluvíme všechno.«

Představte si, jak radostně utíkal Jeník domů, jak plnými ústy vyprávěl mamince, co mu pan kaplan říkal, a jaká radost zaplavila srdce pečlivé maminky Markety.

V neděli navštívila Marketa i s Jeníkem Dona Calossa a domluvili se, že Jeník bude každé ráno docházet do Murialda, učit se latině. Po návratu z latinské hodiny bude pracovat na poli. Sotva se však nejstarší bratr dozvěděl o těchto úmyslech, zakabonil se závistí, zrudl zlostí a činil Jeníkovým studiím všemožné překážky. Ubohý Jeník nesměl chodit do hodin k panu kaplanovi, až na podzim, až se polní práce skončily.

*

Asi v polovici října 1826 začal se Jeník u Dona Calossa učit napřed mluvnici mateřské italštiny, a za dva měsíce mluvnici latinské. Skloňování a časování šlo napřed velmi ztuhá, ale Jeník přemáhal svou pílí a chutí všechny obtíže, takže o velikonocích již lehčí věty správně překládal z italštiny do latiny a naopak. Don Calosso se z nadějného žáka nesmírně radoval a co chvíle opakoval matce Marketě: »Jeník má zázračnou paměť, jen ho nepřestaňte ke mně posílat.«

Don Calosso byl prvním knězem, se kterým se Jeník důvěrně seznámil. Vídal ve svém dětství sice dost kněží, míval je i rád, ale mrzívalo jej, že se smí na ně dívat jen jaksi z uctivé vzdálenosti. Pozdravoval je uctivě, oni mu odpovídali jen nedbalým smeknutím klobouku, a nikdy s ním žádný kněz ani slovíčka nepromluvil, nikdy laskavým pokynutím jeho lásku ke kněžství nepovzbudil. Žilo se tehdy v ovzduší jansenistickém, kdy se kněžstvo domnívalo, že přísností a strohostí vzbudí u věřícího lidu úctu k náboženství.

Staříčský kaplan Don Calosso byl jiného ducha. Zamiloval si Jeníka otcovskou láskou, radil mu ve věcech časných i duchovních a kladl základy jeho budoucnosti. V svých Pamětech sv. Jan Bosko píše: »Poznal jsem, že jsem v Donu Calossovi nabyl věrného přítele a duchovního vůdce, jakého jsem do té doby neměl. Mezi jiným zakázal mi jistý kající skutek, kterému jsem navykl, protože se nehodil na můj věk a poměry životní, vedl mě k častému přijímání sv. svátostí, naučil mě každý den chvilku rozjímat, vlastně přečíst si něco z náboženské knihy. Neděle a svátky jsem prožil většinou u Dona Calossa, ve všední dny jsem mu chodíval ministrovat, kdykoli jsem jen mohl. Od té doby jsem již chápal a prožíval duchovní život: dříve bývaly mé náboženské úkony víc mechanické.«

Sotva se však otevřelo jaro, musil Jeník latinské hodiny přerušit. Bratr Antonín sužoval pro Jeníkovy studie celou rodinu, třebaš byl Jeník i v polní práci velmi pilný a ke knihám se uchyloval jen ve volných chvílích. Jakmile nejstarší bratr uviděl Jeníka s knížkou, již zuřil: »Nemohu a nechci v naší chaloupce všelijakých těch gramatik ani vidět! To jsou věci pro život zbytečné. Urostl a zesílil jsem bez knížek.« — Kdysi se Antonín zase vadil. »Neprožřetelně uklouzla mi,« vypravuje Don Bosko, »slova, kterých jsem říci neměl: Poslouchej, rozumuješ nerozumně. — Jak to? — Náš osel urostl a zesílil nad tebe; také nechodil do školy; chceš se mu podobat? Antonín se

teprve rozkatil, a jen dobré nohy mě zachránily před Antonínovými pohlavky.«

Jindy častoval Antonín Jeníka jízlivými nadávkami, nevolal na něho již jménem, nýbrž bodal jej slovy: studentík, pánec, doktůrek. »Podívejme se na našeho pánce,« říkával, »nemůže ani urůst a chce studovat. Líbí se mu život lenošný. Sám se chce domoci blahobytu, a my se budeme pořád krmit jen polentou. Myslíš si, že my se budeme potit a trápit pro tvá studia? Tam si vezmi motyku a běž kopat jako já, my mudrců nepotřebujeme.«

Přistihl-li Jeníka s knihou, i když byla neděle nebo když přšlo a nepracovalo se, vyrval mu knihu z rukou, praštil jí o zem a křičel: »Už jsem tolikrát řekl, že nesnesu, abys strkal nos do knih; ty jsi pro práci na poli jako já, na studie ani nemysli.«

Těžko říci, koho Antonínovo hrubiánství víc bodalo a zarmucovalo, zdali Marketu či Jeníka. Viděla, že v domě nebude pokoje, dokud Jeník nepřestane sahat po knize. Nedovolila tedy, aby v příštím podzimu chodil do latinských hodin u Dona Calossa; a když ani potom Antonín nedal pokoje, řekla kdysi v únoru Jeníkovi: »Synku, rve mi vše srdce, ale vidíš, že jsi Antonínovi trnem v oku. Víš co, jdi z domu a hledej si službu u nějakého sedláka. Nenajdeš-li služby v okolí, běž až do Monkukka k Mogliům. Moglia je bohatý a hodný, ujme se tě. A odejdi z domu hned zítra.«

Ráno zabalila maminka Jeníkovi pár košil a kapesníků. Jeník si přibalil své zamilované gramatiky a šel z domu do světa hledat si službu. Sám a sám si razil cestu zasněženým krajem k osamělým selským usedlostem, klepal na dveře a prosil o přijetí za pasáka nebo za pohůnka. Boží Prozřetelnost provázela však třináctiletého hochu a dovedla jej až k selské usedlosti Mogliově v Monkukku. Moglia se také vymlouval prosbě Jeníkově: »Co tě, synku, napadá, hledat nyní službu; v tuto dobu nikoho nenajímáme, čeleď přijímáme až koncem března. A čím jsi?« »Naše maminka se jmenuje Marketa Bosková. Protože mě bratr pořád týrá a bije, poslala mě z domu, abych si hledal službu. Řekla mi, když nenajdu službu v Bausone, abych šel k vám a řekl, že jsem její chlapec, že mě sama k vám posílá, a doufá, že mě přijmete.«

»Synku, nemohu tě nyní vzít, vrať se jen domů.«

»Vezměte si mě, prosím vás pro lásku Boží. Neplaťte mi nic, jen mě u sebe nechte.«

»Už jsem řekl, nevezmu tě, vždyť nejsi ani schopen nějaké práce.«

Jeník se rozplakal a prosil: »Ale vezměte si mě... Sednu si tu na zem a nehnu se od vás, já nepůjdu domů.« — Rodina Mogliova přebírala právě vrbové proutí na uvazování révy: Jeník si sedl k ostatním a přebíral s nimi. Hospodyni, Dorotku Mogliovu, dojaly prosby a slzy Jeníkovy, pohlédla prosebně na muže a řekla: »Nechme si ho aspoň několik dní.« Také Terezka, patnáctiletá příbuzná hospodyně, která velice nerada obsluhovala dobytek, přidala své slovo: »Vezměte toho synka k dobytku, já mám už léta a jsem dost silná, abych pracovala s vámi na poli.« — Hospodář si dal říci, přikývl a Jeník byl přijat za pohůnka. Brzo se všem velmi líbil a dokázal, že je s to, aby své práce dobře vykonal. Napřed měl sloužit zadarmo, brzo mu pan Moglia slíbil ročních 15 franků, zvýšil je pak na 30 a konečně až na 50.

U dobytka i v poli a na vinici byl Jeník velmi pilný. Ačkoliv se vracel s pole unaven, nezapomněl si kleknout u lůžka a pomodlit se večerní modlitby. Nejednou jej zastihli ráno ve stáji, jak klečí a modlí se, zaopatřiv dobytek. Hospodářům se líbila Jeníkova zbožnost, a proto jej pověřili předříkáváním při společných domácích pobožnostech, které konávali denně před obrazem Panny Marie. Každou sobotu si vyprosil Jeník dovolení, aby směl v neděli na ranní. Hospodyni vrtalo hlavou, proč spěchá Jeník vždy jen na ranní. Kterousi neděli jej vyšpehovala. Přišla do kostela dříve než on a pozorovala. Jeník přišel, zamířil ke zpovědnici a při mši svaté šel ke stolu Páně. Od té doby nemusil již prosívat o dovolení, aby směl chodit na ranní. V zimě a za deště stála Jeníka cesta do kostela, hodinu vzdáleného, mnoho sebezáporu, ale láska Boží táhla jej mocně k oltáři.

Jako doma, tak i v Monkukku se Jeník brzo seznámil s hochy ze sousedství a volával je o nedělích anebo za deštivých dnů k sobě na besedu. Jejich útlukem byl seník. Kluci se sesedli do polokruhu, Jeník se posadil doprostřed na otep sena. Učil hochy katechismu, vyprávěl jim, co slyšel v kostele na kázání, naučil je modlit se růženec a litanie, nacvičil s nimi také několik nábožných písní. — Tázali se ho, proč právě v seníku se shromažďují. Jeník odpověděl: »Tam neruší nikdo nás, ani my nerušíme nikoho.« Když se dověděl o Jeníkově nedělní škole pan farář,

zaradoval se z Jeníkova apoštolátu a dovolil, že se směl pak s hochy scházet v obecné škole.

Společnost hochů byla Jeníkovým živlem; k děvčatům cítil od malička jakýsi odpor. Mogliovi měli tříletého chlapečka a pětileté děvčátko. Chlapečka nepouštěl Jeník téměř z náručí, děvčátka si nevšímal. Kdysi posadila hospodyně děvčátko na poli a poručila Jeníkovi, aby je hlídal. Jeník poslechl, ale jakmile hospodyně odešla, nechal děvče děvčetem a sedl si kus dál. Hospodyně se s ním pak vadila, ale Jeník klidně odpověděl: »Panímámo, nejsem určen k tomu, abych hlídal děvčata.«

Třebas byl Jeník jen pohůnkem, nezřekl se svého snu, státi se knězem a proto v každou volnou chvíli opakoval latinskou mluvnici. Poháněje voly při oračce, držival jednou rukou opratě, v druhé ruce latinskou mluvnici nebo jinou knížku. Hospodář se divil jeho zálibě v knihách a tázal se ho, co zamýšlí.

»Musím být knězem,« odpověděl Jeník. »Ty chceš být knězem?« smáli se domácí. »Studia stojí dnes tisíce, tak devět, deset tisíc, rozumíš? Kde bys je nabral?«

»Nevím, kde peníze naberu, ale jsem přesvědčen, že knězem budu,« odpověděl Jeník. V domě Mogliově žila hospodářova neter Anička. Smávala se Jeníkovi, když tvrdil, že bude knězem. »Aničko,« odpovídal Jeník, »budu knězem, a vy, ač mi nevěříte a smějete se mi, přijďte jednou ke mně ke zpovědi.« Anička se vdala do Bausone a chodívala po letech velmi často do Turina ke zpovědi k Donu Boskovi.

Jeník pohůnčil u Mogliů skoro dva roky. V prosinci 1829 vyhnal dobytek ze stáje na čerstvý vzduch a hlídal kravky, vesele se prohánějící. Tu spatřil přicházet k sobě svého strýce Michala Occhienu, mamince bratra. Šel na trh do Chieri a zastavil se u Jeníka.

»Jak se míváš, Jeníku, jsi spokojen?«

»Nejsem, strýčku, spokojen, toužím neustále po studiích a vidím, že léta prchají; bude mi brzo patnáct.«

»Ach, chudáku, nic si z toho nedělej, buď jen vesel, já to spravím. Víš co, zažeh krávy domů, rozluč se s hospodáři a běž k mamince. Řekni, že tam večer přijdu a všechno jí povím.«

»Ale maminka se bude vadit, že jsem odešel ze služby.«

»Učiň, jak ti povídám, věř svému strýci. Jdu nyní na trh a pak se stavím u tvé maminky. Uvidíš, že se tvé přání splní. Jestli bude potřeba poslat tě napřed do nějaké školy, půjdeš do školy za mé peníze. Jsi spokojen?«

Jeníkovi zněla strýcova slova v uších jako zjevení Boží. Zahnal dobytek do stáje a šel říci hospodářům, co mu strýc poručil. Všichni domácí přilnuli za dvaadvacet měsíců k pohůnkovi tak, že se s ním loučili slzíce. Zdálo se jim, že úsměv Boží odchází ze statku.

K večeru byl Jeník v Becchi. Stalo se, jak říkal strýcovi; maminka jej doma nechtěla, hnala jej zpět k Mogliům. Bála se výstupu s Antonínem. Jeník odešel smuten ode dveří a skrýval se v příkopě za plotem, vyčkávaje strýce, vracejícího se s trhu. Konečně se strýc objevil a promrzlý Jeník směl domů. Strýc napřed trochu napravil hlavu zakaboněnému Antonínovi a smluvil pak s Marketou plán Jeníkových studií.

Prosili napřed faráře v Castelnovu, potom probošta v Buttiglieře, aby připravili hocha na studie, ale oba páni se vymluvili, že nemají kdy; mimo to se jim zdálo, že hoch je pro studia už starý. Šli tedy, kam měli jít hned, k Donu Calossovi do Murialda. Don Calosso žil již ve výslužbě. Přijal Marketu s Jeníkem velmi rád a slíbil, že jej na studie připraví. »Nic se neboj,« pravil, »postarám se o tebe. Dokud budu, Jeníčku, na světě, pomohu ti; a až mě Pán Bůh povolá, mám již vše zařízeno, abys mohl dokončit svá studia.«

Jeník byl přešťastný. Do jeho štěstí však zase učinil průlom bratr Antonín. Tu učinila Marketa všem křikům rázně konec. Klid v domě, budoucnost dětí jí byly nad jiné věci. Antonínovi bylo již 26 let, mohl se živit již samostatně. Marketa zažádala u úřadů, aby byl otcovský majetek mezi děti rozdělen. Antonín se bránil, ale matka stála na svém. Po nějakém čase vyhověly úřady žádosti Marketině; Antonín dostal svůj podíl a vystěhoval se z domu Marketina. Všichni v domě si oddechli a Jeník se mohl u Dona Calossa klidně připravovat na studia. Jeho štěstí bylo úplné. »Don Calosso byl pro mne,« napsal Don Bosko později, »andělem Božím. Miloval jsem ho víc než otce, modlil jsem se zaň neustále, a bylo mou radostí, když jsem mu mohl posloužiti, a tak se mu odvděčiti. U něho jsem pokročil ve studiích za den dál, než bych byl doma pokročil za týden.«

Štěstí Jeníkovo netrvalo však dlouho. V listopadu 1830 byl Jeník kteréhosi rána doma v Becchi. Vázal si právě svých pět švestek a vypravoval se k Donu Calossovi. Tu běží z Murialda posel: »Jeníku, honem, Dona Calossa ranila mrtvice.« Jeník utíkal, co nohy stačily, aby zastal svého dobrodince naživu. Don Calosso byl ještě při dobrém vědomí, ale nemohl mluvit.

Odevzdal Jeníkovi klíč, schovaný pod poduškou, a posunky mu naznačil, aby nedával nikomu, co najde ve skřínce, zamčené oním klíčem; to vše že náleží jemu. Lépe nemohl Don Calosso své upřímné poslední vůle projevít. Dva dni poté 21. listopadu večer skonal Don Calosso u věku 75 let.

Ve skřínce, od které dostal Jeník klíč, bylo na 6000 lir. Byly by stačily, aby se Jeník protloukl studiemi. Jeník se však peněz ani nedotkl. Rozuměl sice dobře posunkům umírajícího kněze, také lidé, kteří smrti Calossově byli přítomni, mu říkali: »Velebný pán ti dal klíč od skřínky, a všechno, co je ve skříni, je tvoje; nebuď bláhový a vezmi si peníze. Také dříve ti přece říkával, že se o tebe postará.« — Ale Jeník se bál i stínu nepoctivosti, posunků umírajícího nepovažoval za jeho přímou a výslovnou poslední vůli. Jakmile se dostavili příbuzní Dona Calossa, odevzdal jim Jeník klíč se slovy: »Zde je klíč od skříně. Váš strýc mi jej odevzdal, naznačuje mi, abych jej nikomu nedával. Lidé mi říkají, že si mám vzít, co je ve skříni; ale chci zůstat raději chudým a nerad bych zavalil příčinu k soudním rozepřím.«

Dědic Calossův otevřel skříňku a spočítal uložené peníze. Nabízel je Jeníkovi: »Vážím si přání svého strýce, ty peníze jsou tvé, vezmi si, kolik chceš.« Jeník se na chvíli zamyslel, a odpověděl: »Nechci nic, mně je milejší nebe než všechna bohatství a poklady světa.«

»Když nechceš, děkuji ti za tvou velkomyslnost,« řekl dědic a vzal si všechno sám.

Po smrti Calossově byl Jeník opravdu na holičkách. Co teď? Na gymnasium jít nemohl, školní rok již příliš pokročil. Na štěstí byla zřízena při měšťanské škole v Castelnuovu pobočná třída latinská. Jeník byl přijat za žáka latinského kursu. První týdny spěchoval denně ráno i odpoledně do kursu, urazil tak denně dvacet kilometrů. Cesta jej ovšem velmi unavovala. Zůstal tedy milý Jeník v Castelnuovu přes poledne, a vracel se domů až k večeru. Ale ani to Jeníkovi zdraví nesloužilo. Přicházel domů všecek zasněžený, zablácený a promočený. Aby neroztrhal botů a ušetřil mamince vydání, chodíval Jeník i za nejhoršího počasí bos, nosíval botky pod paždí nebo na zádech, a obouval se až u Castelnuova. Nejednou přišel domů s nohama omrzlýma a zakrvácenýma. Byl by se zdravotně zničil. Matka mu proto našla v Castelnuovu byt u jistého Jana Roberta, mistra krejčovského, zpěváka a hudebníka kostelního kůru. Tesknila

velmi po milovaném synku, týdně spěchávala za ním do Castelnova, donášejíc mu chléb na celý týden, a panu Robertovi plat za pohostinství: trochu obilí, vína a vajec. Loučíc se, neopomínula snad nikdy říci: »Jeníčku, miluj především Pannu Marii.«

První týdný bylo Jeníkovi v Castelnuovu teskno. Žáckové castelnuovské školy se mu posmívali, že mu bude brzo šestnáct let, a teprve přichází do školy, smáli se mu, že pochází z pohrdané dědinky Becchi, směšným jim byl Jeníkův dlouhý kabát, koupený někde u vetešníka. Na posměšky spolužáků odpovídal Jeník toliko úsměvem, jeho tesknost tkvěla hlouběji. Navykl si upřímnému přátelství se svým bývalým dobrodincem, knězem Donem Calossem, a toužil spřátelit se s kněžími v Castelnuovu; ti však vědomě dbali jakési vzdálenosti od věřících. Velmi chladně, zdrželivě a skoro slavnostně kráčivali ulicemi, jen se nadnášeli, na pozdrav odpovídali pozdravem, ale ani slova víc. Jeníkovi, roztouženému po kněžské lásce, zdáli se castelnuovští velební páni ledovými muži. Kdysi si postěžoval mamince: »Kdybych byl knězem, jednal bych jinak. Šel bych mezi děti, shromažďoval bych je kolem sebe, získal bych si jejich lásku, miloval bych je a pracoval bych slovem a radou pro jejich spásu. Jednal bych jako Don Calosso.«

»Ach, synku, co tě napadá?« odvětila maminka. »Velební páni jsou lidé plní vědy, samá vážná myšlenka, neumějí ani promluvit s takovým klukem, jako jsi ty.«

»Copak by je to stálo, kdyby mi řekli přívětivé slovo, kdyby se minutu se mnou zastavili?«

»Co chceš, aby ti povídali?«

»Nějakou myšlenku, která by prospěla mé duši.«

»Nevidíš, kolik práce mají ve zpovědnici, na kazatelně, u nemocných a jinde?«

»A což, nejsme my, chlapci, také jejich ovečkami?«

»Ovšem že jste, ale oni nemají kdy s vámi se zabývat.«

»A Kristus Pán měl kdy, když se zabýval s dětmi, a káral apoštoly, dítky odhánějící? Poroučel, aby je nechali přijít k němu, protože jejich je království nebeské.«

»Máš, synku, pravdu, ale co chceš dělat?«

»Já? Uvidíte, maminko! Jestli se stanu knězem, zasvětím veškerý svůj život dětem; nebudou mne vídat jen vážného a přísného, promluví s nimi vždy napřed.«

Ve škole prospíval Jeník brzo velmi dobře. Do latinského kursu chodili žáci z několika tříd. Výtečný profesor, kněz Ema-

nuel Virano, rozdělil kursisty na několik oddělení a dosáhl moudrým vyučováním velkých úspěchů. Bohužel, odešel v dubnu 1831 z ústavu, a jeho místo suploval kněz Moglia, příbuzný rodiny Mogliovy, u které Jeník sloužil za pohůnka. Don Moglia hleděl na Jeníka neustále jako na pohůnka, a netajil se nikdy svým přesvědčením, že z dědiny Becchi nemůže pocházet nic kloudného, a Jeník že proto zůstane vždy jen oslem. Pohrdal Jeníkem také pro jeho věk.

Jeník chodil do prvního oddělení latinského kursu. Kdysi byla písemná úloha. Jeník poprosil pana profesora, aby směl psát úlohu pro třetí oddělení. Don Moglia se zasmál: »Co si troufáš? Nevíš, že jsi z Becchi? Čeho jsou schopni Becchiané? Nech latiny, nic nesvedeš. Tam choď na hříby nebo vybírat ptačí hnízda; k tomu se hodíš, v tom se výtečně vyznáš, ale studovat latinu? Blbost!«

»Ale dovolte mi psát úlohu s třetím oddělením, uvidíte, že ji dovedu,« prosil Jeník.

»Já nic neuvidím, protože tvé úlohy opravovat vůbec nebudu. Nemám kdy číst tvé koniny! Ostatně, dělej si, co chceš!«

Jeník šel do lavice a překládal s třetím oddělením latinský diktát do italštiny. Jakmile byl hotov, zanesl úlohu profesorovi; ten se pohrdlivě usmál, položil úlohu stranou na stolek, ani si jí nevšimnuv.

»Prosím, podívejte se na mou úlohu a opravte mi ji,« prosil Jeník.

»Už jsem ti řekl, že Becchiané nic nesvedou, nemají vůbec smyslu pro vyšší věci, rozuměl jsi?«

Někteří žáci však volali z lavic: »Prosím, přečtěte Boskovu úlohu, aspoň se zasmějeme jeho volovinám.«

Profesor velice podléhal žákovské ulici, vzal Jeníkovu úlohu a četl. Úloha byla bez chyby. Profesor ji položil na stůl, zrudl a pravil: »Vždyť jsem řekl, že Bosko nic nesvede. Opsal úlohu od souseda, to je očividné; není schopen, aby tato úloha byla jeho prací.«

Vtom vyskočil v lavici Jeníkův soused. Viděl, jak poctivě Jeník pracoval. Nic se nikoho netázal, ani s knížkou pod lavicí nepracoval. »Pane profesore,« volal onen žák, »pravíte, že Bosko opsal úlohu, zde máte mou úlohu, račte ji srovnat.« A nesl svou úlohu na stolek. Nepomohlo však nic.

Profesor se ještě víc rozčertil a končil: »Co vy mne budete učit? Už jsem řekl, že Bosko úlohu opsal, a tedy úloha je opsána.«

Ubohý vychovateli! Ubohý Jeníčku!

Ve škole tedy se měl Jeník zle. Zato na bytě se měl dobře. Pan Robert naučil Jeníka zpívat, hrát na housle a tlouci na cimbál. O slavných mších svatých se Jeník uplatňoval i na kůru. A nejen to. Jeník se naučil u svého bytného krejčovně. Napřed přišival jen knoflíky, potom obšíval knoflíkové dírky, potom se naučil šít kalhoty, ba i kabáty. Netušil snad, že Boží Prozřetelnost sama jej vychovává pro budoucnost, že všech těch věcí bude kdysi potřebovati. Blízko krejčího Roberta bydlil kovář Evasio Savio. Jeník chodíval do kovárny rád, tahal měch, tloukl kladivem, piloval a svýma bystrýma a účelivýma očima odkoukal velmi mnoho z řemesla kovářského. Práce ty konával Jeník ne z kratochvíle, nýbrž z nouze, aby si nějaký groš přivydělal a ušetřil mamince vydání.

I jinak přišel ke groši. V Montafii, osadě nedaleko Becchi, konala se velká lidová slavnost. Přítomné kluky vábil vysoký máj, postavený na náměstí. V jeho koruně bylo pověšeno mnoho pěkných věcí. Kluci a výrostci se šplhali na strom, aby utrhli nějaký dárek, ale vyšplhali se taktak do třetiny stromu. Nemohli dál a sjeli po hladkém kmeni dolů. Jeník je pozoroval a postřehl, že nejsou praktičtí, že se pouštějí do šplhání příliš náhle a pak jim síly vypovídají. Přihlásil se, že poleze na strom také. Lezl klidně a pomalu. Co chvíle se nohama přitiskl ke stromu a odpočíval. Diváci nerozuměli Jeníkovým manévřům, pokřikovali na něho netrpělivě a posměšně, čekajíce, kdy sjede se stromu dolů. Vidouce však, že se pomalu a jistě šplhá výš a výš, umkli a hleděli s utajeným dechem, jak Jeník už dosahuje koruny, jak se strom s ním na všechny strany kymácí, jak vztahuje ruku a schovává za řadra utrženou peněženku s 20 lirami, uzenu a kapesník. Ohlušující potlesk burácel se všech stran, když Jeník se svými získanými cenami sjížděl po kmeni dolů. Měl něco zase na knihy a sešity.

V roce 1831 odstěhovala se Jeníkova maminka z Becchi do nedalekého dvorce Sussambrina. Tam trávil Jeník své první prázdniny, pomáhal bratru Josefovi na poli, polátal všem šaty, pospravoval polní náčiní. Úzkostně však myslel na nejistou budoucnost. Do Castelnua už nepůjde, profesor Moglia je přesvědčen, že z Jeníka nemůže být nic kloudného, protože je Becchian. A na gymnasium do Chieri? Bože, kde sehnat prostředky?

Blízko Sussambrina sousedila Boskova vinice s vinicí Turkovou. Soused Turko měl Jeníka velice rád a vida jej někdy

smutného, dodával mu myslí: »Neboj se, Jeníku, buď jen hodný, Panna Maria ti pomůže.« Kteréhosi srpnového rána přiběhl Jeník na vinici všecek rozradostněn.

»Proč jsi dnes, Jeníčku, tak vesel?« tázal se Turko.

»Dnes jsem již jist, že budu knězem.«

»Dej pokoj! Jak to?«

»Měl jsem dnešní noci sen, který se splní. Zdálo se mi, že přichází ke mně vzácná paní a přivádí mi veliké stádo, které pásla. Vidíš, Jeníčku, to stádo? svěřuji ti je. Ale, milá paní, řekl jsem, jak se mám postarati o tolik oveček a beránků? Nemám, kam bych je zavedl na pastvu. Nic se neboj, o to se postarám já,« řekla mi dáma a zmizela. Sen mě tak potěšil, že se již nebojím o svou budoucnost.«

Zatím se o budoucnost Jeníkovu starala jeho maminka. Našla mu byt v studentském městě Chieri u paní Mattové, která se do Chieri odstěhovala se svým synkem studentem. Byt byl smluven za 21 lir měsíčního platu. Přijme-li Jeník i povinnost domácího posluhovače, zaplatí maminka něco méně. Nemusí platit hotovými penězi, paní Mattová přijme místo peněz i obilí, vejce, máslo a jiné věci k živobytí potřebné. Platit bude maminka na čtvrt roku napřed. Ujednáno, smluveno.

Jeník potřeboval ovšem i jakou takou výbavu, šaty, prádlo a jiné věci. Z lásky ke studiím se Jeník tak zapřel, že si vzal dva měchy a obcházel známé sousedy v Becchi a v Murialdě, vylíčil jim svůj stav a prosil o dárek, aby mohl studovat. Lidé mu brzo oba měchy naplnili obilím, vejci, tvarohem a jinými věcmi, za které Jeník dostal slušnou částku u překupníků. V Castelnovu vylíčila kterási zbožná duše panu faráři Jeníkovu touhu po studiích. Pan farář osobně vykonal v několika bohatších rodinách sbírku a odevzdal ji Jeníkovi.

Po Dušičkách, 4. listopadu 1831, rozloučil se Jeník s domovem, a jsa provázen maminkou, vydal se do Chieri, cíle svých tužeb a snů. Kufr s výbavou, pytle s obilím a s prosem pro paní Mattovou odvážel do Chieri kterýsi soused zadarmo. Jeník nesl až do Castelnova na zádech dva pytle, jeden s moukou a jiný s kukuřicí. Tam je zpeněžil, aby si přinesl do Chieri něco na knihy a na školní potřeby.

S Jeníkem šel do Chieri i jeho spolužák Jan Filipello. Když mu Jeník navyprávěl mnoho pěkných a poučných věcí, prohodil Filipello: »Slyšíš, jdeš teprve studovat a víš už tolik věcí? Ty budeš brzo farářem!« — »Já a farářem?« odpověděl Jeník.

»Víš, co znamená býti farářem? Jaké má farář povinnosti? Když farář vstane od oběda, musí si říci: Nyní jsem se naobědval sám, ale nevím, musím přemýšlet, jestli jsou i všechny mé ovečky nasyceny. Farář musí své přebytky dávat chudým. A má jiné velké a odpovědné povinnosti. Ach, kamaráde milý, já nebudu nikdy farářem. Jdu studovat, protože chci svůj život zasvětit mládeži.«

NA STUDIÍCH V CHIERI.

Chieri, kde Jan Bosko prožil deset let života, se nazývá kle-notem menších měst italských. Kdysi, ve století jedenáctém, bylo mocnou republikou, mělo právo razit i vlastní mince a ovládalo třicet panství svého okolí. Jsouc utiskováno sousedem, markýzem monferratským, odevzdalo se město do ochrany jiného souseda, vévody savojského, a pozbylo zlaté svobody. Chieri leží na úpatí posledních výběžků malých Alp a přívě-tivě se rozhlíží po rozsáhlé rovině, prostírající se od Turina k Asti. Vůkol všude obilní lány, vinice a louky. Ve starších do-bách nazývali Chieri městem stověžatým. Každý palác šlech-ticů chierských: Balbů, Brogliů, Bensů, Tanů a jiných, doka-zoval svou věží bohatství a moc svých pánů. Chieri se trochu podobá našemu Kroměříži, je městem škol a ústavů. Jsou tam dominikáni, oratoriáni, jesuité, františkáni, klarisky a nyní i salesiáni. Odedávna tam kvete průmysl textilní. Gotická pěti-lodní katedrála s 25 oltáři je nejobdivovanějším kostelem v Pie-montě. Obyvatelstvo je kulturně vyspělé, vzdělané a zbožné.

Bosko byl přijat napřed do gymnasijské přípravné třídy. Po dvou měsících dosáhl svou pílí, že směl chodit do první třídy a za další dva měsíce byl výjimečně připuštěn do druhé třídy. Profesorem v druhé třídě byl přísný Josef Cima. Vida po prv-ním půlletí ve své třídě nového žáka, přerůstajícího postavou všechny ostatní žáky, usmál se a prohodil: »Buď je to veliký vůl, anebo velký talent.« Studenti se zasmáli, usmál se i Bosko a odpověděl: »Něco mezi volem a talentem, pane profesore, mám však dobrou vůli konati svou povinnost a prospívati ve studiích.« Těmi slovy získal si Bosko lásku Cimovu.

Žáci druhé třídy překládali již pilně Kornelia Nepota. Zají-mavý případ z latinských hodin necháme vypravovati Dona Boska samého. »Byl jsem v druhé třídě asi dva měsíce, když

pro nepatrnou událost se začalo o mně trochu mluvit. Jednoho dne vysvětloval nám profesor životopis Agesilaův, jak jej napsal Kornelius Nepos. Neměl jsem s sebou knihy, zapomněl jsem ji doma. Nechtěje se prozradit, vytáhl jsem Donatovu mluvnici a rozevřel jsem si ji na lavici. Poslouchaje výklad profesorův obracel jsem v mluvnici list za listem, jako bych sledoval životopis. Spolužáci si mého manévru všimli, pošfuchovali se navzájem a začali se smát. »No a?« zvolal profesor, »co se děje?« Protože všichni hleděli na mne, byl jsem vyvolán, abych opakoval profesorův výklad. Vyskočiv, vzal jsem do rukou mluvnici, opakoval jsem z paměti článek a potom výklad profesorův. Jakmile jsem skončil, začali všichni žáci bezděčně tleskat. Nedá se ani povědět, jak se profesor rozčilil. Po prvé v životě neměl kázně ve škole. Dal mi pohlavek, který jsem pokorně snesl, sehnul hlavu, a tázal se po příčině všeho rozruchu. Chtěl jsem mu vše uctivě vysvětlit, ale spolužáci mě předběhli: »Bosko má v ruce mluvnici, ale četl a vysvětloval četbu, jako by měl před sebou Kornelia.« Profesor mi vzal knihu, nechal mě odříkat ještě pár vět, najednou se uklidnil a všecek překvapen mi pravil: »Pro vaši šťastnou paměť vám odpouštím, že jste knihu zapomněl; jste obdařen zvláštním darem, hleďte jen, abyste svého daru užíval k dobru.«

Ve všech třídách vynikal Bosko pílí i vzorným chováním, proto býval vždy osvobozen od školního platu 12 lir. Jednou mu hrozilo nebezpečí, že propadne. Měli postupné zkoušky z třetí do čtvrté třídy, a to před velmi přísným inspektorem, Donem Gazzanem. Gazzano byl inspektor velmi zasloužilý, ale neúprosně spravedlivý, proto byl postrachem studentstva. Bosko dal spolužákům opsat svou písemku. Inspektor podvod poznal a bylo zle. Bosko byl od postupné zkoušky odmítnut. Ale přimlouval se zaň třídní z třetí třídy, dominikán P. Giusiana, a přimluva pomohla. Byla dána nová písemka a Bosko byl všemi hlasy uznán za schopného, aby postoupil do čtvrté.

Ve čtvrté třídě udělal zkoušku výborně. Předsedající profesor Lanteri podal Boskovi Ciceronova Paradoxa. »Přeložíte je?«

»Jak si ráčíte přát, chcete-li, odříkám je z paměti!«

»Opravdu? Je to možné?«

Bosko řekl nápis po řecku a odříkával pak z paměti Paradoxa. »Dostačí,« zvolal po chvíli překvapený předseda, »podej mi ruku, budeme přátelé.«

Po čtvrté třídě mohl Bosko jít již na filosofii, ale rozhodl se,

že půjde ještě do páté třídy, zvané retoriky, aby se lépe vzdělával ve slohu a v mateřské řeči, což mu později, jak uvidíme, velmi prospělo. Svá gymnasijská studia popisuje Don Bosko takto: »Nezapírám, že jsem mohl více studovat, ale přiznávám se, že mi stačilo, když jsem dával ve škole pozor, a již jsem uměl všechno potřebné. Nečinil jsem rozdílu mezi čtením a učením. Bylo mi velmi snadným opakovat obsah knihy přečtené nebo odposlouchané. Protože mě maminka navykla, abych málo spával, mohl jsem dvě třetiny noci sedět nad knihou při plaménku své lucerničky a ve dne jsem mohl všechnen čas mimo školu věnovat libovolnému zaměstnání: opakovat se studenty, dávat hodiny, za které jsem od některých studentů dostal i plat, ač jsem je dával z lásky a z přátelství. — V Chieri byl tehdy židovský knihkupec, jmenoval se Eliáš. Vnucoval mi italské klasiky, platil jsem za vypůjčený svazek po přečtení jeden sold. Vypůjčoval jsem si i knihy z lidové knihovny a přečetl jsem denně po jedné. Ve čtvrté třídě jsem se dal do čtení klasiků italských, v páté jsem se oddal studiu klasiků latinských, Cornelia Nepota, Cicerona, Sallustia, Quinta, Curtia, Tita Livia, Cornelia Tacita, Ovidia, Vergilia, Horáce a jiných. Četl jsem je pro zábavu a radoval jsem se, že jim dobře rozumím. Teprve později jsem poznal, že jsem jim dobře nerozuměl. Až jsem jako kněz vysvětloval latinské klasiky jiným, viděl jsem, že jen po důkladném studiu a po pilné přípravě se mi podařilo taktak chápat jejich pravý smysl a vnikat do jejich krásy. Povinnosti školní, hodiny se žáky a četba pohltily celý den a velkou část noci. Nejednou se blížila hodina vstávání, a já jsem ještě seděl nad Liviovými Dekadami, do jejichž čtení jsem se večer dal. Takový způsob života mi zeslabil zdraví tak, že několik let se zdálo, že brzo umru. Proto radívám mladým lidem, aby pracovali vždy jen podle sil, a nic víc. Noc stvořil Pán Bůh na odpočinek. Vyjma nutný případ nemá se nikdo po večeri pouštět do vědecké práce. Silný člověk to nějakou dobu snese, ale způsobí si vždy nějakou zdravotní vadu.«

V době gymnasijských studií nabyl Bosko obsáhlého vzdělání. Nebylo latinského ani italského klasika, nebylo moderního spisovatele, jehož knihy by student Bosko nebyl znal. Silná vůle jej neustále poháněla, aby se pořád učil a mnoho vědomostí nabyl. Podivuhodná paměť, opravdový dar Boží, udržovala nabyté vědomosti tak věrně v Boskově hlavě, že ještě v pozdních

letech života odříkával zpěvy Danteovy, Tassovy a celá melodramata Metastasiova.

Trapný a krušný život prožíval student Bosko na bytech. Napřed bydlel u paní Lucie Mattové. Aby měl byt lacinější, zastával u své bytné i místo posluhovače, zametal, topil, poslíčkoval a podobné. Také dával studentu paní Mattové hodiny. Synek byl povahy velmi živé a těkavé, miloval více zábavu nežli školu. Bosko mu vštípil lásku ke studiu i ke zbožnosti. Příčiněním Boskovým studoval mladý Matta s vyznamenáním, což paní tak rozradostnilo, že odpustila Boskovi měsíční plat. Matta se stal později drogistou v Castelnuevo, býval i starostou města, a stýkal se s Donem Boskem vždy velmi přátelsky, dal po letech i svého synka na výchovu do salesiánského ústavu Boskova. Blízko Mattových byla truhlářská dílna. Student Bosko býval v dílně vítaným hostem a naučil se tam zacházet s hoblíkem, pilou a sekerou. Jindy zašel na besedu k ševcovi. Ani tam nezahálel, ale přiučil se obuvnictví, jako by tušil, že se mu vše kdysi bude hodit.

Když se paní Mattová po dvou letech z Chieri odstěhovala, našel si Bosko byt u kavárníka Pianty na rohu velkého náměstí. Jeho povinností bylo časně ráno zametat v kavárně, pomáhat v kuchyni připravovat kávu a čokoládu, likéry, zákusky a v létě i zmrzlinu. Brzy uměl tyto věci tak znamenitě vyrábět, že jej kavárník vybízela, aby nechal studií a hledal štěstí v obchodě. Pak dlouho do noci musil pozorovat hráče u kulečníku a zapisovat jim body. Za svou práci dostával od kavárníka denně talíř polévky a nocleh na peci. Jakmile hosté odešli, musil Bosko pozavírat okenice a dveře, a teprve směl vylézt na pec. Tam rozžehl lojovou svíčku a studoval. Otvor nad pecí byl úzký a krátký, nohy Boskovy trčely vždy s pece ven. Jak mu bylo dobré, že jej maminka doma navykala nepohodlí.— V těch dobách bylo Boskovi osmnáct let. Lidé v těch letech mívají vždy chuť k jídlu. Maminka donesla Jeníkovi každou sobotu pecen chleba, kukuřice na polentu, trochu mouky a kaštanů. Od kavárníka dostával denně talíř polévky. Pro mladý žaludek studenta a kavárenského pomahače to bylo všecko málo. Kamarádi si povšimli, že Bosko je bledý a takřka vyschlý z hladu a rádi mu něco k snědku uštedřili. Zvláštním dobrodincem Boskovým byl student Josef Blanchard. Velmi často vytáhl z kapsy kus chleba a nějaké ovoce: »Vezmi si, Jeníku, prospěje ti to.« Maminka Blanchardova prodávala ovoce, a poznavši

hodného studenta Boska, posílala mu po svém synku často nejpeknější jablka, říkajíc: »Je hodný a jistě se za nás pomodlí.« Bosko do smrti nezapomněl na dobré srdce Blanchardovo a zval jej později rád ke stolu v ústavě salesiánském, představuje jej svým chovancům: »Tento pán je můj první velký dobrodinec, dělival se se mnou o jablka.«

V páté třídě gymnasijní bydlil Bosko u krejčího Cumina, kde několik let předtím bydlil vzácný krajan Boskův, bl. Cafasso. Krejčí vykázal Boskovi světničku v přízemí, upravenou ze stáje. Bosko byl spokojen. Když se později kněz Cafasso dověděl, kde Bosko přebývá, uprosil majitele, aby dal Boskovi jinou světničku.

Jako jinde, tak i v Chieri měl Bosko brzo plno přátel mezi mládeží, zvláště mezi hochy, o které se nikdo nestaral, kteří se potulovali po ulicích, a jsouce vydáni sterým nebezpečím, upadali do zkázy. Pamětliv jsa matčiných rad, vyhýbal se Bosko špatným kamarádům: »Poznal jsem hochy«, píše ve svých denících, »kteří mě sváděli, abych s nimi chodil do divadel, koupat se a hrát o peníze. Nejednou se ucházeli o mé přátelství všelijací prohnání šibalové. Kterýsi z nich mě jednou naváděl, abych ukradl své bytné peníze na cukrovinky.« S prohnanými hochy se však Bosko nikdy nepřátelil. Jeho světem byli hoši nesmělí, bázlivi, nevědomí, přístupní laskavému slovu a pohledu. O nedělích a o svátcích přidružoval se Bosko ke klukům, hrajícím si na ulicích a na náměstích, hrál si s nimi a obyčejně vyhrál, ale vracíval obehnaným výhru, šli-li s ním pak do kostela. Netrvalo dlouho a v Chieri si vyprávěli o novém spolku mládeže. Student Bosko založil spolek »La società dell'allegria - Veselá společnost«. Pravidla spolku byla velmi krátká a stručná: Členové se budou vyhýbat řečem a činům, znehodnocujícím křesťana. Budou závodit v plnění povinností školních a náboženských. Nebudou nikdy smutni a těžkomyslni. Náčelníkem a duší spolku byl ovšem Bosko. Program činnosti býval pestrý. Společnost konávala výlety do lesů, tam si hoši nasbírali jahod, borůvek a hub a vracívali se vesele domů. Jindy se vydali na výlet do Turina, prohlédli nějakou velkoměstskou znamenitost a zpívajíce vraceli se večer domů. Za velkého parna vycházeli jen za město k mostu a tam je Bosko obyčejně bavíval svým kejklířstvím a hrami. Kluci si hráli po skupinách, skákali, závodili, zpívali, deklamovali. Brzo míval i plno diváků, kteří se již těšili na neděli, co nového a zábavného uvidí ve »Veselé

společnosti«. Společnost mívala i schůze soukromé, uzavřené, a to někde na dvoře nebo v bytě některého člena, kde se mohli směstnati. Tam se přednášelo a mluvilo o sterých věcech, které mládež zajímaly, ovšem i o náboženství. Všechny schůze, i nejveselejší, končily modlitbou. V nedělní odpoledne přiváděl Bosko svou společnost do jesuitského kostela na katechismus. Jesuité uměli křesťanská cvičení zajímavými výklady z dějin a příklady ze života tak zpříjemnit, že Boskovi kluci chodili na cvičení velice rádi.

Jednou se však katechismové hodině naskytla veliká překážka. Do Chieri zavítal jakýsi potulný komediant, artista. Své znamenité kousky prováděl hned na tom, hned na jiném náměstí a svými dovednostmi vábil kdekoho. Neukazoval lidem nic špatného, ale konal své produkce právě tehdy, kdy kluci »Veselé společnosti« mívali v jesuitském kostele katechismus. Sedět v kostele a naslouchat křesťanskému cvičení, když před kostelem komediant uvádí v úžas diváky z celého města, bylo i pro kluky »Veselé společnosti« nesnesitelným. Vyběhli z kostela za komediantem. Bosko ustrnul, doživ se prvního zklamání. Vtom mu hlavou proběhla myšlenka: Vyzvu komedianta k závodění, a zvítězím-li, musí se klidit. A zvítězím!

Komediant jsa přesvědčen o své dovednosti, přijal výzvu radostně a obecenstvo ještě radostněji. Ve čtvrtek budou závodit. Nikdo se nezajímá o peníze v sázce, jde o vítězství a o vliv, z výhry plynoucí. První částí byl závod v běhu o cenu 20 lir. Bosko peněz neměl, ale kamarádi je složili v několika minutách. Sokové se postavili na rohu Turinské ulice. Cílem byl městský okraj. Kdo doběhne na okraj dříve, vyhraje. Rozběhli se. Komediant v první chvíli předbíhal, ale zakrátko jej Bosko dohonil. Několik vteřin drželi stejný krok. Avšak ve vzdálenosti asi tří set metrů zůstával komediant již více a více pozadu. Prohrál. »Dobrá,« řekl přemožený, »ale ve skoku vyhrám. Studente, vsaďte se o 40 lir, že nepřeskočíte zde tento potok; já jej přeskočím hravě.« Skok přes potok byl trochu nebezpečný. Potok byl dosti široký a na protějším břehu byl lemován nízkou zídou, na které se nebylo možno zachytit. Kdo neskočil na zídou nebo za zídou, omáchal se při nejmenším pořádně ve vodě.

Kamarádi složili do talonu 40 lir a Bosko výzvu přijal. Napřed skákal komediant, a to mistrně. Doskočil právě na zídou, jak si namířil. Vítězoslavně se postavil na protějším břehu, založil ruce a volal na Boska: »Toho nedokážete.« Bosko se roz-

běhl, vznesl se v polokruhu nad potokem, dopadl napřaženými dlaněmi na zídku, vymrštil se do výše, udělal ve vzduchu přemet a skočil na zem daleko za břehem. Vyhrál.

»Studente, mám s vámi smůlu, ale budeme závodit dále. Nyní volíte druh závodu vy.«

»Budu tančit s hůlkou,« zvolal vesele Bosko, »a sázím se o 80 lir, že závod vyhraji.«

A už bral hůl, nasadil na její konec svůj klobouk, postavil si hůl na dlaň a tančil valčík. Hůl skákala s dlaně ke koncům všech prstů, potom na loket, na rameno, na rty, na nos, na hlavu a toutéž cestou zpět na dlaň, nepozbývající nikdy rovnováhy.

»Uvidíte, co teprve já dokážu,« zubil se komediant, bera hůl do rukou. Posadil si na ni klobouk a už tančil. Hůl skákala jako magická, lidé žasli nad dovedností komediantovou, ale když skočila s hlavy na nos, pozbyla rovnováhy a komediant ji musel rukou zachytit. Nevyhrál. Byl všecek nespokojen. Prohra za prohrou; napřed dvacet, potom čtyřicet a po třetí osmdesát lir musel vsázet vyhrávajícímu studentovi. A ta hanba! Odborník byl přemožen od neodborníka.

»Studente, budeme závodit ještě. Kdo vyleze nejvýš na tento jilm zde?«

»Dobře,« přijal Bosko výzvu, »sázím sto lir.« Měl své peníze, získané výhrami.

Komediant odhodil kabát a vestu, šplhal se rychlostí veverky na strom až k samému vrcholu, až dole všichni trnuli strachy, kdy se s ním vrcholná haluz ulomí. Nadšené tleskání odměnilo potom slézajícího a již unaveného komedianta. Přišla řada na Boska. Lezl klidně a nijak napřed nevzbuzoval zvláštního obdivu diváků. Jakmile byl u vrcholku, přidržel se rukama stromu, postavil suchou vrbu, takže jeho nohy takřka přečnívaly strom. Výše na strom vylézt bylo přece nemožno. Diváci hleděli na Boska napřed bez dechu, potom propukli takřka v šílený jásot a uvítali jej s neutuchajícím potleskem jako vítěze.

Bosko zvítězil a obehrál komedianta o 240 lir. Bylo mu ubohého umělce líto. Nač utrhovat chudákovi kus chleba od úst! Bosko urovnal všecko příjemně. Vzal komedianta a své přátele do hostince »U mezka«, a tam jim komediant zaplatil večeři. Dal za ni 50 lir. V městě se dlouho mluvilo o závodech komedianta se studentem, a komediant se již nikdy neopovážil pořádat své produkce v čas služeb Božích. A toho chtěl student Bosko dosíci.

Svémi veselými kousky získal si Bosko oblibu a lásku všech. Jenom zatrpklý škarohlíd by nemiloval veselého studenta. Domácí pán býval často jako zkoprnělý nad vším, co student Bosko uměl. Měl jmeniny a dal studentům, kteří u něho bydlili, připravit kuřátka v rosolu. Všem se sbíhaly již sliny na jazyku, když byla přinesena mísa nu stůl. Ale co to? Nesli kuřátka v rosolu a kuřátka pryč, rosol pryč, z mísy vyskakuje živý kohout! Ten se plaše ohlédl po hostech a ještě si zakokrhal, aby dokázal, že je živý. Jindy vařila kuchařka studentům makarony; přinesla plný hrnec horkých makaronů na stůl, zvedla pokličku, chtěla podělovat, ale podělovala ne makarony, nýbrž otrubami. Často si pan Cumino natočil do láhve vína, ale nalévaje do sklenic, naléval vodu. Jindy místo vody, kterou načerpal právě ze studny, donesl studentům dobrého vína. Při nějaké slavnosti nesli studentům na stůl mísu sladkostí, ale na stole se objevila mísa se skývami obyčejného chleba. Pan Cumino dával peníze do kapsy a vyndával kousky popsaného papíru; dával si na hlavu klobouk a vyšel ven v ženském čepci; nasypal do míšku ořechy a vysypával písek. Jak dlouho se nahlídal pan Cumino někdy brejli, napřevracel se kapes, a posléze je našel tam, kde je stokrát hledal. Pan Cumino byl muž opatrný, nejopatrněji schovával peněženku, ale žasl, když jeho peněženka kolikrát ležela ledabyly pohozená, kam by ji nikdy nebyl položil. Jindy měl něco právě před očima, »vždyť jsem to měl právě v ruce,« křičel, ale na Boskův pohled věc zmizela. Jednou se pan Cumino vsadil s Boskem, že nenajde klíče, kamsi schovaného. Při obědě nabírali si polévku a pozorovali, že v míse něco překáží. Byl tam klíč. Bosko jej našel.

Pověst o kejklířských kouscích Boskových šla od úst k ústům. Někteří tvrdili, že student Bosko je opravdovým kouzelníkem. Takové řeči se dostaly i k dómskému arciknězi Burziovi, vzácnému a váženému knězi, který byl zároveň i dozorcem nad turinskými školami. Ten si Boska obeslal. Několik minut před Boskem byl u arcikněze nějaký žebrák a dostal almužnu. Potom vzal arcikněz breviář a modlil se. Přivítal Boska přívětivě, poručil mu, aby chvilku počkal, než se pomodlí a uvedl jej do své pracovny. Napřed jej zkoušel z katechismu. Bosko odpovídal skvostně, ač se kousal do rtů, aby se nerozesmál; tušil, proč jej arcikněz předvolal. Potom se ho arcikněz dotazoval, jak tráví svůj den mimo školu. Odpověď Boskova arcikněze potěšila; líbila se mu studentova upřímnost. Najednou pan arci-

kněz trochu zvažněl a pravil: »Můj drahý, jsem s tvým studiem i s chováním spokojen, ale po městě se o tobě vypravují roztočivé věci. Znáš prý myšlenky jiných, uhodneš, kolik peněz má kdo v kapse, přesvědčíš lidi, že černé je bílé a bílé vidí jako černé, vidíš do dálky a podobné. Někteří tě podezřívají z kouzelnictví a ze styku se satanem. Pověz mi tedy, kdo tě naučil těm věcem, kde jsi k nim přišel. Pověz mi vše upřímně, věz, že ti chci jen dobře posloužit.«

»Pane arciknězi,« odpověděl Bosko, »popřejte mi pět minut na odpověď a povězte mi, prosím, kolik je opravdu hodin.« — Arcikněz sáhl po hodinkách, ale hodinek nikde. — »Když tedy nemáte hodinek, prosím o pět soldů.« Arcikněz sáhl do kapsy, do druhé, ale peněženky nikde. — »Lumpe,« rozčilil se arcikněz, »buď jsi sluhou ďáblovým, nebo ďábel slouží tobě. Sebrals mi peněženku i hodinky. Mám se co držet, abych ti nenařezal.« Bosko se však na arcikněze klidně usmíval. Ten se za okamžik uklidnil a pravil: »Projednáme věci pokojně. Vylož mi svá tajemství. Jak zmizely hodinky a peněženka z mých kapes, že jsem nic nepozoroval? A kde jsou ty věci?«

»Pane arciknězi,« odpověděl uctivě Bosko, všecky ty věci se provádějí hbitostí rukou, duchapřítomností, anebo se musí všechno napřed připravit.«

»Vylož mi, jak zmizely mé hodinky a peněženka?«

»Snadno a rychle, pane arciknězi. Když jsem vešel do vašeho domu, byl u vás nějaký chudý žebrák a dával jste mu almužnu. Peněženku jste nechal ležet zde na klekátku. Odcházej se mnou do druhé světnice, položil jste hodinky na tento stolek. Vzal jsem oboje a schoval pod stínítko. Račte se podívat.« A Bosko nadzvedl na stolku stínítko, pod nímž vedle sebe ležely hodinky i peněženka. Pan arcikněz se srdečně zasmál a poručil Boskovi, aby mu předvedl ještě několik kousků. Přesvědčiv se, že Bosko nemá styky se zlým duchem, obdaroval jej a propustil se slovy: »Běž a řekni svým kamarádům, že ignorantia est magistra admirationis, nevědomost jest učitelkou úžaslosti.«

Při veškeré své veselosti byl Bosko studentem velmi zbožným. Jeho kousky byly jen nástrojem jeho apoštolátu. O zbožnosti svědčí jeho slova: »Mým největším štěstím bylo, že jsem v Chieri nabyl stálého zpovědníka v osobě profesora Malorie. Přijal mě vždy přívětivě, kdykoli jsem k němu přišel. Povzbuzoval mě k častější zpovědi a k sv. přijímání. V těch dobách se vyskytl zřídka kněz, který by povzbuzoval k častějšímu přijí-

mání sv. svátostí. Nevzpomínám si, že by nám byl některý z našich profesorů někdy radil častější sv. přijímání. Kdo chodil k sv. svátostem víckrát než jednou za měsíc, platil za jakéhosi velectnostného člověka. Mnozí zpovědníci častější svaté přijímání ani nedovolovali. Vděčím svému zpovědníku, že jsem se nedal od spolužáků svést k všelijakým zlořádům, kterých nezkušení mladíci na studiích se dopouštějí a potom jich bolestně litují.«

Do gymnasia chodilo i několik židovských synků. Byli hoši přísně věřící a židovské svědomí jim vyčítalo, když měli psát úkol večer z pátku na sobotu. Bosko je měl rád a v sobotu ráno jim úlohu do sešitu napsal. Židovský spolužák Jonáš chodíval často do kavárny Piantovy, kde Bosko posluhoval. Bavívali se spolu, zpívali a hrávali na klavír. Kdysi přišel Jonáš všecek zarmoucen a svěřil Boskovi svou žalost.

»Škoda, Jonášku,« povzdechl před zarmouceným židem Bosko, »škoda, že nejsi křesťanem, zavedl bych tě ke zpovědi, uklidnil by ses a potěšil.« Tak začaly mezi nimi rozmluvy o víře, potom naučil Bosko Jonáše se modlit Otčenáš a Zdrávas, přešli na katechismus a Jonáš se připravoval ke křtu. Chudák zažil velmi mnoho soužení. Matka, rabín a jiní židé, dovědévše se o úmyslu Jonášově, přímo šleli zlosti, ale nepořídili nic. Jonáš neodolal milosti Boží a Bosko se dočkal radosti, že viděl Jonáše pokřtěného.

Velmi úspěšný vliv na duši Boskovu mělo jeho důvěrné přátelství se studentem Comollem. Seznámili se spolu v páté třídě. Už na bytě slyšel Bosko po prázdninách vyprávět, že v Chieri u jistého Marchisia bydlí student, žijící v pověsti svatosti. Bosko se usmál. Zdálo se mu neuvěřitelným, aby nějaký světec chodil ulicemi chierskými, k tomu světec ještě tak mladý. — »Dej si říci,« tvrdili jiní, »ten synek je svatý, má se i na koho dáti, je synovcem faráře cinzanského, který je ctěn a vážen na patnáct mil po všem okolí.« — Boskova zvědavost, poznat svatého studenta a jeho dokonalost, se brzo ukojila. Vypravuje o svém seznámení s ním takto: »Podle dávného zvyku studenti, než vkročí profesor do třídy, dovádějí, hrají si, skáčou až krkolomně a tropí někdy i darebáctva. Ponoukali k svým lotrovinám i skromného Aloise Comolla. Vymlouval se jim vždy, říká, že je nemotorný a nešikovný. Jednou dotíral na něho kterýsi spolužák slovy i štulci, aby s nimi skákal přes lavice ve třídě. Ne, kamaráde, nebudu skákat, neumím to a kazil bych jen hru.

Dotěrný spolužák se dopálil a vyfal Comollovi políček. Zhrozil jsem se té surovosti a čekal jsem, že se Comollo dopálí také a políček oplátí. Comollo však zbledl, potom zčervenál a klidně pravil surovému spolužáku: »Jsi už spokojen, běž a dej mi pokoj, já jsem spokojen.« Hrdinná trpělivost Comollova působila na Boska jako zjevení.

Jindy se chystali někteří rváči zase bít Comolla a Toníka Cendelu, žáka rovněž tichého a skromného. Zastával jsem se bitých, ale rváči na mne nedali. »Běda vám,« rozkřikl jsem se, »běda každému, kdo těmto dvěma ublíží.« Hlouček největších a nejdrzejších studentů se postavil hrozivě proti mně na obranu, jiný vlepil Comollovi dvě facky. V tom okamžiku jsem se zapomněl, nezval se ve mně rozum, nýbrž probudila se všecka surová síla, nechytl jsem do rukou židle nebo hůlky, nýbrž popadl jsem za ramena spolužáka a mlátil jsem jím jako toporem do rváčů. Čtyři se hned váleli na zemi, ostatní utíkali a křičeli o slitování. V té chvíli vkročil profesor do třídy a spatřiv, jak mávám svým spolužákem ve vzduchu a okolo mne padá všechno na hromadu, rozkřikl se a fackoval kdekoho napravo i nalevo. Přišla už řada i na mne, ale když se dověděl příčinu všeho, zasmál se a poručil mi, abych svůj kousek opakoval a svou sílu mu ukázal. Smál se profesor, smáli se všichni, divíce se mé síle a nebyl jsem trestán za nic.

Když se potom Comollo sešel s Boskem, řekl mu: »Příteli, žasnu nad tvou silou, ale věř mi, Pán Bůh ti ji nedal, abys tloukl spolužáky. Pán Bůh chce, abychom se vespolek milovali, si odpouštěli a dobře činili těm, kteří nám ubližují.« — Od té doby se Bosko a Comollo stali nerozlučnými přáteli. Spojovala je zbožnost, láska k studiu, oddanost k Panně Marii, horlivost pro blaho jejich druhů, duch obětavosti, ano i rozdílná povaha. Postavou a povahou se od sebe velmi lišili. Comollo byl klidný, soustředěný, miloval samotu, byl útlý a velmi nesmělý. Bosko byl samý pohyb a život; neobyčejná síla jej nutkala k činům, byl sanguinik, Comollo flegma. Povahy obou přátel se však doplňovaly a přátelství neslo bohaté ovoce. Kdo z nich získal víc? Bosko tvrdí, že on sám, a věříme mu. Vliv Comollův na duši Boskovu byl veliký. Něžnost a jemnost přítele zjemňovala prudkou a takřka násilnou povahu Boskovu; Bosko se stával klidnějším, tišším a naučil se lépe ovládat. Comollo uchvacoval Boska svou uctivou zbožností v kostele a při výkladu katechismu chlapcům »Veselé společnosti«, svým příkladem

přeléval vlastní ctnosti do srdce Boskova a tak byl po moudré matce, po vzácném knězi Donu Calossovi třetím, kdož utvářeli svatou duši Boskovu. Matka, staříčkový pensionovaný kaplan a mladistvý přítel vykonali pro duchovní vývoj duše Boskovy nejvíce.

Gymnasijní studia se chýlila ke konci a Bosko uvažoval o svém povolání. Knězem chtěl býti rozhodně, ale odkud vzíti peníze, aby mohl do semináře? Tam si nebude moci vydělávat, stanovy a řídké volné chvíle by to nedovolily. Maminka a dobrodinci, kteří mu pomáhali na studiích gymnasijských, sotva by stačili, aby vydrželi seminaristu. Kromě toho jej skličovaly i jiné myšlenky; cítil v sobě plno sebelásky a obával se, aby úspěšná práce v duchovní správě se mu nestala nebezpečným úskalím. Být kaplanem, farářem mezi lidem tak zbožným a věřícím, který si kněze tak neobyčejně váží — neučinilo by jej to snad pyšným? Třásl se před tou myšlenkou. Nejlépe by asi bylo, kdyby se stal řeholníkem. Nemusil by se již starat, jak zaplatí další studia, a nebylo by ani tolik obav o duši a o její spásu. Z řeholníků se mu nejvíce zamlouvali františkáni. Do jejich chierského konventu chodíval rád a často; jejich prostý a chudobný život, jejich zbožnost a oddanost se mu líbily a on se františkánům již dávno líbil. Než se rozhodne, umínil si, že se poradí napřed se zpovědníkem; ale pochodil špatně. Zpovědník odmítl jeho prosbu, že do takových věcí se míchat prý nebude a že nechce uvalovat na sebe odpovědnosti. Pomáhat duši k životu křesťanskému, ano, ale udávat někomu životní směr a cestu životního povolání, na to prý se nedá. Pojímal tedy kněz jinak velmi ctihodný, prazvláštním způsobem úkol zpovědnický.

Byv odmítnut od zpovědníka, zašel Bosko do Castelnuova k svému panu faráři. Zdá se, že se svým plánem, státi se řeholníkem, na faře také nepochodil. Po několika dnech zastavil pan farář Don Dassano matku Marketu a radil jí, aby Jeníkovi klášterní plán vymluvila. »Hleďte, matko,« pravil, »nejste už mladá, za několik let budete se silou hotova a kdo vás bude podporovat, leč Jeník, kdyby se stal kaplanem nebo farářem. Vymluvte mu jeho plán ve svém vlastním zájmu. Jeník je nadaný, cíle svého dosáhne a bude vám k velké cti.« — Marketa pana faráře vyposlouchala, poděkovala mu uctivě za dobře míněnou radu, ale myslela si své.

Brzo poté šla za Jeníkem do Chieri.

»Byl u nás pan farář,« pravila Jeníkovi »a vyprávěl, že chceš být františkánem.«

»Ano, maminko, a doufám, že mi nebudete překážet.«

»Chraň Pán Bůh, synku! O jedno tě však žádám, přemýšlej o svém povolání. Potom si dělej, jak chceš. Nejdůležitější jest, spasit svou duši. Pan farář si přeje, abych ti klášterní myšlenky rozmluvila ve svém vlastním zájmu, k vůli svému stáří. To však tu pranic nerozhoduje. Nemysli v nejmenším na moji budoucnost. Od tebe nic nechci a nic od tebe neočekávám. Pamatuj si: Chudobná jsem se narodila, v chudobě jsem žila a chudobná chci umřít. A ujišťuji tě, kdyby ses náhodou rozhodl pro stav kněze světského a zbohatl, nev kročila bych do tvého domu. To nikdy nezapomeň.«

Jsou matky, napsal René Bazin, které mají kněžskou duši. Marketa byla jednou z nich. Sedmdesátiletý kmet Don Bosko vzpomínal si ještě živě na právě uvedená slova matčina a před svými zraky neustále viděl svou matku, venkovskou ženu, chudobnou, ale velkého srdce, jak svým pohledem, posunkem a silou hlasu zdůrazňuje své rozhodné napomenutí, svůj rozkaz.

Bosko požádal o přijetí k františkánům a po velikonocích šel do františkánského provincialátu turinského k předepsanému výslechu. Byl přijat všemi hlasy a měl nastoupit brzo do konventu chierského, zvaného »Convento della Pace — konvent pokoje«. Prozřetelnost Boží zařídila však věci jinak. Bosko šel domů, vyžádat si požehnání matčina, a šel i do Castelnuova, rozloučit se s panem farářem a poprosit jej o vysvědčení mravní zachovalosti. Náhodou se sešel s castelnuovským kovářem Evasiem Saviem, který sotva tušil, že svou radou dá úplně jiný směr životu Boskovu.

»Kam jdeš, Jeníku?« tázal se kovář.

»Ale na faru, jdu si pro vysvědčení zachovalosti, půjdu k františkánům.«

»Dej pokoj, proč za františkána?«

»Nemám peněz na další studia. Maminka je chudobná. V klášteře, doufám, dostuduji snadněji.«

»Poslouchej, obědvals již?«

»Ne.«

»Pojď tedy k nám, najíš se a odpoledne promluví s panem farářem, možná, že ti pomůže dostudovat.«

Bosko přijal kovářovo pozvání na oběd. Při obědě pravil kovář: »Obávám se, že jednáš překotně. Kdybych byl na tvém

místě, poradil bych se napřed s Donem Cafassem. Není sice starý, ale je svatý.«

Don Cafasso, o němž brzo uslyšíme více, byl Boskův krajan, o čtyři léta starší. Již v kněžském semináři zanechal po sobě pověst svatosti a byl velmi hledaným rádcem duší rozervaných a trápených. Žil v Turině v ústavě sv. Františka pro vyšší vzdělání kněžské, doplňoval tam své bohoslovecké vědomosti a uchvacoval svou horlivostí jako katecheta v nemocnici, v polepšovně a v žaláři.

Bosko uposlechl rady kovářovy a zašel co nejdříve do Turina k Donu Cafassovi. Mladičký, třiadvacetiletý kněz Cafasso se na okamžik zamyslel. Byl to pro Boska okamžik opravdu veliký. Se rtů mladičkého kněze má uslyšeti rozhodnutí o své budoucnosti, o veliké budoucnosti!

Don Cafasso, snad Bohem osvěcen, a jako by viděl veškeru budoucnost Boskovu již napřed, pravil mu klidně: »Pokračujte klidně ve svých studiích a vstupte do kněžského semináře. Odevzdejte se do Boží Prozřetelnosti a řiďte se jejími pokyny.«

Bosko poslechl a požádal o přijetí do kněžského semináře v Chieri. Podle italského zvyku slavívali nastupující bohoslovci obláčku do duchovního roucha. Marketa nebyla s to, aby Jeníkovi koupila bohoslovecký úbor. Dobří sousedé pomohli. Jeden mu dal ušít kleriku, jiný plášť, dostal i biret, klobouk a střevíce. Dne 25. října 1835 slavil Bosko ve farním kostele castelnuovském obláčku u přítomnosti četných bývalých kamarádů z celé farnosti. Svlékl světský šat a pan farář jej oblékl do posvěcené kleriky. Za pět dní potom se rozloučil s domovem a odebral se do kněžského semináře v Chieri.

Večer před odjezdem bylo u Bosků rušno. Příbuzní a přátelé se přicházeli loučit s Jeníkem a přáti mu všeho zdaru. Když lidé odešli, přisedla maminka k Jeníkovi. Mateřské srdce diktovalo jí slova: »Jeníčku, oblékl jsi kleriku a jistě tušíš blahou radost, jakou z tvé obláčky mám. Ale pamatuj si, nikoliv klerika, nýbrž praktický etnostný život bude ctí tvého duchovního stavu. Kdybys, nedej Pán Bůh, pochyboval o svém povolání, nezneucti, prosím tě, tento šat. Svlékni jej okamžitě, budeš mi milejší jako chudobný venkovan, než jako kněz, nedbalý svých povinností. Když jsi se narodil, zasvětila jsem tě Panně Marii, když jsi odcházel na studie, doporučovala jsem ti především úctu a oddanost k Panně Marii, nyní tě prosím, odevzdej se jí

úplně. Miluj ty, kteří ji milují, a staneš-li se knězem, rozšiřuj neustále oddanou úctu k této milostivé Matičce...»

Slova uvázla mamince v hrdle; byla dojata a Jan plakal. »Maminko,« odpověděl po dlouhé chvíli ticha, »děkuji vám před odchodem na novou životní dráhu za všechno, co jste pro mne učinila. Vaše rady, vštípené do mé duše, budou pokladem, z něhož denně budu čerpat.«

Druhého dne večer překročil bohoslovec Bosko práh kněžského semináře chierského k šestiletému pobytu. Dva roky studoval filosofii. — První roky vydržoval Boska v semináři vzácný kněz turinský Don Guala, ředitel ústavu pro vyšší vzdělání kněžské. — V dalších letech dostával Bosko cenu 60 lir, dávanou vždy nejpilnějšímu a nejhodnějšímu bohoslovcovi, k tomu dostal v druhém roce filosofie stipendium pro pilné a chudobné bohoslovce. V druhém roce bohoslovného studia byl jmenován sakristiánem, což mu neslo ročně 60 lir. Co každý rok scházelo, doplňoval Boskův krajan a přítel Don Cafasso. Tito dva vroucně se milující světcové, rodáci téže farnosti, sv. Jan Bosco a bl. Josef Cafasso, působili spolu potom čtvrt století v Turině, upoutávající svou apoštolskou činností všeobecnou pozornost. Lidé říkali, že Don Bosko je pokračovatelem Dona Cafassa, jako byl Eliseus pokračovatelem v díle svého učitele Eliáše. Jejich povahy a způsob apoštolské práce se od sebe však na hony lišily. Cafasso se řídil zásadou: Nemožno-li dobrou věc vykonati dobře, velmi dobře, třeba vyčkati. Don Bosko tvrdil opak: Lepší je nepřitelem dobrého. Je třeba vykonati trochu dobra, kolik možno, a jak možno.

Když Bosko nastoupil do semináře, vzpomínalo se ještě živě a uctivě na nedávného bohoslovce Cafassa. »Půvabný duch jeho ctností,« píše Bosko, »vanul posud seminářem. Láska k spolužákům, poslušnost k představeným, trpělivá snášelivost, opatrnost, aby nikoho neurazil, blahovůle, s jakou se snižoval k jiným, radě jim a prokazuje různé laskavosti, jeho lhostejnost k pokrmům, předkládaným v jídelně, spokojenost s každým počasím, ochota, s jakou chodíval učit děti katechismu, vzorné chování ve všem a všude, píle ve studiu a ve zbožných cvičeních, byly dary Boží, které zdobily život bohoslovce Cafassa. Pozorující ctnosti Cafassovy, říkali spolužáci a přátelé, že Cafasso není snad ani raněn hříchem dědičným.«

Ctnostný život Cafassův byl ještě záslužnější, protože v semináři chierském nedostávalo se mu nijak zvláštní podpory.

Morová rána jansenistická, proti níž bylo oběma světcům, Boskovi i Cafassovi, bojovat po celý jejich život, pronikla i zdi semináře chierského a naplnila jej svou ponurou přísností. Každých čtrnáct dní byla povinná zpověď, ale svaté přijímání bylo dovoleno jen o nedělích a svátcích zasvěcených, nikdy jindy. Kdo miloval Velebnou Svátost a viděl v ní duchovní chléb vzdejší, lék proti pokušením a vášním, musil v době snídání vběhnout do kostela, sousedícího se seminářem, vyprositi si sv. přijímání a rychle zase pospíchat do semináře, aby byl včas ve škole. Snídání se zbožní horlivci musili ovšem zřici. Zbožní bohoslovci jednali sice proti stanovám, ale představení nenamítali nic proti tomu. Mezi horlivci zřídka scházel Bosko; považoval svaté přijímání za nejúčinnější posilu svatého povolání.

Velmi často naříkal Bosko na jakousi propast mezi seminárními představenými a bohoslovci. Nechápal, jak představení srovnají své jednání s potřebami duší, pociťoval sám na sobě duchovní osamělost a viděl, jak odloučenost představených ubíjí vznětlivou, těkavou a nezkušenou mládež, vysazujíc ji bez podpory útokům světa, zlého ducha a vášní. »Miloval jsem své představené,« píše Bosko v Pamětech, »oni mi lásku spláceli, ale zarmucovalo mě, že nebyli seminaristům přístupni. V semináři vládl superior a několik ředitelů. Dvakrát za rok jsme se u nich ukázali, na počátku školního roku a pak až v červenci, odjíždějíce na prázdniny. Jindy se nikdo nedostal do jejich pokoje, vyjma, když byl volán k nějaké výplatě. Ředitelé po řadě dohlíželi na pořádek v jídelně nebo na procházkách. Když uplynul týden jejich služby, už jich nikdo neviděl. Tato trampota mě v semináři nejvíce tížila. Jak často bych byl chtěl s nimi promluvit, poradit se, poprositi o rozřešení nějaké pochybnosti - nebylo možné! A co horšího: Když náhodou přecházel některý představený dvorem v hodinu, kdy seminaristé si hráli, utíkali jsme bezděčně před nimi na všechny strany, jak před dravcem, nevědouce proč. Toto soužení bylo také k něčemu dobré: rozněcovalo v mém srdci touhu, abych se co nejdříve stal knězem, mohl se stýkat s mládeží, seznámit se s ní důvěrně a pomáhat jí ve všech okolnostech, aby se uvarovala zlého.«

Náhrady za chladnost představených se Boskovi brzo dostalo v Aloisu Comollovi, který o rok později vstoupil také do semináře. Obě vroucím přátelstvím spjaté duše se vzájemně vychovávaly službami bratrské lásky a dobrým příkladem. Ruku

v ruce kráčeli spolu bezpečně a rychle po cestě k Bohu. Comollo dával Boskovi příklad nejpřesnější poslušnosti, až úzkostlivé věrnosti v povinnostech, lásky vždy ostražitě, aby nikoho ani slovem, ani činem neranila, hluboké zbožnosti, prozrazující se někdy i slzami a vzdechy, a až odstrašujícího sebemrtvení. Comollo byl seminaristou bez hany a vady. Bosko působil na Comolla nádhernými okamžitými nápady, zdravou veselostí, vždy dobrou náladou, výtečným smyslem pro zachování střední cesty ve všem, odporem ke všem zvláštnostem a jinými šťastnými dary své povahy. »Jen Comollovi děkuji za to, že méně příkladní seminaristé mě nezískali mezi sebe, a že jsem ve svém povolání prospíval,« napsal Bosko po smrti Comollově, jehož dny byly tehdy již sčítány.

O podzimních prázdninách — Bosko byl po prvním roku bohosloví, Comollo po filosofii — procházeli se oba přátelé po okolí svého kraje. Rok byl tehdy velmi špatný, úroda na polích i na vinicích mizerná. Studenti se dívali s pahorku na vinice a litovali, že vinobraní bude slabé.

»A co!« prohodil Bosko, věčný optimista, »na rok bude úroda lepší.« »Doufám,« odvětil Comollo. »Šťastní, kteří si pochutnají na novém víně. Však ty budeš mezi nimi.«

»A ty ne? Či setrváš přece při vodě — jako v semináři?«

»Ach, doufám, že do roka budu ochutnávat mnohem lepší víno.«

»Co tím míníš?«

»Nic.«

»Ale přece! Nechceš nám odejít do nebe?«

»Myslím na nebe jistě, ač ho nejsem hoden. Od nějaké doby pociťuji v sobě, Jeníku, takovou žízeň po nebeských dobrech, že se mi zdá nemožno, abych žil ještě dlouho na světě.«

Comollo tušil správně. Za půl roku v pondělí po Květné neděli byl právě svátek Zvěstování bl. Panny Marie. Ráno dostal Comollo prudkou horečku a ulehl. Lékaři prohlásili, že je zle. O Bílé sobotě začal nemocný blouznit a utíkat s lože. Býval slaboškem, ale nyní bylo v některé chvíli potřeba až šesti lidí, aby jej udrželi na lůžku. K nemoci se přidružila jakási děsná úzkost. Comollo býval tak zbožný a plný důvěry v Boha, nyní však křičel všecek zděšen, jak obstojí na soudě Božím, který se blíží. Za několik hodin se uklidnil, nabyl jasného vědomí, přijal uctivě svaté svátosti a v úterý velikonoční 2. dubna 1839 vy-

dechl svou čistou duši, klada ruku do ruky svého nejmilejšího přítele Boska, vzlykajícího u jeho lůžka.

Dne 3. dubna k večeru byl pohřeb. V noci poté se stala v semináři zvláštní událost, která je dosvědčena četnými svědky, takže o ní nemožno pochybovat. Nechme o ní vypravovat Boska samého. »Byli jsme důvěrní přátelé a řídíce se četbou některých knih, slíbili jsme si, že se budeme za sebe navzájem modlití, a kdo z nás bude dříve odvolán na věčnost, že přijde pozůstalému podat zprávu z onoho světa. Svůj slib jsme si několikrát obnovili, vždy dodávající, jestli to Pán Bůh dovolí a bude-li se mu tak líbit. Jednali jsme dětinsky, nechápající významu svého slibu, třebaš jsme slib brali vážně a trvali na jeho splnění. V Comollově nemoci jsme si slib několikrát připomněli, a když Comollo zemřel, čekal jsem nejen já, nýbrž i jiní, kteří o slibu věděli, jeho splnění.

V noci po pohřbu Comollově, 4. dubna, ležel jsem s bohoslovci ve spárně u jižního dvora. Ležel jsem, ale nespal; přemýšlel jsem o daném slibu a trýznil se předtuchou něčeho, co se potom stalo. Po půlnoci bylo slyšet z konce chodby dunivý hřmot. Hřmot byl slyšitelnější, dunivější a silnější, čím více se ke spárně přibližoval. Zdálo se, jako by chodbou jel těžký nákladní vůz, ne vůz, nýbrž vlak, ne vlak, nýbrž jako by hřmělo dělo. Hřmotu nelze slovy vylíčiti. Byla to jakási směs třískání tak často se opakujícího a tak silného, že všichni, kdo třesk slyšeli, trásli se strachy a nemohli ani promluvit. Hřmot se blížil, probouzeje za sebou hřmot ještě strašnější. Zdálo se, jako by stěny, podlaha a strop chodby byly železnými plotnami, kterými kdosi o sebe tluče. Seminaristé se probudili, ale nikdo ani nehlesl. Já jsem byl strachem jako zkamenělý. Hřmot se blížil a byl hroznější a hroznější. Už byl u samé spárny. Dveře se rozletěly samy od sebe. Hřmot rachotil dál, doprovázeje jakési matné a různobarevné světélko, které, jak se zdálo, hřmot řídilo. Najednou se vše ztišilo, světélko se rozjasnilo a bylo slyšet jasným a zřetelným hlasem Comollova slova: »Bosko, Bosko, jsem spasen.«

V té chvíli se ve spárně ještě více rozsvětlo, cosi zahřmotilo tak děsně, jako by chtělo celý dům snést do propasti. Najednou se vše ztišilo a světlo zmizelo. Bohoslovci vyskákali z lůžek a utíkali, nevědouce kam. Někteří se nakupili do koutka, jiní se tísnili kolem dohlížitele, kterým byl tehdy Don Josef Fiorito z Rivoli. Nikdo již nespal, všichni úzkostlivě čekali na svítání.

Já jsem zažil nejvíc a bál jsem se tak, že bych byl v oné chvíli raději umřel. Onemocněl jsem a byl už na pokraji hrobu. Mé zdraví bylo úplně otřeseno, zvetil jsem se až za mnoho let potom.

Nechť si každý čtenář soudí o tomto zjevení podle své libosti, ale upozorňuji, že dosud žije několik svědků té události. Vyprávím podrobně, jak se vše stalo, a varuji všechny své hochy, aby nikdy takových úmluv nečinili. Míchání věcí přirozených s nadpřirozenými se mstí, zvláště jde-li o věci, pro spásu duše nepotřebné.«

Láska nikdy nepřestává, praví Písmo svaté, a nepřestala nikdy láska mezi Boskem a Comollem. Do smrti vzpomínal Don Bosko vděčně na vzácného přítele svého mládí a na všechno duchovní dobro, které z jeho přátelství vykvetlo.

Po dobu svého šestiletého pobytu v semináři chierském těšil se Bosko nejlepší pověsti. Když se před svěcením kněžským jeho představení o Boskovi radili, připsali do katalogu k jeho jménu: Prospěch ve studiích víc než nejlepší, plus quam optime. Co do povahy: Svou horlivostí zaručuje výtečné úspěchy v budoucnosti.

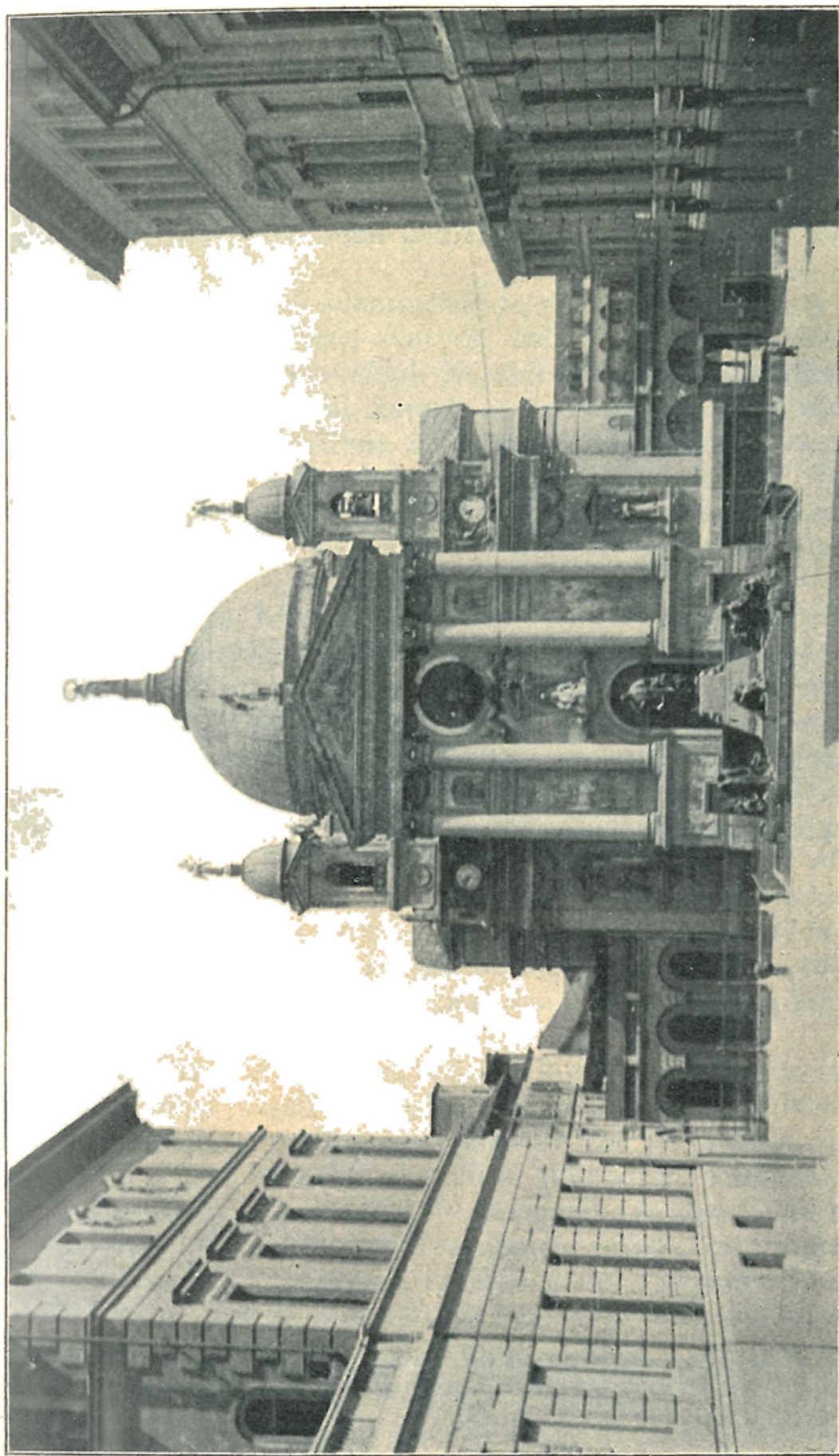
Tyto stručné poznámky daleko ještě nevystihovaly skutečnost. Bosko byl opravdu vzorným seminaristou. Byl až úzkostlivě věrný v plnění i nejmenších povinností, poslušný domácích stanov, vše konal podle rozvrhu hodin a na hlas zvonku. Ať mu uložili cokoli, vykonal vše na minutu. Píle a duševní čilost mu pomáhaly, že byl s denními úkoly brzo hotov a oddával se četbě a studiu řečí. Nemožno si ani představit, kolik knih svatých Otců a církevních spisovatelů za šest let přečetl. Zvláště jej vábil církevní dějepis. Z knih asketických nejvíce cenil Následování Krista od Tomáše Kempenského. Jeho bohaté vědomosti mu potom nesmírně sloužily v boji s bludy protestantskými, liberálními, jansenistickými a jinými.

Svým spolužákům byl výtečným a milovaným kamarádem, ochotným ke každé službě, ať jej požádali o výklad nedosti chápané přednášky profesurovy, nebo o vysvětlení nějakého temnějšího místa v knize. Také jiné seminární služby prokazoval rád svým spolužákům. Co chvíle přišel někdo: »Jeníku, vyhol mi tonsuru, ohol mě, poslouvej, mám díru v klerice, ty umíš všecko, zašij mi ji; Jeníku, udělej mi biret, zalátej mi střevíc.« A Jeník každému ochotně posloužil. V seminární nemocnici býval vítaným rádcem a ošetřovatelem nemocných.

Uměl výtečně dávat obklady, obvazovat, těšit a rozveselovat všechny nemocné seminaristy. Byl zbožný, ale nemiloval zvláštností. Úkony jeho zbožnosti bývaly prosté, nikdy nudné a rozvláčné, spíše střízlivě praktické, ale plné hluboké víry a lásky k Pánu Bohu. A takovou zůstala jeho zbožnost pro veškerý jeho život. Jsa odjakživa veselý a vždy dobré nálady, býval ve společnosti vítán jako sluneční paprsek. Byl nevyčerpatelným vyprávěčem nejlepších anekdot, mistrem v žertech, a na radu Cafassovu obveseloval bohoslovce dosti často i svým uměním kejklířským. V některé dny směli bohoslovci hrávat taroky. »Nebyl jsem výtečným hráčem,« vypravuje Don Bosko, »ale obvykle jsem vyhrál a míval jsem plnou hrst soldů. Vida však své kamarády smutné, že prohráli, býval jsem smutnější než oni. Potom jsem upozoroval, že hra mi utkvívá v paměti. Nějakou dobu jsem se nemohl ani pořádně modlit, ani studovat, neustále jsem myslel na krále, na kluka, na devatenáctku, na pakáta z taroků. Tak to nesmělo jíti dál. V roce 1836 jsem se rozloučil s taroky i s jinými hrami navždy.«

Na slunečních hodinách na dvoře semináře chierského býval nápis: »Afflictis lentae, celeres gaudentibus horae. Zasmušilým jdou pomalu, veselým hodiny prchají.« Když Bosko po prvé četl ten nápis, zaradoval se a pravil: »Budeme veselí a léta nám uběhnou jen což.« A Bosko byl seminaristou veselým. Sotva však zazněl zvonek, ustoupila veselost vážnosti, tichosti a soustředění. Nikdo neviděl Boska rozhněvaného, nikdo ho neslyšel stěžovat si na stravu, na pořádek a na podobné věci, na které si v ústavech nespokojení chovanci stěžují. Přijímal dobré i nepříjemné věci usměvavě, podrobuje se i v souženích denního života, sílících vůli, svaté vůli Boží.

Jako nikdo jiný nestal se ani Bosko svatým přes noc. Svatosti lze dobýti velmi těžce, svatost nepadne nikomu do klína. Království Boží není královstvím tohoto světa, které dědívali princové ještě v kolébce. Bosko musil svou živou povahu a její sklony často velmi namáhavě přemáhat. Bylo již řečeno, že se zřekl hry v taroky, ale jen vášniví hráči dovedou posoudit, jak těžko se karbanická vášeň přemáhá a odkládá. Uměl kejklířskými kousky rozesmát až k popukání, ale čím více se blížil kněžství, tím více poznával, že tato zábava, ačkoli nevinná, knězi se nehodí. Odvykal jí těžce; nejednou jej prsty svrběly a vše jej nutkalo, aby nějakým kouskem společnost pobavil. Vyzpovídal, že jej hyzdí jakási zbrkllost, unáhlenost, a stálo

CHRÁM PANNY MARIE POMOCNICE V TURINĚ

jej mnoho práce, než se těch chyb zbavil. Píše v Pamětech, že jednou o prázdninách vyplašil zajíce z pelechu. Honil zajíce tak dlouho, až jej upachtil a zabil. Sousedé, přihlížejíce honu za zajícem, tleskali a blahopřáli Jeníkovi, že se hon zdařil. Jeník se však zapýřil a zesmutněl. Teprve potom si uvědomil, že ve své zbrklosti svlekl kleriku a nechal ji ležet pod stromem, aby snadněji mohl běžet za zajícem. Svléci před jinými kleriku znamenalo tehdy něco velmi necírkevního. Boska hnětl tento čin velice.

Prázdniny chierských seminaristů bývaly dlouhé. Trvaly od sv. Jana Křtitele do Všech svatých, tedy čtyři měsíce. Bosko svůj prázdninový pobyt střídal. Nějaký čas pobyl u maminky a u bratra Josefa v Becchi, kam se ze Sussambrina zase odstěhovali, pak zašel k Mogliům, u nichž před lety sloužil za pohánka, nejraději však se zdržoval na faře castelnuovské. Tam jej viděli rádi, pohostili, a pak měl k volnému použití vzácnou a velkou knihovnu páně farářovu, z které neustále doplňoval své vědomosti.

Po prvním roce filosofickém měl o prázdninách zvláštní štěstí. Turinští jesuité se s chovanci své koleje na léto odstěhovali do Montalda, protože v Turině vypukla cholera. Nevědouce, kdy se budou smět do Turina vrátit, nepustili žáků na prázdniny, nýbrž vyučovali dál. Potřebovali víc vyučovacích sil a Don Cafasso jim doporučil Boska za učitele řečtiny. Bosko ochotně nabídku přijal a byl za ni vždy vděčný; přiučil se pod vedením profesora Biniho sám řečtině velmi dokonale. I něco jiného v Montaldu poznal. Žáci jesuitské koleje byli synkové majetných rodičů. Byli milí, dobře vychovaní, nejjemnějšího vzdělání, ale bezstarostní a blahobytem rozmazlení. Byli velmi neúrodným polem pro horlivost Boskovu, která toužila přetvořit od základu jejich srdce.

Jeho mladí přátelé v Chieri, v Castelnuovu a v Becchi byli úplně jiného zrna. Viseli na Boskovi celým srdcem. Ve čtvrtek, v den seminárního prázdna, přicházeli za ním do hovorny, povyprávěli si s ním, poradili se a šli se pomodlit do seminární kaple. Několika malým studentům dával jako seminarista i hodiny opakovací. O prázdninách se nemohl někdy ani vymotat ze studentů menších i větších, chodících do latinského kursu a přicházejících pak za ním, aby jim vysvětlil některou stranu z těžšího pro ně klasického spisovatele. A Bosko jim pomáhal rád, nikoli proto, že za svou pomoc dostal od rodičů svých ma-

lých přátel nějakou odměnu, nýbrž proto, že se mohl sblížit s jejich duší. »Bosko žil jen pro mládež,« napsal o něm jeho spolužák. A mládež mu jeho lásku oplácela. Když o nedělích chodívali chierští seminaristé v řadách ze semináře do katedrály, stávali kluci Boskovy klientely tu a tam za rohem, jen aby Boska uviděli, a byli šťastní, když se na ně aspoň úkradkem podíval. »Vidíš tam toho seminaristu s učesanými vlasy, tam toho na pravé straně?« ukazoval Boskův známý klučíkovi, který Boska ještě neznal. »Vidíš ho?« — »Ano.« — »To je přítel nás všech. Kdybys jen věděl, jak je k nám hodný!« Lepšího úsudku o Boskovi nebylo. Seminarista Bosko ty kluky miloval všecky, miloval je takřka pudově, měl soucit s jejich osamělostí, miloval je z povolání, vždyť byl přesvědčen, že je pro jejich blaho stvořen.

Toto jeho přesvědčení potvrdil mu opět zvláštní sen o posledních prázdninách. Zdálo se mu, že stráž před bratrovou chalupou se proměnila v olidněné město. Ulice a náměstí se hemžily mládeží, která, jsouc ponechána sobě samé, hrála, lomožila a klela. Protože se mu ty nadávky hnusily, vběhl mezi ně a napomínal je, aby se ztišili. Když neposlechli, pohrozil jim řezem. Vše marně. Pustil se tedy do nejbližších a políčkoval je. Kluci však zdvihali pěstě proti němu, nezbylo, leč utéci před zástupem hrozících uličníků. Cestu mu zastoupila nějaká tajemná osoba, poroučejíc, aby se vrátil, ubohé kluky o jejich darebnosti přesvědčil a obrátil. Bosko ukázal na modřiny, které si od kluků odnášel. Neznámý mu představil vznešenou paní, přibližující se k nim: Zde jest má matka, pravil, řiď se jejím rozkazem. Přívětivá paní pohlédla naň laskavě a řekla: Chceš-li tyto hrozné uličníky získat, nepodaří se ti to kopanci a pěstí, nýbrž přívětivostí a přesvědčivým slovem. — Tak se i stalo. Jako před lety v prvním snu, proměnili se uličníci napřed ve zvířata a za okamžik v nejtišší beránky.

Rozumní lidé nedají mnoho na sny. Když však vidíme, že duše dítěte, jinocha a mladého muže Jana Boska neustále jako posedlá spěje za toutéž ideou, neubráníme se domněnce, že nebe tu bylo ve spolupráci. A domněnka se mění v jistotu, když uvidíme, jak se Boskovy sny potom uskutečňovaly. Mladý visionář se nám jeví jako osoba ke svému dílu předurčená. Nejsou zvláštností tak zvané zázračné děti, které svým vrozeným nadáním již v dětství nás přesvědčují, že z nich budou velcí hudebníci, básníci, malíři. Takovým zázračným dítětem byl

i Bosko. Nebe i země ukazovaly mu cestu k budoucímu povolání. Tajemná moc jej sbližovala s mládeží, nepřemožitelný pud vábil mládež k němu. Zdá se, že Kristus a jeho svatá Matka, plni soucitu s mravní ubohostí mládeže, nočními zjeveními připravovali lásku pastýře k ovečkám a lásku oveček k pastýři, aby opuštěná mládež, ponechaná sobě samé, nabyla v budoucnosti pastýře i ovčince.

*

Šest let seminárního života prchlo jako sen a Bosko se připravoval na přijetí vyšších svěcení kněžských. O suchých dnech zářijových 1840 byl v Turině vysvěcen na podjáhna a v sobotu před Smrtnou nedělí 1841 přijal svěcení jáhenské. 26. května 1841, o svátku sv. Filipa Nerejského, odebral se do misijního domu turinského na duchovní cvičení, která měla býti poslední přípravou na hodné přijetí svěcení kněžského. Až do konce svého života uschovával si sešitek, do kterého si o těch exerciciích napsal různé poznámky a předsevzetí, jak mu je nadiktovalo srdce, osvícené Boží milostí. Poznámky ty jsou zajímavé:

»Kněz nepřichází nikdy sám ani do nebe, ani do pekla. Zůstane-li svému povolání věren, přichází do nebe s dušemi, které svým dobrým příkladem spasil. Jestliže však žil špatně a pohoršlivě, padá do pekla i s dušemi, které svedl. Myšlenka ta kéž mě sílí, abych zachovával tato předsevzetí:

1. Nebudu nikdy chodívati na procházku, leč z nutnosti, k nemocným atd.

2. Budu přísně dbáti, abych dobře využítkoval svého času.

3. Když půjde o spásu duší, budu ochoten vždy trpět, pracovat a pokořovat se.

4. Láska a přívětivost sv. Františka Saleského kéž mě vede ve všech mých činech.

5. Budu vždy spokojen s jídlem, jež mi bude předkládáno, pokud nebude škodlivým pro zdraví.

6. Do vína si budu vždy přilévat vody a budu je píti jen jako lék, totiž jen tehdy a tolik, kolik pro zdraví bude třeba.

7. Protože práce je mocnou zbraní proti nepřítelům spasení, budu svému tělu poprávati toliko pět hodin nočního spánku. Nikdy si nelehnu ve dne, zvláště ne po obědě, leč v nemoci.

8. Denně budu chvilku rozjímat a něco duchovního číst. Denně navštívím na chvilku Velebnou Svátost, nebo se aspoň

k Velebné Svátosti pomodlím. Má příprava na mši svatou a díkůčinění po ní potrvají čtvrt hodiny.

9. Vyjma zpovídání a věci pro duchovní život opravdu nutné, nebudu se nikdy bavit s ženami (*non farò mai conversazioni con donne*).«

V sobotu před svátkem Nejsvětější Trojice dne 5. června 1841 posvětil arcibiskup turinský, Mons. Frasoni, ve své domácí kapli Jana Boska na kněze. V den Nejsvětější Trojice dne 6. června 1841 sloužil Don Bosko v kostele sv. Františka Assiského v Turině první mši svatou u oltáře sv. anděla Strážce, na levé straně hlavního oltáře. K oltáři jej doprovázel jeho krajan a přítel Don Cafasso, profesor kasuistiky v Kněžském ústavě, sousedícím s kostelem sv. Františka. V Castelnovu, kam Don Bosko náležel jako farník, přáli si velice, aby Boskovy primice byly doma, ale Don Bosko zase toužil, aby primiční den mu byl dnem soustředění a díkůčinění Pánu Bohu za milost kněžství. Proto byla jeho první mše svatá tichá, od světa takřka nepozorovaná. Životopiscové Dona Boska se rozepisují o citech, které v onom svatém a šťastném okamžiku rozechvívaly srdce novoknězovo, ale čtenáři jistě odpustí, když se o tom pomlčí. Radost, vděčnost, prosby, všechno, co provází novosvěcence k první mši svaté, jsou věci tak vnitřní, tak soukromé a nesvěřitelné, že nemožno o nich mluvit a je líčit. O citech novokněze, stojícího po prvé u oltáře, možno říci jediné slovo sv. Pavla: Ani oko nevidělo, ani ucho neslyšelo, ani do lidského srdce nevstoupilo, co Bůh připravil těm, kteří ho milují. Všechna studia, všechny námahy a trampoty, všechna příprava na kněžství stojí za milost první mše svaté, i kdyby kněz po ní měl hned zemřít.

V pondělí zašel Don Bosko do mariánské svatyně turinské, zasvěcené Panně Marii Vítězné, a zvané všeobecně La Consolata. Tam sloužil druhou mši svatou a poděkoval vroucně Panně nejsvětější za nespočetná dobrodiní od ní přijatá. Na úterý odešel do Chieri a sloužil mši svatou u sv. Dominika, kde žil jeho bývalý profesor a otcovský přítel Don Giusiana. Profesor plakal dojetím při zákové mši svaté, a podržel si Boska po celý den jako hosta. »Den ten mohu nazvat nebem,« říkával Don Bosko. A poslouvejme raději jeho vlastní slova: »Ve středu jsem obětoval svatou Oběť v turinské katedrále. Ve čtvrtek o slavnosti Božího Těla jsem uspokojil své krajany, odebral jsem se do Castelnova, tam jsem měl zpívanou mši svatou

a vedl průvod Božího Těla. Pan probošt pozval pak na oběd mé příbuzné, duchovenstvo a předáky z farnosti. Všichni se se mnou radovali, viděl jsem, jak všichni moji krajané mě milují a jak všichni závodí, aby mi udělali radost. Večer jsem přišel do rodného domku. Když jsem se blížil k domovu a vzpomněl si na sen, který jsem měl ve svých devíti letech, nemohl jsem potlačit slz a pravil jsem: Jak podivné jsou úradky Boží Prozřetelnosti! Pán Bůh vyzvedl se země ubohého klučíka a postavil jej mezi knížata svého lidu.

Když jsme toho dne s maminkou osaměli, řekla mi tato pamětihodná slova: »Jsi knězem a sloužíš mši svatou, jsi tedy od této chvíle blíže Ježíši Kristu. Nezapomínej však, že začít sloužit mši svatou znamená začít trpět. Nepovšimneš si toho hned, ale časem pochopíš, že ti tvá matka řekla pravdu. Vím jistě, že denně se budeš za mne modlívát, dokud budu živa, i po mé smrti, a to mi stačí. Ode dneška se starej jediné o spásu duší, na mne nemysli!«

Vzácná slova svaté kněžské matky.

PŘIJĎTE DO TURINA.

Po primici zůstal Don Bosko několik měsíců v rodné farnosti, zastáváje uprázdněné místo kaplanské. Pan probošt si také přál, aby Don Bosko zůstal jeho kaplanem. Současně přišli lidé z Murialda a prosili, aby převzal uprázdněné místo exponovaného kaplana a učitele u nich, slibovali mu i zvýšení platu a mnoho jiných přilepšení. Vábivou byla nabídka nějaké bohaté rodiny janovské, která si přála mítí Dona Boska vychovatelem svých dětí, zaručujíc mu byt, stravu a tisíc lir ročně. Přátelé radili, aby místo přijal, může prý hned pomáhat mamince a bratrovi, ale maminka se vzepřela, bojíc se, aby se její syn blahobytem nezkazil: »Co?« pravila, »můj syn ma přijíti do domu bohatých lidí? Co bys dělal s tisícem lir? Co bychom si počali s tisícem lir já a Josef, kdyby Jeník utrpěl zkázu na duši?«

Jako v jiných důležitých věcech šel Don Bosko pro rozhodnutí o své budoucnosti do Turina k Donu Cafassovi. Ten mu pravil: »Nepřijímejte nic! Přijďte sem do Turina a doplňte svou kněžskou výchovu v Kněžském ústavě.«

»Il Convitto ecclesiastico — Kněžský ústav«, byl založen vzácným turinským knězem Donem Gualou, který po revolučních zmatacích a vpádech napoleonských postřehl duchovní potřebu doby, dáti těžce zkoušenému lidu kněze vzdělané, zbožné a horlivé, kteří by byli s to, aby naučili lid spasitelným zásadám a zapomínanému již ctnostnému životu. Jeho vůdcem a rádcem byl ctihodný sluha Boží Bruno Lanteri, zakladatel oblátů Panny Marie v Piemontsku a kněz z družiny náboženských buditelů, kteří v těch dobách své vlasti velmi prospěli. Tehdy kvetl v Piemontě blud zvaný gallikanismus a jeho pověstné čtyři artikuly protipapežské se ozývaly se všech bohosloveckých kateder: že král a světská knížata v časných věcech nejsou poddáni Církvi

(slovo »časné« znamenalo »skoro žádné«), že koncil je nad papežem, že papež se musí řídit kánony a dbáti zvyků církve gallikánské, že nařízení papežská smějí býti souhlasem církevním měněna.

Kromě gallikanismu dostal se do Piemontu i jedovatý janse-nismus a svou přísností otravoval veškerý náboženský život v městech i na venkově. Ovocem těchto bludů byla vlažnost ve víře a bezbožnost. Zdravou reakcí proti zhoubným novotám byl počín Gualův. Zařídil napřed ve svém příbytku kurs kasuistiky, praktické mravouky pro kněze. Když roku 1808 se stal farářem u sv. Františka, pokračoval v kursu na faře. Na víc se odvážit nemohl. Nad Piemontem vládlo žezlo Napoleonovo, bylo tedy třeba mnoho opatrnosti. Když se však po vídeňském kongresu vrátila do Piemontu knížata savojská, uhodila i hodina, aby Don Guala svůj plán uskutečnil. Vedle kostela sv. Františka stál bývalý klášter františkánský, proměněný za vlády Napo-leonovy na kasárny. Don Guala dosáhl od úřadů svolení, aby směl v klášteře umístit své kursisty. Brzo se jeho ústavu, jako všeobecně prospěšnému, dostalo státního i církevního schválení. Roku 1818 vešel ústav Gualův v život. Kněží kursistů bylo dva-náct, ale jejich počet brzo vzrostl na šedesát. Prvním úkolem ústavu bylo vyšší vzdělání mladého kněžstva ve studiu boho-slovném. Do té doby žilo v Turině dosti mladých kněží, kteří neměli kde bydlit. Zůstávali v soukromých bytech nebo si vždy několik kněží pronajímalo byt společný. Ústav Gualův přijí-mal mladé kněze pod svou střechu a ochránil je od četných ne-bezpečí, která jinde na ně číhala. Ústavní představení nabyli za dvě nebo tři kursovní léta dosti poznatků, ke kterému od-větví duchovní správy se kněz kursista hodí, a jakmile se vhod-né místo uprázdnilo, odporoučeli jej církevním úřadům. Pro kursisty se konaly denně dvě přednášky, ráno přednášel Don Guala, večer Don Cafasso, jeho zástupce. Mezi dnem konali kursisté své kněžské služby, vypomáhali na farách, vyučovali katechismu, konali návštěvy v nemocnicích, ve vězeních a jinde. Ústav byl svěřen ochraně dvou svatých kněží, všemu světu mi-lých, sv. Františka Saleského a sv. Karla Boromejského. Mírné stanovy navykaly mladé kněze zvykům ctnostného kněžského života: ranní a večerní modlitbě, návštěvám Velebné Svátosti, modlitbě růžencové, půlhodinovému dennímu rozjímání, čtvrt-hodinové duchovní četbě, týdenní zpovědi, nepatrnému sebe-záporu v pátky, mlčení, vyjma hodiny rekreační, měsíční du-

chovní rekolekci (obnově) a studiu. Večer vycházeli kursisté po dvou na procházku, a to do méně rušných částí města. Měli zakázáno chodit na veřejná divadla a do kaváren. Každý kursista platil nějaký menší poplatek. Soukromé bohatství Dona Gualy a státní příspěvek umožňovaly však správě domu, že několik kursistů mělo pobyt v ústavě zdarma. K těmto patřil i chudobný novosvěcenec Don Bosko.

*

Dne 3. listopadu 1841 vstoupil Don Bosko jako kursista do Kněžského ústavu. Hned v prvních týdnech svého pobytu v ústavě měl příležitost poznati na vlastní oči mravní bahno, v kterém se utápěla většina mládeže turinského chudého lidu. Turinský stavební ruch se tehdy velmi rozmáhal a ze všech koutů piemontských a lombardských přicházely spousty mládeže do Turina na práci, míchat maltu, učit se zedníky, tesaři a jinými řemeslníky. Ubytovali se, kde kdo mohl, obývali po pěti nebo po šesti podkrovní světničky nebo půdy turinských činžáků, zamořené zárodky nemocí a nemravnosti. Ale kromě armády pracující mládeže poznal Bosko ještě mnoho a mnoho mládeže jiné, potulující se po městě, zdržující se zvláště na městském obvodu, na pobřeží pádském, na místech vyhlédnutých za staveniště. Tam se to jen hemžilo nezaměstnanými kluky, zanedbanými rodiči anebo vyslanými rodiči, aby žebrali.

S Donem Cafassem vystupoval Don Bosko po vrzajících schodech do podkrovních světniček turinské chudiny a srdce se mu svíralo nad bídou, jakou spatřil. Desítičlenné až dvanátičlenné rodiny se tísnily v praubohé díře, dýchající nesnesitelný puch a kazíce se mravně navzájem hádkami a nepravostmi. V těch brlozích klíčilo símě turinských žalářů. Podobné obrázky nám ukazují i řeholnice, působící na obvodech našich velkoměst, Brna, Prahy a jiných, obrázky snad ještě temnější a přímo neuvěřitelné, ale skutečné. Při těchto návštěvách Dona Boska nejbolestněji dojímal, že tyto poměry zhoubně působily na mládež. Starší kazili mladší. Konce, ke kterým ta mládež spěla, viděl Don Bosko často v obrovské nemocnici Cottolengově, kde tolik mladých lidí hynulo nejtrapnějšími chorobami, způsobenými hříšným životem teprve rozkvétajícího mládí.

Když některého večera v průvodu přítelově zašel Don Bosko procházkou do některého předměstí turinského, tajil se v něm

dech při pohledu na hloučky malých uličníků, ponechaných sobě samým. Buď o ně rodiče nedbali, buď byli již na ně slabí. Tu se kluci rvali, tam rámusili, jinde hráli »na pána«, házejíce mincemi, jinde hráli v taroky; rouhavá a oplzlá slova bylo z jejich úst slyšet na všechny strany. Don Bosko se k nim přiblížil, ale neměl úspěchu: jedni utekli, jiní si z něho tropili úsměšky, jiní si ho vůbec nevšíмали a hráli nerušeně dál. Don Bosko se vracíval domů smuten, velmi, velmi smuten. Ale paprsek naděje přece svítil do zarmouceného srdce. Vzpomněl si, kolikrát tyto scény vídal ve svých snech, vše se dalo podrobně tak, jak se mu ve snách zdálo. Všechny jeho visionářské sny končily krásně. Don Bosko doufal, že i tato smutná skutečnost se obrátí v radost a doma po takových vycházkách klekal k vroucím modlitbám a vzýval Pannu Marii, aby uspíšila uskutečnit, co mu ve snách předpověděla.

Panna Maria nenechala na svou pomoc dlouho čekat. O svátku Neposkvrněného Početí 8. prosince 1841 oblékal se Don Bosko ke mši svaté v sakristii sv. Františka. Nebylo však nikde ministranta. Vtom nahlédl do sakristie výrostek asi šestnáctiletý a stál udiven ve dveřích. Přivedla jej tam zvědavost; nikdy v životě neviděl místnosti tak hezky upravené, milé a provanuté zároveň i duchem vážnosti a posvátného ticha, jak to nyní spatřil u sv. Františka.

»Co tu chceš?« okřikl kluka kostelník Josef Cometti. »Nevidíš, že tu stojí kněz, čekající na ministranta? Tu máš mešní knihu a půjdeš ministrovat; a už, měj se k tomu!«

»Neumím ministrovat,« odpověděl chlapec.

»A tak nač jsi sem přišel?« rozkřikl se kostelník. »Zpropadená čeládka, bude nám chodit i do sakristie. Když neumíš ministrovat, klid' se odtud!« A kostelník popadl oprašovací hadl a již tloukl kluka hlava nehlava. Kluk utíkal, ale nevyznaje se ve dveřích, vrazil zase do sakristie a odtamtud vyběhl na ulici.

»Proč bijete toho synka?« ozval se Don Bosko, když se vrátil do sakristie kostelník, funící zlostí. »Co vám udělal?«

»Přišel do sakristie, ač neumí ministrovat.«

»Ale tak jste ho ztloukl!«

»Co je vám po tom?«

»Co je mi po tom? Je to můj přítel, hned mi ho zavolejte, musím s ním promluvit.«

»Dacane, dacane,« volal kostelník na synka a běžel mu říci, že Don Bosko s ním chce mluvit.

Synek se vrátil všecek ustrašený a se slzami v očích; vždyť rány oprašovadlem bolely.

»Pojď sem, pojď sem, příteli,« přivítal jej Don Bosko, »neudělám ti nic zlého. Byl jsi už při mši svaté?«

»Ne.«

»Pobuď tedy na mši svaté a potom ti něco povím, co se ti bude líbit.«

Po mši svaté a po vykonání díkůčinění odvedl Don Bosko chasníka do pokojíka za sakristií a přívětivě se ho tázal: »Jak se jmenuješ?«

»Bartoloměj Garelli.«

»A odkud jsi?«

»Z Asti.«

»Jakého jsi řemesla?«

»Zednického.«

»Máš ještě tatínka?«

»Nemám, zemřel mi.«

»A maminku?«

»Také už zemřela.«

»Kolik je ti let?«

»Šestnáct.«

»Umíš číst a psát?«

»Ani jedno, ani druhé.«

»Ale zpívat a pískat umíš, že ano?«

Chlapec se usmál a Don Bosko se zaradoval. Úsměv svědčil, že si Bosko získává hochovy důvěry.

»Pověz mi, milý Bartošku, byl jsi už u prvního sv. přijímání?«

»Ještě ne.«

»Ale u zpovědi jsi už byl?«

»Ano, ale je tomu už dávno, hned když jsem byl malý.«

»Modlíváš se ráno a večer?«

»Zapomněl jsem se již modlit.«

»Chodíváš v neděle na mši svatou?«

»To ano, skoro vždycky.«

»Na katechismus také chodíš?«

»Bojím se.«

»Proč?«

»Je mě hanba, protože malí kluci vědí víc než já.«

»Kdybych ti vykládal katechismus zvlášť, přišel bys ke mně?«

»Velmi rád, jen když mě nebudete bít.«

»Buď klidný, nikdo ti neudělá nic, budeš mým přítelem a s nikým jiným nebudeš mít obtíží. Kdy bychom tedy začali?«

»Kdy se vám bude líbit.«

»Dnes večer?«

»Ano.«

»Chceš-li, začneme hned, ano?«

»Ale ano, jak si přejete.«

Don Bosko pochopil v tu chvíli takřka pudově, že začíná obrovské dílo svého apoštolátu několik kroků od svatostánku, v pokojíčku u sakristie. Poklekl a poprosil vroucím Zdrávasem neposkvrněnou Pannu o požehnání svého díla a o záchranu mladé duše, kterou měl před sebou.

Vstal a otázel se hochů: »Umíš se přezehnat?«

Hoch nevěděl ani, co je to. Don Bosko ho tedy naučil se přezehnat a po půlhodinové rozmluvě jej propustil. »Ale přijdeš zase?«

»Přijdu, jistě přijdu,« sliboval chlapec.

»Víš co, nevracej se ke mně sám, přiveď i kamarády, daruji jim něco, i tobě za odměnu, žes je přivedl.«

Příští neděli přišlo za Donem Boskem devět kluků. Šest přivedl s sebou Bartoloměj a dva ulovil kdesi Don Cafasso. Poslouchali jako vyjevení prostinká, laskavá a přesvědčivá slova Boskova. Po několika týdnech šel Don Bosko kostelem při večerním kázání. Ve stínu na stupních bočního oltáře spatřil několik schoulených, podřimujících zednických učňů. »Co tu děláte, přátelé?« otázel se jich. Nejsmělejší z nich odpověděl: »Nerozumíme kazateli nic, tedy dřímáme, však vidíte.« — »Pojďte tedy za mnou,« zval je Don Bosko a hoši šli. V sakristii je vybídl, aby budoucí neděli se připojili k hochům, kteří za Donem Boskem již chodili; hoši slíbili a slibu dostáli. Za nějaký měsíc bylo Boskových hochů 24, a brzo vzrostl jejich počet na stovku. Byli to samí zedničtí učni, pracující těžce v akordní práci; žádný z nich nevěděl o Pánu Bohu nic.

Když hoši poznali, jak se Don Bosko zajímá o jejich duše a jak se o ně stará, jak je v jejich prázdných chvílích i navštěvuje, zahořeli k němu nejvroucnější láskou. Tu se však v duši Boskově vynořila otázka: jak zaměstnat tuto mládež v neděli po hodinách katechismu, aby se netoulala? Rada byla těžká. Don Bosko měl jen jediný pokojík a peněz neměl, leč co dostal tu a tam na mši svatou. Na založení besídky pro mládež nebylo lze myslet; zač sehnat potřebnou místnost?

Boží Prozřetelnost prozatím pomohla. Oba představení Kněžského ústavu byli mužové Boží. Pochopili okamžitě požehnání, jaké kynulo z díla Boskova. V ústavě byl dvůr neveliký, dostačující však k hrám Boskových hostů. Staříčkový Don Guala i Don Cafasso tedy souhlasili, aby hoši o nedělích a svátcích skotačili na ústavním dvoře. Byl to čin velmi záslužný; znamenal oběť nedělního ticha a klidu. Křik a rámus kluků, hrajících si pod okny pánů, zvyklých na klášterní ticho, nebyly nijakou příjemností. Ale oba páni si mysleli: Copak uškodí komu křik? A podaří-li se našemu mladému příteli Boskovi učinit z těchto uličníků hodné křesťany, jest naše oběť nepatrná.

Bohužel, jako voda uběhly tři roky vyššího vzdělání Boskova v Kněžském ústavě, tři roky krásné a úspěšné práce mezi kluky. Don Cafasso přemýšlel, kam s Donem Boskem. Za živý svět by nebyl dopustil, aby Bosko odešel z Turina za kaplana na venkov, ba ani v městě nezdálo se mu kaplanské místo pro Dona Boska vhodným, aby mohl dále pečovat o svou mládež. Don Cafasso vyprosil pro Boska místo duchovního správce v novém sirotčinci Il Rifugio, budovaném právě velkomyslnou dámou turinskou, markýzou Barolovou.

Markýza Barolová stojí věru za několik řádků. Byla rodem Francouzka, dcera markýze Maulevrierera, spřízněného se slavnou rodinou Colbertovou. Však se také podpisovala: Juliette de Colbert. V sedmi letech pozbyla matky. Teta vychovatelka a několik jejích příbuzných skončilo za velké revoluce r. 1793 na popravišti. Otci se podařilo s dětmi utéci do Koblence. Jako sta jiných vystěhovalců prožívali Maulevrierové sedm let velmi trpký život v Holandsku a Německu. To však dobře působilo na výchovu pevného charakteru. Když se po letech vrátili do Francie, byl jejich zámek zbořeniskem a jejich dvory zpustly. Příčinlivostí vzkřísil Maulevrier svá panství a zajistil svým dvěma dceruškám jakés takés věno. Starší Julietta seznámila se s piemontským šlechticem markýzem Barolem, pážetem císařského dvora, a vdala se zaň r. 1807. Když markýz Tankret Barolo vystoupil ze služeb dvorních, odstěhoval se s mladou chotí do Turina. Šťastné manželství, zastřené jediným stínem, bezdětností, trvalo 31 let. Bezdětní manželé si však vytvořili nesčetnou rodinu z lidí nemocných a nešťastných, opuštěných a od nikoho nemilovaných. Jsouce majiteli rozsáhlých statků a vinic, z kterých pochází světoznámé ohnivé víno Barolo, měli Barolové báječné příjmy, které jim umožňovaly plným ru-

kama konati skutky křesťanského milosrdenství. Roku 1838 zachvátila markýze horečka a sklátila jej do hrobu. Vdova Julietta zdědila po muži všechn obrovský majetek.

Velkomyslná dáma vykonala svým bohatstvím mnoho dobra. Až podnes je její dědictví pro Turin požehnáním. Procházíte-li čtvrtí okolo mariánského chrámu La Consolata, spatříte krok za krokem ústavy, založené na podnět nebo i za peníze markýzy Barolové.

Dáma ta založila i dvě řeholní kongregace: Sestry sv. Anny pro výchovu chudých dívek, a Sestry sv. Magdaleny pro záchranu dívek zpustlých. Svou činností dobyla si takové vážnosti, že dosáhla u papeže Řehoře XVI. a u kardinálských kongregací do šesti měsíců úředního i církevního schválení svých kongregací; to je věc v dějinách řeholí ojedinělá.

Jako třicetiletá paní přišla se náhodou podívat do turinského žaláře a užasla nad mravní zkažeností a bohaprázdnou zpustlostí vězňů. Umínila si svatosvatě, že se vši silou přičiní o povznesení a obrácení těch ubožáků. Od té doby docházela denně do žaláře, bývala tam tři, čtyři hodiny s vězni, přivádějíc je na dobré myšlenky, aby uznali kajícně své zločiny a zošklivili si je, aby prací a řádným životem se povznesli k životu lepšímu, do vůle Boží oddanému. Velmi četní vězňové slov své těšitelky poslechli.

Dobročinná dáma, která žila a snila pro nešťastné všeho druhu, aby jim pomohla, která nosívala pod šatem kající pás, zarývající se ostny do boků, která denně aspoň hodinu proklečela ve vroucí modlitbě, byla i paní prvního salonu turinského. Elegancí, vzděláním, duchaplností a vznešenou jemností vábila k sobě nejlepší spisovatele a básníky: De Maistrea, Balba, Sclopisa, D'Azeglia. Slavný Balzac, projížděje Turinem, prahl jedině po cti, aby jej přátelé představili markýze Barolové v jejím salonu. Lamartin, dokud nepřesedlal k republikánům, si s ní čile dopisoval, Cavour, dokud nebyl zachvácen vírem Risorgimenta, měl v markýze nejlepší přítelkyni, které svěřoval svá tajemství. Když se Silvio Pellico vrátil ze špilberského vězení do otčiny všecek nemocen, vyčerpán soužením a bez všeho majetku, přijala jej Barolová do svého paláce. Posud tam ukazují stůl, na kterém Pellico, zasypáván laskavostí své dobroditelky, napsal pověstnou knihu »Le mie prigioni, Má vězení«, knihu, která pro italskou nezávislost vykonala víc, než kolik vojenských armád bitvami.

Tak vzácný byl líc paní Barolové, rub byl trochu jiný. Markýza byla živé, až divoké povahy, panovačná a neoblomná. Všechno se musilo dít podle jejího přání. Manžel býval v domě pánem velmi malým a často nadřžoval rozmarům své paní. On jediný se odvážil někdy říci své »ne«, a když zemřel, nebylo člověka, který by se markýze v něčem protivil. Byla si vědoma svého díla a považovala se za rozenou k rozkazování. Její živá obrazotvornost a prudkost kalily často správný úsudek a sváděly ji k nespravedlnostem a k tyranství. Před ní zmíralo slovo na rtech každému, kdo se chtěl omlouvat anebo vyslovit opačný názor. Kdo byl v jejích službách a neuposlechl jí, běda mu. Ale nejsou všichni lidé z téhož dřeva. Ačkoli se mnoho lidí před markýzou třásl, nelekl se jí Don Bosko. Však uvidíme.

*

V říjnu roku 1844 se Don Bosko nastěhoval do markýzina ústavu, do Útulku sv. Filomeny za druhého duchovního. Prvním a vedoucím duchovním byl Don Borel, Boskův přítel a později velký dobrodinec a pomocník. Na Borelovu prosbu dovolila markýza, že směli do ústavu za Boskem i jeho kluci. Ústavní pavilony byly ohrazeny zdí a mezi dvojí ohradou zůstávalo volné místo, asi 20 m dlouhé a 4 nebo 5 m široké. Tam si směli kluci hrát. Dvě místnosti ústavní budovy upravil Don Bosko za kapli, zasvěcenou sv. Františku Saleskému, a dne 8. prosince 1844 sloužil tam svým mladým přátelům po prvé mši svatou. Venku sněžilo, lidé se choulili zimou, ale stopadesát kluků se tísnilo kolem oltáře v první svatyni salesiánské a jejich srdce hořela láskou k Pánu Bohu i k Donu Boskovi. Bohužel, nechodili chlapci za Donem Boskem do markýzina ústavu dlouho. Brzo se omrzeli markýziným řeholnicím. Co chvíle přicházely milé řeholnice k své paní a žalovaly, že kluci tropí pekelný rámus, jindy upozorňovaly, že kluci by neměli chodit do okolí dívčích ústavů, aby nevzniklo nebezpečí pro mravnost. Nejhuř se však kluci provinili, když pošlapali neb utrhli na záhoncích nějakou květinu; jednou scházela růže, jindy zmizela jirinka a konečně i astry. Kdo by takové uličníky na ústavních pozemcích trpěl? Takové lotroviny se neodpouštějí.

Paní markýza předvolala Dona Boska a poručila, aby hledal pro nezvedené uličníky jiné místo, a to co nejdříve.

Chlapců bylo již na 300. Kam jen s nimi v neděli? Tu si vzpo-

mněl Don Bosko, že u hřbitova sv. Petra v Okovech je kaple a kolem ní prostranná louka, porostlá bodláčím. Starý hřbitovní kaplan, který u kaple bydlí, snad dovolí, aby se kluci v kapli modlívali a na louce si hráli. Sebral se a spěchal ke kaplanovi. Stařeček Don Tesio přijal Dona Boska přívětivě a svolil, aby hoši v neděli přišli. Těšil se, že mezi nimi omládne. V neděli 25. května po 2. hodině odpoledne scházely se hloučky chlapců na louce před hřbitovem. Přišel i Don Bosko a kluci se dali do hry. Okolí jindy tiché a klidné ovšem oživilo křikem hrající si mládeže. Tu vyběhla z kaplanského domku stará hospodyně Dona Tesia, podepřela si boky a vadila se s kluky, že křičí. Náhoda chtěla, že kterýsi kluk hodil balónem a balon spadl na slepičí koš. Slepice z koše plaše vyletěla a snesené vajíčko se vykutálelo a rozbilo. Do kaplanovy hospodyně jako by vjel ďas. Spustila všechna stavidla své výmluvnosti a nadávala klukům i Don Boskovi, zakazujíc jim příští naděli tam přijít. »A jestli vám nezakáže sem přijít Don Tesio, já vím dobře, kam jít. A vy, Done Bosko, místo, abyste tyto uličníky, klacky a darebáky držel trochu na uzdě, tak je vychováváte? Chraňte se, abyste sem budoucí neděli přišli, běda vám!« K hospodyně se přidalo ještě i nějaké děvče a křičelo s ní, pes štěkal, slepice kdákaly, hotové pozdvižení.

Don Bosko hospodyně konejšil, ale marně. Stála na svém, že v neděli už tam přijít nesmí. »Milá paní,« pravil Don Bosko, »nekřičte, nevíte, jestli budete v neděli na světě.« Obrátil se od rozvaděné hospodyně, pokynul klukům, zavedl je do kostela, kde se pomodlili. »Velebný pane, ta je zlá,« pravili mu chlapci. Don Bosko ji omlouval, že je stará a churavá, že za svou zlost ani nemůže, ale dodal: »Počkejte, že v neděli už nebude křičet.« Vyšli z kostela a již jim šel naproti Don Tesio: »Budoucí neděli už sem nesmíte přijít. Děláte velkou vřavu a rušíte všecky. Oznámím to úřadům, budoucí neděli sem nechodte, ne.«

A Don Bosko zase řekl: »Chudák, neví, jestli bude na světě.«

Bosko sotva tušil, že mluví slova prorocká. Ve středu poté zemřel mrtvicí Don Tesio a do týdne skonala i jeho hospodyně. Na louku však kluci už jít nesměli. Don Tesio oznámil hned v pondělí úřadům, že kluci u hřbitova velmi křičeli. Byl to Tesiův poslední dopis a úřady přísnou vyhláškou zakázaly shromažďování kluků u hřbitova, hrozíce Donu Boskovi zatčením.

Budoucí neděli kázal chlapcům Boskovým Don Borel. Cítil jejich zármutek, že se nemají kde shromažďovat, a povzbudil

je takto: »Hleďte, hoši, zelí neuroste veliké, když se nepřesazuje. Tak je i s vámi. Po každém vystěhování je vás víc. Rosteme počtem a roste i vaše touha státí se hodnými křesťany. Jen se nebojte a netrapte. Pán Bůh nad vámi bdí. Odevzdejte se jeho vůli s veškerou důvěrou. On myslí na váš budoucí útulek a brzo vám jej ukáže.«

A skutečně, Don Bosko brzo našel místo ke shromažďování své mládeže u dorských mlýnů, ai Molassi. Byl tam filiální kostelík sv. Martina, kde se jen v neděli sloužila jedna mše svatá. Na radnici dovolili Donu Boskovi, že směl v neděli odpoledne učit v kostele své kluky katechismu. Jinak mu kostel málo vyhovoval. V neděli ráno býval plný lidu, pro kluky tam nebylo takřka již místa; druhá mše svatá se tam sloužit nesměla, nebylo tam možno chlapce zpovídat, ani jim svaté přijímání podávat. Prostranství kolem kostela bylo malé; nezbylo, leč aby si chlapci hráli na ulici dost rušné, a poslouchali nadávky kočích a chodců, kterým hrou překáželi. Ani mlynáři a jejich chasa nebyli s houfem Boskovým spokojeni. Křik hrajících si chlapců je rušil v odpoledním spánku; co chvíle otvírali okna a vadili se s chlapci. Chlapci se jim smáli a zlost lidu rostla. Brzy Don Bosko byl volán na radnici. Tam ležel list od obyvatel z okolí kostela sv. Martina. Žalovali na rozvernou a všechny znepokojující mládež Boskovu a žádali, aby se Donu Boskovi zakázalo shromažďovat mládež u kostela svatomartinského. Starosta žádosti vyhověl a Don Bosko zase nevěděl, kam s hochy.

»Dobře,« pravil, »v neděli ráno se tiše sejdem na kostelním náměstí, a nikdo nesmí ani muknout.« Hoši poslechli a v neděli ráno stáli tiše u kostela. Seřadili se a tiše vyšli z města. Teprve za městem se jazyky rozvázaly k zpěvu nebo k modlitbě. Jednu neděli putovali na Monte dei Capuccini, do kapucínského kostela nad Turinem, jindy do kostela na Supergu, tam je Don Bosko vyzpovídal, sloužil jim mši svatou, podal sv. přijímání, promluvil k nim a zase šli v pořádku do města. Odpoledne se chlapci shromáždili jako ráno a šlo se tiše jiným směrem za město, kde si hráli, křičeli, dováděli. Po prvních hvězdičkách se ubírali tiše domů, někteří vyprovázeli Dona Boska až k jeho vzdálenému bytu do ústavu Barolové ve Valdoccu.

V létě jak v létě, ale kam s chlapci v zimě anebo když prší? Bosko najal v činžáku blízko malé nemocnice markýzy Barolové tři pokoje. Ve večery všedních dnů docházeli tam dospě-

lejší chlapci na kursy, pořádané Donem Boskem, v neděli se tam tísnilo všichni při vyučování katechismu. Na mši sv. a k sv. svátostem chodili v zimě do některého farního kostela. Ale ani v činžáku se dlouho neudrželi. Ostatní nájemníci reptali, že kluci pořád třískají dveřmi, dupou po schodech, přicházejí a odcházejí, stále je ruší. Ovšem, že nelhali, ale pro výchovu mládeže smyslu neměli. Brzo si stěžovali u majitele činžáku a shodli se, že všichni vypovědí byty, jestliže tam budou docházet Boskovi uličníci. Majitel činžáku Boska s chlapci vypověděl.

Ani bychom nevěřili, že proti počínům Boskovým se najednou ozvali turinští faráři. Nelíbilo se jim, že několik set mládeže se každou neděli shromažďuje kolem Dona Boska. »Ti mladíci,« pravili, »jsou z různých farností. Místo, aby chodili do farních kostelů, kam náleží, a byli tam na mši svaté, nechají se Donem Boskem vodit hned do toho, a hned do jiného kostela na jeho mši svatou a na jeho kázání. Po chvíli nebudou svého faráře, ani svého farního kostela ani znáti, a to je škoda.«

Správně odmítl obavu turinských farářů Don Borel: »Ale, pánové, hoši Boskovi nechodili dříve vůbec do kostela. Velice byste je překvapili otázkou, z které farnosti jsou; to oni ani nevědí. Nepůjdou-li do kostela s Donem Boskem, nepůjdou nikam. Jen je klidně ponechejte jejich vychovateli, který, vám z nich časem vychová výtečné farníky. Veliká většina z nich jsou hoši z venkova, v patnácti až osmnácti letech. Proč si nenadcházíte menších hochů, dvanácti- až patnáctiletých, abyste je učili katechismu? Mimo to nezapomínejte, že Don Bosko přitahuje k sobě hochy zvláštními způsoby, hrou, procházkami, odměnami, večerními kursy; k tomu je třeba zvláštního cviku a trpělivosti. Máte odvahu jej napodobiti?«

Don Borel mluvil správně, bohužel, nepřesvědčil všechny a předsudky proti Donu Boskovi trvaly dál, ačkoli jiní kněží si jeho horlivosti velmi vážili.

Když o nedělích kráčivaly za Donem Boskem ukázněné zástupy výrostků ulicemi turinskými, vybíhali lidé z domů, otvírali okna a žasli nad poslušností a oddaností těchto hochů k jejich vůdci. Najednou napadla pokojné občany znepokojící myšlenka: Ten kněz má sta mládeže za sebou, poslouchají ho na pouhý pokyn. Kdyby jen okem mrkl, jsou tito bývalí nezaměstnaní, svévolové a neukázněnci s to, aby se přidali k nějaké lidové revoluci. Netrvalo to dlouho a turinský starosta, markýz Cavour, otec pověstného státníka Cavoura, obeslal

Dona Boska na radnici, vyšetřil jeho plány s mládeží a žádal je, aby své práce s mládeží zanechal. »Poručí-li mi arcibiskup, zanechám,« odpověděl Bosko. »Postarám se, aby vám poručil,« odsekl Cavour, podrážděný smělostí Boskovou.

Cavour udal Boska arcibiskupovi, ale arcibiskup horlivému knězi péči o mládež nezakázal. Cavour tedy mobilisoval tajnou policii, aby pilně střežila Boska i mládež. Kamkoli se Bosko o nedělích a svátcích s hochy pohnul, všude slídilo několik tajných policistů, pozorovali a poslouchali. Kluci brzo poznali i své policejní ochránce, smáli se jim a tropili si z nich žerty. I Bosko se rád policistům nevinně pomstil. Vystoupil za městem třebas na hromádku kamení, kluci se seskupili kolem a Bosko mluvil. Policisté se se všech stran přibližovali, napínajíce uši, aby jim ani slovíčko neuklouzlo. Bosko mluvil nejednou na jejich adresu a ťukal na struny, které se ozývaly v jejich duších. »Budou-li nás sem posílat několik neděl,« pravil kterýsi tajný policista, »půjdeme nakonec všichni ke zpovědi. Ten kněz dovede za sebou strhnout.«

Překážky, kupíci se pořád před dílem Boskovým, dály se jistě i na popud zlého ducha, který tušil, že z Boskova díla vyrůstá obrovská organizace pro časné i věčné blaho nesčetné mládeže. Proto zlý duch i nejlepším lidem vnukal nedůvěru a předsudky proti Donu Boskovi.

Jedni přátelé radili Boskovi důvěrně: »Proč jste tak tvrdohlavý? Vidíte, že všechno je proti vám. Vyberte si několik kluků, buď ty nejlepší, nebo ty, kteří nejvíce pomoci potřebují, a ostatní nechte. Pro nějakých dvacet hochů najdete vždycky místnost! Ostatní nechť počkají, až pro ně udeří hodina Prozřetelnosti.« Jiní, když doslechli o plánech Boskových, kroutili hlavou a povzdechli si: »Chudák Don Bosko! Má fixní ideu! Zmocnilo se ho velikášství, opravdové velikášství. On zešílí a co potom?«

»Co vás napadá,« bránil se přátelům Don Bosko, »nejde o velikášství, hledím na věci, jak jsou a jak se vyvinou. My budeme mít, a to brzy, kostely, dvory, domy, kněze, bohoslovce a laické pomocníky ve výchově mládeže, my budeme mít tisíce mládeže, my budeme...«

»Kamaráde, posud nemáš nic,« přerušil nadšené proroctví Don Borel, Boskův nejlepší přítel.

»Nemám, ale brzo budu řídit útulnu mládeže.«

»Útulnu?«

»No jistě, útulnu, vidím ji, hmatám ji zrovna očima, vidím část za částí, kostel, dvůr, hřiště, nic tam nebude scházet.«

»Ale kde to bude?«

»Ještě nevím, ale útulnu mít budeme.«

»Můj ubohý Done Bosko,« povzdechl Don Borel, »je mi tě líto, velice líto, tobě stoupá něco do hlavy! Ubohý Done Bosko!«

Brzo se mluvilo mezi turinským kněžstvem, že v hlavě Dona Boska není vše v pořádku. Škoda prý mladého a nadějného kněze. Je přepracován, jeho nervy jsou oslabeny, bylo by nejlépe, kdyby nějaký čas nechal všeho a odpočinul si. Domněnka o nervositě Boskově ještě vzrostla, když někteří kněžští přátelé vyprávěli o rozmluvě s ním. Tázali se ho:

»Chcete založit novou řeholi?«

»Kdyby bylo třeba, proč ne?«

»Jaký hábit byste dal svým řeholníkům?«

»Ctnost,« odpověděl Bosko.

»Samo sebou se rozumí, ale chceme vědět, jaký šat byste předeepsal svým řeholníkům, rozumíte?«

»Budou chodit bez obleku s vyhrnutými rukávy jako zedničtí tovaryši.«

Velební páni se zasmáli, i Bosko se zasmál a dodal: »Řekl jsem něco zvláštního? Chodit bez obleku znamená býti chudým a myslíte, že řehole chudobná by se neudržela?«

Když se o tomto Boskově plánu dověděli páni v konsistoři, uznali, že s Boskem není vše v pořádku. Bylo usneseno poslati Dona Boska na nějakou dobu do léčebného ústavu. Ředitel blázince slíbil volné místo pro ubohého kněze a dva Boskovi přátelé, pan farář od sv. Augustina, Vincenc Ponzati a profesor Alois Nasi, byli pověřeni úkolem, aby šetrně a opatrně dodali Dona Boska do léčebného ústavu. Oba slíbili, že úkol vyplní.

Najali si kočár a zajeli kteréhosi krásného odpoledne k bytu Boskovu. Napřed se mluvilo o počasí, potom se přešlo na Boskovy práce a na jeho plány. Bosko okamžitě vypožoroval, že tito dva věří v jeho bláznovství. Chytře se v nitru usmíval a líčil jim své úmysly ještě nadšeněji. Velební páni se na sebe útrpně podívali a z jejich pohledů bylo poznat, co si myslí: Všechno, co se vypráví, je pravda, on se pominul s rozumem.

»Done Bosko,« pravil najednou farář Ponzati, »vyjeli jsme si dnes na procházku; nádherný kočár, landaur, nás čeká přede dveřmi. Pojdte se projet, trochu čerstvého vzduchu vám neškodí.«

»Ale výborně, jak by ne, milí pánové, jen klobouk si vezmu a jsem k službám,« odvětil Bosko, chytrácky se usmívaje, vždyť tušil, co pány k němu přivedlo.

V minutě stoupala společnost se schodů ke kočáru. Jeden z velebných pánů otevřel dvířka a pokynul Boskovi rukou, řka: »Račte, prosím, vstoupit.«

»Kdepak? Nesednu si přece první, to bych měl málo úcty k tak vzácným pánům, račte jen, pánové, sedat.«

»Ale ne, jen vstupte!«

»Ne, ne, už jsem řekl, vstupte napřed, prosím vás.«

Páni si dali říci a jakmile vstoupili do landauru, ještě se ani neuvelebili, připleskl Don Bosko rychle dvířka za nimi a poručil kočímu: »Rychle, co nejrychleji do blázince!« Kočí švihl do koní a tryskem uháněl k blázinci. Byli tam za okamžik, blázinec byl blízko bytu Boskova. Brána byla otevřena a služebný personál již očekával nového hosta. Kočár vjel do dvora a služové se takřka vrhli na dvířka, aby očekávaného kněze odnesli na poukázaný byt. Co to? Řeklo se jim, že dovezou jednoho a v kočáře seděli dva? A jak zděšeně křičeli a za nic na světě ne a ne z kočáru. »Kamarádi,« praví kterýsi ošetřovatel, »ti oba jsou v deliriu. Pozor, na ty bude třeba opatrnosti!« Než se kdo nadál, vytáhli ošetřovatelé oba velebné pány z landauru a zavedli je do pokojů v druhém patře. Ti se bránili, křičeli, nadávali, tvrdili, že oni do blázince nenáleží, že někdo jiný byl očekáván, dovolávali se lékaře, ten prý je zná. Lékař však nebyl doma. Tedy žádali, aby přišel duchovní správce ústavní. Právě obědval. Po chvíli přiběhl, a teprve se vše vysvětlilo. Spirituál by se byl pominul smíchy a propustil vzácné pány na svobodu. Ještě do včera se vyprávělo po městě, jak vezli Dona Boska do blázince. Od té doby se však nikdo neopovážil říkat, že Don Bosko se pominul s rozumem.

Té doby měl Don Bosko pronajatou louku od bratří Filippových. Tam se každou neděli ráno sešla jeho mládež, Bosko se posadil na hromádku hlíny a zpovídal, potom šli v řadě do nejbližšího kostela na mši svatou a někde posnídali, co si kdo přinesl. Odpoledne byl zase sraz na louce a dali se do hry. Po chvíli se oddělili od hry hoši menší a Bosko je učil katechismu; potom přišli zase větší a Don Bosko měl k nim promluvu a udával jim směrnice pro další týden. Pak se seskupili všichni a Don Bosko zanotil litanii k Panně Marii. A zase litaly míče až do prvních hvězdiček. Bohužel, bratři Filippovi brzo poslali Donu

Boskovi list: »Vaši kluci louku hrami a skotačením příliš udupali, už to není louka, nýbrž mlat, tráva je až do kořínků zničena, dáváme vám tedy čtrnáctidenní výpověď.«

Bosko byl sklíčen. Kde najde útočiště pro chlapce? Boží Prozřetelnost se snad postará, nikoliv »snad«, nýbrž »jistě«. Ale uběhl týden. Don Bosko nenašel nového místa. Uběhl druhý týden, přišla neděle, poslední neděle, kdy směli na louce ještě být, Bosko posud nového místa neměl. Když vyzpovídal na louce chlapce a řadil je na mši svatou do kapucínskému kostela Panny Marie di Campagna, pravil hochům: »Dnes je třeba prositi Pannu Marii o velkou milost, pomozte mi ji vymodlit.« Chlapci přislíbili a jejich vroucí modlitby prorážely nebesa.

Kolem druhé hodiny odpoledne sešlo se na čtyři sta hochů na louce bratří Filippových, aby se tam naposledy pobavili. V určitou hodinu nastalo vyučování katechismu, zpěv a Don Bosko měl duchovní promluvu. Potom si hoši hráli, a to veseleji než kdykoliv jindy. Don Bosko chodil však s nachýlenou hlavou po kraji louky. Těžké myšlenky vířily mu hlavou a srdce mu pukalo zármutkem. Tak se těšival na slibnou žeň své kněžské práce, a viděl, jak jeho sny se rozplývají. Byl osamocen, pomoci lidské nikde, zdraví podkopané, síly u konce a naděje na útulek pro milované hochy žádné! Po prvé za dlouhou dobu draly se mu slzy z očí. V zármutku pozvedl oči k nebi a zašeptal: »Bože dobrý, označ mi místo, kam bych budoucí neděli mohl s hochy jít, nebo mi vnukni, co činit.« Modlitba, provázená vřelou věrou, nadějí a láskou, musila být vyslyšena.

Sotva se domodlil, přišel za ním na louku nějaký človíček.

Koktavým hlasem otázal se Dona Boska: »Je pravda, že hledáte místo na zřízení laboratoře?« »Ne na laboratoř, nýbrž na oratoř,« odvětil Bosko.

»Nevím, jaký je rozdíl mezi laboratoří a oratoří,« koktal človíček, »ale o místě vím, pojdte se podívat. Není tam daleko, je to nádherná kůlna, majitelem je pan František Pinardi, slušný člověk, míní kůlnu pronaját; pojdte se mnou.«

Don Bosko svěřil dozor nad kluky příteli knězi Merlovi a šel s koktavým k Pinardům. Nádherná kůlna se podobala seníku, jehož potrhaná střecha začínala na jedné straně již metr od země. Kdysi tam měl kloboučník dílnu, potom tam sušily pradelny prádlo, a nyní se tam proháněly myši a lítali netopýři. Kůlna se hodila nejlépe za dřevník. Don Bosko, poněkud zklamán, řekl majiteli:

»Kůlna je trochu nízká, nebude se mi hodit.«

»Neškodí,« odvětil ochotně Pinardi, »vykopu na půl metru hluboko hlínu, tady dáme schodky, podlahu pokryjeme prkny a připravíme všechno podle přání, abyste tu mohl mít svou laboratoř.«

»Ne laboratoř, nýbrž oratoř.«

»Tím lépe, tím lépe. Já jsem kostelním zpěvákem, donesu sem dvě židle, jednu sobě a druhou mojí paní. Mám doma také lampu, tu sem pověsíme a dám vám ještě leccos jiného na ozdobu. Dobrá, vybudujeme tu oratoř.«

»Děkuji za vaši ochotu. Odkopete-li půl metru hlíny, přijmu nabídku, ale kolik nájemného budete chtít?«

»Tři sta lir ročně. Víte, jiní mi nabízejí víc, ale když tu chcete oratoř, věc bohumilou a všeobecnému dobru prospěšnou, máte přednost.«

»Dám vám tři sta dvacet lir, když mi dáte i tento kousek země ke hrám mých hochů, a když sem budoucí neděli budu smět s hochy již přijít.«

»Dobrá, smluveno, do neděle bude vše v pořádku.«

Don Bosko se vrátil na louku za svými a zvěstoval jim: »Hoši, radujte se, našli jsme místo na oratoř. Budeme mít kostel, sakristii, školy, hřiště. V neděli už tam půjdeme, tam do toho domu, vidět jej odtud, k Pinardům.«

Hoši div nešíleli radostí, skákali, tančili, zpívali, výskali a volali slávu svému velkému příteli. Nakonec vše utichlo a z louky bylo slyšet modlit se růženec na poděkování, že místo se našlo.

Po osmnáctiměsíčním putování najal Don Bosko Pinardovu kůlnu. Jen Bůh všemohoucí věděl, že kolem kůlny po letech vyrostle ze slzí a starostí nepatrného kněze obrovský ústav salesiánský, že tam se zrodí salesiánská kongregace, nejen zrodí, rozroste se a rozepne svá křídla daleko, daleko až za moře, do všech zemí, kde třeba zachraňovat mládež.

O velikonoční neděli 12. dubna byla kůlna jak tak upravena. Část, asi 15 m dlouhá a asi 6 m široká, byla upravena za kapli, zasvěcenou sv. Františku Saleskému. Don Bosko kapli posvětil a sloužil v ní po první mši svatou. Na prostranství před kaplí si hoši mohli do vůle hrát, zpívat a skotačit. Jejich počet vzrostl již na 600. Don Borel a jiní kněží, kteří Boskovi přáli, radovali se s ním, a dobří lidé, mezi nimi bohatý bankéř Cotta, posílali Donu Boskovi první příspěvky na vybudování díla.

Pro dílo bylo již místo nalezeno, hoši se již nastěhovali, ale

Don Bosko neměl, kam by hlavy sklonil. Posud byl druhým duchovním správcem v sirotčinci markýzy Barolové. Měl tam byt, stravu a 600 lir ročně. Práce tam měl ovšem nad hlavu; byl nejen duchovním správcem, nýbrž i učitelem chovanek, zasypaným školními hodinami. Markýza bedlivě pozorovala mimoústavní práci Boskovu a žárlila. Kteréhosi dne zaklepala na dveře pokojíka Boskova a vešla, tváříc se jaksi přísně.

»Můj drahý velebný pane,« pravila, »jsem s vaší prací v ústavě nesmírně spokojena a děkuji vám zvláště, že jste chovanky naučil zpěvu, hudbě, a potom jsem unesena jejich pokroky v počtech a v jiných užitečných věcech.«

»Milostivá paní, neračte mi děkovat. Konal jsem svědomitě jen své povinnosti a očekávám odměnu Boží, třebaš nezaslouženě.«

»Vidím, že svědomitě pracujete, ale milý Done Bosko, nechápu, jak můžete tolik práce na sebe brát. Jde o vaše zdraví, jež svými pracemi ničíte. Máte tolik práce zde v ústavě, a vám to nestačí. Chodíte ještě do ústavu Cottolengova vyučovat katechismu, vypomáháte v duchovní správě ve věznicích, prosedíte tolik hodin ve zpovědnici, navštěvujete nemocné a potom, kolik práce vám dají vaši uličníci! V neděli žijete jen pro ně, všedního dne obíháte po městě, abyste jim našel práci, vyučujete je, bavíte je, zpovídáte je, když některý onemocní, hned jste u něho, s nimi utratíte všecek svůj příjem. Víím, kolik jich živíte. Vy se úplně zničíte, a to na velkou škodu mých ústavů.«

»Nebojte se o mne, milostivá, Pán Bůh mi posud pomáhal a doufám, že pomůže.«

»Ne, ne, věřte mi, milý Done Bosko, vy se zabíjíte svou horlivostí; právě proto jsem dnes k vám přišla, abych vám poradila.«

»A jak mi ráčíte tedy radit?«

»Jak? Abyste zanechal své mimoústavní práce, anebo odešel z mého ústavu. Rozmyslete se, a po několika dnech mi odpovíte.«

»Jsem úplně rozmyšlen, milostivá paní; odpovím hned. Jste bohatá a všude ctěná, dostanete místo mne ne jednoho, nýbrž deset kněží ihned za duchovního správce. Jinak je s mými chlapci. Opustím-li je, nebude nikoho, kdo by se jich ujal. Jsem rozhodnut. Odejdu z vašeho ústavu.«

»A kde budete bydlet? A z čeho budete žít?«

»Prozřetelnost Boží se postará.«

»Lidé si vyprávějí, že nejste při dobrých smyslech; vaše řeč potvrzuje, že nemáte hlavu v pořádku. Mějte, milý Done Bosko, rozum. Jděte si nějakou dobu, rok, dva roky, odpočinout, plat

vám budu dávat, po případě jej i zvýším. A potom, až se zdravotně zvetíte, přijdete zase do mého ústavu, ano?»

»Nemožno, milostivá paní markýzo, nemožno! Vzdávám se místa u vás. Zasvětil jsem celičký svůj život ubohé mládeži a nikdo mne nesvede s cesty, Pánem Bohem mi vykázané.«

»Tedy dáváte svým vagabundům přednost před mými chovankami? Propouštím vás okamžitě ze svých služeb a postarám se hned o náhradu za vás.«

»Neračte jednat, milostivá, tak překotně, ublížila byste mé kněžské cti. Svět by se domníval, že jsem něco spáchal, kdybych se měl okamžitě od vás stěhovat. Je lépe jednati klidně a laskavě a zachovati si lásku, jakou bychom si přáli míti mezi sebou před soudem Božím.«

»Dobře, dávám vám tedy tříměsíční výpověď. Za tři měsíce se vystěhujete z bytu.«

Don Bosko byl na holičkách, bez místa, bez bytu, bez chleba. Jeho zdraví bylo přepracováním otřeseno. Stačila maličkost, nějaké silnější zachlazení, rozčilení, nějaký bacil — a bylo zle.

A také bylo brzo zle. Počátkem července r. 1846 dostal Don Bosko prudký zápal plic a chrlení krve. Vrátil se v neděli večer po dnu velmi namáhavém domů všecek vyčerpán a omdlel. Nemoc se horšila. Příští neděli přišel jej Don Borel, provázený zástupy zesmutnělých hochů, zaopatřit svátostmi umírajících. Matka Marketa a bratr Josef přišli z Becchi se rozloučit s umírajícím. Srdce jim pukalo zármutkem.

Smutné zprávy o nemoci Dona Boska se brzo rozlétly po všech staveništích, kde pracovali jeho milí hoši, a lidé byli svědky, kolik lásky rozžehl Don Bosko v srdcích hochů, na které svět do nedávna hleděl jako na nevycválané pobudy. Hlásili se hned za ošetřovatele a kterým bylo popřáno, aby jej ošetřovali, dnem i nocí se střídali u lože Boskova. Večer po práci sbíhala se sta hochů před obydlím Boskovým. Posedali na schodiště, na práh dveří, venku před domem, a čekali na zprávy o nemocném. Lékaři zakázali všechny návštěvy, ale hoši prosili a prosili, aby směli aspoň na chvilku za svým přítelem: »Nechte se mě naň jen podívat, nepromluví ani slovíčka,« prosil jeden, a jiný zase tvrdil: »Musím mu něco říci, jen slovo, on to musí vědět, než zemře.« Třetí si stěžoval: »Kdyby Don Bosko věděl, že tu jsem, jistě by mě k sobě pustil.« A mnoho hochů prosilo: »Aspoň odchylte dveře, aby nás viděl.« Ovšem, lékaři byli neúprosní i k nejvytrvalejším prosbám miláčků Boskových.

Když se zprávy o zhoršení nemoci množily, pochopili hoši, že jen Pán Bůh může pomoci. V mariánském kostele La Consolata bylo neustále vídat hloučky hochů, pohroužených do nejvroucnější modlitby. Snad sta svíček obětovali k obrazu Panny Marie. Kostelník již zamykal, ale kluky nebylo možno z kostela dostat ven. Který z nich nemohl do kostela, modlil se za nemocného doma, přiměl i domácí, aby se modlili s ním. Hoši se zavazovali zvláštními sliby, jen aby vymodlili uzdravení svého přítele. Ten sliboval, že se bude po celý měsíc denně modlit růženec, jiný po celý rok, opět jiní po veškerý život. Někteří se za uzdravení nemocného postili o chlebě a vodě a nejednoho zastalo vycházející slunce na kolenou; od večera do rána se modlil za přítele, jakého ještě v nikom jiném neměl, leč v Boskovi. Velká většina těchto hochů byla zaměstnána na turinských staveništích. Padesátkrát denně musili vystupovati a sestupovati po lešení s putnamy malty. Domů přicházeli vysílení, ale za nemocného Dona Boska jim nebyla po těžké denní práci žádná oběť těžkou. Bylo možné, aby Pán Bůh vroucích proseb mladistvých duší nevyslyšel?

Nastávala noc, kterou lékaři prohlašovali za rozhodnou. Nemocný stěží dýchal. Don Borel mu pravil: »Done Bosko, víte, že v Písmě svatém stojí: V nemoci své pros Pána, a on tě uzdraví?«

»Děj se jeho vůle, můj drahý,« zašeptal nemocný.

»Slyšíte, žádám vás ve jménu vašich hochů, říkejte za mnou aspoň slova: Pane, jestli se ti líbí, uzdrav mě! Opakujte je, prosím vás, ano?« Don Bosko poslechl.

»Nyní jsem jist, že okřejete,« zvolal vesele Don Borel, »už nám scházela jen vaše vlastní modlitba.«

Modlitby byly skutečně vyslyšeny. Rozhodnou noc přestál nemocný dobře a lékaři usoudili, že se uzdraví, jestliže se nic jiného k posavadní nemoci nepřidruží.

Za čtrnáct dní potom byl Don Bosko rekonvalescentem. Kdo šli tu neděli na procházku do předměstí, kde Don Bosko bydlil, užasli nad zvláštním divadlem. Před markýzíným sirotčincem se vše jen hemžilo kluky a výrostky. Dveře se otevřely a objevil se Don Bosko. Byl to jen stín bývalého Dona Boska, tak jej nemoc vyčerpala. Kluci snad šíleli radostí. Nachystali u dveří pohovku, Bosko si musil sednout, chlapci jej vyzvedli i s pohovkou na ramena a nesli průvodem do své nedaleké kůlny-kaple, zpívající, křičící, smějící se i plačící radostí. Posadili Dona Boska před oltář a ztišili se, aby vyslechli jeho slova:

»Moje děti, drahé děti, Pán Bůh vám zaplať všechny vaše modlitby, kterými jste zachránili můj život. Vám vděčím, že žiji. Děkuji vám za vaši lásku. A bude jen spravedlivé, abych vám sloužil po všechny dny svého života, které mi Pán Bůh ještě dá.« — Sta hochů plakalo. Don Borel vzlykal a Don Bosko se pohnutím odmlčel. — Několik dní potom odjel Don Bosko do Becchi, aby si u maminky odpočinul a načerpal nových sil.

*

Za Boskovy nepřítomnosti pečovali o hochy a o oratoř Don Borel a několik kněží, přátel Boskových. Pochopili brzo, kolik trpělivosti a obětavosti bylo třeba Donu Boskovi s hochy. To nebyli andělé, nýbrž mládež povykující, křiklouni, milí sice, ale tu a tam se v nich probouzela ještě ulice a veškerým svým hrubiánstvím a klackovitostí, s nadávkami a oplzlostmi. Někteří z hochů chodili otrháni a byli plni hmyzu. Jedni se usmívali, jiní se kabonili, avšak všichni chtěli být milováni. Jedni měli práci, jiní byli bez zaměstnání, to pro Boska znamenalo chodit po zaměstnavatelích a hledat jim práci, klepat hned na ty, hned na jiné dveře a prosit pro některé hochy za odložený oděv nebo o nasycení jejich hladového žaludku. Nejnamáhavější byla neděle. Po vykonání povinností vlastního úřadu bylo třeba obětovat všechnen ostatní čas hochům, katechisovat, bavit je, řídit jejich hry, být ve všem a všude k jejich službám. A odměna za všechno? Nespravedlivé a hořké posudky od lidí, od kterých by se spíše pomoc měla očekávat. Přátelé Boskovi vytrvali však obětavě u hochů a pečovali o ně tři měsíce, až Don Bosko se vrátil. Nebyl sice ještě zotaven, ale bylo mu v Becchi po chlapcích teskno. Nejednu neděli objevil se před Boskovou chaloupkou v Becchi houf chlapců; přišli až z Turina navštívit Dona Boska, urazili sem a tam v jednom dni 60 km cesty. Bosko se rozhodl vrátit se, zvláště když se rozřešila otázka jeho bytu.

Najal si v domě Pinardově v prvním poschodí čtyři pokojíky. Dům Pinardův a domy sousední, zvláště hostinec U zahradnice, nebyly však nijakými ostrovy svatých, a byla by jistě pověst Dona Boska utrpěla, kdyby byl sám v sousedství vykřičeném přebýval. Pan děkan castelnuovský tedy Donu Boskovi radil: »Víš co, vezmi si k sobě maminku.«

Myšlenka vzácná, jak ji jen uskutečnit! Maminka už nebyla

mladá a zasloužila si odpočinku ve výměnku u syna Josefa v Becchi. Vzít ji do Turina, znamenalo, Bože dobrý, dělit se s ní o bídu a o práci, uvést ji z tiché samoty do lomozu a křiku, do trampot a do starostí s výchovou několika set kluků, obětovat navyklost k venkovskému klidnému životu, všechnu příjemnost venkovského pobytu, všechna přátelství se sousedy a se sousedkami. Jak by mohl tak těžkou oběť od maminky žádat? Po dlouhém rozmyšlení se však přece odvážil navrhnouti mamince, aby se přestěhovala k němu do Turina.

A ku podivu, maminka byla rozhodnuta hned: »Když myslíš, že je to vůle Boží, půjdu.« — Brzo poté se chystali k odchodu. Maminka, vědouc, že Don Bosko nemá v Turině žádného majetku, vytáhla zespod truhly své krásné svatební šaty. Říkávala, že je má schovány do rakve. Nyní je šla prodat, chtějíc synovi zaopatřit nějaké prádlo. Z lásky k synovi a k jeho dílu obětovala sebe a vše, co měla nejraději.

Po Dušičkách 3. listopadu 1846 ubíral se Don Bosko s maminkou do Turina. Šli pěšky, nechtějíce utrácet. Vzájemně si pomáhali nésti koš s prádlem a s nejnutnějšími kuchyňskými potřebami. Unaveni šestihodinovou chůzí, dorazili do velkoměsta před večerem. Na křižovatce korsa královny Markety s korsem Valdocco se setkali s přítelem Donem Volou.

»Ale, ale, odkud pak jdete, celí upachtění a uprášení?«

»Z Becchi.«

»Snad ne pěšky?«

»Ovšemže pěšky, nemáme drobných,« usmál se Don Bosko.

»A kde budeš bydlet?«

»U Pinardů, i s maminkou.«

»A z čeho budeš žít, vždyť nemáš místa?«

»Na tuto otázku ti, milý příteli, nedovedu odpovědět, důvěřujeme však v Pána Boha, postará se o nás.«

»Čekají vás u Pinardů?«

»Nevím.«

»Kam půjdete tedy večereť?«

»Nikam, půjdeme časně spát místo večeře.«

»Ach, chudáku, jak je mi tě líto! Počkej, musím ti něčím pomoci.« A Don Vola sáhl do kapsy.

»No toto, převlekl jsem se do jiné kleriky, nemám s sebou ani haléře, ale počkej, zde máš mé remontérky.«

»A co budeš mít ty?«

»Mám doma ještě jiné hodinky, jen si tyto vezmi, prodáš je a budeš mít něco pro začátek. S Bohem!«

»Vidíte, maminko, Pán Bůh se o nás už stará,« pravil Don Bosko.

Za chvíli byli u Pinardů. Dvě ze čtyř světnic byly jak tak zařízené. Bylo tam lůžko, prostý, nezabarvený stůl, slaměná židle, a už skoro nic. Venku se setmělo. Don Bosko rozžal svíčku a mezitím co maminka vařila polévku k večeři, zdobil byt: nad lůžko pověsil kroupenku, větévku posvěcených kočiček a nějaký svatý obrázek.

Dole pod balkonem bylo slyšet šumot. Několik kluků se přišlo podívat, jestli Don Bosko opravdu přišel. Zaradovali se, vidouce okna osvětlená, ale neodvážili se jít nahoru. Don Bosko si šumotu nevšiml, vždyť maminka začala zpívat tak milou a krásnou píseň k andělu Strážnému, že Bosko zapomněl na všechny starosti a v okamžiku bylo venku slyšet jemný zpěv matčin, provázený krásným tenorem synovým.

A zpívali a zpívali dlouho do noci.

BUDEME MÍT KOSTELY, DOMY, HŘIŠTĚ...

Po návratu do Turina bylo starostí Boskovou pořádati a zvelebovati večerní kursy. Mnoho z jeho hochů neumělo ani číst, ani psát, a to právě ti nejstarší. Jak těžko je bylo učit katechismu, jak velice je nigramotnost zatlačela dozadu ve společenském životě, jak bezcitně zneužívali jejich nevědomosti nesvědomití podnikatelé! Don Bosko tedy otevřel třídu čtení. Místo slabikářů dal hochům katechismus, doufaje, že zabije tak jednou ranou dvě mouchy: naučí hochy číst i katechismu. Hoši se učili pilně a Don Bosko připojoval nové kursy: počtů, mateřské řeči, zeměpisu, kreslení, slohu a zpěvu. Za školní místnost sloužily dva prázdné pokoje v domě u Pinardů, které sousedily se světničkou Boskovou. Později, jakmile se některý nájemník odstěhoval, najímal Don Bosko pokoj za pokojem a proměnil takřka celý dům Pinardův na školu.

Na všechny kursy nestačil ovšem Don Bosko sám, musil míti pomocníky. Vybíral si tedy ze svých hochů nejnadanější a nejpilnější, cvičil je soukromě každé volné chvíle a vychoval si z nich učitele ostatních. Vybrané žáky učil i řečem, latině a francouzštině, zdokonaloval je v mateřské italštině. Od ředitelstev různých turinských škol si vyprosil, že mu posílali do ústavu žáky vyšších tříd, aby tam vyučovali. Úspěchy klidil Bosko veliké. Již tehdy říkával profesor vychovatelství na královské universitě svým žákům: »Chcete-li viděti úžasné prakticky prováděnou výchovu, jděte do oratoře sv. Františka Saleského v předměstí Valdoccu a všimněte si, co činí Don Bosko.« Dobrá pověst oratoria u Pinardů se dostala i do turinského senátu, který roku 1850 vyslal tři členy jako komisi, aby se přesvědčili o činnosti Boskově. Členy komise byli předseda senátu hr. Sclopis, markýz Pallavicini a hr. Collegno. Páni viděli hochy si hrát, vyšetřili, co a jak se v ústavě koná a odešli velmi uspo-

kojení. Když podali v senátě zprávu o oratoři, usnesl se senát všemi hlasy, aby Don Bosko dostával ročně 300 lir podpory.

Jsa přesvědčen, že bez zbožnosti nelze vychovati lidi jemného křesťanského svědomí a pevného charakteru, vychovával Don Bosko hochy ke zbožnosti, a založil proto mezi nimi družinu sv. Aloisa. Její členové se zavazovali plnit svědomitě všechny povinnosti křesťanské, přijímati jednou za čtrnáct dní nebo i častěji sv. svátosti, varovati se jako moru oplzlých řečí, býti ke všem kamarádům laskavými, povzbuzovati všechny k ctnostnému životu, odpouštět ochotně urážky, plnit svědomitě povinnosti stavovské a podporovati se navzájem, zvláště v nemoci.

K družině sv. Aloisa později přibyla družina Neposkvrněného Početí, jejíž členové měli povinnost podporovati a chrániti kamarády, ochrany a pomoci nejpotřebnější. Již v roce 1847 pozval Don Bosko do oratoria vzácného kněze, kaplana Alberta z Lanza, za exercitátora pro hochy. Účinek duchovních cvičení byl veliký.

Počet hochů vzrostl do šesti, sedmi set, dům Pinardův už nestačil. Mimo to někteří hoši měli do předměstí Valdocco příliš daleko. Jednoho večera pravil Don Bosko chlapcům: »Hoši, když se včely nemohou směstnat v úle, vyrojí se. My tu už nemáme místa, vyrojíme se také.« A Don Bosko založil nové útulny pro mládež, každou na jiném konci města. Útulna sv. Aloisa byla blízko nynějšího hlavního nádraží turinského a byla svěřena péči Dona Carpana, útulna sv. Anděla Strážce byla otevřena v Borgo di Vanchiglia roku 1849.

Léta 1847-1850 byla pro Itálii velmi důležitá. Lid si vydobýval svobody. Neapolský král vyhlásil již v lednu 1848 konstituci, vládní ústavu, v níž se panovník dělil o vládu se zástupci lidu. Podobně vynutili si nespokojenci papežského státu dne 14. března téhož roku chartu svobody, silně zavánějící chartou francouzskou z roku 1830. V Toskáně byly zahájeny různé vymoženosti lidové svobodou tisku, a tisková velmoc rozeštvala i klidné Piemontány, že si na králi Karlu Albertovi vydobyli státní zřízení konstituční. Znamé heslo: »Všechna moc pochází z lidu,« razilo si vítěznou cestu celým světem, i Itálií.

V Itálii bylo tehdy sedm států: království lombardsko-benátské, království neapolské a obou Sicilií, církevní stát, Piemont, velkovévodství toskánské, vévodství modenské a vévodství parmské. — Většina těchto států byla přímo nebo nepřímo zá-

vislá na Rakousku. V myslích některých státníků, v zákulisí zednářských lóží, v knihách věhlasných spisovatelů vznikla touha po splnutí italských státečků v jeden velký stát. Myšlenka našla ohlas v duši lidu, šířila se požárem. A zapomínalo se na všechna nepřátelství a na všechny boje, kterými se italské státy navzájem ničily. Myšlenka sjednocené velké Italie se stala průkazkou nejuvědomějšího vlastenectví. Napřed se bylo ovšem osvobodit z područí rakouského a cizího vůbec. Tyto tři ideály: svoboda lidu, osvobození od cizinců, sjednocená Italie, podnítily hnutí tak zvané Risorgimento, hnutí, které půl století rozvířovalo mysl i mečem i perem, upřímností i vychytralostí, ctností i hříchem tvořilo nové dějiny.

Vlastenecká horečka zachvacovala zvláště mládež, a právě mládež nejlepši. Protože myšlenky Risorgimenta vycházely většinou od lidí Církvi velmi nepřátelských a byly provázeny činy velmi nekřesťanskými, budilo hnutí u četných lidí obavy a odpor. Nedivíme se nic, že i Silvio Pellico, muž, který za vlast mnoho vytrpěl, varoval hnutí před scestím a volal: »Jestliže ten, kdo pohrdá oltáři a ctností, křičí: Vlast, vlast! — nevěřte mu! Je vlasteneckým pokrytcem a nejhorším občanem.« Marné volání! Hnutí rostlo, vábilo a uchvacovalo. Proti výslovnému zákazu arcibiskupa vybíhali turínští bohoslovci ze semináře do města na schůze a na lidové tábory, hltali politické noviny a pamflety a až příliš okatě projevovali své vlastenectví, když na př. o Narození Páně v katedrále při slavné pontifikálce si na rochetky připínali kokardy.

V roce 1849 odešli ze sotva založené Boskovy útulny sv. Anděla Strážce skoro všichni hoši. Dali se dobrovolně na vojnu. Ani útulna ve Valdoccu neušla válečnému běsnění. Jednu neděli pozval Don Bosko jistého kněze, aby večer kázal. Místo o evangeliu kázal kněz o vymanění z poroby, o neodvislosti a svobodě. Don Bosko zdřevěněl. Před požehnáním se snažil několika klidnými slovy uvést neprozřetelné vývody kazatelovy na pravou míru. Ale co se nestalo: Kněz vztyčil národní prapor, připjal si na klobouk kokardu, odešel z kaple, strhnuv za sebou několik vycvičených katechistů a některou stovku hochů, do té doby Boskovi oddaných. Dotyčný kněz utvořil z hochů spolek na základech politických, ale spolek brzo zanikl. Chlapci tehdy odešli už se k Donu Boskovi nevrátili.

V Turině se tehdy mluvilo jen o válce a pro válku. Na válku se myslo, o válce se snilo v noci. Kluci nehráli, leč na válku.

Míčové a jiné hry nestály za nic. Žáci, vycházející z tříd, učni, odcházející z dílen, stavěli se do řad na ulicích, na náměstích a kde bylo jen trochu místa, a válčili. Hned hnali útokem, hned byly manévry. Co chvíle odcházeli domů s vyraženými zuby, s roztlučenou hlavou, zakrvácení a otrháni. Hra na vojáky vábila i Boskovy kluky víc než kursy a katechismus. Řady chráněnců Boskových řídly.

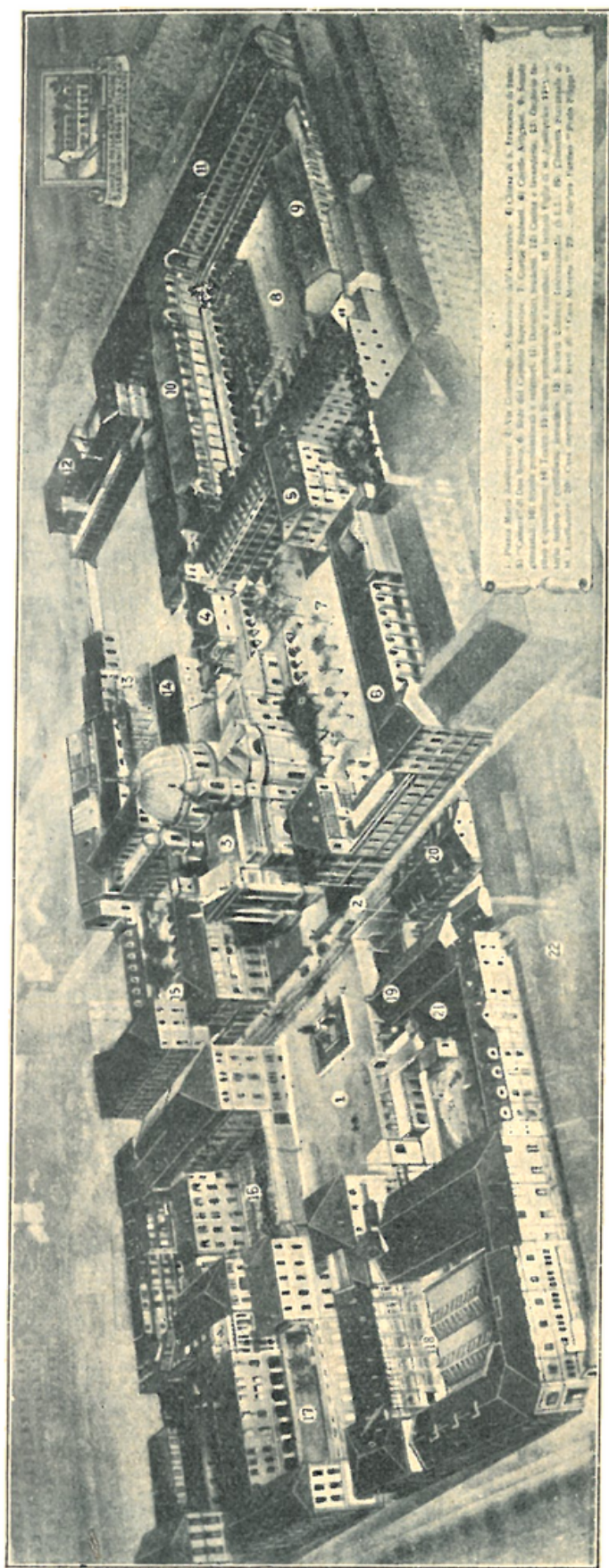
Na štěstí sprátelil se Don Bosko s poddůstojníkem od ostroštelců, Josefem Brosiem, který se zúčastnil nešťastné války Karla Alberta s Rakouskem, ukončené rakouským vítězstvím u Novary. Poddůstojník slíbil Donu Boskovi ochotně, že jeho hochy vycvičí v brannosti. Vybral si napřed nejschopnější a o vojenství se zajímající, vycvičil je znamenitě. Vláda půjčila útulně na 200 dřevěných pušek a ostroštelce cvičil až radost. Za několik týdnů byla četa ostroštelcova tak vycvičena, že ostatní kluci a diváci, z celého okolí do Valdocca přicházející, nevycházeli z úžasu, a byli by si ruce utleskali, vzdávající chválu budoucím vojákům.

Jednou dopadly však manévry nešťastně.

U dvora, kde kluci cvičili, měla maminka Marketa zeleninovou zahrádku. V potu tváře pěstovala tam kuchyňskou zeleninu a nějakou píci pro králíky. Jednu neděli rozdělil ostroštelce své vojsko na dva oddíly, na přátele a nepřátele. Na nepřítel se hnalo útokem. Všechny pohyby, kryty a výpady byly provedeny skvěle. Všude vůkol stálo plno lidí, pochvalovali, radili, dodávali mysl, tleskali, křičeli. Ostroštelce se svého místa mistrně řídil pohyby svých vojsk. Už se vojna končila, diváci zběsile tleskali. Do vítězů vjela úžasná divokost a touha zničit nepřítel. Nepřítel se kryl u Marketiny zahrádky. Jsa vítězi se všech stran tlačeni, prolomil ohradu a už byl v salátových záhoncích. Vítězové vnikli až do zahrádky, a v několika vteřinách byla zahrádka učiněným mlatem. Po salátě a po jiné zelenině takřka ani památky. Marketě se zdálo, že ji mrtvice raní. Tolik se v zahrádce nakopala, naplela, nazalávala. Když vešel Don Bosko do kuchyně, pohlédla maminka bolestně na něho, pravíc: »Podívej se, Jene, na ostroštelcovu práci. Už mám po zahrádce.«

»Ale, maminko, co naděláme, vždyť jsou to kluci, a jsou mladí!«

Jsou mladí, říkával si často Don Bosko, nad mnohým se musí zavřít oči, mnoho jim třeba odpustit, jen když neurážejí Pána

MATEŘINEC SALESIÁNSKÝ V TURINĚ

1. Náměstí Panny Marie Pomocnice. 2. Ulice Cottolengova. 3. Chrám Panny Marie Pomocnice. 4. Kostel sv. Františka Saleského. 5. Byt Dona Boska (na místě Pinardova domu). 6. Sídlo salesiánské kapituly. 7. Studentský dvůr. 8. Hřiště gymnastů. 9. Gymnasium. 10. Průmyslové školy a jídelna. 11. Spárny studentské. 12. Kuchyně a prádelna. 13. Sváteční a nedělní „oratoř“ (besídka) pro hochy. 14. Divadlo. 15. Průmyslové školy a spárny. 16. Ústav Dcer Panny Marie Pomocnice. 17. Nedělní a sváteční „oratoř“ (besídka) pro dívky. 18. SEI — Società Editrice Internazionale — Mezinárodní vydavatelská společnost a tiskárna. 19. Filiální kostel Panny Marie Pomocnice. 20. Dům pro hosty. 21. Zbytky domu Marettova. 22. Kde někdy byla louka Filippi-ova. — Nahoře v rohu: Bývalý dům Pinardův.

Boha hříchem. V těchto slovech je velká moudrost křesťanské výchovy. Vychovatel musí mnoho odpustit, musí míti soucit s mládím, musí mládí chápati.

*

Do té doby hospodařila maminka Marketa většinou jen pro syna, jen někdy dala oběd chudobným chlapcům nebo někomu z nich zalátala šaty. Brzo jí však přibylo práce. Jednoho večera se vracel Don Bosko už značně pozdě od nemocného. V místech, kde ulice Garibaldi ústí do korsa Valdocco, stálo asi dvacet výrostků, kteří, spatřivše kněze, spustili vyzývavé řeči.

»Co kněz, to lakomec,« začal první.«

»A jak jsou pyšní a nesnášliví,« dodal jiný.

»Vezměme si na mušku toho, který právě tu jde,« navrhl třetí.

»Dobrý večer, přátelé, jak se máte?« oslovil je Don Bosko.

»Zle, máme žízeň a nemáme peněz, zaplaťte nám nějaký máz!«

»Zaplaťte, aspoň máz,« křičeli hned jiní. »Jeden máz, jinak vás nepustíme dál!« A výrostci obstoupili milého Dona Boska.

»Zaplatím, ale budu pít s vámi také, ano?« odpověděl Bosko.

»No ovšem! Ach, jaký hodný kněz! Proč nejsou všichni takoví!«

»Pojďme do hostince U Alp, je nejblíž.«

Cestou do hostince se jim Don Bosko představil, kdo je, a vyprávěl jim o své oratoři v domě Pinardově. V hostinci zaplatil dvě láhve a vida, že hoši jsou přátelštější, pravil:

»Ale vy mi také musíte učinit nějakou radost!«

»Jen řekněte jakou, i dvakrát i třikrát vám učiníme radost, budeme ode dneška vašimi přáteli.«

»Jestli chcete býti mými přáteli, nesmíte klnouti, ani bráti jména Božího nadarmo, jak jsem vás dnes večer slyšel.«

»No pravda, no pravda,« přitakal jeden z rouhačů, »ta slova vyletí z úst, ani si člověk nevšimne, ale od nynějška si dáme pozor, kousneme se vždy do jazyka.«

Totéž slíbili ostatní.

»Dobře, děkuji za společnost a v neděli vás budu vyhlídat v oratoři. Pojďme! Jako hodní mladíci jděte hezky domů.«

»My nemáme nikde domu,« odpovědělo jich několik.

»A kam chodíte spat?«

»Někdy někam do konírny, jindy za čtyři soldy do obecní noclehárny, anebo k nějakému známému.«

Don Bosko se zamyslel a pravil: »Kterí máte příbuzné, jděte k nim. Ostatní pojďte se mnou.« A vedl si asi dvanáct výrostků k Valdoccu.

Tam matka trnula strachem o syna, kde je, a potěšila se, vidouc jej přicházet zdravého. Don Bosko se s chasníky pomodlil Otčenáš a Zdravas a vyvedl je na půdu na slámu. Maminka jim na slámu prostřela plachty a na přikrytí dala houně. Don Bosko popřál hostům dobrou noc a slezl po žebříku dolů všecek šťasten, že základ k budoucímu internátu je položen. Kluci časně ráno vstali, a zmizeli i s plachtami i s houněmi. Podobné nocležníky měl Don Bosko ještě několikrát. Okradli ho nejen o plachty a o přikrývky, nýbrž i o slámu, na které se vyspali.

Jednoho májového večera zaklepal na Boskovy dveře synek, promoklý do niti a hladový až běda. Byl sirotek, přišel do Turina hledati si práci jako zednický učeň. Několik soldů, jež byly veškerým jeho majetkem, již utratil, a práce nenašel. Maminka Marketa zavedla hochu ke kamnům, aby se osušil a ohřál, dala se mu najíst polévky s chlebem, a chlapec vyprávěl o své bídě. Na konec se dal do pláče a Marketa plakala s ním. I Don Bosko byl dojat.

»Poslouchej,« pravil chlapcovi, »kdybych věděl, že nejsi lotr, mohl bys u mne zde zůstat. Už jich tu bylo několik, a odnesli mi plachty i přikrývky; bojím se, že mi odneseš, co ještě máme.«

»Nikoliv, pane, nebojte se, jsem chudobný, ale ještě nikdy jsem nekradl.«

»Dovolíš-li,« navrhla maminka, »ustelu mu na tuto noc. Zítra se už Pán Bůh o něho postará.«

»A kam ho miníte dát?«

»Může spát zde v kuchyni.«

»A odnese-li vám hrnce?«

»Postarám se, aby neodnesl.«

»Tedy mu ustelte, jsem při tom.«

Maminka donesla do kuchyně slamník, přikryla plachtou, roztáhla přikrývku a pokynula chlapci, aby se uložil. Na dobrou noc mu promluvila několik slov o poctivosti a o věrnosti ve víře. Netušila, že zavádí všeobecný zvyk ústavů salesiánských, promluvit k chovancům denně před spaním několik vřelých slov.

Ráno našel Don Bosko synkovi práci. Hoch chodil až do zimy

do práce, bydlil a jedl u Dona Boska. Na zimu odešel do své otčiny Valsesie. Byl prvním ze všech dalších tisíců hochů, kterým Don Bosko svými ústavy poskytl a poskytuje časně zaopatření. Brzo přišel druhý nocležník, třetí, bylo jich na konec už sedm. Don Bosko přinajímal v domě Pinardově pokoj za pokojem pro své dobročinné účely. Pinardiho napadlo, že by s domem mohl učinit dobrý obchod a proto při různých příležitostech nadhazoval, že by dům i prodal, ale musil by dostat aspoň, řekněme osmdesát tisíc lir.

Počátkem roku 1851 zeptal se Pinardi Dona Boska polovážně a položertovně: »No tak, Done Bosko, koupíte můj dům?«

»Don Bosko koupí dům, až pan Pinardi jej bude prodávat za přijatelnou cenu,« zasmál se Don Bosko.

»Už jsem řekl, osmdesát tisíc.«

»Tak s vámi vůbec nemluví.«

»A tak co dáte?«

»Lidé odhadují dům na šestadvacet nebo osmadvacet tisíc; dám vám třicet.«

»Přidal byste tak asi pět set mé paní jehelného?«

»Ovšemže bych přidal.«

»Zaplatíte hotově?«

»Hotově.«

»Do čtrnácti dnů a najednou?«

»Jak si budete přát.«

»Sto tisíc zaplatí, kdo se vzdá, ano?«

»Dobře, sto tisíc zaplatí, kdo se vzdá.«

Plácli si na ruce a v pěti minutách byl kup hotov.

Don Bosko neměl ovšem ani groše, ale šlo o jeho hochy, a proto pevně doufal, že potřebné peníze sežene. Jiných názorů byla maminka. Překvapena náhlým kupem, pravila synovi: »Ale kde seženeš peníze, vždyť jsme samý dluh?«

»Kdybyste, maminko, tolik peněz měla, dala byste mi je?«

»Ovšemže dala.«

»No tak, proč bychom měli podezřívat Pána Boha, že nám peněz nedá, když je tak bohatý?«

Dům byl do týdne zaplacen. Don Cafasso donesl 10.000 lir, darovaných hraběnkou Ricardiovou. P. Rosmini půjčil 20.000 lir a bankéř Cotta daroval na útraty s kupem spojené 3000 lir. Dne 19. února byl Pinardův dům knihovně zapsán jako majetek Dona Boska. K domu Pinardovu přibyly domek Morettův a dům Filippův i s dvorem, zahradou, loukou a s hospodář-

skými budovami. Don Bosko se stal majitelem prostranného pozemku za městem a tří domů, a směl krok za krokem uskutečňovat své plány, z kterých se tolik lidí jen smálo.

V koupených domech umístil Don Bosko napřed učně, kteří byli bez přístřeší. Brzo jich měl třicet. Časně ráno odsloužil pro hochy mši svatou, pak každý dostal balíček do kapsy na přesnídávku a už pospíchali na staveniště nebo do dílen. O poledni se vraceli hladoví domů. Dostali polévky a polenty. Jídelna byla velmi romantická. Kam si kdo sedl, tam se najedl; jedni na schodech, jiní na nějakém trámu, někteří seděli kolem studny, a nejchytřejší až na prahu kuchyně. Don Bosko, opásaný maminčinou zástěrou, chodil mezi hochy s hrncem a s náběrkou v ruce a přiléval radostně, kdo si přál víc jídla. Po obědě si hoši u studny umyli talířky a příbory. Don Bosko dal každému pět soldů, aby si v městě prikoupili něco k snědku, a tehdy se za pět soldů dalo mnoho koupit, a hoši pospíchali zase do práce.

Když hoši odešli, umyla maminka kuchyňské náčiní, sedla si někde k oknu a látala, zašívala klukům roztrhané šatstvo a prádlo kolikrát až do tmavé noci. Jednou za týden mívala prací den, prala prádlo třiceti hochů, propocené a umouněné na stavebních lešeních a v dílnách. Kdo nezkusil, neví, jaká svízelná práce je takové prádlo. A maminka Marketa nebyla již mladá. Třicet roků mívala doma v Becchi na starosti jen tři kluky, nyní, ač jí bylo 65 let, přivedl jí syn do domu třicet kluků, kterým se měla starat o jídlo, o šatstvo a o prádlo.

Někdy ji již přecházela všechna trpělivost. »Jeníku,« pravila jednou k synovi, »už nemohu dál. Vidíš, co se napravuji a klidím jen nevděk. Ti kluci jsou nesnesitelní. Dnes mi shodili a pošlapali rozvěšené prádlo, včera se honili po záhoncích zeleniny v zahrádce. Buď jsou to špatně vychovaní pobudové, nebo nedbalci. Jedni se vrátí večer s kabátem rozervaným na hadry, jiní ztratili límec, jiní přijdou bez ponožek, bez kapesníku. A ještě si ze mne tropí žerty, poschovávají mi košile, seberou si do hry pckáče a kde co jiného. Abych vše potom celé hodiny hledala. Už mám všeho dost, až po krk. Povídám ti, tak to dál nejde. Jak dobře mi bylo v Becchi, jak potichu jsem předla len! Víš co, propusť mě. Půjdu do Becchi ztrávit v pokoji konec svého života.«

Don Bosko poslouchal maminku jako němý. Jakmile ukončila, pozdvihl jen ruku a ukázal na kříž, visící na stěně.

Velká křesťanská matka pochopila synův posunek. Z očí jí

vyhrkly slzy. »Máš pravdu, synku, máš pravdu,« pravila, šla dolů a opásavši si zástěru, dala se do práce.

Z Boskovy hlavy se plány jen rojily. Měl nad hlavou střechu, vlastní střechu, a již jej napadlo, aby stavěl kostel. Kaple-kůlna, ve které pro mládež po čtyři roky konal služby Boží, skutečně nedostačovala. Už ji několikrát rozšiřovali, ale přece byla velmi úzká a těsná. Co chvíle některý kluk v tlačenci omdlel, museli jej vynést nebo vyvésti. Chodilo se do ní po schůdkách, byla půl metru v zemi. Při deštivém počasí prostupovala podzemní voda podlahou, takže hoši klečeli ve vodě. U oltáře se nebylo možno tuze pohnout, na slavnější obřady nebylo tam vůbec místa. Don Bosko si umínil. Postavíme si kostel, prostranný kostel, kde by se nám volněji dýchalo, kde nebudeme stát ve vodě, kde budeme bohoslužby konávat slavně. A Don Bosko s plány nikdy neatálel. Dne 21. července 1851 bylo svěcení základního kamene pro nový kostel sv. Františka Saleského. Don Bosko uspořádal ve prospěch stavby loterii. Lidé uznávali, že v odlehlé čtvrti valdocké je nového kostela třeba, kupovali losy a dávali dary. I královský dvůr přispěl velkomyslným darem, a ani ne do roka byl kostel hotov. Dne 20. června 1852 bylo slavné svěcení.

Arcibiskup turinský, Mons. Fransoni, který se Dona Boska a jeho díla vždy zastával, byl by rád osobně nový kostel posvětil, byl však bohužel vládou poslán do vyhnanství. Farář turinský odepřel nemocnému ministru Derossimu rozehřešení, arcibiskup se faráře zastal, proto musil za hranice a až do své smrti řídil diecési z Lyonu. Poměry církevně politické byly tehdy velmi smutné. Vlády se zmocnili radikálové ducha proticírkevního. Stačí jen jmenovati takového D'Azeglio, Rattazzi, Lanza, Siccardi, Casati, Sella, a jména již udávají, jakým směrem se ubíralo všechno zákonodárství té doby.

V roce 1848 byli s katolíky zrovnoprávněni Valdenští a Židé, téhož roku v létě byli ze všech států království sardského vypuzeni jesuité a řeholnice božského Srdce. V roce 1850 byly zrušeny církevní soudy, a náboženským i laickým společenstvem bylo zapověděno nabývatí pozemků, nebo přijímání odkazy bez státního dovolení. V roce 1854 byl omezen počet duchovních, osvobozených od vojenské služby. V roce 1855 vyšel pověstný zákon Rattazzi, kterým se zrušovaly všechny kláštery, jejichž členové se nezabývali vyučováním, ošetřováním nemocných a kazatelstvím. Byly zrušeny také kollegiální kapituly a tak

zvaná jednoduchá beneficia. To vše se dělo pod záminkou, že zabrané klášterní jmění zlepší hmotné poměry chudobného kněžstva. V roce 1857 bylo kněžstvo z duchovní správy prohlášeno za nevolitelné do parlamentu, v roce 1859 bylo zakázáno volit kněžstvo do okresních a obecních zastupitelstev. Téhož roku vyšel zákon Casatiho, pohřbívající svobodné školy a připravující půdu škole zlaicizované.

Všechny tyto zákony byly připraveny napřed vládními novinami. Několik měsíců napřed zpracovávaly novinářské články veřejné mínění, vysvětlovaly proticírkevní návrhy, jak jsou užitečné, rozumné a spravedlivé, že neuškodí víře, spíše náboženství jen prospějí. K vysvětlivkám se připojilo rozhořčení proti předsudkům a nemoderním názorům kněžským, výsměch a útok na Církev a na kněžstvo, a tak podkopávala se v hodném lidu piemontském láska k světskému i řeholnímu kněžstvu. Jakmile byla veřejnost tiskem zpracována, byl podán návrh proticírkevního zákona ve sněmovně a v senátě, a běda, kdo se ozval proti. Byl vykřičen za zpátečníka, za nepřítele chudého lidu a za špatného vlastence. — Světské i řeholní kněžstvo se třásl o svou budoucnost.

Don Bosko však budoval své dílo, stavěl a směle uskutečňoval plán za plánem, jako by se nechumelilo, jako by jemu nebezpečí nehrozilo. Kostel sv. Františka byl postaven a posvěcen. Don Bosko se zadíval na starý a sešlý dům Pinardův a pomyslel si: Tolik mých hochů je úplně osiřelých a nemají kde bydlet. V podkrovních brlozích a v noclehárnách jim hrozí tolik mravního nebezpečí. Ve volných chvílích nemají kam jít, potulují se po ulicích. Jiní nejsou sirotky, ale doma nevidí nic dobrého. Kéž bych je všechny mohl umístit u sebe! Škoda, že dům Pinardův nestačí, potřeboval bych pro útulnu místností aspoň třikrát větších. Co dělat? Budu stavět. Zde po pravé straně Pinardova domu postavím budovu, internát pro hochy. Ruce k dílu. Hned v červenci roku 1852 se dal Don Bosko do stavby. Do zimy se po pravé straně Pinardova domu zdvihl dvouposchodový dům. Na jaře se zařídí vnitřek, těšil se Bosko. — Koncem listopadu začalo však deštivé počasí, lilo a lilo. Zdálo se, že se nebe už ani nezavírá. Dům, stavěný na rychlo a ne z nejlepšího materiálu, lijáky velmi utrpěl. A v noci s 2. na 3. prosince probudil Dona Boska, maminku a třicet ubytovaných hochů strašný rachot. Co se stalo? Novostavba se zhroutila až do základů, zbyla z ní hromada ssutin. Neštěstí vzbudilo

všeobecnou soustrast s Donem Boskem a dobrodincové zdvojnásobili svou štědrost. K velkým dobrodincům Boskovým už v té době náleželi mimo jiné vévodkyně Montmorency-Lavalová, dcera slavného filosofa de Maistre, markýz Fassati a jeho paní, rozená také de Maistre. Tyto vznešené rodiny mají lví podíl nejen na vybudování prvních podniků, nýbrž i veškerého dalšího rozvoje svatého díla Boskova.

Na jaře se odklidilo rumiště a v říjnu se nastěhovalo do nového domu 65 chovanců. Brzo nestačil ani nový dům. Don Bosko dal roku 1856 zbourat sešlý dům Pinardův a postavil další křídlo, které by spojovalo nedávnou novostavbu s kostelem sv. Františka. I při této novostavbě došlo k neštěstí. Neopatrností jistého dělníka spadl trám, strhl s sebou trámy jiné a v okamžiku se prolomily všechny stropy. Snad sám zlý duch kazil dílo tak pracně vybudované. Neštěstí se stalo v srpnu. Bosko nezoufal, pracovalo se dál a v zimě bylo ubytováno v útulně Boskově 150 chovanců.

Chovanci Dona Boska se dělili na dvě skupiny. První skupinou byli učni, kteří denně s uzlíkem a s pěti soldy v kapse chodili do práce do města. Don Bosko chodíval i mezi dnem za nimi na staveniště nebo do dílen, podívat se, jak se jim daří. V druhé skupině byli žáci. Don Bosko vyzoroval vlohy a schopnosti svých svěřenců a postřehl, že někteří nejsou pro hoblík, ani pro zednickou lžíci. Mohli by studovat, mohli by z nich býti i kněží. Vybral si tedy nadané hochy do studijního kursu. Neměl však vhodných učitelů. Don Bosko se nezalekl, šel do města ke známým profesorům a vyprosil na profesoru Bonzaninovi, aby vyučoval chovance oratoře valdocké až do třetí třídy. Chovance vyšších tříd přijal mezi své žáky Boskův přítel Don Picco. Z prvních žáků, kteří denně chodívali se svazkem knih pod paždí z Valdocca do škol turinských a stali se prvními salesiánskými řeholníky, zasluhují zmínky potomní kardinál Cagliero, Don Rua, Don Francesia. Po šesti letech měl Don Bosko již vlastní školy s vlastními učitelskými silami.

Když sta chovanců Boskových musilo si hledati práci v městě a pracovati ve společnosti lidí někdy velmi zpustlých, u podnikatelů a mistrů někdy velmi nesvědomitých a mládež vykořisťujících, proč by nemohli pracovat v ústavě a pro ústav? A Bosko pořídil v ústavě z chodby v domě Pinardově obuvnickou dílnu. Hoši se v ní učili obuvnictví a současně šili a spravovali boty pro své kamarády. Dílna prospívala, přibudoval

k ní tedy po dvou letech dílnu truhlářskou a knihařskou, a brzo v přízemí novostavby zařídil i tiskárnu a dílnu zámečnickou. V roce 1856 byl ústav Boskův jakýmsi učňovským královstvím. Sta učňů tam bydlilo a učilo se řemeslům podle dovednosti a náklonnosti. Od té doby vyšli a stále vycházejí z ústavů salesiánských tisíce dobře vyučených a křesťansky vychovaných tovaryšů a mistrů.

V říjnu roku 1856 přestali i studenti chodit do města do školy. Nejstarší z nich nabyli učitelské způsobilosti a vyučovali v ústavě druhy mladší. Typ salesiánských ústavů, jak o něm Don Bosko snil, se uskutečňoval. Ústav sám si vychovával dorost svých potomních mistrů, učitelů a vůdců. Všichni pracovali a pomáhali si navzájem, tvoříce jednu velkou rodinu. V desíti letech, od roku 1846 do 1856, vybudoval Don Bosko nádherně zorganizovaný ústav, nad nímž kdekdo žasl.

»Jednal jsem vždy podle okolností,« říkával Don Bosko, když se ho lidé tázali, jak takové dílo vydupal zrovna ze země. Je jisto, že Don Bosko jednal a budoval podle vnuknutí Božího, podle okolností, s jakými se setkával, a podle prostředků, které měl. Využil všeho, co jeho dílu mohlo nějak prospět. Ale byly tu i osobní vlastnosti, vzácné dary Boží, kterými byl vybaven a které dával do služeb svého díla.

*

Deset let byla věrnou pomocnicí Dona Boska jeho drahá maminka. Stárla, stárla; hrbatila se, ale mládeži Boskově se zdálo, že maminka tu bude vždycky, že navždy náleží k domu. Prozřetelnost Boží nechávala maminku Marketu na světě, dokud jí bylo takřka nezbytně potřeba. Za 10 let byl ústav vybudován. Bylo už i dost dobrodinců, kteří Dona Boska podporovali. Několik hodných žen utvořilo spolek, který se staral o prádlo Boskových chovanců. Jídlo vařili chovanci kuchařové. Mamin-ky už nebylo ani k práci tak třeba. Bylo sice ještě mnoho dluhů, ale dluhy platit nemohla, nic neměla. Ty musily svěřit Boží Prozřetelnosti. Marketa svůj úkol skončila. Byl čas, aby odešla pro odměnu nebeskou. A nebe již na ni myslilo a čekalo. Koncem listopadu 1856 dostala oboustranný zápal plic. Týden nemoci odolávala, ale na konec nemoc zvítězila. Dne 24. listopadu ji její zpovědník Don Borel zaopatřil svátostmi umírajících. Z Becchi přispěchal do Turina syn Josef. Jemu i Donu Boskovi

pukalo srdce. Smutek se rozhostil po celém ústavě. Chovanci nechtěli ani věřit, že by maminka Marketa měla zemřít. Modlili se za její uzdravení, ale Pán Bůh usoudil jinak. 25. listopadu ke třetí hodině ráno Marketa umírala. Řekla ještě oběma synům, Donu Boskovi a Josefovi, několik mateřských rad, a pohleděvši laskavě na Dona Boska, pravila: »Jeníčku, odejdi, jdi pryč! Přitěžuje mi, když tě vidím tak zarmouceného a ty trpíš také velice, vida mě umírat. S Bohem, Jeníčku! Pamatuj si, že žítí znamená trpět. Právě radosti budou až na věčnosti. Jdi do svého pokoje a modli se za mne.« — Don Bosko neodcházel. Srdce mu nedalo, aby odešel. Maminka však trvala na svém: »Poslechni, jdi pryč!«

Vzlykaje, vypravil ze sebe Don Bosko: »Nehodí se na oddaného syna, aby od vás odcházel v poslední vaší hodince.« Ale maminka odvětila: »Jeníčku, učiň mi radost, o kterou tě žádám, tu poslední radost. Trpím dvojnásobně, vidouc tebe trpět. Mám dobré ošetřování. Ty jdi, modli se za mne, jiného po tobě už nechci. S Bohem!« - Bosko poslechl a odešel. Obrátil se ještě ve dveřích. Maminka mu pokynula rukou, pohlédla na něho přívětivě a obrátila oči k nebi. To byl její poslední pozdrav.

Za chvíli po odchodu Dona Boska vydechla maminka Marketa svou duši. Když ráno přišlo několik žen přistrojit mrtvolu do rakve, prosily Dona Boska, aby jim daroval šatstvo po zemřelé. Prohledali skříně, ale nenašli nic. Marketa měla jediný slušný oblek, a ten jí dali do rakve. Byla to světice, matka světce a apoštola. Don Bosko si na ni vzpomínal až do smrti. Nevěda si někdy rady, tážával se sám sebe: »Jak by si počínala moje maminka?« Svě hochy vychovával způsobem, jak maminka jeho vychovávala. Jméno Markety Boskovy, prosté ženy z lidu, která sotva uměla číst a psát, je nerozlučně spjata s kongregací salesiánskou, je známo a ctěno po všem světě, kde působí salesiáni.

Časně ráno po smrti matčině odešel Don Bosko v průvodu jednoho z nejstarších chovanců do mariánské svatyně La Consolata sloužit za maminku mši svatou. Do tohoto kostela maminka chodívala nejraději. Po mši svaté si klekl před milostný obraz Panny Marie a modlil se: Zaujmi, svatá Panno Utěšitelko, nyní uprázdňené místo. V tak veliké rodině se neobejdeme bez matky. Kdo nám bude matkou, ne-li ty? Všechny své hochy ti svěřuji. Bdi nad jejich životem a nad jejich duší. — Dějiny salesiánského díla dosvědčují, že tato modlitba byla plně vysly-

šena. Dílo salesiánské je velkou básnickou epopejí, složenou od dvou bytostí. Don Bosko jedná, ale za ním se ve všech nebezpečích, ve všech těžkých chvílích vznáší jako nebeský stín někdo, kdo chrání, radí, dává vnuknutí. Je to Matka Boží milosti, vyžádaná ráno 25. listopadu 1856 za ochránkyni, vůdkyni a matku tehdejšího i budoucího stáda Boskova.

Před desíti lety předpovídal mladý Don Bosko: Budeme mít oratoř, kostel, školy, hřiště, dílny, učitele, mistry, budeme mít... Mlč, posmívali se mu jiní, prohlašující jej za pomatence a radíce mu, aby požádal o dovolenou a šel se zotavit. Za deset let se předpověď splnila. V předměstí turinském Valdoccu stál kostel svatého Františka Saleského, vedle kostela dlouhé dvouposchodové útulny pro 150 chovanců, v několika dílnách se pilně pracovalo, v tiskárně hrčely stroje, ve čtyřech latinských třídách se žákům zadávaly úkoly, a asi dvanáct bohoslovců v klerikách, Boskových bohoslovců, pomáhalo svému duchovnímu otci řídit jeho dílo. I nejzarytější pochybovači otvírali oči a obdivovali se Boskovým úspěchům. Jednu neděli pozval Don Bosko do ústavu Dona Pacchiottiho, s kterým pod vedením Dona Borela působil kdysi v ústavě markýzy Barolové. Po kázání a požehnání zavedli klerikové Dona Pacchiottiho do jídelny k malému občerstvení. Právě když pozvedli sklenice k ústům, vešel do jídelny Don Bosko, aby pozdravil a přivítal svého dávného přítele. Don Pacchiotti objal Dona Boska, zahleděl se mu do očí a pravil: »Ach, milý Done Bosko, už věřím všemu, o čem jsi nám kdysi vyprávěl: o hřištích, o dílnách, o školách, o bohoslovcích, o zástupech mládeže. Smáli jsme se ti, litovali jsme tě, že blázníš, ale tys šel za svým cílem. Sen bláznův vidím vlastníma očima uskutečněn. Můj vzácný, drahý příteli...« Don Pacchiotti ustal v řeči, selhal mu hlas a z očí mu vytryskly slzy.

PANE, DEJ MI DUŠE, OSTATNÍ SI VEZMI.

Don Bosko měl v ústavě mnoho práce. V ústavě samém žilo 150 internistů, do kursů a do nedělních besídek chodilo na 500 externích hochů. Při veškeré práci zachoval Don Bosko vždy klid a vlídný úsměv zdobil jeho tvář. Klid mu hleděl z očí, klidným byl tón jeho řeči, klid bylo pozorovat z každého jeho pohybu. Starostmi zasypán, pracoval takřka hravě, bez rozčilení, neodbýval nic překotně. Klid jeho byl nikoli vlastností vrozenou, nýbrž ctností těžce vydobytou. Vzpomenete si jistě, že jako mladík býval povahy vznětlivé, zbrklé. Ale přátelství s tichým Comollem, denní sebezápor, pak ovšem pomoc Boží, učinily jej klidným a pokojným. Jeho jemná mírnost a stálý úsměv byly tak namáhavě získány, jako mírnost a vlídnost Boskova vzoru a ideálu, sv. Františka Saleského. Mírnost a klidnost jej uschopňovaly, že vykonal mnoho práce, že využítkoval každé minuty. Člověk rozčilený bývá velmi roztržitý a svou rozčileností zmaří mnoho času. Klid umí s časem dobře hospodařiti.

Horlivost Dona Boška byla nenasytná a nedala se vtěsnat do zdí valdického ústavu. Bylo mu líto zástupu hochů, kteří postrádali náboženského vzdělání a povznesení. Jeho hlavou probleskl plán, aby se o vánocích roku 1849 pro mužskou mládež uspořádal týden duchovní obnovy, aby mládež s čistou duší vkročila do nového roku. Obnova se konala v kostele bratrstva Milosrdenství, uprostřed města, aby tam měli ze všech čtvrtí blízko. Aby zajistil úspěch duchovní obnovy, dal natisknouti 1500 plakátů, obešel všechny městské faráře, prose, aby plakáty vyvěsili na kostelních dveřích, postaral se, aby plakáty byly vylepeny na všech rozích rušnějších částí města, poslal plakáty rodičům, mistrům, vedoucím a všem, kteří mohli mládeži účast na obnově dovolit nebo zakázat. O kterých tušil, že

plakát zahodí, navštívil je osobně, vysvětlil, oč jde, a prosil, aby svým hochům nebránili náboženské obnovy se zúčastniti.

Rozvrh obnovy byl takový: ráno o půl šesté mše svatá a kázání; o poledni mše svatá a duchovní rozmluva dvou kazatelů, jeden dával námitky, jiný je vyvracel, večer o 7. hodině kázání a svátostné požehnání. Byly voleny tedy hodiny, kdy hoši měli volno a nikdo nesměl vyčítat, že zanedbávají v dílnách práci.

Ač ranní časná hodina a potom krutá zima zdály se překážet slibnému podniku, dopadla obnova velmi úspěšně. Zvláště o poledni býval kostel přeplněný. Hoši by byli oči nechali na kazatelích, kteří v nářečí piemontském jim vysvětlovali svaté pravdy. Don Bosko vyhledal čtyři nejlepší kazatele, mezi nimi i svého přítele Dona Borela. Obnova trvala týden. Poslední dny hrnuly se zástupy hochů ke zpovědnicím, čtyři zpovědníci měli až dlouho do noci plno práce. A když bylo 29. prosince společné svaté přijímání, zdálo se, že ti hoši snad odkudsi ze země vyrůstají, nebylo a nebylo možno se dočkat konce. Na památku rozdával Don Bosko účastníkům letáček, nadepsaný slovy: »Pokyny přítele mládeže pro dnešní dobu.« Na letáčku bylo natištěno osmnáct vět, shrnujících zásady křesťanského života.

Obnova zanechala nejlepší dojem a po roce zahrnovali lidé Dona Boska prosbami, aby obnovu zase uspořádal. Několik let tak Bosko činil, později převzal péči o duchovní obnovu mládeže katolický spolek dělnický.

*

Don Bosko postřehl, že nejlepší záštitou čistého srdce mládeže je láska a obětavost. Velká část mravně zkažených hochů zkazila se proto, že v nejnebezpečnějším okamžiku neměli pomocné ruky, která by je laskavě uchopila a ponořila do »rybníka, když se hýbala voda«. Mládež je ráda milována, a ráda i lásku prokazuje. Příležitost, naučit mládež veliké, obětavé lásce, se naskytla Donu Boskovi brzo.

Roku 1854 v červenci zachvátila Itálii cholera. V Turině zvláště řádila. Hned v prvním týdnu onemocnělo cholerou 50 až 60 lidí denně, většina z nich umírala. Za tři měsíce onemocnělo 2500 lidí, z nichž 1400 zemřelo. Některé městské čtvrti, pověstné špinavými a nezdravými byty, byly cholerou zvláště postiženy, mezi nimi Valdocco, kde byl Boskův ústav. Jen do

října napočítali ve Valdoccu na 600 mrtvých. Městská rada zřídila narychlo dva lazarety v částech města nejvíce postižených, ale nebylo lidí, kteří by nemocné vyhledali a do lazaretů donesli. Kdo onemocněl cholerou, okamžitě osaměl. Všichni od něho utíkali, nikdo mu nechtěl nic podati, kdekdo se bál nákazy.

Don Bosko první dny nestačil chodit zaopatřovat nemocné a umírající, a rmoutil se velmi nad jejich opuštěností. Postřehl ihned, že se mládež služeb obětavé lásky nelekne. Svolal hochy a nejstarší z nich vyzval, aby se dobrovolně hlásili do služeb nemocných. Hned se jich přihlásilo 14, a na druhou výzvu 30. Ti hoši vykonali práci obdivuhodnou. Část ošetřovala nemocné v lazaretech, část v rodinách. Jiná skupina procházela dělnické činžáky, pátrajíc po osamělých nemocných. Několik hochů bylo vždy v ústavě, hotových na každé zavolání. Dva měsíce byli tito hoši neustále na nohou. Ani jeden z nich neonemocněl. Panna Maria je zřejmě chránila. Na počátku své služby svědomitě zachovávali všechny lékařské předpisy o desinfekci, myli se před odchodem a po příchodu, ale potom navykli své službě tak, že zapomínali na všechnu desinfekci. Klamali bychom se, domnívající se, že ti hoši byli nějaké zvláště tvrdé povahy. Jejich služba je stála mnoho sebezáporu. I oni se napřed báli cholery, husí kůže jim v první dny co chvíle naskakovala, mysleli, že už onemocní také, ale oni se obětovali. — Leckterý z nich nikdy neviděl lidí, svíjejících se v horečce, lekal se tváří zsinálých, vše jej odpuzovalo, když spatřil pěny v ústech umírajících. A jak úzkostně se leckterý hoch díval na umírající! Vždyť mnozí z nich neviděli ještě umírat. Sotva kterýsi z těchto hrdinů vkročil do světničky, kde ležel nemocný, již se kácel ve mdlobě na zem. Bylo štěstí, že tam přišel Don Bosko a jemu pomohl. Jakmile však hoši přestáli první obtíže, byla jim jejich hrdinná služba radostí. Tehdy byla ještě na světě maminka Marketa. Hoši co chvíle k ní přiběhli, že už nemají obkladů pro nemocné. Marketa úplně vyprázdnila celý prádelník, dala hochům i stolní ubrus, a když nebylo v domě nic, vzala i oltářní plachtu: »Ne, to nebude znesvěcení, vždyť ovineš plachtou nemocného křesťana, chorý úd Kristův.« Lidé byli hochům velmi vděční, ale ne všichni. Jak už se v takových případech stává, někdo lidu namluvil, že ošetřovatelé dávají nemocným jakousi vodičku, aby mřeli, i v lazaretech jsou prý lidé jen otravováni. Místo vděčnosti obrátila se na Boskovy hochy nepřítelná zlost, a nejednou se spasil jen útekem, chátka by je byla dotloukla.

I Dona Boska vyprovázeli nejednou z dělnických ulic kamením. Lidé rozumní byli Donu Boskovi velmi vděční a vážnost obětavých chovanců velmi stoupla. Dne 8. prosince 1856, právě když sv. Otec prohlašoval věroučný článek o Neposkvrněném Početí, děkoval Don Bosko slavnostně s celým svým ústavem Pánu Bohu a jeho Matce za všechnu pomoc a ochranu v době cholery. Žili ve čtvrti nejvíce zamořené, dnem i nocí se stýkali s nemocnými, a přece z celého ústavu nikdo neonemocněl ani nezemřel.

Již jako novokněz uváděl Dona Boska jeho zpovědník a přítel často do turinských vězení a do polepšoven. Apoštolát mezi vyvrheli lidské společnosti se Donu Boskovi zalíbil provždy. Duchovní správy ve vězeních se nevzdával. Zvláště rád tam chodíval v době velikonoční, konal s vězni duchovní cvičení a připravoval je na velikonoční zpověď. V roce 1855 řídil duchovní cvičení v turinské polepšovně La Generála, kde sta výrostků pykalo za různé zločiny. Pán Bůh požehnal duchovním cvičením. Hoši je konali svědomitě a Don Bosko přemýšlel, jak by hochům připravil radost.

Zaklepal u vrchního ředitele turinských žalářů a prosil: »Pane řediteli, dovolu, abych si s hochy z Generály směl udělat výlet do královského parku v Stupinigi.« — Ředitel vyskočil se židle: »Velebný pane, nespletla se vám v hlavě kolečka?«

»Ne, pane řediteli, mluvím úplně vážně, a prosím, abyste vážně i odpověděl na mou žádost.«

»Poslouchejte, milý velebný pane, rád bych vám učinil všechno, co učinit smím; ale zde by následky mého dovolení byly hrozné.«

»To je vaše poslední slovo?«

»To je mé poslední slovo.«

»Prosím tedy o svolení, abych směl jít výš a prosit pana ministra vnitra.«

»Jak se líbí, milý Done Bosko.«

Ministrem vnitra byl Urban Rattazzi. Vyslechl žádost Boskovu překvapen, ale se zájmem.

»Ale vyhovím vám, velebný pane, vyhovím. Jsem rád, že vám mohu prokázat laskavost. Určete si den a oznamte mi včas hodinu výletu. Poručím policii, aby vás v uctivé vzdálenosti provázelo několik četníků v civilu, aby kluci nepřišli do pokušení.«

»Jste příliš laskav, Vaše Excelence, ale vysvětlil jsem vám věc asi nejasně. Prosím na ten den o úplnou svobodu pro ty

hochy. Nechci nikoho na pomoc, ani našich výtečných četníků, i když budou v občanském oděvu. Jsem dosti silný, abych všechny kluky přivedl večer do Generály.»

»Nepřivedete jich ani deset, milý Done Bosko.«

»Jen mi důvěřujte, pravím, že je přivedu všechny.«

Rattazzi, zvědav, zdali se výlet Donu Boskovi podaří, dovolil. Jednoho jarního rána otevřela se těžká vrata Generály a zástup hochů, vedený Donem Boskem, vycházel na výlet. Když vyšli poslední, zasmáli se strážníci: »Večer budou jejich řady hodně prořídlé, těch prskne!«

Nádherné počasí výletu přálo. Stinnou alejí pochodovali hoši 6 km do královské obory v Stupinigi. Šedivý osel vlekl zásoby jídla pro mladé žaludky. Hoši v oboře posnídali, rozdělili se na skupiny a dali se do her. Don Bosko byl přítomen všude, tam radil, jinde povzbuzoval a opět jinde veselil se s hochy. Den uběhl, tleskalo se k návratu. Don Bosko byl za celý den tak unaven, že sotva stál na nohou. Hoši zpozorovali jeho únavu. »Velebný pane,« pravili, »osel nemá co táhnout, posadíte se na osla a pojedeme.« Vykonáno. Don Bosko se posadil, hoši se seřadili a za zpěvu pochodovali do Turina. Už byla noc, když stanuli před branou Generály. Strážníci žasli. Z hochů nescházel ani jeden. Don Bosko jim řekl napřed: »Hoši, důvěřuji vám, že mě nezklamete.« Hoši byli poctěni a povzneseni důvěrou. Ještě nikdy jim nikdo neřekl, že jim důvěřuje, až Don Bosko. Jak by ho byli mohli zklamat? Také vyhrožovali asi tři nejsilnější: »Jestli se kdo uležete, běda vám, hlavu vám roztlučeme.« Hoši se nebáli vyhrůžky, báli se, aby nepřišli o důvěru svého přítele Dona Boska.

*

Don Bosko apoštoloval horlivě i mimo Turin. Sotva byla v Piemontě farnost, kde by nebyl kázal. Rád přijímal pozvání za kazatele devítidenních nebo třídenních pobožností, jubilejí, slavností, za misionáře a exercitátora. Kněží znali jeho horlivost. Věděli, že z jeho úst neuslyší »ne«, a nejednou zneužívali jeho ochoty. Don Bosko byl rád, že mohl duším prospět, a že si získával přátelství a známosti s kněžími i s laiky, kteří potom podporovali jeho dílo. Také doufal, že mezi nezkaženou ještě mládeží piemontského venkova najde dost hochů, povoláných ke stavu duchovnímu, kteří by mohli po výchově v jeho ústavě

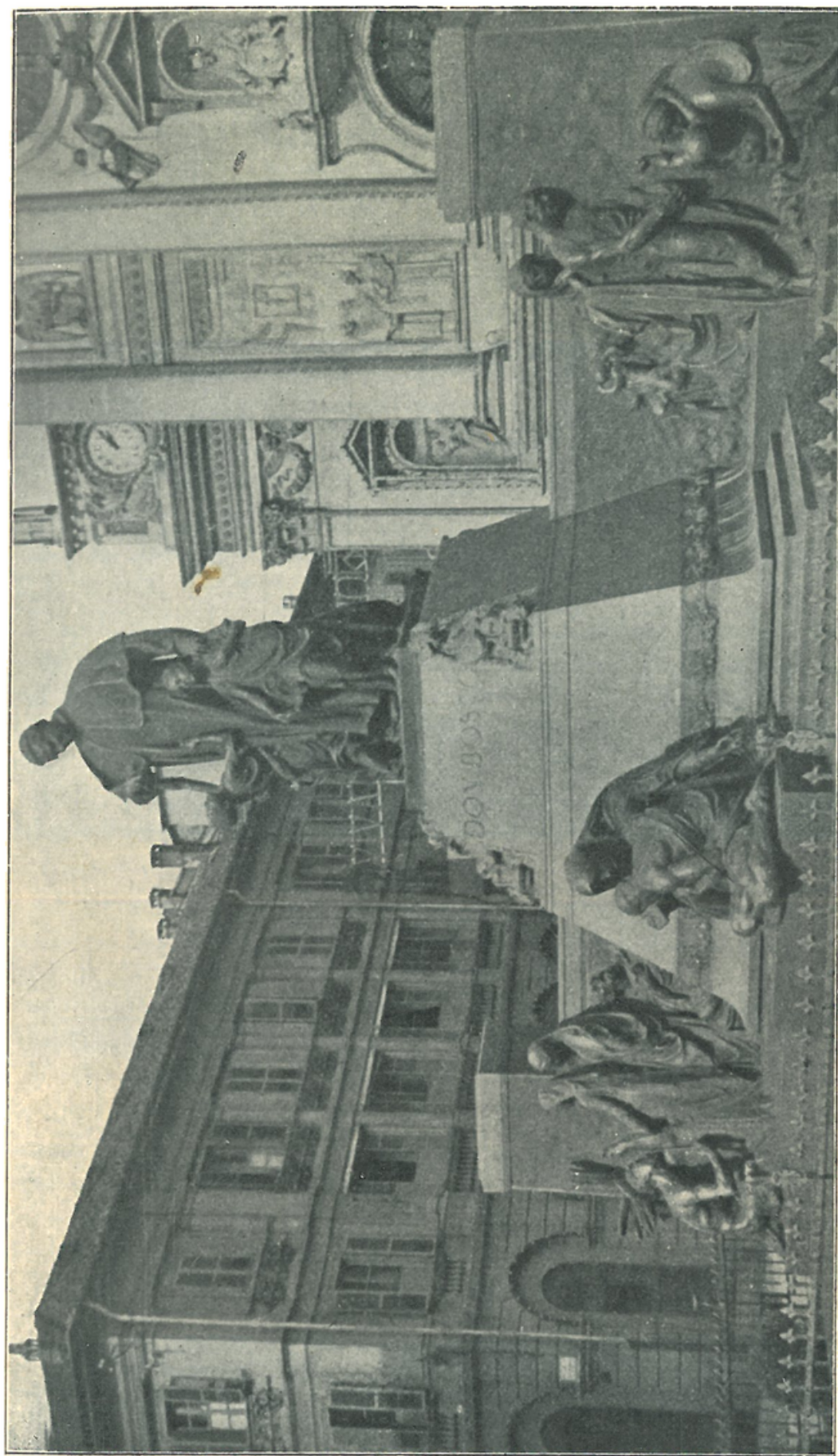
státi se jeho pomocníky. Tak si dovedl z misií, konaných v rod-
né farnosti kastelnuovské, malého Dominika Savia, jenž bude
co nevidět blahorečen, a malého Cagliera, potomního kardinála
a prvního zámořského misionáře salesiánského. Z None přivedl
s sebou do Turina hošíka Pavla Alberu, jenž se po letech stal
druhým nástupcem Boskovým v úřadě nejvyššího představe-
ného kongregace salesiánské.

V prvním dvacetiletí kněžského života, využítkoval každé
volné chvíle k apoštolským pracím na piemontském venkově,
později bývaly jeho vyjíždky řídší, od roku 1865 byl starostmi
již tak zasypán, že všechna podobná pozvání odříkal. Apoštol-
ské cesty Boskovy bývaly v těch letech velmi únavné. Nebylo
vlaků ani aut, bylo mu jezdit poštovními vozy po cestách ne-
upravených, kostrbatých, někde bezedných. Po hodinových a
hodinových jízdách bylo mu chodit pěšky až 30 km daleko.
V létě přicházel na určené místo uprášen a zpocen, v zimě
promrzlý. Již hned v kněžském ústavě Gualově připravil si
Don Bosko svůj »jídelní lístek«. Ve svých sešitech měl napsáno
asi sto kázání o různých předmětech: misijní kázání lidová,
promluvy exerciční pro řeholníky i řeholnice, pro dospělé i pro
mládež, pro třídní i devítidenní pobožnosti, pro svátky sva-
tých a podobná.

Nebyl zvlášť výmluvným kazatelem. Své vnitřní nadšení do-
vedl velmi mírnit. Nebudil pozornosti ani hlasem, ani střízli-
vými pohyby a odměřenými posunky. Mluvil krásným tenorem,
jasně, vyslovuje až ku podivu zřetelně každou slabiku. Z hlasu
vanula jakási nevýslovná smíšenina vnitřní radosti, vážnosti
i smutku. Svaté pravdy padaly s jeho rtů s přízvukem jakési
záдумčivosti, a právě tím dojímaly. Mluvil nenuceně a lidově,
nikdy strojeně, ani příliš slavnostně nebo učeně. Jeho kázání
se podobala prostým otcovským rozhovorům.

Základem jeho promluv bývaly věčné pravdy křesťanské. Ni-
kdy nemluvil o všedních událostech světských. Svaté pravdy
vysvětloval hojnými příklady, krásnými anekdotami, podo-
benstvími, uměl je přesvědčivým tónem zdůraznit a potřebě
posluchačů přizpůsobit. Za své námahy klidil pravidelně velký
úspěch.

Nebe samo očividně žehnilo práci horlivého misionáře, jak
dosvědčují na př. události v sídle dobrodinců Boskových, mar-
kýzů Fassatich v Montemagnu. Pozvali Dona Boska v roce 1864
do Montemagna, aby kázal při třídních pobožnostech před

POMNÍK SV. DONA BOSKA V TURINĚ

svátkem Nanebevzetí Panny Marie. Rok byl tehdy velmi suchý a úroda z velké části zničena. Hrozny, kukuřice, brambory a zelenina zasychaly. Lidé trnuli strachem, čím se budou živit a co dají dobytku. Don Bosko v úvodním kázání vzpomněl i ničivého sucha. A jako by tajemnou mocí puzen, slíbil posluchačům déšť, budou-li v posvěcující milosti vzývat Pannu Marii: »Přicházejte jen po všechny tři dny pilně na farní pobožnosti,« pravil, »dobře se vyzpovídajte, připravte se co nejvroucněji na sv. přijímání o slavnosti Nanebevzetí, a já vám slibuji jménem Panny Marie, že úrodný déšť zavlaží vaše vyschlé pozemky.«

»Ale vy máte smělou odvahu,« pravil Boskovi po kázání pan farář.

»Jakou odvahu?«

»No, že jste lidem na pondělí sliboval déšť.«

»Já? Řekl jsem něco takového?«

»A jak důrazně! Zeptejte se jen kostelníka zde, poví vám vše slovo za slovem! Panečku, to dobře pochopili a výtečně si zapamatovali, ujišťuji vás.«

Pan farář mluvil pravdu. Nikdy nechodili v Montemagnu tak pilně do kostela, jako tehdy. Tříkrát denně při každém kázání byl kostel nabitý, každý večer zpovědnice až praštěly. Boskovi pomocníci, Don Rua a Don Cagliero, ještě po letech si vzpomínali, jak se tehdy nazpovídali.

Boskův slib se roznesl i do okolních dědin: V Montemagnu sliboval misionář déšť, vyprávěli si lidé, a sázeli se: Bude pršet? Nebude? Nebude! A že bude!

»A myslíte, velebný pane, bude v pondělí opravdu pršet?« tázali se lidé Dona Boska, potkávající jej cestou z kostela nebo do kostela.«

»Očistěte jen své duše, o jiné se nestarejte,« odpovídal klidně Don Bosko.

Vyšlo slunce ráno o Nanebevzetí Panny Marie. Usmívalo se na kraj vesele a radostně, a pak hřálo, ba nehřálo, nýbrž bodalo svými paprsky. Don Bosko si v duchu vyčítal, jestli svým slibem o dešti nepokoušel opovážlivě Pána Boha. Bylo poledne, nebe jasné a čisté. Po obědě v zámku u Fassatic odešel Don Bosko do svého pokoje, uspořádat si trochu myšlenky pro odpolední kázání. Co chvíle se podíval z okna; nebe bylo jasné jako zrcadlo. Zvonilo na nešpory. Co jen řeknu těm chudákům, pomyslně si Don Bosko, nesmiluje-li se Panna Maria a nebude-li pršet?

Cestou do sakristie praví Donu Boskovi markýz Fassati: »Ubohý Done Bosko, dnes dopadnete špatně. Jsem opravdu zvědav, jak si pomůžete.«

»Jene,« řekl Don Bosko v sakristii kostelníkovi, »utíkej za zámek a podívej se, jestli se nějaký mrak neukazuje nad obzor.«

»Ale kdepak,« zvěstoval po dvou minutách kostelník, »v tu stranu od Bielly vidět mráček jak rukavice, ale to neznamená nic.«

»Dobře,« odvětil Don Bosko, »podej štolu, půjdu kázat!« Rovnaje si štolu, modlil se duší: Přesvatá Panno, věz, že nejde o mou, nýbrž o tvoji čest. Co řeknou o tvé moci lidé, kteří se tři dny těšili na déšť? Co si pomyslí tito křesťané, když se po tři dni tak příkladně chovali, aby si vydobyli deště? Panno přesvatá, vyslyš je.

V kostele doznívaly poslední verše z Velebí duše má Hospodina a Bosko vystupoval na kazatelnu. Všude hlava na hlavě. Zdálo se, že zástupy rozpučí kostel. Don Bosko se přežehnal a začal Zdrávas Maria. Do modlitby vložil celou svou duši, plnou důvěry v pomoc Panny Marie. Pomodliv se, kázal. Asi za deset minut se setmělo, okny bylo vidět, jak se nebe kaboní. Don Bosko kázal dál. Sotva pověděl několik vět, zablesklo se, zahřmělo, až se kostel otřásal, zahřmělo po druhé, po třetí. Radostný šumot mezi lidem a zářivé oči svědčily o nejlepší náladě posluchačů. A zase blesk, hrom, a již bubnoval na kostelní okna hojný déšť. Srdce kazatelovo zajásalo vděčností a výmluvná ústa hlásala důvěru v Pannu Marii, o níž není slýcháno, že by koho opustila, kdo se k ní důvěrně utíká. Bylo po kázání, a venku ještě lilo; bylo po požehnání, kadidlo vonělo, kněží odešli od oltáře, kostelník zhášel svíčky, ale lid nemohl z kostela, venku lilo a lilo. Panna Maria svého chráněnce neopustila. Donu Boskovi šlo o čest a slávu její, Panna Maria bděla nad ctí jeho.

V roce 1850 byl Don Bosko pozván do Milána. Doba byla velmi těžká a nepokojná. Průmyslové velkoměsto se podobalo sopce, nabitě povstalci a spiklenci. Policie, místo aby si všímala lidí opravdu nebezpečných a špatných, vzala si na mušku kněze, zvláště kazatele, aby prý nepobuřovali lidu. Papež Pius IX. vyhlásil milostivé léto. Ale milánské kněžstvo bylo tak zstrašené, že se nikdo neopovážil připravovat lid misiemi na milosti svatého roku. Pozvali Dona Boska, ale zrazovali ho, aby nekázal ve velkých kostelích, kam chodívalo mnoho lidu. Sám arcibiskup milánský, Mons. Romilli, pravil Donu Boskovi: »Ve-

lebný pane, nemám proti vám nic, ale budete kázat na vlastní odpovědnost. Jestli se vám přihodí nějaká nepříjemnost, nezasáhnu do ničeho, víte, že žijeme v dobách velmi nebezpečných.« Don Bosko odpověděl panu arcibiskupovi: »Milosti, budu kázat, jak se kázalo před pěti sty lety.« A kázal v pěti velkých chrámech milánských za ohromné účasti věřícího lidu, kázal až pětkrát denně, kázal bez bázně a beze strachu, jako v dobách politicky nejklidnějších, a nikdo mu nezpůsobil nejmenší nepříjemnosti, naopak, všichni byli s misiemi velmi spokojeni.

Oddechem Boskovým bývalo poutní místo v Bessansu, svatyně sv. Ignáce. Bessans je osada v alpském údolí lanzském, severně od Turina. Na skalnatém kopci, vysokém asi 900 m, byl vystavěn v 16. století kostel sv. Ignáce z Loyoly, k němuž se obyvatelé celého okolí utíkali jako k svému ochránci a pomocníku. Správu kostela měli od roku 1677 jesuité, kteří vytvořili ze své svatyně význačné poutní místo. Za sto let, roku 1768, byli jesuité ze všech piemontských zemí vypuzeni a hora sv. Ignáce i s kostelem, klášteřem a hustým dubovým lesem připadla arcibiskupství turinskému. Duchovní správou byli pověřeni kaplani, nastěhovaní do bývalého kláštera jezuitského. Jejich netečnosti a neobratnosti zahynuly pouti k sv. Ignáci skoro úplně.

Donu Gualovi, zakladateli známého nám již ústavu pro vyšší vzdělání kněžské, zželelo se pustnoucího poutního místa, oživil pouti a pojal plán, zřídit u sv. Ignáce exerciční dům. Arcibiskup turinský, Mons. Buronzo, postoupil mu ochotně svatyni sv. Ignáce s klášteřem a s okolím, a Don Guala vybudoval vlastním nákladem 80.000 lir nejen krásný exerciční dům, nýbrž i osmikilometrovou silnici k němu. Dříve se bylo možno dostat k sv. Ignáci jen chodníky. Břemena se musila naložit vždy na hřbety mezků. Roku 1810 byl Don Guala jmenován správcem hory sv. Ignáce a exercicie byly zahájeny. Každé léto bývaly pořádány dvoje exercicie pro kněze a dvoje pro laiky. Exercicií pro laiky se zúčastňovali nejen bohatší páni z Turina, nýbrž i mužové a jinochové nemajetní. »Opera pia di San Paolo — spolek sv. Pavla« a jiné zbožné spolky turinské platily za nemajetné exercitanty všechny výlohy. Po smrti Dona Gualy ujal se hory sv. Ignáce bl. Don Cafasso, dával pravidelně exercicie kněžské a vypomáhal i kazatelům při exerciciích laických. K spolupráci získal Don Cafasso brzo i horlivého Dona Boska. V červenci odcházel Don Bosko skoro na celý měsíc k sv. Ignáci. Bedlivě si vždy všímal, jestli je některé místo volné, aby nebylo

nevyužitkované. Všechna volná místa obsadil pak svými hochy a tak jim umožnil, že se zadarmo zúčastnili exercicií. U sv. Ignáce si Don Bosko nejen odpočinul, třebas neúnavně zpovídal, ale zotavil se tam vždy i duchovně. Tam se seznámil s četnými lidmi, kteří mu otevřeli svá srdce a stali se jeho upřímnými přáteli, tam poznal nejlepší kněze a laiky z daleka široka a nabyl v nich pomocníků svého díla. Bez přátel a dobrodinců by nebyl Don Bosko své dílo nikdy vybudoval. Mnoho přátel a dobrodinců získal Donu Boskovi jeho nejoddanější otcovský přítel Don Cafasso, ale mnoho dobrodinců poznalo Dona Boska s kazatelnou a ze zpovědnice u sv. Ignáce.

Don Bosko se modlíval co chvíle: »Pane, dej mi duše, ostatní si vezmi!« A Pán mu duše dával. Bylo krásné jarní ráno. Don Bosko se ubíral kolem osmé hodiny z kostela della Crocetta do Valdocca. Kde je nyní krásná městská čtvrť za nynějším hlavním nádražím směrem k Valdoccu, byla tehdy širá pustina. Sem tam trochu bodláčí a křoví, potom hromady smetí a odpadků, vyvážených z celého města. Najednou zpozoroval Don Bosko čtyři mladíky. Zdálo se hned, že na něho číhají. Vrátit se do města bylo již pozdě, byli by ho dohnali hned. Kráčel tedy odvázně až k nim. Mladíci zastoupili Donu Boskovi cestu a jeden z nich oslovil jej, příjemně se usmívaje: »Velebný pane, jsme v rozepři, posuďte, kdo z nás má pravdu.«

Bosko se ohlédl, nikde ani živé duše. Jsem v pasti, pomyslí si, bude nejlépe zlákat je do města, jinak se nespasím.

»Rozhodněte tedy mezi námi,« doráželi všichni, neříkajíce však, o čem by měl rozhodnout.

»Milí přátelé,« odvětil jim Don Bosko, »zde není místo vhodné. Víte co, pojděte si sednout k šálku kávy na svatokarelské náměstí, a tam uvidíme, kdo má pravdu.«

»Jestli kávu zaplatíte?«

»Ovšem, vždyť vás na ni zvu.«

Chasníci se přidružili k Donu Boskovi a společnost se ubírala za přátelského rozhovoru do města.

Když přišli na svatokarelské náměstí, pravil Don Bosko: »Hoši, jdeme vedle kostela, pojděte se mnou, pomodlíme se Zdrávas.«

»Aha, vy nám chcete upláchnout,« ozvala se banda jedním hlasem.

»Ale kde, stojím přece za šálek kávy, ale žádám, abyste mě neodmítli, když chci po vás nepatrnou modlitbu.«

»Chcete nás oblafnout. Začnete Zdrávas a potom celý růženec, co?«

»Když pravím, jediný Zdrávas, jde o jediný Zdrávas.«

Hoši vstoupili do kostela a ledabyly se pomodlili s Donem Boskem předmodlený Zdrávas.

»A nyní na kávu,« usmál se Don Bosko.

Zasedli u stolků, sklepníci donesli kávu, kluci oslazovali, míchali, srkali a bavili se s Donem Boskem jako nejlepší přátelé.

»Když jsme se tak sešli a spřátelili,« pravil klukům Don Bosko, »půjďte se mnou k nám a moje maminka vám dá dobrou přesnídávku na vidličku.«

»Výborně,« usmáli se čtyři kosové a společnost se nesla k Valdoccu.

Cestou se spřátelili ještě lépe, a když se u Dona Boska ve Valdoccu posadili, řekl Don Bosko, sotva odložil klobouk, do živého: »Kdy jste byli, hoši, naposledy u zpovědi? Kdybyste měli brzo umřít, kde by se octla vaše duše?«

Kluci se podívali navzájem na sebe, nevědouce, co odpovědět.

»Ach, kdyby všichni kněží byli takoví, jak vy,« pravil jeden z nich, »jistě bychom neodkládali se zpovědí.«

»Nač mluvíte o jiných, když vám mohu posloužit já?«

»Ale nejsme připraveni.«

»To je má věc, to je to nejmenší.«

A už vzal jednoho z pobudů do vedlejší světničky, sedl, požehnal a vyzpovídal ho. Za ním si dali ještě dva řící a vyzpovíдали se. Čtvrtý nechtěl, že není v náladě, ale všichni odešli od Dona Boska změněni, ujišťující ho svým přátelstvím a slibující, že brzo přijdou jej navštívit.

Jindy se ubíral Don Bosko domů již za tmy a krácel podloubím ulice Pádké. Na osamělém místě jej zaskočil mladík, žádaje, aby mu dal svou peněženku. Don Bosko odpověděl lupiči přívětivě, že nemá peněz, a že je mu nesmírně líto viděti člověka mladého, vydobývat si živobytí prostředky tak nekalými. Za několik minut spatřil kolemjdoucí kanovník dómský v koutku u Palazzo Madama sedět na nějaké zídce člověka, vedle něhož klečel jiný na zemi. Kanovník se zastavil a pomyslně si: To by mohl být Don Bosko, jistě někoho zpovídá. Šel blíž a viděl, že se nezmýlil. Don Bosko zpovídal lupiče, který jej před chvílí přepadl.

Kterémusi z bývalých žáků Boskových popletli hlavu valdenští. Synek vystoupil z Církve a přidal se k sektě. Brzo

onemocněl a umíral. Byl by se rád vrátil do Církve, maminka prosila faráře i kaplany, aby vše nějak spravili, leč valdenští hlídali synka dnem i nocí a odkázali faráře i kaplany ode dveří. Bosko se dověděl, že se synkem je zle. Vzal s sebou z opatrnosti dva ze silnějších hochů a šel nemocného navštívit. V předpokoji seděl právě pastor. Změřil Dona Boska od paty k hlavě:

»Co si přejete, důstojnosti?«

»Rád bych promluvil s nemocným.«

»Nemožno, lékař zakázal každou návštěvu.«

»Jen neokolkujte, a nechte mě za ním jít, nemám kdy. Ostatně, promluví s maminkou. Á, právě přichází. Dobrý den, milá paní! Jak se daří Petříkovi?« — A Bosko už chytal za kliku, kde ležel nemocný.

»Ani krok, důstojnosti, říkám naposledy,« rozčertil se pastor.

»Už se klidte,« odpověděl rázně Don Bosko, pohlížeje přísně na pastora a otvíraje dveře.

»Ach, Done Bosko, Done Bosko,« přivítal jej usměvavě nemocný.

»Můj Petříčku, jak se ti daří? Vzpomínáš ještě na útulnu? A poznáváš mě?«

»Jak bych vás nepoznal. Ale byl jsem nevďečným, tak jsem se změnil, tak jsem byl zbabělý.«

»Naposledy vám pravím, důstojnosti,« skočil do řeči pastor, »abyste odešel. Vaše přítomnost hochovi víc škodí než prospívá.«

»Nechci mu uškodit v nejmenším, a neodejdu. Teprve si sedám a rád bych chvíli s nemocným pobyl.«

»Kde jste nabral tolik smělosti?«

»A kde vy tolik drzosti?«

»Jsem valdenský pastor Amadej Bert; ostatně setkali jsme se již několikrát.«

»A já jsem ředitel útulny sv. Františka Saleského.«

»Ale co chcete u tohoto nemocného?«

»Spasit jeho duši.«

»Vždyť on nemá již s vámi co činit!«

»Pročpak?«

»Proto, že je zapsán do církve valdenské.«

»To je pěkné, máte pravdu, ale před desíti roky byl zapsán v seznamu mých hochů.«

»Tedy neodejdete?«

»Ani mne nenapadne. Ostatně, víte co? Nechť rozhodne ne-

mocný sám, kdo z nás má zůstat a kdo odejít. Petříčku, řekni, koho si u sebe přeješ?»

»Narodil jsem se jako katolík, chci žítí a umřítí po katolicku. A lituji všeho, co jsem v posledních letech spáchal.«

Pastor chytil klobouk a pohroziv Boskovi slovy: »Však se ještě dozvíte, zač je toho loket,« odcházel od nemocného.

Don Bosko nemocného hned přijal do Církve a vyzpovídal. A byl opravdu čas. Za čtyřadvacet hodin Petříček umíral, všecek šťasten, že umírá smířen s Pánem Bohem a s Církví.

Podobných událostí, předstihujících se dramatičností, možno ze života Dona Boska vypravovat mnoho a mnoho. Toto však asi dostačí, abychom si utvořili pojem o apoštolské horlivosti světcově.

APOŠTOL TISKU.

Bylo již řečeno, že Piemontem zmítaly v těch dobách myšlenky revoluční. Slova o volnosti, rovnosti a bratrství padala přívalem do davů, a odevšad vanul ostrý duch proticírkevní. Každá revoluce považuje obyčejně, takřka pudově, Církev za svou největší překážku. Kněží, kteří nekřičeli s davem a nevyli s vlky, kteří nesouhlasili s názory různých Giobertich a Mazzinich, byli vykřičeni za špatné vlastence. Nepřátelé církve vynutili roku 1848 na králi Karlu Albertovi rovnoprávnost valdenských s katolíky, doufajíce církev zeslabit a zničit. Valdenští, podporovaní štědrostí protikatolické zvilosti, zahájili po celém Piemontě horlivou činnost, aby co nejvíce katolíků odloudili z Církve do své sekty.

Proticírkevní nálada byla rozdmychována především tiskem. Deníky, týdeníky, brožurky, letáky zpracovávaly veřejné mínění, mátly lidem hlavy a podkopávaly život náboženský. Zvláště mezi mládeží působil protikřesťanský tisk veliké zhouby. Byl výtečně redigován a prodáván skoro zadarmo.

Don Bosko postřehl brzo nebezpečí, hrozící z nekřesťanského tisku a chopil se pera již roku 1844. Ve Francii totéž činil známý Mons. de Segur. Oba tito apoštolové vzali si za vzor sv. Františka Saleského, který, když nemohl k svým ovečkám promluvit s kazatelnou, psal náboženská pojednání a dával je v noci zatvrzelým lidem do dveří.

Kromě nesčetných článků do časopisů napsal Don Bosko za svého života na 130 svazků různých spisů. Psal knihy dějepisné a vědecké, životopisy světců nebo lidí význačných, knihy asketické a konečně knihy katechetické; také povídky a divadelní hry. O některých se zmíníme. Dějepisné příručky na školách italských byly úmyslně sepsány tak, aby se mládež nedověděla nic, co velkého a užitečného Církev pro národ a pro lidskou

společnost vykonala. Naopak, bylo v nich mnoho, co budilo proti Církvi odpor a pohrdání. Don Bosko napsal roku 1856 Dějepis italský. Kniha byla kritikou rozumných lidí přijata velmi vřele. Ministerstvo vyučování, ač bylo obsazeno lidmi Církvi nepřátelskými, počtilo knihu cenou 1000 lir a ministr Jan Lanza byl ochoten nejen knihu schválit, nýbrž nařídit, aby byla povinně zavedena na státních školách. Žádal jen jedno, aby autor vynechal, anebo změnil některá místa. Don Bosko přání ministrovu nevyhověl. »Nebudu otrocky chválit,« pravil, »a zbaběle tupit. Jde mi o pravdu a ne o pochvalu.« Knihou tou, přeloženou do angličtiny, způsobil Don Bosko velmi mnoho dobra. De Maistre nazýval tehdejší dějepisné příručky ustavičnými spiklenci proti pravdě. Don Bosko dal studující mládeži do rukou knihu, z které se dověděla pravdu, radostnou a krásnou pravdu.

Boskovým plánem od mladosti bylo, sepsati všobecný církevní dějepis. Dal se do práce a z jeho pera vyšly šestidílné církevní dějiny. Dějiny ty jsou i slohově pravým literárním klenotem. V roce 1845 zakázala vláda všechny staré váhy a míry, funty, vědra, lokty, pídě, stopy, unce a zavedla soustavu desetinnou, metry, litry, gramy. Do pěti let se mělo nové nařízení vžít. Nedá se ani myslit, jak těžko lidé změně zvykali. Don Bosko vydal knížku o metrické soustavě. Knížka šla na dračku a byla hltána. Také napsal frašku: Desetinná soustava na trhu. Fraška se hrála a lidé pukali smíchy, říkajíce, že se nové soustavě naučí smíchem.

Velmi se Don Bosko zavděčil rolníkům a vinařům knížkou: Italský vinař. Na 150 stranách pojednává kniha o pěstění révy, o vybavení sklepa a o zacházení s vínem.

K životopisným knihám náleží Boskovy literární prvotiny: Život A. Comolla. — Nikdo neznal tak důkladně bohoslovce, o němž šla pověst svatosti, jako Don Bosko. Na prosbu přátel napsal tedy Comollův životopis. Další životopisy jednájí o Dominiku Saviu, žáku ústavu Boskova, kandidátu brzkého blahorečení, o Michalu Magonovi a o spolubratřích salesiánských. Zajímavý životopis napsal Don Bosko o svém krajanu a zpovědníku bl. Donu Cafassovi. O papeži Piu IX. sepsal knížku »Fatti ameni — příjemné události«; po volbě Lva XIII. vyšla od Boska knížka o životě nového papeže a jeho voličů, tehdejších kardinálů. Životopisů svatých napsal mnoho, tak životopis sv. Martina Tourského, sv. Pankráce, život sv. Pavla apoštola

a jiných. Radostí jeho byly životopisy papežské od sv. Petra po sv. Silvestra I. V roce 1867, kdy katolický svět vzpomínal osmnáctistého výročí smrti sv. Petra, vydal Don Bosko knížku Svatopetrské výročí. Kdosi udal tehdy Dona Boska v Římě, že v knize jsou bludy. Kniha měla býti zakázána. Ale Pius IX., který Boska znal a miloval, řekl: »Ne, ne! Chudák Don Bosko! Je-li v knížce nějaká chyba, nechť se v druhém vydání opraví.«

Pravým mistrem byl Don Bosko v sepisování zdravých knih asketických. Jmenuji některé: Růženec sedmibolestný, Křížová cesta, Měsíc mariánský, Zjevení Panny Marie v Lasallettě, Divy Matky Boží, vzývané pod názvem Pomocnice, Devět dní, zasvěcených Panně Marii, Maria Pomocnice, Obláček karmelský.

Další knihy asketické: Křesťan, vychovaný ke ctnostnému a vzdělanému životu duchem sv. Vincence, Ctitel sv. anděla Strážce, Cvičba ve zbožnosti, šest neděl svatoaloisiánských. Vybavený jinoch, Vybavený katolík, Vybavená křesťanská dcera, Klíč do ráje. Knižku Vybavený jinoch, sepsanou roku 1847, viděl Don Bosko ve stu dvacíti dvou vydáních po 50.000 exemplářích. Knižka byla přeložena do četných jiných řečí a je posud od křesťanské mládeže velmi ceněna a milována.

Jak již bylo řečeno, rozhazovali tehdy valdenští mezi lid plno letáků a spisů proticírkevních, které někdy způsobem velmi úlisným a zdánlivě nevinným, jindy přímo, sváděly lid od víry katolické. Don Bosko vydával proti brožurkám a spisům valdenským brožurky katolické, nazvané »Letture cattoliche — katolické čtení«. Jde o něco podobného, jak u nás máme frýdecké brožurky »Životem«. Každých čtrnáct dní vyšla nová brožurka, psaná lidově, laciná. Názvy některých brožur: Papež, Církev, Sv. přijímání, Milostivý rok, Církev katolická a její hierarchie, Všeobecné sněmy církevní a Církev katolická, Zpověď, Rozprava advokátova s protestantským pastorem. Některé brožury vyšly přímo z pera Boskova, jiné byly překlady brožur Segurových, jiné byly napsány od přátel Boskových. Náklad jednotlivých brožur dosahoval počtu až čtrnáct tisíc exemplářů, cifry na tu dobu úžasně vysoké. Don Bosko dovedl plány a nepravdy sektářské tak pranýřovat a jim čelit, že církevní censorové se báli podepsat na podané jim práce, nechtějíce se vydat v nebezpečí života. Pro kterousi brožuru našel Don Bosko censora až v diecési ivrejské, censorové turinští mu rukopis zbaběle vraceli.

V roce 1853 vydali protestanté turinští kalendář »Rodinný

přítel«. Rozdávali jej zadarmo do rodin, do dílen, všude a všem. Lidem se kalendář velmi líbil. Bylo v něm čtení i o Pánu Bohu, o obrácených hříšnících a všelicos dojemného, poučného. Vzdělaný katolík poznal však hned, že v kalendáři je i mnoho jemných narážek na Církev katolickou, na její učení a zvyky. Kalendář byl výborným uspávacím prostředkem na katolíky. Don Bosko se dal do práce a již v srpnu 1854 měl hotový svůj katolický kalendář »Il Galantuomo — Poctivec«. V kalendáři bylo všecko, co si jen lidé přáli: kalendář, zprávy o slunci, o měsíci, o počasí, kdy bude kde trh, kuchyňské recepty, obrázky nových mincí, něco pro zasmání, básničky, říkanky, různé anekdoty a pěkné články vzdělávací a náboženské.

Několik tisíc výtisků prvního katolického kalendáře se rozletělo již v říjnu po Turině a jinde. Kalendář vychází od té doby každý rok a působí dosud mezi lidem mnoho dobrého. Je zajímavé, že právě v těch letech, ano o tři roky dříve, počal u nás vycházet, u lidu velmi oblíbený, kalendář »Moravan«, vydávaný od benediktinů rajhradských.

Dona Boska vždy mrzívalo, že katolická mládež čte ve školách jen klasiky pohanské a neví nic o kráse literatury křesťanské. — S nevšední pílí upravil pohanské i moderní klasiky za četbu pro mládež, vynechav všechna závadná místa, a složil i ze spisovatelů křesťanských výborné příručky. Dílo to, »Biblioteca della gioventù italiana — knižnice italské mládeže«, je dílem obrovským, škoda, přeškoda, že na katolických školách málo využítkovaným.

Z pera Boskova vyšlo i několik povídek a tři divadelní kusy. Tážeme se maně, kdy Don Bosko, sterými pracemi zasypaný, psal? Každou volnou chvíli, a když nestačil den, psal v noci. Často přišel sazeč pro rukopis, z kterého neměl Don Bosko ještě ani řádku. Sazeč oznamoval, že ráno musí rukopis býti v tiskárně. Don Bosko klidně sazeče vyslechl a večer sedl ke stolku. Do rána byl rukopis hotov a v poledne téhož dne již četli čtenáři práci Boskovu. Don Bosko cestoval obyčejně s kufříkem sešitů, kartáčových otisků, opravoval otisky cestou na voze, ve vlaku, někde v koutku nádražní čekárny, i když okolo něho lidé lomozili a hlučeli. Jeho příslovečný klid mu napomáhal, že všude mohl duševně pracovat. Neměl ještě plnicího pera, měl však plnou hlavu bohatých vědomostí a vzácných myšlenek a posílal z cesty do tiskárny články a spisy, psané leckdy tužkou na koleně.

Nepředstavoval se nikdy jako spisovatel, ač byl spisovatelem velmi plodným a výtečným jak po stránce věcné, tak slohové. Jeho spisy vydávají svědectví o neobyčejných vědomostech a o znalosti literární. Don Bosko byl na výši doby. Na studiích si navykl psáti slohem trochu nabubřelým. Brzo zpozoroval, že by takovým slohem podával lidu a mládeži mnoho slámy a málo zrna. Přičinil se všemožně, aby se nabubřelému slohu odučil, a podařilo se mu to. Jeho sloh je prostý a jasný, jak studánka. — Chtěje psáti pro lid, dával své práce napřed číst obyčejným lidem. Nejednu práci musila napřed vyslechnout maminka Marketa. Kterému slovu dobře nerozuměla, bylo hned škrtnuto a nahrazeno slovem srozumitelným. Jindy býval prvním revisorem jeho knih domácí vrátný, nebo si pozval několik prostých dělníků.

Velmi pečoval, aby psal mluvnicky správně. Rádcem Boskovým ve spisovatelství byl slavný Silvio Pellico. Don Bosko lnul k němu pro jeho utrpení a pro velkou pokoru, která zdobila muže pověsti světové. Když donášel Don Bosko své první literární práce ukázat Silviu Pellicovi, tázal se ho Pellico, zdali se často dívá do slovníku správné italštiny. »Na to nemám kdy,« odvětil Don Bosko, »a zdá se mi přec, že umím správně italsky.« — »Ne, ne, můj drahý,« vskočil mu do řeči Silvio Pellico, »nedůvěřujte si, a hledejte jen trpělivě ve slovníku. Přiznám se vám, že nenapíši ani listu, abych se nepodíval do slovníku, a kdybych tak nečinil, nadělal bych mnoho chyb. Je velmi třeba znáti přesný význam a důraz jednotlivých slov, je třeba znáti dobře pravopis. Zdá se nám, že známe slova i mluvnicki, ale často se klameme. Snadno píšeme rčení francouzská, latinská nebo podle piemontského dialektu. Poslechněte mé rady a mějte slovník správné italštiny neustále po ruce. Poznáte brzo, že jsem vám řekl pravdu.«

Don Bosko poslechl a doporučoval radu Pellicovu i svým klerikům. Někteří namítali, že slovník je toliko pro studenty, ale Don Bosko trval vždy na svém, říkáje: »Pravil mi to Silvio Pellico a zkusil jsem sám, že kdo chce psát bez chyb, musí míti pořád v ruce dobrý slovník.«

Jednou byl Don Bosko pozván na oběd slavným spisovatelem Alexandrem Manzoni, autorem Snoubenců. Manzoni ukázal hostům své rukopisy, Don Bosko žasl, vida rukopisy plné škrťů a oprav. Manzoni, mistr italské prosy, piloval každou větu i jed-

notlivá slova, aby vše bylo nejen pěkné, nýbrž i mluvnicky správně napsáno.

Řídě se zásadami výtečných spisovatelů, propracoval se i Don Bosko k slohu jasnému, prostému, všem líbivému, a k řeči správné. První své práce dával Don Bosko tisknouti u různých nakladatelů turinských. Jeho dávnou touhou však bylo, aby měl svou vlastní tiskárnu. Roku 1861 se jeho touha splnila. Stálo jej to neuvěřitelných námah, aby dosáhl ministerského svolení k zřízení tiskárny. Nedal pánům v ministerstvech pokoje, až mu tiskárnu povolili. Začátky byly ovšem dost ubohé. Kdesi koupil dva staré stroje na ruční pohon, opotřebovaný lis a typy. Skřínky na typy urobili chovanci v truhlářské dílně. Boskovi přátelé se přišli podívat, a hleděli na velmi ubohou tiskárničku trochu zklamaně. Don Bosko však pravil: »Nekruťte hlavami, to vidíte začátky, my budeme mít brzo dvě, tři, deset tiskáren.« Snad viděl už napřed rozsáhlé a moderně vybavené četné salesiánské tiskárny, které po několika letech budou s jinými tiskárnami závodit v Evropě, v Americe a jinde. Snad už viděl v duchu obrovský podnik tiskařský a nakladatelský, postavený naproti chrámu Panny Marie Pomocnice v salesiánských ústavách turinských, »Società editrice internazionale — Mezinárodní vydavatelská společnost«, i její pobočné domy v Miláně, v Janově, v Římě, v Parmě a v Katanii, kde se denně tisknou celé hory knih, brožur, časopisů kdovíjaké řeči, a to pro civilisovaný svět evropský i pro zámořské misie.

Tisk, katolický tisk, byl Donu Boskovi průbojnou a účinnou zbraní svatého apoštolátu, pro tisk se snažil všude získávat spolupracovníky, a když nastiňoval svým duchovním synům čtyřmi body způsob jejich apoštolské činnosti, ukládal jim v jednom bodu i povinnost, aby apoštolovali rotačkou. »Z novin, z brožur, z románů a z povídek čerpá lid své názory náboženské, společenské a mravní, názory dobré i špatné,« říkával Don Bosko, a proto mu nebyla pro katolický tisk žádná oběť těžká. Proto od r. 1865 hledal a budil všude spisovatelská nadání u svých žáků a přátel, vymrskával takřka všecky síly, aby pracovali k povznesení katolického tisku. Jednou provázal Don Bosko svými už zvelebenými tiskařskými závody turinskými mladého kněze milánského, profesora tamějšího semináře, Dona Rattiho, později Pia XI. — A sv. Otec vždy vzpomínal nadšených slov Boskových: »Co tisku se týká, chci kráčet v čele všeho pokroku.«

V začátcích své spisovatelské činnosti převzal Don Bosko i redakci nějakého politikou se zabývajícího a už zkomírajícího listu. Za několik měsíců viděl, jak politikou trpí jeho klidná mysl, a jak ty věci škodí jeho činnosti kněžské. Zapřisahal se, že již nikdy se nebude politikou zabývat, a stál v slově. Také svým duchovním synům zakázal nejpřísněji veškeru činnost politickou. »Opařená kočka se bojí i studené vody,« říkal a dodával: »Na vojně mohou pomoci k vítězství i ti, kteří nestřílejí z prvních řad.« Proto nenajdeme v knihách a v článcích Boskových nic politického. Jej zajímaly duše a jejich spása, politiku nechával jiným, kteří mají k tomu vlohy a povolání.

Brožurkami »Katolické čtení« vzbudil Don Bosko hrozné nepřátelství u sektářů turinských. Každá sekta vzniká z nedostatku lásky. Nedostatek lásky mění se brzo v zvilou nenávist, která sektu udržuje při životě, a nutká k práci. Valdenští pastoremé šířili svou sektu brožurkami »Evangelické čtení«. Brožurky Boskovy jim strašně škodily. Lidé je přímo hltali, evangelické odmítali. Pastoremé zuřili proti Donu Boskovi a přemýšleli, jak jeho činnost překazit.

Pastor Meille dostavil se jednou v průvodu dvou svých věrných do bytu Boskova a sedm hodin se s Boskem přel o člancích víry. Zvláště o očištění se dlouho mluvilo. Pastor víru v očištění zamítal. Don Bosko hájil. Odvolával se při tom na Písmo svaté Starého i nového zákona. — »Dobrá,« pravil najednou pastor, »ale vy mi pořád ukazujete Písmo svaté v latinském a v italském překladu. Je třeba dbát původního textu řeckého.« — »Prosím, zde máte Písmo svaté po řecku,« skočil Don Bosko a podal pastoremu řecká evangelia. Pastor, překvapen, listoval, listoval, jako by řeckému evangelium rozuměl, a Don Bosko se kousal do rtů, vida, že pastor drží evangelium vzhůru nohama, a tváří se před svými stoupenci, jako by učeně stopoval důkazy svých názorů v knize. Konečně, když komedie už chvíli trvala, vzal mu Don Bosko knihu z ruky, řka: »Milý pane, máte knihu vzhůru nohama. Musíte si ji vzít jinak, zde je vrch.« Pastor zrudl, vzal klobouk, a ten tam i se svými.

V srpnovou neděli 1853 před polednem přišli do ústavu dva páni, žádající mluvit s Donem Boskem. Některým hochům byli podezřelí, proto si stoupili k Boskovým dveřím na stráž; mezi nimi byl i Cagliero. Jeden z pánů byl valdenský pastor. Napřed se obdivovali slohu a vědomostem Dona Boska, ale najednou praví: »Důstojnosti, zanechte svých »Katolických čtení«

a pište o něčem jiném, pište o dějepise, něco z fyziky, ze zeměpisu. Poslechnete-li nás, budete se mít dobře i se svým ústavem. Zde máte první příspěvek na ústav a další dostanete. Ujišťujeme vás, jindy dostanete dary větší.« A pastor kladl na stůl čtyři tisícovky.

Don Bosko se peněz ani nedotkl. »Zasvětil jsem se cele,« pravil, »službám Církve katolické a duší, a v té službě vytrvám do smrti.«

»Nejednáte dobře a urážíte nás,« řekli Boskovi hosté, a to hlasem už zlostným. — »Však uvidíte, co se vám stane. Pohnete-li se z domu, živý se nevrátíte, rozumíte?« A hrozili ještě hůř.

»Pánové, vidím, že neznáte katolických kněží. Katolický kněz pracuje rád pro Pána Boha, a kdyby měl ve své službě i padnout, považoval by smrt v povinnosti za největší štěstí a za největší slávu. Nic mi nehrozte, směji se z vašich hrozeb.«

Oba páni se ještě víc rozzlobili, a už se chystali na Dona Boska vrhnout. Don Bosko rychle postavil mezi sebe a rozkacené valdenské židli a drže ji za lenoch, pravil: »Kdybych chtěl na vás zkoušet svou sílu, přišla by vám tuze drahé opovázlivost, s jakou rušíte klid svobodného občana v jeho domě. Ale silou kněžskou jsou trpělivost a odpuštění. Je však čas, abychom skončili, raďte odejít.« Don Bosko obešel v polokruhu ke dveřím, otevřel, a spatřiv za dveřmi několik hochů, zavolal na Josefa Buzettiho: »Zaveď ty pány až k bráně, nevyznají se na schodech.«

Valdenští zablýskli po Donu Boskovi očima a odešli s vyhrůžkou: »Však se uvidíme ve chvíli příhodnější!«

Do Turina se nastěhoval odpadlý kněz Don Ambrogio. Dal se do služeb sektářských, pořádal na náměstích tábory a chrlil nenávist proti Církvi a kněžím. Velmi rád přednášel před branami kostelů a klášterů. Nic mu nebylo svatým, vše tupil, všemu se rouhal. Přišel také do Valdocca před ústav salesiánský a spustil svou rouhavou řeč. Luza jej doprovodila a dotvrzovala odpadlíkovou řeč křikem a surovými nadávkami na kněze, a na konec nadávala i Donu Boskovi samému. Chovanci Boskovi byli div živí. Don Bosko nebyl doma, a venku před branou do dvora taková hrůza. Jakmile Don Bosko přišel, vypravovali mu, co se stalo. Don Bosko klidně vše vyslechl a pravil: »Měli jste vzít nástroje a hrát. Až přijde po druhé, zahrejte na dvoře několik pochodů, přehlušíte ho a bude pokoj.« Brzo

zahrál Don Bosko odpadlému knězi brožurkou: Kdo je Don Ambrogio? Rozmluva s holičem a boboslovcem.

Vyhrůžky valdenských pánů se brzo plnily. Roku 1848 na jaře, za krásného nedělního odpoledne, vyučoval Don Bosko ještě v původní kapli u Pinardů hochy katechismu. Okna kaple hleděla na dvůr, ohrazený zídou. K zídce se přiblížili dva pobudové, jeden čapl, druhý se postavil na jeho záda, namířil puškou na Dona Boska, kterého viděl oknem, jak vyučuje, a vypálil. Rána třeskla, prorazila okno, proletěla Donu Boskovi mezi levou rukou a bokem, a uvízla v omítce protější stěny. Kluci zůstali jak ohromeni, pak se dali do pláče a křiku. Don Bosko zůstal klidným: »Pokračujme, děti, dál. Ten člověk je špatný muzikant. Ale hleďte, kdyby mu Panna Maria nebyla srazila pušku, byl by mě zabil. Zdálo se mi, jako by mě někdo zde zatáhl za kleriku. Opravdu, mám prostřelený rukáv na klerice a zde na boku také kulka proletěla. Škoda kleriky, už jiné nemám. Ubohá kleriko, je mi tě líto.«

Jindy už za pozdního večera zazvonili u brány dva mužští a prosili Dona Boska, aby šel k nemocnému. Don Bosko šel hned, ale vzal si z opatrnosti čtyři ze silnějších chovanců s sebou.

»Nemusí s vámi nikdo chodit, my vás doprovodíme sami,« pravili neznámí, »nemocný bydlí zde blízko v domě Cour d'oro.«

»Jenom nechť hoši jdou,« řekl Don Bosko, »projdou se a trochu zdravého vzduchu jim neuškodí. Ostatně počkají na mě u domu, k nemocnému půjdu sám.«

Za chvíli byli u domu, a neznámí požádali Dona Boska, aby vešel do světnice v přízemí a počkal, že jdou jen říci nemocnému, že kněz už čeká. Don Bosko vešel do pokoje a tam sedělo okolo stolu několik vydařených kumpánů. Byli již po večeři, loupali jedlé kaštiny. Jestli je i jedli, Don Bosko si nevšiml.

»Á, Don Bosko je tu! Ochutnejte našich kaštanů,« volali, podávající mu talíř.

»Děkuji, nemám hladu, právě jsem povečeřel. Nejsem zvyklý jindy jísti.«

»Tedy si aspoň zavdáte našeho vína, máme dobré, z Asti!«

»Děkuji, pánové, nemám chuti, piji jen při jídle, a nikdy jindy. Děkuji, nebudu pít.«

»To by bylo pěkné, víno vám neuškodí, naopak, lépe vytrávíte. Přece nám nedáte košem.«

Jeden z chlapů vzal láhev a naléval celé společnosti. Pro Dona Boska donesl však jinou sklenici a naléval i z jiné láhve, která

stála stranou. Bosko postřehl hned cosi podezřelého a hlavou mu projelo: Ti lotři mě chtějí otrávit.

Vzal sklenici, ťukl si se všemi na zdraví, ale ani nesrkl, nýbrž postavil sklenici na stůl.

»Nepijete,« zakřikl jeden z nich. »Urážíte nás, když pohrdáte vínem tak výborným,« dodal jiný. »A vy pít musíte,« volali další. Budete pít po dobrém, nebo víno do vás vlejeme.« A už dva drželi Dona Boska za ramena a jiní se chápali sklenice, aby mu vlili víno do úst.

Tu Don Bosko chytře pravil: »Pusťte mě, tak se mi bude přece zle pít.« Holomci jej pustili, Don Bosko skočil ke dveřím, otevřel a zavolal své hochy dovnitř.

Chlapiska se čtyř silných výrostků zalekla. Don Bosko se zasmál: »Zavdejte přece těm hochům vašeho výborného asti,« a už bral se stolu sklenice, z kterých společnost pila.

»Ne, ne, vy jediný jste byl pozván k pití,« volali bídníci.

Don Bosko věděl dost. Podezření, že jej chtěli otrávit, bylo dostatečně potvrzeno.

»Nyní mi však ukažte, kde je nemocný, k němuž jsem byl zavolán.« Vedli tedy Dona Boska až do druhého poschodí. Tam ležel už na loži jeden z těch, kteří přišli do Valdocca pro něj. Don Bosko se tvářil, jako by surové hry neprohlédl, mluvil s domnělým nemocným vážně, jak u nemocných kněz mluvívá, ale nemocný své úlohy nedohrál. Začal se chechtat a pravil: »Ke zpovědi přijdu až zítra.«

Don Bosko okamžitě odešel z nebezpečného hnízda, děkuje Pánu Bohu za záchranu.

Druhého dne při vyšetřování se večerní společnost přiznala, že jim byla zaplacená hojná večeře, aby otrávil potom Dona Boska. Dům, kde se to stalo, nazýval se »Cour d'oro — zlatým srdcem«! Jak černá srdce však v té putyce tloukla!

Podobný útok byl učiněn na Dona Boska o rok později, v létě r. 1855. Tehdy jej přišli zase zavolat k nemocnému do domu Sardi naproti sirotčince markýzy Barolovy v ulici Cottolengově.

Don Bosko vzal s sebou dva hochy. »Nač je s sebou berete? Dovedu vás sám k nemocné, chlapců netřeba,« namítal neznámý. Boskovo podezření ještě vzrostlo a přibral si ještě dva, Arnauda a Cerrutiho, siláky, schopné snad i vola zkrotit.

Do domu Sardi bylo kousek cesty. Dva hoši zůstali v přízemí u schodiště, jiní dva šli s Boskem nahoru a počkali naň na zátočině schodů u bytu, kam byl Don Bosko volán.

Vstoupil do pokoje. U stolu spatřil čtyři chlapy. Povstali a přáli dost uctivě Donu Boskovi dobrý večer. Don Bosko však zpozoroval v jejich tvářích něco potměšilého a povšiml si, že každý z nich drží v ruce notný klacek. Jako by se nechumelilo, přistoupil k nemocné, ležící na posteli na krok od stolu. Nemocná hrála roli těžce zádušlivé. Bosko požádal kolemstojící mužské, aby se na chvíli vzdálili, že bude nemocnou zpovídat. Obrátiv se pak k nemocné, pravil: »No tak, milá paní, chcete se smířit v Pánem Bohem?«

»Ovšemže chci, ale napřed se mě musí tam ten dareba, ten dacan, on je mým švagrem, odprosit.« — A nemocná na zádech začala svému švagru nezádušlivě nadávat nejvybranějšími výrazy. —

»Budeš tiše, bestie?« zařval jmenovaný švagr, praštil svíčkou o zem a Don Bosko ucítil, jak někdo v nastalé tmě vedle něho švihl klackem. Nabyv duchapřítomnosti, popadl židli a dal si ji na hlavu. Se všech stran dopadaly pak rány klacky na židli, která jediné zachránila Donu Boskovi život. Jinak by jej byli vrahové utloukli. Hoši na chodbě, uslyševše poprask, otevřeli dveře, Don Bosko vyběhl, praštiv židli po vrazích. A rychle na ulici. Teprve venku zpozorovali hoši, že Don Bosko je zakrvácen. Zlosynové mu srazili nehet z palce levé ruky, jíž držel nad hlavou židli. — Cestou pravil Don Bosko hochům: »Odpusťte jim a modlete se za ně, aby se vzpamatovali, jsou to nepřátelé náboženství.«

Kteréhosi letního podvečera bavil se Don Bosko s hochy na dvoře před domem. Do dvora se vřítel člověk, jistý Andreis, s velkým řeznickým nožem v ruce a zuřil: »Chci Dona Boska, chci Dona Boska.« Hoši se rozprchli. Andreis se pustil za klerikem Felixem Revigliem, domnívaje se, že on je Don Bosko. Toho rychle použil Don Bosko, vběhl do domu a zamkl včas železnou branku u schodiště. I klerikovi se podařilo uniknout. Andreis přiběhl k zamčené brance, lomcoval jí vztekle, ale branka nepovolila. Tři hodiny ležel Andreis u branky, až přišli četníci a zlosyna odvedli. Na úřadě se Andreis přiznal, že byl uplacen, aby Dona Boska zavraždil.

Případů, kdy život Dona Boska byl v hrozném nebezpečí, je mnoho. Dosvědčují, jak dílo Boskovo bylo peklu nepohodlné. Nebe však bdělo nad svým věrným služebníkem a chránilo jej proti všem úkladům podivuhodně.

Ústav Boskův stál tehdy, jak již víme, daleko za městem

a takřka osamocen. Tu a tam rostly skupiny moruší nebo křoví akátové, sem tam byla nějaká putyka, pověsti ne nejlepší. Pro lotry a zloděje bylo toto okolí jak stvořené. Nejednou třásla se doma maminka Marketa strachem, když Don Bosko se dlouho z města nevracel. Jít do Valdocca bylo nebezpečno ve dne, což teprve v noci! Podzimního večera roku 1852 se vracel Don Bosko z města. Bylo už tma. Najednou cítí, že se k němu něco tlačí. Bylo to veliké psisko, vlčák, asi metr vysoký, uši dopředu zašpičatělé. Bosko se napřed psa lekl, ale vida jeho přítulnost, pohladil ho, a pes, dávaje psím způsobem najevo, že je rád, provázel Dona Boska domů. U brány ústavní se obrátil a zmizel ve tmě. A tak se dělo dlouho každého večera. Kdykoli Don Bosko se pozdě vracel domů, kde se vzal, tu se vzal, pes kráčel vedle něho. Protože měl sivou srst, říkal psovi grigio, po piemontsku i gris, po česku sivák.

Sivák několikrát zachránil Donu Boskovi život. Jednou, v zimě večer, spěchal Don Bosko domů z města. Kráčel korsem královny Markety. Bylo už tma, ale přece zpozoroval, že za stromem, k němuž se blížil, někdo se pohnul. Vtom třeskla střelná rána. Za ní druhá. Obě rány se však minuly cíle. Vrah odhodil pušku a vrhl se na Dona Boska. Už jej srazil k zemi a škrtil. V okamžiku ozvalo se děsné zavytí a sivák skočil vrahovi na záda. Vrah pustil Dona Boska, taktak střepal se sebe psa a zmizel ve tmě. Don Bosko, vzpomínávaje se po hrozném okamžiku, pohladil klidného již psa a spěchal, co mu nohy stačily i se psem do Valdocca.

Jindy kráčel Don Bosko temnou uličkou v okolí chrámu La Consolata. Před ním se ubírali dva pobudové. Když Bosko zmírnil krok, zmírnili krok také, když Bosko zamířil na druhou stranu ulice, zamířili tam také. Nikde nebylo vidět ani živé duše. Don Bosko pochopil hned, že je v pasti. Obrátil se tedy a spěchal zpět do města. Darebové jej dohonili a jeden z nich mu hodil přes hlavu pytel. Don Bosko pokoušel se z pytle vyprostit, ale nemohl, darebové ještě lépe mu pytel kolem hlavy zamotávali a zacpali mu ústa šátkem, aby nemohl křičet o pomoc. Don Bosko se v duši připravoval na poslední hodinku. A byla by v okamžiku poslední hodinka jeho udeřila, kdyby se nebyl v tu chvíli objevil sivák. Nezaštěkal, zařval hlasem vlčím a vrhl se na jednoho z útočníků. Povaliv jednoho, zakousl se do druhého. První skočil a prchal, ale sivák ho povalil do bláta. Jako vítěz obcházel, strašně vrče, oba zlosyny. Don Bosko se

zatím vymotal z pytle. Ustrašení vrahové prosili Dona Boska, aby zavolal na psa. Báli se, že je roztrhá. Bosko psa zavolal, pes poslechl a provázel Dona Boska domů. Zlosynové vstali a utíkali s nepořízenou do města. Oba byli uplaceni od valdenských, aby Dona Boska sprovodili se světa.

Jiné noci zaskočil Dona Boska za posledními domy městskými padouch, rozháněje se klackem po Boskově hlavě. Duchapřítomný Bosko udeřil však útočníka loktem do břicha tak prudce, že chlap bolestí zařval a skácel se do příkopu vedle cesty. Vtom vyskočilo však z blízkého křoví několik chlapů a pustili se za utíkajícím knězem. Don Bosko byl tehdy v hrozném nebezpečí. Tu se ozval vlčí štěkot sivákův. V okamžiku stál sivák vedle Dona Boska, obcházel jej a vrčel, svítě očima, až husí kůže naskakovala. Pobudové se vytráceli jeden po druhém, báli se psa.

Jiného večera měl Don Bosko nutnou práci v městě. Maminka jej zdržovala doma, že je již pozdě, ale Don Bosko neposlouchal, řka, že si věc musí vyřídit. Sebral klobouk a šel. U branky na dvoře ležel však sivák. Don Bosko siváka pohladil: »Uhni, siváku, ležíš na prahu, vstaň, půjdeme do města.« — Ale sivák se nehnul. Zaskučel jaksi smutně, a ležel na prahu. Bosko chtěl siváka překročit, ale sivák vstal a nedovolil. Kterýsi z přítomných hochů odstrkoval siváka nohou. Sivák zaštěkal na hoch a zlostně a nehnul se s místa. Don Bosko se přiblížil k plotu, aby siváka obešel, sivák mu zastoupil cestu. Vidouc maminka počínání sivákovu, volala na Dona Boska: »Ale, Jeníčku, když nechceš poslechnout mne, poslechni aspoň to zvíře.« Don Bosko poslechl a vrátil se. Po nějaké chvíli zazvonil u dveří soused a varoval: »Dnes nechť nechodí Don Bosko ven, několik podezřelých pobudů obchází ustavičně ústav, číhají jistě na Dona Boska.«

Sivák byl dlouho miláčkem celého ústavu. Říkali mu pes Dona Boska, ačkoliv nikdo nevěděl čím je a odkud přišel. Nikdy nevlezl do boudy, nikdy nepřijal od nikoho ani sousta. Kluci si s ním hráli, natáhali jej, hladili, stiskali mu čumák, sivák kroutil ocasem a poskakoval na znamení radosti. Byl ke všem v ústavě přítulný, hledal od kluků lásku, ale nikdo nevěděl, kde pes spává, nikdo ho neviděl žrát. Chodil i za maminkou Marketou, ale zůstal vždy jen na prahu u kuchyně, chodil i do jídelny, okukoval stoly a očichával jídla, ale nic si nikdy nevzal od nikoho. Kardinál Cagliero vyprávěl, že viděl, jak sivák ve-

šel kdysi v zimě do pokojíka, kde právě Don Bosko večerel. Don Bosko jej přivítal: »Ale, siváku, přišel jsi dnes trochu pozdě, jsem již doma. Na, zde máš kousek chleba.« — Sivák očichal chléb, ale nevzal. Don Bosko pravil: »Ty mlsoune, chceš masa? Podívej se jen, Don Bosko nemá masa. Když nechceš chleba, dej mi pokoj a běž.« Sivák svěsil hlavu, jako by rozuměl, a smutně odcházel. Donu Boskovi bylo líto, že psa zarmoutil, zavolal jej: »Pojď sem, siváku, pojď, nechtěl jsem tě zarmoutit.« Pes se hned vrátil. Don Bosko jej pohladil, i jiní se s ním laskali. Po večeři poslal Don Bosko psa spát. Pes se podíval na svého pána a odešel.

Podivný pes! Když ustaly vražedné útoky valdenských na Dona Boska, už se sivák ani neukázal. Dvacet sedm let nebylo po sivákovi ani stopy. Až v roce 1883 se objevil sivák zase. Don Bosko přijel s jedním ze svých salesiánských kněží pozdním vlakem do Bordighery. Na nádraží nepřišel nikdo naproti a Don Bosko neznal cesty. K tomu byla tma jako v pytli a přšelo. Don Bosko vyšel z nádraží, nikde živé duše. Vtom se ozval štěkot a k Donu Boskovi se lísal sivák. Dovedeme si představit, jak radostně Don Bosko siváka pohladil. Sivák dovedl Dona Boska až do salesiánského ústavu, a víckrát se již neukázal.

Sivák je tajemstvím Boží Prozřetelnosti, která chránila život Dona Boska proti vražedným úkladům nepřátel, rozzuřených katolickou spisovatelskou činností Boskovou.

ZAKLADATEL KONGREGACÍ.

Dílo Boskovo rostlo mu takřka pod rukama a bylo třeba spolupracovníků. Don Bosko se také všemožně přičiňoval, aby si spolupracovníky a pokračovatele svého díla vychoval. Již roku 1854 černalo se v ústavě valdockém plno klerik.

»Prosím tě,« tázali se přátelé, »nač potřebuješ tolik kleriků? Máš všeho všudy v Turině tři útulny mládeže, dvanáct kleriků by ti dostačilo.«

»Jestli nevidíte, že potřebuji mnoho spolupracovníků, já to vidím, jen mě nechte,« odvětil Don Bosko. »Uvidíte, nač moji klerikové budou, mějte jen trpělivost.«

Don Bosko věřil v pomoc Boží a v budoucnost svého díla a víra ta ho nezklamala. Již roku 1863 otevřel novou kolej salesiánskou v Mirabellu, byla to první odnož ústavu turinského. Dva roky poté zřídil další koleje v Lanzu a v Cherascu, a od té doby se množily a se množí dosud salesiánské ústavy, vyrojující se jeden z druhého, jako včelstva.

Již v roce 1842 snil Don Bosko o vytvoření spolupracovníků. Již tehdy vybíral si nadanější hochy a vyučoval je základům latiny, doufaje, že by z nich mohli být někdy kněží. Ale hoši neměli povolání k stavu duchovnímu, vytráceli se z latinských hodin jeden po druhém, bylo nutno začít s jinými.

Dvakrát začal Don Bosko připravovat hlouček chlapců na studie, dvakrát však marně. Napadlo jej, aby založil z horlivých kněží turinských, kteří mu často pomáhali v jeho díle, a to horlivě, nějakou společnost, která by se oddala výchově opuštěné mládeže. Ale i horliví velební páni se mu vymluvili. Jednomu se nelíbil společný život, jiný se bál chudoby a starostí s hochy, třetí měl rád neodvislost a svobodu. Don Bosko se vrátil k dávnému plánu, vychovat kněžské spolupracovníky z hochů svého útulku. V červenci roku 1849 vybral si čtyři

nadané učně. Jeden vychodil šestitřídní školu, tři uměli číst a podepsat se.

»Chcete se státí mými spolupracovníky v útulně?« otázal se hochů.

»A v čem vám máme pomáhat?«

»V čem? Aby dílo pokračovalo úspěšně. Doplním s vámi školní vzdělání, naučím vás latině, a dá-li Pán Bůh, mohou z vás kdysi býti i kněží. Líbí se vám to?«

»Ovšem,« odpověděli učňové. Na druhý den už nešli na staveniště podávat cihly a nosit maltu, nýbrž do školy k Donu Boskovi. Jména prvních čtyř studentů Boskových jsou: Gastini, Buzzetti, Bellia a Reviglio.

Hoši se pustili do studia s veškerou vervou. Osmnáct měsíců nevěděli, co jsou prázdniny, studovali a studovali. Kterýsi kněz pomáhal Donu Boskovi hochy vyučovat, ale většinu hodin měl Don Bosko s hochy sám, a to i 10 hodin denně. Už tehdy počal Don Bosko vyučovat podle své vlastní metody. Netrápil hochů mluvnicí, nýbrž četl s nimi hned latinské autory. Mluvnice se objevila na lavici, jen když se měla vysvětlit nějaká pochybnost. Don Bosko nezabíjel mluvnickým učením času, považoval mluvnici za knihu jen pomocnou, jako slovník. — Kroutíme snad hlavou nad touto metodou, ale byla to metoda opravdu mateřská. Naše maminky nás učily mluvit také bez mluvnice a naučily nás duchu řeči možná lépe, než mu rozumíme, ač jsme prostudovali mluvnice několik.

Za osmnáct měsíců tuhého studia dovedl Don Bosko své žáky ke zkoušce do retoriky, páté gymnasijské třídy. Dne 2. února 1851 oblékl pak s dovolením svého arcibiskupa, žijícího ve vyhnanství v Lyoně, čtyři první studenty do klerik. Noví klerikové studovali pak filosofii na turinské universitě a připravovali se do bohosloví. Bohužel, vyzněla i tato námaha Boskova na prázdno. Dva ze studentů pověsili kleriky na hřebík, dva odešli do seminářů svých diecésí.

Don Bosko se nedal. Začal po páté tvořit sbor budoucích spolupracovníků. Tentokrát mu štěstí přálo. Chodívaje okolo velké tržnice, zvané Porta Palazzo, potkával se často s hošíkem, asi desítiletým, školáčkem Školských bratrů. Hošík prosíval, jak posud italské děti činí, o obrázek nebo o medajlku. Don Bosko místo obrázku napřáhl levici, pravicí učinil posunek, jako by chtěl levou ruku rozetnout, a pravil: »Michálku, ber!«

»Co mám brát?« tázal se Michálek usmívajícího se Boska. —

Za pět roků potom byl Michal Rua s Donem Boskem v Becchi, kde slavil svou obláčku do kleriky. Tehdy mu Don Bosko odpovéděl na otázku: Co mám brát, těmito slovy: »Michálku, ode dneška se budeme dělívat vším na půl.« K Michalu Ruovi přibyli brzy noví nadějní žáci Boskovi: Cagliero, Francesia a Turchi. S těmito začal znovu kurs latiny, ale nemaje sám kdy, požádal své přátele profesory, aby hoši směli chodit do jejich škol, jak již v předcházejících člancích bylo vypravováno.

*

Památným dnem pro salesiánskou kongregaci je 5. červen 1852. V sobotu po večerní modlitbě shromáždil Don Bosko své studenty v předpokoji svého bytu. Zdálo se, že má k nim jak obyčejně prostou duchovní promluvu, ve skutečnosti vytyčoval jim však první směrnice budoucí kongregace. Sázel do jejich duší, co ještě dlouho, velmi dlouho mělo zrát, a to za překážek až neuvěřitelných. Nic však nebylo s to, aby zadrželo nepatrnou tehdy armádu na jejím pochodu, aby ucpalo zřídlo, z kterého měl vyprýstit požehnaný pramen. Don Bosko byl přesvědčen, že je Pánem Bohem vyvolen státi se otcem velmi četné duchovní rodiny, povoláné, aby dobývala duší pro království Kristovo ve veškerém světě.

Zakládat řeholní kongregaci v těch dobách bylo skutkem opravdu záslužným. Vždyť snad nikdy nebyly v Piemontě kláštery tak vykřičeny, jako tehdy. Vládní tisk, který připravoval půdu všemu zlaicizovanému zákonodárství, to jest zákonodárství bez Boha, rozdmýchával všude smýšlení protikněžské a protiklášterní. Vláda připravovala a čas po čase vydávala zákony, které křesťanskému životu zasazovaly ránu za ranou. Ve veřejném mínění zrál jakýsi hrozný převrat. Co dříve bylo ctěno, to lidé tupili, a co si dříve ošklivili, vynášeli pak do nebe. Nelze ovšem zapírat, že katolíci proti všemu nepřátelství ani prstem nehnuli a nepřičinili se, aby si vzbudili jakou takou vážnost. Nepřátelé Církve duši lidu tak převychovali a naplnili predsudky, že nebylo snad protivnějších slov nad slova noviciát, řeholní slib, kongregace, řád, že proti ničemu nebylo tak snadno davy poštvat, jako proti klášterům, kněžím, nebo proti jakýmkoliv způsobům činného náboženského života. Každá činnost byla vítána, ale sebemenší činnost náboženská byla solí v očích.

Don Bosko zřetelně viděl do duchovní propasti, která se všude kolem otvírala a tolik křesťanského pohlcovala, a přece žil myšlenkou, založiti kongregaci, a připravoval skrytě a nepozorovaně její vznik a vzrůst.

Jen velmi obezřetně vkládal první krůpěje svatého kvasu do duší svých vyvolených hochů. Stačilo tehdy nějaké méně šťastné slovíčko, nějaká příliš zřetelná narážka, stačilo otevřít srdce a vyjevit nadšeným hochům celý plán o vysněné budoucnosti, a bylo by u hochů po nadšení, byli by se mu všichni rozprchli a nikdy nevrátili. Don Bosko chtěl po nich na začátku jen jedině: »Chcete mi pomáhat?« Víc jim neřekl ani slova. Ve svých nedělních večerních promluvách probíral sice Don Bosko ctnosti křesťanské a řeholní, ale když potom udával posluchačům, jak mají různé ctnosti konat, uměl vše povědět tak jemně, že se nikomu nezdálo, že by Don Bosko vychovával budoucí řeholníky, vše nasvědčovalo, že si vychovává jen budoucí spolupracovníky. Tak vychovával i Kristus Pán své apoštoly, zjevuje jim své pravdy po částkách, pokud je snést mohli.

Výchova prvního salesiánského dorostu trvala několik let. Každou neděli po večerní modlitbě se shromáždili hoši u Dona Boska ke krátké promluvě. Dne 3. října roku 1852 oblékl Don Bosko Michala Ruu a Rocchettiho do klerík. Brzo potom slavili obláčku Cagliero, Francesia a Bonetti. Tito tvořili první generální štáb Boskův. Den ze dne bylo vidět, že vytrvají. K prvním pěti přibývali měsíc za měsícem noví hoši. Don Bosko vyjadřoval se ve svých promluvách určitěji a určitěji a připravoval duše svého dorostu podle dávno vysněného plánu. Koncem ledna roku 1854 konal s hochy devítidenní pobožnost před svátkem sv. Františka Saleského. Dne 26. ledna navrhl svému stádečku, aby se pojmenovali salesiáni. Don Rua popisuje tento křestní den salesiánský takto:

»Večer 26. ledna 1854 shromáždili jsme se v pokoji Dona Boska. Kromě Dona Boska tam byli Cagliero, Rocchetti, Artiglia a Rua. Navrhl nám, abychom se s pomocí Boží jistou dobu cvičili v praktické lásce k bližnímu. Na konci té doby že se můžeme zavázati nějakým předsevzetím, a později se může naše předsevzetí změnit v slib. Na konci oné večerní schůzky pojmenoval Don Bosko salesiány všechny, kdož by přijali tento způsob apoštolátu.«

Don Bosko měl několik pádných důvodů, aby své žáky pojmenoval podle sv. Františka Saleského. Odedávna bývalo jeho

vroucím přáním odporoučeti všechny své apoštolátní podniky pod ochranu sv. Františka, přívětivého biskupa ženevského. Již v Kněžském ústavě, kde na dvoře začínal své dílo, zasvěcoval je i se svými přáteli, Donem Cafassem a Donem Borelem, sv. Františku Saleskému.

V úctě k sv. Františku závodil Don Bosko se svou první dobroditelkou markýzou Barolovou, která na radu Boskovu, anebo aspoň úctou Dona Boska k biskupu ženevskému povzbuzena, chtěla založit Společnost kněží pod ochranou sv. Františka Saleského. Markýza také dala na schodišti, vedoucím k bytům duchovních správců jejího ústavu, namalovat medailon svatého Františka. Medailonu tam dnes už není, ale ohrubu na zdi vidět posud.

Bylo již řečeno, jak smutné doby tehdy katolíci prožívali. Tři velké bludy rvaly Církvi duše: liberalismus, protestantství a jansenismus. Sv. František Saleský prožíval doby podobné, a dovedl jim čelit svými vědomostmi. Byl nevystihlým vzorem bojovníka za Boží pravdu, a to bojovníka, který uměl celou pravdu přijatelně a jemně povědět. On první spisoval a rozšiřoval lidová pojednání o člancích katolické víry, byl neúnavným kazatelem, který svým mírným a laskavým slovem všechny vábil, proto se zdál Donu Boskovi nejlepším vzorem, který by vnukal způsob svého apoštolátu i odchovancům Boskovým. Podle sv. Františka měli i Boskovi žáci hájit křesťanskou víru slovem i perem, kázáním, přednáškami a tiskem.

Konečně, a především, pojmenoval Don Bosko své duchovní syny podle sv. Františka Saleského, nejlaskavějšího muže své doby, protože si přál, aby Františkův duch přívětivosti, trpělivosti a důvěřující lásky pronikal všechna jejich díla a jejich způsoby práce. Strhnout na sebe duše dobrotou, obětavostí, splynutím srdcí, šířením křesťanské radosti, a potom jako po stupních získávat je pro Boha, bylo uměním, kterým sv. biskup František Saleský obrátil tolik duší. Don Bosko postřehl z četby spisů a ze života sv. Františka tajemství jeho úspěchů a přál si, aby i jeho řeholníci vděčili úspěchy všech svých vychovatelských námah dobrotě, vše získávající a proto dal svým žákům za vůdce a vzor světce, jehož jménem je pojmenoval.

*

Pojmenovav své hochy salesiány, započal s nimi Don Bosko soukromý noviciát. Ovšem slova noviciát ani před nimi nevyslovil, bylo to slovo tehdy ještě velmi tupené a posmívané. Za rok potom, o svátku Zvěstování bl. Panny Marie, 25. března 1855, skládal klerik Michal Rua, studující druhého ročníku filosofie, sliby na jeden rok do rukou Boskových. Obřad se konal tiše, beze svědků, večer, v pokoji Dona Boska. Don Bosko neoblékl ani rochety, stál v taláře u stolu a klerik Rua, kleče před křížem, odříkával přidušeným hlasem svůj zaslíbení. Byl to večer vsutku památný. Tiše a beze svědků vznikalo mezi čtyřmi stěnami chudické světničky Boskovy dílo Boží, rodila se kongregace salesiánská, o které za 80 let řekne papež Pius XI., užaslý nad její výkonností: »Toto století je stoletím salesiánským.«

Mladistvý klerik Michael Rua se domníval, že skládá do rukou Boskových trojí slib čistoty, poslušnosti a chudoby, slibuje toliko žítí s milovaným Donem Boskem a pomáhati mu ve všech věcech, týkajících se útulny mládeže. Netušil však ani zdaleka, jaká význačná úloha jej čeká po boku Boskově. Don Bosko však zřetelně viděl do budoucnosti a předvídal správně: »Tento šestnáctiletý klerik je nebem povolán, aby se dělil se mnou rovným dílem o starosti celého díla a kongregace v budoucnosti.« »Rozdělíme se na polovici, můj Michálku,« řekl Don Bosko před šesti lety desítiletému Ruovi u turinské tržnice, a předpověď se vyplnila. Panna Maria, předobrá strážkyně stáda Boskova, poslala mu v kleriku Ruovi vzácného pomocníka, aby pomáhal Donu Boskovi odklízet hory překážek, kupících se před jeho dílem, aby snímal s Boskových beder odpovědnost stále a stále větší, aby jej nepřítomného nebo onemocnělého zastával. Bez Dona Ruy nebyl by Don Bosko svých plánů uskutečnil. Don Rua tak byl provanut smýšlením svého mistra, tak vssál do sebe jeho ducha, že Don Bosko mohl kdysi o něm říci: »Kdyby mi Pán Bůh řekl: Tvá poslední hodinka udeřila, vyvol si nástupce, který by nenechal tvému dílu zahynout, a vyžádej si pro něho všechny dary a milosti, jež uznáš potřebnými, byl bych ve velkých rozpacích. Nevěděl bych, oč Pána žádat, co není ještě v duši Dona Ruy plně rozvinuto.«

Brzo po kleriku Ruovi skládali do rukou Boskových své sliby i jiní, a to každý zvlášť, napřed Cagliero, později Albera a pak Bonetti. Přijde čas, uvažoval Don Bosko, kdy budou skládat sliby veřejně, před svědky, všichni pospolu, slavným obřadem,

prozatím bral Don Bosko k slibům každého zvláště a soukromě. Příroda nedělá skoky, všechno roste a dozrává nepozorovaně, a tak ani Don Bosko nenáhlil s vybudováním své kongregace, ale postupoval tiše a trpělivě krok za krokem, až došel kýženeho cíle. Viděl, v jakých dobách a mezi jakými lidmi žije. Každé unáhlení mohlo všechny jeho plány zmařit.

Teprve později, v roce 1875, po definitivním schválení salesiánské kongregace v Římě, až viděl kongregaci upevněnu a zabezpečenu, vzpomínal Don Bosko na hrdinsky sice, ale bolestně prožité roky, vzpomínal na těžké začátky, na ubohé prostředí, v jakém pracoval, na četné nedostatky svých prvních spolupracovníků, které si sám vyvolil a děkoval Pánu Bohu za trpělivost, že nelámal železo přes koleno, že nechtěl mít všechno dokonalým za den, že zpracovával lidskost v člověku. Všimněme si jen slov šedesátiletého Dona Boska, promluvených po letech k salesiánům: »Jsou tu někteří mezi vámi, kteří si ještě vzpomenu na první doby naší oratoře? Kolik věcí se od té doby pomalu a nepozorovaně zlepšilo! Tehdy byl Don Bosko úplně sám, nebo skoro sám. Musil dělat všechno: vyučovat ve dne, vyučovat večer, psát knihy, kázat, mít dozor nad studiemi a starat se, abychom měli co jíst. V domě nebylo všechno báječně dobré. Nejedna zlořád se co chvíle zahnízdil. Byly stížnosti na kleriky, že v tom onom se nevyznají. Byly tu hádky literární nebo bohoslovné, v nichž se zašlo někdy až moc daleko. Mnozí nechtěli ráno vstávat, jiní vynechávali školu a neopovčděli se. Modlívali jsme se společně s hochy jinými, ale nebývalo nikdy duchovního čtení, nikdy rozjímání, jak žádají mistři duchovního života. Všechny ty nepořádky jsem dobře viděl. Čas od času jsem na to na ono upozornil, ale většinou jsem nechal vše jít, jak to šlo. Vždyť těmi věcmi nebyl Pán Bůh urážen. Kdybych byl chtěl najednou všechny ty špatné návyky vykořenit, byl bych musel všechny hochy propustit a dům zavřít, protože moji klerikové nebyli ještě s to, aby závodili v dokonalosti. A potom, vanul všude duch neodvislosti, který velmi ztěžoval kázeň. Nevzpomínám ani slovem četných svodů, kterými nejedna z mých kleriků byl mi odloučen, aby se stal knězem světským, nemluvím o naléhavém přemlouvání kleriků se strany příbuzných, kteří toužili, aby se hoši stali kněžími v jejich diecésích. Jak obezřetně mi bylo pracovat! Snažil jsem se, abych svým klerikům ve všem prospěl, vždyť jsem na nich viděl tolik dobrých vlastností. Byli roztržití, ale tak pracovití,

tak dobrosrdeční a tak mravní! Myslíval jsem si: Až v nich uhasne oheň prvního mládí, budou z nich vzácní pomocníci. A nezklamal jsem se. — Nynější nejlepší salesiáni pocházejí z prvních skupin. Kdybych byl chtěl však tehdy brzdit nějak jejich horečnou činnost, byli by mne nechali na holičkách. Kdybych byl chtěl po nich dokonalost, byl bych dosáhl málo nebo nic. Do oratoře by bylo chodilo padesát až sto žáků, nic víc.»

*

Brzdou horečné činnosti prvních salesiánů měla být kongregační pravidla řeholní, která by kromě slibů ještě pevněji spjala první salesiány s jejich vůdcem. Už dávno přemýšlel Don Bosko o pravidlech vznikající řeholní společnosti a načrtl již roku 1855 první jejich osnovu. Prostudoval napřed stanovy některých řádů, jesuitské, rosminiánské, redemptoristické a stanovy oblátů Neposkvrněného Početí. Radil se s četnými lidmi, v této věci na slovo vzatými, ale především vzpomínal na vlastní zkušenosti. Stanovy salesiánské, které později odevzdal Don Bosko Piu IX., jsou vlastně uzákoněným životem, pozorovaným bedlivě dvacet let, jsou moudrým výběrem nejlepších zásad, kterým naučila Dona Boska zkušenost. Roku 1857 měl stanovy téměř hotovy a mnohé věci nasvědčovaly, že vše dozrává, aby se odvážil úředně a veřejně založit salesiánskou kongregaci.

»Milý Done Bosko,« radil bl. Don Cafasso, Boskův zpovědník. »jestliže chcete své dílo zajistit do budoucnosti, založte přece nějakou kongregaci.« — Totéž radil ze svého vyhnanství i arcibiskup Frasoni, vybízející Dona Boska, aby zajel do Říma a poradil se s papežem Piem IX. o věci tak důležité. — Don Borel, který neúnavně Donu Boskovi v jeho pracích pomáhal, nabádal jej co chvíle, aby si vychoval nástupce pro udržení svého díla. — Překvapilo však Dona Boska, když uslyšel výzvu k založení kongregace od muže, od kterého by jí nikdo nečekal. Urban Rattazzi, který v roce 1855 jako ministr spravedlnosti měl lví podíl na protireholních zákonech, a který po desíti letech, jako předseda ministerské rady a ministr vnitra, všechny řeholníky vyhnal ze státu království sardského, uspíšil svou výzvou založení salesiánské kongregace.

Rattazzi si Dona Boska už dávno velice vážil. Podařený výlet Dona Boska s chovanci státní polepšovny do královské obory přesvědčil Rattazziho, že Don Bosko má na mládež ojedinělý vliv.

»Milý Done Bosko,« pravil jednou v roce 1857 Rattazzi, »přeji vám dlouhého života, velmi dlouhého, abyste mohl vyučovat a vychovávat tolik chudobných hochů. Ale ani vy nejste nesmrtelný! Co bude z vašeho podniku po vás? Myslíváte na to?«

Bosko se zahleděl na ministra mlčky a ministr pokračoval:

»Musíte zasvětit několik mladých lidí nebo kleriků, kteří vám ve Valdoccu pomáhají, do svých metod a do svého ducha a založit z nich nějakou společnost, která by ve vašem díle pokračovala, rozumíte?«

»Excelence,« usmál se Bosko, »mluvíte o založení kongregace tedy, ale když zákon...«

»Co zákon,« vskočil do řeči Rattazzi, »znám důkladně zákon i jeho dosah. Zákon je namířen na majetky mrtvé ruky a na staré řády, vymykající se našemu zákonodárství. Ale založte společnost, jejíž každý člen bude se řídit právem občanským, bude poslouchat státních zákonů, bude platit osobní daně, založte společnost, která sama o sobě bude sdružením svobodných občanů, žijících společně pro dobročinný účel, a ručím vám, že žádná zákonitá a vážná vláda vám nezkřiví vlasu. Naopak, bude-li chtít platit za vládu spravedlivou, bude vás muset chránit, jako chrání jiné společnosti, obchodní, průmyslnické, pojišťovny a jiné. Rozhodněte se jen a buďte úplně bezpečen. Budou vás podporovat stát i král, vždyť jde o dílo lidstvu velmi prospěšné.«

»Dobře, Excelence, budu přemýšlet o vaší radě.« A Don Bosko přemýšlel a jednal. Dne 18. února 1858 ráno odjížděl v průvodu mladého klerika Ruy do Říma. V kufříku nesl doporučující list svého arcibiskupa a krásopisně opsané budoucí stanovy své kongregace.

Dne 9. března dostalo se Donu Boskovi první audience u svatého Otce. Pius IX. jej přijal velmi blahovonně. Dal si vyprávět o všech podnicích Boskových v Turině a žasl nad jejich vzrůstem.

»Jaké veliké dílo jste, milý velebný pane, vykonal,« zvolal papež. »Ale co bude, až zemřete?«

Na tuto otázku Don Bosko čekal a hned se jí chytl.

»Právě proto jsem, svatý Otče, přijel do Říma, abych s vámi o zajištění svého díla promluvil. Chtěl bych, aby mi Vaše Svatost pomohla založit kongregaci, slučitelnou s dobou, v níž žijeme.« A Don Bosko vyložil papeži několika slovy své názory o budoucí kongregaci.

»Sestavte tedy stanovy této řeholní společnosti,« odpověděl Pius IX., vypočlouchav všechno velmi pozorně, »a to v duchu, jak jste právě vylíčil. Pak vám nebude vláda, proniknutá zásadami moderními, činit nijakých potíží. Co církevních požadavků se týká, musíte si členy své společnosti připoutat k sobě ne předsevzetími, nýbrž sliby, ovšem sliby jednoduchými, od kterých by je bylo možno v případě potřeby snadno osvobodit. Jinak byste své členy neměl dost zajištěny. Potom, nechť jsou stanovy té společnosti — jmenoval bych ji spíše společností než kongregací — snadné k zachovávání. Vaši řeholníci nechť se neliší nikterak šatem od světských kněží a nesmějí svými náboženskými úkony svět na sebe upozorňovat. Přičiňte se, abyste z každého salesiána vychoval v Církvi opravdového řeholníka, a ve světě občana se všemi jeho právy. Věc není tak snadná, studujte ji pilně a přijďte mi pak oznámit, jak jste vše uvážil.«

Za dvanáct dní, 21. března, byl Don Bosko u druhé papežské audience. Odevzdal tehdy sv. Otcí rukopis salesiánských stanov, změněných podle pokynů papežových. První úřední kroky o schválení salesiánské kongregace a jejích stanov byly zde učiněny. Radostně se vracel Don Bosko do Turina, netuše, že půjde ještě 16 let cestou křížovou, než dojde cíle, schválení své kongregace.

Doufaje, že římské schválení časem dojde, umínil si Don Bosko zanechat všeho posavadního tajnůstkářství, obezřetné mluvy, soukromých a jen důvěrných slibů, a jednat otevřeně. Dne 9. prosince roku 1859 pověděl Don Bosko svým spolupracovníkům upřímně svůj plán. Když se v neděli večer shromáždili v jeho pokoji k pravidelné promluvě, řekl jim otevřeně, že všechno dozrálo, aby založil kongregaci salesiánskou. Začátky kongregace jsou zde. Většina posluchačů patří ke kongregaci již celým srdcem, jiní jsou k ní poutáni svými sliby, třebas jen důvěrnými a tajnými. Papež souhlasí a žehná tomuto způsobu jejich života. Jsou tu i stanovy, podle kterých již dobrovolně žijí. Jde o to, aby nové zřízení vystoupilo ze skrytosti, v které dosud žilo, na veřejnost pod úředním názvem, aby veřejně vyznalo cíl své působnosti, aby se vědělo, kdo jsou členové nové společnosti. »Dávám vám,« ukončil Don Bosko, »týden na rozmyšlenou. Kdo budoucí neděli se nedostaví k naší obvyklé schůzi, projeví svou nepřítomností, že se nechce dáti do společnosti salesiánské.«

Dne 18. prosince scházeli z účastníků poslední schůze dva.

Ostatní přišli. Byla zvolena hned generální rada budoucí společnosti. Don Bosko byl zvolen generálním představeným. Don Alasonatti, posud světský kněz, jenž Boskovi pomáhal, prefektem, podjáhen Rua duchovním vůdcem, spirituálem; hospodářem byl ustanoven klerik Angelo Savio, a přísedícími generální rady stali se klerikové Cagliero, Bonetti a Lazzero.

Za půl roku, v červnu 1860, chtěl Don Bosko asi pohnouti římské úřady k rychlejšímu prozkoušení odevzdaných stanov a vyžádal si od arcibiskupa doporučení a posudek o činnosti nové kongregace. Žádost k arcibiskupovi byla podepsána již od 25 salesiánských noviců. K žádosti připojili novicové i zvláštní písemnou přísahu, svědčící o jejich duchu: »Kdyby nám bylo za nynějších smutných dob zakázáno zavázati se sliby, každý z nás přijímá na sebe povinnost, kdekoli bude, i kdyby jeho druhové byli roztroušeni po celém světě, kdyby zbyli tam snad jenom dva, nebo on sám, že bude pracovat všemožně, aby společnost vzkřísil a zachovával stanovy, pokud mu bude možno.«

Mládež Boskova zdála se zralou, aby skládala opravdové řeholní sliby, ale Don Bosko odkládal ještě dva roky, chtěje je opravdu naplnit svým duchem a vytvořit je podle obrazu a podobenství svého. Viděl v nadšených mladících základy budovaného díla, a chtěje, aby jeho dílo přetrvalo věky a vzdorovalo všem nepohodám, zpracovával základy pomalu, ale s vroucí láskou a s nejobětavější starostlivostí. Klerikové toužili již po chvílích veřejných řeholních slibů. Don Bosko vyhověl jejich prosbám 14. května 1862. Záslibný obřad odbýval se zase v Boskově pokojíku. Dvacet dva mladiství salesiáni zavazovali se na tři léta řeholními sliby k životu, Donem Boskem jim vytčenému. Uvedu některá jména přítomných: Don Bosko, Don Alasonatti, Cagliero, potomní biskup a kardinál, Rua, potomní Boskův první nástupce v řízení kongregace, Albera, třetí generální představený, Francesia, Cerruti a Bonetti. Don Rua předčítal hlasitě formuli slibů a ostatní ji po něm větu za větou opakovali, klečíce před křížem. Když Don Rua dořekl poslední větu, vstal Don Bosko a promluvil: »Moje děti, žijeme v dobách pohnutých a zdá se bláznovstvím zakládati novou řeholní kongregaci právě v době, kdy svět a peklo se všemožně přičiňují, aby zničily řehole, které již trvají. Nebojte se však. Nejsou tu jen pravděpodobnosti, jsou tu jisté důkazy, že Bůh požehná našemu dílu, a přeje si jeho života. Co všechno bylo již podniknuto, aby nás zničily! A čeho bylo dosaženo? Ničeho! Právě

tu je důvod, abychom doufali v budoucnost. Máme však důvody ještě lepší a pevnější. Předně, hledáme jediné slávu Boží a spásu duší. Kdoví, nechce-li Pán Bůh použít této nepatrné kongregace ke splnění velkých úkolů ve své Církvi? Kdoví, jestli za dvacet pět, za třicet let nezaplaví toto dnes malé hnízdečko, Bohem požehnané, zemi, a jestli se z něho nestane armáda, skládající se aspoň z tisíce řeholníků?«

Předpověď Boskova se splnila. Rok od roku rostl počet nových salesiánů. V lednu 1863 bylo jich 39, v lednu 1864 už 61, za rok potom 80, za deset let, roku 1874, již 320, když Don Bosko roku 1888 umíral, truchlilo o něho již 768 salesiánů. Když umíral první Boskův nástupce, Don Rua, roku 1910, bylo salesiánů 3996 a v roce 1934 bylo jich přes 9000.

*

Kdy jen přijde schválení nové kongregace z Říma? Pořád leží stanovy u komisí, pořád je páni studují? Musíme je pohnat, pomyslí si Don Bosko a poslal do Říma v srpnu roku 1863 nový opis stanov se žádostí o rychlé schválení. Konečně došel z Říma dopis: » Jestliže chce Don Bosko dosíci prvního úředního stupně schválení, tak zvaného dekretu pochvalného, je třeba, aby do Říma poslal doporučující listy od několika biskupů, a placet, to jest schvalující dobrozdání od biskupa diecézního.« Don Bosko vydobyl si poměrně brzo doporučující listy od biskupů piemontských z Acqui, Cuneo, Susy, Mondovi, Casale a také, ač po velké námaze, od kapitulního vikáře turinského, správce diecése po smrti právě zemřelého turinského arcibiskupa Fransonioho.

Dne 12. února 1864 poslal Don Bosko nový opis stanov i se žádanými přílohami do Říma. Po šesti měsících, dne 23. července 1864, došel od římské kongregace pro záležitosti biskupské a řeholní tak zvaný pochvalný dekret pro salesiánskou kongregaci, což znamenalo, že první část byrokratické práce pro definitivní schválení jest odbyta.

Nedovedeme si ani představit, jak radostně byl římský dekret ve Valdoccu přivítán. Bohužel, bylo k dekretu přiloženo ještě memorandum, obsahující ve 13 odstavcích, co třeba ve stanovách opravit, aby došly definitivního potvrzení. S devíti odstavci byl Don Bosko spokojen, ale čtyři další zdály se mu

nepřijatelné, byly by jeho kongregaci velmi poškodily. Šlo předně o pravomoc pro generálního představeného, aby směl sám svou mocí osvobozovat od slibů na tři léta vykonaných, o pravomoc, aby směl dávat řádovým bohoslovcům tak zvané *litterae dimissoriales*, doporučení k svěcením kněžským, aby směl bez zvláštního dovolení sv. Stolice vypůjčovat peníze nebo prodávat různé kongregační majetnosti, a konečně, aby nemusil žádat až v Římě, nýbrž toliko u místního biskupa o dovolení k založení nových kongregačních domů.

Zvláště záleželo Donu Boskovi, aby směl na vlastní odpovědnost posílat své bohoslovce ke kněžskému svěcení. Dokud té pravomoci neměl, záviseli jeho bohoslovci od svých příslušných biskupů, kteří je mohli podle potřeby svých diecésí i z kongregace povolati do světské duchovní správy, kdykoliv se jim zlíbilo. Potom se objevila jiná potíž. Po dosažení pochvalného dekretu považovali někteří biskupové kongregaci za definitivně založenou. Když však jim Don Bosko přivedl své kandidáty k svěcení, zůstali biskupové v rozpacích. Don Bosko neměl práva, aby směl na vlastní odpovědnost vychovávat a k svěcení odporoučet kněžský dorost. Biskupové pak, neznajíce Boskova dorostu a jeho mravní a vědecké přípravy, nemohli posoudit, jsou-li Boskovi bohoslovci schopni, aby byli posvěceni. Obvykle se dohodli s Donem Boskem, který je ubezpečil o schopnosti svých kandidátů, ale taková dohoda nebyla podle církevních zákonů přesně kanonická. Snadno, velmi snadno mohlo dojít mezi biskupy a Donem Boskem k nějakému nedorozumění a jest jisté, že by Don Bosko proti vůli biskupově nebyl nic spravil.

V Turině žádali po Donu Boskovi, aby jeho klerikové studovali jako ostatní bohoslovci v kněžském semináři. Požadavek ten měnil však úplně rozvrh denního pořádku v salesiánském ústavě. Z ústavu do semináře, ležícího uprostřed města, bylo daleko, klerikové mařili cestami do školy a ze školy mnoho drahého času, a potom trpěla i jejich výchova v duchu salesiánském. Někteří pozbyli i povolání. Roku 1868 stěžoval si Don Bosko papeži: »V posledním roce nezůstal z mých 10 bohoslovců, chodících do semináře, ani jeden v kongregaci.« Kolik práce stálo Dona Boska, než si vychoval bohoslovce, a až se těšil, že bude brzo míti kněze, bohoslovci mu vypověděli z kongregace a studovali v semináři na kněze světské. Proto se namáhal Don Bosko vši silou, aby dosáhl v Římě práva udílet

svým bohoslovcům litterae dimissoriales, odporučující listiny ke kněžskému svěcení.

V roce 1867 jel Don Bosko po druhé do Říma, vyjednávat mezi Vatikánem a vládou, sbírat příspěvky na rozestavěný chrám Panny Marie Pomocnice, a vydobýt si práva dávat svým bohoslovcům řečené propouštěcí listiny. První dvě věci se mu zdařily, třetí nikoli. Vše bylo marné, vše se zdálo pracovat proti. V kongregaci pro záležitosti biskupské a řeholní Dona Boska rozhodně s jeho žádostí odmítli. Toho času zabývaly se římské úřady plánem, ztenčit práva a výsady řeholních kongregací a rozšířit nad nimi práva biskupská. Mezi návrhy, chystanými k projednání na připravovaném koncilu vatikánském, byl také návrh, aby všechny řeholní kongregace, které mají tentýž nebo přibližný úkol, byly sjednoceny v jednu velkou kongregaci. Ovzduší římské nepřálo tedy nejmilejším plánům Boskovým. Odjížděl z Říma velmi smuten, ale nepozbyl naděje a odvahy.

*

Když roku 1865 dostali salesiáni pochvalný dekret, domníval se Don Bosko, že jsou oprávněni, aby změnili své sliby, učiněné na tři roky, ve sliby doživotní. Dne 10. listopadu skládal tedy první ze všech doživotní sliby klerik Lemoyne, potomní životopisec Boskův, pět dní potom, 15. listopadu, zavazovali se doživotními sliby Don Rua, Don Cagliero, Don Francesia, Don Bonetti, Don Ghivarello a dva spolupracovníci laičtí, Gaia a Rossi. Jiná skupina kleriků i laiků přistupovala ke skládání slibů 6. prosince.

Všichni se radovali, ani je nenapadlo, jaká bouře se ještě na ně chystá.

Když odjížděl Don Bosko z Říma, ujišťovali jej v tamějších úřadech: »Budete míti co nejdříve nového arcibiskupa v osobě Mons. Riccardiho di Netro, posavadního biskupa savonského. S ním se smluvíte o záležitosti dimissoriálek a věci se snadno urovnají.« — Mons. Riccardi byl turinským rodákem a ode dávna přítelem Boskovým. Náhodou se sešli Mons. Riccardi i Don Bosko současně v Římě, a biskup vyslovil Donu Boskovi svůj pevný úmysl, že svěří salesiánům své chlapecké semináře v Giavenu a Brá, jakož i řízení kněžského semináře v Chieri. Don Bosko odjížděl z Říma přesvědčen, že nový arcipastýř bude jeho kongregaci otcovsky chránit. Přesvědčení Boskovo

bylo ještě posíleno, když nový arcipastýř večer před svou intronisací navštívil ústav salesiánský ve Valdoccu. Na neštěstí nebyl Don Bosko právě doma. Co nejdříve pospíchal tedy k novému arcibiskupovi poděkovat za vzácnou návštěvu a poprosit o otcovskou ochranu pro salesiánskou kongregaci.

»Jak pravíte, Done Bosko, kongregaci? Vy jste založil řeholní kongregaci?«

»No ano, Monsignore!«

A Don Bosko vyprávěl arcibiskupovi podrobně všechny své starosti, které dosud měl se zajištěním své kongregace pro budoucnost. Arcibiskup poslouchal jen na půl ucha, mračil se víc a víc, až vybuchl: »Doufal jsem, že Don Bosko a jeho spolupracovníci budou mi pomáhat v práci pro mou diecési, zvláště ve výchově mládeže, a nyní mi Don Bosko tady mluví o společnosti, určené pro práci ve veškerém světě, a ještě chce po mně, abych mu pomáhal vymanit mladou kongregaci z přímé odvislosti od diecésního biskupa! To je přece smělost...« A arcibiskup vstal, měl Dona Boska dost. Oba se rozloučili několika, nic neříkajícími větami, které však říkaly až příliš mnoho o chladu, jaký od té doby zavanul mezi arcibiskupem a Donem Boskem.

Don Bosko tušil, že mu nastanou nové a trpké kříže. A kříže přišly. V září 1867 dostal Don Bosko od arcibiskupa lístek obsahu velmi stručného, ale pro Boska hrozného: Donu Boskovi se zapovídá zaměstnávat kleriky, pocházející z turinské diecése, v salesiánském ústavě. Také upozorňuje arcibiskup, že od té chvíle neposvětil seminaristy, kteří nebydlí v kněžském semináři. — Lístek byl smrtící ranou pro provoz v salesiánském ústavě. Don Bosko se pokusil několikrát, aby arcibiskup odvolal své, pro ústav tak kruté rozhodnutí, ale marně.

»Chcete tedy, Monsignore,« pravil arcibiskupovi, »aby můj ústav zahynul? Moji klerikové mají žít v semináři, moji mladí kněží mají jít do Ústavu pro vyšší vzdělání kněžské, kdo mi zbude pro mé hochy? Zůstanu sám bez pomoci.«

»Nemohu za to, můj drahý, Done Bosko,« odvětil arcibiskup, »zájem o studia těchto mladých kleriků mi diktuje mé nařízení.«

»Pojďme tedy, Monsignore, pojdme do Říma, vyložíte tam své důvody a já své. Svatý Otec ať rozhodne.«

»Ne, ne, tato maličkost se týká jen nás dvou, tu si rozhodneme sami.«

Tato maličkost! Maličkost trvala léta a léta, přecházela z Pia IX. na Lva XIII. a trýznila ještě dlouho srdce Boskovo. Osten té maličkosti se brzo ukázal u příležitosti kněžského svěcení salesiánského řeholníka Albera, rodáka z turinské diecése. Don Bosko poslal tehdy k arcibiskupovi Dona Cagliera, aby se pokoušel vyprosit posvěcení Alberovo.

»Nemožno, nemožno!« odpověděl na prosbu arcibiskup.

»Proč nemožno, Monsignore?«

»Protože klerik Albera je můj diecéšan.«

»Ale je současně také členem salesiánské kongregace.«

»Jaké salesiánské kongregace! O nijaké salesiánské kongregaci nevím, vím však, že klerik Albera je z None, a None patří do mé diecése.«

»Vaše Milost však jistě ví, že Řím schválil již roku 1864 naši kongregaci. Příslušný dekret je uložen přece v arcibiskupském archivu.«

»No, no, co mám tedy dělat?«

»Přesvědčte se, zdali jedná Don Bosko správně nebo špatně. Jedná-li správně, povzbudte ho, jedná-li špatně, postavte se proti jeho činnosti.«

»Já chci mít své kleriky v semináři.«

»Pak podepisujete našemu ústavu rozsudek smrti.«

»To nikoli, nejsou přece všichni vaši profesori a dozorcí z turinské diecése.«

»Ale, Monsignore, jak chcete učinit, aby ostatní biskupové nenapodobili svého metropolity, až se dovědí o vašem jednání?«

Umíněnost arcibiskupova velice poškodila salesiánskou kongregaci. Mnoho kleriků dalo se odloučit z kongregace a studovali dál v kněžském semináři. Jiní zůstali sice Donu Boskovi a kongregaci věrni, ale jakási tíseň lpěla na jejich duši, tíseň před nejistou budoucností. Roku 1850 byl kněžský seminář zavřen. Mnoho bohoslovců nemělo tehdy kam se uchýlit. Don Bosko jim poskytl ve svém ústavě tehdy přístřeší a zachránil jejich kněžské povolání. Věru, trpkou dostal za svou tehdejší velkomyslnost, po sedmnácti letech, odměnu.

*

V Turině se opřeli proti Donu Boskovi, že chce býti neodvislým, v Římě zase, že zavádí novoty nebývalé. Don Bosko si vyžádal opět od četných biskupů doporučující listiny, mezi

jinými i od kardinálů arcibiskupů pisánského, ankonského a fermského, od arcibiskupů luckého a janovského, od biskupů z Alessandrie, Novary, Susy, Mondovi, Saluzza, Albengry, Guastally, Reggia, Asti, Parmy, Alby a Aosty. Balík vzácných doporučení došel sice posvátné kongregace pro záležitosti biskupské a řeholní, ale její sekretář Mons. Svegliati byl neustále názoru, aby sv. Stolica oddálila potvrzení kongregace salesiánské. Kongregace je prý málo řeholní, stanovy jsou příliš jednoduché, slib chudoby nemožno nijak spojit s civilním právem jednotlivých řeholníků, které jim dovoluje mít soukromý majetek, studia jsou příliš rychle a nedbale odbavována, jeden bod stanov je vůbec nepřipustný, je úplně možné, aby klerikové byli vychováváni v semináři, Don Bosko ze svéhlavosti nechce přistoupit na čtyři články z memoranda mu zasláného. A ještě mnoho a mnoho jiných důvodů našel výtečný sekretář Mons. Svegliati. Kdo by se divil, že kongregace žádost Boskovu o potvrzení stanov zamítla. Dopisem z 2. října 1868 oznamoval sekretář Mons. Svegliati Jobovu zprávu Donu Boskovi.

Proč jsem jen nejel do Říma sám, pomyslí si Don Bosko, byl bych vše vyložil sv. Otci, jinak se záležitost protáhne zase na roky. Dne 8. ledna 1869 nastupoval Don Bosko svou třetí cestu do Říma. Přátelé mu cestu zrazovali: »Nic tam, Done Bosko, v této době nepořídíte. Páni jsou tam proti vám zaujati, přece víte, kolik nespravedlivých posudků bylo z Piemontu do Říma odesláno o vás, o vašem díle, o vaší kongregaci. V Římě se dnes myslí jen na přípravy ke koncilu. O věcech, které si chcete vymoci, bude se beztak jednati na koncilu. Nejezděte nikam, počkejte, až věci dozrají. Čas je nejlepší lékař.«

Tak radili Donu Boskovi lidé, ale jakýsi vnitřní hlas mu vnukal, aby jen jel. Celý svět zdál se býti proti němu, ale Don Bosko doufal v Pannu Marii Pomocnici, jíž právě stavěl chrám, a ve sv. Otce, jehož blahověle jej nikdy nezklamala.

Když přijel do Říma, viděl hned, že turinští přátelé mluvili pravdu. »Sotva jsem začal prozkoumávat půdu,« psal Don Bosko přátelům do Turina, »poznal jsem, že málokterý prelát přeje mým záměrům. Téměř u všech setkal jsem se s chladem anebo s pochybností v účinek mé cesty. Především jsem postřehl, že mám proti sobě nejvyšší církevní hodnostáře.«

Co činit? Donu Boskovi zbylo jen jediné, vymodlit si zdar své cesty a prosit o přímluvu a pomoc nebeskou. Pán Bůh jej vyslyšel.

K nepřesvědčeným odpůrcům Boskovým patřil kardinál Berardi. Jedenáctiletý synovec kardinálův onemocněl právě tyfem a zápasil se smrtí v domě svých rodičů. Rodiče i kardinál trásli se ustrašení o jedináčka a dědice rodného jména i statků. O Donu Boskovi šla tehdy už pověst jako o člověku zázračném. Poslali tedy kardinál i otec nemocného hošíka k Boskovi, prosíce, aby nemocného navštívil. Don Bosko přišel k večeru do paláce Berardiho. Uvítala jej celá rodina jako zachránitele, a už jej vedli k umírajícímu. »Done Bosko, uzdravte nám ho,« prosili otec i matka.

»Důvěřujte v Pannu Marii Pomocnici,« odpověděl Don Bosko, »a začneme spolu devítidenní pobožnost k její cti.«

Klekl si ihned a začal se modlit. Potom požehnal chlapce a odešel. Ještě nepřekročil práh paláce a nemocnému klesla horečka. Když po třech dnech přišel opět hoch navštívit, chlapec seděl vesele na lůžku, bavil se a dováděl. Nebezpečnoství bylo zažehnáno, zdraví se vrátilo. Panna Maria nevyslyšela jen z polovice. Rodiče hošíkovi nevěděli, jak se Donu Boskovi odvděčit, a strýc kardinál se rozplýval díky.

»Co bych vám, Done Bosko, mohl udělat, v čem bych vám mohl prospět? Jsem k vašim službám.«

»Žádám po vás, Eminence, jedinou věc, pomozte svým vlivem u sv. Otce, aby dal potvrdit mou kongregaci.«

»Můžete se na mne spolehnout,« slíbil kardinál a slibu dostál.

Jeden odpůrce byl tedy odzbrojen, jak jen získat odpůrce jiného, kardinála státního sekretáře Antonelliho? Don Bosko šel kardinála navštívit. Zastal kardinála v křesle, právě v zachvatu prudké dny.

»Eminence, přišel jsem vás poprosit o přímluvu, abych dosáhl potvrzení své kongregace.«

»Ach, ubohý Done Bosko, vidíte, na čem jsem. Nemohu ze světnice.«

»Smím trvat na své prosbě, Eminence? Uvidíte, že vám bude lépe.«

»A co mohu pro vás učinit?«

»Promluvit se svatým Otcem v náš prospěch.«

»Rád, velmi rád, jen až se začnu trochu vláčit.«

»Důvěřujte v Pannu Marii Pomocnici a budete hned chodit, ale slibte mi, že si vzpomenete potom na mou ubohou kongregaci.«

»Ovšem, ovšem, jak se budu moci pohnout, půjdu k svatému Otci.«

»Zítra, Eminence, ano?«

»Zítra? Co si myslíte?«

»Myslím si, že zítra půjdete k sv. Otci. Důvěřujte jen v Pannu Marii Pomocnici, pravím vám, a zítra jste u sv. Otce.«

Jak Don Bosko řekl, tak se stalo. Ráno se kardinálovi přilepšilo, bolesti zmizely, vstal a chodil. Byl velmi rád a svědomí jej nutkalo, aby šel ihned k sv. Otci vyprávět o svém uzdravení, i o ceně, za kterou uzdravení dosáhl.

Papež se brzo dověděl i o uzdravení hošíka Berardich, poslal pro Boska a rozmlouval s ním půldruhé hodiny o záležitosti jeho kongregace. Slíbil mu svou pomoc, ujistiv jej, že vše bude, pokud možno, podle jeho přání vyřízeno. »Ale musíte získat pro svou věc,« radil papež, »sekretáře Mons. Svegliatiho, to je váš nejhroznější odpůrce. Když ho získáte, máte vyhráno.«

Několik hodin po audienci stál už Don Bosko v předpokoji Mons. Svegliatiho, sekretáře kongregace pro záležitosti biskupské a řeholní. Uvedli jej do pokoje. Svegliati ležel na divaně, měl chřipku.

»Ach, to jsem si vybral špatnou chvíli,« začal Don Bosko. »Odpusťte, Monsignore, přišel jsem vás prosit o pomoc, aby se urovnaly všechny nesnáze, které překáží potvrzení salesiánské kongregace.«

»Nic není tak snadného, Done Bosko, jako urovnat ty překážky, ale vidíte, že jsem nemocen.«

»Je však, Monsignore, velmi třeba, abyste šel k sv. Otci, který se zdá mé věci býti příznivým.«

»Ale mohu? Vidíte, že ležím na chřipku.«

»Mohu? Mohu? Dám vám možnost. Odporučte svůj zdravotní stav Panně Marii Pomocnici, slibte jí, že se ujmete naší ubohé kongregace salesiánské, a uvidíte, že Panna Maria vás postaví hned na nohy.«

»Vám se to snadno řekne!«

»Zkuste, Monsignore, uvidíte. Důvěřujte jen v naši Paní Pomocnici.«

»Done Bosko, jestliže zítra budu moci se dostavit k sv. Otci, ujišťuji vás, že se přimluvím za vás a za vaši kongregaci.«

Druhého dne vstal Mons. Svegliati zdrav, šel k sv. Otci a od tamtud navštívil Dona Boska a slíbil, že se v kongregační

schůzi, kde kardinálové budou projednávat záležitost Boskovu, přimluví za kladné vyřešení.

Kongregační schůze byla svolána na 19. února. Toho dne klečeli v Turině všichni hoši salesiánského ústavu v chrámě Panny Marie před Velebnou Svátostí, střídající se hodinu za hodinou, a vyprošovali šťastné vyřízení záležitosti v Římě. Modlitba byla vyslyšena. Prefekt kongregace pro záležitosti biskupské a řeholní vydal 1. března 1869 dekret, kterým byla salesiánská kongregace potvrzena a jejímu generálnímu představenému byla dána na deset let pravomoc, aby směl na titul své kongregace přivést ke kněžskému svěcení kleriky, kteří před svým čtrnáctým rokem jako chovanci do salesiánského ústavu vstoupili. I když byla potvrzena salesiánská kongregace, nebyly ještě potvrzeny její stanovy a Dona Boska stálo ještě mnoho práce, než měl církevně potvrzené stanovy v rukou.

S potvrzovacím dekretem v kapse vrátil se Don Bosko dne 5. března do Turina. Nelze ani vylicít radosti, jak jej hoši, a zvláště mladí řeholníci, vítali, jak všichni věrní přátelé Boskovi se s ním těšili, nejvíce snad Don Borel. Tento dávný Boskův přítel ležel právě nemocen. Řekli mu, že se Don Bosko vrátil z Říma. Přes zrazování svého okolí vstal z lůžka, oblékl se, a podpíraje se jednou rukou o hůl, přidržuje se druhou rukou zdi ulice Cottolengovy, vlekl se vší silou až do salesiánského ústavu. Právě na schodišti zahlédl Dona Boska, ubírajícího se do svého pokoje.

»Done Bosko,« zavolal, třesa se slabotou a přidržuje se zdi.

»Ach, můj drahý Done Boreli, jak jsi hodný, že jsi přišel.«

»Je kongregace potvrzena?«

»Je, definitivně.«

»Deo gratias! Bohu díky, umru spokojen,« zavzlykal radostí Don Borel, obrátil se a vlekl se domů do lůžka.

Don Borel byl po třicet let pravou rukou Boskovou. Salesiánská kongregace vzpomíná a bude vždy vděčně vzpomínat jeho hrdinné lásky a obětavosti. A Don Borel nezůstane osamocen. — Stejně vděčně vzpomínají a budou salesiáni vzpomínat i všech ostatních kněží světských, kteří svou láskou jim pomáhají v jejich svatém díle.

*

Po definitivním potvrzení kongregace bylo Donu Boskovi ještě vymáhat v Římě definitivní potvrzení řeholních stanov a letý neomezenou pravomoc na dimissoriálky. Přes čtyřicet kardinálů, arcibiskupů a biskupů dosvědčovalo v Římě, že podle jejich zdání je salesiánská kongregace zřízena na pevných a dobrých základech, ale scházelo v Římě svědectví, které by bylo vážilo víc, než všechna ostatní doporučení, scházelo dobré svědectví od nového arcibiskupa turinského, kterým se stal po Riccardim biskup ze Saluzza, Mons. Gastaldi. Bůh sám ví, proč nový arcibiskup byl s Donem Boskem a jeho dílem na křížku. Snad, aby se i na Donu Boskovi trochu splnilo Písmo, že žádný prorok není vzácný ve své vlasti. Odpor arcibiskupův k Donu Boskovi se projevoval v Turině způsoby opravdu politováníhodnými. Práva Dona Boska byla až okatě zneuznávána a do Říma byly o Donu Boskovi posílány zprávy, o nichž lépe ani nemluvit. Dávná osočování mladé kongregace, stokrát vyvrácená, byla znova opakována: U Dona Boska je sám nepořádek, studia kleriků jsou jen ledabylá, povrchní, profesori bohosloví nejsou vědecky vyškolení, noviciát vlastně tam neexistuje, pobožnosti jsou zkráceny na nejmenší míru, asketická výchova mladých salesiánů je neúplná, mladí klerikové, místo aby studovali, musí zastávat v ústavě úřady vychovatelské a zanedbávat často cvičení noviciátní pro jiné povinnosti jim ukládané atd., atd. Když místní arcibiskupský úřad takové zprávy do Říma dodával, nedivíme se, že římské úřady Dona Boska tolikrát odmítly.

Aby se ospravedlnil z křivých nařknutí, vydal se Don Bosko dvakrát do Říma, v roce 1871 a 1873 a přidal na rozkaz kongregace pro záležitosti biskupské a řeholní do svých stanov ještě dvě kapitoly o studiích a o noviciátě. Začátkem roku 1874 dal v Římě natisknout dvacetistránkovou brožuru, v které odpověděl na nejtěžší obviňování své řeholní rodiny a vyložil důvody, proč vytrvale žádá o potvrzení stanov a o neomezenou pravomoc dimissoriálek. Brožurku rozdál všem kuriálním kardinálům a všem vlivným členům papežských kongregací.

Když se r. 1869 Don Bosko loučil s Piem IX., řekl mu papež: »Zase jeden krok, zase jeden krok. Chi va piano, va sano, kdo jde pomalu, jde bezpečně. Když nějaká věc dobře pokračuje, je zvykem svaté Stolice ji podporovat a nikoliv ničit.« Don Bosko si slova papežova zapamatoval a doufal v pomoc Pia IX: vytrvale. Pius IX. také byl největší Boskovou oporou na světě.

V nebi pak měl nejlepší pomocníci v Marii Panně, které neustále všechno své odporoučel. Listem ze 16. března 1874 nařídil Don Bosko všem svým řeholníkům třídní půst a všem svým chovancům třídní pobožnost od 21. do 23. března. Podobné třídní posty po nich žádal 26., 27. a 28. března. První schůze kardinálů, na níž se mělo projednávat potvrzení stanov salesiánských, byla 29. března a zdálo se, že stanovy projdou dobře. Druhá a poslední schůze byla 31. března a trvala tři hodiny. Tři kardinálové se vyslovili pro potvrzení definitivní, čtyři hlasovali, aby stanovy byly potvrzeny jen na nějakou dobu na zkoušku, ad experimentum. Dne 3. dubna, byl právě Velký pátek, podával Mons. Vitelleschi, tehdejší sekretář kongregační, sv. Otci zprávu o rozhodnutí kongregace. Když sv. Otec uslyšel o výsledku hlasování, zvolal: »Tedy schází toliko jeden hlas pro definitivní potvrzení, dobrá, scházející hlas dodávám já.«

Don Bosko toužebně čekal na výsledek hlasování v paláci Vitelleschi až do večera. Z úřadu se vracející sekretář Mons. Vitelleschi, spatřiv Dona Boska, volal z daleka: »Rozžehňte lampiony, vaše stanovy jsou definitivně potvrzeny a vy máte na deset let prodlouženu pravomoc dávat dimissoriálky.« — Don Bosko vytáhnuv z kapsy karamelku, nabídl ji roztomile sekretáři: »Nate, Monsignore, zasloužil jste si ji.«

Dne 13. dubna 1874 byl kongregací pro záležitosti biskupské a řeholní prohlášen dekret, potvrzující definitivně stanovy salesiánské kongregace.

Po šestnáctileté námaze, útrapách a souženích těžko vyličitelných, byla konečně salesiánská kongregace církevně potvrzena i se svými stanovami. Don Bosko pak říkával: »Kdybych byl věděl, co nyní vím, a měl začít všechnu práci, které je třeba k založení nějaké kongregace, a vytrvávat v souženích s prací tou spojených, nevím, nevím, jestli bych se byl díla odvážil.«

*

»Nevím, nevím, jestli bych se odvážil zakládat znovu nějakou kongregaci,« říkával Don Bosko, a přece se odvážil r. 1872 založit kongregaci ženskou pro výchovu ženské mládeže, a to zvláště mládeže chudobné a nuzné.

Vrozené povaze Boskově se tento čin napřed nezamlouval. Jeho jemnost, uchvacující mravní čistota, srdce až do stáří nevinné, a jakýsi pudový odpor ke všemu ženskému světu, jej

vzdalovaly od druhého pohlaví. Jen důvody velmi závažné byly s to, aby se zajímal i o duše dívčí.

Boskovi přátelé, význační laikové i biskupové, dotírali již dlouho na Dona Boska, aby se ujal i výchovy dívčí, jak se posud ujímal chlapců. Vyličovali mu četná nebezpečí, jimž dívčí svět je vystaven, a tvrdili, že způsob a duch Boskovy výchovy by velmi prospěl i děvčatům. Pročpak by měla být děvčata, jen proto, že se narodila děvčaty a ne kluky, vyloučena z dobrodiní křesťanské výchovy?

Když vyslechl Don Bosko dost rad lidských, radil se ve vroucích modlitbách i s Pánem Bohem, a poznával brzo v řadě svých přátel hlas Boží.

Již roku 1866 svěřil Donu Caglierovi a klerikovi Lemoynovi, že si přeje založit ženskou kongregaci s jednoduchými sliby, aby pečovala o výchovu děvčat z chudobných rodin. V roce 1871 při své třetí římské cestě zeptal se Pia IX., co by soudil o tomto plánu. Papež odpověděl: »Váš záměr, zdá se mi, bude ke cti Boží a k spáse duší. Přeji si, aby budoucí řeholnice tvořily jakýsi protějšek mužské kongregace salesiánské. Budou pro děvčata tím, čím jsou salesiáni hochům, a co do ducha, budou záviset na vás a na vašich nástupcích, jako závisejí sestry sv. Vincence na lazaristech.«

Slovy papežovými měl Don Bosko potvrzeno i vůli Boží, která bez vědomí Boskova již budoucí kongregaci připravovala.

V roce 1861 seznámil se Don Bosko ve vlaku s horlivým knězem z Mornése, Donem Pestarinem. Kněz vyprávěl, že v jeho farnosti se roku 1856 ustavila Zbožná jednota dívek Neposkvrněného Početí. Účelem jednoty je, sjednotit v témž duchu a podle týchž stanov do práce v různých potřebách farnosti dívky, které se nemíní ani vdávat, ani jít do kláštera. Chtějí být, jak říkají, řeholnicemi světskými. Z této Jednoty vyrostla r. 1861 nová větev. Stalo se takto: Děvče, Marie Mazzarellová, uhnalo si při ošetřování nemocných tyfus. Uzdravivši se, šla kteréhosi večera do kostela, kde se pan kaplan se zbožnými dušemi modlíval růženec a předčítal jim něco z knihy o duchovním životě. Před kostelem se Marie setkala se svou přítelkyní Petronilou.

»Petruško, jsem nemocí zesláblá, už nemohu chodit do práce na vinice. Ty jsi zdravá, ale já nikoli. Víš co? Vyučme se šičkami a budeme potom učit malá děvčata šít a pracovat, a při

tom je naučíme i Pána Boha milovat a jemu sloužit. Pojdme nyní do kostela a vyprosíme si od Pána Boha osvícení a pomoc.»

Ujednáno a vykonáno. Hned druhého dne šla obě děvčata k místnímu krejčímu vyučit se šičkami. Marii byly 24, Petronile 23 roky. Do konce roku se podle tehdejších zvyků vyučily a osamostatnily se. K nim se připojilo ještě několik přítelkyní. Lidé, odcházející do práce na vinicích, svěřovali hodným šičkám své děti na opatrování. Jedny, menší, děti opatrovaly, jiné, větší, děvčátka i trochu učily. Aby neplýtvaly časem, vařily si společně, jídaly společně, modlily se společně. Don Pestarino vystavěl u kostela dům pro schůze Jednoty Neposkvrněného Početí. V tom domě přebývalo po celý týden i těchto sedm šiček, jen v neděle a ve svátky musely ustoupit Jednotě k jejím schůzím.

Kromě domu pro Jednotu vybudoval Don Pestarino s pomocí farníků na konci vesnice dům pro budoucí ústav salesiánský. Don Bosko byl pak několikrát v Mornése hostem a seznámil se s Jednotou zbožných šiček, jichž bylo kolem r. 1870 již patnáct.

V roce 1871 se najednou Don Bosko rozhodl založit kongregaci pro dívčí výchovu. Mornéské šičky se mu zdály pro podnik dozrávat. Don Bosko svolal svou salesiánskou radu a oznámil jí: »Lidé k tomu oprávnění mi již po delší dobu radí, abych učinil pro děvčata, co jsme s milostí Boží učinili pro hochy. Kdybych měl jednat podle své chuti, nedal bych se do toho. Ale moji dobří přátelé tak naléhají a nutí mě k dílu, že znamenalo by podle mého mínění unikat plánům Boží Prozřetelnosti, kdybych o uskutečnění záměru neuvažoval. Uvažujme tedy všichni před tváří Boží o tomto podniku a prosme Pána Boha, abychom poznali, co je k jeho cti a k spáse duší. Tento měsíc nechť všechny naše modlitby, soukromé i veřejné, míří za tímže cílem, vydobýt osvícení Božího v této záležitosti.«

O měsíc později usnesla se salesiánská rada všemi hlasy založit ženskou kongregaci, která by vychovávala dívčí dorost podle způsobů salesiánských. Na neštěstí Don Bosko vážně onemocněl a tak se záležitost oddálila. Vyvážnův však z nejhoršího, zavolal 6. ledna k svému lůžku do Varazze na Riviere Dona Pestarina a prosil jej, aby projednal vše s mornéskými zbožnými šičkami. Nechť utvoří kongregaci a zvolí si svou radu i představenou. O svátku sv. Františka Saleského, dne 29. ledna 1872, utvořilo 27 mornéských panen novou kongregaci a zvolilo Marii Mazzarellovu 21 hlasy svou první představenou. Nová

kongregace neměla však tehdy ani řeholního šatu ani jména. Teprve 5. srpna, o svátku Panny Marie Sněžné, měly nové řeholnice, připravené osmidenním duchovním cvičením, slavnost první obláčky i slibů. U přítomnosti Dona Boska přijalo čtrnáct řeholnic hábit z rukou diecésního biskupa Mons. Sciandry, jedenáct složilo sliby na tři roky. Marii Mazzarellové bylo tehdy 35 let. Nové společnosti dal pak Don Bosko jméno, kterým se již dlouho v srdci obíral: »Budete se jmenovat Dcery Panny Marie Pomocnice.« Jméno to mělo zvěčnit Boskovu vděčnost k Panně Marii za všechna dobrodiní, která on a jeho synové od ní přijali.

Brzo po slavnosti přemluvil Don Bosko farníky mornéské, aby dům, který vybudovali pro salesiány, postoupili novým řeholnicím, což se i stalo. Uváděje sestry do nového domu, pravil jim Don Bosko: »Budete mít tolik žákyň, že je nebudete mít ani kam umístit. Je vás dnes jen několik a jste chudičké. Nebojte se však, zachovávejte věrně řeholi, kterou jsem vám načrtl, a váš počet poroste podivuhodně. Ve vás přichází Panna Maria pomáhat děvčatům chudobného lidu.«

V Mornése zůstal mateřinec nové kongregace devět let. Byla to léta utrpení, v němž koření každé dobré dílo, a léta velikého vzrůstu. Don Bosko i jeho synové upozorňovali všude na novou kongregaci a radili děvčatům, která měla řeholní povolání, aby do nové kongregace vstoupila. I sestry se uměly velmi postarat o nový dorost. Brzo se tísnilo v Mornése na 70 řeholnic a se všech stran docházely nabídky, aby se sestry ujaly té nebo oné práce. Brzo byly ústavy nových sester v Turině, v Chieri, v Bielle a v Nizze, kam na rozkaz Boskův byl z důvodů zdravotních přeložen mateřinec.

Hned v roce 1872 vybudovaly sestry dívčí útulnu, obecnou školu a exerciční dům pro dámy.

V roce 1874 převzaly starost o prádlo a o kuchyň v ústavech salesiánských.

V roce 1876 založily několik soukromých škol, prázdninových kolonií a jesle pro děti.

V roce 1877 odjely první sestry do Ameriky zakládat nové ústavy dívčí.

V roce 1878 začaly budovat sirotčince a stravovny.

V roce 1881 ujal se řízení první nemocnice.

V roce 1885 převzaly ústav pro zestárlé dámy.

V roce 1890 odjely jako misijní sestry mezi indiánské kmeny do Patagonie a Brasilie.

V roce 1898 oddaly se službě malomocných v leprosariích kolumbijských.

Roku 1902 otevřely první dívčí školy průmyslové.

Když v roce 1922 slavily sestry padesáté výročí svého založení, poslal Pius XI. generálnímu představenému salesiánskému breve, v němž podotkl: »Není způsobu apoštolátu, kterého by se sestry ty v posledních letech nechopily.«

A Pán Bůh žehná očividně této sazenici Boskově.

V roce 1872 bylo jich čtrnáct, jež skládaly sliby, dnes (roku 1934) je jich přes 7000.

Tehdy žily v malé a světu neznámé vesničce piemontské, dnes mají ústavy ve 150 diecésích, kdožví kde ve světě.

Začaly v domě Jednoty mariánské v Mornése, nyní mají na 700 domů. Byly to obyčejné dívky venkovské, nádeničily na poli, Marie Mazzarelová uměla číst a trochu psát, v jejich dědině nebylo ani školy. Dnes mají Dcery Panny Marie Pomocnice plno škol v Itálii, v Argentině, v Brasilii a jinde, jejich hábity se černají v posluchárnách universitních.

Jejich život je řízen stanovami, načrtnutými Donem Boskem a schválenými roku 1906 sv. Stolicí.

Veliké úspěchy, jakých se kongregace dočkala, nepopletly milým sestrám ještě hlavy. Pokorné, skromné, vážné, přívětivé a prosté jako za života první ctihodné Matky Marie Mazzarelové, zůstávají až dosud opravdovými dcerami ducha sv. Jana Boska a závodí se salesiány, jak získat, zachránit a spasit ženskou mládež vábivou dobrotivostí a mateřskou pečlivostí.

*

Dvojí armádu Dona Boska doplňují salesiánští spolupracovníci, které můžeme nazvat moderním třetím řádem. Není to však ani třetí řád, není to bratrstvo, ani náboženský spolek. Salesiánští spolupracovníci jsou dobrovolníci, kteří pomáhají salesiánům mravně zachránit mládež, ohrožovanou světem, někde i školou a vlastní rodinou.

Don Bosko potřeboval ochotných spolupracovníků od počátku své apoštolské působnosti mezi hochy. Víme již, jak hoch přiváděl k Donu Boskovi hochy jiného, za několik měsíců docházela za Donem Boskem na katechismus, do večerních kursů

a do besídek sta hochů. Už tehdy pomáhali Boskovi Don Caffasso, Don Borel, Don Picco a jiní kněží. Don Bosko potřeboval na mnohé věci i laiků. Kdysi promluvil zbožným laikům turinským do duše takto: »Nechtěli byste mi pomáhat i vy? Nestačím na všechnu práci. U nás je práce dost pro všechny chuti a pro všechny talenty. Vás Pán Bůh štědře podělil, máte dost volné chvíle, máte vědomosti, máte všude tolik vlivu, jste obětaví, jste majetní. Zasvěťte tyto dary z vděčnosti k Pánu Bohu do služeb nešťastné mládeže! Služte Bohu v této ubohé mládeži!«

Don Bosko nemluvil do větru. Četní páni ze všech společenských tříd nabízeli Donu Boskovi své služby, přednášeli na večerních kursech, měli dozor v kapli při službách Božích, připravovali hochy na první svaté přijímání, hledali nezaměstnaným práci, navštěvovali učně v dílnách, cvičili divadla, pořádali hry a shledávali nové a nové hochy, kterým ústavu Boskova bylo potřebí.

Skutky ty byly velmi záslužné. Valdocco bylo tehdy dost daleko za městem, bylo čtvrtí vykřičenou a obávanou, a Boskova mládež, i když měla velmi dobré srdce, byla přece ještě nevycválaná, špinavá a kolikrát i rozhulákaná. Pomáhat Donu Boskovi znamenalo obětovat nedělní odpůldne a mnoho a mnoho večerů ve dny všední.

I dámy turinské staly se velmi platnými spolupracovnicemi, a to v práci, která nezářila před světem nijakou slávou. Mnoho hochů, přijatých do péče Boskovy, mělo jednu duši, jednu košili a jeden kabát. Přišli kolikrát špinaví, zahmyzení, otrhaní, polonazí. Látat vetché košile, dotrhané kalhoty, spravovat punčochy a ponožky, prát hochům prádlo, bylo jistě skutkem velmi záslužným pro turinské dámy, které z lásky k Bohu a k bližnímu toto milosrdenství léta a léta prokazovaly. A byly mezi pilnými spolupracovnicemi Boskovými zase ženy a dámy všech společenských tříd, na př. Madame Gastaldi a dcera, matka a sestra budoucího arcibiskupa turinského a nepřítele Boskova, Madáma Rua, matka nástupce Boskova, markýza Fassati a j.

Don Bosko viděl, jak všude v duchovní správě je třeba pomoci laické. Tehdy začal s rozmachem průmyslu velký příliv z venkova do měst. Městské farnosti nabývaly čtyřikrát, pětkrát a bůhví kolikrát víc obyvatel, ale kněží zůstával stejný počet jako dřív. Kněžstvo nebylo na novou pastoreci dost připraveno, a kdyby i bylo připraveno, nestačilo na všechno a nehodilo se také všude, kam doba lidi odváděla a k čemu je vá-

bila. Laický kabát snadněji pronikl i tam, kde by na kleriku divně, ne-li nepřátelsky hleděli.

Don Bosko přemýšlel. Jestliže lidé tohoto světa tak dbají o věci pozemské, čím bedlivěji by měli synové světla se zajímat o duši a o její spásu. Účinným a v těchto dobách nutným prostředkem naší záchrany je, abychom se sjednotili. Lidé světští se sdružují a zaplavují všechno špatným tiskem, sdružují se za účelem, aby rozšířili nekřesťanské zásady po světě, aby pomáhali a převychovali podle svých zásad mládež, a daří se jim vše podivuhodně. A katolíci nehnou prstem, zůstanou nesjednocení, půjdou každý svou cestou, a jejich práce bude ničena špatnými lidmi? To ne!

A Don Bosko založil již roku 1850 Zbožnou jednotu, jejíž členové měli pomáhat nejen salesiánskému dílu, nýbrž měli býti k všeobecnému prospěchu Církve i vlasti. Don Bosko říkal: »Přijde doba, kdy jméno spolupracovník salesiánský bude znamenat tolik, jako opravdový katolík.« — Jméno volného sdružení spolupracovníků Boskových bylo několikrát změněno, od roku 1876 se ustálil název »Cooperatori salesiani — spolupracovníci salesiánští.«

Don Rua, který byl svědkem vzniku a vývoje této volné organizace, popisuje ji takto: »Zakládaje zbožnou jednotu salesiánských spolupracovníků, toužil Don Bosko především projevit vděčnost dobrodincům svých podniků a učinit je účastnými všech duchovních dober kongregace sv. Františka Saleského. Potom bylo jeho cílem, aby povzbuzoval své spolupracovníky k vytrvalé podpoře svých podniků, a aby si získal dobrodince nové. Spolupracovníci salesiánští měli podle Dona Boska být současně i spolupracovníky svého faráře a tím i biskupa, a potom oddanými a poslušnými dětmi sv. Otce. Don Bosko nařídil, že rozeným předsedou jeho spolupracovníků má býti v každé farnosti farář, který může jejich služeb použít nejen pro účely salesiánské, nýbrž i pro účely své farnosti. V každé diecési, kde je jistý počet salesiánských spolupracovníků, bude požádán biskup, aby ustanovil schopného a důvěry biskupovy požívajícího duchovního za ředitele všech předsedů farních. Takto zřízená jednota se velmi rozšířila nejen v Itálii, nýbrž i ve Francii, v Rakousku, v Polsku a v jiných státech evropských, ano i v jiných světadílech, zvláště v Americe. Myslím, že se nemýlím, tvrdím-li, že při smrti Dona Boska bylo salesiánských spolupracovníků na 80 tisíc.« I v naší vlasti je již mnoho a mnoho

spolupracovníků salesiánských. Bez nich by nebylo možno ani pomyslit na rozkvět, k jakému salesiáni u nás spějí.

Zevnějším poutem salesiánských spolupracovníků je »Bollettino salesiano — Věstník salesiánský«. Tento měsíčník, poslední tiskový podnik Boskův, podává spolupracovníkům zprávy o všem, co důležitého se v salesiánských ústavách děje. Po prvé vyšel r. 1877 po italsku, potom začal vycházet i v jiných řečích: francouzsky, španělsky, německy, anglicky, polsky, slovinsky a jinak. Od roku 1930 vychází i česky. Vychází jednou měsíčně v Salesiánském ústavě v Mor. Ostravě pod názvem: Věstník čes. salesiánského díla.

Příkladu Dona Boska následovaly pak i jiné řády a kongregace a vydávaly své věstníky, aby se vědělo o jejich práci. Ano i četné farní úřady považují za velkou pomoc své pastorační činnosti, když se jim podařilo založit a udržet farní věstník.

Věstník salesiánský si však pösud zachoval svou přednost, že se posílá všem spolupracovníkům a dobrodincům zdarma. Má své čtenáře poučovat o salesiánském díle a má budit jejich dobročinnost — dobrovolnou.

Činnost salesiánských spolupracovníků je velmi pestrá. Jedni spolupracují modlitbou, jiní almužnou. Někdo může spolupracovat svým vlivem společenským a svou přímluvou, jiný aspoň radostí z díla a uznáním jeho nesmírné důležitosti. Někdo slovem, jiný perem, jak komu Pán Bůh dal. I nemocní, kteří se nemohou bolestí ani pohnout, i dosužovaní a utrápení, mohou býti velmi platnými spolupracovníky sv. Jana Boska, když svá utrpení obětují oddaně do vůle Boží za požehnání salesiánského díla.

Nejmodernější třetí řád chtěl Don Bosko přivtělit do své řeholní rodiny, jako k celku patřící část salesiánské kongregace. Ve stanovách jednala celá kapitola o externích členech společnosti. V Římě však poručili kapitolu škrtnout, teprve v r. 1876 byla i tato kapitola uznána a schválena. Salesiánských spolupracovníků čítá se na čtyři sta tisíc. Jsou požehnáním díla salesiánského, a mnohonásobné požehnání Boží jest jich odplatou již na tomto světě.

*

Dílo Boskovo nerostlo jen do šířky, nýbrž i do hloubky. Ačkoli do Říma byly posílány stížnosti na plýtkost a povrchnost, které prý jsou v ústavech Boskových doma, vyrostlo z rodiny Boskovy mnoho duší velmi dokonalých a svatých. Svatořečen je již zakladatel díla, sv. Jan Bosko. Projednávají se blahořečení Dona Ruy, prvního nástupce Boskova, Dominika Savia, oblíbeného žáka Boskova, knížete Augustina Czartoryského a kněze Beltramiho, vesměs mladistvých salesiánů. Blahořečena byla Marie Mazzarelová, první představená Dcer Panny Marie Pomocnice, a projednává se blahořečení sestry Terezie Valsé-Pantellini. Ze spolupracovnic salesiánských čeká blahořečení Dona Dorota de Chopitea, vznešená dáma španělská, vzorná manželka a matka pěti dětí, která uměla spojit život ve světě s nejdokonalejším životem křesťanským.

STAVITEL CHRÁMŮ.

Dílo Dona Boska rostlo. Valdocká oratoř se rozšiřovala o křídla nových budov a počet chovanců se množil. Kolem roku 1860 bylo chovanců, bydlících v oratoři, na 400. Kostel sv. Františka Saleského, vystavěný místo kaple-kůlny u Pinardů, byl již malý. Při nedělní ranní mši svaté, zvané sedmé, bylo tam k zalknutí. Tísnilo se tam nejen Boskovi chovanci, nýbrž i lidé ze sousedství. V rozsáhlé čtvrti valdocké, jejíž domy byly tehdy rozházeny po širé pláni, bylo o náboženské potřeby lidu málo postaráno. Na severu byla farnost sv. Donata, na jihu farnost předměstí dorského. Oba farní kostely byly od sebe 3 km vzdáleny a byly malé; vměstnalo se do nich asi 1500 lidí. Pak tam byla kaple v ústavě Cottolengově a kostel sv. Františka Saleského u salesiánů. Čtvrť valdocká rostla a rostla, obyvatelstva přibývalo, potřeba velkého kostela byla zřejmější a zřejmější.

Don Bosko snil už dávno o stavbě nového kostela, ponoukala jej k stavbě i vděčnost k Marii Panně, která již tolik let osvětlovala Boskovu cestu; podpírala jej v jeho práci a pomáhala mu v jeho nových podnicích.

6. prosince 1862 zpovídal Don Bosko své chovance v kostele sv. Františka Saleského až do 11 hodin v noci. Teprv potom šel s Donem Alberou povečeřet trochu polenty. Byl neobyčejně unaven a zamýšlen. Najednou se ozval a pravil k Donu Alberovi: »Dnes jsem tak divně zpovídal, že ke konci jsem nevěděl, co mi hoši povídají a co povídám jim. Neustále mi hlavou kroužila myšlenka: Kdy postavíme větší kostel, zasvěcený Panně Marii Pomocnici? Náš kostel je velmi úzký, hoši se tísní a lidé ze sousedství nemají už místa. Víím, že je to podnik těžký a že nemám peněz. Ale málo platné! Jestli Pán Bůh kostel chce mít, kostel bude.«

Dva dny poté, o svátku Neposkvrněného Početí, po nešporách rozmlouval Don Bosko s Cagliem: » Jsem spokojen, slavnost se vydařila. Na svátek Neposkvrněného Početí jsme otevřeli většinu svých podniků, ale nyní si Panna Maria přeje, abychom ji uctili pod názvem Pomocnice. Doby jsou zlé, jsme odkázáni jediné na její mocnou ochranu, aby nám pomáhala zachovat a hájit svatou víru. Pod názvem Pomocnice chci jí ke cti postavit chrám. A uhodni, z jakého důvodu ještě?«

»Bude to mateřský kostel naší kongregace, středisko veškeré blahodárné činnosti vašich synů ve prospěch mládeže.«

»Uhodls, naše Panna Maria Pomocnice bude zakladatelkou a ustavičnou udržovatelkou našich podniků.«

»Kdepak postavíte nový kostel?« otázal se klerik Anfossi.

»Zde, úplně na blízku před kaplí sv. Františka Saleského.«

A Don Bosko zamávnul ze široka rukou, označuje velkou stavební plochu před sebou.

»A jak budeme chodívat z kostela domů, když kostel bude až za silnicí della Giardiniera?«

»Silnice se zruší, vedle kostela bude prodloužena třída Cottolengova a kostel bude s našimi budovami tvořit velký celek «

»Bude veliký?«

»Ovšemže veliký, sem budou putovat lidé se všech stran, aby uctili Pannu Marii Pomocnici.«

»Ale peníze?«

»Panna Maria si kostel přeje a postará se i o náklad.«

Za šest roků potom světil arcibiskup Riccardi nový velechrám, ke kterému o svátku Panny Marie Pomocnice, 24. května, putují nesčetné zástupy poutníků uctít vděčně Pannu Marii Pomocnici.

Chrám slohu renesančního zakrývá plochu 12000 m čtverečních. S kopule, vysoké 60 m, rozhlíží se vůkol obrovská socha Panny Marie Pomocnice. Po stranách jsou čtyři boční kaple, jiné dvě uzavírají oba konce příčné lodi. Za hlavním oltářem je okrouhlý chór se třemi oltáři. U hlavního vchodu je tribuna s varhanami pro tři sta zpěváků.

V poslední době nestačil už pro nával věřících ani tento velechrám a musel býti rozšířen. Ale když se Don Bosko tehdy vytasil s plánem kostela tak prostranného, kroutili lidé zase hlavami, jestli se Don Bosko nezbláznil. Smáli se, pro koho prý se toliký kostel staví, a peklo se všemi silami bránilo proti stavbě. Valdocco se svou pověstnou krčmou bývalo v soboty a neděle

dostaveníčkem kdekteré spodiny. Kdejaké darebáctvo mělo tam volné pole. Čtvrt rostla a stala se za dvacet pět let rozsáhlým předměstím, obydleným tisíci a tisíci dělnického lidu. Kostel se měl státi dostaveníčkem milionů poutníků ze všech koutů světa, pevností rozšiřujícího se dobra proti uhnízděnému zlu. Jak mohl satan klidně přihlížet k podniku, kazícímu jeho žeň v duších? Don Bosko, jako stavitel chrámu, prošel opravdu Kalvarií. Kdo stavěl kdy chrám, dosvědčí, že málokdo na světě zažije tolik soužení a překážek, jako stavitelé chrámu.

Na první překážku narazil Don Bosko hned při koupi stavebního místa. Pozemek, na kterém mínil stavět, patřil kdysi Donu Boskovi. Koupil jej lacino, ale v dobách nouze jej pod cenou prodal, aby uspokojil četné věřitele. Postoupil jej tehdy svému příteli Rosminimu, věhlasnému italskému filosofu a zakladateli kongregace rosminiánské. Po smrti Rosminiově stal se pozemek majetkem jeho kongregace. Rosminiáni pozemku nepotřebovali, byli by jej rádi prodali, ale kdoví proč, dali svému právnímu zástupci podmínku, že smí pozemek prodat komukoli, jen ne Donu Boskovi. Musil si tedy Don Bosko vyhledat třetí osobu, která pozemek koupila a jemu pak prodala.

S hotovým plánem ubíral se pak Don Bosko na městskou radnici a žádal o povolení k stavbě. Na plánu byl nápis: Kostel Panny Marie Pomocnice. Městský architekt potřásl hlavou a mínil, že takový název zavání politikou a pobožnůstkářstvím, je prý nevhodný a nepřipustný. Zasvětil totiž papež Pius VII., navraceje se 24. května 1814 do Říma ze zajetí napoleonského, ten den Panně Marii Pomocnici. Turinským pánům vyčítalo svědomí nejeden proticírkevní čin, na př. různá protipapežská běsnění, vypuzení arcibiskupovo, a proto podezřívali, že by v novém kostele mohli katolíci vzývat Pomocnici křesťanů, aby překazila všechny svobodomyslné záměry, Piemontem a Itálií tehdy zmítající. Don Bosko zadal tedy žádost o stavbu bez označení budoucího názvu, a stavba byla povolena.

Hned v roce 1863 začalo se pracovat. Protože Don Bosko chtěl pod kostelem mít různé místnosti k účelům ústavním, bylo třeba vykopat a odvézt spousty hlíny do hloubky půl třetího metru na prostranství 1200 m². Za stavební místo a za desky, jež měly sloužit za palisády do základů, vydal se Don Bosko ze všech peněz, jež na kostel měl. Bylo jich 4000 lir. Když dělníci přišli s krompáči kopat hlínu, neměl ústavní hospodář v kapse ani soldu. »Nemám dnes ani na poštovné,« pravil Donu Boskovi.

Ale Don Bosko odvětil: »I kdyby, začali jsme už nějaký podnik s penězi v kapse? Musíme dílo svěřit Boží Prozřetelnosti.«

Hlína byla odkopána, měly se klást základy. Tu objevil stavitel, že stavební místo je naplaveninou, že bude třeba razit pod základy piloty. Náklad na pětimetrové piloty znamenal vydání, na které dříve nikdo nemyslel. V roce 1864 byly základy hotovy, mělo se začít se zdivem. Podnikatel Buzzetti žádal o nějakou částku předem, aby mohl vyplácet dělníky. Don Bosko se usmál: »Držte, vsypu vám do rukou všechno své jmění.« Otevřel peněženku a vytřepal z ní do rukou překvapeného podnikatele všeho všudy osm soldů. »Nebojte se však nic, peníze dostanete, Panna Maria nám je dodá. Já jsem jen jejím pokladníkem, uvidíte.«

Důvěru Boskovu, že stavba nádherného chrámu se zdaří, posiloval zvláštní sen.

Už kdysi dávno se mu ve snách zdálo, že jej Panna Maria vybízela, aby se ujal opuštěné a zpustlé mládeže. Sny se opakovaly.

»Nemám místnosti,« namítal Don Bosko.

»Zde je místnost, jen se podívej,« povzbuzovala Panna Maria.

»Ale vždyť je to jen louka.«

»A Paní mě zavedla kousek dál na sever,« vypravuje Don Bosko, »a pravila: Dívej se. Uviděl jsem nízkou kapli, malý dvůr a plno hochů. Potom mi ukázala Paní kostel větší a vedle něho dům. Vzala mě pak za ruku, vedla několik kroků dál a pravila: »Zde na tomto místě byli umučeni tři vojínové thebejské legie, Solutor, Adventor a Octavius. Přeji si, aby zde byl Bůh zvláště uctíván. — V tom okamžiku viděl jsem se obklopen množstvím hochů, minutu za minutou jejich počet rostl, a rostly i prostředky mých podniků. Viděl jsem ve snách, jak vyrůstá před mýma očima na mučeništi řečených vojínů veliký chrám, obklíčený řadami budov.«

Sen ten se zdál Donu Boskovi v roce 1846 a nevymizel mu z paměti. Naznačoval mu etapy jeho podniků, kapli u Pinardů, kostel sv. Františka Saleského s ústavem, a nyní budovaný kostel Panny Marie Pomocnice. Všechno, jak mu Paní ve snu předpovídala, se splňovalo. Don Bosko byl přesvědčen, že postaví i chrám Panny Marie Pomocnice.

Kostel se stavěl pět let. Kdoví, kolikrát byla stavba pro nedostatek peněz přerušena a začata. V roce 1867 psal Don Bosko příteli do Říma: »Měl jsem na stavbě čtyřicet zedníků, nyní

mám jen šest, a v pokladně ani groše.« Počítal, že stavba bude podle tehdejších poměrů asi za dvě stě tisíc lir, stála však přes jeden milion. Nejvíc stála kopule nad chrámem a Don Bosko se již rozmýšlel, nemá-li od stavby kopule upustit.

S dovolením vlády vypsál na stavbu kostela loterii. Tah losů však musel býti neustále odkládán, losy nebyly rozprodány. Tedy rozeslal Don Bosko všem ctitelům mariánským po celé Itálii letáky a žebal o milodary na stavbu. Žádal i městskou radu, aby mu udělila podíl z podpory, dávané na stavbu farních kostelů, ale byl odmítnut. Prosil u papeže, u královského dvora, zorganizoval úpisovou akci na jednu cihlu, na pytel cementu, na pilíř, na okno. V roce 1867 se vydal na cestu, proputoval severní a střední Itálii až do Říma, všude přednášel o svém díle a o nutnosti kostela, žebraje o milodary. Sebral velmi mnoho. Kterýsi šlechtic florentský slíbil zaplatit oltář svaté Anny a šest měděných svícňů, jiný šlechtic římský zaplatil dva oltáře boční a nádherný koberec. Vévodkyně Montmorency-Laval z Turina dala na své útraty namalovat obraz Panny Marie Pomocnice nad hlavní oltář.

Don Bosko uměl své dobrodince hledat a burcovat. Napsal kdysi markýzi Fassatimu: »Zdivo našeho kostela dosahuje již výše dvou metrů, staveniště se jen hemží. Ale jako bych slyšel již otázku paní markýzy: A jak vysoko je v pokladně? Škoda mluvit, po jejím odjezdu se obsah pokladny hned zeschl. Doufám však, že dobrotivý Pán Bůh, jenž nám až dosud tak očiividně pomáhal, nedopustí, abychom musili stavbu přerušit.«

Jiný dopis napsal Don Bosko hraběnce Calloriové: »Socha Panny Marie, jež má býti postavena na kopuli, bude dražší, než jsme mysli. Bude měděná, čtyři metry vysoká a velmi pečlivě vypracovaná. Bude, počítám, asi za dvanáct tisíc lir. Jistá dáma slíbila zaplatit osm tisíc. Nežádám, abyste zaplatila ostatek, ale aspoň . . . aspoň by mohla Panna Maria spustit nám déšť tolika dvacetilir, jak jste nedávno vy jej spustila.«

*

Panna Maria pomáhala Donu Boskovi tak podivuhodně ve stavbě kostela, že mohl Don Bosko směle říkat: »Není tu kamene, který by nedosvědčoval přízeň Panny Marie Pomocnice, nám projevovanou.«

Stůjtez zde aspoň některé příklady, vybrané z nespočetných

jiných. Dávný přítel Boskův, senátor Cotta z Turina, onemocněl na smrt. Měl již 83 léta. Don Bosko jej navštívil.

»Tak, tak, Done Bosko, jsem u konce,« zašeptal nemocný, »za nějakou chvíli budu na věčnosti.«

»Ó ne, ne,« odvětil Don Bosko. »Panna Maria vás potřebuje ještě na světě pro dokončení jejího kostela.«

»Kéž bych vám mohl pomáhat, ale vidíte, není už naděje.«

»A co dáte Panně Marii, když vám vrátí zdraví?«

»Budu vám dávat, budu vám dávat, no, řekněme, půl roku po dvou tisících měsíčně.«

»Dobře, jakmile se vrátím domů, řeknu svým hochům, aby vám vymodlili milost uzdravení. Jen důvěřujte! S Bohem!«

Tři dny potom psal Don Bosko ve svém pokojíku nějaký dopis. Pohlédne ke dveřím, nevěda, má-li svým očím věřit, nebo ne. Ve dveřích stál senátor Cotta, usmíval se radostně a přinášel osobně první slíbenou splátku. Žil ještě tři léta, a pomáhal až do smrti Donu Boskovi v jeho podnicích.

Dne 16. listopadu 1866 večer měl Don Bosko vyplatit podnikatelům čtyři tisíce lir. Neměl ani soldu. Hned ráno poslal ústavního hospodáře Dona Ruu a několik jiných spolupracovníků do města shánět peníze. Bůhví, kolik ulic prošli, do kolika schodišť stoupali, kde všude zaklepali. K jedenácté hodině se vrátili, přinášejíce však jen jeden tisíc. Víc sehnat se jim nepodařilo.

Bosko se usmál a řekl: »Po obědě půjdu sehnat další tři tisíce.«

O jedné hodině vzal klobouk a šel do města. Chodil bez cíle ulicemi, doufaje v Boží Prozřetelnost. Došel až k hlavnímu nádraží a zastavil se, jak by přemýšlel, kam teď. Tu přiběhne k němu lokaj v livreji a táže se: »Důstojnosti, nejste Don Bosko?«

»Ano, čím vám mohu posloužit?«

»Můj pán mě poslal vás poprosit, abyste k němu hned přišel.«

»Půjdu, je tam daleko?«

»Ne, zde na rohu ulice.«

»Ten palác patří vašemu pánu?«

»Ovšem, náš pán je ohromně bohatý. Vy prý stavíte kostel, náš pán by vám mohl poskytnouti i pomoc.«

Sluha zavedl Dona Boska do velmi krásného pokoje. Tam ležel nemocen obstarožný pán a byl velmi rád, že se Dona Boska dočkal.

»Můj předrahý velebný pane, potřebuji velice vašich modliteb. Rád bych ještě okřál, musíte mě postavit na nohy.«

»Jste už dávno nemocen?«

»Ležím už tři roky, trpím, a nemohu se ani hnout. Lékaři mi nedávají už ani nejmenší naděje. Kdyby se mi aspoň trochu ulevilo, obětoval bych rád něco pro vaše podniky.«

»To se mi právě hodí! Potřebujeme dnes do večera tři tisíce lir na kostel Panny Marie Pomocnice.«

»Tři tisíce? Na tolik si, důstojný pane, nemyslete. Tak několik set bych dal, ale tři tisíce, kdepak!«

»Je to moc?« odvětil Don Bosko. »Tedy nechme řeči.« Usednuv vedle nemocného, začal klidně navazovat řeč o politice...

»Důstojný pane, to mě nezajímá, mně jde o uzdravení.«

»O uzdravení? Už jsem vám řekl, jak se můžete uzdravit, a zamítl jste.«

»Vždyť chcete tři tisíce lir!«

»Trvám na nich!«

»Vymodlete mi aspoň nějakou úlevu v mém utrpení a buďte ujištěn, že na vás na konci roku nezapomenu.«

»Až na konci roku? Nechápete, pane, jak nutně potřebujeme této sumy dnes večer.«

»Dnes večer, dnes večer. Snad si nemyslíte, že člověk má tři tisíce doma. Musil bych do banky a podepsat plno stvrzenek.«

»A proč byste nemohl jít do banky?«

»Človče, tropíte si ze mne žerty? Tři roky jsem neslezl s lůžka, jak bych mohl jít do banky?«

»U Pána Boha a u Panny Marie Pomocnice není nic nemožného.«

A Don Bosko poručil, aby se všichni domácí sešli k nemocnému. Sběhlo se jich do pokoje na třicet. Požádal je, aby se s ním pomodlili k Velebné Svátosti a k Panně Marii Pomocnici. Sám hned modlitby předříkával. Pomodliv se, poručil, aby donesli nemocnému šaty.

»Šaty? Milostpán už nemá šatů,« upřímně vyznali domácí. »Leží už tři roky, kdepak jsou jeho šaty!«

»Tedy utíkejte mi hned šaty koupit. Poslechněte ve všem důstojného pána,« netrpělivě zakřikl nemocný.

V tu chvíli vstoupil do pokoje lékař. Zůstal nad Boskovými rozkazy jako zkoprnlý, nechtěje dovolit nemocnému s lůžka.

Zatím donesli nějaké šaty, nemocný slezl snadno s lůžka, oblekl se a procházel k úžasu všech přítomných světnic. »Hned

zapřáhněte,« poručil, »a než bude zapřaženo, připravte mi dobrou svačinu.«

Za několik minut pojedl bývalý nemocný s chutí, jaké už dávno a dávno neměl. Po svačině plný radosti sešel se schodů ke kočáru, odmítaje jakoukoliv pomoc, zajel do banky a přinesl Donu Boskovi tři tisíce lir.

»Jsem zdrav, úplně zdrav,« vyprávěl všem vykrátý pán, nevěda, jak Donu Boskovi poděkovat.

»Vytáhl jste z banky tři tisíce a Panna Maria vytáhla vás z lože, ne já,« odpověděl na díky Don Bosko.

V září 1866 bylo zdívo kostela dokončeno. Ještě několik přitesaných kamenů scházelo a mohutná kopule byla hotova. Don Bosko uspořádal zvláštní slavnost. Nevinné dítě mělo zapustit do vrcholu klenby poslední kámen, svorník. Zástupy věřících, přátel a mládeže sešly se krásného zářijového večera k slavnosti uzavření klenby kopule. Ani nedutajíce, hleděli všichni na Dona Boska, jak pomalu a opatrně vystupuje nahoru na kopuli po železných žebřících, a před ním jako veverka se vyšplhává malý Emanuel Fassati, hošík velkého dobrodince Boskova, markýze Fassatiho a jeho manželky hr. de Maistrovy. A když se oba dva, Don Bosko a hošík, nakláněli nad posledním malým otvorem klenby a zapouštěli do otvoru svorník, zazněly zdola nepopsatelný tleskot a volání slávy, dosvědčující nesmírnou radost shromážděných nad dokončeným dílem.

Ještě dva roky trvala vnitřní úprava chrámová a dne 9. června 1868 přijel do Valdocca arcibiskup Riccardi posvětit chrám, zbudovaný ke cti Panny Marie Pomocnice. Když se po vykonané první části obřadů, asi k desáté hodině kostel otevřel, byl v několika minutách do posledního koutu naplněn lidem. Arcibiskup Riccardi sloužil v kostele první slavnou mši svatou, po něm sloužil Don Bosko potichu druhou. Ústavem se po celý den ozývaly zpěv a hudba, všude se tísnilo plno hochů, přišli sem i hoši ze salesiánských ústavů v Lanzu a Mirabellu. Večer bylo osvětlení kostela a ústavu. Nikde vůkol nebylo tmavého okna, vše zářilo světlem. Větec světél ozařoval i sochu Panny Marie, vztyčenou nad kopulí. Nejstarší z chovanců Boskových byli jako v Jiříkově vidění. »Done Bosko,« pravili, »už před dvaceti lety jste nám ukazoval k tomu místu, kde nyní stojí socha, říkáte: Chlapci, vidíte ji ozařenou světlem, vidíte sochu Panny Marie? Neviděli jsme tehdy nic, nic tam nebylo, Done Bosko, váš sen je skutkem!«

»Ano, ano,« odpověděl Don Bosko, »co jsem tehdy viděl v du-
chu, vidíte dnes ve skutečnosti. Ó, Panno Maria, jak nás máš
ráda!«

*

Severnímu předměstí turinskému Valdoccu se tehdy hodně podobala nynější jižní část města mezi nádražím a Pádem. Činžáky a útulné vily již začínaly pomalu tvořit nádherné korso Vittorio Emanuele a jiné třídy, ale jinak stála na pustém prostranství mezi městem a Pádem jen sem tam nějaká budova. Bydlily tam a měly svá skladiště většinou turinské pradleny. Vždyť řeka byla blízko, břehy nízké a všude plno místa na sušení prádla. Ovšemže se tam jen hemžilo, zvláště v létě, mládeží, koupající se v Pádu, vyhřívací se na slunci a vyvádějící kousky, až vlasy vstávaly. Obecní strážníci tam měli daleko a zkušenosti s mladými turinskými pobudy je tuze do těch míst nevábily.

Don Bosko postřehl brzo, že jak vznikající nová čtvrť, tak i její uličníci budou vděčným polem práce salesiánské, a proto založil tam již roku 1847 útulnu mládeže, zasvěcenou sv. Aloisu z Gonzagů. Útulnu řídil Don Borel, Don Murialdo a později Don Rua.

Vznikající městské čtvrti všimli si i valdenští. Zakoupili si v tehdejší Platanové ulici, na nynějším krásném korsu, pozemky, vystavěli svůj sbor, školu a pekárnu. Katolického kostela nebylo v těch místech daleko široko nikde, bylo tedy velké nebezpečí, že vznikající čtvrť se brzo stane kořistí valdenských. Don Bosko, sotva byl hotov s chrámem Panny Marie Pomocnice, zabýval se už plánem, postavit v sousedství valdenského sboru kostel katolický.

Osm let však trvalo, než se Donu Boskovi podařilo koupit stavební místo. Valdenští větrili Boskův úmysl a skupili vhodná stavební místa. Donu Boskovi scházelo již jen na 400 m² plochy k postavení kostela, aby kostel byl dosti prostranný a stál ve stavební čáře. Kousek potřebného stavebního místa náležel však občanu vyznání valdenského, jenž žádal za pozemek cenu šestkrát vyšší, rovných 130 tisíc lir. Don Bosko zažádal, po několikaletém marném vyjednávání, u ministerstva veřejných prací, aby pozemek byl vyvlastněn, ježto jde o stavbu kostela všeobecně užitečného. Žádost ležela dva roky nevyřízena. Končně 6. února 1876 byla stavba kostela královským dekretem

prohlášena za všeobecně užitečnou a občan valdenský byl donucen prodati pozemek za 23.000 lir. Rozdurděný občan navozil na sporný pozemek hromady kamení a žádal, aby mu povolili odklad, až kamení odveze. Bylo zase třeba soudních sporů a komisí. Konečně 14. srpna 1878 posvětil generální vikář turinský základní kámen nového kostela.

Nový kostel, šedesát metrů dlouhý a dvacet dva metry široký, vystavěný ve slohu románsko-lombardském, náleží k nejkrásnějším kostelům turinským. Stavbu umožnili četní dobrodincové, povzbuzovaní k milodarům věstníkem salesiánským. K dobrodincům náležel zvláště Pius IX., který, třebaž byl tehdy ve velké peněžní tísní, poslal Donu Boskovi dva tisíce lir a povzbuzoval ho k stavbě. »Budujte jen dál,« psal papež Donu Boskovi, »požehnání Boží vás nemine.«

Don Bosko považoval slova papežova za nový důkaz papežovy blahovůle a lásky, kterou od Pia IX. již tolikrát byl zahrnut, a zasvětil nový kostel papežovu křestnímu patronu, sv. Janu Evangelistovi. Od milánského sochaře Gonfalonieriho dal vytesat z bílého kararského mramoru krásnou sochu právě zemřelého Pia IX. a umístil ji při vchodu v kostele. Don Bosko považoval nový kostel za pomník vděčnosti k Piu IX., který téměř třicet let držel nad Donem Boskem a jeho dílem svou ochrannou ruku, a vše salesiánské podporoval. Dne 24. října 1882 byl nový kostel posvěcen od turinského arcibiskupa Gastaldiho a odevzdán veřejnosti. Náklad stavby byl rozpočten na 500.000 lir, rozpočet byl však o víc než jednou tolik překročen. Ale dobro, které se za ta léta z kostela rozšířilo a rozšiřuje podnes, spořádaný život křesťanský, je mnohonásobným úrokem z milionu, který dobrodinci na stavbu kostela naskládali.

*

Krátce před smrtí Pia IX. ustavil se v Římě výbor pro postavení kostela Božského Srdce na Eskvilině. Do té doby nebylo ještě v Římě chrámu ke cti Božského Srdce, a mimo to rostla a rostla neustále římská předměstí, vzdálená víc a víc od chrámů dosavadních. Zvláště u hlavního nádraží Termini vyrůstala nová dělnická čtvrť, obydlená ani ne Římany, nýbrž dělníky z Piemontu, z Ligurie, z Benátska, z Lombardie a kdoví odkud. Byli mezi nimi i hodní, svědomití katolíci, ale žilo tam i mnoho lidí vlažných, víře odcizených, mnoho protestantů, ano i fana-

tičtí mohamedáni. Sem tam bylo vidět protestantskou modlitebnu, ale katolického kostela na širém okolí mezi basilikou Panny Marie Sněžné a chrámem sv. Vavřince za hradbami nikde. A bez kostela by byla nová římská čtvrt brzo zdivočela. Proto koupil již Pius IX. k stavbě nového kostela Božského Srdce pozemek nedaleko nádraží Termini, na místě opravdu nejohroženějším a nejvhodnějším.

Piův nástupce, Lev XIII., který jako arcibiskup v Perugii, první ze všech biskupů italských zasvětil svou diecési Božskému Srdci, ujal se nadšeně záměru Piova a nařídil kardinálu vikáři Monacu La Valettovi, aby se o stavbu kostela staral. Kardinál se vynasnažil všemožně. Poprosil zvláštním oběžníkem biskupy všeho katolického světa o peněžitou pomoc pro stavbu kostela Božského Srdce ve středu křesťanstva, v Římě, a to k uctění světlé památky zemřelého Pia IX. Se všech stran došly sbírky milodarů na nový chrám a dne 17. srpna 1879 byl posvěcen a položen základní kámen nového chrámu. Sotva se však začly kopat základy, ukázalo se, že staveniště je hluboko podkopáno dávnými štolami z dob, kdy se tam dobývalo kaolinu, a bylo třeba kopati hluboko až 18 metrů, aby základy chrámu stály pevně. Když byly vykopány základy, byl výbor pro stavbu chrámu hotov i s penězi.

Lev XIII. byl všecek nešťasten. »Škoda, přeškoda,« pravil po kterémsi konsistoři kardinálům, »že stavba kostela uvázla. Jde o slávu Boží, o čest svaté Stolice, o duchovní dobro tolika duší, a nemůžeme s místa.«

»Svatosti, poradil bych vám, jak si pomoci,« ozval se kardinál Alimonda.

»Jak? Radťte!«

»Svěřte podnik Donu Boskovi, on to dokáže.«

»A přijme ten úkol?«

»Znám jej dobře, vaše přání bude mu rozkazem.«

Náhodou byl Don Bosko právě v Římě. Přijel se poradit s papežem o nesnázích svých prvních misionářů v Patagonii. Dne 5. dubna 1880 byl u papežské soukromé audience. Po vyřízení záležitostí salesiánských otázel se ho Lev XIII., jestli by vzal na sebe úkol, postavit kostel Božského Srdce v Římě. Hned však dodal: »Ale peněz vám dáti nemohu, víte, že nemám.«

»Vaše Svatosti, nežádám po vás peníze, žádám po vás jediné vaše požehnání a všechny duchovní výsady, které ráčíte dáti

mi a všem, kdo se přičiní, aby Božské Srdce mělo chrám v hlavním městě katolického světa. Jestliže Vaše Svatost dovolí, vystavím vedle kostela i sváteční oratoř s rozsáhlou útulnou, kam budou chodit do škol a do učení řemeslům i hoši, kterými se ona čtvrt jen hemží.«

»Rád, rád žehnám vám a všem vašim spolupracovníkům,« odpověděl papež, a poslal Dona Boska ke kardinálu vikárovi pro další pokyny.

Po návratu z Říma svolal Don Bosko svou generální radu a vyložil jí přání papežovo. Hovořilo se dlouho a dlouho. Všech šest radních upozorňovalo Dona Boska, že je už unaven, co chvíle nemocen, že je už i stár na zdolání díla tak obrovského. Není ještě úplně zaplacen kostel sv. Jana v Turině, kongregace je zatížena dluhy, stavějí se současně nové kostely a ústavy v Torrione u Bordighery, v Marseilli, v Santa Rose v Americe, v Paříži, v Nizze, ve Spezii, stavba kostela římského by Dona Boska zničila. — Don Bosko dal hlasovat. Šest hlasů bylo proti stavbě, jeden pro stavbu. Don Bosko se usmál: »Hlasovali jste, milí synové, jak vám lidská opatrnost radila, jednali jste tedy správně. Ale věřte mi, budete-li hlasovat pro stavbu, ujišťuji vás, že Božské Srdce nám pošle potřebné peníze, zaplatí naše posavadní dluhy a ještě nám přidá krásný dárek do klína.« Boskova slova přesvědčila všech šest členů generální rady. Hlasovali znova a všechny hlasy byly pro stavbu.

Don Bosko přikoupil k posavadnímu římskému staveništi ještě 5500 čtverečních metrů pozemků a dal se do stavby. Potřeboval měsíčně 75.000 lir. Rozeslal znovu žádosti po všech biskupech, dopsal redaktorům všech katolických listů, a vylíčil jim vznik a potřebu podniku. Obešel římskou šlechtu a nasbíral u ní za několik dní náklad na 12 žulových sloupů, které měly podpírat klenbu budovy. Vypsal loterii o osmi tisících výher a sehnal veliké obnosy. Na podnět hr. Balba z Turina vyzval turinský kardinál italské katolíky, aby ke cti sv. Otce zaplatili fasadu nového kostela. Papež sám, když měl nějaké peníze, rád Dona Boska podporoval.

»Jakpak pokračují práce na novém kostele?« tázal se Lev XIII. Dona Boska při audienci 23. dubna 1883.

»Dobře, svatý Otče, máme 150 zedníků na stavbě. Dobří lidé nás podporují, ale vidím, že mě stavba na stará kolena už velmi zmáhá.«

»Zde máte,« pravil papež, podávaje Donu Boskovi pět tisíc

lir, »právě před chvílí jsem je dostal, nate.« — A své dary opětoval Lev XIII. ještě několikrát.

Ovšem nepršely dary tak husto. Stavba byla několikrát přerušena, a zase započata, až se sešly nějaké peníze. Roku 1883 byl kostel pod střechou, ale Don Bosko nevěděl si už rady, kam by se měl obrátit, aby sehnal obnosy na zařízení vnitřku. Napadlo jej, aby zajel do Francie na sbírku, vždyť Francie je světoznámá svou velkomyslností, ve Francii je kolébka úcty Božského Srdce.

P. Bellamy, francouzský salesián, Dona Boska zrazoval z cesty: »Jel byste tam v dobu velmi nevhodnou. Sbírá se na svatyni na Montmartru, tam je třeba milionů, sbírá se na vybudování, rychlé vybudování katolického školství, myslíte, že vám budou nyní Francouzové dávat i na římský kostel?«

»To znáte své krajany špatně,« odpověděl Don Bosko. »Francie, velká Francie má peníze na všechny potřeby, rozdává neustále a neúnavně. I nyní se ukáže velkomyslnou.«

Don Bosko do Francie jel a nezklamal se. Milodary stačily, aby byl kostel dokončen. Kdykoli se architekt anebo salesiáni, kteří nad stavbou kostela bděli, dotazovali Dona Boska na některé podrobnosti stavby, končival Don Bosko své dopisy slovy: »Nechť je kostel důstojným Božského Srdce a důstojným Říma.«

Krásný kostel na via Marsala je šedesát metrů dlouhý a třicet metrů široký. Je třílodní a je vystavěn ve slohu renesančním. Hlavní brána i dva pobočné vchody jsou vroubeny krásným kararským mramorem. Dvacet žulových sloupů s korintskými hlavicemi, každý sloup z jednoho kusu, podpírá klenbu a dělí chrám na tři lodi. Asi 150 fresek zdobí chrámové stěny. Jako hlavní oltář, tak je i šest bočních oltářů z vzácného barevného mramoru. Mramorová křtitelnice náleží k nejkrásnějším křtitelnicím římským. Po pravé straně u vchodu stojí v kostele majestátní socha Pia IX., věrná kopie sochy turinské, jenže tato je z mramoru parosského. Pravice papežova žehná, levice třímá listinu, schvalující kongregaci salesiánskou. Na podstavci sochy čtete: Papeži Piu IX., druhému otci salesiánskému, postavili synové.

Lepšího názvu si Pius IX. od salesiánů zasloužit nemohl, upřímněji nemohli salesiáni projevit jemu svou vděčnost.

Dne 14. května 1887 posvětil kardinál vikář Parocchi nový kostel. Don Bosko velmi naléhal, aby se se svěcením neotálelo: »Chcete-li, abych byl svěcení přítomen,« opakoval častěji, »za-

řidte svěcení před koncem května. Potom bude již velmi pozdě.«
Don Bosko chápal totiž, že jeho dny jsou sečteny.

K slavnosti svěcení dojel z Turina celý pěvecký sbor salesiánský. Don Bosko slzel radostí, patře na ukončené dílo, které již skoro půl století slouží duchovním potřebám dvaceti tisíc duší, obývajících novou čtvrt městskou za hlavním nádražím.

JASNOVIDEC.

Bylo už v této knize sem tam naznačeno, že Don Bosko měl již od devátého roku svého věku jakési styky se světem nadpřirozeným, odkud se mu dostávalo pokynů pro jeho činnost. Don Bosko byl nástrojem Božím, vyvoleným k určitému dílu, pověřeným zvláštním posláním, a Bůh mu dával světlo a sílu. Budoucnost odhalovala před ním svá tajemství, a svět pozemský uhýbal nejednou před silou Boskových modliteb. Don Bosko byl jasnovidcem a divotvorem.

Lidé, kteří znali Dona Boska osobně jako statného padesátníka, líčí jej takto: Byl vlídné kněžské tváře, byl prostý, velmi prostý, přívětivě se usmíval, čelo prozrazovalo bystrou inteligenci. Co však kdekoho upoutalo, byl Boskův pohled. Těch jeho očí! Zdálo se, že vás prohlédají, že se vám zavrtávají až do dna srdce. O svatém faráři arském se vyprávělo: Ten člověk má jiné oči než ostatní lidé. O Donu Boskovi říkali: Oči tohoto člověka vnikají do nepřístupna, Don Bosko pronikal tajemství srdcí, hloubky svědomí a nejskrytější myšlenky lidské, naznačoval lidem jejich budoucnost a hodinku smrti. Jako by v knize četl, vyprávěl o událostech, které se stanou zítra, pozítřku a tehdy a tehdy. Fakta, přísežně dosvědčená, nemožno vysvětlit přirozeně, vymykají se z možných schopností obyčejných smrtelníků. Vidět tu hned, že Bůh těmito úkazy potvrzoval Boskovo poslání na tomto světě.

Uvedeme jen několik zvláštních případů.

Kongregace salesiánská byla již založena. Jeden z mladých salesiánů, výtečný člověk, obíral se najednou myšlenkou, že Bůh jej volá do jiné řehole. Přišel se poradit s Donem Boskem, ale bylo vidět, že už je rozhodnut žádné rady neuposlechnout. Don Bosko vyslechl mladého salesiána a odpověděl krátce: »Běž, kam chceš! Jestli nejsi hloupý, vrátíš se.«

Mladík odešel tedy do jiné řehole. Za dvanáct roků jej představení propustili. Vlezlo mu něco do hlavy, a ne a ne poslouchat. Později vykřál a působil jako světský kněz velmi horlivě.

Don Bosko řídil duchovní cvičení pro turinské pány v exercičním domě u sv. Ignáce. Exercitanti se sešli do kostela na večerní modlitbu. Don Bosko předříkával, a to tak zbožně, že bylo milo poslouchat. Při druhém veršíku žalmu »Z hlubokosti« se najednou zastavil, pohlédl vzhůru a ohlédl se kostelem, jako by očima někoho provázel. Všichni hleděli udiveně, co je. Za dobrou minutu sklopil Don Bosko opět své oči a pokoušel se modlit dále. Ale nemohl. Zakoktal něco a míchal věty latinské s italskými. Po chvilce nechal všeho, přežehnal se a ukončil modlitbu.

Na druhý den obstoupili Dona Boska jeho klerikové a žertovali: »Don Bosko se už neumí ani modlit. Co se vám včera stalo, že jste přestal a potom vše pletl?«

Bosko zvědavým klerikům odpověděl: »Při slovech „Si iniquitates“ spatřil jsem vznášet se od oltáře dva plaménky. Na jednom bylo napsáno Smrt, na druhém Blud. Plaménky se nesly dozadu kostela, a zastavily se nad hlavami dvou pánů. Sledoval jsem je a hrůza mě obešla. Zním oba pány.«

Za nějakou dobu způsobil v Turině nesmírný rozruch turinský velkoobchodník a katolický předák svým odpadem k protestantství a brzo potom zemřel druhý účastník exercií u sv. Ignáce.

V roce 1855 jednou po obědě bavil se Don Bosko se skupinou svých dohlížitelů ústavních. Kolem něho seděli klerikové: Rua, Francesia, Cagliari, Trucchi a Anfossi. Najednou praví Don Bosko: »Jeden z vás bude kdysi biskupem. Bude z naší oratoře biskupů víc, ale ostatní nejsou tu přítomni.« — Dne 7. prosince 1884, tedy za 29 let, byl Cagliari posvěcen na biskupa. Byl prvním salesiánským biskupem.

Když se roku 1883 zastavil Don Bosko na své cestě Francií v Amiensu, přišlo k němu zbožné děvče poradit se, má-li vstoupit do kláštera nebo ne. Vyprávělo ze široka o všem, z čeho soudilo, že má řeholní povolání. Don Bosko děvče trpělivě vyslechl a radil: »Dceruško, vidím, že jste velmi opatrná. Zachovejte si velmi bděle svou opatrnost, a Pán Bůh kéž vás chrání. Na uskutečnění svého záměru budete čekat ještě dlouho, ale potom vstoupíte do řehole, založené v roce svého narození.« — Po dvanácti letech teprve bylo děvčeti možno odejít do kláš-

tera, a to k Malým sestrám Nanebevzetí Panny Marie, založeným r. 1864, kdy se ono děvče narodilo. Nikdy předtím Don Bosko děvče neviděl, ani nevěděl nic o jejím věku a o překážkách, které je tak dlouho zdržovaly od vstupu do řehole.

Dne 29. října 1882 sloužil Don Bosko mši sv. v kapli sv. Petra v chrámu Panny Marie Pomocnice v Turině. U mříže před oltářem modlil se vroucně neznámý mladík. Když po mši sv. sestupoval Don Bosko od oltáře s kalichem v rukou, zahlédl, jak od oltáře Panny Marie Pomocnice letí světélko a zastavuje se nad hlavou neznámého mladíka. Don Bosko zůstal státi, pozoruje zjev, a šel klidně do sakristie. Asi za půl hodiny stál Don Bosko se skupinou hochů na dvoře oratoře. Najednou spatřil blížít se k sobě neznámého mladíka z kostela. Překvapen běžel mu vstříc, přivítal jej francouzsky, mluvil s ním francouzsky, vedl jej do svého pokoje, a dlouho s ním rozmlouval. Kdo byl ten mladík? Jmenoval se Malan a stal se po letech salesiánským biskupem petrolinským v Brasílii a apoštolem indiánských kmenů státu Matto Grosso.

Salesiánu laikovi, Nasimu, který s P. Bolognou zakládal salesiánský ústav v Marseilli, pravil Don Bosko v únoru 1882, jakmile jej ráno Nasi oholil: »Čekáš možná na nějaké zpropitné. Počkej, dostaneš něco, nač by sis ani nepomyslel. Poslouchej: Buď ze všech sil svých k ruce P. Bologne. Budeš s ním téměř všude ve Francii, kde bude řídit několik našich domů. P. Bologna však ve Francii nezemře, přijde ukončit svůj život do Turina. Až uslyšíš, že P. Bologna zemřel, připravuj se, zemřeš brzo po něm.«

P. Bologna zemřel mrtvicí v Turině 4. ledna 1907. Za devět měsíců potom, 25. září, ranila mrtvice i na smrt se připravujícího Nasiho.

V roce 1853 slavilo se v Turině čtyřistaleté výročí památného zázraku s Velebnou Svátostí. Roku 1453 ukradli zloději v severním Piemontsku monstranci s Velebnou Svátostí. Když projížděli se svou kořistí Turinem, zastavil se mezek, na jehož hřbetě byly ukradené věci zabaleny, před městskou radnicí, a ani hni dál. Sv. Hostie se vznesla z monstrance do výše a zůstala jako bělostný motýl ve vzduchu. Na místo se sběhly zástupy lidu, přišel i biskup, a po vroucích modlitbách všeho množství snesla se sv. Hostie na patenu, již biskup držel v rukou. Na památku řečeného zázraku byl postaven překrásný kostel turinský ke cti Velebné Svátosti.

K jubileu vydal Don Bosko brožurku o Velebné Svátosti. Brožurka šla na dračku. Don Bosko potěšen úspěchem, pravil šestnáctiletému kleriku Ruovi: »Až se roku 1903 bude slavit deváté padesátiletí, vydáš brožurku ty, mne už tu nebude.«

»Ach, Done Bosko, do té doby si může i pro mne smrt přijít.«

»Nepřijde, ručím ti, že nepřijde, ale nezapomeň pak brožurku vydati.«

Uplynulo 15 let. Z klerika Ruy stal se Don Rua, pravá ruka Boskova. Po vysvěcení kostela Panny Marie Pomocnice byl Don Rua tak přepracován, že musil ulehnout. Nemoc se horšila a horšila, lékaři zjistili prudký zánět pobřišnice. Don Bosko právě někam odjel. Když se vrátil, už mu běželi naproti se smutnou zprávou, že Don Rua je smrtelně nemocen. Don Bosko vyslechl zprávu klidně, skoro nedbale. Nešel do nemocnice, nýbrž rovnou do kostela zpovídat hochy. Bylo už pozdě večer, když byl hotov se zpověďmi. Opět na něho naléhali, aby šel do nemocnice podívat se na Dona Ruu. Bosko poslouchal jak hluchý, a šel do jídelny něco pojíst. Pak šel do svého pokojíka uložit různé listiny, donesené z cesty, a teprve šel navštívit nemocného Dona Ruu.

»Ach, Done Bosko, nebojte se mi říci, jestli bije už má poslední hodina. Jsem připraven na všechno.«

»Můj drahý,« odvětil usmívaje se Don Bosko, »já nechci, víš přece, že nechci, abys zemřel. Máš ještě tuze mnoho práce vykonat.«

A Don Bosko nemocného požehnal.

Ráno po mši svaté přišel za nemocným opět. Potěšil ho a pobavil. Lékaři však nebylo do veselosti, pozbyl už veškeré naděje a také se Donu Boskovi se svými obavami netajil.

»Stav nemocného se možná ještě zhorší, pane doktore, ale Don Rua musí okřát, on má se mnou ještě mnoho práce vykonat. A co to tu máte?« ukazoval Don Bosko na stůl, kde stála nádobka se svatým olejem.

»Svatý olej k poslednímu pomazání, Done Bosko.«

»K poslednímu pomazání? A komu se bude udílet poslední pomazání?«

»No, Donu Ruovi.«

»Který hodný hoch na to vzpomněl?«

»Já,« ozval se Don Savio. »Kdybyste byl včera Dona Ruu viděl, bylo strach na něj se podívat, a pan doktor...«

»Lidé malé víry,« přerušil Savia Bosko. »Poslouchej, Done

Ruo, poslouchej a pamatuj si dobře, kdyby tě i vyhodili zde tím oknem, ujišťuji tě, že ty ještě nezemřeš.«

Don Rua žil ještě 42 roků. V roce 1903 vzpomněl si na Boskův rozkaz, že má vydati brožurku o Velebné Svátosti, což také učinil.

V roce 1862 těžce onemocněl klerik František Provera zánětem pohrudnice. Bylo s ním už velice zle, byl i zaopatřen sv. svátostmi. Don Bosko jej přišel po mši sv. navštívit.

»No, Františku, je ti líto, že odcházíš s tohoto světa? Chceš tu s námi ještě býti, anebo odebrat se na věčnost?«

»Já nevím, velebný pane, dejte mi do večera na rozmyšlenou.«

Don Bosko odešel a klerik uvažoval: Jsem přece hlupák, měl jsem Donu Boskovi říci, že chci do nebe. Don Bosko by mi byl nebe slíbil a byl jsem bez starosti.

Večer přišel Don Bosko zase. »Důstojný pane,« pravil nemocný, »rozhodl jsem se. Jestliže mi slíbíte, že přijdu do nebe, tedy raději zemru.«

»Už je, milý hochu, pozdě. Měl ses rozhodnout ráno. Františku, okřeješ, budeš nějakou dobu na světě, ale připrav se na velká utrpení.«

Nemocný okřál, ale otevřelo se mu potom několik ran na nohou. Stal se i knězem a vykonal mnoho dobra. Ale s ranami na nohou vytrpěl muka. Zemřel za 12 let roku 1874.

Don Bosko měl zvláštní dar Boží, předvídat smrt svých chovanců a připravit je pak na šťastnou cestu na věčnost.

Dne 25. ledna 1859 ukončil Don Bosko svou večerní promluvu slovy: »Buďme všichni připraveni na smrt, neboť do měsíce jeden z nás umře. Budu to já? Bude to někdo z vás? Bděme a modleme se.« Malý gymnasista Berardi přitulil se, odcházej spat, k Donu Boskovi, a tázal se: »Nemluvili jste to o mně? Zemru já?« Don Bosko hošíka pohládil a neodpověděl. Uplynulo čtrnáct dní, a nikdo neonemocněl. Večer 7. února otočil se však malý Berardi k svému spolužáku a pravil: »Podívej se, jakýsi ošklivý vrídek mi narostl na rtu. Snad to nebude nebezpečné. Víš, myslím neustále na slova Dona Boska, že do měsíce někdo z nás umře.« Po večerní přestávce stěžoval si Berardi zase spolužáku Pavlu Alberovi: »Hleď, jak mi ret opuchá.« V noci dostal synek horečku a ráno nemohl z lůžka. Don Bosko poslal okamžitě pro lékaře a lékař rozpoznal všeobecnou otravu krve, způsobenou píchnutím mouchy masařky. Nemocný byl na lékařův rozkaz hned převezen do nemocnice, kde druhého

dne skonal. Mezi předpovědí a jejím uskutečněním uplynulo šestnáct dní.

V únoru 1862 oznamovali Donu Boskovi klerikové Cagliari a jiný smrt kteréhosi žáka z oratoře. Don Bosko jim pravil: »Do dvou měsíců zemrou ještě dva.« Oba klerikové byli zvědaví na jména těch žáků. Don Bosko jim jména svěřil, dodávaje: »Neříkejte nikomu nic, ale prosím vás, bděte nad jejich chováním, nad jejich zbožností a nad jejich styky, aby se objevili dobře připraveni na soudě Božím.« Jména dotyčných žáků napsal Cagliari na proužek papíru, vložil proužek do obálky, zapečetil a svěřil do úschovy klerika hospodáře. Do dvou měsíců byli oba Donem Boskem jmenovaní hoši pohřbeni. Ještě po 47 letech se chvěl arcibiskup Cagliari při vzpomínce na hochy, jak běhali vesele dvorem, hráli, skákali, zpívali, netušíce, že brzo budou na věčnosti. Vzpomínal, jak zbledl klerik hospodář, když večer po druhém pohřbu rozpečetil Cagliariův lístek a četl na něm jména zemřelých hochů, napsaná před dvěma měsíci.

Dva roky později, 1864, svěřil Don Bosko ošetřovateli nemocných Mancardimu: »Do konce velikonočního postu zemrou dva z našich učňů: Tarditi a Palo. Všímej si jich a přičiň se ze všech sil, aby zemřeli šťastně.« — Svěřené tajemství napsal Mancardi na lístek, zapečetil do obálky a odevzdal představenému domu Donu Alasonattimu. Na obálku napsal: Předpověď Dona Boska. Otevřít po velikonocích 1864.

Velikonoce toho roku byly 27. března. Dne 26. února zemřel Palo a 12. března odešel na věčnost Tarditi.

Jindy byl Don Bosko s několika kleriky a hochy na Vignale u svého vzácného přítele hr. Calloriho. Kázal tam před plnickým farním kostelem o svém oblíbeném předmětu: Panna Maria, útočiště hříšníků. Po požehnání si vyšel s hochy na procházku. Najednou se zastavil, umkl v řeči, a pak vážně vybídl hochy: »Poklekněme a pomodleme se jeden Zdravas za jednoho z vašich kamarádů, který této noci zemře.« Hoši ustrnuli, a poslechli. Sotva povstali, povídá hoch Davico:

»To je prapodivný způsob zpříjemnění procházky.«

»Podívejme se na Davica, bojí se smrti,« prohodil Don Bosko.

»Nebojím se smrti, ale takové novinky nevzbuzují tuze chuti na jídlo.«

»Ujišťuji vás, že ten, který dnes v noci zemře, není mezi námi. V tuto chvíli vesele skotačí na dvoře oratoře, netuše, že za několik hodin bude před soudnou stolicí Boží.«

Po večerní modlitbě, konané v zámecké kapli, vybídl Don Bosko hochy: »Pomodleme se za svého přítele, který v oratoři umírá.« — Ráno po mši svaté připojil Don Bosko k obyčejným modlitbám úmysl: »Pomodleme se De profundis za vašeho kamaráda, jenž této noci zemřel.« Za nějakou chvíli přišla rychlá zpráva od Dona Alasonattiho, že v turinské oratoři zemřel náhle žák.

Téhož roku studoval v oratoři jistý Albert, jehož chování Dona Boska velmi znepokojovalo. Napřed náležel Albert k nejlepším chovancům, potom se však spřátelil s jistým Felixem a zkazil se. Byl slabé vůle a dával se svým darebným kamarádem Felixem svádět ke klukovinám kdovíjakého druhu. Don Bosko vše věděl a snažil se s hochem důvěrně promluvit, ale marně. Hoch se Donu Boskovi všude vyhýbal. Jednou se však přece potkali na schodech. »Proč mi, Alberte, ustavičně utíkáš?« tázal se Don Bosko. »Tobě je třeba dobré zpovědi, věř mi, a vyzpovídej se, co možná brzo.« — Hoch stál jak opařený a mlčel. »Alberte, dáváš mi košem? Poslyš tedy, budeš mě brzo hledat, ale nenajdeš mě. Pamatuj si to dobře.«

Tato rozmluva se udála koncem listopadu. — V předvečer obvyklé vzpomínky na šťastnou smrt odporoučel Don Bosko po večerní modlitbě hochům, aby druhého dne vzpomínku na šťastnou smrt co nejlépe vykonali, a připojil: »Do příští lednové vzpomínky jeden z vás zemře. Je tu přítomen. Stokrát jsem se snažil, abych se jeho duši přiblížil, ale nadarmo. Stojí si smutně. Přejde den, kdy mě bude hledat, ale nenajde. Dám mu však bez jeho vědomí anděla strážce, který bude střežit jeho duši. Připravujme se na dobrou smrt a bděme. Bude nyní svátek Neposkvrněného Početí, potom budou vánoce, máme příležitost své duše očistit. Kéž by onen hoch tak učinil, neboť, opakuji mu, při budoucí naší vzpomínce na dobrou smrt už mezi námi nebude.«

Na Alberta slova Boskova tuze nepůsobila. Myslil si: Don Bosko je prorok. Právě řekl, že anděl strážný mu dovede toho, který brzo umře. Nedám se prostě od nikoho k Donu Boskovi dovést a neumru. Po celý měsíc vyhýbal se Albert Donu Boskovi už zdaleka. Ke zpovědi nešel ani o svátku Neposkvrněného Početí, ani o vánocích. Felix jej od zpovědi zrazoval. Dne 30. prosince navštívila Dona Boska vévodkyně Montmorency-Lavalová. Přišla ho požádat, aby kázal při čtyřicetihodinové pobožnosti ve farním kostele v Borgu, kde měla zámek.

»Rád bych vám vyhověl, milostivá paní, ale tentokrát opravdu nemohu,« vymlouval se Don Bosko, »bude mě z vážných důvodů potřeblí doma.«

»Ale, Done Bosko, nejednáte správně. Já jsem vám ještě nic neodepřela a vy mě odmítáte. Zavřela jsem kdy tobolku, když jste přišel prosit o podporu pro své kluky?«

»Milostivá, pozítří máme měsíční vzpomínku na dobrou smrt, zpovídání hochů a společné svaté přijímání. Uznejte, že je mě třeba doma.«

Ale milá dáma stála na svém, její farníci se jí zdáli důležitější. Don Bosko musil v poslední den v roce do Borga. Odcházeje, zastavil se u Dona Alasonattiho: »V ošetřovně není nikdo? Odjíždím na čtyři dny.«

»Nikdo, jeďte jen klidně, Done Bosko.«

Téhož dne večer dostal Albert lístek od kamaráda ze semináře casalského. Na lístku bylo ze žertu napsáno: »Jsi mrtvý, anebo žiješ? Dej o sobě přece vědět.« »Počkej,« zasmál se Albert, »napíšeš mu, že jsem mrtev.« A napsal: »Jsem mrtev. Tvůj Albert.« Kamarádi by se byli uchechtali nad podařeným vtipem.

Večer na Silvestra měli chovanci oratoře k večeri sardelky. Albert se jich najedl tuze moc a zapil je ledovou vodou. Za chvíli po večeri bylo zle. Zavolali lékaře, ale pomoci nebylo. Kázal Alberta zaopatřit. »Zavolejte Dona Boska,« úpěl umírající. Ale Don Bosko byl v Borgu. Tu si vzpomněl ubohý hoch na Boskova slova: »Budeš mě hledat, ale nenajdeš mč.« »Už neuvidím na světě Dona Boska,« zavzlykal. »Utíkal jsem mu a Pán Bůh mě potrestal.« Namísto Dona Boska přišel k umírajícímu Don Rua. Hoch se upřímně vyzpovídal a vzkázal Donu Boskovi: »Řekněte mu, že umírám kajícně. Nezasluhuji jeho odpuštění, ale doufám, že mi odpustí, jako mi Pán Bůh odpustil.« — Po chvíli shlédli umírající kamaráda Felixe. »Pojď sem, Felixe,« pravil, »ty víš, tvou vinou umírám bez Dona Boska, ale odpouštím ti, vždyť toužím, aby i mně Pán Bůh odpustil. Uvidíš po mé smrti mé rodiče, řekni jim, že jsem umřel kajícně, a že je budu očekávat v nebi. Ale ty, ty jsi příčinou, že nemám v tuto chvíli u sebe Dona Boska.«

O třech hodinách ráno v první den nového roku vydechl Albert svou duši, a o několik hodin později četl seminarista v Casale zvláštní lístek s pozdravem: »Jsem mrtev. Tvůj Albert.«

Okolo Dona Boska vidělo často do dálky, pronikajíc zdi i prostory. Dne 31. ledna 1862 procházel se Don Bosko s hochy pod

podloubím na dvoře svého ústavu. Najednou se zastavil, pokynul Caglierovi a zašeptal mu do ucha: »Slyším cinkat penězi. Někde hrají hoši o soldy. Hledej toho, toho a toho...«, Bosko jmenoval tři jména. — »Hrají o peníze.« Cagliero poslechl a našel skutečně někde v úkrytu tři řečené hochy při karbanu.

Jindy, v sobotní večer, poručil Don Bosko hochu, přicházejícímu se zpovídat: »Běž, prosím tě, na půdu učňovské budovy. Tam se schovává ten a ten, a kouří. Řekni mu, že má jít hned ke zpovědi.« Hošík vystoupil až do třetího poschodí a tápal pak po tmavých schodech na půdu. Již zdaleka cítil tabákový kouř. U dveří několikrát zavolal jméno ukrytého hochy, ale neozýval se nikdo. Šel tedy dál a objevil kuřáka, sedícího na zemi a pochutnávajícího si na doutníku. »Don Bosko ti vzkazuje,« pravil, »že máš jít hned ke zpovědi.« Dořekl a už utíkal, boje se od kuřáka nějakého pohlavku. Ale nebylo se třeba obávat. Kuřák vstal a za chvíli mířil do sakristie k Boskově zpovědnici.

O prázdninách brával Don Bosko hochy, kteří neměli kam jít, do svého rodiště v Becchi na zotavenou. Na procházce okolními lesy se kterýsi chlapec daleko zatoulal od ostatních, a byl nějakým padouchem přepaden. V nejhorším nebezpečí zaslechl, jak Don Bosko volá jej jménem. Ničema pustil hochy a chlapec za chvíli všecek uřícen doběhl ke skupině Boskově. Tam nikdo neslyšel, že by Don Bosko byl na zatoulaného vzpomněl a jeho jméno vyslovil. Don Bosko přivítal však hochy pronikavým pohledem a velmi šťastným úsměvem. Hoch pochopil hned: Don Bosko ví všechno.

Jindy řídil Don Bosko exercicie u sv. Ignáce. Poslal tamodtud své mládeži do Turina velmi něžný dopis, v kterém však byly i řádky překvapující: »Co chvíle jsem mezi vámi v oratoři. Vidím leccos dobrého i leccos darebného. Domnívám se, že do mého návratu zmizí z oratoře čtyři hoši. Kdyby tam zůstal jen jeden z nich, strhnu mu beráncí kůži, kterou se posud kryje. Jindy jsem při své návštěvě v duchu zpozoroval, že někteří se místo večerní modlitby bavili na terase u věže a jiní na malém schodišti nové budovy. Klerik Provera vyhnal některé z přízemí, ale neviděl, že jiní se schovávají na schodových zatáčkách dalších poschodí. Viděl jsem, že v neděli ráno někteří vynechali část služeb Božích a odběhli někam. Nejvíce mě mrzelo, že jsem viděl některé místo nešpor jít na koupaliště. Ubozí hoši, jak málo pečují o své duše!«

Zajímavý případ rozrušil salesiána P. Brandu ve Španělsku.

Řídil roku 1886 první salesiánský ústav španělský v Utreče. Do ústavu se dostavilo za chovance několik mravně zpustlých hochů, kteří dovedli však svou zpustlost zakrývat, a byli svou přetvářeností ostatním chovancům nebezpeční.

»V noci z 28. na 29. ledna 1886,« vypravuje P. Branda, »probudil mě hlas Dona Boska. Zavolal mě mým jménem a poroučel: »Vstaň a pojd' za mnou.« Probudil jsem se, ale pomysliv si: Zvláštní sen, Don Bosko je v Turině a já ve Španělsku, jak bych mohl slyšet jeho hlas? — usnul jsem znovu.

Za týden, po oktávě svátku sv. Františka Saleského, v noci z 5. na 6. února, zaslechl jsem opět Boskův hlas: »Done Brando, Done Brando!« Otevřel jsem oči a spatřil jsem k svému údivu Dona Boska stát u postele.

»Probudil ses, vidím,« pravil Don Bosko, »pojd' se mnou!«

Oblékl jsem se a odhrnul záclonu své alkovny. Před záclonou jsem spatřil Boska. Přivítal jsem ho políbením ruky.

»V domě je všechno v pořádku,« povídá Don Bosko, »ale je tu černá skvrna.« V tom okamžiku stáli před námi čtyři chovanci, dva z nich byli studenti.

»Tomuto,« Don Bosko ukázal na jednoho z nich, »poradiš, aby byl opatrnější, tyto tři musíš bez milosrdenství vyloučit, čím spíše, tím lépe!«

Rozkaz Boskův zněl tak přísně, že nebylo možno odporovat.

Potom pokynul mi Don Bosko a prošli jsme dvěma spárnami ústavu. »Neviděl jsem,« pravil Don Branda, »jestli si Don Bosko otvíral spárny klíčem. Víím jen, že se dveře před ním otvíraly, že jakýsi světelný okruh nám svítil na cestu.

Když jsme se vrátili k mému pokoji, připomněl mi Don Bosko opět svůj přísný rozkaz, a už ho nebylo.

Stál jsem potmě na chodbě, nahmatl dveře svého pokoje, hledal zápalky, rozžal svíčku a třásl se jakýmsi strachem na celém těle. Rozhlédl jsem se po pokoji, viděl jsem, že jsem sám. Podíval jsem se na hodinky. Byly právě čtyři. Co činit? Lehnout si ještě? Už nestojí za to se vysvlékat. Za dvě hodiny bude zvonit na vstávání. Vzal jsem breviář a modlil jsem se. Ráno jsem šel sloužit mši svatou a prosil jsem Ducha svatého vroucně o osvětlení, jak se zachovat po prapodivné noční události. Rozkaz byl zřetelný, ale nebylo snadno jej splnit. Což, jestli to byl pouhý sen, snad bych neposlouchal přeludu? A potom, označeným hochům nebylo lze nijakého zjevného přestupku dokázat, chovali se navenek slušně, byli zařazováni mezi chovance nej-

lepší. A jak je přimět, aby se přiznali, jsou-li něčím vinni? Rozhodl jsem se, že počkám. Čas je nejlepší lékař.

Za několik dní dostal jsem však dopis od Dona Ruy z Turina: Dnes na procházce pod podloubím oratoře uložil mi Don Bosko, abych se tě zeptal, jestli jsi vykonal, co ti před několika dny rozkázal.

Zůstal jsem však ještě nevěřícím Tomášem a kolísal jsem. Mám hochy, ve snách označené, vyloučit? Mám k nim být milosrdný?

Druhého dne ráno jsem šel sloužit mši svatou do domácí kaple velké dobrotitelky salesiánského díla Dony de Chopitea. Done Brando, uvítala mě dáma, dnes v noci se mi zdálo o Donu Boskovi.

Dobře, dobře, odpověděl jsem, povíte mi to až potom, nyní se musím oblékat ke mši svaté. V nitru jsem se však obával, neuslyším-li od Dony Doroty potvrzení dopisu Ruova.

Oblékl jsem se a šel k oltáři. Při introitu jsem slyšel však tichý, ale úplně zřetelný hlas, a to přísný: »Jestliže neuposlechněš rozkazu, sloužíš dnes mši svatou naposledy.«

Již jsem neotálel. Přišel domů, zavolal jsem prefekta hochů obeslal čtyři ve snu označené chlapce, a ti se upřímně přiznali k svým dovedně zatajovaným darebnostem. A ku podivu, postoj hochů byl tentýž, jak jsem jej viděl v noci 6. února.

Tři z nich byli okamžitě z ústavu vyloučení.«

✱

Don Bosko četl někdy v lidských srdcích jako v otevřené knize.

Kterýsi mladík nechtěl o živý svět jít k životní zpovědi k Donu Boskovi. Don Bosko zastavil jednou synka na chodbě a pravil: »Příteli, běž jen ke zpovědi ke komu chceš, jen se vyzpovídej dobře. Začni tím a tím rokem života, a nezapomeň říci tento hřích, a potom ještě ten.« A don Bosko mu hříchy jmenoval. Hoch, všecek zmaten, odpověděl: »Ne, nepůjdu už k nikomu jinému, půjdu k vám, a to hned, prosím vás, vyslechněť mě.« Don Bosko jej odkázal na druhý den, a od té doby byl hoch klidný a hodný.

Jindy zastavil Don Bosko jiného žáka na schodech a zašeptal mu do ucha: »Kdy vykonáš životní zpověď? Je ti nutná!« — »Ale zpovídal jsem se u Dona Picca.« — »Ale kde, ale kde,

zpovídal ses špatně, zamlčels tento hřích.« Hoch zčervenál, sklopil hlavu a dal se do vzlykotu.

Hned na počátku internátu valdockého přijal Don Bosko mladíka, propuštěného právě z nějakého ústavu v Bielle. Hoch šel ke zpovědi do chrámu La Consolata. Večer přidružil se na dvoře ke skupině, stojící kolem Dona Boska. Mluvílo se, že Don Bosko má dar čísti v srdcích. Hoši hlasitě vyprávěli: »Mně uhodl to, a mně zase to.« Nováček z Bielly praví kamarádovi: »Nesvěděl bych se Donu Boskovi, on potom všechno poví.« »Pojď sem,« volá v tu chvíli na nováčka Don Bosko. A už se naklání k jeho uchu. Pošeptal mu něco, napřímil se, zadíval se mu do očí, zase mu něco pošeptal, přívětivě se usmívá. Hoch se červenál, na konec se dal do pláče. Don Bosko mu všechno řekl, co se ráno jinému knězi u Consolaty zpovídal.

V roce 1858 byl bývalý poslanec Camburzano, nazývaný italským Montalembertem, na letovisku v Nizze. Ve společnosti vysoké aristokracie, s kterou se Camburzano stýkal, mluvílo se i o Donu Boskovi. Camburzano vyprávěl zajímavé příhody o Boskovi, ale panstvo se jen usmívalo. Zdálo se jim vše neuvěřitelné. V těch dobách přece nebylo možno, myslili si, aby existovali svatí, jak se o nich čte v legendách. Kterási dáma najednou prohodila: »Jsem opravdu zvědavá, jestli by se podařila zkouška. Jestliže mi ten hodný člověk uhodne tajnosti mého svědomí, uvěřím mu, co bude chtít.«

Celá společnost zatleskala nápadu duchaplné dámy a bylo usneseno, že dáma Donu Boskovi pošle dopis s několika otázkami, týkajícími se jejího svědomí. Také jej napsala. Jestli pak přečtla veřejně oné společnosti i Boskovu odpověď, nevíme. Dostala od Dona Boska odpověď téměř obratem: »1. Smiřte se se svým manželem. 2. Dejte do pořádku své zpovědi za dobu asi dvacíti let. Až uspořádáte tyto věci, můžete být klidnou.«

Přišel k Donu Boskovi hoch o radu.

»A v čem ti mám poradit?«

»V záležitostech mé duše.«

»Dobrá, tak věz, že už půl čtvrtá roku žiješ ve stavu smrtelného hříchu.«

»Nemožno, zpovídám se pravidelně u Dona Savia.«

»Zpovídáš se, ale jak? Víš sám nejlépe, co zamlčuješ.«

A Don Bosko mu čítal hřích za hříchem, kterých ubohý hoch zpovědníkovi neřekl. Chlapec jen přikyvoval hlavou, že vše je pravda a ještě téhož dne se upřímně vyzpovídal.

Jiný hoch byl už delší dobu předmětem zvláštní něžné starostlivosti Boskovy. Ale na kluka otcovská něžnost nepůsobila, jako by se o lásku neprosil. Kteréhosi večera našel synek pod svým polštářem lístek: »A kdybys měl této noci zemřít? Don Bosko.«

Lístek působil. Za chvíli klepal hoch na dveře Boskovy.

»Á, to jsi ty!« přivítal hocha Don Bosko, vyzpovídal jej a kluk odcházel samo štěstí. I Don Bosko byl šťasten.

Ubíraje se kdysi do pokoje už večer, potkal Don Bosko klerika Ruffina. »Až se sejdeš s N. N.,« pravil mu, »popros ho, aby ti správně přeložil latinskou větu: *Lupus rapax* — dravý vlk, a X. Y. ať ti přeloží: *olim angelus, nunc sus*, kdysi anděl, nyní zvířátko z krmníka.«

*

Don Bosko prohlédal nejen špatné, nýbrž i dobré stránky v duších. »Jednou jsem vykonal nějakou laskavost, která mě stála nemalou oběť,« vypravuje Boskův chovanec. »Bůh sám byl svědkem mého činu. Byl jsem proto překvapen, když mi Don Bosko při brzkém setkání řekl: Jakou perlu jsi pro sebe ulovil přinesenou obětí! — Jakou obětí? — Však ty víš. A Don Bosko vyložil můj tajný dobrý skutek do podrobnosti.«

Chovanci Boskovi byli tak přesvědčeni, že Don Bosko čte s jejich čel i nejtajnější myšlenky jejich srdcí, že ti, kteří měli nějaký vroubek, vyhýbali se mu takřka mimovolně. Nemožnou pohledu Boskovu uniknout, zakrývali si v jeho přítomnosti tvář čepicí nebo rukou. Bylo zajímavé pozorovat chovance po návratu z prázdnin. Dokud nebyli ještě po zpovědi a byli si vědomi nějakého, v prázdniny spáchaného hříchu, sotva Dona Boska zočili, už byli někteří ti tam. Don Bosko se svým velkým darem nikdy netajil. Po večerní modlitbě řekl upřímně svým svěřencům: »Mám od Pána Boha dar, poznávat pokrytce. Jakmile se mi některý jen přiblíží, cítím hned jeho přítomnost podle ošklivého a mi nesnesitelného zápachu.« Také Donu Ruovi a představeným salesiánských domů, přišedším k poradě, se jednou svěřil: »Pán Bůh mě vybavil velmi štědře z dobroty k naší mládeži. Kdykoli mezi hochy dlím, a vyskytne se v jejich skupině hoch nemravný, poznám jeho stav okamžitě po zápachu, který z něho vane. Dovedte mi mladíka, kterého jsem ještě nikdy neviděl. Dostačí mi, abych se zadíval na jeho

čelo, a povím mu všechny hříchy, které od nejútlejšího mládí spáchal.«

Kdo se u Dona Boska zpovídal, mohl být jist, že nezamlčel žádný těžký hřích. Když některý hoch ve zpovědi něco zapomněl, nebo se styděl říci, už mu Don Bosko napomáhal: »Proč se nezpovídáš z tohoto hříchu? Proč zapomínáš na tuhle chybu?« Někteří mladí kajícíci nevěděli, jak začít, vyznání jim někdy vázlo v hrdle, tu prosívali: »Dona Bosko, řekněte mé hříchy sám.« A Don Bosko jim je načítával, kajícíci jen přikyvovali hlavou. — Někdy byla u Boskovy zpovědnice děsná tlačenice. Tu Don Bosko si kajícíky vybíral: »Ty běž klidně k sv. přijímání, ty počkej, až se vyzpovídáš.« »Velmi často,« říkával Don Bosko, »čtu ve svědomí svých kajících, jak v otevřené knize. Děje se tak zvláště před velkými svátky anebo na konci duchovních cvičení. Jindy zase nepoznávám nic. Dar, čisti v srdcích, dává mi Pán Bůh někdy na doby delší, jindy kratší.«

*

K úkazům mimořádným, nadpřirozeným, patří i některé Boskovy sny. Déle než šedesát let přijímal Don Bosko zvláštními sny pokyny na svou životní cestu. Rozumný člověk se neřídí sny a křesťanům zakazuje víra zahazovat křesťanskou důstojnost a lehkověrně věřit snům a jejich vykladačům. Ale přece použilo nebe nejednou snů, chtějíc lidem zjeviti Boží vůli. Vzpomeňte jen na žebřík Jakobův, na snopy a hvězdy Josefa Egyptského, na anděla, jenž se ve snách zjevoval sv. Josefu, pěstounu Páně. I v dějinách svatých a světic Božích měly sny kolikrát velikou důležitost. Kardinál Lavigerie vzpomínal často, jak ve snách viděl naznačenou všecku svou budoucnost. Ovšem, snivé obrazotvornosti může pro své záměry použít i duch zlý. Člověk smí na sny vzpomínat jen velmi opatrně, aby nesklouzl do sebeklamu, do preludu, a nestal se loutkou své příliš živé obrazotvornosti. Don Bosko se svých snů nejednou velmi lekal a bál se jim důvěřovat. Šel se i Donu Cafassovi zpovídat, že snům přikládá možná víc víry, než je třeba. Světec Cafasso se zamyslel a řekl: »Protože se váš sen uskutečnil, buďte klidný a jednejte tak dále.« Slova ta však Dona Boska neuspokojila provždy. Přemýšlel o svých snech takřka úzkostlivě a řídil se jimi, až když viděl, že se uskutečňují část po části.

Stokrát a vícekrát vídával ve snách rozvoj svého díla, všechny

těžkosti i radosti, a když pozoroval, jak vše jde cestami, ve snách označenými, už se neznepokojoval, že se prohřešuje lehkověrností nebo pověrou. Sny podněcovaly jej v práci a dodávaly mu naděje, že nad všemi překážkami zvítězí a dílo se zdaří.

Asi kolem roku 1854 začal svým chovancům vyprávět o svých pozoruhodných snech. Poslouchávali ani nehlesnouce, zvláště když jim předpovídal nějaké úmrtí, když odhaloval tajnosti jejich srdcí, udával, čeho tomu a čeho jinému je třeba, aby vytrval věrně ve své povinnosti, když zvěstoval, co se v nejbližší budoucnosti nebo později stane. Výklady o snech Boskových působily na život jeho chovanců hlubokým dojmem. Očišťovali svá srdce upřímným pokáním, jejich chování se lepšilo, všímali si bedlivěji svých chyb a milost Boží vanula veškerým domem, v němž otcovské oko Boskovo co chvíle odhalovalo i nejskrytější skvrny.

Veliká část snů Boskových, a to část nejzajímavější, týkala se jeho kongregace. V devíti letech uslyšel Don Bosko po prvé ve snu, jaké poslání mu Pán Bůh svěří, v šestnácti letech ujistil jej sen, že dostane všechny prostředky, potřebné k vykonání svého poslání, devatenáctiletý uslyšel ve snu tajemný hlas, že už nemá práva záměrům Božím se vymknout, jedenadvacetiletému bylo ve snách řečeno, že jeho láska a horlivost budou náležet chudobné a opuštěné mládeži, dvaadvacetiletý byl snem ujistěn, že Turin bude jeho působištěm apoštolátním.

Zvláštním snem roku 1861 byl mu zjeven rozvoj jeho díla. Na náměstí spatřil tajemnou osobu, otáčející obrovským kolem. Každé otočení znamenalo, pravil onen tajemný otáčeč, deset let dějin Boskova díla. Zatočil po prvé. Kolo vydalo podivný, posud neznámý zvuk, ale Donu Boskovi se zdálo, že si zvuku všímá jen on a několik jeho přátel. Jiní lidé šli klidně dál, jako by nic neslyšeli. Otáčeč zatočil po druhé. Kolo zahřmotilo silněji a zvuk se rozléhal celým Piemontem. Při třetím otočení bylo kolo slyšet všude v Itálii, při čtvrtém po veškeré Evropě, a při pátém zatočení na celém světě. Snem předpovědělo nebe Donu Boskovi zřetelně rozvoj jeho díla, které se rozšíří s Církví po všem světě.

Jednou se zdálo Donu Boskovi, že mu někdo ke zřízení ústavu nabízí překrásnou vilu v Marseilli. Viděl ve snách podrobně všechno okolí a zařízení nabízené vily. Dopsal svým přátelům, bydlícím v Marseilli, aby vilu prohlédli, a popsal, jak vila vy-

padá. Přátelé vilu hledali, hledali, ale nenašli. Za nějakou dobu přijel Don Bosko do Marseille a šel s farářem od sv. Josefa Guiolem na procházku do předměstí. Najednou se Don Bosko zastavil a ukázal na jistou zahradu, řka: »Tam je ta vila.« Zahrada byla zamčená, nebylo vidět dovnitř. Don Bosko pravil: »Jsme u vily. Zde za branou táhne se polokruhem velká platanová alej, končí dvěma pilíři, ozdobenými na vrchu lvy, vlevo jsou hospodářská stavení, vedle potůček a vysoký dub. Tuto vilu jsem viděl ve snách.« Vešli a vše bylo podle popisu Boskova. Také se podařilo vilu získat a zřídit v ní salesiánský ústav.

Krátce před svou smrtí dne 7. prosince 1887 hostil Don Bosko v Turině Mons. Doutrellouxa, biskupa z Lutychu, jenž toužil založit v Lutychu salesiánský ústav. Salesiánská rada, shromážděná téhož večera v pokojíku Boskově, se usnesla, aby se ještě se založením domu v Lutychu nějaký čas počkalo. Ráno, ve svátek Neposkvrněného Početí, ujistil však Don Bosko biskupa k všeobecnému překvapení, že toho a toho dne přijedou první salesiáni do Lutychu a založí ústav. Proč změnil Don Bosko za noc usnesení své rady? Odpověď na tuto otázku diktoval Don Bosko hned ráno svému tajemníku do protokolu: »Zjevila se mi v noci Panna Maria a pravila: „Líbí se Pánu Bohu a jeho Matce, aby synové sv. Františka Saleského odešli do Lutychu zřídit ústav ke cti Velebné Svátosti. V tom městě se začalo s prvními veřejnými poctami svaté Hostie. Z toho města se rozjedou tvoji synové, aby šířili úctu eucharistickou ve svých duchovních rodinách a zvláště mezi mládeží všech světadílů, která jejich péči bude svěřena.“«

Nebe samo různými způsoby vedlo Dona Boska po jeho cestě a podpíralo jej, aby neklesal.

DIVOTVŮRCE.

Církev katolická si váží dokázaných zázraků, ale nevyhledává jich. Jsouc strážkyní pravé víry, odmítá každou lehkověrnost. A když pověst o nějakých zázracích rozrušila snad již kdekoho, bývá Církev poslední, která v existenci zázraku uvěří, a to až po neuvěřitelně podrobném šetření. Neuzná a nepotvrdí za zázrak nic, nač by mohl padnout jen stín podezření, že zázrak se stal silami toliko přirozenými. Když se projednává blahořečení nebo svatořečení nějakého člověka, zemřelého v pověsti světce, příslušná komise zkoumá spousty jí oznámených zázračných událostí, světce se týkajících, a pohoršilo by se jistě mnoho a mnoho lidí, kdyby viděli, jak komise neúprosně škrtá všechno, o čem nemá přesvědčivých důkazů, a uzná konečně za vhodné obírat se jen věcmi, kterých nemožno zamítnout.

Jen několik podivných událostí ze života Boskova dala Církev vyšetřiti a uznala je za zázračné, ale událostí přirozeně nevysvětlitelných stalo se v životě Dona Boska tolik, že možno Dona Boska nazvat divotvůrcem devatenáctého století. Četné jeho zázraky se staly před očima mnohých svědků, byly přísežně ověřeny a dokázány. Don Bosko se vždy bránil názvu divotvůrce. Připisoval všechny zázraky, které jeho působením se staly, Panně Marii Pomocnici. Řekl veřejně svým žákům v promluvě dne 19. července 1883: »Od nějaké doby se rozhlašuje, i noviny tak píší, že Don Bosko činí zázraky. To je mýlka. Don Bosko nečiní zázraků. Modlí se a káže se modlit za osoby jemu se odporoučející, a to je vše. Zázraky činí Panna Maria. Vidí Dona Boska, že žíví a po křesťansku vychovává již tisíce hochů, přivádí mu tedy dobrodince svými milostmi, jim rozdávanými.« Kdysi se však přece přeřekl a pravil: »Pracujeme oba, Panna Maria a já.« Lidé hleděli však na věc jinak. I když uznávali, že Prostřednice naše vydobývá na Srdci Páně milost

za milostí, utíkali se k Donu Boskovi neustále, vědouce, že od Panny Marie všechno dosáhne.

Uvedeme jen některé zázračné události ze života Boskova.

Dne 10. června, v pondělí po posvěcení chrámu Panny Marie Pomocnice, byla do nového chrámu opravdová pout. Chrám byl plný a před chrámem lidu také plno, jako o pouti. Vtom přijíždí ke chrámu vozíček, tažený oslem. Na vozíku ležela ochrnulá. Kočí se chtěl dostat až k chrámovým dveřím, ale zástup neustoupil. V tom okamžiku zahlédla nemocná Dona Boska, obstoupeného věřícími, prosícími o požehnání. Nemocná se naráz na vozíku pozdvihla, vyskočila a běžela k Donu Boskovi. Teprve u něho si uvědomila, že je zdráva. Radostně vykřikla a její překvapení příbuzní, kteří ji dovezli, plakali radostí, když ji odváděli ze zástupu. »Jsem zdráva, jsem zdráva,« křičela jako bez sebe někdejší ochrnulá. — »Tedy nekřič a pojď,« nutkali ji její lidé, »vidíme že jsi zdráva.« — »Ne, nepůjdu, musím napřed Panně Marii poděkovat.« A už se tlačla do chrámu.

V sobotu k večeru, v květnu 1869, přivedly dvě osoby, teta a její přítelkyně, do chrámu Panny Marie Pomocnice děvčátko se zavázanýma očima. Děvče se jmenovalo Marie Starderová a pocházelo z Vinova. Trpělo už dva roky očním neduhem a bylo už asi rok úplně slepé. Pomodlivše se před oltářem Panny Marie, šly do sakristie a prosily o rozmluvu s Donem Boskem. Don Bosko přišel, přivítal poutnice, vyslechl jejich soužení a tázal se děvčete:

»Jak dlouho již trpíte očním neduhem?«

»Už dlouho, ale asi rok jsem slepá.«

»Byla jste už u lékařů? A co vám říkali? Užívala jste i léky?«

»Všechno možné jsme už učinily,« vskočila do řeči teta, »ale žádný lék Marietě neulevil, ani v nejmenším neulevil. A lékaři tvrdí, že oči jsou úplně zkaženy, že není už pomoci nikde.«

Marieta se dala do pláče.

»Rozeznáváte velké předměty od menších?« tázal se dále Don Bosko.

»Nerozeznávám nic.«

»Odvažte si tedy obvaz a sedněte si sem k oknu, zde je hodně světla. Vidíte světlo?«

»Nevidím nic.«

»A chtěla byste nabýti zraku?«

»Bože můj, nač se tážete! Nic jiného si nepřeji. Jsem chudobné děvče a budu-li dál slepá, bude můj život horší a horší.«

»A budete svými očima sloužiti Pánu Bohu a své duši, nebo Pána Boha urážet?«

»Slibuji z celého srdce, že chci mít oči pro Boha a pro duši.«
Děvče zavzlykalo, až bolest poslouchat.

»Důvěřujte jen v Pannu Marii Pomocnici, ona vám pomůže.«

»Důvěřuji v ni, ale přece jsem oslepla.«

»Vy budete vidět.«

»Co uvidím?«

»Ke cti Boží a blahoslavené Panny Marie povězte mi, co držím v ruce.«

Děvče vypoulo slepé oči, zamířilo jimi na ruku Boskovu a vykřiklo: »Vidím.«

»Co vidíte?«

»Medaili.«

»Čí?«

»Medaili Panny Marie.«

»A co je na druhé straně medaile?«

»Na druhé straně je člověk s rozkvetlou holí v ruce, svatý Josef.«

»Panno Maria,« zakřikla teta, »děvče, opravdu vidíš!«

»Vidím, vidím, ach Bože můj, Panno Maria, díky, tisíceré díky!«

Děvče vztáhlo ruku po medailce, ale medailka vypadla z Boskových rukou, zakutálela se do tmavého kouta v sakristii. Teta se hned ohnula, hledat medailku. »Ne, ne,« zakázal Bosko, »nechť děvče samo ji hledá, jestli jí Panna Maria opravdu vrátila zrak.«

Děvče se rozhlédlo a našlo medailku hned. Radost děvčete nemožno vylíčit, byla radostí jak šílená, nešla už ani do kostela poděkovat, letěla zrovna domů do Vinova, zvěstovat všem svým známým, že nabyla zraku. Brzo se však vrátila vděčně do Turina poděkovat Panně Marii, přinesla i nějaký milodar na dobudování chrámu a za nějaký rok nabídla sebe samu za milodar Pánu Bohu, stala se řeholnicí u Sester Panny Marie Pomocnice.

Jednou zavítal do turinské oratoře k Donu Boskovi velmi vážený a hledaný lékař.

»Vypravuje se všude, že uzdravujete ze všech nemocí.«

»Já? Kdepak!«

»No, ujišťovali mne o tom, a jmenovali mi jak uzdravené, tak i nemoci od vás vyléčené.«

»Vím, pane doktore, tolik: Sem přijde mnoho, velmi mnoho

lidí pomodlit se k Panně Marii a vyprosit si její přímluvy. Jestliže po nějaké třídenní nebo devítidenní pobožnosti se stane, že okřejí, nemohu za to já. Jsou zavázáni vděčností jediné Panně Marii.«

»Dobrá, když mě tedy Panna Maria uzdraví, uvěřím i já v zázraky.«

»A nač stůněte?«

»Povím vám to, důstojnosti, mívám epileptické záchvaty. Napřed bývaly řídké, ale asi rok překvapují mě častěji a jsou hroznější. Bojím se již sám vyjít z domu, vždy se mnou musí někdo jít. Použil jsem již všech prostředků, ale nepomáhá nic. Rozhodl jsem se tedy, že půjdu sem, když tolik lidu k vám chodí.«

»Dobře; čiňte, pane doktore, vše, jako jiní. Klekněte si a pomodlete se se mnou několik modliteb, připravte se na dobrou sv. zpověď a na sv. přijímání, a Panna Maria vás potěší.«

»Nařizujete mi, důstojnosti, co učinit nemohu.«

»Proč?«

»Byl bych pokrytcem. Nevěřím totiž ani v Boha, ani v Pannu Marii, ani v modlitbu, ani v zázraky.«

Don Bosko stál okamžik zaražen, ale s pomocí Boží zapůsobil na doktora několika vhodnými slovy tak, že doktor klekl na kolena a přežehnal se. Podivil se sám sobě: »Myslel jsem, že se už neumím ani přežehnat. Čtyřicet let jsem se ani nepřežehnal, a přece jsem to ještě dovedl.«

A doktor se i pomodlil a na konec se upřímně i vyzpovídal. Odešel od Dona Boska uzdravený na duši a ani epileptické záchvaty se již nikdy neopakovaly. Býval od té doby velmi často v chrámu Panny Marie Pomocnice, jsa až do smrti vděčný za uzdravení duše i těla.

Umíral turinský generál. Vyzpovídal se Donu Boskovi, ale domácí se divili, proč Don Bosko nepodal generálovi sv. přijímání, vždyť lékaři tvrdili, že je konec. Don Bosko byl u pana generála 22. května. »Pane generále,« pravil, »pozítřku je svátek Panny Marie Pomocnice, modlete se k ní. A pozítřku jí přijděte do kostela poděkovat za uzdravení a teprve vám podám svaté přijímání.«

Dne 23. května panu generálovi se velmi přitížilo, zdálo se všem, že poslední hodinka tluče. Přátelům záleželo, aby generál neumřel nezaopatřen sv. přijímáním a posledním pomázáním. Rodina generálova byla ve velkých rozpacích. Don Bosko jim

pravil, aby se panu generálovi nedávalo svaté pomázání, až on k němu přijde. O osmé hodině večer přiběhl posel do oratoře zvěstovat, že s nemocným je zle, že nepřechká noci.

Don Bosko seděl od rána ve zpovědnici, a ještě večer tlačilo se kolem něho plno hochů, čekajících na zpověď.

»Pojďte rychle, důstojnosti,« prosil posel, »pan generál umírá, revím, nevím, jestli doběhnete.«

»Nevidíte, člověče, že zpovídám? Neodkážu přece tolik chlapců od zpovědnice. Jakmile budu volný, hned přijdu.«

A Don Bosko zpovídal dál, skončil až o jedenácti večer. Před dveřmi stál generálův kočár a kočí netrpělivě přešlapoval: »Rychle, důstojnosti, rychle.«

»Dobře, dobře, ale mějte jen strpení, od rána jsem ještě nejedl, taktak stojím na nohou. A nesním-li nic do půlnoci, zůstanu lačný do zítřejšího poledne. Ráno o pěti musím býti už zase ve zpovědnici, to jde o život, musím se přece najíst.«

»Jen pojdte, důstojnosti, u pana generála vám dají najíst.«

Don Bosko sedl do kočáru a za několik minut byli u bytu generálova.

»Rychle, rychle, důstojnosti, sotva již bude kdy udělit poslední pomázání, generál již sotva dýchá.«

»Lidé, jste malé víry. Neříkal jsem vám, že pan generál bude přijímat Velebnou Svátost až zítra o svátku Panny Marie Pomocnice? Proč nevěříte? Ale bude za chvíli půlnoc, prosím vás, dejte mi něco pojíst.«

V okamžiku byla večeře na stole a Don Bosko se dal klidně do jídla. Po večeři sedl do kočáru a jel domů.

Generál ležel jako v bezvědomí na loži, všichni mysli, že už je konec. Ale brzo dýchal volněji a volněji, usnul a spal tiše až do rána. Kolem osmé hodiny ráno oblékal se Don Bosko v sakristii ke mši svaté. Někdo k němu nesměle přistoupil a pravil:

»Důstojnosti, jsem zde.«

»Dobře, dobře, vzácný pane, ale ráčíte dovolit, s kým mám čest?«

»No, nepoznáváte mne? Jsem generál N. N., byl jste u mne v noci.«

»Buď pochválena Panna Marie Pomocnice! Řekl jsem vám, že si o jejím svátku přijdete sem pro svaté přijímání.«

»Důstojný otče, prosím napřed o laskavost, vyzpovídejte mě, rád bych šel k sv. přijímání při vaší mši.«

»Vždyť jste se zpovídal předevčírem, to stačí.«

»Ne, ne, chci se vyzpovídat ze své malé důvěry,« trval na svém generál.

Don Bosko pana generála vyzpovídal, podal mu svaté přijímání a pan generál se vracel čerstvý jako ryba domů.

V lednu 1867 byl Don Bosko v Římě hostem rodiny de Maistrovy na via delle Quattro Fontane. Malý Pavel, osmnáctiměsíční hošík hr. Evžena de Maistre, onemocněl hnisavým vředem na hrdle. Bylo se obávat otravy krve. Operovat hocha nebylo možno, vřed nebyl zralý, a celý krček byl zapálený. 16. ledna ráno přezehnal Don Bosko nemocné dítě, položil na obvázaný krček medailku Panny Marie Pomocnice, a šel za hocha sloužit mši svatou do chrámu sv. Karla na Korsu. Když se vrátil, byl průběh nemoci lepší. Vřed se isoloval a dozrál podivuhodně rychle pro chirurgický nožík. Operace se odbyla za okolností velmi příznivých a za několik dní hoch okřál. »Váš synek nesmí zemřít,« pravil Don Bosko rodičům, »Pán Bůh chce z něho míti kněze.« — Rodiče de Maistrovi uložili slova Boskova v srdcích svých a zachovávali svaté tajemství až do chvíle, kdy viděli vlastníma očima, jak biskup skládá na jejich Pavla ruce k svěcení kněžskému. P. Pavel de Maistre je jesuitou, superiorem jesuitské residence v Bastii (1929).

V lednu 1879 byl Don Bosko v Marseilli. Založil tam učňovský ústav, ale stěžoval si, že ústavu se nedaří. Dva měsíce perné práce byly skoro bez výsledku. Tu přinesla k Donu Boskovi nějaká žena z opačného koutu města synka mrzáčka a prosila, aby jí hošíka uzdravil. Chlapec měl zkroucené nohy, belhal se jen o berlích. Bylo mu osm let. Donu Boskovi bylo zarmoucené matky líto, pomodlil se za chlapce vroucně k Panně Marii Pomocnici, požehnal chlapce v jejím jménu, a zavěsil mu její medailku. Ochrnulé údy oživly, nohy se napřímily, chlapec odhodil berly a běhal, jak kluci běhat dovedou.

Zvěst o uzdravení mrzáčkově roznesla se po všem městě a od té doby prospívalo dílo Boskovo v Marseilli znamenitě.

Asi za půl roku tázal se někdo Dona Boska, jak toho mrzáčka uzdravil. Don Bosko odpověděl: »S veškerou důvěrou jsem řekl Panně Marii: Commençons, začněme!«

O jiném zázračném uzdravení v Marseilli svědčí výpovědi Dona Ruy a Dona Berta: »Rodiče měli hocha, nechodil, nemluvil a neslyšel. Zajeli s ním do Říma k sv. Otci Piu IX., o němž šla pověst svatosti, prosíce, aby hocha uzdravil svým požehnáním. Ale papež se dobrotivě usmál a pravil: »Běžte, moji drazí.

k Donu Boskovi do Turina, ten uzdravuje podivuhodně, kdoví, jestli neuzdraví i vaše dítě.« — Rodiče poslechli a jeli do Turina i se svým mrzáčkem. Dítěti bylo pět let. Na nohy se postavit nemohlo, nic neslyšelo a nikdo je neslyšel slovíčka ještě promluvit. Dona Boska dojal pohled na ubohé dítě i na zarmoucené rodiče, pomodlil se k Panně Marii a požehnal mrzáčka. Vzal hošíka za ruku: »Pojď, projdeme se.« A ku podivu všech, hošík běhal po pokoji. Don Bosko se postavil za hošíka a zatleskal rukama. Hošík se obrátil, slyšel tleskání. Don Bosko zavolal hošíka k sobě a pravil mu něžně: »A nyní říkej za mnou: Táto, mámo.« Hošík bezvadně opakoval. Kdo vylíčí radost rodičů, když viděli svého miláčka uzdraveného! Plni vděčnosti vylévali pak svá srdce před oltářem Panny Marie Pomocnice.«

Do turinské oratoře dali rodiče na výchovu synka, jmenoval se Dalmazzo. Ale klukovi se nelíbilo v ústavě, bylo mu teskno. Psal domů, aby si pro něho přijeli. Maminka přijela, kufr se nabalil a ráno po mši svaté měli odjetí. Dalmazzo se tlačil s jinými u Boskovy zpovědnice, aby ještě naposledy se Donu Boskovi vyzpovídal. Právě se už zpovídal, když přiběhl jiný kluk ke zpovědnici a šeptal Donu Boskovi: »Nemáme chleba na snídání.«

»Nemožno,« pravil Don Bosko, »podívej se, kam jste chléb dali, zeptej se toho a toho.«

Za chvíli přiběhl kluk znova:

»Opravdu nemáme chleba, včera jsme všecko snědli, prohledali jsme kdeco, a našli jsme jen několik krajíčků.«

»Běžte tedy k pekařovi na chléb,« poroučel Don Bosko.

»Nedá nám nic, dlužíme mu již dvanáct tisíc lir, nedá prý už ani sousta, dokud nezaplatíme.«

»Tedy dobře, posbírej krajíčky, které najdeš, do koše, a Pán Bůh se o další postará. Přijdu hned a budu dělit sám.«

Malý Dalmazzo, jenž ve zpovědnici celou rozmluvu slyšel, byl velmi zvědav, jak vše dopadne, a byl pak z klukovské zvědavosti neustále Donu Boskovi v patách. Viděl dobře, že v košíku, který Donu Boskovi do jídelny donesli, bylo patnáct krajíčků. Kluci se seřadili, šli krokem vedle Dona Boska a Don Bosko rozdával. Vedle Dona Boska prošlo tři sta kluků a každý dostal svůj krajíc. Jakmile bylo dělení skončeno, podíval se Dalmazzo do koše, a viděl tam zase patnáct krajíčků.

Zázrakem dojat, běžel Dalmazzo za maminkou: »Maminko,

já už odtud nepůjdu.« Hoch zůstal v ústavě, stal se knězem, byl prvním farářem u nového kostela Božského Srdce v Římě. a zemřel jako ředitel kněžského semináře v Catanzaru.

Na Nový rok 1886 uspořádali studenti nejvyšší třídy »humanity« Donu Boskovi večírek. Zpívali a deklamovali. Don Bosko jim poděkoval a ohlížel se po pokoji, co by hochům daroval. Na stole stál náhodou sáček lískových ořechů. »Držte,« poručil Don Bosko. Bral ze sáčků plnou hrstí a nasypal každému plné přehršlí. Kteří byli vzadu, mysli si, že jen tři, čtyři dostanou ořechů, na ostatní že se už nedostane, bude-li Don Bosko tak štědře rozdávat. Ale všech 35 hochů dostalo po plném přehršlí. Nakonec zpozorovali, že asi čtyři spolužáci tam nejsou. Don Bosko sáhl do sáčku a poslal po přehršlí ořechů i nepřítomným.

Byl svátek narození Panny Marie. Don Bosko sloužil mši svatou a 600 hochů se připravovalo na sv. přijímání. Roztržitý kostelník zapomněl však dáti na oltář ciboř s hostiemi. Vzpomněl si až po pozdvihování, ale bylo už pozdě. Don Bosko otevřel svatostánek a ustrnul, vida v ciboři jen asi dvacet sv. hostií. Bylo mu líto 600 hochů, kteří budou zklamáni a nedostanou sv. přijímání. Pozdvihl důvěrně oči k nebi, zašeptal úpěnlivou prosbu a šel podávat. Podával, podával a všem se dostalo, ještě několik částic zbylo v ciboři.

V roce 1880 navštívil Don Bosko salesiánský ústav v jižní Francii. Ředitel uspořádal domácí slavnost, k níž byli pozváni i salesiánští spolupracovníci z okolí. Několik hodin před začátkem však ochraptěl hlavní účinkující a pozbyl hlasu. Don Bosko chvíli se zamyslel, dal si hocha zavolat, požehnal jej a pravil přívětivě: »Víš co, hrát se bude. Zaměníme si hlas. Půjčím ti svého hlasu a odzpíváš svou úlohu.« V tom okamžiku nabyl hoch hlasu, ale Don Bosko nemohl po celou dobu slavnosti ani promluvit. Po slavnosti mluvili pak oba, jako by nikdo z nich nebyl nemocen.

Mezi prvními žáky oratoře Boskovy byl roku 1849 Karlík, syn turinského hostinského. Synek onemocněl a lékař poručil dáti jej zaopatřit svátostmi umírajících. Dona Boska nebylo doma, posloužil hochovi tedy kaplan z farního kostela. Druhého dne hoch skončil. Sotva se Don Bosko vrátil domů, již mu hoši zvěštovali, že s Karlíkem je zle. »Možná že ne,« odvětil Don Bosko, »půjdu se ihned na něj podívat.« Ve vratech hospody přivítal Dona Boska podomek: »Už jdete, důstojnosti, pozdě, Karlík je půl dne mrtvý.« — »Ale jděte,« povídá Don

Bosko, »asi jen usnul. Vsaďme se o máz, že není mrtev.« — Zatím přišli ostatní domácí, uplakaní a smutní, potvrzující, že Karlík je mrtev.

Zavedli Dona Boska do pokoje a tam skutečně ležel Karlík, zašitý podle tamějšího zvyku do plátna a závoj na obličej. Matka a teta se modlily u mrtvolý a olejová lampička blíkala za hlavou nebožtíkovou. Dona Boska napadlo: Kdoví, jestli se synek dobře vyzpovídal? Přistoupil k nebožtíkovi a oslovil jej: »Karlíku, Karlíku!« Nebožtík se pohnul, Don Bosko odkryl jeho tvář, Karlík hledí udiveně a volá: »Ach, Done Bosko, kdybyste věděl, jak jsem po vás toužil. Pán Bůh vás poslal. Dobře, že jste mě vzbudil.« — »Mluv jen synku, mluv, jsem tu jen pro tebe,« pravil Don Bosko, pokynuv všem ustrnulým přítomným, aby šli ven. Hoch vyprávěl pak dále: »Měl jsem přijít do věčného zavržení. Zamlčel jsem v poslední zpovědi jistý hřích, spáchaný před několika týdny na návod kamarádův. Zdálo se mi, že stojím na okraji obrovské peci, a mnoho zlých duchů již se chystalo mě tam hodit. Tu postavila se mezi mě a zlé duchy vznešená dáma a rozkázala: Dejte mu pokoj, není ještě odsouzen. Zmocnila se mě hrozná úzkost. Vtom jsem uslyšel váš hlas a probudil jsem se. Prosím vás, vyzpovídejte mě.«

Když Don Bosko hocha vyzpovídal, vešli do pokoje domácí a synek jim pravil: »Don Bosko mě zachránil od věčného zavržení.«

Chlapec žil ještě dvě hodiny. Don Bosko mu pak řekl: »Nyní jsi, Karlíčku, v milosti Boží, jsem si jist tvou spásou. Chceš zůstat zde s námi, anebo chceš do nebe?«

»Toužím do nebe,« odvětil Karlík.

»Tedy na shledanou v nebi,« řekl Don Bosko. A v tu chvíli padla hochova hlava do podušky, oči se zavřely a hoch byl mrtev.

O tomto případě vyprávěl Don Bosko velmi často hochům v domech salesiánských, ale vždy ve třetí osobě: »Byl jeden hoch, jmenoval se Karlík, a jistý kněz, jeho přítel, jej vzbudil už mrtvého atd.« Jednou, a to v salesiánské koleji v Borgo San Martino, se však Don Bosko prozradil. Vyprávěl vše v třetí osobě, ale najednou začal: »Vešel jsem do pokoje, pravil jsem mu, on mi odpověděl.« Náhle se Don Bosko zarazil, vzpomenuv si, že řekl mnoho, a mluvil zase jako o někom třetím, ale už bylo pozdě.

Když čteme o svatých divotvůrcích a zamyslíme se pak nad

jejich životem, plném strastí a soužení, nabýváme přesvědčení, že všechny vznešené výjimky, kterými je Pán Bůh nad ostatní lidi vyznamenal, byly velmi draze a bolestně od nich placeny, mučednictvím krvavým nebo nekrvavým. — Tak tomu bylo i u Dona Boska. Jednou se vrátil z velmi zdařilých misií, konaných v turinském předměstí, salesián P. Trione. Radostně vyprávěl Donu Boskovi o úspěchu misie. Don Bosko mu žertem pravil: »Myslím na jednu věc ještě, abych ti vyprosil dar činit zázraky.«

»Dobře, Done Bosko, dobře. Pak bych jistě obrátil i nejzavrtzelejší hříšníky.«

»Mlč, jen mlč,« odpověděl Don Bosko vážně a smutně. »Kdybys měl dar zázraků, prosil bys Pána Boha s pláčem, aby ti jej vzal!«

Don Bosko zkusil sám na sobě, jakým soužením se dar zázraků vykupuje.

K blahořečení Dona Boska ze spousty různých zázračných událostí vyšetřena a ověřena dvě uzdravení, o nichž se ještě dočteme.

Největším zázrakem je vznik a rozmach salesiánské kongregace a jejího působení.

K svatořečení Dona Boska byly vybrány a Církví za zázraky uznány uzdravení paní Pilengové a paní Maccoliniové.

Anna Maccoliniová z Rimini onemocněla v říjnu 1930 zánětem průdušek a plic. Nemoc trvala až do února 1931 a k ní se přidružil i zánět žil v levé noze. Po hrozných utrpeních přiložila si nemocná na nemocný úd ostatky Dona Boska, k němuž kořala třídní pobožnost, a okamžitě úplně okřála. Lékaři došvědčili, že jde o uzdravení, které se nedá vysvětlit cestou přirozenou.

Kateřina Pilengová z Ugnana u Bergama onemocněla dnou v kolenou a pak v nohou. Stav její se horšil a horšil. Dvakrát byla v Lurdech, ale vrátila se neuzdravena. Dne 6. května 1931 zastavila se cestou z Lurd v Turině u hrobu sv. Dona Boska v chrámě Panny Marie Pomocnice. Po krátké modlitbě se cítila úplně zdravou k nesmírnému údivu své sestry, jež ji doprovázela. Lékaři a znalci potvrdili, že prostředky lidskými nebylo možno takto nemocnou uzdravit.

S PAPEŽSTVÍM A PRO PAPEŽSTVÍ.

V lednu 1875 ubíral se Don Bosko do Vatikánu k audienci na rozloučenou. Ke konci audience poprosil sv. Otce o nějaký vzkaz salesiánským řeholníkům a jejich mládeži. Pius IX. se okamžik zamyslel a pravil: »Odporučte všem věrnost a oddanost k náměstku Kristovu na zemi.«

»Jak jsme se, svatý Otče, shodli,« zvolal Don Bosko, podává papeži papír. »Zde na ten lístek jsem doma poznamenal některé věci, které jsem měl Vaší Svatosti říci, a hleďte, co je napsáno na konci.«

Papež vzal lístek a četl: »V audienci na rozloučenou ujistím Jeho Svatost o poslušnosti a věrnosti všech salesiánů i jejich žáků.«

Usmívaje se, vrátil Pius IX. lístek Donu Boskovi se slovy: »Vidíte, sřekli jsme se.«

Po veškeru dobu svého působení vštěpoval Don Bosko všem svým duchovním synům poslušnost a věrnost k papeži, zástupci Božímu na zemi, ctnosti, které tenkrát byly velmi záslužné, protože stály mnoho obětí.

Dne 15. listopadu 1848 zavraždili římské revolucionáři na schodišti papežské Cancellerie prvního papežova ministra Rossiho. Brzo potom zahájili útok na papežský palác kvirinálský, kde papež sídlil. Příšerný řev davu zaléhal z ulice do paláce, střely a kamení dopadaly na chodby a do komnat, papežský sekretář Mons. Palma se skácel s prostřelenou hlavou. Ještě nějakou hodinu a palác bude v rukou povstalců, těšících se, jak si budou odvádět vzácnou kořist, samého papeže, a vynutí si na něm všechna svá přání. Na štěstí nedočkali se té radosti. Papeži se podařilo v přestrojení za obyčejného kněze uniknout postranní branou, dojít v průvodu sluhy až k bráně městské, kde jej očekával povoz bavorského vyslance. Za několik hodin

byl papež za hranicemi svého státu, v království neapolském. Neapolský král nabídl papeži za pobyt palác v Gaetě. Tam bydlil Pius IX. půl roku, jsa vydržován lidským milosrdenstvím. Zvěst o útěku sv. Otce z Říma a jeho hmotná nouze budily všude v křesťanském světě soucit. Odevšad zmírňovali katolíci nouzi sv. Otce tak zvaným svatopetrským haléřem. I v Turině ustavil se výbor na sbírání svatopetrského haléře. Do kanceláře výboru dostavilo se jednou několik chráněnců Boskových odevzdat sbírku, kterou učinili mezi sebou. Dostávali od Dona Boska 5 soldů denně na přilepšenou chudého oběda, aby si k polévce nebo k polentě něco v městě prikoupili. Hoši se z lásky k sv. Otcovi zřekli zákusku a sebrali mezi sebou 33 lir. Pius IX. byl dárkem dojat až k slzám. Přidal, kolik bylo k 33 lirám přidat třeba, dal nakoupit růženců, posvětil je a poslal malým dárcům po turinském nunciovi, který jim také vyřídil papežův vřelý dík.

Toto se stalo na počátku apoštolského působení Don Boskova. A když téměř za 40 let chýlil se život světcův ke konci a turinský arcibiskup kardinál Alimonda přišel 23. prosince 1887 navštívit Dona Boska v jeho smrtelné nemoci, zašeptal nemocný: »Eminence, těžké doby! Žil jsem v těžkých dobách! Ale papežská autorita — papežská autorita —. Nařídil jsem Mons. Caglierovi, však stojí zde, aby ujistil sv. Otce, že salesiáni budou autoritu papežskou hájiti všude, kde budou pracovat.«

Don Bosko, kterého pro jeho platné služby, svaté Stolici prokázané, nazývali vatikánským Garibaldim, stýkal se s papeži Piem IX. a Lvem XIII. S Piem IX. setkal se Don Bosko po prvé v roce 1858. Toho roku na jaře přijel do Říma jednat o církevní zřízení své kongregace. Papež znal jej toliko z pověsti, přál si ho viděti a přesvědčit se o výtečnosti apoštola turinského. Prostřednictvím Mons. de Merode požádal Dona Boska, aby kázal při výročních duchovních cvičeních trestanců v papežské věznici v Termách Diokleciánových. Don Bosko úkol přijal. Jeho prosté, obsahem a příklady bohaté kázání velice dojalo duše uvězněných. Exercicie překvapily svým úspěchem. Papež blahopřál Donu Boskovi k úspěchu exercicií a za odměnu chtěl učinit Dona Boska tajným papežským komořím a poctiti jej titulem Monsignora. Světec však lákavou poctu odmítl:

»Ach, svatý Otče, promiňte a nechejte tuto poctu pro hodnější lidi! Já bych byl mezi svými kluky s fialovým lemováním na klerice tuze krásný, moji malí ubožáci by mě ani nepoznali

a pozbyl bych veškeré jejich důvěry. A potom by si mysleli dobrodinci mého díla, že jsem i zbohatl, a já bych neměl pak ani odvalu chodit žebrať na své hochy. Ne, svatý Otče, opravdu, pusťte z hlavy svou myšlenku. Nechte mě chudobným Donem Boskem.»

A Don Bosko si vyprosil od sv. Otce jen požehnání svému dílu. Když po dvou poskytnutých audiencích odcházeli z Vatikánu Don Bosko a Don Rua, byli přesvědčeni, že salesiánské dílo má v papeži velkého přítele, na kterého možno spolehnouti. Přátelství Pia IX. bylo pak po dvacet let velkým dobrodiním pro Dona Boska a pro jeho podniky. Pius IX. podporoval Dona Boska svou radou, přízní, štědrostí a důvěrou. Některá fakta nám to dosvědčí.

Svémi pokyny a zásahy pomohl Pius IX. nejednou oběma kongregacím salesiánským při jejich vzniku, vzrůstu a konečném vybudování. Když roku 1876 šlo o papežské schválení a potvrzení Sdružení salesiánských spolupracovníků, přispělo upozornění papežovo velmi platně k početnému vzrůstu této zbožné jednoty.

»Proč máte na zřeteli jen mužské?« tázal se Pius IX. Dona Boska. »Nevylučujte přece nikoho, potřebujete i spolupracovníky. Žena měla vždy velký význam v práci charitativní, v Církvi a v misiích. Ženy bývají obětavější než mužové. Neodmítejte jejich cenné pomoci!« A Don Bosko poslechl vzácné rady, otevřel i ženám a dívkám přístup do řad svých spolupracovníků, a nikdy toho nelitoval. — Jindy, udíleje mu různé výsady, poukázal Pius IX. na praktický smysl kteréjsi výsady a pravil: »Navykejte své novice různým pracím. Nechť to však nejsou práce v sakristii, mohli by si oblíbit pohodlnost. Zaměstnávejte je činností, zvláště katechizováním dětí.«

Různých odpustků, projevů přízně, výsad ušetřil milý papež Donu Boskovi vrchovatě. Roku 1858 udělil mu plnomocné odpustky pro hodinku smrti pro 200 jeho dobrodinců, a těžko vypočítá všechny projevy papežské blahovůle až do roku 1876, kdy zvláštními duchovními dary obohatil Sdružení spolupracovníků salesiánských. Pro každý svůj nový podnik vyprošuje si Don Bosko požehnání sv. Otce, ať šlo o stavbu kostela nebo o zřízení Díla pro pozdní povolání k stavu duchovnímu, nebo o zahájení činnosti misijní. Již při prvním setkání dovolil Pius IX. Donu Boskovi, aby směl *in omni loco Ecclesiae* (všude)

zpovídat, a prominul mu ve dny mimořádné práce modlitbu breviáře, třebaš o to Don Bosko ani nežádal.

Velmi štědře odpomáhal Pius IX. i nouzi svého přítele. Hned při první audienci na rozloučenou vysypal do rukou Boskových plnou hrst dvacetifranků na zaplacení prý dobré svačiny jeho malým přátelům turinským. Na stavbu chrámu Panny Marie Pomocné přispěl 500 lir, na kostel sv. Jana Evangelisty daroval 2000 lir. Při druhém odjezdu salesiánských misionářů vytáhl ze stolku 5000 lir a přidal pak ještě tisíc zlatých. A konečně, když se kdysi dověděl, že Don Bosko je v mimořádné tísní, vysvobodil jej rázem z nesnáze darem 20.000 lir.

Štědrost papežovu převyšovaly však důkazy vážnosti a důvěry, kterými často poctil Dona Boska, svěřuje mu co chvíle velmi důležité a choulostivé úkoly, na př. přesvědčit se, jestli římské duchovenstvo vyučuje pravidelně náboženství, dvakrát byl plnomocným jednatelem mezi svatou Stolicí a vládou, když šlo o rozšíření problému velmi těžkého, totiž o jmenování 108 nových biskupů. Několik dní potom byl pověřen sestavit seznam kandidátů na uprázdněná biskupství, a všechna jména, od něho navržená, byla přijata. Jindy mu bylo uloženo reformovat jistý ústav římský, který by byl papež rád přivtělil k společnosti salesiánské. Don Bosko byl za vlády Pia IX. několikrát v Římě, a po každé jej papež zahrnoval takovými důkazy úcty, že málem budily žárlivost. Dal jej na př. odvézti domů v papežském povoze, a kteréhosi večera, jsa churav, pozval si Dona Boska k audienci do své ložnice. Na tuto audienci z roku 1877 vzpomínal Don Bosko všecek dojat: »Jen si pomyslete,« vyprávěl svému sekretáři, sestupuje se schodiště vatikánského, »svatý Otec mě přijal, leže v lůžku. Kdybyste jen to lůžko byl viděl! Nízké a ubohé, jako lůžka našich chlapců. Ani kousíček koberce pro bosé nohy není před lůžkem. Pokoj je vydlážděn vyšlapanými cihlami, že je třeba dáti pozor, abyste neklopýtl. Pius IX. ví, že jsem krátkozraký, a proto na mne volal: »Ne tam, Done Bosko, tam je díra, tudy běžte! Bože můj, jaký příklad chudoby jsem viděl na svatém Otcí! Stojí opravdu za podívanou, v jaké tísní žije dobrovolně první osoba světa!«

Proč miloval Pius IX. tak vroucně apoštola turinského? Protože jej prohlédl a poznal v něm oddaného služebníka Církve, na kterého možno spolehnouti.

*

Svou oddanost k papežství projevoval Don Bosko po veškerý svůj život nejrůznějším způsobem. Jako lidový spisovatel a redaktor sbírky »Katolické čtení« psával velmi rád životopisy papežů. Mimo to vydal v 8 svazcích, nadepsaných »Životy papežů prvních století«, životopisy 21 papežů prvotní Církve. Roku 1859 vydal Církevní dějiny, ve kterých vyprávěl katolické mládeži o civilisační činnosti papežství.

Roku 1859 odtrhly se od papežského státu italské kraje, zvané Legace, a připojily se k jednotné Italii. Papežský stát utrpěl ztrátu citelnou. Don Bosko projevil v listopadu toho roku milovanému papeži vroucím listem svůj hluboký soucit a těšil papeže poukazem na všechno dobré, co se v Církvi v dobách pohnutých podařilo vykonat horlivou činností v Piemontě. Pius IX. poděkoval Donu Boskovi srdečným listem z ledna 1860. Otcovský list papežův rozradostnil Dona Boska a jeho přátele nad pomysl. Dubnový sešit »Katolické čtení« přinášel široké veřejnosti překlad papežského listu. Nepřátelé čichali hned zradu. Podezřívali Boskův ústav, že je ohniskem papežských spiklenců, stýkajících se tajně s vypuzeným turinským arcibiskupem, s papežem a s jesuity. Podezření vyvrcholilo dne 26. května a 9. června sedmihodinovou a velmi trapnou domovní prohlídkou salesiánského oratoria. Vojsko obstoupilo dům, policisté odvedli učitele z tříd a prohlédli kdekterý koutek v domě, od sklepů až do podstřeší, vyhrabali ze stolků všechny popsané papíry a pročítali si je, vysypali i koše na papír, není-li v nich odhozeno něco závadného, podrobili žáky ve třídách křížovému výslechu a donucovali je hrozbami i sliby, aby jen aspoň něco našli proti Donu Boskovi. Ale všechno pátrání nemělo touženého výsledku. Našli jen překlad již uveřejněného dopisu papežova, a mimo to se jim zdál tuze klerikálním opsaný citát ze sentencí — císaře Marka Aurelia! (pohanského císaře římského z 2. stol. po Kr.).

Konec prohlídky dopadl žertovně i vážně. Don Bosko poručil donést láhev vína a přiřukl si s policisty na zdraví. Potom je pozval k sv. zpovědi. Pět z nich skutečně se brzo vyzpovídat přišlo. Don Bosko vyprávěl o prohlídce s úsměvem a radoval se, že směl za svého dobrodince a vůdce, milého Pia IX., trpět.

Dona Boska velmi bolívalo, že velký počet italských biskupství bylo po mnoho roků neobsazeno. Čtyřicet pět biskupů žilo ve vyhnanství, osmnáct nových bylo sice papežem jmenováno, ale vláda nedovolila, aby se ujali biskupství, mnoho biskupů

pomřelo a jejich diecése zůstávaly osiřelé. Jen v Piemontu ne-
byl patnáct roků žádný nový biskup jmenován.

V kapitole následující se dovíme, co všechno podnikl Don Bosko u státních úřadů, aby biskupské stolce nezůstávaly na velkou škodu věřících neobsazeny. Zde vzpomínáme obětavosti, s jakou vykonával úřad vyjednávače mezi Vatikánem a Kvirinálem, nesčetných cest a hodin, které ztrávil v předpokojích různých úřadů nebo ve vyčerpávajících rozhovorech. Jisté týdny v roce 1871 bylo Dona Boska téměř neustále vídat v ministerských pisárnách nebo ve vatikánské Cancellarii. Nakonec mu poručil Pius IX., aby spolupracoval o sestavení biskupských kandidátů. Byla to pocta veliká, ale zároveň velmi těžká a nepříjemná. Don Bosko by se jí rád zbyl, ale rozkaz papežův byl mu rozkazem, kterému všechny osobní důvody musily ustoupiti.

Když 8. prosince roku 1869 byl zahájen všeobecný církevní koncil vatikánský, tušil Don Bosko, že by snad mohl v zákulisí sněmovním nějak zasáhnout do historických rozprav, které předcházely prohlášení článku víry o papežské neomylnosti. Přijel tedy 20. ledna 1870 do Říma. Texty sněmovních výnosů neprojednávaly se toliko ve slavných shromážděních sněmovních v chrámu svatopetrském, v lodi sv. Processa a Martiniana; o nich se pilně hovořilo i v soukromých společnostech, tu a tam se scházejících, v salonech římských knížat, v redakci *Civiltà cattolica*, v pokojích kuriálních kardinálů a vůdců různých skupin. Ve své knize *Rome pendant le Concile* popisuje Louis Veuillot svým živým, takřka malujícím perem velmi jemně všechnu tichou, skrytou a plodnou práci sněmovní, která byla vykonána v římských salonech, v klášterních prokuraturách, v obydlích kardinálských a patricijských a také v redakcích. Dona Boska jeho předtucha nezklamala. Prohlášení článku o neomylnosti papežské naráželo u některých sněmovníků na odpor. Početná a významná skupina biskupů, vedená slavným biskupem orleánským, Mons. Dupanloupem, dokazovala velmi výmluvně nevčasnost dogmatu. Jejich opatrnost, naučená od stárnoucích svobodomyšlníků, jim radila počkat s prohlášením dogmatu až udeří vhodnější hodina. Ke skupině té patřil i piemontský biskup ze Saluzza, Mons. Gastaldi, který se později na návrh Dona Boska stal arcibiskupem turinským. Don Bosko navštívil Mons. Gastaldiho a přesvědčil jej o neomylnosti papežské důkazy tak pádnými, že biskup se odtrhl od opozičníků

a hájil v plenární schůzi sněmovní navrhované dogma tak skvěle, že zmátl své dřívější druhy.

Don Bosko nepochyboval, že návrh dogmatu o papežské neomylnosti zvítězí, zjevily mu to jeho zvláštní sny z 5. na 6. ledna. Považuje sny ty za poselství nebeské, popsal je a poslal Piu IX. Slova Boskova jsou trochu sibyllinská, ale jsou jasná, a ukazují dostatečně na překážky, které se stavěly dogmatu o papežské neomylnosti do cesty. Uvedeme několik vět na ukázkou: »Nebeský hlas k pastýři pastýřův. Vcházíš se svými rádci do velkého shromáždění, ale nepřítel dobra bude také v pilné práci. Utká proti tobě kdekterou pletichu, naseje mezi tvé rádce nesvornosti a vzbudí proti tobě nepřátele i mezi tvými syny. Mocnosti tohoto světa vychrlí oheň a znásilní strážce zákona, vkládající jim na jazyk svá slova, ale nezvítězí. Ano, uškodí samy sobě nejvíc. Ty však pospíchej! Jestliže nebudeš moci rozřešit nesnáze, jednej rychle, jestliže narazíš na překážky, běž jen kupředu. Vytrvej, dokud nebude hlava bludařské hydry rozdrcena. Čin ten otřese zemí i peklem, ale uklidní svět a všichni lidé dobré vůle zaplesají. Tvé dny letí, tvé roky ubíhají k svému konci, ale velká Královna zůstává neustále tvou pomocí. Dnes jako včera bude ona magnum et singulare in Ecclesia praesidium, velkou a zvláštní záštitou Církve.«

Podobné poselství zvěstoval Don Bosko papeži již dříve r. 1858. Když se chystal s Don Ruou na první svou římskou cestu, zavolal si do pokoje za nějakou nutnou záležitostí nejlepšího ze svých žáků, malého Dominika Savia, jehož beatifikační proces teď rychle postupuje.

»Pojedete do Říma, důstojný pane?« tázal se hoch.

»Ano, pojedu do Říma.«

»Ach, jak rád bych jel s vámi!«

»Pročpak?«

»Abych mohl mluvit s papežem. Řekl bych mu, aby i při tisícerych souženích, jež jej očekávají, neustával pečovati zvláště o Anglii, neboť Pán Bůh připravuje v tomto království velké vítězství Církvi katolické.

»Odkud to víš?«

»Řeknu vám to, ale neopakujte to před jinými, smáli by se mi. Nedávno přišla na mne při díkůčinění po svatém přijímání neobyčejná roztržitost. Zdálo se mi, že patřím na širou a tmou zahalenou pláň. Chodilo po ní plno lidí tápajících, jako by bloudili. Jeden z nich, mi nejbližší, pravil mi, že vidím Anglii.

A spatřil jsem pak papeže Pia IX., oblečeného v roucha papežská, kráčejícího s rozžatou pochodní v ruce k té zatemnělé pláni. Čím více se přibližoval, tím víc temnoty mizely a na pláni se rozsvěťovalo jako ve dne. Svítící pochodeň, pravil mi opět onen hlas, znamená víru, která musí ozářit Anglii.«

Don Bosko vyprávěl vidění Saviovo Piu IX. Papež hleděl na něj upřeněji a upřeněji, a pak řekl: »Vzkaz toho hochy a jeho vidění mě povzbuzují, abych ještě energičtěji pracoval o návrat Anglie do Církve. Ale poslouvejte, Don Bosko, vám nebylo nikdy způsobem toho druhu nic sděleno, co vás přimělo, abyste se staral o podniky, které jste založil?«

Otázka tak nenadálá překvapila Dona Boska a donutila jej, aby řekl pravdu, a vyprávěl papeži o svých nejvýznamnějších snech.

»Víte co, ty sny popíšete podrobně, jak jste je snil,« vybízel jej papež. »Zachovejte to dědictví svým synům.«

Don Bosko slíbil, že své sny z poslušnosti sepíše, ale nenapsal za devět let, až do své druhé návštěvy u papeže r. 1867, nic.

»A ty sny?« tázal se tehdy papež.

»Neměl jsem kdy, svatý Otče.«

»Dobře tedy, nyní nevyslovuji pouhé své přání, nýbrž poroučím vám, své sny musíte sepsati. Všechna ostatní práce musí ustoupiti práci této.«

Nyní Don Bosko poslechl. Rozkazu Pia IX. je salesiánská kongregace vděčna za 6 tlustých osmerkových sešitů, nadepsaných »Paměti oratoria od roku 1835 do 1855«, ve kterých popsal světec všechny rozkazy nebeské, ve snách přijaté, a podniky, rozkazy těmi vyvolané.

Pius IX. byl o zvláštních osvěceních, kterými nebe Dona Boska vyznamenávalo, tak přesvědčen, že se ve chvíli velmi důležité řídil pokynem Boskovým. Po průlomu brány Porta Pia všichni radili papeži, aby utekl z Říma, jako v roce 1848, a papež se opravdu návrhem tím zabýval. Žádal však napřed i Dona Boska o radu. Po vroucích modlitbách napsal Don Bosko papeži slova pevná a rozhodná: »Strážce a anděl Izraele musí zůstat na svém místě, na stráži posvátné skály a svaté archy.« Kardinál Cagliero, který tento list Boskův opisoval, potvrdil přísežně, že se tak stalo.

Důvěra Pia IX. k Donu Boskovi a zvláštní radost, jakou pocíťoval, když se s ním bavil a jeho pokyny přijímal, přiměly kdysi papeže, aby poctil Dona Boska zvláštní nabídkou.

»Done Bosko, nemohl byste odejít z Turina a usadit se v Římě? Či utrpěla by tím vaše kongregace?«

»Svatý otče, zahynula by.«

Papež dál nenaléhal. Svému důvěrnému příteli svěřil se pak Don Bosko, že by se nemohl odhodlat odejít od svých hochů.

Z mnohých a mnohých podrobností, které bychom mohli uvést, možno uhadnout, že Don Bosko byl ve Vatikáně přijímán víc jako přítel než jako služebník. Dvě duše se našly a pocho-pily, a zdá se, že v jistých chvílích se vzájemně podporovaly: duše papežova a Boskova. Přátelství to prošlo však později i ohněm trpkých zkoušek, zosnovaných lidmi zlovolnými. »Co jen jsem udělal Donu Boskovi,« stěžoval si koncem roku 1877 Pius IX. »Třikrát již jsem mu psal, a neodpovídá mi!« A v Tu-rině naříkal Don Bosko: »Tolikrát jsem prosil o tu a o jinou věc sv. Otce, ale neodpovídá mi.« Po čase vyšlo najevo, že kore-spondence mezi Piem IX. a Donem Boskem byla záludně za-chycována. Turinští nepřátelé Boskovi si našli své pomocníky v samém Vatikáně, jejich nepřátelství vnikalo až do komnat papežských. Když se všechny ty pletichy Pius IX. dozvěděl, pozdvihl oči k nebi, oddechl si a pravil jediné slovo: »Pazienza, jen trpělivost!«

Trpělivosti a odevzdanosti potřeboval velmi i Don Bosko, když mu v prosinci 1877 třikrát odepřeli audienci u sv. Otce. Nepřátelé Boskova díla neustávali zneužívat své moci. Odmít-nutí dotýkalo se srdce Boskova tím citlivěji, čím jasněji ze svých vidění poznával, že dny Pia IX. jsou sečteny. »Brzo do-čkáme se dvou událostí,« předpovídal, »které dojmou spraved-livé i nespravedlivé.« A opravdu, dne 9. ledna 1878 skončil náhle ve Kvirinále král Viktor Emanuel a dne 7. února letělo od úst k ústům, že umírá Pius IX. K večeru téhož dne o 5 hodinách 40 minutách Pius IX. také skončil. Chvíli před smrtí mluvil ještě o Donu Boskovi. Srdce Dona Boska krvácelo dojetím nad smrtí otcovského přítele. Co by byl za to dal, kdyby mu byli popřáli pokleknout v chudobné cele, kterou tak dobře znal, u lůžka papežova v hodince, kdy se jeho duše ubírala se světa, nebo kdyby byl směl aspoň některý den před smrtí jít k papeži a ujistit jej svou neochvějnou věrností.

Věrnost ta nevyprchala ze srdce Boskova ani po smrti pa-pežově. Socha Pia IX., postavená na jeho památku v chrámě sv. Jana Evangelisty v Turině, zvěčňuje v mramoru Boskovu vděčnost k milovanému papeži.

Několik dní po smrti Pia IX., když armáda dělníků chystala ve Vatikáně konklávní cely pro kardinály a pro jejich průvodčí, setkal se Don Bosko, vyřizující v papežských úřadovnách nějakou záležitost, na zákrutu chodby s kardinálem Joáchimem Peccim, komořím sv. Církve. Zastavil se, upřel na kardinála oči, poklekl a pravil:

»Dovolte, abych směl Vaší Eminenci políbit ruku.«

»A kdo jste,« otázal se kardinál, »že si tak troufáte?«

»Jsem nepatrný kněz a líbám dnes Vaší Eminenci ruku, doufaje, že za několik dnů budu líbat Vaši nohu.«

»O to se nesmíte ani modlit, zakazuji Vám to.«

»Nesmíte mi zakazovat modlit se za něco bohumilého.«

»Jestliže se však modlíte na tento úmysl,« odpověděl kardinál, pokoušeje se zbarviti svůj hlas tónem přísnějším, »vyhrožuji Vám censurou (církevním trestem).«

»Eminence, nemáte ještě moci stíhat mě tresty. Až jí nabudete, skloním se ochotně.«

»Ale kdo přece jste, že mluvíte tak směle?«

»Jsem Don Bosko.«

»A tak, už mlčte, nyní je čas práce a nikoli žertů.«

Kardinál šel svou cestou. Za týden potom, dne 20. února, byl zvolen papežem a dal si jméno Lev XIII.

Několik týdnů namáhal se Don Bosko marně, dostat se k novému papeži k soukromé audienci. Připustili jej toliko k audienci veřejné. Jindy, když vyjednával jmenování nových biskupů, otvíraly se mu všechny dveře apoštolského paláce, nyní jej odmítali od soukromé audience, což Dona Boska, se všech stran souženého, velice bolelo. Konečně se mu poštěstilo, že se 16. března 1878 dostal po prvé k soukromé audienci u Lva XIII. Ovšem, Lev XIII. nebyl Piem IX., jehož prostota a srdečnost budila v návštěvnících po několika sekundách důvěru. Nový papež vydechoval jakési vznešené ovzduší. Z jeho očí hledělo něco geniálního, jeho hlas zněl vážně a autoritativně, jeho způsoby prozrazovaly aristokrata, třebaš Lev XIII. šlechtického původu nebyl. Byl nepatrné, drobné postavy, zdál se téměř průhledný, ale z očí mu sálala jakási podmaňující síla. Přijal Dona Boska roztomile, dotazoval se ho podrobně na všechny jeho podniky, vzkázal tu a tam nějakou radu pro jeho duchovní syny a opakoval, jako Pius IX., že požehnání Boží jistě spočívá na pracích Boskových. »Kdo nevěří v zázraky,« pravil, »bude mít jistě velké potíže, aby vysvětlil, jak může chudobný kněz

denně živit tisíce a tisíce hochů. Jest nutno přiznati, že tu působí ruka Boží.« Don Bosko zářil radostí, vycházeje z Vatikánu. Již po několik let ničily pomluvy Boskových nactiutrhačů jeho dobré jméno. Podařilo se jim vniknout za bronzovou bránu vatikánskou a podkopávat jeho pověst. Nyní však poznal, že nový papež plně uznává jeho služby.

Za dva roky potom vyzval Lev XIII., zarmoucený nad přerušenu stavbou chrámu Božského Srdce v Římě na Castro Pretorio, Dona Boska, aby chrám dokončil. Stalo se tak při audienci dne 3. dubna 1880. Don Bosko cítil tehdy již tíhu stáří, choroba za chorobou podlamovala jeho síly, ale přesto vzal na sebe odstrašující poctu dostavby chrámové prostě proto, že, jak pravil kardinál Alimonda, přání papežovo bylo mu rozkazem.

Věrná oddanost Boskova k sv. Otcí dočkala se za čtyři roky velké odměny. Na jaře roku 1884 přijel Don Bosko po šesté do Říma vymáhat si některé výsady, které by podle vzoru jiných kongregací, od sv. Stolice velmi podporovaných, učinily i kongregaci salesiánskou úplně samostatnou, které by jí přiřkly na př. provždy právo posílat své kleriky na vlastní odpovědnost ke kněžským svěcením. V roce 1874 dostal Don Bosko to právo na 10 let, a šlo mu velmi o právo provždy. Vypracoval tedy dlouhou a velmi pečlivě sestavenou žádost. Uvedl v ní i jména různých kongregací, které výsady, o něž Bosko žádal, již dostaly. Zdálo se mu, že žádost, opatřená tolika a tak pádnými důvody, nemůže býti zamítnuta. A přece se velmi mylil. Sotva dojel do Říma, dostal vzkaz od prefekta posvátné kongregace pro záležitosti řeholníků, kardinála Ferrieriho, že má svou žádost doplnit podrobnými údaji dějepisnými, kdy, od kterého papeže a který řeholní ústav obdržel výsady, o které Bosko žádá. Když Bosko vzkaz uslyšel, zarmoutil se a byl všecek skleslý. Žádost mu dala tolik práce, a nyní žádají po něm práci novou, aby od začátku sháněl žádané doklady. »Hlava mi praskne,« stěžoval si tehdy svému příteli. »Vidím, chtějí mě donutit, abych se zřekl žádaných výsad. Zažádám jen o některé, o nejdůležitější, a vrátím se do Turina. Jestliže mi je dají, tím lépe, jestli ne, jen trpělivost!«

Lev XIII. rozřešil však sám svým rozhodným slovem otázku výsad salesiánských. Přijal Dona Boska v soukromé audienci dne 9. května a byl k němu neobyčejně milostiv. Bosko byl tehdy již stařec, klečeti bez podpěry bylo mu velmi obtížným. Pokleknuv podle obřadu před sv. Otcem, poprosil, aby směl

stoje přednést svá přání. »Ne stoje, ne, nýbrž sedět budete se mnou, milý Done Bosko,« řekl papež, a Mons. Macchi musil Donu Boskovi hned přistavit židli. Don Bosko se posadil a papež se dotazoval velmi starostlivě na jeho zdraví.

»Musíte se léčit, milý Done Bosko, v té věci nesmíte nic šetřit. Je třeba, abyste myslil na sebe a nechal jiné za sebe pracovat. Váš život náleží Církvi a kongregaci od vás založené. Vidím, jak se vaše dílo všude šíří, ve Francii, ve Španělsku, v Americe, ano i v Patagonii. Váš život a vaše rady jsou potřebny vašim synům, jejichž počet roste a roste. Kdybych já onemocněl, jsem jist, že byste podnikl vše možné, abych okřál. Chci tedy, abyste podobně pečoval i o sebe. To chci, slyšíte? To vám poručím, Církev vás potřebuje.«

»Jste velmi milostiv, svatý Otče,« odvětil Don Bosko, všecek dojat péčí papežovou. »Překvapujete mě, slibuji, že poslechnu vašich rozkazů.«

»Dobře! A nyní, oč jste mě přišel prosit? Nebojte se, jsem ochoten ve všem vás uspokojit.«

»Svatý Otče,« odpověděl rychle Don Bosko, »korunujte budovu salesiánské společnosti a přiřkněte jí výsady, o které vás žádám. Jsou kongregace, jejichž členy by spočítal na prstech, a mají ty výsady, salesiánů jest již přes pět set, a prosíme již léta o tutéž přízeň. Neodmítejte nás.«

»Dobře, je ujednáno,« odpověděl papež. »Řekněte sekretáři kongregace biskupů a řeholníků Mons. Masottimu, aby vyhotovil příslušné listiny, já je podepíši. Nepřijdou vůbec do Kongregace. Mohu tak učiniti snadněji,« připojil papež, čtverácky se usmívaje, »protože už není nebožtíka Mons. XY. Měl byste v něm ostrého odpůrce. Vynaložil všechno, jen aby překazil udělení vašich výsad. Vidíte, papež nemůže vždy učinit, co by učinit chtěl. Ale nyní budete uspokojen. Milý, milý Done Bosko, já vás miluji, já vás miluji, já vás miluji. Chci býti celý pro salesiány, chci se počítati za prvního z vašich spolupracovníků. Váš nepřítel, je Boží nepřítel, nyní jsem o tom přesvědčen. S ubohými prostředky budujete díla tak ohromná! Jen dál, směle dál! Papež, Církev a katolický svět se vám obdivují, vám i vaší Společnosti. Bůh sám vás vede, podporuje a udržuje vaši kongregaci. Říkejte to, pište to a kaďte o tom! V ochraně Boží se skrývá veškeré tajemství vašich vítězství nad překážkami a nad nepřáteli, s nimiž se setkáváte.«

Překážky a nepřátelé, o kterých se papež jemně zmínil, ztrp-

čovali přes 10 let život Dona Boska. Jak uvidíme z dalších kapitol, nesl Don Bosko někdy kříž velmi těžký, tím těžší, že ti, kteří ho sužovali, pocházeli z lidí, kteří, jak řekl Pius XI. při oslavě Boskově, měli mu spíše v jeho díle pomáhat. V jisté době, jak již bylo řečeno, podařilo se nepřátelům Boskovým získati pro své náhledy i papeže, a vraziti mezi uctívaného představeného a věrného služebníka klín nedůvěry. Nyní se všechno nedorozumění rozplynulo a slova Lva XIII. padala do duše Boskovy jako spravedlivé zadostiučinění za bolesti, hrdinsky snášené v Turině v letech 1872 až 1882.

»Svatý Otče,« odvětil mocně dojatý Don Bosko, »nemám slov, jak vám poděkovati. Ale ujišťuji vás, že jsme se vždy vynasnažovali, abychom vštípili naší mládeži lásku, úctu a poslušnost k svaté Stolicy a k náměstku Kristovu. A co dobrého jsme vykonali, přisuzujeme požehnání a ochraně papežské.«

Další rozmluva týkala se různých záležitostí kongregačních, zvláště salesiánských misií. Na konec udělil Lev XIII. Donu Boskovi své požehnání a propustil jej. Unaveně, podpírán jsa svým tajemníkem P. Lemoynem, sestupoval stařec Don Bosko se schodů vatikánských, a slova, která na schodišti zašeptal, byla jakousi ozvěnou bolestné cesty křížové, kterou mu v uplynulých letech bylo kráčet: »Opravdu bylo mi třeba takového přijetí, napřímilo mě. Byl jsem již v koncích svých sil.«

Naposledy byl Don Bosko u Lva XIII. 13. května 1887 před konsekrací chrámu Božského Srdce. Byla to poslední audience, na rozloučenou. Poslední úkol, který papež Donu Boskovi svěřil, byl těžký, velmi těžký. Nejednou se zdálo, že klesne pod jeho tíží. Podařilo se mu však proti všem obtížím chrám dokončiti. Ale cítil se unaven, velmi unaven, úplně vyčerpán. Poznával, že dny jeho života jsou sečteny. Před svým odchodem se světa pokládal tedy za svou povinnost poklonit se ještě naposled papeži, který byl v jeho očích zosobněným Kristem. »Jsem již velmi stár, svatý Otče,« řekl zesláblým hlasem papeži, »ale chtěl jsem před svou smrtí ještě jedenkrát navštívit Vaši Svátost a poprositi o vaše požehnání. Hledíte, jsem již vyčerpán, už mi nezbyvá, leč také říci: Nyní propouštíš, Pane, služebníka svého!«

Tato slova nebyla však posledním důkazem oddanosti světcovy k Stolci Petrovu. Při každé volbě nového generálního představeného salesiánského předčítají se veřejně důvěrné předpisy, které napsal Don Bosko, aby podle nich správně se konala

volba. Voličům, přistupujícím s volebním lístkem k urně, připomíná Don Bosko, že jejich kandidát má míti aspoň tři dobré vlastnosti, a třetí z nich je přítulnost k svaté Stolicy a ke všemu, co se jí týká, a to přítulnost taková, že o ní nelze pochybovat.

Oddané služby, které Don Bosko pro sv. Stolicí vykonal, mu v Itálii vydobily názvu vatikánského Garibaldiho. A jak sloužil papežství za svého pozemského života, tak slouží sv. Jan Bosko svou kongregací svaté Stolicy i s nebe.

U MOCNÝCH TOHOTO SVĚTA.

Rozvažující o pohnuté době, v jaké Don Bosko žil, neubráníme se otázce: Jak se choval Don Bosko v těžkých letech, od prvních výkřiků po neodvislosti, které zaburácely Itálií roku 1848, až do září roku 1871, kdy vojsko piemontské vtáhlo prolomenou branou Porta Pia do Říma? Jeho dílo potřebovalo pomoci mocných tohoto světa. Úžasný rozvoj jeho ústavů upozorňoval na sebe politiky, jeho důvěrné styky s Vatikánem dráždily a znepokojovaly zvědavost žárlivé státní vlády. Jak si pomáhal z těchto nesnází? Jak se choval k vladaři a k ministrům, kterých nemohl přezírat? Jaké stanovisko zaujímal k hnutí po neodvislosti? Kdysi řekl: »In politica sono di nessuno — v politice nestraním nikomu.« O politiku se pranic nestaral, stál nad stranami. Opakoval často: »Moje politika je politika Otčenáše, zřídit totiž království Boží v srdci mládeže.« Všechno ostatní nezajímalo jeho mysli a nepřipravilo jej ani o okamžik času. Jeho katolický smysl pochopil takřka pudově, že kněz nenáleží do politické vřavy, jeho povinností je, aby náležel všem. Přidati se k některé straně, ozdobiti se nějakým odznakem politickým, znamená postavit se nešťastně do boje proti křesťanům jiné strany politické. Tuto zásadu opakoval Don Bosko nesčíslněkrát. Pro vybudování svého díla potřeboval Don Bosko všech lidí, zatvrzelých svobodomyšlníků i neústupných konservativců. Cavour, Crispi, Rattazzi, Ricasoli, všichni tito vůdcové Risorgimenta (hnutí pro svobodnou a sjednocenou Itálii) byli Boskovi přátelé a dobrodinci právě tak, jako Pius IX., kardinál Antonelli, otcové jesuité z redakce *Civiltà Cattolica*, Leo Harmel, markýza Barolo. Jeho apoštolská horlivost pečovala i o duše těch politiků, kteří sloužili bludu, a myslila na jejich poslední hodinku. Je samozřejmé, že umírající zavolá si k svému smrtelnému lůžku raději kněze, kterého vídal pracovat je-

diné pro království Boží, než kněze politika, zapřaženého do záležitostí tohoto světa.

Až do beatifikačního procesu měli někteří lidé Donu Boskovi jeho přátelství se světem svobodomyslným a jeho styky se zřejmými nepřáteli Církve za zlé. Opravdu, Don Bosko byl v druhé polovici minulého století možná jediným knězem katolickým v Itálii, který se neustále stýkal se zakladateli nové Italie. Po prvních událostech, které naznačovaly vybudování jednotné Italie podrobením všech italských států pod Kříž savojský, zaujalo duchovenstvo k snahám sjednocování stanovisko rozhodně odmítavé, a rozešlo se s vládou. Bylo velmi málo kněží, kteří zabloudili někdy mezi »vetřelce«, ale velmi často bylo mezi nimi vídati Dona Boska. Ospravedlňovaly jej k tomu nejlepší důvody. Musil spoléhati na pomoc těch lidí, vždyť chtěl býti živ, toužil z nich míti spolupracovníky dobrých skutků, které vykonával, a myslil také na jejich duše, číhaje na vhodnou příležitost, aby mohl do jejich srdcí zasíti zárodek červa svědomí. Uvádíme Boskovo smělé slovo, ospravedlňující veškeru jeho činnost, týkající se nejhorších nepřátel jména křesťanského: »Kdyby se jednalo o spásu některé duše a ďábel by se mi ukázal osobně, a přenechával mi tu duši, jestliže před ním smeknu, neváhal bych ani na okamžik a smekl bych před ním.«

Jindy zase, když jej Ricasoli, president státní rady, pozval do Florencie a žádal jej za úředního prostředníka při jmenování asi 108 biskupů pro osiřelé diecése italské, trval na tom, že úkol ten se mu svěruje jako knězi, a nikoli jako rodáku piemontskému, nikoli jako příteli různých ministrů nebo jako diplomatovi. Přijal spolupráci v řečené záležitosti jako kněz. »Jsem knězem u oltáře, knězem ve zpovědnici, knězem mezi svými hochy, knězem v Turině i ve Florencii, knězem v podkrovní světničce ubožákově, knězem i v paláci královském nebo v salonech ministerských. Všude chci býti jen knězem.« A poněvadž chtěl býti jen knězem, celým knězem, a ničím jiným, proto mu důvěřovali, proto mu svěřovali záležitosti nejchoulostivější, a dařilo se mu dobře je vyřídit. Don Bosko se stal mocným činitelem politickým, protože se nemíchal do politiky.

*

První styky Dona Boska s královským dvorem turinským začaly roku 1854, kdy byl podán a odhlasován návrh zákona, zvaného zákonem Rattazziho, usilovně podporovaného ministrem financí Cavourem. Zákonem tím se klášterům zabíraly všechny jejich majetky. V prosinci roku 1854 vkročil Don Bosko o poledni do jídelny s několika dopisy v rukou a pravil některým dohlížitelům svých hochů: »Dnes jsem psal třem důležitým osobám: katovi, papeži a králi.« Dohlížitelé, uslyševše řečená jména, vybuchli ve veselý smích. Nedivili se, že Don Bosko píše katovi a papeži, věděli o jeho stycích s úřady turinského žaláře a o jeho čilé korespondenci s Vatikánem. Byli však zvědaví, proč píše králi. »A co jste psal králi?« otázal se nejsmělejší z dohlížitelů. »O čem se mi dnešní noci zdálo. Snil jsem, že stojím pod podloubím u kašny a znenadání přibíhá ke mně dvorní lokaj, oděný do služebních šarlatových šatů a volá: Velká novina! Táži se, jaká? Velký zármutek na královském dvoře, praví lokaj dvakrát po sobě a utíká. Napsal jsem tedy ráno svůj sen a posílám zprávu o něm králi.«

Za pět dní zdálo se Donu Boskovi něco podobného, lokaj volal však: »Velké zármutky na královském dvoře!« Don Bosko oznámil zase svůj sen králi. Byl přesvědčen, že sny jsou nebeskou vyhrůžkou, že ohlašují tresty Boží, které stihnou královskou rodinu, jestliže dá odhlasovati nešťastný zákon proti řeholním kongregacím. Výstraha Dona Boska neměla ovšem žádného účinku. Zákon byl předložen sněmovně 28. listopadu 1854 a byl v druhém čtení 28. května 1855 odhlasován. Mezitím 12. ledna zemřela náhle králova matka, 20. ledna královna Marie Adléta, a 11. února králův bratr Ferdinand Savojský, vévoda janovský.

Za několik roků potom (roku 1863) přestěhoval se královský dvůr, ministerstva a sněmovna z Turina do Florencie. Z Florencie byl Don Bosko roku 1865 pověřen svým prvním politickým úkolem, vyjednávat o jmenování nových biskupů. V Itálii bylo tehdy 108 neobsazených biskupských stolců. Někteří biskupové pomřeli, jiní žili ve vyhnanství, jiným nedovolovala vláda, aby se ujali správy svých biskupství. Donu Boskovi bylo líto duší, kterým stav ten velmi škodil, a proto se všemožně přičiňoval, aby byly stolce biskupské hodnými kněžími brzo obsazeny. Svou bolest vyložil napřed Piu IX. a vyzvídal pak po svých přátelích, co vlastně vláda zamýšlí. Ta byla ochotna k vyjednávání. Listem Pia IX. ze dne 6. května 1865, poslaným králi

Viktoru Emanuelovi, bylo vyjednávání o obsazení uprázdněných biskupství zahájeno. Papež prosil krále, aby usušil některé slzy v očích Církve a přistoupil k všeobecné dohodě. Dne 17. května poslal pak do Florencie Dona Boska jako úředního jednatele, a vláda vyslala do Vatikánu jako chargé d'affaires poslance Xavera Vegezziho, svou příchylností k svaté Stoliči dobře známého.

Záležitost pokračovala dobře. Obě strany se přizpůsobovaly vzájemným požadavkům. Zdálo se, že vše bude rychle a čestně rozřešeno. Biskupy piemontské bude jmenovat král podle konkordátu sardinského, biskupy pro jiné diecése italské bude jmenovati papež, ale oznámí napřed jejich jména králi a teprve je za biskupy prohlásí. Král dovolí vypuzeným biskupům návrat do jejich diecézí, vyjma jen některé, biskupské statky zůstanou nedotknutelný. Papež zásadně dovoloval zrušení některých menších biskupství a seskupení jich v biskupství jedno, ale odmítal požadavek královské vlády, aby papežské bully byly předkládány k vládnímu exequatur (potvrzení) a aby biskupové přísahali věrnost všem zákonům sardským. Byla oprávněna naděje, že na těch základech dojde brzo k dohodě. Na neštěstí byly úmluvy předčasně prozrazeny jistým politikům, Církvi nepřátelským. Jedovaté články novinářské, schůze a tábory lidu nahnalý královským ministrům strachu a vláda trvala pak na svém požadavku o exequatur a o přísaze nových prelátů. Dovolila však, aby vypuzení biskupové směli se z vyhnanství vrátit do svých diecézí. Ač mála, přece aspoň něčeho Don Bosko dosáhl.

O rok později byl šťastnější. Na radu Napoleona III., který se pokoušel odvrátit mladou Itálii od škodlivého běsnění protiklerikálního, bylo zahájeno další vyjednávání mezi Florencií a Římem. President státní rady Ricasoli jmenoval vyjednavatelem komandéra Tonella, muže chytrého a úmyslů nejlepších. Po svých prvních stycích s Vatikánem oznamoval Tonello své vládě, že sv. Stolica ponechává státu jmenování biskupů piemontských a lombardsko-benátských, ale sobě ponechává jmenování biskupů v ostatních státech italských, zvláště ovšem ve státě papežském. Vyjednávání uvázlo, jakmile v lednu 1867 přijel do Říma Don Bosko.

»Je třeba chytnout věc za jiný konec,« osmělil se Bosko říci Piu IX. »To nebude tak snadné, milý Done Bosko.«

»Zkusme to.«

Don Bosko zašel pak ke státnímu sekretáři kardinálu Antonellimu s tímto obezřetným návrhem: »Začneme zásadou, že musíme dojít cíle, protože spása duší a zájmy diecésní jsou nám nade všecko. A myslíme na rozřešení, které by i proti oboustranným ústupkům zachránilo sebelásku i zásadu. Obě strany pořídí seznam kandidátů pro sídla biskupská, nečiníce rozdílu mezi různými státy italskými. V seznamu budou jména kandidátů pro diecése toskánské, piemontské, pro diecése Romagny i království neapolského. Seznamy se pak srovnají a kandidáti, jejichž jména budou na obou seznamech, budou prohlášeni za biskupy v příští konsistoři.«

Pius IX. souhlasil s návrhem opravdu moudrým, a to byl ústupek sv. Stolicе, Commandér Tonello zřekl se požadavku o potvrzení papežských bul, a to byl ústupek vlády.

Na základě řečeného návrhu počalo nové vyjednávání. Don Bosko byl prostředníkem mezi vládou italskou a Vatikánem. Obě strany se velmi rychle dohodly. Po úradku s vládou podal Tonello seznam šedesáti jmen kandidátů na biskupství. Za osvědčené pomoci Boskovy sestavil Pius IX. a sekretář Antonelli jiný seznam, připojující ke jménu kandidátovu i jméno biskupství, na které si dotyčného přáli jmenovat. S obou stran se ozvaly pak nějaké námitky, ten a onen kandidát byl přesunut na jiné místo, ale konečně se obě strany sjednotily na 34 kandidátech, kteří byli v konsistořích 22. února a 27. března prohlášeni za biskupy.

Na neštěstí padlo 4. dubna ministerstvo Ricasoli a nastoupilo ministerstvo Rattazzi s programem úplně proticírkevním. Bylo tři roky trpělivě čekat na jednání o obsazení dalších biskupství

Na jaře roku 1871 dopsal Don Bosko, svěřiv se napřed se vším Piu IX., ministerskému předsedovi Lanzovi úředně, že si vláda odporuje, když se brání obsadit víc než šedesát uprázdněných biskupství a vydává současně garanční zákon, prohlášený 13. května 1871.

Ministerstvo, které ještě nebylo přestěhováno ani do Říma, uznalo Boskovy náhledy za správné a pověřilo Dona Boska prostřednictvím pro skončení choulostivé otázky. Don Bosko dostal tehdy plnou moc od Pia IX.: »Sestavte mi úplný seznam budoucích biskupů. Které mi doporučíte, všechny potvrdím.« V polovici srpna byl Don Bosko se seznamem hotov. Aby nabyl pro své kandidáty nejlepších záruk, shledával Don Bosko o kandidátech svědomité zprávy všude. Kdysi svolal do Nizzy Monfer-

rata, do vily hr. Corsiho, schůzi osmnácti generálních a kapitulárních vikářů z různých diecézí italských, aby se s nimi o návrhu biskupských kandidátů poradil. Dne 27. října 1871 prohlásil Pius IX. 40 Donem Boskem navržených kandidátů za biskupy. Vláda jim sice odpírala jejich příjmy, ale nebránila jim ujmouti se správy diecézí, což bylo nejdůležitější. Práce Dona Boska měla tedy dobrý úspěch.

Don Bosko toužil po úplném vítězství, aby vláda novým biskupům vrátila i jejich zadržované příjmy. Na jaře 1873 přijel do Říma vyjednávat tu záležitost. Právě tehdy padlo však ministerstvo Lanzovo a vyjednávání bylo oddáleno. Don Bosko však nezmalomyslněl a v prosinci téhož roku přijel zase do Říma s pevným úmyslem ukončit záležitost obsazení biskupských stolců. President státní rady Minghetti přál uspořádání biskupské otázky a Pius IX. schvaloval dále zákroky Dona Boska. Přítomnost Boskova v Římě upozornila na světce zednářské lóže. Tisk, od nich placený, zahájil palbu proti Donu Boskovi, aby zastrašil politiky, kteří se s Donem Boskem stýkali a mu přáli. Tak psala kteréhosi dne turinská Gazzetta del Popolo: »Tyto dny se setkáváte v Římě co chvíle se slavným turinským Donem Boskem. Vatikánské dveře se mu otvírají dokořán, papež jej vídá rád. Ovšem má Don Bosko i volný vstup do kanceláří našich politiků. Nevíme sice, jaké pikle tam kuje, ale běží jistě o věci důležité.« — Jindy psal milánský Secolo: »Piemontský episkopát se rozhodl poslat do Říma pro ujednání základu k dohodě mezi Církví a státem jistého Dona Boska, dobře známého širokým rozhledem, neúhonnými mravy a horlivostí ve věcech církevních. Nebylo volby vhodnější. Don Bosko nevzbudí nejmenšího podezření ve Vatikáně, a bude velmi příznivě uvítán i od funkcionářů státních. Jaké jsou základy budoucí dohody, neví posud nikdo. Nic nepronikne do veřejnosti. Ale také nikdo nepochybuje, že ten kněz jedná a mluví neobyčejně vroucně.«

Tyto tiskové poznámky jsou na pohled nevinné, ale dosáhly hned svého účelu. Znemožnily zákroky Dona Boska, které, měly-li se zdařit, musely posud býti utajeny. Poznámky ty měly ozvěnu až v Berlíně. Bismarck byl tehdy náhledu, že proticírkevní boj je vývozním zbožím německým. Jsou ještě v živé paměti jeho vzkazy německému vyslanectví v Paříži za doby Gambettovy. Německý státník usuzoval správně, že když se podaří zeslabiti anebo na šikmou plochu uvést katolictví zemí

latinských, otřese se veškerá tradiční ochrana ve prospěch protestantismu a volné myšlenky. Nedivíme se tedy pranic, že vyjednávání mezi Vatikánem a Kvirinálem bylo náhle přerušeno zákazem z Wilhelmstrasse z Berlína. — »Ach, milý Done Bosko, nedá se nic dělat,« svěřil kteréhosi večera v sněmovních kuloárech Donu Boskovi ministr Vigliani. »Nemožno kupředu! Bismarck je proti a Prusko má přece osudy naší politiky ve svých rukou.«

Zákazem berlínským ukončila se úřední úloha Boskova. Nebylo možno dosíci všeho, ale bylo dosaženo mnoho. — Ačkoli stín Bismarckův zastrašil na chvíli vládu italskou a překazil na dlouho smír vlády se sv. Stolicí, pokračovala vláda přece ve jmenování nových biskupů, dávala své exequatur novým farářům a tak se vyvinul stav, jak jsme zvyklí jej nazývat *modus vivendi*. Don Bosko nevyhrál plnou sázku, ale vyhrál mnoho.

Mnohem lépe se mu dařilo roku 1878 po smrti Pia IX. Za mezivládí na stolci papežském obávala se vatikánská diplomacie, a to oprávněně, zdali vláda dovolí, aby se v Římě nerušeně a svobodně konala volba nového papeže. Vzpomněli si na Dona Boska, že před sedmi lety byl úředním jednatelem mezi vládou a svatou Stolicí. Poprosili jej tedy, aby zkoumal smýšlení vlády. Don Bosko zašel nejprve na ministerstvo spravedlnosti, obsazené Mancinim. Byl přijat nevlídně. Zaklepal tedy u ministerského předsedy Crispiho. Ministerský předseda odpovídal napřed vyhýbavě, když však mu Don Bosko řekl, že přichází k němu jako plnomocník a ve jménu kardinálského sboru, že žádá odpověď jasnou a určitou, že jinak se bude volba papeže konat v Benátkách nebo ve Vídni, dokonce snad i v Avignonu, tu se Crispi na okamžik zamyslel, potom podal Donu Boskovi ruku a řekl: »Povězte kardinálskému sboru, že vláda zaručuje svobodnou volbu papežskou. Nic se nestane, co by rušilo klid.«

A pan ministerský předseda změnil hned tón své řeči. Pravil přívětivě a přátelsky Donu Boskovi: »Poslouchejte, ještě jsem nezapomněl na Turin z roku 1852 a na svou ubohou světničku vedle Consolaty v ulici Sirotčí. Vzpomínám si také, že jsem byl u vás v oratoři několikrát u zpovědi.«

»Nevzpomínám si již,« odvětil usmívaje se Don Bosko, »ale potřebujete-li ještě mých služeb, jsem ochoten vyhovět.« A staří známí se dali do řeči jako nejlepší přátelé. Crispiho dojímal vždy vzpomínka na mladá léta, ztrávená v hlavním městě piemontském. Byl za revoluce r. 1848 zvolen poslancem

• za Palermo. Po návratu Bourbonů utekl ze Sicilie do Turina, ohniska italského risorgimenta. Žil tam ve velké bídě. Pokoušel se o chléb jako novinář, rád by se byl stal obecním sekretářem, ale nic se mu nepodařilo. Ve velké bídě zaklepal tehdy u Dona Boska, a byl u něho půldruhého měsíce hostem. Jednou mu dal Don Bosko i boty. Zatím se věci změnily. Crispi se stal ministerským předsedou, a jeho dobrodinec, který před třiceti lety ho zachránil od smrti hladem, stál před ním a prosil o jeho milostivé rozhodnutí.

• Změna věcí Dona Boska nic nepřekvapovala. Před 10 lety, v únoru 1867, seznámil se Don Bosko v paláci Farnese v Římě s neapolským králem Františkem II. Bourbonem, vypuzeným od revolucionářů. Královští manželé pozvali Dona Boska do paláce, aby jim v jejich soukromé kapli sloužil mši sv. 7. února. Don Bosko připojil ke mši svaté i promluvu a zdůrazňoval křesťanskou péči o spásu duše: »Je nezbytně třeba myslet,« pravil, »na spásu duše. Pozemská dobra můžeme dnes ztratit, zítra zase jich nabýti. Jestliže však duši ztratíme, máme vše navždy ztraceno.«

Po mši svaté pozval král Dona Boska na snídání a znenadání se světce otázal: »Co myslíte, důstojnosti, my jsme ztratili ne jedno, nýbrž dvě království, můžeme jich zase nabýti?« Don Bosko, jenž takové otázky se nenadál, na chvíli se zamlčel, a potom řekl, obvykle se usmívaje: »Starejme se, pane, abychom nabyli království Božího, na tom závisí naše všechno.«

»Ale mluvím o království pozemském,« podotkl král. »Kdybyste věděl, jak moji poddaní mě litují a zvou k návratu!«

»Prozatím zařídil Pán Bůh věci jinak. Vaše Veličenstvo smí nyní o sobě říci, co svého času napsal Jeremiáš: Otcové naši hřešili, a my nepravost jejich jsme nesli. Kdo by mohl zapomenouti na ústrky, jaké bylo Církvi vytrpěti v království neapolském od vašich předků? Hříchy přecházejí s otců na syny a často trpí nevinný za vinníka.«

»Královna a já jednali jsme však dobře a jsme ochotni dál dobře činit, až revoluce...«

»Dobře, pane, ale neste jen své neštěstí odevzdaně, jako smírnou oběť!«

»Ale jak vše skončí?«

»Vše skončí tak, že Vaše Veličenstvo již nikdy neuvidí Neapole.« Král sklopil oči a zašeptal: »Přál bych si ovšem budouc-

nost jinou, ale přijímám vše odevzdaně, jako smír za křivdy, které má rodina páchala na Církvi.«

Královna nesouhlasila však ani s předpovědí Boskovou, ani s odevzdaností manželovou. Tvrdila, že v království neapolském se poměry den ze dne horší, královským straníkům přeje štěstí a podle všeho zdání nenechají lepší dny dlouho na sebe čekat.

Po optimistických slovech královniných povstali všichni od snídání. Král prosil Dona Boska o požehnání a vyprovodil jej, královna trochu nemile rozrušená předpovědí Boskovou, odešla sama z jídelny.

Předpověď se splnila do slova. Když piemontské vojsko obsadilo Řím, utekla královská rodina neapolská do Paříže, kde král František II. zemřel roku 1894. Královna jej přežila skoro o třicet let a zemřela 19. ledna 1923 v Mnichově. Ani král, ani královna neuviděli již nikdy Neapole, jak jim Don Bosko předpověděl.

Don Bosko se nestýkal jen s lecjakými oběťmi risorgimenta, nýbrž i se samým podněcovatelem a duší všeho povstaleckého hnutí, s Cavourem. Oba mužové, Don Bosko i Cavour, byli obdařeni vlastnostmi pravých Piemontanů. Vyznamenávali se horlivostí v práci, klidnou svéhlavostí, vzácným humorem, opovržením veškeré strojenosti a neobyčejným praktickým smyslem.

Povšimněme si jen, jak sami líčí své chování, když jim překážky zatarasily cestu k cíli. »Když narazím na překážku,« vypravoval Don Bosko, »jdu jako člověk, který na své cestě došel k závoři. Buď si ji odstraním, a nepodaří-li se tak, tedy ji překročím nebo obejdu. Když se pustím do nějaké věci a vyskytne se překážka, nechám podnik podnikem a dám se do něčeho jiného, nespouštěje prvního podniku s očí. Mezitím vše dozrává, lidé se změní a překážky zmizí.«

A Cavour vyprávěl svému příteli něco podobného: »Jsem zvyklý dojít svého cíle cestou rovnou. Narazím-li však na nepřekonatelnou překážku, nerozbívám si o ni hlavu. Podívám se napravo, nalevo, a jestliže nemohu jít cestou rovnou, tedy obejdu.«

Styky Dona Boska s Cavourem začaly roku 1848. Tehdy zavedli oba bratři Cavourové, Gustav i Kamil, ve zbožnosti a vzdělávali svým vzácným příkladem účastníky první besídky Boskovy. Kamil Cavour nevytrval však dlouho mezi mládeží salesiánskou. Ale i když nasákl úplně myšlenkami novotářský-

mi, zůstal vždy přítelem svatého kněze. Dosvědčuje to sám Don Bosko: »Hrabě Kamil mě radil k svým přátelům. Nejednou mě vybízel, abych vymáhal svému podniku výhody právní osoby. Kdysi mi nabízel dokonce jeden milion lir pro mé podniky. Odmlčel jsem se. Cavour naléhal znova: Tedy, Done Bosko, co myslíte? Že peněz nevezmu. Proč? Vždyť vaše potřeby jsou tak veliké! Ale ano, pane ministře, jsou mé potřeby veliké. Kdybych však vzal váš milion, bude ho dnes nebo zítra někdo po mně nějakým způsobem žádat. Je lépe, když se vyhnu zbytečným starostem.«

Cavour a Don Bosko představují nám ve skutečnosti, o čem vypravuje báje o vlku a psovi. Je velmi příjemnou věcí, mítí zajištěné živobytí a bývání, ale ještě lepší je neodvislost.

Blahověle Cavoura k Donu Boskovi trvala, i když Don Bosko návrhy Cavourovy neschvaloval a nepřijímal. Nejednou řekl Cavour Donu Boskovi, že vždy se má považovat za pozvaného ke stolu, kdykoli chce v ministerstvu něčeho dosíci: »Víte,« pravil, »v ministerské kanceláři není možno se vymluvit, tam se řekne několik vět a jde se dál. U stolu se pobavíme a vyložíme si své náhledy svobodně.«

V roce 1860 vyhověl Cavour svým svobodomyslným přátelům a dovolil ministru vnitra Farinimu vykonat domovní prohlídku v oratoriu Boskově, které policie označovala jako ohnisko reakce. Když se o věci mluvilo, prohlásil Cavour: »Vaše prohlídka je marná. Don Bosko je chytřejší než my. Buď se ničím neprovinil, anebo ukryl všechny své doklady velmi bezpečně. Ostatně dělejte, jak chcete!« — Víme, jak prohlídka dopadla. Po ní přišel však Don Bosko do ministerstva a dotazoval se, jakým právem znepokojuje ministerstvo obydlí klidného občana, kterému, jak prohlídkou se dokázalo, nic nemožno vytýkat. Tu pomohl zase právě Cavour svému kolegovi Farinimu z nesnáze.

»Nemáme proti vám, milý Done Bosko, žádných důkazů, přímých důkazů, ale všecek duch vašeho domu je nesrovnatelný s naší politikou. Mluvíte pěkně a jednáte nezávadně, ale držíte s papežem, jste tedy proti nám.«

»Pane hrabě,« odpověděl Don Bosko, »mluvíte pravdu, stojím při papeži a vytrvám mu věrně až do smrti. Ale to mi nikterak nevadí, abych byl výtečným občanem. Politikou se nechci za nic na světě zabývat. Hleďte, žiji v Turině dvacet let, za tu dobu jsem mnoho psal, mnoho mluvil a pracoval, s ničím jsem se neskřýval. Nechť mi někdo ukáže na jediný řádek, na jediné

slovo, na jediný posunek, kterým bych byl vaši autoritu zavrhoval.«

»Mluvíte správně, milý velebný pane,« vskočil mu do řeči Farini, »ale vaše smýšlení není smýšlením naším.«

»Což jsem povinen smýšlet jako vy?«

»Nejste, ale když vy nemyslíte, aniž byste nejednal!«

»Dobře, táži se tedy znova: Můžete mi citovat jediný řádek, jediné slovo, jediný čin, kterým bych byl vybočil z úcty, povinné autoritě? Zdá se mi spíše, že když shromažďuji sta hochů a přiučuji je věrnému plnění povinnosti, spolupracuji čestně na veřejném pořádku. To je má jediná politika.«

Žádný z obou ministrů neodpověděl již na správnou obhajobu Boskovu. Přece se však Farini nezdržel, a vyprovázeje Dona Boska ke dveřím, radil mu důvěrně:

»Buďte, milý velebný pane, opatrný, rozumíte, opatrný! Žijeme v dobách těžkých, které dovedou z mouchy udělat za chvíli slona.«

»Díky, vroucí díky, Excellence,« poděkoval Don Bosko. »Víte co, dohodneme se: Kdykoli budete mi chtít vzkázat nějaké upozornění, učínte tak jako přáteli. Budu vám vděčný.«

»Toť se rozumí,« přisvědčil Cavour, tiskna Donu Boskovi ruku. »Zůstaneme přátelé jako jindy, milý Done Bosko, a . . . modlete se za nás.«

»Jistě, pomodlím se za vás, pane ministře, aby vám Pán Bůh vždy pomáhal, po veškerý váš život, zvláště v hodině smrti.«

Od té doby se Don Bosko s Cavourem neviděl. Za rok po té rozmluvě Cavour zemřel. Ve svobodomyšlném světě způsobila veliký rozruch, neřku-li pohoršení, zpráva, že farář od Panny Marie Andělské, tedy farář Cavourův, vykonával své kněžské povinnosti u smrtelného lože Cavourova. Don Bosko nemodlil se tedy nadarmo za svého přítele Cavoura.

Jiný státník, který neustále prokazoval Donu Boskovi svou přízeň, byl Urban Rattazzi, několikrát předseda ministerstva a autor zákonů zřejmě protikatolických.

Po druhé domovní prohlídce oratoria Boskova nabízel se mu Rattazzi, že zakročí v komorní kanceláři, aby pohana, jež se Donu Boskovi stala, byla odsouzena. Don Bosko poděkoval Rattazimu vřele za jeho úmysl, ale prosil, aby od soudu upustil, bude prý lépe, když si o věci promluví přímo s příslušnými ministry. Jak uvidíme, názor Boskův se osvědčil.

Rattazi Donu Boskovi tak důvěřoval, že kdysi mezi čtyřma

očima se ho tázal: »Myslíte, že jako státní ministr a autor některých zákonů, které vy neschvalujete, přivodil jsem na sebe církevní tresty (censury)?« Don Bosko vyžádal si několik dní na rozmyšlenou a potom při nejbližším setkání s ministrem odpověděl: »Byl bych, pane ministře, velmi rád uklidnil vaše svědomí, ale nenašel jsem ani jediného bohoslovného odborníka, který by mi byl dovolil tak učinit.« — »Můj drahý Done Bosko,« odvětil ministr, »vaše upřímnost se mi líbí. Jste první, jenž tak otevřeně a upřímně se mnou mluvíte. Nabízím se vám za to k službám. Kdykoliv budete pro své hochy něčeho potřebovat, nebojte se nikdy ke mně přijít.«

Zajímavou rozmluvu měl Don Bosko 6. srpna 1876 s třemi ministry, Depretis, Nicotera, Zanardelli, kteří se dostavili k slavnosti zahájení dráhy Turin—Lanzo. Jakmile pohostil pány skleničkou vermutu v saloně salesiánské koleje v Lanzo, vyhověl jejich přání a provedl je zahradou svého ústavu. Usedli tam na kamenné lavičky a ministr Nicotera začal si Dona Boska dobírat:

»Vypravuje se, Done Bosko, že se stýkáte velmi důvěrně s papežem, a že jsou vám ve Vatikáně všechny dveře otevřeny, hlavní i postranní.«

»Lidé přehánějí, Excellence. Pravda je, že kdykoliv přijdu do Říma, přijme mě sv. Otec vždy velmi dobrotivě. Ale nečiní tak sv. Otec sám. Zním několik ministrů, kteří mě přijímají stejně mile. Kdysi jsem pracoval na úpravě jisté záležitosti mezi Vatikánem a ministerstvem kultu. Všude jednali se mnou nejvýše blahovolně. Víc času jsem ztrávil v předpokojích ministerských, než vatikánských.«

»Done Bosko,« přerušil ho senátor Riccoti, »nevychovává váš ústav příliš mnoho kněží a profesorů?«

»Počet kněží, vyšlých z oratoria, mizí proti počtu dělníků, úředníků, vojáků, různých zaměstnanců a advokátů, kteří z ústavu vyšli. A potom, nesmíte přece zabraňovat knězi, aby nepečoval o rozmnožení kněžstva. Každý horuje pro svůj stav. Co byste řekli o důstojníkovi, který by dobrovolníkům bránil vstoupiti do vojska? — Zdá se vám, že vychováváme mnoho profesorů? Svými hroznými zákony nás však k tomu nutíte, vyžadující pro řízení ústavu a pro učitelské síly akademická vysvědčení. Vynasnažujeme se jich tedy nabýti. Kdo je tedy vinen?«

»Done Bosko,« zvolal znenadání poslanec Ercole, »zdá se, že

umíte prohlédnout člověka do hlubin srdce. Povězte nám tedy, kdo je větším hříšníkem zde, Nicotera nebo Zanardelli?»

»Dej Zanardellimu a mně pokoj,« bránil se Nicotera. »Otaž se raději Dona Boska, nejsi-li ty větším hříšníkem, než my všichni.«

»Nechťsi, ale já se nemíním obrátit,« odpověděl poslanec.

»Jsi tedy nejhorším z nás. Poznáváš zlo, a konáš je. Vzpomeň na slova Písma: Žádost bezbožných zahyne. Není-liž pravda, Done Bosko?«

»Bylo by mi velmi nesnadno,« pravil Don Bosko, »rozhodnout vaši při. Abych si mohl utvořit úsudek o vašich duších, museli by tu pánové pobýt nejen chvilku na besedě, nýbrž tak asi týden na duchovních cvičeních, přemýšlet o marnosti bohatství světského a o hodnotě statků nebeských, o přísném Božím soudu a o věčnosti. Potom by vykonali životní zpověď a pak bych mohl hodnotit vaše duše.«

»A věříte, Done Bosko, že můžeme své duše spasit?« zvolali takřka najednou dva či tři poslancové.

»Doufám, milosrdenství Boží je veliké.«

»Ale vězte, že nehoříme touhou po obrácení.«

»Chcete říci, že byste se chtěli obrátit, avšak současně i pokračovat v . . . ; anebo, že chcete změnit svůj život, ale schází vám odvaha?«

»Tak jest, Done Bosko.«

»Tedy odpoví vám Písmo, jak kterýsi z vás před chvílí řekl: Žádost bezbožných zahyne.«

Beseda se protáhla pak ještě dlouho, mluvilo se o všeličem. Don Bosko učinil tu a tam vtipnou poznámku a vstříkl tak nejednu křesťanskou zásadu do uší, zvyklých na filosofii úplně jinou. Společnost se rozešla v nejlepším přátelství. Příjemný humor, upřímnost a sdílnost učinily dlouhou besedu, při níž se promlelo tolik různých věcí, tak milou, že Nicotera při loučení mluvil všem ze srdce, podáváje Donu Boskovi ruku:

»Jak příjemnou hodinu jsem tu zažil! Nejlepší z mého života!«

»Až zatoužíme po podobné besedě, musíme se vrátit do koleje v Lanzo,« připojil Zanardelli.

»Chudáci ministři,« povzdechl si potom Don Bosko ve společnosti svých řeholníků. »Aby slyšeli upřímné slovo od srdce k srdci nebo nějakou pravdu náboženskou, vyslovenou bez okolků, třeba jim přijíti až sem! Nikdy v životě neslyšeli co jsem jim řekl dnes odpoledne. Nezatajil jsem jim žádné pravdy.

Řekl jsem jim vše od srdce k srdci, ničím se neurazili. Tato beseda byla pro ně malými exerciciemi. Je naším obyčejem, abychom dávali, co jest císařovo, císaři, a ctili zřízenou autoritu. Způsob ten má ještě i jiný užitek: Páni viděli kněze a mluvili s knězem, nikoli s takovým, jakého jim vymalovává svět, nýbrž s takovým, jakým kněz jest, člověkem upřímným a srdečným, který myslí jen na spásu jejich duší. Kdoví, jestli vzpomínka na dnešní besedu nepohne je v jejich poslední hodině, aby si k smrtelnému loži kněze zavolali!«

Všechny styky Boskovy s mocnými tohoto světa oživovala jeho neustálá péče, aby se mu podařilo otevřít jejich duše, a vložit do nich ve vhodnou chvíli nějaké seménko, které by potom, ozářené milostí Boží, vyrostlo v činy bliženské lásky a kajícínosti, které by v těch duších vzbudilo červa svědomí! Nikdy ho nikdo neviděl, že by pochleboval vládě, naopak mluvil se státníky velmi směle a otevřeně. Stýkal se s nimi neustále, považuje jejich autoritu za svěřenou od Boha, a potom, potřeboval jejich pomoci, aby byl živ a mohl rozšiřovat své sociální blahodárné dílo. Především toužil však ve svém kněžském svatém srdci vštípit jim svou dobrotou a svým jemným slovem nepozorovaně křesťanské zásady.

Mohli bychom vyprávět velmi mnoho o jeho vřelých stycích se státníky italskými, potvrzujících šlechetné cíle Boskovy. Svou přívětivou přímluvou vydobyl na př. na ministru Lanza slib, že mateřince řeholních řádů, zřízené v Římě, tam budou smět zůstat! Na jeho prosby vydal ministr vnitra výnos o zachovávání nedělního klidu, v Římě tehdy tak hanebně porušovaného! Don Bosko dodával tajnou korespondenci mezi Piem IX. a Viktorem Emanuelem z Vatikánu do Kvirinálu a naopak! V těchto a nesčetných jiných okolnostech řídil se radou, danou Piem IX. ctihodnému Ludvíku de Casoria.

»Svatý Otče,« tázal se zmíněný světec papeže r. 1860, »revoluce je přede dveřmi, jak se zachovat? Mám se zavřít do své cely a modlit se, nebo mám se zamíchat do vřavy a jednat? Lid by si přál našich služeb k dovršení zla. Smíme se pokusit o službu lidu, abychom mohli uskutečnit aspoň trochu dobra?«

»Vrať se do Neapole, milý synu sv. Františka,« odpověděl Pius IX., »a choď jen z cely na veřejnost. Sestup, jak pravíš, do vřavy světa, a nech si od svých nepřátel posloužit k uskutečnění díla Božího. Učiň tak a budeš mít velkou zásluhu v nebesích.«

VYCHOVATEL.

Asi dva roky před smrtí dostal Don Bosko dopis od ředitele bohosloveckého semináře v Montpellieru. Ředitel prosil Dona Boska, aby mu sdělil tajemství svého vychovatelského umění. Bosko odpověděl na otázku, jemu velmi nesnadnou, napřed takto: »Milost a bázeň Boží působí v srdcích mých mladíků tak, že od nich dosáhnu, co chci.« Ředitele seminárního odpověď ovšem neuspokojila. Tázal se znova: »Bázeň Boží jest počátek moudrosti. Jak však dojít k tomu cíli? Prosím o klíč k vaší vychovatelské soustavě, abych mohl podle ní vychovávat své bohoslovce.« — »Má soustava vychovatelská, můj systém?« opakoval si Don Bosko, skládaje ředitelův dopis. »Vždyť sám neznám své soustavy. Nemám jiné vychovatelské soustavy, leč řídit se vnuknutím Božím a okolnostmi.«

Don Bosko měl pravdu. Třebas byl geniálním vychovatelem, nenapadlo jej nikdy ani ve snách, aby vytvořil nějakou vlastní vychovatelskou soustavu. Na konci svého života shrnul v několika krátkých a jadrných větách výsledky své zkušenosti, ale bránil se vždy, když jej někdo žádal, aby napsal nějaké vychovatelské pojednání. Jeho život byl nejcennější knihou o vychovatelství. Zkušenost s mladými lidmi ho učila je vychovávat. Jeho život byl nejlepší učitelskou stolicí, u které žáci nabývali hlubokého přesvědčení o zásadách, které jim Don Bosko vštěpoval. Když odcházeli jeho žáci z ústavu do života za různým povoláním a žádali jej o nějaké směrnice životní, říkal jim: »Jednejte, jak jste vídali jednat Dona Boska.« Když některý z jeho řeholníků neuměl si poradit s nějakou překážkou, Don Bosko mu poradil, a řekl mu vesele: »Nyní jste pochopil, jak máte jednat.« Tážali se jej pedagogové, jak zpracovává své žáky. Don Bosko odpověděl: »Hodím psíka do vody, aby se naučil plavat.«

Jak nabyl Don Bosko svého umění vychovatelského, tak životného, jak naučil se způsobům, ovládat srdce dětská a jinošská téměř neomylně?

Don Bosko byl muž neobyčejně nadaný. Měl od Pána Boha dar a povolání k vychovatelské činnosti. Jsou rození básníci, malíři, počtáři, Don Bosko byl rozeným vychovatelem. Bůh si jej vyvolil k vychovatelské činnosti a vybavil jej potřebnými dary. Až do konce svého života uměl Don Bosko mládež nevy-světlitelně okouzlovat. Z něho sálala jakási mravní magnetická síla, mládež podmaňující. Jen se k dětem přiblížil, a už bylv jeho.

Za své první římské cesty roku 1858 rozhovořil se Don Bosko jednou ráno s kardinálem Testim o svém nejlepším způsobu, jak získat srdce mládeže, a zdůrazňoval svou zásadu: »Eminence, není možno mládež dobře vychovat, dokud si nezískáme její důvěry a lásky.«

»Ovšem, ale jak té její důvěry a lásky nabýti,« tázal se kardinál.

»Činit vše, čím bychom si mládež přiblížili, a odstraňovat všechny překážky, které mládež od nás odpuzují.«

»Ale jak si mládež přiblížíme?«

»Když se, Eminence, přiblížíme my k ní a pokusíme se *zajímat se o její zájmy*, a když se budeme chovat, jak mladí lidé se chovají. Dobře, chcete, abychom z teorie přešli k praxi? Řekněte mi, v které římské čtvrti najdeme velký houf dětí.«

»U Lázní Diokleciánových nebo na náměstí del Popolo.«

»Tedy pojďme na náměstí del Popolo.«

Kočí dostal rozkaz zapřáhnout, a za deset minut byl kardinál s Donem Boskem na náměstí del Popolo. Don Bosko vystoupil z kočáru, kardinál zůstal sedět a hleděl oknem na Dona Boska.

Na náměstí si hrál houf kluků. Vidouce Dona Boska, že mezi ně přichází, rozprchli se, kam který. Pěkný úspěch, pěkný úspěch, pomyslí si kardinál v kočáře.

Don Bosko neuznal však své porážky. Pokynul dobrotivě rukou a zavolal přívětivě na utíkající kluky. Někteří se zastavili, okamžik váhali, ale pomalu se blížili ke knězi. Don Bosko sáhl do kapsy a podělil je nějakými dárky, zeptal se jich, jak se jmenují, či jsou, kam chodí do školy, jakou hru si hrají. Po chvíli přiběhli k Donu Boskovi i jiní uprchlíci, kteří pozorovali za rohem, jak se Don Bosko s jejich kamarády baví.

»A nyní si, chlapci, zahráme,« pravil Don Bosko, »já budu hrát s vámi, ano?«

A Don Bosko již si povykasával trochu kleriku a v okamžiku hrál s kluky, jako kamarád. Nezvyklé divadlo přilákalo za chvíli ze všech koutů náměstí kluka za klukem. Všechny je těšilo, že velebný pán si s nimi hraje. Don Bosko se všemi promluvil, podělil je medailkami, cukrovinkami, otázel se jich, jestli se modlí, jestli chodí do kostela a k sv. zpovědi a přívětivě se s nimi rozloučil, nechtěje pana kardinála dlouho zdržovat. Když šel ke kočáru, kluci ho nechtěli pustit. Prosili, aby ještě chvíli s nimi zůstal, provázeli jej až k vozu, obstoupili kočár s obou stran, a když kočí švihl do koní, děkoval zástup hochů tleskáním rukou milému Donu Boskovi, že se s nimi asi čtvrt hodinky pobavil.

»Viděl jste malé Římány?« tázal se Don Bosko ve voze kardinála.

»Viděl jsem,« pravil kardinál, »a obdivoval jsem se vám, jak jste v několika minutách získal tyto napřed polekané uličníky.«

A tak se stávalo obyčejně, kdykoli se Don Bosko přiblížil k zástupu dětí.

Don Bosko dostal od Boha vychovatelskou hřivnu. Svým pozorným pohledem a vnímavým duchem nabýval neustále nových postřehů a zkušeností. Ze svého rodiště si odnesl ideál života rodinného a ovládání duší dobrotou, což se stalo jeho životní zásadou. V Castelnovu a Chieri si umíňoval, že bude hodným knězem, ale ne vzdáleným od mládeže a nevšímajícím si jejich vrtochů. Již tehdy si říkával, že vychovatel musí prožívat veškerý život svých žáků. Později učil se rád i od jiných a všímal si práce svých předchůdců ve vychovatelství. Když měl upravovat stanovy a řád svých ústavů, všímal si bedlivě stanov ústavů jinde kvetoucích a studoval je, radil se s jinými a zajel se přesvědčit o životě v různých a různých vychovatelských ústavech jiných. Jest velmi pravděpodobné, že si pročetl ve spisech sv. Františka Saleského, Fenelona, a možná Dupanloupova odstavce, v kterých tito velcí vůdcové duší uložili jádro své nauky.

Jest jisté, že Don Bosko, než vyzrál ve výtečného vychovatele někdy i pochybil, tápal nerozhodně, ale uměl se učit i z nezdaru. Radíval svým žákům, aby si poznamenávali do sešítu své nezdařené pokusy, své hloupé kousky, ano i chyby, a sám si začal první takové věci zaznamenávat.

Konečně, tak upozorňují dva životopiscové jeho, všímal si Don Bosko ducha své doby, protivícího se všem formám absolutistickým a klonícího se víc k srdci a k rozumu, a tak se podivuhodně přizpůsoboval smýšlení svých vrstevníků. Tak se neustále vyvíjelo a obohacovalo jeho umění výchovatelské.

Jako pevný, třebas ne vždy dostačující základ veškeré křesťanské výchovy odporoučel Don Bosko ustavičný dozor. »Salesián musí,« říkával, »svým ustavičným dohledem a především svou pozornou péčí takřka znemožnit dětem hřích. Musí pořád žít se svými žáky. Pod jakým názvem? Jako představený? Jako špehoun? Nikoliv, nýbrž jako otec, jenž nenechá svých dětí nikdy samých, dokud jich svoboda není výchovou zabezpečena.«

Svou metodu nazýval Don Bosko metodou preventivní (předcházející) na rozdíl od metody represivní (potlačující), která vychovává tresty. Metoda preventivní ničí zlo v jeho počátcích, odebrává zlu příležitost k rozvoji, umrtvuje zlo a chrání před ním. Jako moderní věda, důvěřuje metoda preventivní víc zdravotnictví, než lékařství.

Metoda represivní praví dítěti: Jen klid, neporušuj kázně, a porušíš-li, věz, co tě čeká. Metoda preventivní povzbuzuje: Pozor! Zde je nebezpečí, zůstaň pevným, přemáhej překážky, a budou-li velmi nesnadné, spoléhej na mou pomoc, já jsem s tebou.

Metoda represivní buduje na uctivé bázni, metoda preventivní na láskyplném dozoru. Při prvním směru zůstává představený v jakési vzdálenosti, ve velebné osamělosti, z níž vychází jen, když má kárat. Učitelé a žáci tvoří souběžné koleje, které se nikdy blíž nesetkávají. Při směru druhém sestupuje představený se své posvátné výše mezi své svěřence, a aniž by se zahazoval, kácí všechny barikády mezi vychovatelem a dítětem, stává se všem vším.

Při soustavě represivní ovládá představený své svěřence chladem, přísným pohledem, činností ze vzdálenosti a zdrženlivostí. Jeho úřad je represivní metodou zjednodušený a popřává mu klidu. Při metodě preventivní, kde učitel je v ustavičném styku se žáky, zachová si učitel svou vážnost jediné svou svatostí.

Chtěje tuto metodu, plnou obětí, vštípit hluboko do duše svým synům, ujišťoval je Don Bosko, že dosáhnou preventivní metodou čtverého výsledku: žáci přilnou k svým učitelům úplně po veškerý život, nikdo se pod jejich dozorem nestane

horším, nákaza hříšnosti nevnikne do domu, a když si získají srdce žáků, vniknou i do nejtajnějších záhybů jejich duší a budou moci je utvářet.

Nejen slovy, nýbrž i příkladem přesvědčoval Don Bosko své spolupracovníky o výhodách soustavy preventivní. Především bývaly to hodiny tak zv. rekreační, když žáci si hráli, v které bylo možno obdivovat se vychovatelské horlivosti Dona Boska. Byl duší všech her. Všude, ve všech koutech hřiště jej bývalo vidět. Zdálo se, že znásobňuje svou přítomnost. Zpožoroval-li, že v některé skupině vzniká hádka, již stál u hráčů a kynul vůdci hry: »Běž k té skupině tam, schází jim jeden do hry, já tě zaskočím zde.« A již házel míčem nebo koulel koulí k velké radosti spoluhráčů. Spatřil-li na jiném konci dvora některého hochu, že má nevymáchaná ústa a chová se nepatřičně, běžel k němu a poslal jej k jiné skupině: »Běž zatím tam, já si zde místo tebe pocvičím svaly.«

Hoch se ztišil, odběhl k jiné skupině, považuje svou výměnu za jakési vyznamenání.

Tak pobíhal Don Bosko od hry ke hře, oči měl všude, v každé hře uměl hned pokračovat a vyhrávat. Bývalo radostí s ním hrát. Hoši se nestačili jeho dovednosti obdivovat.

»Bývalo rozkoší vidat Dona Boska mezi námi,« vypravuje kterýsi z jeho bývalých chovanců! Nehleděl na jejich věk, na šaty, strojení, nevšímal si povahy, ani půvabu jejich tváře, při hře náležel všem. Přece však dával rád přednost dětem špatně ošaceným, z bídy a nouze přicházejícím. Pro nejmladší míval srdce opravdu mateřské.

Někdy zahlédl v některém koutku dvora, že se hráči pustili do sebe a rvali se. Již tu byl Don Bosko a prosil je, aby se přestali rvát. Někdy prosil nadarmo. Rozhňevaní hráči byli tuze v ráži. Tu pozdvihl Don Bosko hrozivě ruku, jako by chtěl rváčům nabouchat, ale ruka klesla mezi rozvaděné kluky úplně pokojně a rozdělila je rázně od sebe. Chlapci se vzpamatovali, zůstali jako okouzlení, a bylo po rvačce.

Často seřadil své hochy do dvou proti sobě stojících řad. Sám se postavil v čelo jedné řady a zahájil hru na zajímavou. Hráči i diváci sledovali hru s utajeným dechem. Strana protivná hořela touhou vyhrát nad Donem Boskem, jeho strana byla jistá, že vyhraje, když s ní hraje Don Bosko.

Dost často pořádal Don Bosko se svými hochy závody v běhu. Položil na jisté místo výherní odměnu, seřadil hráče, vykasal

kleriku a na povel, jedna, dvě, tři, rozběhl se s hochy, a vymotav se z klubka malých běžců, přiběhl jako šipka první k cíli. V roce 1868 zúčastnil se naposled závodu v běhu. Byly mu tehdy 53 léta. Jeho nohy byly již tehdy hodně oteklé, ale málo platno, chtěl pobavit své malé přátele. A podařilo se mu i při tomto posledním závodu předběhnout sedm set kluků. Diváci nevěřili svým očím.

Při veškeré horlivosti nepodařilo se ovšem Donu Boskovi vždy zameziti nějaké chybě a poklesku. Jak tedy trestal, a jak smýšlel o trestech?

Don Bosko byl přesvědčen, že někdy je třeba, milo nemilo, ukázat se rozhněvaným, a pokárat. Žádal však, aby tresty vycházely ze zásady, nikoliv ze soustavy: »Chraňte se uzavřítí si srdce dítěte a učinit je nepřístupným kladné výchově.« Podle této zásady zacházelo se v salesiánských domech s tresty čtveřím způsobem: s tresty se pokud možno oddalovalo. Tresty neměly chovance pokořovat ani dráždit, tresty nesměly být nespravedlivé a nerozumné; pokud bylo možno, měly působit na srdce dětí.

Nikdy, téměř nikdy netrestat veřejně; nikdy netrestat tělesně, aby trest dítěte nepodráždil a nepodnítil jeho srdce k vzpouře; i když nutno někoho z ústavu propustit pro nějaké pohoršení nebo pro hrubé porušení kázně, děj se to šetrně; nikdy netrestat pro přestupek pouhé lehkomyšlnosti; netrestat hromadně, když není možno vypátrat vinníka; uvážit vždy tíži viny a netrestat všechno podle stejného tarifu; netrestat nikdy v návalu zlosti. Nejlépe je trestat způsoby, jakými umí trestat hodná matka; zasmušilou tvář, chladným nebo nevšímavým slovem, odvrátit od dítěte oči, schovat před ním ruku, kárat je vždy způsobem jeho rozumu přístupným.« »Trest je tenkrát dobrodiním,« říkával často Don Bosko, »když dítě v okamžiku trestu chápe jeho spravedlnost. Pro mladé lidi může všechno býti trestem. Pochvala, které si zasloužil, pohana, na kterou se zapomnělo, jsou velmi často opravdovou odměnou i trestem.«

»Zastal jsem kdysi Dona Boska u psacího stolku, pohrouženého do čtení seznamu jeho dětí,« píše hr. Connestabile.

»Hleďte, pane hrabě, tito z mých dětí mi působí nejvíc starostí.«

Neznaje důkladně vychovatelské soustavy Dona Boska, otázel jsem se: »A jaký trest na ně chystáte?«

»Trest? Nepotrestám jich, milý pane hrabě. Udělám toto: Nej-

horším z mých malých nezbedů je tento. Má výborné srdce, ale hlavu tvrdou, palici tvrdou! Dobře! Při rekreaci jej vezmu stranou a zeptám se na jeho zdraví. Odpoví mi beze všeho, že je úplně zdravý. Tedy jsi se sebou úplně spokojen? řeknu mu potom a podívám se mu upřeně do očí. Na tu neočekávanou a dostatečně zřetelnou otázku zůstane hoch okamžik úplně ohromen, podívá se k zemi, začervená a zamlčí se. Pak se laskavě do něho pustím: Tedy vidím, že tvé tělo je zdravé, ale duše je možná churavá. Jak dlouho jsi nebyl u sv. zpovědi? Neodpovídáš? Tvé mlčení mi praví, že už dávno ses nepovídal. Slib mi, můj malý příteli, že podle možnosti své svědomí co nejdříve uspořádáš, ano? A uvidíte, že za několik minut bude hoch klečet u zpovědnice, a jsem jist, že už nikdy si nikdo nebude na něho stěžovat.«

Kterousi noc zaslechl Don Bosko v ložnici, že jeho soused vzdychá a poplākává.

»Co je ti?« tázal se Don Bosko.

»Done Bosko, tento večer jsem se rozmyslil.«

»No, dobře, a co potom? Já jsem se také rozmyslil.«

»Ano, ale jestli jen víte, jak?«

Ráno setkal se s Donem Boskem jiný chovanec, který v noci zaslechl zmíněnou rozmluvu, a tázal se: »Copak měl ten na srdci?«

»Však on to dobře ví,« řekl Don Bosko a šel dál.

Po návratu z kterýchsi prázdnin byli chovanci Boskova ústavu nějak rozdováděni, a když po večerní modlitbě začínal Don Bosko svou obvyklou promluvu před spaním, chlapci ne a ne být potichu. Don Bosko stál tiše a čekal minutu, dvě minuty, chlapci šeptali dále. Tu se ozval Don Bosko a pravil: »Dnes nejsem s vámi spokojen, jděte spát, dnes vám nepovím nic.« Dostačilo. Víc nemohl Don Bosko svých hochů potrestat. Všem bylo líto, že jej zarmoutili. Od toho večera stačilo jen zacinkat zvonkem, kterým obyčejně Don Bosko »dělal« ticho, a všichni rázem uctivě mlčeli.

*

Pomyslí si možná někdo, že ustavičný, byť i otcovský dozor, musí vychovat pokrytce, šilhající ustavičně po vychovateli. Nikoliv, metoda preventivní nechává dítěti nejširší svobodu. Dítě se může rozveselit, může se ukázat, jakým je, může se také pokusit, aby z dozoru upláchlo. Z kázně zachovává preventivní

metoda, co je třeba k pravidelnému životu ústavnímu, k ostatnímu zavírá oči. Neklaní se řádu, pověstnému zevnějšímu řádu, ztotožňovanému snadno s hrobovým tichem v ústavě, které od některých lidí bývá považováno za vrchol výchovy. Řád je jen prostředkem, cílem je výchova chovanců. Když však řád přísně prováděný někdy výchovu brzdí nebo ztěžuje, je nutno řád změnit. Don Bosko toužil po kázni, která slouží k výchově, a nikoliv po kázni, která slouží sama sobě, připravuje snad pěknou podívanou návštěvníkům ústavu a klid vychovatelům. Srdce a duše dítek musí se rozvíjet, musí se volností při hře a při činnosti ukázat, jaké jsou. Vždyť vychovatel, chce-li docílit ve své práci nějakého pokroku, musí duše dětí poznat až do hloubky. Kázeň nesmí svévoli děti potlačovat až do krajnosti. Ostatně, lidská přirozenost není ani v základě převrácena, jak někdo říká, ani pudově ponoukána k dobru, jak se domnívají jiní. Je třeba tedy vystříhat se přestřelků: nespoutávat nemilosrdně svobodu mládeže, a nepouštět jí zase úplně uzdy. Přemrštěná přísnost a přemrštěná svoboda jsou dvojím úskalím, mezi kterým musí vychovatel procházet a dbát, aby nebyl ani tyranem vůle svých svěřenců, ani nečinným svědkem jejich hry, nýbrž nezbytným spolupracovníkem, který musí dítě naučit, jak má jednat, až bude samo. Zmírníte-li kázeň odstraněním břemen, která ji ztěžují, umenší se značně počet přestupků, tresty budou omezeny na míru nejmenší, vychovatelům odpadne mnoho zbytečných trampot a život v ústavě bude příjemný.

Ohled na svobodu dítěte měl Don Bosko vždy a všude. Když bylo v kapli společné svaté přijímání, nechodili chovanci nikdy celá lavice za lavicí, nýbrž, jak kdo chtěl, aby nikdo, kdo nebyl snad připraven, nedal se strhnout jinými, nebál se zůstat v lavici. Zpovídání žáků nebylo nikdy stanoveno datem, tehdy půjde ta třída, jindy jiná. Tato vše uniformující pravidla jsou krásná sice, přísná a neúprosná, budí radostný obdiv snad u diváků, ale duším jsou někdy velmi škodlivá. V kaplích salesiánských je pořádek tento: Jakmile zazvoní k sv. přijímání, jde k sv. přijímání, kdo chce. Žáci se rozkleknou před mříží v pestrém nepořádku, jenž hájí jejich svobodu. A zpovědníci sedí při každé mši svaté i při jiných bohoslužbách ve svých zpovědnících a čekají, kdo přijde se vyzpovídat. Příklad horlivých žáků a důvěrné povzbuzování učitelů jsou tu jediným zevnějším nátlakem na vůli dětí.

I hřištěm vane tento duch svobody. Domácí řád poroučí, že všichni musí hrát. Ale jaký výběr je v hrách, kolik svobody se ponechává volnému skotačení!

V třídách nevidět nic slavnostního, ani odměřeného. Žádá se po žácích, jak všude jinde, aby uměli, úlohy se jim nemilosrdně opravují, ale i ve třídě dýchají ovzduší otcovské. I ve třídě smějí žáci uvažovat, tázat se, vyslovit své námitky, ani ve škole nestraší je ledový pohled učitelův. Slovíčko pro zasmání, historka, vzpružující jejich nervy, nějaké veselé meziaktí jsou denním chlebičkem škol salesiánských.

Mohli jste projít všechny místnosti, kde zástupy dětí Boskových se modlily, pracovaly, se bavily. Všude jste se museli obdivovat, jak uměl tento veliký vychovatel v soulad uvést autoritu a svobodu, kázeň a družnost, pořádek a mladistvou nezkrocenost. Jeho ustavičnou snahou bylo napodobit, pokud jen možno, život rodinný, vytvořit kolem duše dítěte ovzduší domácího krbu. A snaha jeho se dařila.

Bývala skoro každého večera pěkná podívaná do jídelny, kde Don Bosko se svými spolupracovníky večeríval. Přicházel obvykle pozdě, a prodloužil pak o několik minut svou skrovnou večeři. — Chlapci to věděli. Shrkli se s obou stran dveří a číhali, až se dveře otevrou a některý z jejich představených půjde od večeře, aby mohli vniknout do jídelny. Běda, kdo právě z jídelny vycházel, když zástup hochů tam vrazil. Nezbylo, než přitisknout se ke zdi, aby jej chlapci nesvalili. Chlapci vyplnili v minutě celý sál a hráli si v přítomnosti svého duchovního otce. První, kteří do jídelny vnikli, rozumělo se samo sebou, stoupili si vedle Dona Boska, těsně vedle něho, že jejich hlavičky se dotýkaly jeho ramenou, jiní se drželi zezadu lenochu jeho židle jako přikovaní. Další učinili bez ostychu útok na stoly a posadali si tam, jedni se zkříženými nohama, jiní klečíce, ostatní stáli za nimi. Kterí nevešli na stoly, přistavili si lavice a vylezli na ně. Kterí přišli poslední, museli se tlačit mezi stoly a lavicemi. Don Bosko byl obklíčen se všech stran. Už se nebylo možno dostat k němu blíž. Ach, bylo možno! Někteří chlapci podlezi čtvernožky pod stůl, a vystrčili u kolen Boskových své černé hlavičky, smějíce se, že se jim kousek zdařil. A Don Bosko se smál také. Plnilo se tu nesmrtelné slovo sv. Písma: Synové tvoji jsou jako olivové ratolísky kolem stolu tvého. Ovšem bylo všechno pohodlí pryč uprostřed nadšených a dovádějících kluků, ale nikdy nevzala za své uctivá láska, kterou hoši milo-

vali Dona Boska. Stačil jen jeho pokyn, že chce mluvit, a povyk ustal. Všechno se ztišilo. Za napjaté pozornosti poslouchali hoši Dona Boska, jak jim vypravuje nějakou pěknou historku, veselou anekdotu, dává jim hádanky, táže se. Řečí jeho byli chlápci jako okouzlení a poslouchali, až zvonek zazvonil na večerní modlitbu. »Tento způsob vychovatelský,« praví důvěrník Dona Boska, »je způsobem, jakým vychovávají světcové. Tento způsob je s to, aby ukázal vychovateli zřetelně povahu dítěte a uschoptil jej, aby nechal rozkvést energie a síly, v duši dítěte skryté.«

Aby tato svoboda mládeže nabýla potřebného tepla a světla, vytvářel Don Bosko kolem ní, jak se jen dalo, ovzduší radostné. Věřil v radost, že dává duším vzrůst, zaplašuje nudu, proniká i tělesné ústrojí jakousi oživující svěžestí, pomáhá duševně pracovat, slučuje v duši dítěte ideu zábavy s ideou povinnosti, a, co je nejdůležitějšího, radost činí mladé srdce důvěrným a nenuceným. Don Bosko vyváděl se svými hochy nesčetné, u nás bychom řekli, pošetilé klukoviny, aby v nich udržel radostnost. V Turině si posud vzpomínají, jak uspořádával na ústavním hřišti s chlapci husí pochody. Sám je vodil, všelijak zatačel, hoši zpívali a pochodovali až do únavy.

Seřadil svých šest nebo osm set chlapců do dvou řad, postavil se jim v čelo a zanotil nějakou piemontskou rýmovačku. Kluci vykročili, zpěvem si dávali takt, pochodovali podle rytmu, tleskajíce podle rytmu rukama. Veškerý dům se ozýval zpěvem až ohlušujícím, široké žulové dlaždice v podloubích duněly pod kroky pochodujících hochů, jejichž dlouhatánský průvod se jako had zatačel všude, hned na dvoře, ze dvora do podloubí přízemního, po schodech na chodby do poschodí a jiným schodištěm dolů do podloubí a na dvůr, kde kolem stromů tvořil různé sestavy. Až hrdla ochraptěla, až kolena únavou už klešala, had se zastavil, a hoši jásalí radostí, že se čtvrt hodiny tak vesele ve společnosti Dona Boska bavili.

Jindy seřadil jistý počet hochů a zavelel: »Pozor! Budete dělat všechno, co uvidíte dělat mne, rozumíte? Kdo mě nebude napodobovat, toho vyloučíme ze hry.« A Don Bosko prováděl pak bůhvíjaké nevinné pohyby, tleskal rukama, skákal o jedné noze, pochodoval hluboce shrbený neb vzpřímen a ruce vzhůru, dal se do běhu a rázem se zastavil, sednuv si na lýtka a zdvihaje ruce vzhůru, mával rukama, opisuje ve vzduchu roztočivné obrazce, vstal, běžel ke stromu a objal jej, uháněje pak

dál. Hráči dělali po řadě totéž a ostatní hoši stáli špalírem a ohýbali se smíchem nad podařeným divadlem.

Tyto hadovité průvody procházely často celým domem, vnikly do všech místností a sbíraly s sebou skupinu hochů, tu a tam se skrývajících a nemilujících rekreaci.

Tímto způsobem dosáhl Don Bosko dvojího výsledku: pobavil svou mládež a prohlédl celý dům, aby věděl, co se kde děje, kdo se kde skrývá, aby nikde nebylo příležitosti k nějakému hříchu, který rád hledává skrýši a osamělost.

Radost zanášel Don Bosko všude, do rekreace, na procházky, ano i do školy. Zdá se, že žákovské divadlo se nelíbilo vychovateli Mons. Dupanloupovi, líbilo se však Donu Boskovi. Již r. 1847 postavil Don Bosko, první z moderních vychovatelů, žákovské jeviště. Hudba měla ve všech jeho domech význačné místo, a to hudba na nejrůznější nástroje. Don Bosko schvaloval názor moderního filosofa: děti a mládež nechť jsou povznášeny in hymnis et canticis, zpěvy a písněmi.

Radost zanášel Don Bosko i do kaple. V kaplích salesiánských nebylo mší svatých, sloužených za hrobového ticha, ale střídala se hlasitá modlitba se zpívanými vložkami. Tam nesměly se konat pobožnosti nevhodné, dlouhé, unavující. Služby Boží byly poměrně krátké, obřady poutavé, smysly hochů poutaly hudba, zpěvy, květiny, plno svčtel. Aby udržel svou mládež při pobožnostech klidnou a upoutanou, nebál se Don Bosko ve své horlivosti ani různých novot, jen když se jimi neporušovala úcta k domu Božímu. Plnil především duše své mládeže důvěrou a láskou k Pánu Bohu. A z těchto ctností rostla pak v mladých duších i křesťanská zbožnost, která činila z kaple salesiánské opravdový dům vroucí modlitby, místo veliké radosti. Pokolení nakažené duchem jansenistickým byla zvyklá říkat: Klaňte se Bohu! Třeste se před Bohem! Don Bosko se řídil zásadou Fenelonovou: Nechte maličkých z Boha se radovat!

*

Kdo by popíral, že radost, všemi způsoby Donem Boskem vzbuzovaná a dávaná, otevírala mu duše jeho dětí a budila v nich plnou důvěru v jejich vychovatele? »Důvěra,« říkával Don Bosko, »toť veškerá výchova. Nic pevného nedokážete, jestli vám dítě nesvěří srdce! Všechno ostatní připravuje a disponuje k základní vychovatelské zásadě: získat srdce dítěte.«

Tato slova světcova vedou nás k jádru jeho výchovatského umění, k autoritě. Které místo vyhradil autoritě? Anebo lépe řečeno, když Don Bosko chtěl, aby autorita zaujímala místo nejširší, na kterých základech budoval?

Na síle a na zevnějším vzezření, které někdy na duše působí? Na bázni před trestem a pokořením? Na rozumu, přesvědčujícím duši o spravedlnosti, přikázání? Na víře, která hledí na všechen řád, vycházející od Boha? Ani na síle, ani na bázni, *pokud je možno*; na rozumu a na víře, *jakmile je možno*. Poněvadž však nebylo možno, aspoň v začátcích apoštolátu Boskova zakládat autoritu na rozumu a na víře u dětí roztržitých a těkavých, u jinochů, vytažených z bahna nepravosti a nepravostí tyranisovaných, u duší, které často neznaly ani rozdíl mezi dobrem a zlem, vedl je Don Bosko jediné láskou. Jeho autorita byla autoritou lásky, autoritou vychovatele, který nechce žáka zarmoutit, autoritou otce, jenž má v hrsti srdce svých dětí, autoritou chůvy, jejíž pokyn je slyšitelnější, než čím jiný. »*Bez lásky není důvěry, a bez důvěry není výchovy*,« říkaval neustále Don Bosko a shrnoval velmi rád svou výchovatskou metodu ve slova: »*Učinit se milovanými, abychom milovaným učinili Pána Boha*.« Lásku a důvěru žádal od svých řeholníků, lásce a důvěře učil své žáky, lásku a důvěru si zasloužil od obojích. Jeho život nám ukazuje, jak to činil.

Chcete být milováni? Milujte! A nestačí jen milovat, je nutno činit víc; nechť žáci nejen vědí, že je milujete, nechť lásku i cítí! A jak ji ucítí? Naslouchejte vlastnímu srdci, ono vám odpoví.

Předně odstranit všechny přehrady mezi žákem a jeho učitelem. Pryč se zásadou vzdálenosti od žáků! Nezlobit se, nebít, nepokořovat veřejně. Splynutí srdcí, rodinný duch, dobrota, neustále starostlivá, neustále pečující, schylující se neustále k slabosti a nevědomosti, milosrdenství, umějící zavírat oči, netrestající všechno, ráda odpouštějící, ustavičná péče o dítě, zajímající se o jeho zdraví, o jeho rodiče, o potřeby, trampoty, úspěchy a radosti, bdělost je opatrující a ochraňující je, jak před pohoršením tak před nepohodou, opravdová a vyjadřovaná něžnost, ustavičný, ale mateřský dozor, obrazotvornost, která je ustavičně na stráž, pozorujíc příliv všeho, co může život dítěte rozveseliti, poučiti, rozvinouti, přívětivost s jejím milým úsměvem i za nejhorších příhod, umějící trestat zesmutnělým pohledem, zamčenými ústy, zasmušilým čelem, dů-

věra dosvědčovaná tisícerými způsoby a budící najisto zase důvěru, shovívavost, otvírající dokořán dveře pokojíka a vítající desetiletého človíčka tak mile jako vznešenou osobu, zdravá důvěrnost, beroucí podíl s dětmi na jejich hrách, na jejich nejdětinštějších zábavách a malých taškařinách, to vše, a bůhvíco všechno ještě jest zahrnuto ve slově velmi zesvětáčeném a současně božském, v lásce.

Don Bosko shrnoval svou činnost do dvou památných vět. Jemu bylo kdysi řečeno: »Jestliže chceš, aby tě poslouchali, učiň se milovaným.« A svým synům říkaval on: »Nebudte představenými, nýbrž otci!«

Opravdovým otcem všech svých dětí byl skromný kněz Don Bosko. S jakousi závistí řekl o něm kterýsi veřejný pracovník turinský: »V ulici Cottolengově, v čísle 32, najdete něco, co není nikde, ani v řeholních společnostech, světnici, z které vycházejí radostí prozářené děti nebo jinochové, již tam vešli se srdcem plným zármutku a hoře. To je světnice Dona Boska.«

*

Mírností a trpělivostí získal Don Bosko důvěru mládeže, a mocnou autoritou otcovské lásky uváděl pak mladé duše jemně, tiše a beze všech strohostí do života nadpřirozeného. Snažil se vybudovat mravní vytrvalost mladých duší, obklíčených tolika nepřáteli na všech stranách, na zdravé zbožnosti. Jako vše jiné měly i zbožnost vésti a usměrňovati rozum a víra. Jen zbožnost, opírající se o pevné náboženské zásady, jest schopna zachránit před ztroskotáním. Proto zůstávalo náboženské vyučování v ústavě Boskově první starostí. Jak se jen přičiňoval, aby pro-sytil mladé duše náboženstvím! Náboženské výklady bývaly krátké, ale jadrné, životné, obrazné, praktické, katechetické hodiny dobře připravené, že žáci vše pozorně sledovali. Po večerní modlitbě míval k žákům krátké, pětiminutové promluvy. Jimi vkládal do srdcí dětí vždy nějakou vznešenou myšlenku, aby se kolem ní opřádaly jejich sny. Po mši svaté zavedl krátké duchovní čtení; totéž se opakovalo před odpoledním nebo před večerním požehnáním. Uměl všude i při všem vsunouti nějaké náboženské nebo mravní narážky, a to tak nenuceně a přirozeně, při rekreaci, ve škole, při výkladu Vergilia, nebo při hře na dvoře. Často připomínal základní pravdy víry o jsoucnosti

Boží, o věčnosti, a to slovy nikoli nudícími, nýbrž vždy v tu chvíli vhodnými, jak mu je vnukala jeho vynalézavá horlivost a promyšlené umění vychovatelské. Vše směřovalo k jednomu cíli, vštípit mladým hlavičkám pro jejich budoucí život nauku velmi bohatou a velmi pevnou, aby jejich křehká srdce vytrvala, až udeří hodina pokušení.

Zbožnost mládeže posiloval Don Bosko, a to vždy velmi úspěšně tím, že vštěpoval lásku ke kostelu, činil jim náboženství vábivým, nikoli nezáživným a těžkým. Pro jeho malé křesťany devatenáctého století byl kostel, čím býval našim dědům za nejvroucnějších dob náboženských, magnetem srdcí. Cítili v domě Božím přítomnost a sladkost Boží tak, že ve chvílích pokušení, soužení, skleslosti nebo žalu, utíkaly se jejich duše před svatostánek jako k svému přirozenému útulku.

Zvláštní starostí Dona Boska bývalo, přivádět děti časně a často k třem pramenům nadpřirozeného života, k sv. zpovědi, k přijímání Velebné Svátosti a k úctě mariánské.

Je čímsi neslýchaným, jak Don Bosko po veškerý život odporoučel sv. zpověď. Považoval ji za nesmírný nástroj vychovatelský. Ve svých večerních promluvách se co chvíle zmínil o sv. zpovědi. Pod podloubím svého ústavu dal namalovat velkými, z daleka viditelnými písmeny několik výroků z Písma svatého. Většina z nich se týkala sv. zpovědi. Možno směle říci, že po sv. faráři arském byl Don Bosko, který v 19. století nejvíc lidí vyzpovídal. Správně píše o něm Huysmans: »Zpovídal v kostele, pod širým nebem, v koutku svého pokojíka, zpovídal i na louce, kterou si pro své hochy najal, když jej domácí pání ze svých místností vypovídali. Usedl na hromádku drnu nebo hlíny, několik kroků od něho klečeli v polokruhu mladí přátelé a přistupovali po řadě k sv. zpovědi. Don Bosko naslouchal s tváří dobrotitivého venkovského faráře, a když malý kající skončil své vyznání, objal jej levou rukou okolo krku a přitiskl mladou hlavičku k svému srdci. Nebyl již soudcem, nýbrž otcem, pomáhajícím svým synkům v trapném někdy vyznávání nejmenších chyb.«

Znaže až do hloubky duši dětskou a věda, že dětská pozornost je velmi těkavá, netrápil děti dlouhými radami, řekl mladému kajícímu dvě nebo tři věty, ale jadrné a na jeho duši jako přistřižené. Několik slov a rozhřešení bylo vše, co mělo působit na dítě a skutečně postačovalo to, aby dítě až do budoucí zpovědi udrželo se v rovnováze. Jindy se Don Bosko odškodnil zpo-

vědmi životními. Vybízel k životní zpovědi hochy, kterých ještě neznal, neb u kterých viděl jakýsi neklid, jejichž poměr k Pánu Bohu se mu zdál nejasný. Když pak se mu takoví hoši vyzpovídali z celého svého života, býval uspokojen a byl si jist, že má jejich duši v rukou, aby ji vedl a získal pro dobro.

Celým srdcem věřil Don Bosko v dvojí sílu, která uschopňuje křesťana k boji proti zlu: ve Velebnou Svátost a v pomoc Panny Marie. Od začátku svého kněžského života zastával se Don Bosko vřele časného a častého sv. přijímání. Dnes nevidíme žádné zvláštní zásluhy, když někdo přivádí děti v jejich ještě útlém věku a často ke stolu Páně. Řím promluvil, rozpaky jsou odstraněny. Ale tehdy, před padesáti, šedesáti, osmdesáti roky, znamenalo časně a časté přijímání sv. svátostí něco neobyčejného, nepřipustného. Don Bosko povzbuzoval již r. 1847 ve svém prvním internátě k častému přijímání. A od něho jsou slova, vyslovená před více než šedesáti roky, ale světu známá až z papežského dekretu, o časném sv. přijímání: Když dítě dovede rozeznat chléb obyčejný od chleba svátostného, když je dostatečně poučeno, netřeba uvažovat o věku dítěte, nechť vejde jen k němu Král nebeský, ovládnout dětskou duši. Velebná Svátost jest prvním pilířem spásy. A druhým pilířem spásy jest úcta mariánská. Po celý svůj život kázal Don Bosko o úctě mariánské. Řídil se až do posledního svého dechu radou matčinou, danou mu v den, kdy po prvé v životě oblékl kleriku: » Jestliže se staneš někdy knězem, rozšiřuj ustavičně úctu mariánskou.« Tři dny před smrtí, ještě než upadl do smrtelného zápasu, šeptal svým žákům: » S kazatelen i soukromými rozmluvami vybízejte k úctě mariánské a k častému sv. přijímání.« Věděl, že ctnost jeho dětí, vysazená nebezpečí a napadaná nejhorším pokušením zvítězí, bude-li ochráněna sv. Hostií a Pannou Marií.

Názor ten potvrdil mu kteréosi májové noci r. 1862 tajemný sen. Zdálo se mu, že na rozbouřeném moři pluje mnoho lehkých bárek. Rozbouřené moře hrozilo je pohltnout a nepřátelé se všech stran útočili na bárky, obsazené salesiány. Loďstvo uniklo nepřátelům a zachránilo se od ztroskotání, když z poslední admirálské lodi, v které se plavil i papež, vyhodilo kotvu a zakotvilo u dvou obrovských, z rozbouřeného moře vyrůstajících sloupů. Na vrcholu jednoho sloupu zářila Svatá Hostie, na druhém se usmíval obraz Panny Marie.

Zmínka o tomto snu nechť ukončuje nám jako příjemným úsměvem kapitolu o vychovatelském umění Boskově. Snahou

Dona Boska bylo, aby křesťanská mládež, mu svěřená, žila v posvěcující milosti Boží, v přátelství s Kristem Pánem a s jeho Matičkou, aby potom, až doroste, a víry vášní jí budou hrozivě zmítat, zůstala pevnou v zachovávání zákona Božího a spasila svou duši.

Ke konci svého krátkého výkladu o výchovatelské činnosti Dona Boska musíme odpovědět i na otázku, která mnoho lidí napadla. Po ovoci poznává se strom. Nuže, jaké ovoce klidil Don Bosko ze své výchovatelské soustavy?

Metoda Boskova spjala pevným a sladkým poutem duše chovanců s ústavem, kde byli vychováváni. Ústav jim nebyl lidomornou žalářované mládeže, jak o ústavech mluví Montaigne, nýbrž útulkem, kde mladým lidem ubíhal život jako krásný sen, z radosti do radosti. A všechny ty radosti bývaly nevinné a hluboce do duší se zarývající. Chovanci svůj ústav po celý další život rádi navštěvovali. Věděli, že bývalí učitelé je přivítají jako svoje a svěřovali vždy svým bývalým vychovatelům vše, co jejich duše těšilo nebo trápilo, vyprávěli jim, co by za nic na světě ani matce neřekli.

Je možné, že ani tato výchova nechránila vždy všech duší, které jí prošly: Zlo porazilo někdy i nejsilnější atlety. Nesetřvali ani všichni odchovanci Dona Boska na cestách, které jim svatý vychovatel ukazoval. Ale Don Bosko býval i v takových případech klidný. Věděl, že zaséval do srdcí svých hochů i výčitky svědomí. Nepovažoval za marné, naučil-li se kdo v útlém čistém věku milovati Ježíše Krista a jeho svatou Matku. Ta láska se probudí někdy. A stávalo se obyčejně, že i marnotratní synové, až přišla jejich hodina, zase poklekli u zpovědnice, anebo po zpovědi aspoň zatoužili.

Synů marnotratných měl Don Bosko až dost. Vzpomeňte si jen, jaké trosky zůstaly z jeho mládeže po revolučním roce 1848, kdy nové myšlenky decimovaly v jejích řadách. Dvanáct z pěti set vytrvalo věrných. Jen dvanáct! A po čase, když podle vlastních slov Dona Boska, probleskovaly z jeho domu divy svatosti, vypravuje jeden z prvních jeho žáků P. Francesia o ubohých pobloudilcích, kteří vzpurně odmítali pokyny a rady Dona Boska. Tehdy měl Don Bosko i zvláštní sen, říkal mu sen kolový. Jakási tajemná osoba ukázala jako v panorámě Donu

Boskovi duševní stav jeho hochů. Kráčeli před jeho očima hoši s probodanými jazyky, byli to hoši, kteří ošklivě mluvivali; po nich přicházeli jiní, jejich těla byla poseta vředy, to byli otroci vlastní svévole; viděl řady jiných, jejich srdce byla učiněnými hnízdy červů, to byli hoši, rozžíraní nejhanebnějšími vášněmi; přicházel houf úplně ohluchlých, znamenali chlapce vzpurné, napomenutí nepřístupné; a za nimi se ubírali hoši, jimž visací zámky zamykaly ústa, ti zamlčovali své hříchy ve zpovědi. Hrozné panoráma ukazovalo Donu Boskovi mrzáky za mrzáky, a každý mrzáček znamenal nějakou nepravost, vítězíci nad veškerým dobrem v jeho duši. Don Bosko se nezdržel, zaplakal nad tím hrozným divadlem a zaúpěl: Ach, nešťastníci, jsou ztraceni! Je to možné? Po duchovních cvičeních? Nač je všecka moje práce, nač se namáhám, k čemu jsou moje rady? Čeho jsem se dočkal?

Tajemná osoba zatočila kolem a objevil se jiný obraz. Na širé rovině bavit se zástup hochů.

»Vidíš ta množství?« tázal se tajemný muž.

»Vidím, kdo jsou ti hoši?«

»To jsou hoši, které ti Pán zachoval na útěchu za ty jiné. Za jednoho z oněch budeš mít sta těchto.«

Skutečnost potvrdila úplně tuto předpověď. Oratoř sv. Františka Saleského nezahynula, vyšlo z ní na tucty hochů a mladíků, jejichž ctnosti se podle vlastních slov Dona Boska rovnaly ctnostem sv. Aloisa Gonzagy. V roce 1878 tázal se Dona Boska P. Vespignani, který byl přes dvacet let provinciálem salesiánských ústavů v republice argentinské: »Jsou ve vašem ústavě opravdu hoši tak čistí jak sv. Alois?«

»Jsou,« odvětil Don Bosko.

»Mohl byste mi některé jmenovati?«

»Ano, na př. ten a potom ještě onen.« A Don Bosko jmenoval jednoho Irčana a jiného Vlacha. Irčan jest již mrtev, ale Vlach ještě žije a snáší s úsměvem na rtech krutou nemoc.

V roce 1862, v září, svěřil Don Bosko jednou večer svým mladým spolubratřím toto tajemství: »Ujišťuji vás, že budeme mítí některé ze svých žáků někdy na oltářích. Hleďte jen, Dominik Savio, zemřelý před 5 léty, činí zázrak za zázrakem. Nepochybuji, že smím podnítit jeho beatifikační proces, a doufám, že Církev jeho svatost uzná.« — Předpověď Dona Boska se splnila. Proces je na nejlepší cestě.

Jindy, když se mluvilo o ústavě Boskově a o požehnání

Božím, jež na něm spočívalo, vyklouzlo Donu Boskovi z úst: »Pod touto střechou žije duše tak čistá, že Panna Maria se s ní ráda stýká a svěruje jí věci podivuhodné, jiným skryté, nebo v budoucnosti uskutečnitelné. Kdykoliv si přeji nějaké světlo pro budoucnost, odporučím se jeho modlitbám, ale tak, abych nevzbudil v něm ješitné marnivosti. On svěří záležitost Panně Marii a pak mi řekne prostince její odpověď. Podobně jedním, kdykoliv si chci něco vyprosit.«

Když Don Bosko srovnával výsledky své metody číselně, říkal: »U 90 procent se metoda preventivní osvědčila. U 10 hochů, kteří se jí, jak se zdá, nepoddali, měla sice skrovný vliv, ale přece ještě znatelný: učinila z nich lidi méně nebezpečné.«

O výchově Boskově a o jejím blahodárném vlivu svědčí dostatečně toto: proslavený Crispi, který mnoho let řídil italskou politiku, navrhl kolem roku 1878 Donu Boskovi a jeho spolu-bratřím, aby řídili turinskou polepšovnu. Don Bosko návrh přijal, ale kladl podmínku: úplnou volnost ve výchově náboženské, odstranění strážníků z polepšovny, jednotné ředitelstvo a 80 centesimů denního příspěvku na každého chovance. Všechno bylo již vyjednáno, scházel jen ministerský podpis. Najednou Crispi podpis odřekl: Zním Dona Boska, je sto, aby vychoval ze všech chovanců polepšovny kněze, a kněží máme až dost.

Vzpomínka na Crispiho vyvolává z paměti i vzpomínku na jiného italského státníka, Cavoura, který o metodě represivní pronesl krutý úsudek: »Za stanného práva může vládnout každý osel.« Utlačit něco je snadnou věcí, které netřeba se učit. Aby se však účinně předešlo zlu, je třeba využít veškeré laskavosti a ostríží bdělosti otcovského srdce. Originální velikost preventivní metody je právě v tom, že vychovává současně učitele i žáka. Žák se stává poslušnějším, protože učitel se stává obětavějším. Ustavičnou prací ve vlastní duši, každodenní snahou, aby byl horlivějším a horlivějším, aby se uměl lépe a lépe ovládat, vykupuje si učitel štěstí, že smí pominout nenáviděné tres-tání, a klidí poslušnost vděčné lásky.

Nezdá se vám, že ve svatém Donu Boskovi objevuje se našim zrakům ve století dvacátém krásný obraz dobrého pastýře, nakreslený Kristem Pánem, pastýře, který zná své ovečky, který jde před nimi, neutíká, když blíží se vlk, neodpočívá dokud nepřivedl všech do jednoho ovčince, a který den ze dne každou chvíli dává celičkový svůj život?

V životě sv. Dona Boska se uskutečňuje chvalozpěch sv. Pavla o božské vznešenosti lásky: »Láska jest shovívavá, dobrotivá; láska nezávidí, nechlubí se, nenadýmá se, není ctižádostivá, nehledá svého prospěchu, neroztrpčuje se, nemyslí o zlém, neraduje se z nepravosti; všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje, všecko přetrpívá. Láska nikdy nepřestává . . .«

CESTOU KŘÍŽOVOU.

Večer před první mší svatou řekla matička Marketa Donu Boskovi: »Pamatuj si, milý synu, začít sloužit mši svatou, znamená začít i trpět.« A celý život světcův dosvědčuje pravdivost těchto hlubokých slov matčiných. Don Bosko zažil až dost utrpení, jaká potkávají i mnoho jiných lidí. Dvouletý osiřel, své dětství prožil v tvrdé chudobě, jako jinoch neustále narážel na hrozné překážky, které mu tarasily cestu k cíli. V Chieri bylo se mu protloukat životem chudobného studenta, zažítí všechny nedostatky a bídu. Konečně se stal knězem. Soužení nezmizelo, nýbrž se zesateronásobilo. Odevšad jej vyháněli, markýza Barolová jej propustila z úřadu, přátelé pochybovali o jeho zdravém rozumu, úřady jej stíhaly, bída se uhostila u jeho krbu, nemoc jej na půl roku odehnala od adoptované rodiny jeho mládeže. Sotva se dal do své apoštolátní práce, a již trpěl až dost. Že se jeho dílo upevnilo, že se tak rychle rozšířilo, že jeho podněty se dočkaly plných úspěchů, bylo zapláceno jeho větším a větším utrpením. Matka mu zemřela příliš brzo, pomocníci jej jeden po druhém opouštěli, první stavby jeho domů se zhroutily, scházely peníze — a nedůvěra k jeho podnikům rostla. Později jen se hromadily nesnáze, spojené s jeho nadlidským dílem. Dočkal se tolik nevděku, někteří jeho chovanci se od něho rozutíkali, třicet roků trvaly jeho trpké práce, než vydobyl v Římě úplné uznání své kongregace. K tomu řadily se jiné a jiné nesčetné starosti, kterých nemohl svěřit ani svým nejlepším odchovancům. Bolest byla věrnou i krutou průvodkyní celého jeho života, jen velmi zřídka mu popřála oddechu. Někdy se naň sesypalo tolik utrpení, že vzpomínajíce na to, byli bychom uvedeni do rozpaků, kdybychom nevěděli, že zvláštní vyvolení Ježíše Krista mívají i zvláštní podíl na jeho utrpení.

Jak jej bolel, na příklad, odchod některých jeho žáků, zvláště těch, na kterých si zakládal a kteří byli jeho zvláštní nadějí! Když zakládal svou kongregaci, překvapila mnohé nižší kvalita prvních členů budované kongregace, a ostatní lidé kroutili hlavou, jak by se udrželo dílo, rostoucí ze základů tak slabých. Don Bosko, věrný zásadám svého apoštolátu, začal napřed s prostředky i s lidmi, jaké měl. Činil dobro, kdy mohl a jak mohl. Topil dřívím, jaké našel. Prozřetelnost Boží poslala mu ovšem hned od začátku za pomocníky ve svatém díle síly vzácné: Ruu, Alberu, Cagliera, Cerrutiho, Duranda, Fagnana a jiné. Ale měl i jiné, hochy skvěle nadané, ve ctnosti zdánlivě upevněné, povolané jistě Bohem, aby Dona Boska následovali a stali se pilíři jeho velkolepého díla. A odešli od něho z pohrutek tohoto světa. Nemluvíme o jeho někdejších žácích, kteří jej zradili a postavili se do řad nepřátelských, nýbrž o hoších »z první hodiny«, které živil, vychovával a vyučoval, doufaje, že si z nich vychová spolupracovníky, kteří by pak svou vědou a příkladným životem vyučovali jiné v kongregaci nebo v rodné diecési. Pro některé z nich obětoval Don Bosko velmi mnoho. Vychovával je zadarmo, zaopatřil jim i prostředky, aby mohli studovat na universitě, usnadnil jim v domě zaměstnání tak, aby je nic nerušilo, dokud si nepřinesou z university jeden nebo dva doktorské diplomy. Těšil se, že brzo mu tito noví řeholníci vše splatí svými službami jako představení jeho ústavů a ředitelé humanitních kursů. Někteří se dali zlákat světem nebo sliby lepší budoucnosti v jiném povolání. Někteří si najednou, ale až měli diplom v kapse, vzpomněli, že se u Dona Boska měli zle, že jídlo nebylo dobré, šaty bývaly všelijaké, a jiné a jiné se jim nelíbilo. Jiní se nedovedli vpravit do souladu společného života řeholního. Nevěřili svému vychovateli, nevěřili, že jeho dílo bude trvat, odešli. A bylo štěstí, že odešli, byli tuze pozemskými, byli tuze citlivými, nehodili se za apoštoly.

Don Bosko, jehož pohled pronikal často dál za události, míval, když někdo mu odcházel, jen obavu o jeho budoucnost.

Koncem prosince r. 1862 hlásil Donu Boskovi kterýsi z ústavních dohlížitelů: »Náš kolega, klerik D... vyvázl z nemoci dobře; má jen fistuli v ústech.«

»Co pravil lékař?« otázal se Don Bosko.

»Však říkám, má jen fistuli. Může jít třeba i ke kapucínům, pravil lékař. Či myslíte, že se jeho nemoc zhorší?«

»Jistě. D... chce prosadit svou, ale nesklidí úspěchu.«

»Vyložte mi své mínění přesněji, Done Bosko.«

»Víte, jak jej napadlo, aby chtěl vstoupit ke kapucínům?«

»Tak zhruba.«

»Dobře, poslouchejte tedy. Náš milý D... žádal svého času o přijetí k nám. Přijal jsem jej a byl salesiánem. V prvních letech šlo vše velmi dobře. Našel jsem mu i dobrodince, ochotného platit zaň všechny výlohy studií bohoslovných, šaty, knihy, školné. Slíbil také, že mu zajistí před kněžským svěcením i církevními zákony požadované patrimonium (věno).

Najednou se vše změnilo: byv ujištěn, že získaný dobrodinec mu zůstane vždy věrným, projevil D... přání, že chce od nás odejít. Snažil jsem se odvrátit jej od nešťastného úmyslu, použil jsem i jeho přátel, zvláště Cagliera, aby jej přesvědčili, že Pán Bůh jej jistě za nevděk potrestá, ale nepomohlo nic. D... měl svou hlavu. A vzpomenete si, že tenkrát onemocněl nervovým zauzlením, z čehož měl krk úplně posetý vředy? Ošklivá a pokračující nemoc ta jej trápila celý podzim r. 1861 a celou zimu r. 1862. Za tu dobu často ke mně přišel. Vzpomínám si, že se mě kdysi tázal, jestli se uzdraví, když se zřekne úmyslu od nás vystoupit. Odpověděl jsem mu: Dej se cestou, na kterou tě Pán Bůh zavolal, a slibuji ti, že se do týdne uzdravíš. Slíbil mi, že poslechne mé rady, a skutečně zmizely vředy a nemoc pominula. Několik měsíců dělal dobrotu. Ale pak zapomněl na své předsevzetí a zase se obíral plánem odchodu. Onemocněl pak zápallem mandlí a nemoc trvá stále. V semináři v Bra bude stížen ošklivými krticemi. Pravíte mi nyní, že onemocněl fistulí, nikterak nejsem překvapen.«

»Myslíte, Done Bosko, že náš ubohý přítel skončí špatně?«

»Ale ne, ale ne, je to kluk hodný a hodným zůstane.«

»Neodvrátí se snad od něho Pán Bůh a nebude z něho kněz špatný?«

»Ne, nikdy.«

»Nepověsí kleriku na hřebík?«

»Ne.«

»Zemře tedy?«

Don Bosko se zamlčel, což znamenalo, že smrt zachrání dotyčného od jiných neštěstí.

Klerik od salesiánů vystoupil, stal se později profesorem mravouky a farářem. Byl vždy knězem velmi zbožným a příkladným. Ale zemřel velmi mlád na souchotiny.

Když mladý štěp salesiánské kongregace, zkouškami prošlý, ukazoval první slibné ovoce, snesla se nad ním bouře pomluv a nactiutrhaní, hrozící zničením dobrého jména rodícího se díla. Byla již v předcházejících článcích řeč o dvou krutých prohlídkách, vykonaných koncem jara r. 1860 v oratoriu sv. Františka Saleského, v jehož humanitních třídách studovalo tehdy asi tři sta žáků. Breve Pia IX., kterým papež Donu Boskovi děkoval za jeho vroucí list a za zprávy o náboženském stavu, potom lístek od turinského arcibiskupa, žijícího ve vyhnanství v Lyoně, stačily, aby pobouřily proti Donu Boskovi veřejné úřady. Hleděli na oratorium jako na pařeniště spiklenecké. Domýšleli se, že odtamtud je papež o všech revolučních činech informován, tam že vštěpují veškeré mládeži zpátečnické názory, že tam se uschovávají zbraně a munice pro případ násilné reakce protirevoluční. Sektářská obrazotvornost bývá vždy nevýslovně plodná. Pomluvy si vynutily úřední výnos, podepsaný ministrem vnitra Farinim. Dne 26. května, v sobotu před svato-dušní nedělí, právě po odpolední rekreaci, když se Don Bosko ubíral do svého pokojíka, vniklo do oratoria plno policistů. Jedni střežili dveře, jiní se podle pokynů svých nadřízených rozestavili po domě, pozorující každé hnutí. Velitel oznámil Donu Boskovi rozkaz, že má prohlédati dům.

»Račte mi ukázat text rozkazu,« řekl velmi zdvořile Don Bosko, »jinak bych vám nemohl dovolit přístup do těchto místností.«

»Právě proto jsme přišli, abychom místnosti prohlédali,« odvětil jeden z policistů.

»Jak se opovážíte,« pravil Don Bosko, »vniknout sem násilně?« Jsem prostý občan a podle konstitučních zákonů je můj příbytek chráněn jako nedotknutelný. Dokud mi neprokážete, že jste posláni od úřadu, nedovolím prohlídky a trvám na svých občanských právech.«

Policisté uznali oprávněnost slov Dona Boska a kterýsi utíkal na policejní ředitelství pro úřední výnos, kterým byli současně s Donem Boskem postíženi i Don Cafasso, svatý zpovědník Dona Boska, hrabě Cays, důvěrný přítel Boskův a předseda turinských konferencí sv. Vincence, a ještě jiný kněz. Všichni čtyři byli podezříváni z kompromitujících styků s jesuity, tehdy z království již vypuzenými, s arcibiskupem Fransonim a s římskou Kurií. Kdyby se byly našly nějaké důvody jejich viny, měli všichni být hned pozatýkáni.

Začala prohlídka. Dona Boska prohlédali v jeho pokojíku od paty až k hlavě, nešetříce nejmenších uctivostí. Tu uklouzlo mu z úst slovíčko o Umučení Páně: »A se zločinci počten byl.«

»Co pravíte?« tázal se policista.

»Pravím, že mi prokazujete službu, jakou prokazovali jistí lidé Kristu Pánu.« Po osobní prohlídce prohlédali ve dvou pokojích světcových každý kousek nábytku, vysypali na dlážku i obsah koše na papír a hledali v papírech nějaký důkaz proti Boskovi. Když nic nenašli, pravil marnou prohlídkou podrážděný policejní šéf:

»Slyšte, nenechte nás mrhat časem a dejte nám ty listiny.«

»Jaké listiny?«

»No, které nás zajímají.«

»Nemohu vám dáti, co nemám.«

»Vy že nemáte listin, které by dosvědčovaly vaše styky s jesuity, s arcibiskupem a s papežem?«

»Pravím vám, že nic nemám, jestli mi nevěříte, dejte mi pokoj. Či mě považujete za blázna?«

»Nikoli.«

»A myslíte si, že bych zde opatroval, třeba i sebekratší dobu listiny, o něž se zajímáte? Kdybych je byl měl, byl bych je dávno zničil anebo bezpečně skryl. Jen hledejte dál, pro mne a za mne, já nemám kdy mařit čas.«

A Don Bosko si sedl ke stolku a psal nějaké dopisy. Jakmile byl s některým hotov, vydral mu jej policista z rukou a četl všechny, ostatní prohlédávali pokoje dále.

Najednou takřka zajásali, že ulovili něco závažného. V pokoji stál velký kufr, zamčený zámkem na dvoje otočení.

»Co je to?«

»To je tajemství,« odpověděl vážně Don Bosko.

»Tajemství, netajemství, kufr nám otevřete.«

»Je mi líto, ale kufru neotevru. Máme přece právo, abychom si uschovali listy, které by mohly způsobit někomu nebo jeho rodině ztrátu důvěry. Prosím vás, abyste otevření kufru nežádali.«

»Otevřte, jinak urazíme zámek!«

»Pak otevru,« odpověděl Don Bosko, »ale protestuji ještě jednou ve jménu své cti.«

Z otevřeného kufru vytáhli policisté svazek listin. Boskovy účty, z nichž viděli, že Don Bosko dluží pekaři Magrovi 7800 lir, koželuhovi, který dodával kůže ústavním obuvnickým dílnám,

2150 lir. Našli tam dlužné účty za olej, za rýži, za makarony a za jiné věci. Zklamaní policisté hleděli rozpačitě na Dona Boska, který ani nedýchal. Smál se v duchu svým návštěvníkům, ale na venek trval v úloze mučednické. Tragika se měnila již ve frašku. Tu však našli policisté ve svazku listin i originál papežského dopisu a ihned jej zabavovali.

»Ohrazuji se, listiny vám nedám, to je originál,« bránil se Don Bosko.

»Ten právě chceme.«

»Ale je to přece totéž, když vám dám věrný opis, zde jej máte,« a Don Bosko jim podával poslední číslo »Katolického čtení«.

»Tam je list otištěn italsky,« namítal policista.

»Pardon, text latinský je zde otištěn také, a vedle máte překlad.«

»Skutečně, tak je to nejlepší,« pokývl policista, »italsky se listu snadněji porozumí.«

Policisté otevřeli pak knihovnu a ukazující na řadu svazků životopisů svatých od Bolandistů, tázali se:

»Jaké jsou to knihy?«

»To jsou knihy, sepsané od jesuitů.«

»Od jesuitů? Ty všechny zabavíme.«

»Napřed se podívejme, co je v nich,« namítl jiný policista, omráčený tloušťkou a počtem svazků.

»Jsou to životopisy svatých, velmi poučné,« vysvětloval Don Bosko. »Hleďte, zde je na př. životopis svatého Simeona Stylity, něco velmi zvláštního, opravdu zvláštního. Poslouchejte: Tento mimořádný člověk, ohromený myšlenkou na věčné zavržení, a přemýšleje, že má jen jedinou duši, již nutno za vše na světě spasit, odešel z vlasti, od příbuzných a přátel, a uchýlil se na poušť. Tam prožil mnoho let, zřídil si na vrcholku nějakého sloupu přeubohý příbytek. Tamodtud kázával zástupům a připomínal lidem tohoto světa, aby nemysleli jen na své rozkoše, nýbrž i na tresty věčné, které je čekají, protože špatně prožívali dny svého života.«

»Dobře, dobře, to nám již dostačí,« přerušili Dona Boska policisté a zastrčili knihu na její místo.

Chýlilo se již k páté hodině, když Don Bosko poprosil: »Pánové, buďte tak laskaví a račte si vzpomnět, že je večer před Hodem Božím svatodušním. Já mám dnes ještě vyzpovídat několik set chlapců.«

»Dobrá, skončili jsme svou prohlídku,« odvětil jeden z poli-

cistů. »Ale řekněte nám, Done Bosko, jak to je? Přijdeme-li prohlížet jinam, vidíme všude slzy, slyšíme křik, všichni jsou naší přítomností poděšeni, kdežto vy se zdáte tak přívětiv a vesel?«

»Ale, milí pánové, jsem vesel proto, že mám klidné svědomí, a jsem si úplně jist, že u mne nenajdete nic kompromitujícího.«

Policisté mu nyní již opravdu věřili, ale přece prohlédli ještě večerní poštu, kterou o půl šesté přinesl Donu Boskovi domovník. První dopis, který otevřeli, byl z kabinetu ministerstva vnitra. Ministerstvo odporoučelo charitě Boskově jistého nemajetného sirotka a Jeho Excellence pan ministr Farini nabízel se zaplatit na sirotka 150 lir jednou provždy. Policistům sklesly ruce. Podpis na dopisu, ucházejícím se o charitu Boskovu, byl od téhož ministra, který podpisoval jejich rozkaz o domovní prohlídce. Dvojí činnost, dvojí tvář! Tak jednala tehdejší vláda. Zmateni dopisem ministrovým, zapomněli policisté na další dopisy. A dobře, že zapomněli. Byl právě mezi nimi dopis z Říma, který, kdyby si jej byli ve zlé vykládali, mohl způsobit Donu Boskovi mnoho nepříjemností.

Don Bosko dopis zpozoroval, měl však tolik duchapřítomnosti, že rychle pravil: »Pánové, vidím, jste velice uprášeni, jak se stává při prohlídce. Dovolíte-li, dám vám kartáč. A pak, jste jistě po víc než tříhodinové práci unaveni, je vám horko, neodmítnete, když pošlu pro občerstvení.«

Boskovi chlapi skotačili zatím na dvoře, plni strachu o svobodu svého otce, ale když viděli, že se do pokoje Dona Boska nesou láhve a sklenice, pochopili, že se Donu Boskovi podařilo zase vyváznouti lidem, kteří mu přišli škodit.

*

Po této domovní prohlídce, která neměla výsledku, domníval se Don Bosko, že je u politických úřadů očištěn od všeho podezření. Ale zklamal se. Za 14 dní, 9. června, o deseti hodinách dopoledne, byla policie opět v ústavě. Don Bosko nebyl na neštěstí právě doma. Komise se pustila do třesoucího se ekonoma Dona Alasonattiho. Komisi tvořili pánové, sekretář ministra Fariniho, inspektor akademie a universitní profesor bohoslovce. Měli namířeno na dvě věci, vyzkoumat, odkud má Don Bosko peníze na vydržování svého ústavu, a najít, něco v knihách, v sešitech a v poznámkách žákovských, z čeho by bylo možno prohlásit vyučování v ústavě Boskově za závadné. Pá-

nové se domnívali, že prameny příjmů salesiánských pocházejí od papeže a od sesazených vladařů italských. Začali se dotazovat Boskova ekonoma napřed velmi vychytrale, potom jej však terorisovali slovy tak nezdvořilými, ano sprostými, že ubohý človíček omdlel. Když se Don Bosko, kterého zatím všude v městě sháněli, vrátil, ležel Don Alasonatti smyslů zbavený na lenošce. Kolem něho stáli bezradně tři vyšetřovatelé, jimž bylo na očích vidět, že se cítí velkými vinníky. Don Bosko jim řekl několik perných slov, s kterými se jistě nikomu nepochlubili, a pak jim byl k dispozici. Kladli mu otázky přesně promyšlené a úkladné, ale jeho odpovědi shodovaly se přesně s odpověďmi ekonomovými: ústav se vydržoval mizernými poplatky nepatrné menšiny chovanců, milodary a úvěrem dodavatelů. O tajných podporách nebylo nikde nejmenší stopy.

Vyšetřování uvázlo na písčíně, komise nenašla nijakých důkazů svých domněnek, vyšetřovatelé šli tedy do všech humanitních tříd, zasypali žáky křížovým výsledkem, ale dostávali odpovědi velmi správné a smělé. Uvádíme nějaký příklad.

»Kolik znáte monarchistických vlád?«

»Dvojí, absolutní a konstituční.«

»Která je lepší?«

»Všechny způsoby vládní jsou dobré, jsou-li lidé, kteří vládou, dobří,«

»Kdo zabil Julia Césara?«

»Brutus.«

»Učinil jistě dobře, není-liž pravda, odstraniv tyrana svobody?«

»Nejednal správně, protože poddaný nesmí nikdy revoltovat proti nadřízenému.«

»Ale když nadřízený jedná špatně?«

»Však Pán Bůh jej kdysi potrestá.«

»Nesměl by nikdo simulovat atentát na Viktora Emanuela, chtěje ho zastrašit, aby dal pokoj kněžím, biskupům a papeži?«

»Ne, to se nesmí. Poddaní se mají modlit, aby Bůh změnil jeho srdce, a mají býti trpěliví.«

»Každý pronasledovatel Církve je bídák, Viktor Emanuel pronásleduje Církev, tedy je ...«

»Pane, vy znáte poměry lépe než já, a proto asi tak snadno usuzujete. Nám neustává Don Bosko mluvit o králi a o jeho předcích slovy nejuctivějšími. Co chcete právě říci, jakživ jsem v tomto domě neslyšel. Naopak, když král posledně byl ne-

mocen, bylo nám poručeno zde, abychom se za jeho zdraví a duši modlili.«

Těch výtečných hochů! Jejich prostá a upřímná slova, jejich katolický smysl, nabytý v nejlepší škole, kladly jim na rty tyto jadrné odpovědi, jejichž bystrost uváděla v úžas. Dokázali vyšetřovatelům improvizovanou zkouškou, jak neoprávněně podezřívají školy Boskovy.

Ze tříd odešli páni do kuchyně a ochutnávali jídlo, prošli jídelnou, kde konstatovali, že Boskova mládež má výtečný apetit, šli do spáren, prohledali tam každý kout, ohmatali podušky, nezapomněli jít do sklepa, nejsou-li tam uschovány zbraně, podívali se do kostela, do dílen, do studovny, otevřeli všechny zásuvky, skříně, trubly, důkladně zvisitovali i všechny záchody. Prohlídka trvala plných sedm hodin. Vyšetřovatelské trojici nic neušlo, a přece nic nenašli. Objevili jen latinský diktát, vyňatý z encykliky Pia IX. a určený kvintánům za školní úlohu k překladu.

Encyklika byla známa všemu světu, ale výňatek z ní, určený za úlohu, považovali páni za politický přečin. Proto zabavili kvintánům všechny latinské sešity a odnášeli si je jako jedinou kořist svého sedmihodinového lovu. Byli svou prohlídkou celí rozmrzelí a zklamání. Pravili: »Ten kněz je opravdu chytrý, není možno jej chytit, ne a ne najít u něho kompromitujícího papírku, ne a ne usvědčit jej z něčeho závadného. A jak lne k němu jeho mládež!«

Zdálo by se, že prohlídky ústavu Boskova zpečetily světcovu nevinnost a zamezily další podezřívání, ale nestalo se tak. Ještě mnohokrát dočkal se Don Bosko hanebných a obtížných prohlídek stejného ovšem výsledku. — Doufali snad jeho nepřátelé, že udusí jeho horlivost a oddanost k pronásledovaným jeho ochráncům, arcibiskupovi a papeži? Či chtěli podezříváním připravit jeho ústav o sympatie jeho podporovatelů a příznivců? V obou případech by se byli velmi zklamali. Nikdy nebyl Don Bosko oddanější svému arcibiskupovi a papeži, než po utrpení, které z lásky k nim mu bylo zažít, a nikdy neprokázali mu lidé dobré vůle tolik účinné lásky, jako po těchto zkouškách, z kterých zářily jasněji a jasněji jeho vzácné ctnosti.

*

Účinná láska a úcta Boskových ctitelů projevovala se nikoli slovy, nýbrž hmotnými dary, jimiž četní dobrodincové dílo Boskovo podporovali. A Bůh je svědkem, jak Don Bosko podpory potřeboval. Jeho život od dětství byl bojem za kus chleba pro sebe i pro svěřence. Starost, jak sehnat peníze na zaplacení různých podniků, tížila jej jako můra dnem i nocí. Několik dní před smrtí odprošoval Dona Ruu, že mu zanechává dědictvím tolik dluhů, zvláště za kostel a ústav římský. Miliony lir prošly rukama Boskovými, ale v opravdovém slova smyslu jen prošly, nikdy v rukou nic nezůstalo. Věřitelé vždy na každý Boskův peníz už čekali. Výdaje Boskovy bývaly podle svědectví Mons. Bertagny vždy větší než příjmy. Don Bosko byl zvyklý, když měl jeden sold, pořídit něco za dva soldy.

Na stavbu rozsáhlého ústavu turinského, na zřízení salesiánských ústavů napřed v Itálii a potom i v jiných zemích, na vybudování tří krásných kostelů, do všech podniků tiskových, na četné cesty, jež musil podnikat, na výpravu a udržování svých misionářů v zámoří, na ošacení a živení tisíců mladých lidí, menších i větších, na školy a na různé jiné charitativní věci, potřeboval Don Bosko obnosů velikých. Kde jinde je našel, než v kapsách četných dobrodinců, jež nebe mu vzbuzovalo a posílalo?

Jak těžko se však mnohdy dobrodincové sháněli! Don Bosko využil všech prostředků, aby přiměl bohaté lidi, aby plnili své sociální povinnosti k chudobným bližním. Psal dnes na ministerstvo války, aby mu darovalo odložené vojenské pláště na šaty jeho klukům, anebo vyřazené pokrývky na postele, jindy žádal u ředitelství drah o snížení cestného pro své řeholníky nebo pro hochy na cestu do prázdninových kolonií. Brzo poté psal dobrodinci, majiteli cihelny, o dar několika tisíc cihel a tašek na vybudování potřebné novostavby. Psal králi, vévodům a knížatům, aby vzbudil u nich zájem o svou mládež, a se zájmem i štědrost. Co chvíli vymáhal na ministerstvech podporu, vždyť ministerstva mu často posílala mládež, s níž si nevěděla rady. Vypůjčoval si peníze od majetných přátel, žádal podpory od velkých dobročinných sdružení. Když bída byla nejhorší, obcházel své přátele, burcoval k dobročinnosti čtenáře salesiánského věstníku, prosil o podporu zbožné ctitele mariánské.

Aby sehnal potřebné peníze, vypomáhal všude v kostelích, kam ho jen pozvali. Kázal o třídních a devítidenních pobožnostech, o různých slavnostech, pořádal konference a přednášky,

ano dával se, ač proti své chuti, pozvat i na hostiny, když doufal, že hostitelé mu pomohou v jeho starostech. Markýz Fassati slíbil Donu Boskovi 3000 lir, ale za každou stovku musil Don Bosko k Fassatimu na oběd. Fassati viděl, že Don Bosko sedí někdy u oběda jako na trní, tedy po patnáctém obědě se slitoval a vyplatil mu všechno. Vévodkyně Montmorency-Lavalová ráda Dona Boska podporovala, vždy měl pod ubrouskem u stolu nějaký větší obnos, ale vždy musil přijíti do jejího zámku v Borgu, třebas tam bylo 25 kilometrů daleko.

V té době bylo v módě pořádat pro získání peněz na nějaký podnik loterie. Don Bosko pořádal loterii asi dvanáctkrát. Nedá se ani povědět, kolik práce mu takové loterie daly. Musil napsat haldy dopisů, vykonat kdoví kolik návštěv u malých i velkých pánů, stoupat do nesčetných schodů, prosedět hodiny v čekárnách, vyčkávat na očíslování losů, shánět loterní výbor, vydobývat plno různých povolení, starat se o reklamu loterie tiskem, rozesílat losy, omlouvat se, když bylo třeba tah losů oddálit, a posílat konečně šťastným lidem výhry. Někdy se mu zdálo, že mu hlava praskne, a tázával se sám sebe, stojí-li celá loterie za dýmku tabáku.

Když už doma všechno umění o sehnání potřebných peněz vyčerpал, umínil si jeti do Francie. V zimě roku 1884 bylo nutno totiž přerušit v Římě stavbu nového kostela, nebylo čím podnikateli zaplatit. Don Bosko okřál právě z nemoci, měl zánět průdušek. Všichni přátelé jej z cesty do Francie zrazovali, Don Rua, Cagliero, kardinál turinský Alimonda, lékař, ale Don Bosko si nedal říci. »Nevidíte,« pravil, »že nemůžeme se stavbou římskou kupředu? Jediná Francie nám může v této nesnazi pomoci.«

Těžké starosti finanční, cesty a útrapy se sháněním potřebných peněz spojené, podrývaly ovšem zdraví Dona Boska, ale nepřipravily ho nikdy o jeho klid a o veselou mysl. Právě tehdy, když vezdejší chléb chutnal velice trpce, když bída a nouze nejkrutěji doléhaly, býval Don Bosko v nejlepší náladě. Když jeho přátelé vidali Dona Boska hodně veselého, když byl sám šprým a jen sršel vtipem, říkali: »Jistě má dnes Don Bosko nějakou těžkou starost peněžní. Nebyl by tak vesel.« A zřídka kdy se mýlili. Veselost Boskova bývala v těžkých chvílích mimovolná. Don Bosko nechtěl veselostí nikdy zakrývat navenek rozrušení vnitřní, jeho veselost prýštila z velké víry v Prozřetelnost Boží. Don Bosko byl přesvědčen, že když všechny lidské

prostředky jsou vyčerpány, pomůže Pán Bůh. Vždyť Don Bosko nepracoval a nebudoval nic pro sebe, nýbrž vše pro slávu Boží a pro spásu duší. A případů, kdy Prozřetelnost Boží očividně pomohla v okamžicích nejtěžších, je v životě Dona Boska do nekonečna.

Turinský salesiánský ústav dlužil jistému podnikateli 30.000 lir. Po několika marných upomínkách byl milý věřitel už velmi nevrlý. Jednou ráno přišel do oratoře všecek nakvašen a spustil na hospodáře domu, že neodejde, dokud se mu nezaplatí. Hospodář neměl v pokladně ani zlámané grešle.

»To vám tak, pane, neprojde,« hrozil podnikatel, »dnes promluvím vážně s Donem Boskem.«

Zavedli tedy podnikatele do předpokoje Boskova, kde čekalo již plno lidí, chtějících s Donem Boskem mluvit. Pán si usedl, nadával a klel, až strach poslouchat.

Vtom vešel do čekárny jiný pán, rázného vzhledu, od slova, a samá netrpělivost.

»Chci mluvit s Donem Boskem, a to okamžitě.«

»Račte se, vzácný pane, posadit a počkat okamžik, až přijde na vás řada,« odvětil někdo z přítomných.

»Nemám kdy čekat,« odsekl pán a chytl za klikku pokoje Boskova. Don Bosko právě s někým v pokoji rozmlouval. Skočil se židle a otázal se: »Co si ráčíte přát, milý příteli?«

»Rád bych s vámi, důstojnosti, promluvil.«

»Ale ano, až na vás přijde řada, nemohu vás přijati před ostatními, kteří už dávno čekají.«

»Nemám kdy a budu okamžitě hotov.«

Don Bosko pokynul tedy návštěvě, která u něho byla, aby na okamžik vyšla, a nabídl netrpělivému pánu židli: »Račte se, prosím, posadit.«

»Nebudu sedat.«

»Račte mi tedy říci, co si přejete?«

»Maličkost, víte, mám jen minutku kdy. Nate, přinesl jsem vám toto. S Bohem, důstojnosti, pomodlete se za mne.«

Pán položil na stůl balíček a ten tam.

Po něm přišla na řadu hraběnka V.: »Důstojný pane, nestalo se vám nic? Ten člověk vypadal tak přísně, nahnal mi tolik strachu, bála jsem se, že vám udělá něco zlého.«

»To zlo není tak hrozné, podívejte se, co mi zde zanechal.« Don Bosko rozvinul balíček a načítal rovných 30.000 lir.

Jakmile přišla řada na podnikatele, dal mu Don Bosko žáda-

ných 30.000 lir a dluh byl zaplacen. Podnikatel hleděl na Dona Boska všecek zmaten, odprošoval ho za svou netrpělivost a pravil: »Důstojnosti, lidé mi říkali, že nejste s to, abyste mi zaplatil, křivdili vám.«

Jindy měla oratoř zaplatit 325 lir daně. Už byl poslední den, kdy daň měla býti zaplacená. Nebude-li vše vyrovnáno do poledne, stálo na platebním rozkaze, bude pohledávka svěřena exekutorovi.

Hospodář Don Rua prohlédl všechny pokladničky v celém domě, byl i na vrátnici, kde dobrodincové nechávali někdy své milodary, ale peněz nesehnal. Zaklepal u Dona Boska, postěžoval si na své rozpaky, ale Don Bosko neměl peněz. »Nemám nic,« pravil, pomodlete se k Panně Marii Pomocnici.« — Dcmluvil a dal se klidně do své práce.

Za nějakou chvíli někdo u brány zazvonil. Nějaký neznámý pán si přál mluvit s Donem Boskem. Zavedli jej nahoru a pán po několika všeobecných větách praví: »Důstojný pane, nejsem nijaký boháč, ale ušetřil jsem menší obnos pro vaše kluky. Přijmete, prosím, mou oběť?«

»Ovšem a milerád.«

Pán odpočítal Donu Boskovi sumu 325 lir. Don Bosko se usmál a pravil: »Buďte tak laskav a odevzdejte to, než odejdete, Donu Ruovi.«

Don Rua přepočítal peníze a podotkl: »Don Bosko napočítal obnos přesně, právě tolik dlužíme daně.«

A už spěchal posel na úřad s penězi. Právě odtlouklo dvanáct, exekuční dekret měl býti vyvěšen. Náhodou se sluha opozdil, posel peníze složil a k exekuci nedošlo.

Jindy měl Don Bosko zaplatit velký účet u pekaře, jenž hrozil, že zastaví do ústavu všechny dodávky, jestliže účet nebude hned vyrovnán. Don Bosko si nevěděl rady. Vtom přišel k němu hrabě d'Agliano všecek smuten: »Důstojný pane, onemocněla mi paní vážně, velmi vážně, dejte se hochům za ni modlit.« A pan hrabě položil na stůl sumu, která obnášela právě polovici všeho dluhu u pekaře.

Hoši se modlili za paní hraběnkou hned a velmi vroucně. Třetího dne přišel pan hrabě opět k Donu Boskovi: »Důstojný pane, mé paní je už dobře.« — Odcházeje, zanechal tutéž sumu na stole Boskově. Účet pekařův byl toho dne do posledního haléře zaplacen. Jak děkovali všichni Panně Marii Pomocnici, lze si představit.

V polovici března 1880 byl Don Bosko týden v Nizze. Při té příležitosti zaplatil Arnošt Harmel, velkopřůmyslník a buditel katolického socialismu, všem chovancům útulny u sv. Petra slavnostní oběd, k němuž bylo pozváno i několik salesiánů.

Před obědem bavit se Michel, známý svou horlivou činností, s Donem Boskem. Ke konci rozmluvy praví Don Bosko: »Naše kaple je nedostatečná a nedůstojná. Musíme Krista Pána lépe umístit. Zde jsem vám donesl plán od našeho výtečného a hodného stavitele Levrota. Rozpočet je na 30.000 franků.

»Třicet tisíc franků! Důstojnosti, pochybuji velice, že byste v této době sehnal v Nizze tolik peněz. Měli jsme zde tuto zimu tolik charitativních přednášek, tolik loterií, tolik sbírek všeho druhu, že peněženky jsou vyschlé.«

»A přece potřebuji ten obnos ještě dnes.«

Za této rozmluvy zazvonilo poledne a hosté sedli k jídlu. Ke konci oběda povstal notář Harmelových podniků a hlásil Donu Boskovi:

»Důstojný pane, jistá šlechetná dobroditelka mi poslala pro vás 30.000 franků. Můžete si je v mé pisárně vyzvednout, kdy bude libo.«

»Budiž pochválena Panna Maria Pomocnice,« zvolal Bosko, sepjav ruce. Pozdvihl pak oči k nebi a dodal: »Dobrý začátek!«

V roce 1869 dostal Don Rua, hospodář ústavu Boskova, poukaz, že do zítřka má zaplatit směnku. Nešlo o obnos velký, ale Don Rua neměl čím zaplatit ani onu maličkost. Býval zvyklý oznámit vše, co se v domě dělo, Donu Boskovi. Spěchal tedy hned se směnečným avisem k němu. Don Bosko, jsa toho dne prací zasypán, vyslechl Dona Ruu na půl ucha a poroučel:

»Už to zaříd' sám.«

Don Rua, zvyklý na podobné rady Boskovy, sháněl po celém domě potřebný obnos. Šel do knihkupectví, do tiskárny, do sa-kristie. Všude se tázal, jestli mají něco v pokladně, ale celého obnosu nesehnal. Čítal a čítal, stále ještě něco scházelo. Běžel znova k Donu Boskovi a hlásil: »Schází mi ještě 30 lir.«

»Zaříd' si to sám,« odbrkl Don Bosko a psal své věci dál.

»Ale, Done Bosko, zítra ráno odjíždíte, a mě tu necháte v tísní? Zítra po poledni bude směnka protestována.«

»Nemohu za to, odjet musím. Už to nějak zaříd'!«

Ráno vstal Don Rua plný starosti, jak někde sehnat 30 lir. Šel opět k Donu Boskovi a vysvětloval, že těch 30 lir jim způsobí velkou ostudu, směnka bude protestována, v zápětí budou mít

na krku soudní řízení a exekuci. Vtom zaklepal na Boskovy dveře rytíř Ocelletti.

»Dobrý den, Done Bosko, dobrý den, musím s vámi dříve mluvit.«

»Nemožno, zmeškal bych vlak.«

»Ale jde o peníze.«

»Don Rua je zmocněn brát peníze. Dejte mu je rychle a pojdte mě vyprovodit na nádraží, cestou si povykládáme.«

Rytíř Ocelletti byl velkým dobrodincem Boskovým, přicházel do oratoře pravidelně každou sobotu, a nikdy s prázdnou. Vyprovázeje Dona Boska na nádraží, pravil, že jej ráno napadlo, aby šel do oratoře zaplatit několik dlužných losů loteriích. Bránil se napřed tomuto nápadu, dnem jeho návštěv bývá vždy sobota a nikoli středa, ale nápad jej pronásledoval, že nedolal, a šel zaplatit svůj dluh.

»A kolik obnášel váš velký dluh?«

»Maličkost, jen něco přes 30 lir.«

»A pro tu maličkost jste mě přišel bavit, abych zmeškal vlak?« Vtom si však vzpomněl na Dona Ruu a na jeho tíseň, sepjál ruce a pravil: »Don Rua vám poví, že váš nápad byl vnuknutím Božím. Kdybyste nebyl přišel, měli bychom v poledne směnečný protest.«

Podobné peněžní zázraky se opakovaly v oratoři co chvíle. Don Bosko nemíval ani groše, a živil tisíce kluků. Někdy se opravdu zdálo, že krach je neodvratný. Bývaly splatny směnky na veliké obnosy, a pokladna bývala prázdná. Hospodář se utíkal k Donu Boskovi, ten pozdvihl hlavu od psaní a odpověděl: »No dobře.« Hospodář naléhal: »Přijde na nás exekuce.« Don Bosko klidně na to: »To je věc Boží Prozřetelnosti,« a psal dál. A vždy, i když šlo o sumy veliké, o 30, 50, ano i 100 tisíc lir, přinesl nějaký dobrodinec třebas již v posledním splatném okamžiku, kolik Don Bosko potřeboval.

Kázal jsem kdysi o sv. Klementu Hofbauerovi a řekl jsem, že jeho rukama prošly statisíce. Někteří lidé se pohoršili a rozumovali: Vidíte, jak kněží jsou chytrí, jak dovedou od lidí vyluzovat peníze! Nic jim nevěřit, a nic jim nedávat! — Sháněli však svatí a horliví kněží peníze pro sebe? Zůstalo z milionů, které Don Bosko vyžebрал, něco pro jeho osobní prospěch? A ožebračil někoho, když na dobrých srdcích vydobyl almužny ke cti Boží a k časnému i věčnému blahu tisíců opuštěné mládeže?

BUĎ VŮLE TVÁ!

Ani nejhorší finanční nesnáze nepřipravily Dona Boska nikdy o duševní klid a rozvahu. Ale roku 1867 stihlo jej utrpení, které chvílemi zahánělo přívětivý úsměv se rtů a plnilo srdce Boskovo hlubokým zármutkem. Dověděl se totiž, že v Římě pochybují o jeho pravověrnosti, a chtějí odsoudit jeho spisek jako víře nebezpečný.

Jak už bylo v kapitole VII. řečeno, vydal Don Bosko r. 1867 ve sbírce »Katolické čtení« brožurku: »Výročí svatého apoštola Petra.« Účelem spisku bylo oživit v lidu úctu k sv. Petru i k papežství. Brožurka vyšla vlastně už po druhé, první a církevně schválené vydání vyšlo roku 1854. Biskup ivrejský dal spisku tehdy své Imprimatur. Katolické listy uvítaly tehdy spisek velmi nadšeně, římské knihkupcové jej nestačili objednávat. Roku 1858 doporučil kardinál vikář papežův sbírku »Katolické čtení«, v níž brožurka vyšla, co nejvřeleji, a sv. Otec, děkuje Donu Boskovi za darované výtisky, odepsal mu: »Není způsobu úspěšnějšího a lepšího, jak roznítit a posílit zbožnost lidu křesťanského.« — Don Bosko se z úspěchu radoval a vydal počátkem roku 1867 spisek znova. Brožurka se rozletěla veškerou Itálií, byla v několika týdnech rozebrána a známá jesuitská revue *Civiltà Cattolica* rozepsala se o brožurce velmi pochvalně.

Najednou se rozneslo, že kterýsi římský profesor bohosloví objevil na straně 192. spisku větu, kterou by si mohl někdo špatně vykládat. Don Bosko se totiž zmínil, že někteří dějepiscové té doby nepovažují otázku o pobytu sv. Petra v Římě za rozřešenu. Don Bosko zastával v knížce názor, že pobyt sv. Petra v Římě je věcí dokázanou, ale na konci napsal větu, pro něho tak nešťastnou: »Domnívám se, že radím správně všem, kdo chtějí o otázce pobytu sv. Petra v Římě mluvit a psát, aby ji nepovažovali za článek věroučný. Budiž to řečeno katolíkům

i protestantům.« — Ubohý Done Bosko, kolik soužení tě tato věta stála!

Knížka byla skutečně udána posvátné kongregaci indexu (pro knihy zakázané) a poradce kongregace, kanovník Delicati, profesor církevních dějin na ústavě sv. Apolináře, byl pověřen podat kongregaci svůj úsudek. Profesor prosil knihu větu za větou jako na řešetu a shrnul svůj rozsudek do slov: »proscribendum donec corrigatur«, t. j. knihu zakázat, dokud nebude opravena. Kongregace se však přísným rozsudkem profesorem neřídila. Sv. Otec Pius IX. nedovolil Boskovu knihu prohlásit za zakázanou: »Ne, ne,« pravil, »nezavrhovat knihy. Ubohý Don Bosko! Jestliže má v knize něco opravit, nechť věc opraví v budoucím vydání, a postačí.« — Donu Boskovi bylo rozhodnutí sv. Otce posláno po arcibiskupu turinském. Ovšemže byl ochoten ihned všechno opravit, ale mrzelo jej hrozně, že v Římě pochybují o jeho pravověrnosti, a že snad i samého sv. Otce zarmoutil. Rozhodl se, že pošle prefektovi kongregace indexu ospravedlnění a vyloží upřímně svůj názor: Autora nikdy ani nenapadlo tvrdit, že pobyt sv. Petra v Římě nemá s věrou co činit, chtěl prostě říci, že tato událost církevních dějin není v seznamu věcí, které Církev za články víry prohlásila. Celá brožurka přece prozrazuje, že spisovatel je přesvědčen, že římský biskup jediný je nástupcem sv. Petra a má jako Petr nejvyšší autoritu nad veškerým sborem biskupským. — »Jsem ochoten,« ukončuje Don Bosko svůj rozklad, »změnit, opravit, vynechat nebo přidat ve své knížce vše, co mi bude přesně vytknuto.«

Jednoho květnového večera po modlitbě zavolal si Don Bosko svého řeholníka klerika Chiapale do pokoje. »Sedni si,« pravil, »opíšeš mi tyto listiny krasopisně, ale velmi krasopisně a brzy.« — Šlo o tři listiny: dopis římské kongregace indexu, doprovod dopisu, adresovaný na turinského kardinála, a ospravedlnění Boskovo, vypracované za spolupráce Boskova přítele, Mons. Gastaldiho, biskupa ze Saluzzo.

Poslechněme však chvíli klerika Chiapale: »Když jsem četl dopis od římské kongregace, zarazil jsem se nad jeho přísným tónem. Zdálo se mi, že pisatelé dopisu vůbec si nevšímají důležité úlohy, jakou Don Bosko tehdy v Církvi Boží již měl, a všeobecné jeho vážnosti u vrstevníků. Když jsem listiny opisoval, zaslechl jsem z vedlejšího pokoje co chvíle Boskovy bolestné povzdechy a sténání. O půl noci otevřel dveře. »Jsi už hotov?«

»Ještě ne.«

»Zbývá ti ještě mnoho?«

»Už jenom toto!«

»Jdi spat, zítra ráno to dopíšeš, ale o osmi se to musí odeslat.«

Vzal si opisy do svého pokoje a četl. Spolehl se pak do lenošky, držel papíry v rukou, a všecek zarmoucen mi pravil:

»Tak vidíš, jak to jde do tuha!«

»Ale, Done Bosko, jen trpělivost, z toho nebude nic.«

Don Bosko se obrátil ke kříži na stole a zaúpěl: »Bože můj, víš, s jakým úmyslem jsem napsal onu knihu. Ach, smutná jest duše má až k smrti...! Staň se vůle tvá. Nevím opravdu, jak přežiji tuto noc!« A velké slzy padaly z Boskových očí, vzlykot mu dusil další slova v hrdle.

Těšil jsem jej několika větami a Don Bosko mi na konec pravil: »Jdi spat, ale časně ráno přijď.« — O páté jsem byl už u něho. Byl klidný a upokojený. Sedl jsem a psal, on odešel do zpovědnice a sloužit mši svatou. Než se vrátil, byl jsem s opisy hotov. Prohlédl opis a spokojeně mě pochválil: »Výborně, jsi umělec!« Byl to ráno jiný Don Bosko, než v noci. V noci smutný až k nepoznání, ráno klidný a veselý. Vtom bylo u dveří už slyšet hlas biskupa Gastaldiho. »Je Don Bosko zde?«

»Je, Monsignore!«

»Račte dál, Milosti,« zval přívětivě Don Bosko vznešeného hosta.

»Rukopis je hotov?«

»Hotov, Monsignore, hotov!«

Biskup přelétl očima listiny a pokývl hlavou: »Dobré je to, neschází nic.«

»A co myslíte, Monsignore, je tím všecko nebezpečí zažehnáno?«

»Ovšem, člověče malověrný,« odpověděl biskup, »jen se nic nebojte. Přečetl jsem vaši knížku, nějaké nepřesnosti tam jsou, ale o bludech ani řeči. Opravíte tu a tam něco, a záležitost bude pohřbena, věřte mi.«

Tak se také stalo. Kongregace indexu vzala Boskovy vysvětlivky na vědomí, přesvědčila se o pravověrnosti Boskově a o jeho nejčistších úmyslech, nařídila nějaké opravy a listiny byly uloženy do akt.

Don Bosko považoval však květen r. 1867 za nejbolestnější měsíc svého života.

*

Dost často stíhaly Dona Boska různé nemoci. Již jako čtyřicátníku se mu kazil zrak. V roce 1856 byl při duchovních cvičeních u sv. Ignáce za ranní červencové bouře sražen bleskem a oslněn na pravém oku. Nocemi, ztrávenými nad psacím stolem při spisování knih, si oči ještě více zkazil. V roce 1878 oslepl na pravé oko úplně a levé oko sláblo víc a víc. Lékaři zakázali Donu Boskovi číst a psát při umělém světle.

Roku 1846 mu otekly žíly na nohou. Neduh se horšil a horšil, takže od roku 1853 byl už trvalým, a ztěžoval Donu Boskovi nesmírně chůzi. Nazýval tento neduh svým ustavičným křížem.

Velmi často dostával Don Bosko prudkou horečku, souvisící s kloubovým revmatismem. Míval při ní kůži všecku osypanou červenými neštovičkami, proměňujícími se po uzrání v lupy. V roce 1871 dlel Don Bosko ve Varazze, tam se velmi zachladil a přivodil si velmi bolestivý revmatismus osrdí. Všichni mysli, že bude konec, všichni byli pak přesvědčeni, že zvláštní požehnání Pia IX. zachránilo Boskův život.

Velmi často bolívala Dona Boska hlava a hrozné bolesti vystál se zuby. Někdy se mu zdálo, říkal, že mu hlava bolestí pukne.

Po celý život sužovaly jej plíce a dost často chrlíval krev. V roce 1884 si uhnal koncem ledna neustálým zpovídáním zánět průdušek, byl úplně prací vyčerpán a nohy otékaly víc a víc. Uzdravoval se velmi pomalu. Tu přišly veliké účty za římský kostel Božského Srdce a Don Bosko si umínil, že pojede žebrať do Francie. Kdekdo jej s cesty zrazoval, ale Don Bosko, sotva se trochu zotavil, do Francie jel. V té době vznikla u něho nemoc, která za málo let jej i sklátila, zánět míchy. Donu Boskovi se křivila páteř. Poslední tři léta života Boskova byla hrozně bolestná. Don Bosko zeschl, vypadal jako stín svého dřívějšku, a bez cizí pomoci nebyl s to učinit kroku. Byl upracován a vyčerpán. Pracoval nad lidské síly a platil svou horlivost děsnými bolestmi.

*

Don Bosko zasvětil svůj život chudobné a opuštěné mládeži, dočkal se však od školních úřadů špatné odměny. Školní úřady trvaly na svých předpisech neúprosně, předpisy jim byly svato-svaté, výjimky nesnesly. V předměstí turinském se jen hemžilo dětmi, pro které neexistovala škola. Nikdo se o jejich vzdělání nestaral, nikdo jim školy nepostavil, nikdo je do školy nevolal.

Rostly na negramotné analfabety. Donu Boskovi bylo líto zastupu dětí a zřídil pro ně ve své oratoři několik tříd. Děti se učily, radoval se Don Bosko, radovali se rodiče, že i děti nejchudších mohou chodit do školy. Najednou však procitla u školních úřadů náramná starostlivost o školní výchovu malých uličníků valdockých. Don Bosko má na periferii školu, několik tříd, a to už dávno. Zdali pak má zkoušené učitele? Věc nutno vyšetřit. Jen se lidé podívejte, ten kněz se opovážil svěřit vyučování mládeže učitelům, z nichž jen někteří jsou zkoušeni, jiní se teprve ke zkouškám připravují. Tak to nejde, to je proti zákonu. Škola se musí zavřít. — Lidé namítali, že pak budou děti zase bez školy, ale nepomohlo. Úřad je úřad a předpis je předpis. Když není škola podle předpisu, nesmí být vůbec. A v říjnu 1878 nesměl již Don Bosko školy otevřít.

Při nových salesiánských ústavech v Mirabellu, Lanzu, Vazzaze, Valsalice, založil Don Bosko i školy střední a poslal tam vyučovat jen síly zkoušené. Připravil tak turinský ústav skoro o všechny zkoušené učitele; málokterý předmět byl obsazen zkoušenou silou. Ale i nezkoušení se činili jen což. Střední škola Boskova ve Valdoccu byla velkým dobrodiním pro dělnické obyvatelstvo valdocké čtvrti a pro tamější mládež. V roce 1879 se přihlásilo k maturitě 32 kandidátů z Turina, z nich 31 bylo z ústavu Boskova a jen tři propadli, ostatní prošli krásně. Ale školní úřady se nedaly usmířit ani tímto úspěchem. Bosko neměl dosti zkoušených vyučujících sil a proto právě před svými jmeninami, které se žáci připravovali náležitě oslavit, dne 23. června dostal Don Bosko od školního úřadu turinského přípis, že svou střední školu pro nedostatek zkoušených sil musí zavřít. Drakonické nařízení znamenalo zničit půl ústavu a připravit Dona Boska o salesiánský dorost. Don Bosko nedal však o svých jmeninách ani znát na sobě, co mu svíralo srdce, naopak, byl přívětivější, veselejší a něžnější k dovádějící mládeži než kdy jindy. Ale hned po svátku dal se do práce, zachránit své školy. Zašel napřed k turinskému školnímu úřadu, tam nepochodil. Poslal tedy do Říma k ministerstvu profesora svého ústavu P. Duranda a svého přítele Allieva, turinského univerzitního profesora, ale ani v Římě nepochodili. Rozhodl se tedy Don Bosko hledat pomoc u samého krále. Napsal mladému králi Humbertovi: »Vaše Veličenstvo! Ústav, zvaný oratoř sv. Františka Saleského, jehož účelem je zachraňovat chudobnou mládež před zkázou, tak podporovaný, ano téměř založený Vaší

rodinou, a nedávno štědře obdarovaný Vaším Veličenstvem, je v nebezpečí zahynutí. Ministerský dekret z 23. června nařizuje zavřít třídy, ač se v nich už 35 let vyučuje. Srdce mi krvácí, když mám vyhodit na ulici tři sta mladých lidí, pod naší střechou studujících, kteří by jednou byli své vlasti ku prospěchu. Příčí se mému srdci něco takového. Račiž Vaše Veličenstvo nám pomoci a zachránit od neštěstí tuto vzácnou, ale chudobnou mládež.« — Král žádost Boskovu vyslyšel a dekret byl suspendován. Záležitost Boskových škol se dostala před nejvyšší radu veřejného vyučování až za tři roky a byla rozřešena pro Dona Boska příznivě. Don Bosko nabyl zatím času, aby požadavkům zákona vyhověl. Ústav tím soužením nejen neutrpěl, nýbrž rostl a prospíval, takže se plnilo žertovné slovo Boskovo: »Můj dům začal výpraskem kluka v sakristii sv. Františka a roste jedině výpraskem.«

Tyto a nesčetné jiné trampoty předvídal Don Bosko r. 1847, kdy zvláštní sen mu zjevil trnitou cestu jeho apoštolátu. Zdálo se mu, že Panna Maria se mu zjevila a poručila, aby vešel do dlouhé besídky, utvořené ze samých růží. Růže se vinuly po sloupcích besídky, visely s oblouků, byly nasypány na podlaze, a voněly a voněly. Chtěje co nejméně růží pošlapat, zul si Don Bosko obuv, ale sotva vkročil do besídky, ucítil, jak jej do holých nohou bodá trní. Obul se tedy a nakročil znovu svou cestu, za ním se ihned pustila skupina jeho soudruhů. Krásné růže a jejich omamující vůně vábily a bavily hlouček smělců, ale nohy, ruce a tváře brzo krvácely. Venku, kolem dlouhé besídky, stálo po obou stranách plno diváků, již si šeptali: »Šťastný člověk, Don Bosko, chodí po růžovém koberci.« Ale kněží a mladí klerikové, kteří se v prvním nadšení za Donem Boskem do besídky pustili, vrátili se po prvních krocích. Ošidili jsme se, naříkali si. Don Bosko, zpozorovav tu zradu, zaplakal. Dost možná, pravil sám sobě, že musím dojít na konec sám. Vtom přišla k besídce skupina kněží, kleriků a laiků, a ti rozhodně volali: »Vezmi nás s sebou, jsme ochotni tě následovat kamkoli.« Postavil se tedy v čelo těch nadšenců, a skoro všichni z těchto nových soudruhů došli až na konec dlouhé růžové besídky. Ale jak vypadali! Popíchaní, vyčerpaní a celí zakrvácení. V okamžiku zavanul jemný větřík, jízvy se jim zahojily a síly se vrátily. Zavanul větřík silnější a Don Bosko stál uprostřed tisíců mladého lidu, ježž jeho kněží, klerikové a laici bavili, vedli a vychovávali. — Sen znamenal, že Don Bosko bude platit

šťěstí, že se zasvětil mládeži, a radost, že mu jeho věrní ve výchově mládeže pomáhají, utrpením.

Za třicet let se podobný sen opakoval v noci z 8. na 9. července 1880. Donu Boskovi se zdálo, že dlí v sále vedle svého pokojíku s celou radou salesiánské kongregace. Sotva sezení rady počalo, zatmělo se nebe a strhla se děsná bouře, provázená hřměním a blesky. Najednou osvítil strašný blesk celé nebe. Don Bonetti vyběhl na chodbu, podívat se oknem, kde uhodilo. Hned však vykřikl: »O já, prší samé trní.« A opravdu se zdálo, že trní padá lijákem. Zablesklo se po druhé, zarachotilo a Don Bonetti volá: »Na trní naskakují pupence na květy.« A zem se zelenala pupenci. Zablesklo se a zahřmělo po třetí a Don Bonetti hlásil: »Prší samé kvítí.« A kvítí padalo jak hustý déšť, ozdobujíc svou barevnou nádherou střechy domovní i dvůr. Po posledním úderu blesku zachvěl se celý dům a Don Bonetti oznamoval: »Nyní padají samé růže.« Nebe se najednou vyjasnilo a déšť růží omamující vůně a nejrozmanitějších barev se snesl na oratoř. — Není to příliš brzo, povzdechl si Don Bosko.

Tento sen byl Donu Boskovi nebeskou odpovědí na jeho prosby. Už osm roků prosil Pána Boha, aby ukončil ne snad jeho utrpení, nýbrž soužení, jež překáželo rozvoji salesiánské kongregace, působilo zmatek mezi hodnými katolíky a pohoršovalo mládež Boskovu. Soužení počalo brzo po jmenování biskupa saluzského Mons. Gastaldiho arcibiskupem turinským. O jmenování se přičinil právě Don Bosko. Jméno nástupce Mons. Riccardiho napsal Don Bosko na listinu čtyřiceti biskupských kandidátů, když byl pověřen r. 1871 vypracovat návrh na obsazení uprázdněných biskupských stolců italských muži hodnými. Pius IX. kroutil hlavou, spatřiv, že Don Bosko odporučí na arcibiskupský stolec turinský biskupa saluzského. »Když jej chcete,« pravil Donu Boskovi, »dobře, máte ho mít.« — Znaje odporučovaného preláta, předvídal papež už tehdy, že dojde k nejednomu sporu.

Mons. Gastaldi náležel už po třicet let k nejlepším přátelům Boskovým a prokázal Donu Boskovi za tu dobu velmi mnoho platných služeb. Byl knězem vzdělaným, výtečným a zasloužilým profesorem theologie, měl dva doktorské diplomy, a jako kanovník vyučoval v oratoři salesiánské kleriky řečnictví. Když v roce 1867 hrozilo nebezpečí, že dílko Boskovo o sv. Petru bude dáno na index zakázaných knih, pomáhal Mons. Gastaldi, jmenovaný právě předtím biskupem v Saluzzu, Donu Boskovi

sestavit ospravedlňující memorandum. Později poslal do Říma velmi vřelé doporučení ke kongregaci pro záležitosti biskupské a řeholní, aby potvrdila definitivně salesiánskou kongregaci. Při stavbě kostela Panny Marie Pomocnice pomáhal Mons. Gastaldi Donu Boskovi co chvíle, zvláště v dobách, kdy Don Bosko nevěděl kudy kam. Po třicet let býval, jak Don Bosko sám přiznává, Mons. Gastaldi z jeho nejlepších rádců. Upřímná vděčnost nutkala Dona Boska, aby doporučil Mons. Gastaldiho na biskupstýl do Saluzza a po smrti Mons. Riccardiho na arcibiskupství turinské. Ve všem se oba vždy shodovali, jen ne v názorech filosofických. Mons. Gastaldi byl před svým jmenováním na biskupa kanovníkem turinským. Zřekl se kanonikátu a vstoupil do noviciátu u rosminiánů. Po noviciátu, vykonaném v Anglii, vrátil se do Itálie a působil jako profesor v ústavě rosminiánském. Z důvodů nejčestnějších vystoupil později od rosminiánů, ale odnesl si s sebou i filosofické názory velkého italského filosofa Antonína Rosminiho. Rosmini byl vzácným knězem, svatého života, založil i kněžskou kongregaci, ale jeho filosofické názory byly Církví zamítnuty. Mons. Gastaldi byl povahy prudké, vznětlivé, až skoro vzteklé. Těžko snášel, jestliže někdo smýšlel jinak, než on. Nesmírně žárliv na svou autoritu, domýšlel se snadno, že někdo jeho autoritu poškozuje, nebo proti ní brojí. Soustřeďoval všechno až výstředně do své moci, nestrpěl, aby se mu kdo z podřízenosti vymykal, a míchal se rád do cizích záležitostí, i když jej nikdo nežádal. Byl velmi citlivý, dal se snadno uchvátit prvním popudem. Jen se něco šustlo, a už byl vzhůru. Nejedna z jeho činů, nejedno nesprávné rozhodnutí možno omluvit a vysvětlit trojím způsobem: Mons. Gastaldi měl v sobě, jak dobrý znalec jeho povahy napsal, něco abnormálního, trpěl velmi jaterním neduhem a upadl do nešťastného okolí.

Důvěrnými rádci arcibiskupovými, jimž svěřil svou upřímnou duši, a kteří jej zahrnovali svými radami a klepy, byli tři kanovníci metropolitní kapituly turinské, o nichž je lépe nemluvit. Dva byli později od svaté Stolicе sesazeni z důvodů přесmutných a třetí byl člověk neobyčejně sprostý.

Když Mons. Gastaldi nastoupil jako arcibiskup turinský, radoval se Don Bosko upřímně. Bohužel, netrvala jeho radost dlouho. Za půl roku změnil arcibiskup neočekávaně své smýšlení a začal projevovat hrozný odpor proti Donu Boskovi a proti jeho dílu. Páni z arcibiskupské konsistoře nehleděli nikdy pří-

větivě na podněty Boskovy, jeho apoštolský příklad jim byl solí v očích a zpracovávali pak nového arcibiskupa pomaličku našeptáváním a pomluvami proti Donu Boskovi. Co chvíli vnikla do arcibiskupských uší nějaká jedovatá injekce: »Ach, zase Don Bosko, pořád jen on! Kdy už se přestane odlučovat a zakládat seminář proti semináři?« — »Hleďte, až zase se vrhl na výchovu pozdních povolání kněžských, v čím zájmu? Měl by raději lépe bdít nad svými klacky. Kdybyste jen věděli, jak se jeho klerikové chovají na dvoře! Hrají si s kluky i bez talárů, ukazující jim své ubohé spodní prádlo! A pak ustavičná privilegia a přímé spojení s Římem! Nikdy se neuráčí, aby přišel se otázat o radu do konsistoře.« — »Bylo by zajímavé, přesvědčit se o bohosloveckých studiích ve Valdoccu, slyšet odtamtud samé pěkné věci! Má tam prý Don Bosko i nějaký noviciát! To bude zvláštní noviciát, když novicové, zapřažení do tisícových prací v domě, nemají ani kdy, aby se naučili své řeholi.« — »A ta řehole, ani nemluvit o ní. Svět neviděl snad takové slátaniny. Jen si představte, ti domnělí řeholníci mají právo na vlastní majetek!« — A podobným tónem zpracovávali arcibiskupští páni radové nového arcibiskupa. Kapka za kapkou a arcibiskup smýšlel brzo o Donu Boskovi stejně pohrdlivě a nevraživě, jako ti tři kanovníci. A začal mezi arcibiskupem a Donem Boskem desíletý boj, někdy velmi krutý a bolestný. O boji tom by bylo nejlépe mlčet, ale jde o životopis světce, proto se zdá dobrým, vzpomenout aspoň na některé srážky mezi arcibiskupem a Donem Boskem, abychom viděli, jak Pán Bůh zkouší své svaté, a jak svatí se zkouškám podrobují. Don Bosko dal v boji s arcibiskupem nejkrásnější příklad hrdinné statečnosti a pokory. Když vydával kardinál Cagliero svědectví před papežskou komisí, vyšetřující hrdinské ctnosti Boskovy, svědčil o tomto desíletém nevýslovném utrpení Boskově takto: »Tento kříž, jejž Pán vložil na ramena Dona Boska, nevytloudil mu nikdy nářku, netrpělivosti anebo pomstychtivosti. A přece Bůh jediný ví, kolik drahého času promařil jediné obranou v tom boji. Nesl to břímě statečně, klidně a pokorně, nepozbyv ani na vteřinu vnitřního pokoje v duši, nepřerušiv ani na minutu apoštolské práce. Jeho vnitřní radost a nepřerušené sjednocení s Bohem i za nejtrpčích zkoušek jsou opravdu příznakem světců.«

Za několik měsíců po svém nastoupení na arcibiskupský stolec turinský oznámil Mons. Gastaldi, za kterých podmínek bude udílet salesiánským klerikům kněžská svěcení. Některé

podmínky byly ovšem úplně zákonité, ale jiné prozrazovaly toliko touhu arcibiskupovu, zasahovat do vnitřní správy a kázně salesiánské kongregace, potvrzené v Římě r. 1869. Úplně neoprávněně nařídil arcibiskup, aby každý salesiánský kandidát kněžského svěcení odevzdal čtyřicet dní před svěcením biskupu světiteli výkaz o svých vykonaných studiích, aby udal důvody, proč vstoupil do kongregace nebo proč odešel z rodné diecése

Turinský seminarista, klerik Rocca, chtěl se dát k salesiánům. Podal několikrát žádost k arcibiskupovi o dovolení, vystoupit ze semináře a jít za svým povoláním. Arcibiskup nedovolil. Rocca těžce onemocněl, musil ze semináře odejít domů, a nabyv zdraví, vstoupil k salesiánům. Arcibiskup nedal však za živý svět kleriku Roccovi propustky do noviciátu. Sedmkrát bylo o propustku žádáno v arcibiskupské konsistoři, sedmkrát byla žádost odmítnuta. Don Bosko musil hledat pomoc v Římě. Teprve, až kongregace pro záležitosti biskupské a řeholní tak nařídila, dostal Rocca propustku do noviciátu. S jakou chutí však v turinské konsistoři propustku vydávali, lze si pomyslit.

Arcibiskup si umínil, nepropustit ani jediného ze svých diecéšanů k Donu Boskovi, a žádal Dona Boska, aby se mu písemně a vlastnoručním podpisem zavázal, že nepřijme do noviciátu seminaristy turinské. Don Bosko odpověděl arcibiskupovi uctivým dopisem, poukazuje, že požadavek arcibiskupský překročuje církevní zákony, chránící svobody řeholního povolání. Arcibiskup dopis zahodil.

Don Bosko zval každoročně do svého ústavu v Lanzu, postaveného v krásné a tiché alpské krajině, učitele škol lidových i středních na duchovní cvičení. Donu Boskovi šlo jediné o duchovní blaho exercitantů a těm se také v Lanzu velmi líbilo, těšili se na vzácné chvílky oddechu a duchovní vzpruhy. Arcibiskup exercicie zakázal.

V roce 1874 založil Don Bosko Dílo pro pozdní povolání, to jest pro výchovu jinochů a mužů, kteří až v pozdějším věku životním pocítili v sobě povolání k stavu kněžskému. Pius IX. schválil záměr Boskův nejvřeleji a udělil Dílu zvláštní požehnání. Chtěje obeznámit s účelem Díla a vzbudit zájem o Dílo zvláště mezi kněžstvem, sepsal Don Bosko brožurku, v níž vysvětlil účel Díla a odporoučel vřele kněžstvu, aby Dílo podporovalo. Arcibiskup odepřel brožurce Imprimatur, dovolení k tisku. Stalo se i něco horšího. Někteří biskupové, sufragáni arcibiskupství turinského nebo vercelského nebo janovského,

ohradili se proti Dílu až u papeže, dovozující, že Dílo poškodí malé biskupské semináře a ublíží jejich diecésím. Don Bosko dostal povolení k tisku brožurky od svého přítele biskupa z Fossana a na radu Říma otevřel první ústav pro pozdní povolání nikoliv v Turině, nýbrž u Janova.

Už mnoho let měli v salesiánském ústavě valdockém papežské dovolení, které měly i ostatní řeholní ústavy, že v noci o Božím narození směly se sloužit tři mše svaté hned po sobě. Dne 19. prosince 1872 uvědomil arcibiskup Gastaldi Dona Boska, že se musí řídit dávnými zvyky, a v jeho kostele Panny Marie Pomocnice že smí se v noci o Božím narození sloužit jen jedna mše svatá, a nic víc.

Asi třicetkrát, při nejmenším, prosil Don Bosko arcibiskupa, aby o některých velkých slavnostech sloužil velkou mší svatou v chrámu Panny Marie Pomocnice, ale arcibiskup nikdy nevyhověl. Prosil jej tedy Don Bosko, aby přijel udělit aspoň chovancům ústavu svaté biřmování, už čtyři roky nebyli chovanci u biřmování, ale arcibiskup ani neodpověděl. Chtěl-li některý jiný pan biskup, s Donem Boskem spřátelený, sloužit slavnou mší svatou v chrámu Panny Marie Pomocnice, bylo mu to z konsistoře zakázáno; a jestliže ji přece sloužil, měl s arcibiskupem turinským hned spor.

Asi šestkrát, vypravuje Don Bosko ve své obhajobě, zaslal arcibiskup turinský římským kardinálům, poradcům kongregace pro záležitosti biskupské a řeholní, potom význačným církevním osobám obsáhlá memoranda, v nichž byli salesiáni vyliční jako nevědomci, plní sebevědomí, lidé nepoddajní, jejichž horlivost je jalová.

Spor arcibiskupův se salesiány natropil všude mnoho pohoršení.

V letech 1878 a 1879 vyšly v Brunově turinské tiskárně čtyři brožurky od nejmenovaných spisovatelů: Novoroční dárek duchovenstvu, Malá ukázka nauk Mons. Gastaldiho, Otázka rosminiánská, Arcibiskup turinský, Don Bosko a Don Oddenino. O první a třetí brožurce nasvědčovalo leccos, že byly sepsány od kněze nebo aspoň od spolupracovníka salesiánského. Všechny brožurky útočily na arcibiskupa, první mu vytýkala jeho nespravedlivé jednání s Donem Boskem, druhá a třetí jej káraly pro názory rosminiánské, čtvrtá obviňovala arcibiskupa ze stranickosti ve sporu mezi děkanem a ředitelem salesiánského ústavu v Chieri. Don Bosko a salesiáni upadli ihned do pode-

zření jako pisatelé brožurek, ač byli úplně nevinní. Později teprve, až za sedmnáct let, r. 1895, vyjevil jeden z vinníků jména autorů tří brožurek: první napsal P. Turchi, bývalý žák a někdejší profesor v oratoři valdocké, druhou jesuita P. Ballerini, třetí kanovník Anfossi, bývalý salesián a potom světský kněz. Jméno autora čtvrté brožurky není zjištěno do dneška.

Arcibiskup stál ovšem na svém, že brožurky jsou psány Donem Boskem anebo jeho salesiány, proto nařídil Donu Boskovi, aby zvláštním prohlášením odsoudil a zavrhl obsah protiarcibiskupských brožurek. Don Bosko nařízení vyhovět nemohl. Nic nepsal, ani psát nekázal, potom byly arcibiskupovy názory filosofické, tepané ve dvou brožurkách, skutečně nesprávné, a události, o nichž psaly jiné dvě brožurky, se zakládaly na holé pravdě. Pisatelé se jistě provinili neuctivostí, že arcibiskupa veřejně pranýřovali, měli nastoupit jiné cesty, když chtěli, aby arcibiskup změnil své způsoby, ale jinak psali pravdu, kterou nebylo možno popřít. Don Bosko odpověděl tedy arcibiskupovi uctivě a důstojně, že ani on, ani kdo z jeho řeholníků nemají na brožurkách nejmenšího podílu a všichni odsuzují rozhodně neuctivý způsob, kterým je posvátná osoba arcibiskupova tak ponižována. Víc však učinit nemohou. — Arcibiskup a jeho okolí listu Dona Boska nevěřili, považovali Dona Boska i nadále za pisatele nebo aspoň za ponoukatele řečených pamfletů, zvláště když se dověděli, že Don Bosko poradil jednou jesuitovi P. Pellicanimu, stěžujícímu si na arcibiskupa, aby si stěžoval u Pia IX.

Koncem roku 1878 prohloubila propast mezi arcibiskupem a Donem Boskem záležitost P. Bonettiho. Záležitost se vlekla čtyři léta, trápíc jak Dona Boska, tak i P. Bonettiho, jenž patřil mezi nejlepší odchovance Boskovy. Byl vzorným řeholníkem, neúnavným apoštolem a vzácným spisovatelem. Šlo o toto: V červnu roku 1878 otevřel Don Bosko v Chieri útulnu pro mládež. Při útulně byla veřejná kaple. Ředitelem útulny byl ustanoven Don Bonetti. Brzo vzniklo nedorozumění mezi ředitelem a farářem. Nějaká nedorozumění vznikají v duchovní správě snadno. Farář chce mít mládež ve farním kostele a má ostatně na ni právo, děti jsou jeho farníky a budou pod farní duchovní správou potom celý svůj život. Vychovatelský ústav připravuje vlastně faráři budoucí dospělé farníky. Je třeba, aby fara a ústav se dorozuměly a pracovaly ruka v ruce. Ale v Chieri bylo nesnadno se dohodnout. Tamější děkan a farář Don Oddenino

byl zaujat proti vzkvétajícímu ústavu salesiánskému — do ústavu chodilo na 500 hochů — a vytýkal řediteli, že ústav svým rozvrhem hodin, svým lomozem a vzdáleností nepoctivě konkuruje farnosti. Ředitel nedbal výtek děkanových a řídil se dál svými předpisy. Děkan hleděl na ústav jako na nepřítele farnosti a stěžoval si na ředitele u arcibiskupa.

Arcibiskup zakročil přísně a nařídil Donu Boskovi, aby P. Bonettiho ihned z Chieri odvolal. Chtěje Dona Boska donutit k poslušnosti, odňal P. Bonettimu moc zpovídati. Napřed nesměl P. Bonetti zpovídati jen v Chieri, potom nikde v arcidiecési. Suspense postrádala ovšem zákonitých důvodů, a poškodila velmi dobrou pověst hodného a vzorného kněze.

Don Bosko svého kněze ovšem hájil, a to až v Římě. S arcibiskupem nebylo řeči. Po třech letech odsoudil kardinál Nina, prefekt kongregace koncilové, přípisem z 22. prosince 1881 příkré jednání arcibiskupovo. Ale teprve roku 1883, po smrti arcibiskupově, nabyl P. Bonetti plné kněžské svobody. Není možno a ani vhodno líčiti podrobně trapné, velmi trapné chvíle této rozepře, stačíž nám tu slovo Boskovo: »Nejvíce soužení, která nás v letech 1879 až 1881 stihla, souvisela se záležitostmi P. Bonettiho.«

Římský přítel Dona Boska Mons. Vitelleschi napsal, že arcibiskupův boj proti Donu Boskovi měl v sobě něco plánovitého, systematického. Kolikrát se četní lidé přičiňovali o smír a dohodu! Dvakrát se pokoušel Don Bosko prostřednictvím svých přátel, děkana z Lanza a hraběte z Castagneta, arcibiskupa usmířit, ale nadarmo. Pius IX. prosil r. 1875 arcibiskupa vercelského Mons. Fissore, důvěrného přítele Mons. Gastaldiho, aby se přičinil veškerým svým vlivem o urovnání sporu, z něhož se nepřátelé náboženství jen radovali, ale ani papež arcibiskupa nesmířil. Don Bosko klidně nesl dál svůj kříž.

Najednou se Don Bosko dověděl, že má být proti němu v Římě zahájen proces, a že jde o nejvyšší zájmy obou jeho kongregací. Složil tedy s pomocí P. Bonettiho a P. Berta spisek, nadepsaný: Vysvětlení, podaná kardinálským Eminencím o kongregaci salesiánské. Vysvětlení, považované od protivníků za pátou protiarcibiskupskou brožurku, líčilo klidně a věcně všechny styky Boskovy s arcibiskupskou konsistoří, líčilo rok za rokem, od 1872 až do 1881, uvádějíc přesně všechny doklady. Na konci spisku prosil Don Bosko pokorně, aby nejvyšší autorita církevní mu pomohla a zakázala nové a nové podobné spory, kterými se

zbytečně maří tolik drahého času, plýtvá silami a utrácí se i peníze.

Vysvětlení Boskovo dostalo se i do rukou Lva XIII., který do té chvíle neměl o sporech ani potuchy. Papež byl velmi překvapen a ujal se věci osobně, chtěje ve sporu rozhodnouti sám. Spoléhaje na pokoru světcovu, nadiktoval Lev XIII. smírný návrh o sedmi článcích. Když odevzdal papež návrh kardinálu Ninovi, prefektu kongregace koncilové, vyskočil kardinál, překvapený prvním článkem návrhu: Na základě těchto pokynů napíše Don Bosko Mons. Gastaldimu list, a vysloví v něm své politování, že v posledních letech byl několika nemilými okolnostmi zkalen dobrý poměr mezi ním a arcibiskupem, což jistě zarmoutilo srdce arcibiskupovo. Jestliže se arcibiskup domnívá, že Don Bosko nebo některý člen jeho kongregace byli příčinou těchto nemilých záležitostí, prosí Don Bosko za odpuštění a žádá, aby arcibiskup na vše, co bylo zapomněl.

»Vaše Svatosti, toto se mi zdá nespravedlivé,« namítl kardinál Nina.

»Vím, co činím,« odvětil Lev XIII. »Buduji na ctnosti muže Božího, jakým Don Bosko jest. Don Bosko je, známe ho, to je světec...«

Ze slov a gest papežových bylo možno uhodnout, co si myslí: »Don Bosko se z lásky k pokoji pokoří a vše se urovná.«

Když byl papežův návrh předčítán v salesiánské radě, užasli všichni a viděli, jako kardinál Nina, v prvním odstavci velkou nespravedlnost. »Nemůžeme návrh přijat,« soudili téměř všichni, »první článek nám, zdá se, křivdí.«

»A co myslíš ty, Cagliero,« obrátil se Don Bosko k členu rady, jenž dosud ani netíkl.

»Myslím, že papež tak úmyslně napsal, protože zná Dona Boska, jeho ctnost a jeho dílo, a doufá, že tímto způsobem se spor urovná. Zdá se, že nespravedlivě zatěžuje bedra nevinného, ale jen proto, aby jistěji došel cíle.«

Don Bosko souhlasil s Caglierem a vykonal úzkostlivě přesně vše podle pokynů papežových.

Byl očividně pokořen, ale svatí mají na čest kdy, nemusí jim záležet na chvilkové cti pozemské. Přejeme ze srdce Mons. Gastaldimu slávu věčnou, ale cti, aby byl prohlášen za světce, se nikdy nedočkal, kdežto pokořený Don Bosko ji už má, a nikdo jí od něho neodejme.

Po zákroku papežově nastal mezi arcibiskupem a Donem Bos-

kem jakýsi pokoj, ale jen na chvíli. Arcibiskup si už navykl ve všem hledat jakýsi osten proti sobě. Uvedeme maličkost, jež arcibiskupa zase rozčilila. Nový kostel sv. Jana Evangelisty byl hotov a měl býti posvěcen. Arcibiskup byl právě na zdravotní dovolené v Alpách. Don Bosko prosil, aby směl sám nový kostel benedikovat, slavné svěcení ponechával arcibiskupovi, až se vrátí z dovolené. Arcibiskup se však hned rozzlobil a podezříval Dona Boska, že zasahuje do práv arcibiskupových.

Nevyléčitelný odpor arcibiskupův proti Donu Boskovi byl také ostatně dílem Boží Prozřetelnosti. Nepřátelství to budilo a udržovalo v duši Boskově nové síly a nové ctnosti, kterých by jinak nebyl nabyl. Ušlechtilý štěp potřebuje zahradníka, jenž by jej přesazoval a ořezoval, a světcům posílá Boží Prozřetelnost trapiče, vykonávající zahradníkovu práci v jejich duších. Je zajímavé, co řekl ještě za dob upřímného přátelství Mons. Gastaldi Donu Boskovi:

»Když se setkáte v životě s nepřátelstvím lidským, jen se nic neukvapujte. Nedovolujte nikdy nikomu ze svých synů ani nejmenšího projevu pomstychtivosti proti nikomu. Věřte mi, pravím vám upřímně, že trpělivost, modlitba a pokora před Bohem i lidmi jsou ještě nejlepšími prostředky, jak přemoci všechny překážky. Tak jednali všichni svatí zakladatelé řeholních řádů.«

Don Bosko se radou Mons. Gastaldiho řídil, i když proti němu samému té rady potřeboval.

Sv. Otec Pius XI. podotkl, že Don Bosko se setkal s protivenstvím od lidí, od kterých právem měl očekávat pomoc a podporu. Myslí jistě na Mons. Gastaldiho, který se domníval sloužit Bohu trápením sluhy Božího. Mons. Gastaldi byl jinak arcibiskupem výtečným, byl horlivý, zbožný, učený, dbal neúprosně kázně a plnil svědomitě všechny povinnosti arcipastýřské. Možná, že i s těchto hledisk viděl na Donu Boskovi a na salesiánské kongregaci mnoho nedokonalého, v čemž jej nesvědomití rádcové ještě utvrzovali.

Spory arcibiskupovy s Donem Boskem se ukončily až arcibiskupovou smrtí 25. března 1883.

Don Bosko nevzpomněl svého arcipastýře v nejfrapnějších chvílích neuctivě a nelaskavě. Byl to jeho biskup, a biskupu náleží láska a uctivost.

APOŠTOL - MISIONÁŘ.

Když roku 1875 dovršil Don Bosko šedesátku, zdálo se, že jeho pozemské poslání je skončeno. Jeho ústavy všude se šířily a vzkvétaly, tisíce z jeho odchovanců byli již řádnými občany a otcí spořádaných křesťanských rodin, plno kněží vyšlo z různých salesiánských domů do práce na vinici Páně, domy salesiánské byly zakládány již za hranicemi, ve Francii, v Anglii, ve Španělsku. A stejně vzkvétala ženská kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice. Srdce Dona Boska nebylo však dosavadními úspěchy uspokojeno. Nebylo mu posud popřáno uskutečnit dávný sen, poslat své syny i za moře, do krajin pohan- ských, mezi lid sedící ve stínu smrti, mezi národy čekající na světlo víry. Až se i tento sen uskuteční, teprve zvolá Don Bosko své: Dokonáno jest. Ale kdo půjde do zámoří? On sám? Proč by nešel? Již jako mladý kněz chtěl vstoupit do misijní společnosti, jen na přímý rozkaz svého zpovědníka Dona Cafassa zůstal v Itálii u svého díla, jež bylo jeho posláním.

Později — asi třicetiletý — zase jen hořel pro zámořské misie. Jeho oblíbenou četbou byly Anály Propagandy víry (Anály papežské kongregace, jíž podléhají zámořské misie). Sotva do- šel nový sešit, už se zabořil Don Bosko večer do četby a četl třebas až do rána. »Ach, kdybych měl hodně kněží a kleriků,« povzdechl si Don Bosko nejednou před svými hochy, »vyvedl bych je s sebou do Patagonie a do Ohňové země. Uhodni, ty malý, proč?«

»Ty kraje tam potřebují asi nejvíc misionářů.«

»Dobře, uhodls, tam žije mnoho a mnoho úplně opuštěného lidu, k těm bych chtěl jít.«

V roce 1855 vešel kterýsi z prvních žáků do pokoje Boskova a spatřil na stěně nový obrázek.

»Kdo je ten kněz?« otázal se Dona Boska.

»Horlivý misionář Gabriel Perboyre, umučený před několika lety v Číně.« A Don Bosko začal jako samomluvu: »Ó jak bych si přál, aby i moji duchovní synové odebrali se na dálný východ! Dá-li mi Pán Bůh tučet kněží podle mého srdce, pojedeme tam spolu.«

Už byl Don Bosko starcem, ale touha po životě misionářském v něm neuhaslá, naopak rozhořovala se plamenem. Co chvíle bylo slyšet z jeho úst: »Kdybych nebyl už tak starý a sešlý, vzal bych Dona Ruu a jeli bychom spolu do misií.«

Přání po misiích pořád se v srdci Dona Boska ozývalo a pořád se neuskutečňovalo. A přece byl si Don Bosko jist, že jeho synové budou někdy pracovat na vinici Páně mezi pohany. Jeho sny a vidění jej posilovaly v naději. První zvláštní vidění o misiích měl Don Bosko roku 1854 po choleře, při které se svými hochy co nejobětavěji sloužil nemocným. Hoch Cagliero, přepracovaný ošetřováním, těžce onemocněl na tyfus. Lékaři pravili Donu Boskovi: »Jsme se svým uměním v koncích. Je řada na vás, abyste hocha připravil na smrt.« Don Bosko přišel večer k loži umírajícího a něžně se otázal: »Jeníčku, čemu dáš přednost, žití zde na zemi, nebo v nebi?« »Chci do nebe,« odpověděl nemocný.

»A přece se tam nyní ještě nedostaneš. Panna Maria tě uzdraví. Jeníčku, okřeješ, budeš klerikem, staneš se knězem a potom, potom, ale až po letech, vezmeš breviář pod paždí a pojedíš daleko, daleko.«

Teprve jindy vysvětlil Don Bosko Caglierovi smysl těchto tajemných slov. Když stál Don Bosko u lůžka nemocného Cagliera, spatřil u vidění poletovat nad lůžkem holubici s olivovou větvičkou v zobáčku. Co chvíle dotkla se lehounce rtů nemocného a na konec upustila ratolístku na podušku. V pozadí zahlédl pak Don Bosko houf neznámých postav, samých rudokožců, upírajících oči na nemocného, a z jejich očí bylo pozorovat něco prosebného. Dva z nich, postavy obrovité, ozbrojení, jeden černý jako eben, jiný rudý jako měď, naklonili se téměř úzkostlivě nad nemocným, pozorující, jsou-li ještě stopy naděje na jeho uzdravení. Význam vidění byl Donu Boskovi jasný: Holubice mu znamenala plnost darů Ducha svatého, jimiž bývá obdařen biskup v den biskupského svěcení, a divoši znamenali budoucí ovečky jejich pastýře.

Vzpomeneme si jistě, jak brzy potom řekl Don Bosko u přítomnosti Caglierovy: »Jeden z vás bude biskupem.«

Tento první misijní sen byl doplněn jiným snem o šestnáct let později, roku 1871. Donu Boskovi se zdálo, že vidí krajinu neznámou a divokou. Kam se oko podívalo, všude učiněná rovina, nikde ani pahorku, teprve až vzadu, ale daleko vzadu, tvořily pozadí jakési děsivé hory. Po širé rovině pobíhaly zástupy polonahých lidí obrovské postavy, ukrutného vzhledu. Vlasy měli dlouhé a rozčuchané, barvy byli bronzovité a načernalé, s ramenou jim splývaly zvířecí kůže všelijak přehozené, v ruce měli kopí a laso.

Houfy těchto lidí, roztroušené po rovině, daly se do různých cvičení. Jedni honili a kopími lovili všelijaká divoká zvířata, jiní vraceli se do svých brlohů, nesouce na kopích napíchnuty kusy masa ještě krvácejícího, jiní se bili vzájemně a píchali se noži, a někteří přicházeli s vojáky, oblečenými po evropsku. Rovina byla poseta mrtvolami.

Zalkal jsem při tomto smutném divadle, ale tu vidím přicházeti na rovinu houf lidí, poznal jsem po šatech, že jsou to misionáři. Přiblížili se přívětivě k divochům a jali se kázat evangelium. Podíval jsem se na některé upřeně, chtěje uhodnout, z kterého jsou řádu, ale nepoznal jsem nikoho. A ani divoši mi nepopřáli času déle pozorovat. Vrhli se na misionáře, povalili je na zem a rdousivše je, rozsekali je na kusy. Krvácející údy napíchali na kopí a nosili je jako u vítězoslávě za děsného řevu a divokého zpěvu. Komu se jen někdy podaří, pomyslí jsem si, obrátit tyto divoké hordy?

Zabíraje se těmito myšlenkami, viděl jsem na obzoru jinou skupinu misionářů. Nebylo jich mnoho, ale z očí jim hleděla radost a houf mládeže šel před nimi. Pomyslí jsem si: »Teď budou rdoušení po řadě tito.« Hledím na ně bystřeji, jak jdou, a vidím, že aspoň některé jsem poznal. Všichni byli salesiány a některé z nich jsem jmenoval jmény. Pokoušel jsem se pokynout jim, aby se zastavili, vždyť kráčeli jistě smrti vstříc. Ale co nevidím: Jejich příchod vzbudil u divochů nesmírnou radost. Milí divoši odložili své zbraně, zapřeli svou ukrutnost a přijali misionáře s upřímnou radostí.

Jak to dopadne, pomyslí jsem si, a viděl jsem, že dobře. Misionáři se vmísili mezi divochy, učili je, a velké děti pouště jim naslouchaly pozorně, opakovaly jejich promluvy a přijímaly ochotně jejich otcovská napomenutí.

Za chvíli jsem viděl, jak misionáři začali se modlit růženec, zanotili píseň, a divoši odpovídali společně na misionářovy

modlitby a zpěvy. A modlili se a zpívali tak ze srdce, tak nadšeně, že jsem se probudil a rozhlédnuv se, viděl jsem, že ležím na loži ve svém pokojíčku. Tento sen mi však ukázal zřetelně, že moji synové se odeberou kdysi do dalekých misií. Ale táži se pořád sama sebe, kteří divoši to jsou, jimž mají nésti salesiáni světlo víry.

Tato otázka zaměstnávala Dona Boska asi pět let. Domníval se napřed, že jde o Etiopii a její obyvatelstvo, ale pozdější informace jej poučily, aby myslel na národy jiné. Přemýšlel tedy o Číně. Právě tehdy zavítal do Turina čínský misionář, pořádal tam přednášky a sbíral příspěvky ve prospěch čínských misií. Brzo se však Don Bosko přesvědčil, že Čína není místem první působnosti salesiánské. Tedy Austrálie? Illedal v knihách a dotazoval se ústně na povahu, mravy a typy divochů australských, a poznal také brzo, že k nim jej Pán Bůh nevolá. — Nejspíše to budou Indové, pomyslel si, a už studoval ohromné císařství indické, také se dotazoval podrobně na indický život anglického misionáře, který v Indii působil. Té doby velmi často mluvil o Indii a povzbuzoval své řeholníky, aby se učili anglicky. Také se nabídl v Římě, že je ochoten převzít apoštolský vikariát v Indii. Ani Indie neměla však býti prvním působištěm misionářů salesiánských.

V prosinci 1874 zavítal k Donu Boskovi argentinský konsul a nabídl mu jménem arcibiskupa z Buenos Aires, aby převzal misionářskou práci v širokých pustinách na jihu argentinské republiky v Patagonii, v Ohňové zemi, na ostrovech Magellanských a na Novém kontinentě u jižního pólu. V těch zemích bylo obyvatelstvo tak divoké, zezvířetělé, že přívrženci Darwinovy teorie považovali právě tamější obyvatelstvo, a to jediné ono, za přechodný typ mezi druhem zvířecím a lidským.

Jak se Don Bosko přesvědčil, že právě ti divoši jsou Prozřetelností Boží vyvoleni, aby jim svatou víru donesli salesiáni, je záhadou nerozluštěnou. Don Bosko nabídku okamžitě přijal a po celý rok 1875 vybíral, vybavoval a vyučoval hrstku nových misionářů, kteří měli nést radostné poselství daleko za moře na argentinský jih.

Prvních misionářů bylo deset, šest kněží a čtyři laici. Už z nich nežije nikdo. Náčelník první výpravy, P. Cagliero, hoch památného vidění v roce 1855, zemřel poslední ze všech desíti roku 1926, jako stařec 88letý. — Pracoval třicet let v misiích,

šestnáct let ve službách papežské diplomacie. Byl prvním salesiánským biskupem a kardinálem.

Kristu Pánu bylo líto zástupů, které jako obilí dozrávaly ke žni. Lítost nad zástupy vynutila mu slova: Proste Pána žní, aby poslal dělníky na žeň svou. Žeň zajisté veliká, ale dělníků málo. — Kolikrát uvažoval o těchto slovech Páně Don Bosko. Patagonie je dvakrát větší než Francie s Belgií. Jaká žeň se nabízel misionářům, ale Don Bosko jich mohl poslat jen deset. Nic nedělá, jiní půjdou po nich. Modlitba věřících a jejich utrpení vydobudou jistě nové a nové dělníky na vinici Páně. Na cestu do misií dal Don Bosko svým synům tyto rozkazy:

»Nestarejte se o nic jiného, než o duše a pohrdejte počty, hodnotami a bohatstvím!

Chcete si zasloužit požehnání Božího a blahovůli lidí? Pečujte zvláště něžně o nemocné, o děti, o starce a o nešťastné.

Buďte vždy a všude uctivě poddáni vrchnostem státním i církevním! Buďte apoštoly Velebné Svátosti a Panny Marie Pomocnice!«

A na konec zašeptal náčelníku misie P. Caglierovi:

»Učiňte, co můžete, ostatní ponechte Pánu Bohu. Důvěřujte až bez sebe ve svatou Hostii a v Pannu Marii Pomocnici — a pochopíte, co jsou zázraky.«

*

Největším zázrakem byl jistě podivuhodný rozkvět salesiánských misií, které rostly krok za krokem a řadily salesiánskou kongregaci mezi dvanáct či patnáct velkých společností misionářských.

Za prvními misionáři rozjeli se brzy druzí, třetí... Začátky byly ovšem velmi těžké. Misionáři zažili mnoho zklamání, nezvyklé podnebí hatilo jim práci, nepřátelé vyrůstali takřka ze země, majetku a peněžní pomoci měli velmi málo, jejich počet byl tak nepatrný, a přece misie rostla krokem. Duchovní práce, do kterého zavítali, nesl po dvaceti letech krásné ovoce jejich nadlidské práce. Prošli širou Patagonii a argentinskou Pampu křížem krážem, neminuli jediného kraje, a obrátili tamější divochy na víru katolickou. Dnes jsou tam zřízeny: apoštolský vikariát magellanský, misie pampské a patagonské.

Srdce vábilo salesiánské misionáře do středu republiky ekvadorské, kde žijí asiatské kmeny pověstných Kivarů, u nichž

není ani stopy nějaké civilisace, tím méně křesťanské víry. V roce 1895 byla ta území podřízena biskupu salesiánskému a tvoří apoštolský vikariát mendezký a gualaquizský.

Rok předtím dostali se salesiáni do státu Matto Grosso k indiánským kmenům, zvláště k Bororos. Po dvacetileté práci jsou Bororos katolíky, a je tam od roku 1914 biskupství, zvané prelatura de Registro de Araguaya. Biskupem je salesián. Rovněž v Brazílii podél řeky Rio Negro táhne se v délce jednoho tisíce kilometrů kraj pralesů a řek, obývaných Brasilány, vystěhovalci a indiánskými kmeny, mezi nimi kmen Tucanos. Až do nedávna žili ti lidé jako ovce bez pastýře. Jedni neměli o křesťanské víře ani zdání, jiní neměli posily svatých svátostí. V roce 1914 podřídila Propaganda řečené obyvatelstvo prefektuře Rio Negro a svěřila je salesiánům.

Deset let později usadili se salesiáni na přání sv. Otce Pia XI. v Paraguay, v nekonečné, močálovité krajině Gran Chaco, obklíčené třemi veletoky: Paraguayem, Pilcomayem a Parapitím. Žijí tam mezi dvaceti nebo třiceti tisíci Indiány, zvanými Ciamacocos a Lenguas, oddaných dříve fetišismu.

V roce 1927 usadili se salesiáni v kotlině amazonské, na nepřehledné pláni brasílské, porostlé tropickými pralesy, a zřídili pro území, rozsáhlé jako půl Francie, v Porto-Velho apoštolskou prelaturu. Pracují tam u bojovného kmene Piratinitins.

Jak vidět, specialisovali se salesiáni ponejvíce na pokřesťanění amerických Indiánů. Lidé jsou zvyklí považovat za země pohanské ponejvíce Asii, Afriku a Oceanii. Žije však plno pohanů, a to nebezpečných, v pralesích a na nekonečných stepích jihoamerických. Rozdíl mezi pohany americkými a pohany asijskými a africkými je ten, že v Africe a v Asii žijí lidé pohromadě, kdežto různé pohanské kmeny americké tvoří ostrovy, někdy snad i velké ostrovy, ale přece opravdové ostrovy mezi jiným obyvatelstvem. Obyvatelstvo, bydlící pohromadě, tvoří potomci španělských dobyvatelů, vetřelců do těch krajů, nebo vystěhovalci z jiných národů. Ubozí domorodci jsou od přistěhovalého obyvatelstva se všech stran obklíčeni v posledních svých útulcích.

Před příchodem Křištofa Kolumba do Ameriky byli Indiáni jedinými klidnými majiteli tamních nekonečných území, byli také početní. Nyní tvoří nepatrnou menšinu, a to menšinu, považovanou od dobyvatelů za méněcennou, která má dosud je-

diné právo, že smí svobodně žít a dáti se od hrabivých cizinců skoro všude vykořisťovat.

O právo těchto lidských tvorů na víru křesťanskou, nesenou do Ameriky pod prapory Kolumbovými, se nestaral nikdo. Dobytelé dobyli půdy, ale nestarali se o největší kořist, dobytí duší indiánských. Domnělá civilisace evropská — latinská nebo anglosaská — nepřinesla ubohým Indiánům, zamořeným po věky nevědomostí, nic dobrého. Naopak, naučila je mnohemu zlému: loupežnictví, lačnosti po penězích a pití lihovin.

Na štěstí ve všech stoletích po podivuhodných misiích jesuitských v Paraguay vyskytly se duše, které hoří jedinou touhou pokřesťanit americké Indiány, a tak odevšad z krajů evropských přicházejí na výzvu tamějších biskupů horliví apoštolové a přinášejí nešťastným, o majetky připraveným a pronásledovaným Indiánům, utečeným do samot, božskou útěchu víry křesťanské.

Až do prvních let tohoto století pracovali salesiánští misionáři u rudých Indiánů. Ale v roce 1911 usadila se misionářská výprava belgických salesiánů na žádost jejich vlády v Kongu, v provincii Katanga. Pracovali tam tak úspěšně, že po patnácti letech roku 1926 zřídila sv. Stolicе z jejich misie apoštolskou prefekturu luapulskou. Roku 1920 vyžádal si generální superior misionářů de la rue du Bac, Mons. de Guébriant, od Propagandy, aby od jeho misijního území v jižní Číně byl oddělen úsek s půl druhým milionem domorodců a svěřen salesiánům. Propaganda prosbě vyhověla, a tak utvořen byl apoštolský vikariát Shiu-Chow, jehož první salesiánský biskup byl posvěcen v Kantonu, a roku 1930 zavražděn bolševiky.

Po mírových smlouvách versaillských byli ze severní Indie vypuzeni misionáři němečtí, kteří tam horlivě pracovali 25 let. Propaganda nabídla osiřelé misie salesiánům, a to apoštolskou prefekturu assamskou v údolí Brahmaputra mezi kmeny Khassi. Misie ta patřila k nejslibnějším. Také byly roku 1928 svěřeny salesiánům indická diecése Krišnagar a kvetoucí arcidiecése Madras. Několik roků předtím byli salesiáni zavoláni do Japonska a jsou jim svěřeny na ostrovu Kiušiu dva rozsáhlé okresy Mijazakki a Oita.

V království siamském byla velká část poloostrova Malacca odloučena od vikariátu Bangkok a svěřena salesiánům. Rozloha jejich siamské misie měří na 100.000 km².

Dne 14. listopadu 1875 odjíždělo z Janova na palubě lodi Sa-

voja prvních deset misionářů salesiánských. Don Bosko jim žehnal s můstkem na rozloučenou. Po půl století pracuje v misiích přes 1200 Boskových řeholníků a řeholnic. Již v roce 1877 odjely do Patagonie i první sestry Panny Marie Pomocnice pomáhat svým starším bratrům salesiánským. Laskavým slovem, ošetřováním nemocných a sterými způsoby křesťanské milosrdné lásky dovedou obětavé sestry nejlépe připravit pohanská srdce pro přijetí slova misionářova.

Škoda, přeškoda, řekne si někdo, že Don Bosko se nedožil úspěchů svých misionářů a misionářek. — Nedožil, ale věděl o nich, jeho sny a vidění mu podivuhodně ukazovaly budoucnost salesiánských misií. Po prvé se mu snilo o úspěších misijních 3. srpna 1883. Zdálo se mu, že stojí na vrcholku And a hledí na jižní Ameriku s jejím množstvím kmenů a národů. Zasedl si ve snách i pod stanem nejukrutnějších kmenů indiánských. Vůdcem na jeho noční cestě Amerikou byl Donu Boskovi jeho milý přítel, mladistvý Ludvík Colle, syn hr. Colleho z Toulonu, zemřelý dva roky předtím smrtí světce. Hleděte, šeptal mu andělský hoch, ukazuje mu rukou zástupy divochů, roztroušených po hlubokých pralesích, u břehu širokých řek, hleděte na tisíce a tisíce nešťastných, čekajících po staletí na příchod svaté víry. Běžte mezi ně. Jsou žní, ponechanou pro salesiány. — Sen mluvil zřetelně. I nejzastrčenější kraje jihoamerické, kde se skrývala pověra, modloslužba, satanismus a nevěra, měly býti prozkoumány a víře získány od salesiánů.

Dne 9. dubna snil Don Bosko poslední sen misijní, a to v Barceloně. Panna Maria se mu zjevila ve snách, ukazujíc mu v hlavních rysech vítěznou cestu jeho misionářů. Svou obrazotvorností byl Don Bosko přenášen ve snách s And do Santiaga a Valparaísa, potom do Afriky a odtamtud do hlavního města říše nebes do Pekinu. Třebas byl mužem velké víry, nebyl Don Bosko ve snách s to, aby uvěřil v tak veliký rozmach salesiánských misií. Tak širé kraje pokřesťanit! Tolik překážek přemoci! Takové vzdálenosti projít! A to s armádou tak nepatrnou a s majetkem tak ubohým! Ne, ne, to je jen sen.

Ale Panna Maria jej ukonejšila: Nic se neznepokojuj, pravila, buď jen klidný. To nejsou toliko tvoji synové, to jsou i synové tvých synů, a teprve synové těchto dovrší tyto divy.

Pán Bůh dopřál Donu Boskovi z misií velkých radostí. — O krásné, opravdu radostné minutě budiž tu několik řádků. Koncem roku 1887 Don Bosko onemocněl. Smrt se již hlásila.

Již patnáctý den trpěl, seděl v pohovce, když mu přišli oznámit velkou radost: Jeho miláček biskup Cagliero vrátil se z misíí.

Biskup vešel k staříčkému Boskovi do pokoje. Přivítali se se slzami a otázka stíhala otázku, odpověď — odpověď. Najednou se otevrou dveře a na prahu se objeví indiánské děvčátko měděné pleti a zasvítí svýma veselýma očkama po světnici. Kolem stojící se ohlédli, děvčátko se vrátilo do světnice, běželo k pohovce Boskově a padlo na kolena před ochrnulým stařečkem. Don Bosko nemohl sám do Patagonie, tedy Patagonie přišla k němu v osobě onoho děvčátka, které biskup Cagliero s sebou do Turina přivezl.

»Milý Done Bosko,« pravil biskup Cagliero, »zde máte prvotiny, které vám posílají vaši synové ex ultimis finibus terrae, z posledních končin země.«

Srdce Boskovo se zatajovalo dojetím.

Když však indiánská dceruška, klečíc u jeho nohou a hledíc svýma očima do jeho očí, odříkávala svůj dík, cestou stokrát již odříkaný: »Otče, děkuji vám, že jste nám poslal své misiónáře pro spásu mou a mých bratrů,« tu srdce Donu Boskovi vypovídalo, slzy jako hráchy mu padaly z očí a slova, jimiž chtěl dcerušce poděkovat, uvázla mu v hrdle. Několik salesiánů, kteří měli štěstí vidět a slyšet tuto scénu, říkalo, že do smrti nezapomenou na prostou a dojemnou její velikost.

Byl to prostý, ale apoštolské horlivosti Boskovy důstojný dík. Indiánské děvčátko přišlo z daleka potěšit umírajícího, který nic tak nemiloval, jako lidské duše!

DENNÍ PRÁCE DONA BOSKA.

O půl páté hodině ráno zvoní u Panny Marie Pomocnice v Turině klekání. V přilehlém rozsáhlém salesiánském ústavě všechno ještě spí. V jediném okně, tam v druhém poschodí pravého křídla, kde končí balkon, vidíte? tam někdo právě rozsvítil. Don Bosko je tedy už vzhůru. Před kněžským svěcením si napsal do poznámek: Nebudu spávat déle než pět hodin. Svému předsevzetí zůstal věrným až do stáří. Jeho krátký spánek a potom klidná povaha umožnily Donu Boskovi, že vykoná, nač by se jiní nezmohli. Osmihodinová práce je dnes světovým ideálem, i osm hodin je některým až mnoho, Don Bosko pracoval denně a pracoval neúnavně aspoň dvakrát osm hodin.

Bije na věži pět hodin. Don Bosko se modlí na klekátku. Od breviáře byl pro slabý zrak již několik let z Říma dispensován, na jedno oko neviděl už nic, na druhé málo, číst nemohl. Svátý Otec mu nařídil tedy: Sjednocujte se s Církví se modlící jiným způsobem. Don Bosko klečí tedy na klekátku, ruce má sepjaté, oči zavřené. Klečí tiše a nepohnutě, je pohroužen do vnitřní modlitby. Mluví s Pánem Bohem, jak dítě s otcem, klaní se mu a děkuje, táž se Pána Boha a obětuje se mu, prosí a naslouchá Božím vnuknutím. Po celý den bude rozdávát kdovíjakým způsobem světlo a posilu Boží tolika duším, ráno se světlem a silou plní na klekátku. Tak klečí asi hodinu, někdy i déle. Bůh, Panna Maria a Don Bosko vyznávají si lásku. Některou minutu se zdá, že Don Bosko pozbyl sebevědomí, že jej uchvátilo nějaké tajemství nebeské, odhalující mu budoucnost a vnukající mu podněty k další práci.

Nic tak nepobízí k činnosti, jako modlitba. Kdo nemá kdy na modlitbu, nemívá kdy ani na práci, kdo nemiluje modlitby, bude nenávidět práci. Don Bosko se pomodlil, a už sedal k psacímu stolku, opravovat anebo dopsat svým tlustým písmem

nějakou práci, večer přerušenu. Tak na př. byli bychom kdysi viděli na Boskově stolku delší pojednání, nad kterým se Don Bosko mnoho napřemýšlel: »Naléhavé otázky, na které může správně odpovědět jedině náměstek Páně na zemi.« Don Bosko si chystal ono pojednání pro audienci k sv. Otcí Lvu XIII. Nahlédneme Donu Boskovi na okamžik přes ramena, snadno se nám přečtou tlustá písmena Boskových řádků: »Povolání k stavu kněžskému jsou řidší a řidší. I ti, kteří vytrvávají, jsou v svém povolání velmi ohroženi povinnou službou vojenskou. Velmi účinně možno tomuto zlu čelit Dílem pro pozdní povolání kněžská, doporučeným a odpustky obdařeným od Pia IX. Účelem Díla je vyhledávat mladíky anebo již zralé muže, plné dobré vůle a nadané dostatečnými schopnostmi, a dopomoci jim ke kněžství. Vím ze zkušenosti, že ze sta hochů, kteří odešli na studie s úmyslem státí se kněžími, vytrvalo pouze šest nebo sedm. U dospělých je pravý opak. Ze sta došlo cíle devadesát.«

O půl osmé skončilo hochům ranní studium a zvonilo na mši svatou. Don Bosko sešel dolů do sakristie zpovídat své malé klienty. Jeho zpovědnice stávala od r. 1868 až do r. 1886 v sakristii uprostřed stěny, oddělující kostel od sakristie, tam, kde dnes je umístěn rozdělovač elektrického proudu. Zpovědnici tvořila vlastně dvě klekátká, postavená po pravici a po levici židle Boskovy. Hoši přiklekali, položili čela na rameno Boskovo, zpovídali se mu, a on volnou rukou si jejich hlavy k sobě přitlačel. Čekávalo denně na sv. zpověď asi padesát kluků. Don Bosko zpovídal velmi rychle. Hoši byli upřímní, on četl často, jak již víme, v jejich duších, doplnil větou nebo dvěma větami jejich vyznání, přidal povzbuzující slovo a už dával rozhřešení. V kostele se sloužila zatím mše svatá. Když se blížilo sv. přijímání, pokynul Bosko některým, aby klidně šli ke stolu Páně, jiné, o nichž tušil, že potřebují rozhřešení, ponechal u zpovědnice. Vyzpovídal za mši svatou asi třicet hochů.

Jakmile poslední hoch odešel od zpovědnice, Don Bosko vstal, pomodlil se okamžik a oblékal se ke mši svaté. Sloužil mši sv. velmi usebraně, ale ne pomalu, nejdéle půl hodiny. Zdálo se, že při sloužení mše svaté jako by mu svět zmizel s očí a z mysli, jako by patřil jedině Bohu, jehož svým kněžským slovem svolával na oltář. Jeho uctivé klekání, přízvuk hlasový, usebraná pozornost veškeré jeho bytosti, někdy i slzy v očích, všechno projevovalo jeho hlubokou zbožnost a víru. V Marseilli se tázali jednou lidé Dona Albera, pozorovavše Dona Boska u oltáře:

»Kdopak je ten kněz, co tak krásně sloužil mši svatou? To musí být světec.«

Před devátou odcházel Don Bosko ze sakristie k snídani. V tu chvíli mívali hoši pravidelně ranní přestávku. Sotva zahlédli Dona Boska, už se hrnuli k němu, předbíhajíce se, kdo bude u něho dříve. Hoši políbili mu ruku a obklíčili jej se všech stran, věšeli se mu na ruce, jak nám znázorňuje krásný Boskův pomník před chrámem Panny Marie Pomocnice. Přiběhli jiní a proráželi klubko svých kamarádů, okolo Dona Boska se tlačících, chtěli, aby je uviděl, aby i k nim promluvil, i na ně se usmál. A jak byli šťastni, když Don Bosko je pohladil po hlavě nebo po ramenou, to ty mladé tvory tak hřálo. I pes je rád, když jej pohladíte, jak těší teprve kluka, když vidí, že ho má někdo rád, opravdu rád. Za křiku a zpěvu vedli hoši Dona Boska až k jídelně, šlo se ovšem pomalu, za každým krokem byla zastávka, ten něco zajímavého Donu Boskovi musil povědět, byl by snad pukl, kdyby své tajemství v sobě déle tajil, jiný se na něco tázal, a Don Bosko usmívaje se klukům odpovídal, toho se na něco otázel, jinému stiskl prst, třetímu zašeptal něco do ucha.

»Běž si hrát,« poroučel hochu, který už delší dobu se mu vyhýbal, ale toho rána náhodou přiběhl políbit ruku. Nepouštěje mladé ručky z ruky své, mluvil s jinými. Najednou, jako by se rozpomněl, obrátil se k tomu, jehož držel za ruku: »A ty jsi ještě zde? Běž si hrát!« A teprv synka pustil. Ale synek chápal, dobře chápal, proč jej Don Bosko za ruku držel, svědomí mu leccos napovědělo.

»Nejsi nemocný?« tázal se Don Bosko terciána.

»Kdepak!«

»Myslil jsem, že jsi churav, jsi všecek zelený.«

»Ale mně nic není.«

»Ale já ti povídám, že jsi celý zelený.«

»Done Bosko, nerozumím vám.«

»Přemýšlej a porozumíš.«

Asi za deset minut uhodl tercián, že Don Bosko mu připomněl fík, o němž Kristus Pán řekl, že je všecek zelený, ale ovoce nemá.

U dveří jídelny bylo se z klubka kluků Boskovi vymotat.

»Pozor, pozor,« zvolal na kluky, »dám vám hádanku: které víno je v Piemontě nejlepší?«

»Barbera, barbera,« křičeli plným hrdlem kluci od Asti.

»Aby ne, barolo je nejlepší,« tvrdili krajané od Alby.

»Muškát z Canelli,« připomněl hošík toho kraje.

»Myslí bych, že caluso, je sladké, má zlatou barvu a pije se jako sirup.«

»Ano, ano, caluso je nejlepší, caluso,« křičela celá banda.

»Ale, chlapci, všichni se klamete.«

»A tak které víno je nejlepší?« tázali se hoši.

»Moje drahé, hloupé děti, nejlepší víno je, které mám ve své sklenici. Co je mi po jiném vínu, když není moje? Není to tak?«

Kluci se zasmáli, zatleskali rukama a Don Bosko vešel do jídelny vypít šálek bílé kávy. Jakmile bilo devět, ubíral se z jídelny do svého pokoje. V předpokoji čekalo již pravidelně plno lidí, jak někde u lékaře. Pověst světce, všude slovem a hlavně tiskem rozšířená, přiváděla k Donu Boskovi denně zástupy lidí, prosících o pomoc v záležitostech hmotných i duchovních. Každé ráno čekalo na Dona Boska aspoň dvacet, třicet lidí, toužících soukromě s ním promluvit. »Chci jej jen vidět, chci s ním rozprávět, poprosit o radu, vyjevit mu svou pochybnost, prosit o zázrak,« říkali návštěvníci. Mladík přišel poradit se o svém povolání, matka vylévala své srdce nad marnotratným synem, věřitelé nosili své účty a chtěli peníze, jiný prosil, aby mu Don Bosko napsal žádost nebo doporučení. Přišlo k němu mnoho a mnoho chudých, svou bídu skrývajících, jimž bylo třeba rychle a nepozorovaně pomoci. Rozvádění manželé tam přicházeli, a Don Bosko musil trpělivě vyslechnout všechno od počátku, jak co se stalo, jak muž je krutý, jak žena je nedobrá. Přicházely duše malicherné a prosily o přímluvu, aby byla ukojena jejich ctižádost, jindy otvíraly mu srdce duše zoufalé, stojící až na pokraji propasti, duše těžce pokoušené a nešťastné. Často klepali na jeho dveře kněží, faráři a kaplani, prosili o výpomoc, o kázání, o triduum, aspoň o přítomnost při nějakém náboženském podniku v jejich farnosti, lidé jej tam chtěli mít, čekají na něho. Otec se přišel poradit, kam se synem, aby mu zajistil dobrou budoucnost. Přicházeli k Donu Boskovi nemocní, anebo zdraví přiváděli nevléčitelně nemocné a prosili o uzdravení. Dost často ozvaly se pokojíkem Boskovým radostné vykřiky díků za zázrak, jenž se tam právě stal. Tak přinesli kdysi do pokojíku Boskova rodiče z Villafranchy svého synáčka, prosíce o uzdravení. Synek měl zkroucené nohy, chodit nemohl vůbec. Už se tak narodil. Don Bosko hošíka požehnal a pravil mu: »Důvěřuj, můj drahý, v Pannu Marii a natáhni nohu, která tě víc bolí.« Chlapec napřed váhal, ale Don Bosko poroučel: »Ne-

boj se, natáhni nohu, co můžeš.« Chlapec natáhl napřed jednu nohu a potom i druhou. Rodiče jej pustili z rukou a chlapec běhal po pokoji. »Do hroma, on běhá, a jak!« zvolal otec. »Mluv slušněji,« okřikla otce maminka, utírajíc si slzy radosti. A oba rodiče odcházeli od Dona Boska, blahoslavíce Pannu Marii Pomocnici, která modlitbu Boskovu vyslyšela.

Audience ty bývaly pro Dona Boska hroznou obtíží. Den jak den musil prosedět přes tři hodiny a vyposlouchávat stěžující si srdce lidská. »Ubozí lidé,« říkával Don Bosko, »nesmím je odmítnout, musím vyslýchat jejich prosby. Přicházejí tolikrát tak z daleka. A jsou tak nešťastní! A vypravují o svých soužích tak dojemně a důvěrně! Tak trpělivě sedí hodiny v předpokoji, až na ně přijde řada. Je mou povinností je uspokojit, tou úlohou mě Pán Bůh pověřil.«

»Ale Done Bosko, neznáte prostředku, abyste audience aspoň omezil?«

»Jak bych neznal?«

»A jaký?«

»Zahrát si na blázna nebo na hlupáka. Rozhlásilo by se ihned všude, že Don Bosko je pomaten, a předpokoj by se vyprázdnil. Ale to by nebylo hezké ani praktické, salesiánská kongregace potřebuje celého světa.«

A Don Bosko neustal až do pozdního stáří se unavovat audiencemi, i když k poledni nemohl už ani mluvit a nevěděl někdy už ani, jak se říká, čím je. Jesuita P. Oreglia pravil, že trpělivé audience Boskovy dostačí za důkaz jeho heroických ctností.

Když zvonilo poledne, bývali lidé ještě u Dona Boska. Vyslechl i poslední návštěvníky tak otcovsky a přívětivě, jako první. Žaludek se hlásil o své právo, hlava bolela, nohy byly ztrnulé od ustavičného sedění, ale přívětivý úsměv pohrával neustále na rtech světcových. Konečně po půl jedné propustil Don Bosko posledního klienta a šel do jídelny.

Když si Don Bosko naléval polévku, ostatní obyčejně už dojíдали a chystali se k odchodu. U dveří číhalo hejno kluků, čekajících, až velební páni z jídelny odejdou. Pak se vlomili do jídelny a opanovali pole. Tato společnost bývala Donu Boskovi při jídle nejmilejší. Tázal se kluků na všelicos, odpovídal jim, kluci viseli mu na rtech, smáli se chvílemi na plné hrdlo, anebo hleděli tiše na Dona Boska, jak jí. Bože, to bychom byli doma dostali huby, abychom nehleděli do úst! Ale Don Bosko snášel trpělivě všechno, jen když kluci nehřešili. Řekl hochům sem tam

nějaký příklad, anekdotu, upřímné slovo, a i při jídle byl duším svých svěřenců apoštolem.

O dvou hodinách zazvonilo. Ústav ztichl, hoši odběhli do školy a do dílen. Don Bosko odešel do kostelní oratoře. Do tří hodin ho nesměl nikdo rušit. Každý věděl už, že od dvou do tří se Don Bosko modlí za své dílo, za své přátele a dobrodince, za tolik duší, jež se odporoučely jeho modlitbě.

*

Zatím donesla pošta plno dopisů, a když Don Bosko se o třech hodinách vrátil do pokoje, viděl na stole haldy dopisů, na něž bylo třeba odpovídat. Kde nabrat jen chvilku klidu? Kdykoliv se vědělo, že Don Bosko je doma, neminulo ani čtvrt hodinky, aby někdo na dveře nezaklepal: některý spolupracovník, věřitel, dodavatel, dobrodinec, hoši a kdovíkdó. Don Bosko musil z domu utíkat. Zabalil si stoh dopisů, vzal papír a obálky a odešel, neprozradiv nikomu, kam. Zašel k některým přátelům, jednou tam a jindy jinam, aby ho nikdo nehledal a nenašel. Tam už věděli, proč přišel. Psací stůl býval už připraven, inkoust, pero, poštovní známky, vše bylo přichystáno, Don Bosko sedl a psal a psal.

Čtenáře jistě budou zajímat některé dopisy Boskovy. Salesiánovi, který trochu na Dona Boska, a možná i na vlastní duši pro práci zapomínal, napsal takto:

Můj drahý hochu,

dostal jsem od tebe několik dopisů, které mě vždy nesmírně potěšily. Piš mi častěji a neboj se, nenapíšeš-li mnoho. Vymlouváš se možná, že jsi prací zasypán. Vím to. Pro starost o duše jiných nezapomínej však starati se o duši svou. Nezanedbávej nikdy měsíční obnovy. Zde se daří vše dobře, závodíme s obry. Sotva nám trochu dozraje nový salesián, už se oň derou aspoň dva domy. Někdy jsou to však velmi křehké květiny, které vystavujeme ostrým větrům. Bůh ti, můj drahý hochu, žehnej! Budeš mi vždy drahý, jako panenka oka mého. Pracuj dobře. Odplata nás čeká kdysi na nebi. Tam nechť jsou zakotvena naše srdce, kde jsou pravé radosti. Modli se za mne, v hloubi srdce ti vždy oddaného...

Jiný salesián, povahy trochu uštěpačné a chování ochabujícího, dostal od Dona Boska takový dopis:

Můj drahý Sappo,

jednej tak, aby tvé jméno bylo možno odvodit od sapere (moudrým býti), a ne od zappare (kopati), a bude vše dopadat lépe. Dostal jsem od někoho o tobě zprávy. Přičin se všemožně, aby byly zprávy o tobě vždy dobré, jako jindy. Práce a poslušnost ti přinesou štěstí. Bůh ti pomáhej, abys dával vždy dobrý příklad. Modli se za mne, jako já se modlím za tebe, a věř mi, že jsem tvůj nejoddanější...

Kanovníku Guiolovi, faráři u sv. Josefa v Marseilli, svému dávnému příteli, napsal Don Bosko tento list:

Předrahý pane faráři,

chápu váš nepokoj, týkající se ústavu Saint-Léon, v němž je nedostatek sil. Prosím však o trpělivost. Brzo přijdou pomáhat P. Bolognovi dva jiní kněží a klerik, jenž již čeká na vyšší kněžská svěcení. A pak vám slibuji ještě jiné poslat postupem času a podle potřeby. Pokud jest na mně, drahý pane faráři, považuji za povinnost, abych vašim přáním vyhověl. Ale považte, mám počátkem tohoto školního roku opatřit silami o patnáct domů víc než loni, uznáte mé rozpaky. Přesto chci vám poslat salesiánů, kolik si přejete, vždyť patříte mezi naše nejlepší přátele a dobrodince.

Nemohu odejet do Marseille, leč až koncem podzimku. Ostatně, co s P. Bolognou rozhodnete, bude jistě dobře rozhodnuto a já to podepíši oběma rukama. Víím, že bude potřebí přístavby domu, vždyť dům je velmi těsný, ale kde vzít peníze? Nemám nyní nic. Na rok, doufám, budu moci poslat ve prospěch marseillského domu 100.000 franků.

P. Bologna potřebuje možná co chvíle nějaký obnos. Buďte tak laskav a vypláťte mu něco předem, několik tisíc franků. Oznamte mi vyplacenou sumu, brzo vám ji vrátím, leč byste nám chtěl peníze darovat. Byl zde u nás v Turině abbé Roussel z Paříže. Chce založit ústav podle našeho vzoru a zajistit jeho trvání i po své smrti. Píši vám to proto, že milý abbé pojede do

Paříže na Marseille, navštíví tam náš ústav a chce i s vámi hovořit.

Jak vidíte, mluvím s vámi důvěrně jako s nejspolehlivějším přítelem, račte i vy mi důvěru mou oplácet. V čem mé názory schválíte nebo neschválíte, vynasnažím se vaší radou se řídit a rozhodnout se pro to, co se zdá býti k větší cti a chvále Boží.

Dobrotivý Bůh zachovej nás oba ve své milosti.

Jsem, drahý pane faráři, váš nejoddanější a vděčný služebník a přítel.

*

Za P. Costamagnou, jenž patřil k nejlepším misionářům salesiánským, a odejel v čele nové výpravy do misií, poslal Don Bosko za několik dní po odjezdu tento list:

Můj drahý synu v Ježíši Kristu!

Váš odjezd mi rozdrásal srdce. Přemáhal jsem se, ale trpěl jsem velice. Nemohl jsem celou noc po vašem odjezdu usnout. Dnes jsem, chvála Pánu Bohu, již klidnější. Příkládám do tohoto dopisu i dopis na paní Bergasseovou v Marseilli, odevzdej jí ho. Nezapomeň vyřídit pozdrav paní Jacquessové a ujistit ji, že první Patagonka, kterou pokřtíte, se bude jmenovat Háta.

Bůh vás žehnej, synu můj drahý, i všechny tvé soudruhy a Panna dobrotivá vás ochraňuj a zachovej!

Načrtávám ti zde ještě několik bodů, které dobře poslouží všem salesiánům americkým, a poskytnou látku na rozjímání při duchovních cvičeních, jež brzo začnete.

Jak rád bych k vám měl přednášku o duchu, jaký musí oživovat všechny vaše činy a vaše slova. Způsob preventivní výchovy zůstávej v našich ústavech vždy ve vážnosti. Nikdy nestrestejte surově, nikdy nepokořujte slovy, nikdy nekárejte přísně před jinými! Přívětivost, laskavost a trpělivost nechť jsou vašimi ctnostmi. Vyhýbejte se kousavým slovům a políčkům i nejlehčím. Trestejte nepřímou a vždy tak, aby potrestaný ještě víc k vám přilnul než dříve. Salesián se musí přičinit, aby si získal u všech lásku, nikdy nesmí se hněvat ani mstít. Přívětivým slovem, laskavou radou a činností se mu vždy podaří vniknouti do srdcí...

V radách těchto máte osnovu, na kterou si můžete, ty a jiní

kazatelé, v duchovních cvičeních na konci roku vytkat nejpestřejší jiné myšlenky.

Na shledanou, synu drahý! Šťastnou cestu! Je nás mnoho, velmi mnoho, kteří se za vás modlíme.

Tvůj nejoddanější přítel . . .

Žáku druhé třídy, který z dovolené napsal Donu Boskovi srdečný dopis, odpověděl Don Bosko takto:

Předrahý hochu,

tvůj dopis mě velice potěšil. Poznal jsem, žes pochopil mou lásku k tobě. Miluji tě, synku, z celého srdce a přičiňuji se svou něžností, abys prospíval, jak jen ti možno, ve studiích a ve zbožnosti, abych tě vedl po cestě nebeské. Vzpomínej si, co jsem ti při různých příležitostech poradil o veselosti, ovšem o pravé veselosti, tryskající z čistého svědomí. Snaž se, abys zbohatl, ale bohatstvím ctnosti, vždyť největším bohatstvím je svatá láska Boží. Vyhýbej se špatným kamarádům, vyhledávej společnost hodných mladíků a svěř se především péči pana faráře, řídě se jeho radami, abys žil správně. Pozdravuj své rodiče a modli se hodně za mne.

Kterýsi z velkých dobrodinců Boskových poslal k němu jistou dámu se synkem, aby Don Bosko přijal synka do salesiánského ústavu. Don Bosko hochu nepřijal a vysvětlil dopisem jeho přímluvci příčinu:

Předrahý pane barone,

je mi líto, že se mladý Rosso vrátil domů. Nebylo mi možno jej přijmouti. Není už jediného volného místa. A potom, přišla s ním jeho matka, tak módně oblečená, že jsem se rozpakoval, mám-li jí podati ruku. Neodvážil bych se mezi své chudobné a většinou úplně osiřelé kluky přijat děti, jejichž rodiče žijí v takovém přepychu.

Doufám, že mi dobrotivě odpustíte, že jsem vaší lásce nemohl vyhovět. O almužnu sebemenší modlitby za sebe prosí, vám v Pánu nejoddanější . . .

Podobných dopisů napsal Don Bosko za volné odpoledne, ztrávené v zátíší u některého svého přítele, na kopy. Jakmile se smrákalo, ustal od práce. Měl od lékařů zakázáno psátí při umělém světle. Urovnal papíry, doporučil se a ubíral se domů. Cestou se zastavil v chrámě La Consolata. Tam sloužil kdysi druhou mši svatou, tam se ráda chodívala modlit maminka Marketa, tam hledával útěchu zpovědník a otcovský rádce Boskův Don Cafasso, tam sloužil mši svatou po úmrtí své maminky a zasvětil hned své hochy ochraně Matky nebeské, tam se Don Bosko vždy rád zastavoval, sestoupil až do tiché podzemní kaple a pohroužil se na chvíli do vroucí modlitby.

Pak šel domů, kde již na něho číhali. Hodinku před večeří patřil Don Bosko svým salesiánům, poučoval je, povzbuzoval, potěšoval, vléval jim svého ducha a rozněcoval jejich srdce ohněm srdce svého. O osmi hodinách zvonilo na večeří. K večeří se Don Bosko v pozdějších letech svého života nikdy neopozdil, požehnal jídlo a předsedal stolu. Čtenář přečetl několik vět z evangelia a potom odstavec z některé knihy. Pak byla volná rozmluva. Don Bosko nepřepínal nikdy sil svých řeholníků. Byli všichni poměrně mladí a potřebovali oddechu a hlasitého rozhovoru. Po celý den byli zapřaženi do tuhé práce, jediné při večeří spadaly s nich všechny starosti. Ostatní den patřil Pánu Bohu a mládeži, bylo tedy velmi moudré, aby se jim poprála chvilka oddechu a rozptýlení, aby si pobesedovali se svým duchovním otcem, s ním se poveselili a potěšili. Hledíval na své syny s jakousi otcovskou hrdostí.

Za půl hodinky vstávali salesiáni od stolu, odcházeli na dozor při hrách chovanců. Do jídelny se pak vlomili, jak již bylo jednou líčeno, nejmenší chovanci Boskovi. Neviděli Dona Boska od oběda, už je bylo po něm teskno. Večer jim bývalo u něho nejlépe. Bylo jim tak dobře na Dona Boska se dívat a jej poslouchat. Nic se ho nebáli, nic se neostýchali. Večery v jídelně kolem Dona Boska dýchaly duchem rodinným, hřály příjemně, bývaly nezapomenutelné.

Bilo devět hodin. Zvonek zazvonil na večerní modlitbu, vše se hrnulo do kostela. Před chvílí bývalo daleko slyšet veselý křik ze dvora, kde si hoši hráli, najednou vše ztichlo, a z kostela zazněl zpěv nábožných písní, zpívaných od sedmi set mladých, nadšených hrdel. Don Bosko býval v kostele s nimi, modle se svým tenorovým hlasem večerní modlitby. Po modlitbě vystou-

pil na stupeň, rozhlédl se otcovsky po zástupu mládeže a promluvil denně několik slov na dobrou noc.

Poslechněme jednu z večerních promluv Boskových, ve které varuje před krádeží:

Drahé děti, denně večer odevzdáváte svědomitě i nejmenší věci, které se v domě našly, jsem proto přesvědčen, že nikdo z vás si nenechá, co není jeho. Poněvadž však ďábel je zlomyslný a mohl by vaše svědomí v té věci uchlácholit, připomenu vám dnes, že nic tak na světě člověka nezneškodňuje jako krádež. Když byl někdo přistižen při krádeži, je pak vše marné, aby vzpomínka na jeho krádež vymizela z paměti ostatních. V jejich duši zůstane vězet: Ten je zloděj. Kamarádi přijdou domů do jeho rodiště a vyloží všude, že ten je zloděj, ukradl to a to. A po celém rodišti se roznese: Ten synek kradl — je zloděj, a všichni se mu budou vyhýbat.

A to není všechno. Nejhorší je trest, kterým hrozí Pán: Zlodějové nevejdu do království Božího. Řekněte mi, může se něco vměstnat do vašeho oka? Jistě ne, ani stéblo slámy. A tak je to i s nebem. Ani stéblo z cizího zboží se tam nevmeštná. Kdyby někdo z vás umřel a měl na svědomí snad jen ukradenou jehlu, bude zastaven u brány nebeské. Jehla je opravdu maličkostí a krádež jehly je hříchem jen malým, ale i malá krádež, ručím vám, bude se velmi draze platit v očistci.

Svatý Augustin píše správně: Hřích krádeže nebude odpuštěn, dokud se zloděj nerozhodne pro náhradu. Mohli byste se ze své krádeže, jak chcete, dobře zpovídat, dokud ukradeného nevrátíte, nebudou vám hříchy odpuštěny. Rozumějte ovšem dobře, dokud nevrátíte věc, kterou neoprávněně ještě máte. Kdybyste věci už vrátit nemohli, musíte vzbudit aspoň předsevzetí, že ukradené vrátíte, až vám bude možno. Také si, milé děti, pamatujte, že krádež malých věcí vede k hříchům těžkým. Malé krádeže dráždí k větším. Dnes ukradne někdo soldy, zítra límec, pozítří sebere kamarádovi jablka, potom knihu. Na konec si uchystá hezký účet na Boží soud.

Jestliže se tedy nechceme vystavovat nebezpečí všeobecné hanby, nechceme-li obtížit své svědomí, střežme se, abychom se cizího majtku nikdy nespravedlivě nedotkli. S cizím majetkem jednejme opatrně jako s ohněm. Jestliže vám spadne jiskra na šaty, okamžitě ji střesete. Podobně, jakmile uvidíte u sebe věc byť sebemenší, která vám nenáleží, dejte ji hned na její místo. Potřebujete něco? Poproste své kamarády, jsou šlechetní, jistě

vám půjčí anebo darují, co potřebujete. A jestli nedarují, jsou tu ještě vaši představení, kteří vám vyhoví podle možnosti. Dobrou noc, děti!

Ze zástupu hochů ozvalo se všemi ústy srdečné grazie, díky, a Don Bosko, podporován jinými, sestoupil se stupně. U dveří se všichni tlačili políbit mu na noc ruku. Někteří zůstali pozadu, chtějíce promluvit něco soukromě s Donem Boskem, některé sám si zadržel, chtěje soukromě s nimi promluvit. Krátké ty rozmluvy bývaly často velmi důležité a účinné.

»Jak se ti daří?«

»Velmi dobře.«

»I na duši?«

»A, skrz to...«

»Kdybys měl dnešní noci umřít, byl bys připraven?«

»Ne velice.«

»Kdy přijdeš tedy ke zpovědi?«

»Zítřa ráno.«

»A proč ne ještě dnes?«

»Ne, dnes bych už vše dobře nevykonal.«

»Tedy ráno jistě, ano?«

»Jistě, slibuji vám, Done Bosko.«

A hoch odcházel v nitru změněný.

*

»Zastavil jsem si tě,« pravil Don Bosko žáku nejvyšší třídy, »protože bych rád uzavřel s tebou smlouvu.«

»Smlouvu, se mnou?«

»Ano. Pověz mi, líbilo by se ti zůstat navždy s Donem Boskem a pomáhat mu v jeho díle?«

»Nevím ještě. Přiznám se, že jsem na to už myslel, ale nevím, jak do toho.«

»Jdi tedy k Donu Ruovi a řekni, že chci, aby uzavřel s tebou smlouvu, on už pochopí, co chceš?«

A salesiánský noviciát měl o jednoho člena přírůstek.

*

»Done Bosko, rád bych si něco vyprosil na zítřek,« žádal žák čtvrté třídy, nedávno do ústavu přibylý.

»Co chceš, hochu, jen řekni.«

»Šel bych rád zítra ke zpovědi do Consolaty.«
»Dobře, dobře, ale někdo tě musí doprovázet a potom mi musíš něco slíbit.«
»Copak?«
»Že řekneš zpovědníkovi toto a ještě toto.« A Don Bosko pošeptal synkovi některé dosud nepovídané hříchy.
»Ach, Done Bosko, pak nemusím chodit ke zpovědi do Consolaty, ty hříchy mě nejhůř hnětly.«
»Dobrá, ráno tě čekám u zpovědnice v sakristii.«
A studentík utíká do ložnice se srdcem tak lehkým.

*

»Done Bosko, sestra mi poslala hrozné psaní. Pater hospodář jí psal, že dluží za mne plat do ústavu. Ona však platit nemůže, budu musít z ústavu jít.«

Don Bosko vzal chlapce za ruku a krácel s ním po schodech k bytu. Cestou mu chlapec vyprávěl o smutných hospodářských poměrech rodinných. Tatínek jim nedávno zemřel, sestra je chudobná a ... za výkladu hochova došli do Boskova pokojíku. Chlapec hleděl úzkostlivě na Dona Boska, jak rozhodne jeho záležitost. Don Bosko sáhl na stůl po tabatěrce, jejíž obsah vystačoval tak na rok, podal hochu a nabídl: »Šňupni si.« Chlapec si šňupl a hrozně zakýchal. Kýchání nemělo konce, Don Bosko se zasmál, a hoch, vida Dona Boska se smát, zapomněl na svou úzkost a smál se také.

»No tak,« pravil Don Bosko, »jsem rád, že se směješ, Toníku. Mám tě velice rád. Víš co, pater hospodář je ještě vzhůru, jdi k němu a řekni, že všechny tvé dluhy, minulé, přítomné i budoucí platím já.«

»Ale kdyby mě pater hospodář na přání mé sestry přece z ústavu poslal domů?«

»Potom domovní branou odejdeš a kostelní se vrátíš, rozumíš? Odejdeš jako chovanec a vrátíš se jako nastávající novic. Běž klidně spat!«

Chlapec, utíkáje radostně od Dona Boska, přeskakoval až čtyři schody a letěl k pateru hospodáři.

Po hoších přišli na řadu různí představení salesiánského domu. Ten si s něčím nevěděl rady, jiný o něco prosil, třetí si na něco stěžoval. Dlouho do noci se dveře do předpokoje Boskova téměř nezavíraly. Bylo už 11 hodin večer, když odcházel

poslední salesián od Dona Boska. Dokud byl Don Bosko zdravější a lépe viděl, zasedal teprve potom k psacímu stolku a psal své knihy a články až dlouho přes půlnoc. V pozdějších letech už tak činit nesměl, denní práce se ukončila. Don Bosko prošel předpokojem, vyšel na chvíli na balkon, odkud bylo krásně vidět kopuli chrámu Panny Marie Pomocné. Světec se zahleděl na sochu Panny Marie, na kopuli vztyčenou, a vysílal svaté Panně své poslední denní pozdravy, prosby a díky. Na věži zatlouklo půl dvanácté. Don Bosko se rozloučil s Pannou Marií a odešel spat. Bude spat klidněji, anebo pošle mu nebe nějaký sen, který bude po celou noc zaměstnávat jeho obrazotvornost a podněcovat Dona Boska k novým činům? Staň se vůle Boží!

ČLOVĚK A SVĚTEC.

Díky dobromyslné prostotě Dona Boska můžeme si představit jeho podobu fysickou i duševní. Máme plno fotografií Dona Boska. Fotografovali jej, jak zpovídá své hochy, fotografovali jej uprostřed odjíždějících prvních misionářů, obklíčeného zastupem kluků, žehnajícího v Římě děti hraběte Vimercatiho, bezpočtukrát byl ofotografován uprostřed svých přátel a dobrodinců ve Francii, ve Španělsku a jinde, několika malířům vyhověl Don Bosko a stál nebo seděl, ano i klečel za model.

Vyskytlo se i dost lidí, kteří za jeho života psali o jeho duši, líčili jeho život a popisovali jeho dílo. Zvláště ve Francii byly sepisovány jeho životopisy a prodávány. Don Bosko se nebránil, naopak, doporučoval, zdá se, aby si lidé knihy o něm kupovali a s jeho dílem se obeznámili. Vyznal upřímně svým přátelům marseillským, že knihy o něm vydávané, umožňují živobytí v přeplněných ústavech salesiánských.

Když se v Římě projednával Boskův beatifikační proces, tvořila právě tato vzpomenuť okolnost velké překážky. Bylo vytýkáno, že na člověka svatého se nepatří, aby pověst o své osobě a o svém díle šířil a dal šířiti. Ale obhájce ctností Boskových měl lehkou práci, aby světce obhájil. Poukázal na Boskovu prostotu, odučenou z evangelia, dokázal, že Don Bosko nehledal nikdy slávy za své ctnosti, nýbrž vše, co se o něm mluvilo a psalo, považoval jen za nejmodernější prostředek k rozšíření a k zamilování dobročinnosti. I Kristus Pán řekl přece svým učedníkům: sviť vaše světlo před lidmi, aby vidouce vaše dobré skutky, blahoslavili Otce vašeho, jenž jest v nebesích. — Don Bosko říkával takto: »Svět jest za našich dnů pohroužen do hmotařství. Je třeba, abychom mu ukázali dobro, jež se koná. Kdyby nějaký člověk se modlil a konal zázrak za zázrakem, ale byl skrytý ve své cele, svět si ho nevšimne. Duši světa je

NYNĚJŠÍ HROB SV. DONA BOSKA V CHRÁMĚ P. MARIE POMOCNICE V TURINĚ

potřebí, aby tyto podivné věci očima viděla a rukama takřka hmatala.«

Svatý Don Bosko se dával tedy fotografovat, malovat a dovolil, aby se o něm vyprávělo a psalo. Buď za to Pán Bůh pochválen. Jeho podobizny, výklady svědků, kteří s ním žili, a to a ono od něho vyzvídali, potom spisy o něm, vydané ještě za jeho života, jsou vzácnými prameny, abychom si mohli o svatém Janu Boskovi utvořit správnou představu.

Don Bosko byl prostřední postavy, tváře kulaté a plné, čelo měl široké a prozářené inteligencí. Husté vlasy, barvy temně kaštanové, byly kučeravé, teprve v posledních letech sem tam šedí prokvétaly.

Pevnou tělesnou konstrukcí a širokými zády prozrazoval na první pohled, že je synem piemontského venkovana. Jeho hamatné ruce a uzlovité prsty neměly na sobě nic aristokratického, Don Bosko byl celou postavou synem venkovského lidu.

Síla jeho svalů byla až legendární. Kteréhosi večera vyběhl odkudsi na liduprázdné ulici turinské rozštěkaný hafan a dorážel vztekle na Dona Boska, jsa mu neustále v patách. Don Bosko popadl psa za hrdlo a držel jej chvíli ve vzduchu, až pes již jen taktak chrčel. Potom psa pustil a ten utíkal jak vypráskaný, už ani nezaštěknuv. Roku 1883 byl Don Bosko v Paříži. Bylo mu tehdy 68 let. Po večeři bavil své hostitele louskáním ořechů ve dvou prstech. Rok později onemocněl a bylo nutno zavolat lékaře. Lékař dal nemocnému připnout na ruku siloměr. Pak žádal: »Done Bosko, stiskněte mi ruku, jak jen můžete.« »Budete litovat,« usmál se Don Bosko. Posadil se a stiskl doktorovi ruku tak silně, že doktor vykřikl a hned měl slzy v očích.

Lidé říkali o Donu Boskovi: »Je opravdu člověkem úplně obyčejným, nic na něm neprozrazuje jeho poslání, jeho hlubokou duši a jeho svatost. Vypadá jako nějaký přívětivý farář z piemontského venkova.« Jen jeho pohled prozrazoval žár, planoucí z jeho srdce. Jeho hnědé, jasné oči vás pronikaly a mátly. Na neštěstí pozbývaly, jak už bylo řečeno, jeho milé oči později svého lesku. Když byl Don Bosko šedesátníkem, byl už poloslepý. Jeho tenorový hlas zněl velmi příjemně a uchvacoval přízvukem. Don Bosko mluvil vždy klidně, nestrojeně a nehlučně. Právě tím dojímal.

Dbaje až úzkostně na čistotu a na zevnější úpravu, býval Don Bosko oblečen sice chudobně, někdy až příliš chudobně,

ale jeho šat nebyl nikdy roztrhaný ani umouněný. Neodešel nikdy z pokoje, dokud se kartáčem neočesal. Jeho chlapci znali velmi dobře lásku Dona Boska k čistotnosti, proto si upravovali vždy šat, anebo si rukou oprašovali ramena, než zaklepali na dveře Boskovy.

Don Bosko byl velmi zdvořilý, a to nenuceně, a přece dokonale zdvořilý. Ač pocházel z venkova, pohyboval se nenuceně, neostýchavě a nestrojeně ve Vatikáně, na královském dvoře a v příbytcích šlechtických.

Jeho ohnivá přirozenost byla zdrojem silné a soustředěné sebelásky. Je třeba bez obalu přiznat, že Don Bosko byl nakloněn k pyše. Vyznává sám o sobě, že v dětství nic ho nestálo tolik sebezáporu jako poslušnost. Jako mladík obíral se myšlenkou vstoupit k františkánům, aby svou pýchu zdusil. Svým důvěrným přátelům se upřímně přiznal: »Kdybych se nebyl stal knězem a řeholníkem, byl bych nejdrzejším svobodomyšlníkem.«

Don Bosko dostal od Pána Boha mnoho darů, které ponoukaly k pyše. Jeho paměť byla přímo zázračná. Neméně podivuhodná byla jeho obrazotvornost. Don Bosko nebyl básníkem, nýbrž velkým snovatelem. Viděl daleko, velmi daleko, a vše přirozeně. Jeho optimismus byl nevyléčitelný, jeho záměry nekonečné. Vysvětlujme si Dona Boska jak chceme, namlouvejme si, že jeho noční vidění podporovaly sklon jeho vrozené povahy, konstatujme, že události dávaly za pravdu jeho plánům, ale přiznejme s Huysmansem, že Don Bosko byl ve svém věku neslýchaným vaříčem záležitostí Božích.

»Don Bosko chce státí vždy v čele pokroku,« přiznal se Don Bosko sám P. Rattimu, pozdějšímu papeži Piu XI., provázeje ho svým ústavem. V čele pokroku! Tento nepatrný, prostý kněz předběhl svou dobu v četných věcech. Vzpomeňme jen některých. S tiskovými podniky začal roku 1844, dílo polední výuky v náboženství roku 1845, prázdninové osady roku 1849, první řemeslnickou školu r. 1856. Zdá se, že Don Bosko měl zvláštní smysl, kterým předvídal nové idey a nastiňoval už tehdy způsob apoštolátu nových dob.

Don Bosko byl mužem odvážné a překvapující vůle. »Když měl jeden sold, podnikl, co stálo dva soldy,« pravil o Boskovi Mons. Bertagna. Don Bosko nepochyboval o žádném svém podniku. Šel klidně krok za krokem, nedávaje se ve svých rozhodnutích ničím a nikým másti, a došel vždy vytknutého cíle.

S ničím dosáhl všeho. Obviňovali jej z nerozvážnosti, a Don Bosko vybudoval zatím tolik věcí, jejichž uskutečnění považoval svět za nemožné, a pustit se do jich budování za bláznovství.

Je pravda, že Don Bosko se nelekł námahy. Pracoval celý svůj život až do strhání. Jeho dny byly prací zasypány, noci byly zkracovány na míru nejmenší. V rukou Dona Boska byla stále nějaká kniha, v hlavě pořád nějaký záměr, v kapse vždy nějaká korektura tiskárenská, v duši vždy nějaká starost o výchovu duší. Jeho mysl, obrazotvornost a srdce neznaly odpočinku. »Ulehčete si trochu, otče, popřejte si několik dní dovolené,« prosívali jeho synové, ale Don Bosko odpovídal: »Až v nebi, až v nebi si odpočineme, nikoli nyní. Víte, napřed by si musil ďábel odpočinout a nekazit duší, pak by si Don Bosko odpočinul.« Don Bosko býval tak upracován, že někdy usnul i stoje na ulici, anebo kdysi usnul při poradě u ministerského předsedy Lanzy.

Boj proti zlu nutkal Dona Boska nejen do práce, nýbrž i do zbraní, kterými kazil duše nepřítel. V tom smyslu byl Don Bosko na výši své doby. Událost, kdy jako hoch se dal do sázky s komediantem, a vyhrál, se s různými obměnami opakovala několikrát v jeho životě. Jenže ti komedianti a jejich komedie byly jiného druhu. Don Bosko brzo pochopil, že proti moderním dělům se nedá bojovat středověkým lučištěm. Proto různými bavidly, divadly, tiskem, hudbou a zpěvem ničil podniky, které těmitěž věcmi kazily duše. Jeho heslem bylo: Bojovat s nepřítelem stejnou zbraní.

*

Předchozí řádky zdají se nám ukazovat v Donu Bosku jiného člověka, nikoli klidného, pomalého a rozvážného, jak jsme jeho život dosud popisovali. Byl Don Bosko skutečně povahy piemontské? Byl a nebyl. Některé rysy měly ráz klidného Piemontana, jiné nikoli. Don Cafasso, Boskův krajan a zpovědník, líčí Dona Boska takto: »Čím víc jej studuji, tím méně jej chápu. Je prostý, a je v něm cosi mimořádného, je pokorný, a najednou plný velikášství. Nemá groše, a v jeho mozku se rodí obrovské plány, očividně neuskutečnitelné, a podle mého zdání je neschopen, aby své plány provedl. Kdybych si nebyl jist, že pracuje jedině pro slávu Boží, že jen myšlenka na Boha jej neustále vede, že Bůh je cílem všech jeho námah, řekl bych, že je

to člověk nebezpečný, nebezpečnější, než jej možno prohlédnout, než se dá poznat, Don Bosko je celkem hádanka.«

»Nechte ho jen samého pracovat,« radil bl. Don Cafasso, jsa přesvědčen, že Don Bosko je podivuhodným nástrojem v rukou Boží Prozřetelnosti.

Don Bosko nebyl nikdy vypočítavým teoretikem. Bránil se dlouho, když jej žádali, aby napsal pojednání o své výchovatské soustavě. Jeho rozumování se zabývalo vždy skutečností. Někteří lidé navrhovali, aby se knižně vydaly listy Dona Boska. Jak by se byli zklamali! Listy Dona Boska jsou listy muže činného, jenž odpovídá na kladenou otázku, řeší nějakou obtíž, hovoří o prostém životě. Kdykoli píše Don Bosko o věcech Božích, chtěje někomu poradit, připomnět náboženskou pravdu, pobídnout k činnosti, mluví Don Bosko krátce, prostě podle evangelia, nevznáší se nikdy vysoko v nijakých mystických rčeních a rozjímáních.

Don Bosko byl mužem zdravého smyslu, správného úsudku a jasného vyrovnaného ducha. Viděl daleko, ale nikoli za meze možnosti. Když se řídil svým snem, řídil se jím, protože věděl o jeho uskutečnitelnosti, a důvěra v Boha mu ručila, že podnik se uskuteční, jako se uskutečnily všechny podniky předcházející.

Don Bosko nepokoušel nikdy Pána Boha, nikdy nejednal neprozřetelně. Nezačal nikdy nijakého podniku, dokud nenabyl důkazů o jeho užitečnosti, nikdy nezbořil starého příbytku, dokud nutně nemusil stavět příbytek nový. Říkali o něm, že štěpuje Colberta na sv. Františka Saleského, a tato chvála jeho moudrosti byla věru zasloužená. Záměry Dona Boska bývaly odvážné, ale jejich uskutečnění se dělo umírněně podle sil a peněz. Vzpomeňme si jen, jak přerušoval různé stavby a vyčkával, až bude mít zač stavět.

Don Bosko byl nesmírně prozíravý a chytrý. Pověřen několi-krát vyřizováním nejchoulostivějších záležitostí, pořídil vždy dobře. Tak v záležitosti obsazení biskupských stolců italských zjednal si jméno výtečného diplomata. Říkali o něm tehdy: Don Bosko je opravdu mocný, jemu nemožno přijít na kobytku, vidí nám do karet. Jakým mocným státníkem je tento kněz! Ti svatí jsou opravdu podivuhodně chytrí.

Nejen chytrí, nýbrž i vtipní. Přišla k Donu Boskovi dáma a radila se, kam by mohla nejlépe uložit své cenné papíry. Don Bosko se usmál a nastrčil jí své přehrší. Dva vášniví hráči se

ho přišli otázat, na které číslo by měli vsadit do loterie, aby jistě vyhráli. Don Bosko je napřed odmítl, ale když se odmítnout nenechali, poradil jim takto: »Vsaďte na 5, 10 a 14, ručím vám, že vyhrajete terno!« »Díky, díky,« odpověděl radostně jeden z hráčů, jsa si již jist, že Boskova předpověď se splní. — »Ale abychom si rozuměli,« pravil mu Don Bosko, »na ta čísla vyhráte život věčný. Zachovávejte patero přikázání církevních, desatero přikázání Božích, konejte čtrnáctero skutků křesťanského milosrdenství a vyhráte poklad v nebi.«

Lyonští boháči požádali Dona Boska o promluvu o sociální otázce. Don Bosko začal: »Blaho lidské společnosti je ve vašich kapsách.« Mohl jim lépe říci, že klíčem k sociální otázce je láska k bližnímu? — »Důstojný pane, mne se nestřepete, dokud nebudu mítí váš podpis,« žadonila nějaká bohatá dáma. Don Bosko vzal pero a napsal dámě do podávaného památníku svými tlustými písmeny dva řádky: »Přijal jsem od paní X. obnos dvou tisíc franků ve prospěch svého díla, což stvrzuji vlastnoručním podpisem: Don Bosko.«

Nikdy nezmizel se rtů Boskových přívětivý úsměv. Jako věrný žák sv. Františka Saleského patřil Don Bosko k nejveselejším duším na světě. Byl podle sv. Františka názoru, že svatý smutný je smutný svatý, a říkal podle sv. Filipa Nerejského, že záдумčivost je osmým hlavním hříchem.

Jako hošík bavil rád kamarády, jako mladík a seminarista zanechal po sobě pověst výtečného šprýmaře, jako kněz a vychovatel býval duší her ve svém ústavě, k základním čepům jeho výchovné soustavy náležela vždy radost, pravá radost křesťanská, těšící se ze života v milosti Boží, z čistého svědomí a z přiměřeného užívání dober tohoto světa.

O sv. Vincenci z Pavla se říkalo, že nic nezačal z lehkomyšlnosti a od ničeho neutekl z malomyslnosti. Tutéž chválu si zasloužil i Don Bosko. Byl přívětivým svéhlavcem. Vytrvával ve všem, co si umínil, ale uměl i vyčkávat. Kde bylo třeba povolil, aby tím víc vyzískal. Když nějaká překážka mu tarasila cestu, nemařil času a nerozbíjel si zbytečně o ni čelo, raději ji obešel. Dojde k cíli, kdo umí vyčkávat.

Rozvážná, velmi přívětivá a pomalá mluva Dona Boska do-svědčovala, že v duši jeho je klid a pokoj, že Don Bosko se naučil po dlouhých bojích mistrně ovládat každé hnutí svého nitra. Jeho nerozvrtný klid dojal hluboce mladistvého kněze milánského, který v roce 1883 byl Boskovým hostem. Stav se

papežem Piem XI., poukazoval zvláště na nejvýznačnější rys Boskovy povahy, na jeho klid: »Ach, Don Bosko, Don Bosko, byli jsme u něho, ten jeho klid, ten jeho klid! Byl člověkem, který opravdu se hodil na poroučení.« — Kdo si při papežských audiencích všiml pomalé, příjemné a rozvážné mluvy Pia XI., jeho lehounkých a jemných gest, neubrání se myšlence, že vidí před sebou muže vtěleného klidu. Snad se tomu klidu sv. Otec od Dona Boska naučil.

Don Bosko byl učiněná dobrota srdce. Dobrotu projevoval všemi způsoby. K svým dobrodincům býval nesmírně vděčný. S něžností skoro ženskou děkoval i za sebemenší dárek. Kterási jeho dobroditelka se sháněla po vrabčím hnízdě pro své děti. Jednoho dne donesli jí vrabčí hnízdo i s opeřenými již mláďaty. Don Bosko se totiž dověděl o jejím přání a vrabčí hnízdo jí zaopatřil. Nezapomněl nikdy na narozeniny nebo na jmeniny žádného ze svých přátel a dobrodinců, jeho blahopřání došlo jim mezi prvními. Když mu někdo poslal na př. úlovek z honu, nějaké prvotiny ze zelinářské zahrádky, několik lahví vzácného vína, děkoval Don Bosko srdečně za dárky, ale dárky ty se u něho neohrály, nýbrž putovaly hned jako důkazy vděčnosti do některé rodiny Boskových dobrodinců.

Dobrotu jeho srdce zkusili zvláště jeho chovanci, milovaní od něho láskou a něžností přímo mateřskou. Jejich útrapy bývaly jeho útrapami, jejich radosti jeho radostmi. Na ně jediné myslel, jim žil. Když musil odcestovat z Turina, modlil se za ně neustále a dopisoval si s nimi. Jeho radostí bylo žítí s nimi a pozorovat, jak rozhodně krácejí cestami povinností. Z desíti snů, jež v noci se mu zdály, bývalo osm o jeho hoších. Jeho láska k hochům zacházela v prvnějších letech až tak daleko, že na sebe svolával od Pána Boha i nemoci, horečky, bolení zubů a hlav svých chlapců. Pohlídal nemocného a povzbudil: »Buď jen statečný a přepusť mi polovičku svého bebe.« Kluk si odběhl hrát a předal své bebe Donu Boskovi. Aspoň padesátkrát se předání bolesti opravdu uskutečnilo. »Byl jsem tehdy pošetilý,« přiznal se Don Bosko svým řeholníkům. Jeho láska byla skutečně až pošetilá, miloval svou mládež bez míry a takřka bez rozumu, obětuje jí celý svůj život. Mohl na konci svého života říci s Lacordairem: Jestli můj meč otupěl, tak ve vašich službách.

Jeho lásku splácela mládež opět láskou. Nikdo neuměl na srdce mládeže tak působit jako Don Bosko. Kdykoli se v dobu,

kdy mládež se bavila na dvoře, objevil Don Bosko na balkoně u svého pokojíka, anebo ve dveřích na dvůr vedoucích, ozval se na dvoře jásot a pak se všechno hrnulo k němu. Svých šest až sedm set chovanců valdóckých mohl Don Bosko zavést, kam chtěl. Věřili mu bez výhrady. Stařec dvaosmdesátiletý, někdejší chovanec Boskův, vyprávěl takto: »Don Bosko měl na nás neobyčejný vliv. Kdyby nám byl řekl: Chlapci, pojdte za mnou, vejdem do řeky a vody se před námi rozestoupí jako Jordán před Izraelity, my bychom byli za ním šli bez váhání v přesvědčení, že projdeme za ním řekou suchou nohou.« — A jiný z jeho chovanců přidává: »Na něm bylo všechno, ale všechno praobyčejné, a právě proto nás mohl vést, kam chtěl. Bůh mluvil ústy toho člověka a připoutával nás k jeho osobě.«

*

Obhájce beatifikačního procesu Boskova Mons. Salotti promluvil v audienci dne 20. července 1914 k sv. Otci Piu X. o Donu Boskovi takto: »Při studiu obsáhlých aktů o životě svého klienta jsem víc překvapen vnitřním životem jeho duše, než velikostí jeho díla. Mnoho lidí ví jen o založení četných jeho ústavů, ale nevědí zhola nic, anebo jen málo, o podivuhodné budově křesťanské dokonalosti, již tento člověk vybudoval trpělivě ve své duši, cviče se denně každou minutu ve ctnostech svého stavu.«

Mons. Salotti mohl ke svým správným slovům ještě přidati: Velikost Boskova díla a všečen jeho obrovský rozvoj dá se vysvětlit toliko bohatým a plodným duchovním životem Boskovým. U stromu, obtíženého zrajícím ovocem, je třeba se zamyslet o skrytých kořenech, které čerpají z půdy život až do posledních pupenců, a obdivující se bohaté činnosti Boskově, musíme myslet na jeho vnitřní duchovní život. V jeho duši je tajemství všech jeho podniků a všech úspěchů.

Chtějíce poznat světce v Donu Boskovi, nesmíme se spokojit toliko s různými událostmi a případy zajímavými z jeho života, s výpočtem ctností, jež světce zdobily, nýbrž je nám třeba jít hlouběji a zahledět se, pokud ovšem možno, do jeho života vnitřního. Boskova duše náležela celičká Kristu a jeho svaté Matce, zůstávala i při horečné činnosti usebraná a s Kristem sjednocená.

Život Dona Boska byl na první pohled všední a prostý, vyplňovaný starostmi, jakými mnoho lidí je obtíženo, není pro-

tkán zevnějšími mystickými zjevy, jak jsme zvyklí čítat o nich v životech některých světců. Don Bosko také žárlivě skrýval veřejnosti taje svého duchovního života. A přece byl jeho vnitřní duchovní život velmi hluboký a bohatý.

Turinský arcibiskup a Boskův důvěrný přítel kardinál Alimonda řekl v pohřební promluvě nad rakví Boskovou: »Vnitřní a božská ctnost, jež poháněla k činnosti Boskův podivuhodný život, byla láska k Bohu.« — A láska k Bohu je vrcholem dokonalosti a svědectví nejkrásnějšího duchovního života.

Životopiscové Dona Boska mluvívají také o úžasné jeho kajícínosti. Don Bosko nekonal zvláštních kajících skutků, o jakých někdy se dovídáme ze životopisů svatých kajících. Ale hleďte, Don Bosko spával jen pět hodin denně, za mladších let překvapilo jej dost často ranní slunce nad psacím stolem. Nikdy se nestaral o jakost svého jídla, jemu dostačil i kousek suchého chleba, aby se královsky nasytil. Velmi často proseděl celé dny ve zpovědnici, vycházel z ní všecek ztuhlý s údy ztrnulými. Celý život Dona Boska byl životem člověka, starajícího se perně o živobytí pro sebe a pro svěřence. Kolik cest Don Bosko vykonal, a to cest velmi nepříjemných, žebraje o místo a o práci svým hochům, sbíraje almužny pro vybudování a udržení svých podniků! Jak často musil v zájmech Božích jednat s osobami Bohu a Církvi nepřátelskými, s nimiž mluvit si jiní ani netroufali! Kolik křížů a trampot, kolik soužení i od lidí, kteří mu měli pomáhat, snášel se srdcem nejoddanějším do vůle Boží! Od roku 1845 až do smrti trpěl palčivou vyrážkou na celém těle, o které nikomu nikdy neřekl. Řeholnice, která oblékala Dona Boska do rakve, vykřikla ustrnutím, vidouc onu vyrážku: »Ach, toto bylo opravdu tajné kající roucho Boskovo.« Kolik nemocí jej sužovalo, kolik zklamání a nevděku se dočkal! A všechno snášel, usmívaje se a usmívaje. Nebylo všechno toto velkým pokáním? Nebyl veškerý život Boskův vyplněn kajícínými skutky po výtce?

Mravní čistotu střežil si Don Bosko tak úzkostlivě, že se bál o čistotě i mluvit a její jméno vyslovit, aby ho nenapadly nějaké špatné myšlenky. Až do smrti neznal Don Bosko některých způsobů, kterými se projevuje nemravnost. Jeho důvěrní přátelé tvrdí, že Don Bosko zemřel v křestní nevinności. Lidem těžce pokoušeným proti čistotě dostačilo často aby se přiblížili k Donu Boskovi, a pokušení ustalo. Boskův přemilý odchovanec P. Barberis říkal, že Don Bosko chtěl, aby mravní čistota byla

charakteristickou ctností jeho kongregace. Z Boskovy osoby, z jeho doteku, z jeho slova vycházela jakási tajemná síla, procházející a očišťující duše svou svatou nákazou. Již ze způsobu, jak bral Don Bosko své hochy za ruce a jak svou rukou se dětí dotýkal, bylo vidět jeho hlubokou úctu k pokřtěnému tělu křesťanskému. Don Bosko byl milosrdným ke všem chybám a hříchům, ale do smrti neúprosně přísným na mravní pohoršení. Čistota jeho duše byla opravdu andělská, byla zdrojem jeho síly duševní i tělesné, vždyť lidé čistí jsou vždy silní. Z mravní čistoty prýštila Boskova upřímná veselost, vždyť lidem čistým hledí vždy radost z očí. Čistota dodávala Donu Boskovi půvabu, jímž okouzloval a vábil duše, vždyť čistota vábí a budí tesknost po čistých. Čistota byla u Dona Boska zdrojem věrné a obětavé lásky, vždyť není možno hledat věrnost a obětavou lásku, kde není čistoty.

S čistotou životně souvisí pokora. Don Bosko pozoroval na sobě od dětství, že je nakloněn k pýše. A viděli jsme už, že různé dary Boží a úspěchy mohly jeho pýchu živit. A přece se s velkým úsilím dopracoval k hluboké pokoře. Don Rua svědčí o pokoře Dona Boska takto: »Pokora ho činila dítětem mezi dětmi, ano služebníkem dětí. Aby mohl s hochy zůstat, zřekl se všeho možného postupu v kněžském životě. Sloužil jim jako služebník, zvláště v prvních letech zřízení oratoře, rozdělával jim jídlo, látal jim šaty a prádlo, česal a stříhal jim vlasy, ošetřoval je v nemoci. Pokora jej odnaučila vrozené ostýchavosti, že se osmělil do bohatších rodin chodit žebrot na své hochy. S hochy si hrával jako by patřil k nim, nestyděl se besedovat s uličníky, pobudy a s lidmi opovrženými. Přišly často do ústavu osoby vysokého postavení, přesvědčit se o životě ústavu, a žasly, vidouce Dona Boska sedět na zemi na dvoře mezi kluky.«

Netoužil nikdy po cti a slávě, nechtěl jiného názvu než Don Bosko. Víme již, jak odmítl, když Pius IX. jej chtěl jmenovat papežským komořím, ale připomeneme ještě, jak odmítl státní vyznamenání. Ministr hr. Cibrario nabídl Donu Boskovi rytířský řád sv. Mořice a Lazara. Don Bosko se bránil: »Pane ministře, moji kluci by se zbláznili, kdyby mě měli volat: pane rytíři Done Bosko, a neopovážili by se chovat se ke mně tak důvěrně. Dejte mi raději nějakou podporu na jejich živobytí.« Ministrovi se slova Boskova líbila a poukázal ústavu salesiánskému roční subvenci 500 lir.

Don Berto býval Boskovým sekretářem: »Poslouchej, Done

Berto, přeji si, abys pozoroval všechny mé chyby a mně o nich pověděl. A začneš hned, povíš mi všechno, co se ti na mně nelíbí, rozumíš?» — Don Berto byl překvapen a vyzouval se z daného úkolu: »Vaše chyby nestojí za řeč, ale když si přejete, upozorním vás na ně. Když mluvíte, vsouváte do řeči často slovíčka, která tam nepatří, na př.: ale, prý, že.« — »Už je to všecko?» — »Prozatím nevím nic, ale když si přejete, poznamenám si budoucně, co nesprávného na vás uvidím, protože mi jde nesmírně o vaši čest. Víte, už Salustin pravil, že u velikých lidí hledí lid i na nejmenší chyby a nedokonalosti, jako na provinení veliká.«

Oblát Panny Marie P. Felix Giordano tázal se Dona Boska, jak jen dokáže, z ničeho vybudovat věci tak obrovské. Don Bosko odpověděl: »To není má zásluha, všechno koná Pán Bůh. Když Pán Bůh chce nějakou věc ve svém milosrdenství vytvořit, tvoří z ničeho, aby dokázal, že jde o jeho věc, a vyvolí si i za nástroj, jímž věc provádí, něco, co není k ničemu. Tak je i se mnou. Znáte mě již dlouho a ujišťuji vás, že, kdyby byl Pán Bůh objevil v turinské arcidiecési kněze ubožejšího a neschopnějšího, než jsou všichni ostatní, byl by si ho vyvolil za nástroj k vybudování díla, o němž mluvíte. A ubohý Don Bosko byl by prostě odešel za kaplana na některou piemontskou vesnici.«

V Paříži připravili Donu Boskovi jeho ctitelé neslýchané oslavy. Po kterémsi oslavném večírku pravil Don Bosko svému salesiánskému průvodci: »Vzpomeň si na příkré návrší, začínající na pravé straně silnice u Buttigliery a končící mírným pahorkem. Na tom pahorku stojí mizerná chaloupka a před ní vidět pastvisko. Ten baráček patřil mé mamince a na pastvisku jsem pásával dvě krávy. Ani jeden ze vzácných pánů, kteří mě dnes svými poklonami zahrnovali, netuší, že uctívají bývalého pasáka.«

»Co nejkrásnějšího jsi viděl ve svém životě?» otázal se Don Bosko kteréhosi kluka na salesiánském dvoře. Kluk se dlouho nerozpakoval a vyhrkl: »Dona Boska.« — Don Bosko se usmál a pravil: »Poslouchej, mluvíš jak sedláček, který se přišel podívat na výstavu výher naší poslední loterie. Všichni se obdivovali různým uměleckým dílům, ale on zůstal stát všecek ohromen před obrovským vystaveným salámem. Nic se mu na celé výstavě tak nelíbilo, jako ten salám. A tobě se líbí jen Don Bosko.«

Jednou, a to jediné jednou, projevil Don Bosko velké sebevě-

domí. Mluvílo se o jeho smrti. Don Berto prohodil, že Boskova smrt by vzbudila všeobecnou soustrast. Don Bosko přidal: »Až Don Bosko zemře, řeknou lidé: Chudáček, i on už zemřel. A bude konec. Kdo se bude však smát a mou smrt oslavovat, bude ďábel, který si oddechne: Konečně zmizel můj nepřítel, jenž se mnou bojoval a má díla kazil.«

Nejtěžší zkouškou Boskovy pokory bylo, když byl nucen žebrať o almužnu pro své hochy a pro své podniky. Jeho vrozená hrdość se musila nesmírně přemáhat, než vztáhla ruku po almužně. Třebas byl život Dona Boska životem ustavičně žebrajícího, byla každá jeho prosba o almužnu obětí, vždy se červenal ve tváři, kdykoli o peněžitou pomoc žádal aneb dar přijímal, ač nežádal nikdy nic pro sebe, nýbrž vše pro dílo křesťanského milosrdenství.

Don Bosko, všude slavený, od papeže, krále a ministrů vážený, od lidí dobré vůle milovaný, zůstal vždy skromným a prostinkým Donem Boskem, nezhrdl a nevyvyšoval se nad nikoho. Svým přátelům a spolužákům zůstal vždy srdečně oddaným přítelem, rád se s nimi stýkal, zval je k sobě, žádal je o radu, radil jim, a kde a jak mohl, snažil se jim posloužit. Pan Blanchard, který za studií obdarovával chudobného Boska jablky, vypravuje: »Don Bosko na mne nezapomněl a nestyděl se veřejně vyznat, že přijal sem tam ode mne maličkost ve své nouzi. Dávno jsem ho neviděl, a kdybych ho byl potkal, nebyl bych si troufal ho pozdravit a k němu se hlásit, byl jsem si jist, že by mě nepoznal. Jak jsem se zklamal! Jednou, nesa v ruce svačinu a v jiné láhev vína, potkal jsem Dona Boska v Chieri, obklopeného zástupem kněží, již ho přišli uvítat. Stál s nimi ve dveřích domu Bertinetti, kde byl ubytován. Sotva mě shlédl, nechal kněžskou společnost a běžel mi vstříc: „Blancharde, jak se máš?“

„Dobře, dobře, pane rytíři,“ odpověděl jsem.

„A proč mě tituluješ rytířem? Proč mi neříkáš ty? Já jsem chudý Don Bosko a nic víc!“ — „Odpusť tedy, myslil jsem...“ a chtěl jsem jít dál, byl jsem ledajak oblečen a svačinu jsem nesl v rukou, nechtěl jsem v domácím úboru mluvit v Donem Boskem, který se mi zdál osobou tak vysokou. Ale Don Bosko mi pravil: „Ty už nemáš rád kněží?“

„Ale ano, mám kněze rád, ale v takovém obleku je mě tu hanba stát.“

Don Bosko však pravil: „Kamaráde, vzpomínám si, kolikrát

jsi mě, hladovéhoho studenta, nasýtil a stal jsi se v rukou Boží Prozřetelnosti prvním dobrodincem Dona Boska.' A obrátiv se ke shromážděným kněžím, zavolal: 'Páni, toto je můj první dobrodinec.' Vyprávěl jim pak, jak jsem mu nosíval jablka a dodal: 'Chci, abys věděl, že na tvou štědrost vždy vzpomínám, a kdykoli přijdeš do Turina, přijď ke mně na oběd.'«

Asi za deset let, v roce 1886, uslyšel pán Blanchard, že Don Bosko je nemocen a přišel do Turina jej navštívit. Vrátný pána zastavil, a ne a nechtěl ho dál pustit: »Dnes nemůžete s Donem Boskem mluvit.« Po delší rozmluvě a telefonickém rozhovoru pustil Blancharda nahoru. V Boskově předpokoji činil mu zase obtíže Don Rua, jenž o dovolení nevěděl. Vtom se otevřely dveře do pokoje a Don Bosko zavolal hosta dovnitř. Uslyšev jeho hlas, vyskočil vši silou z lože a šel mu vstříc. Blanchard si musil sednout u lůžka a vyložit Donu Boskovi o zdraví, o rodině, o obchodech a Don Bosko zase vzpomněl: »Kamaráde, známe se již tolik roků, jsem už starý a nemocný, ale nezapomenu, jaká dobrodiní jsi mi v mládí prokázal. Budu se za tebe modlit, a ty se modli za svého ubohého Dona Boska.« — Potom musili Blancharda zavést do jídelny a posadit na Boskovo místo mezi představené domu, jimž pan Blanchard vše vypravoval, jak s Donem Boskem studovali a jak Don Bosko je vděčný.

Don Bosko nepohrdal ve své pokoře ani nešťastnými kněžskými odpadlíky. V Turině žil valdenský pastor, odpadlý katolický farář Alois De Sanctis. Pohádal se s protestantskými kolegy a byl s úřadu pastorského sesazen. Donu Boskovi bylo chudáka, vyhozeného na ulici, líto. Dopsal mu a nabízel se mu k službám: »Zvu vás do svého domu, kdykoli se vám zlíbí. Co tu budete dělat? Co Pán vám vnukne. Dám vám byt a podělím se s vámi o stravu. Rozdělíme si chléb i práci. Nebude vás váš pobyt u mne stát nic. Kdybyste poznal, jak upřímné a poctivé je mé přátelství, jež vám nabízím, přijal byste jistě mou nabídku.«

Odpadlý kněz odpověděl Donu Boskovi takto: »Vaše Důstojnost si nepředstaví, jak váš zdvořilý dopis včera na mne zapůsobil. Nemyslí jsem, že se setkám s takovou velkomyslností a šlechetností u člověka, který je mým veřejným odpůrcem. Nač zapírat, vaše Důstojnost potírá mé zásady a já potírám zásady vaše. Ale i za boje ukazuje mi vaše Důstojnost svou upřímnou lásku a podává mi pomocnou ruku v mém soužení...« A pastor

se podepsal: »S nejupřímnější úctou váš oddaný služebník a přítel.«

Don Bosko psal opět pastorovi list velmi laskavý, pastor navštívil Dona Boska několikrát v oratoři, všechno si prohlédl, dlouho a dlouho spolu hovořili, pastor uznal svá poblouznění, ale nevrátil se do Církve. Byl zapleten s nějakou ženskou a neodvážil se jí o návratu do Církve ani hlesnout. Don Bosko se nabízel, že zaopatří té paní slušné živobytí, ale všechno mluvení bylo marné.

Don Bosko mu ještě potom psával, že touží jediné po spáse jeho duše, že je ochoten ke všem obětem duchovním i hmotným, aby mu jen ke spáse dopomohl.

Pastor umřel pak náhle raněn mrtvicí. Možná si vzpomněl ještě v posledním okamžiku na rady Boskovy a došel Božího milosrdenství.

Jiný kněžský odpadlík, kterého se Don Bosko ujal, byl nešťastný kněz Antonín Grignaschi, oddaný spiritismu. Když byl pro své rejdy a hrozné nauky — vydával se za Krista Pána atd. — vypuzen z Turina, usadil se ve vsi Viarigi a strhl za sebou velmi mnoho lidu. Don Bosko si dal s pobloudilým knězem mnoho práce, ale nadarmo. Když odpadlíkovi přívrženci napáchali mnoho různých kousků, byl Grignaschi zatčen a odsouzen na 7 let do pevnosti ivrejské. I tam docházel za ním Don Bosko, chtěje ho obrátit, ale ještě nepřišla hodina Boží.

Zatvrzejší než vůdce byly jeho ovečky. I biskupové z Casale a z Asti, pak různí misionáři chodili kázat do Viarigi, biskup z Asti tam kázal dva týdny, ale spiritisté zůstali spiritisty. Byl tedy požádán o konání misíí Don Bosko. Vůdcové sekty se usnesli, že překazí i misie Boskovy, a uspořádali po všechny dny misíí taneční zábavy a různé jiné přitažlivé slavnosti. Don Bosko kázal časně ráno a pozdě večer. Když vystoupil na kazatelnu po prvé, bylo jen několik lidí v kostele. Don Bosko jim blahopřál, že jsou stálí ve víře a na konec pravil, že kdo odpírá zatvrzele milosti Boží, může být i náhlou smrtí potrestán a nebude mít už kdy na pokání.

Třetího dne povzbudil přítomné, aby upozornili své spoluobčany, že Pán Bůh si je přivede na kázání i proti jejich vůli, a vybídl, aby se pomodlili Otčenáš za toho, kdo ze vsi první zemře. Slova kazatelova se ovšem hned roznesla po celé vsi a po okolí.

Téhož večera se odbývala ve vsi velká taneční zábava, která

trvala dlouho do noci. Křepčilo a tančilo se vesele, ale najednou vše ztichlo. Pořadateli zábavy zabylo hrozně špatně. Běželi pro faráře, ale farář doběhl už k mrtvému. Při ranním kázání neřekl Don Bosko ani slova, co se stalo, vybízel jen posluchače: »Pomodleme se Otčenáš, Zdrávas a Odpočinutí věčné za milosrdenství Boží s přítelem, který dnes v noci zemřel.« A pomalu předmodlíval se Otčenáš. Dojem byl ohromující. Od toho dne býval kostel natřískán lidem, a ze tří tisíc obyvatel nebylo ani jediného, který by se nebyl při té misii smířil v Pánem Bohem a s Církví.

Don Bosko navštívil pak několikrát i Grignaschiho v pevnosti ivrejské a jeho pokoře se podařilo konečně, že pobloudilý kněz se vzpamatoval a s Církví se smířil.

Svatí lidé milují chudobu. Rukama Dona Boska prošly miliony peněz, ale Don Bosko je okamžitě měnil na chléb, šatstvo a příbytky chudých hochů. Sám pro svou osobu byl do chudoby zamilován. »Kdo chce žítí ctností svaté chudoby, musí ji mít v srdci,« říkával.

Chudičká byla světnička Boskova. Po 40 let měl tentýž praobyčejný nábytek, nemíval nikdy záclon v oknech, nikdy koberců na podlaze, ani nestrpěl kousku koberce u lůžka. K bývalému nábytku přibyl později divan se slaměným sedadlem. Po dvacet let sloužil divan i nejvzácnějším hostům. Stěny světnice byly bíle zalíčený.

I ústavy salesiánské musely býti zařízeny chudobně, bez všech zbytečností, ale tak, aby hochům nic nescházelo. Vzpomínal rád na chudobu ústavu v Nizze. Když tam přišli večer na návštěvu různí hodnostáři, nebylo je kam posadit, musili si sednout na lůžka. Don Bosko říkával, že na nejchudobnějších domech spočívá největší Boží požehnání. Láska k chudobě nevadila však Donu Boskovi, aby zaváděl ve svých domech vše, co moderní pokrok k blahu lidstva vynašel, a co k slávě Boží bylo možno využít. Don Bosko si přál, aby v jeho domech byly různé stroje, motory, elektrické světlo a podobné věci, aby svět viděl, že náboženství není proti pokroku, nýbrž naopak využívá všeho, co k dobru lidstva bylo vynalezeno.

Chudoba se jevila vždy v Boskově obleku. Boty bývaly vždy z hrubé kůže, protože byly lacinější. Prádlo z drsného plátna. Dobrodinec mu donesl několik jemných košil. — »Tò nejsou košile pro chudobného kněze,« pravil Don Bosko. — »Co mám s nimi dělat!« namítal dárce. — »Dejte je někomu, kdo je právě

potřebuje.« Krejčí mu přišil kdysi na letní plášť (tak zvané abé) hedvábné tkaničky. »Mistře, hedvábné tkaničky se nehodí pro Dona Boska, hned je odpárejte a přišijte vlněné,« poručil Don Bosko. — Klerika z hrubého sukna sloužila mu pro zimu i pro léto. V zimě prý zahřívala, v létě chladila. Když někdo daroval do ústavu talár obnošený, a Don Bosko právě taláru potřeboval, oblékal talár darovaný.

Přečtěme si, co píše kardinál Cagliero: »Vzpomínám si, jak nám Don Bosko rozdával od ministerstva války vyžebnané botky, pláště, vojenské kalhoty, vyřazené ze skladu, provrtné od molů, také příkrývky na koně. On sám chodíval doma ve vojenských botách, kalhotách a také i ve vojenském plášti. V plášti chodíval někdy i do města, zvláště v noci a za deště. Po mnoho zim jsme jej vídali oblékat na kleriku černý vojenský plášť. Chodil v něm do kostela i jinam.«

Don Brosio vzpomíná zase toto: »Stáli jsme jednou s Donem Boskem na dvoře paláce Alfieri, šli jsme na návštěvu k jistému vznešenému pánu. Don Bosko byl oblečen svátečně, měl velmi starou kleriku i plášť už byl vetchý, klobouk byl velmi odřený. Podíval jsem se na botky, byly zalátané, pěkně naleštěné, ale co nevidím: místo tkaniček měl do botků navlečené inkoustem nabarvené motouzky. — ,Ale, Done Bosko, jiní velební páni, když jdou k velkým pánům, připínají si na botky stříbrné sponky, a vy máte v botkách provázky. To je už přece trochu mnoho. K tomu ještě máte kleriku trochu krátkou, provázky vám vidět. No, děláte podařenou figuru. Počkejte okamžik, zaběhnu koupit vlněné šňůrky.' A už jsem utíkal. ,Počkej,' volá na mne Don Bosko, ,mám ještě jeden sold.' Vtom přistoupila žebračka a prosila o almužnu. Místo na šňůrky dal Don Bosko dva soldy žebračce. Koupit šňůrky mi už nedovolil, nač prý vyhazovat peníze.«

Před svým odjezdem do Říma r. 1858 navštívil Don Bosko rodinu Mazè de la Roche. Dcera hostitelova, slečna Lorenzina se zahleděla na záplatovanou kleriku Boskovu. »Pane Done Bosko,« pravila matka, »v těchto šatech nepojedete přece do Říma?« — »Ovšemže pojedu. To je nejlepší klerika v našem domě, není ani moje, půjčil mi ji Don Alasonatti.« Don Bosko musil si opravdu dost často vypůjčovat od svých salesiánů lepší šaty, kdykoliv měl někam odjet, anebo navštívit nějakou vzácnou osobu.

Na cestách jezdíval vždy v třetí třídě. Kdysi uviděl jej před-

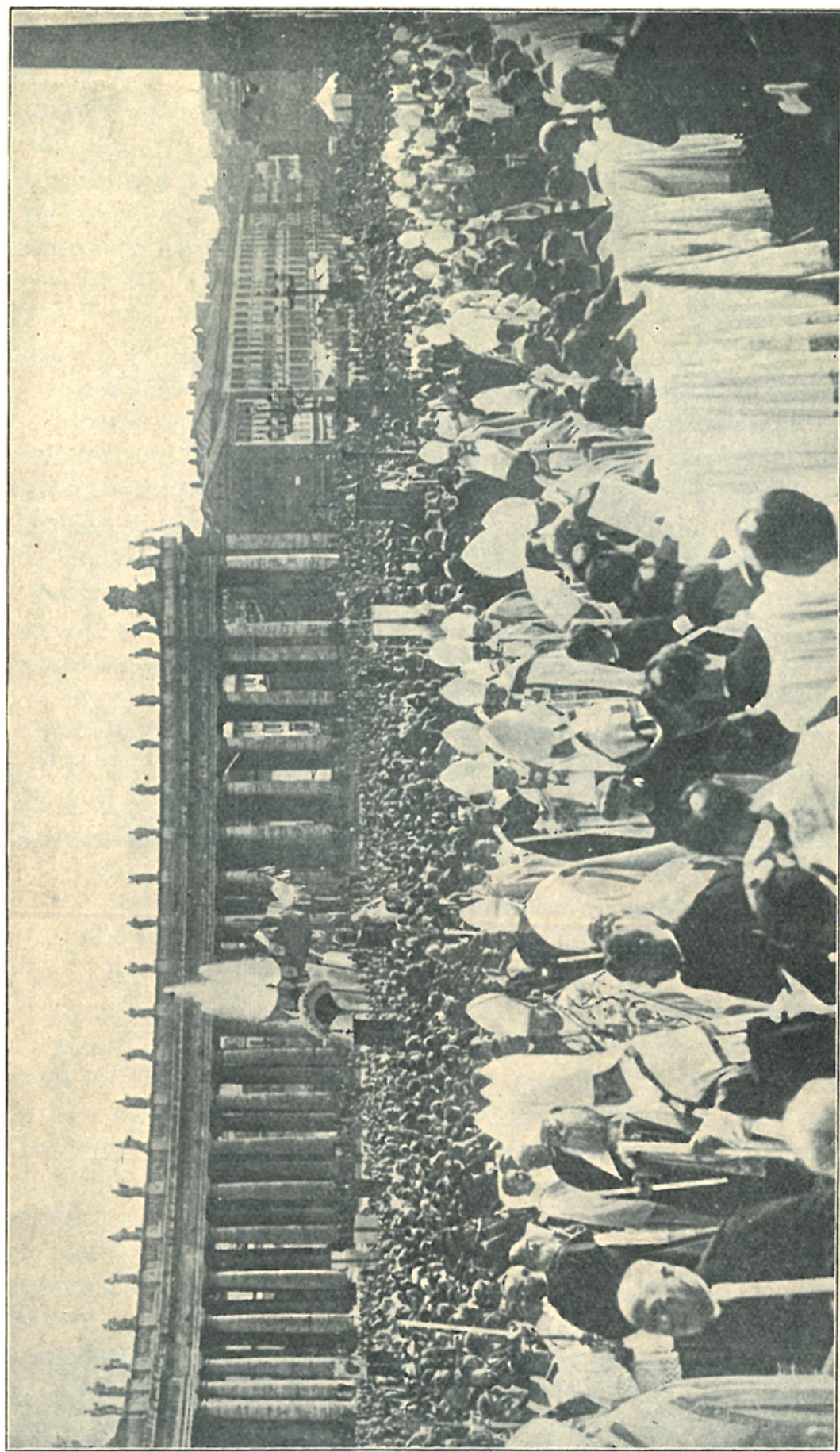
nosta stanice sedat do třetí třídy na lince Turin—Lanzo. Donutil ho, aby hned vystoupil a přesešel do třídy první, kde už sedělo několik kněží. Don Bosko poslechl, ale zažertoval: »Jedu jak hrabě nebo markýz, jenže jsem neplatil.«

Don Bosko miloval chudobu i lidi chudobné. Vypravuje jeho sekretář Don Berto, jak doprovázel Dona Boska r. 1874 Římem a potkali žebráka prosícího o almužnu. »Don Bosko mi poručil dát mu několik soldů. Neměl jsem náhodou drobných a namítal jsem, že o almužnu prosí v Římě tolik lidí, že všem nemožno vyhovět. Don Bosko mi však řekl: »Nevíš, že je psáno: Dávejte a bude vám dáno?« — Na cestách, kdykoliv bylo třeba najmout povoz, přidal Don Bosko vždy kočímu kromě tarifové ceny i zpropitné, řka: »Toto je pro vás.« Nešlo mi dlouho do hlavy, proč je Don Bosko vždy tak mimořádně štědrý. Don Bosko mi pravil: »Podívej se, když dám těm chudobným lidem zpropitné, mám hned příležitost říci jim i nějaké laskavé slovo, jehož oni tak potřebují. Kdo s nimi laskavě kdy promluví?«

Jednou se vracel Don Bosko z Mathi s Donem Aloisem Bussim a Donem Vigliettim. Na stanici si najali povoz. Když Bussi zaplatil vozkovi, otázal se Don Bosko: »Kolik jsi mu dal zpropitného?« - »Padesát centesimů.« »To je málo,« odvětil Don Bosko, vylovil z kapsy liru a poručil: »Přidej mu liru a popros, aby ji přijal. Kněz musí být velkomyslný k lidem, kteří rukama si vydělávají chleba. Byli jsme v kočáře tři, padesát centesimů za jednoho není mnoho.«

Zvláštní láska Boskova patří těm, kteří z někdejšího blahobytu upadli do bíd. Jednou večer přivedl do oratoře starce, bývalého mistra. Byl bez zaměstnání a hladem někde na ulici omdlával. Don Bosko mu poskytl útulek po několik měsíců, až úřady donutily mistrovy věřitele, aby mu zaplatili své dluhy. — Jindy přišel k Donu Boskovi prosit o almužnu zuřivý sociální demokrat. Byl v bídě, neměl ani na košili. Don Bosko obrátil kapsy na ruby, ale na novou košili neměl. Zahlédl však svou vyžehlenou košili na lůžku. Podal ji socialistovi, řka: »Zlata, stříbra nemám, ale co mám, to ti dám.« Socialistista zakoktal: »Ale do čeho se oblečete vy?« »O to se nestarejte!? Socialistovi vyhrkly slzy a odcházel se slovy: »Ach, kolik dobra může učinit kněz!«

Jednou se vrátili salesiánští chovanci z delší procházky a chlubili se, že byli tam a tam, kde je pan farář všechny pozval na oběd. Don Bosko se zhrozil. Znal onu faru a věděl, že farář

PAPEŽSKÝ PRŮVOD K SVATOREČENÍ DONA BOSKA 1. DUBNA 1934

je chudobný, jako kostelní myš. Nyní ještě se pustilo do skrovných jeho zásob tolik hladových krků. Don Bosko znal dobře bezedné krky své mládeže. »A co jsi tomu panu faráři dal?« tázal se Don Bosko kněze, který s chovanci na vycházce byl. »A co jsem mu měl dát?« »Ty nevíš, mělš dát do obálky sto-liru, zalepit a při odchodu ho poprosit, aby si vzal od vás dárek na mši svatou za tebe a za tvé svěřence. Tak se to dělá. V jistých okolnostech nesmíme být až až opatrní na peníze. Pamatuj si to pro příště. Tvou nynější nepozornost napravím sám.«

Don Bosko se mohl stát bohatým, ale z lásky k Ježíši chudobnému a k chudobné opuštěné mládeži miloval chudobu.

Láska k Bohu se v srdci Boskově snoubila a splývala s láskou k bližnímu, podle slov Páně: Druhé přikázání je podobno prvnímu: Milovati budeš bližního svého, jako sebe samého. Láska k duším sladila Donu Boskovi všechny útrapy životní a vnu-kala mu i vroucí a zvláštní modlitby za spásu duší. Na počátku svého apoštolátu prosíval Pannu Marii o tisíc míst v nebi pro své svěřence a říkával, že je má zajištěna. Když dílo jeho rostlo, modlíval se o dva tisíce míst, a konečně, až se salesiáni šířili i za hranicemi, zajišťoval si pro své syny v nebi sto tisíc míst, a byl přesvědčen, že bude vyslyšen. A říká se, že jeho horlivost šla ještě dál. Tyto prostoduché prosby Boskovy nám ukazují, jak důvěrně a dětinně se Don Bosko modlíval. Modlitba byla ovzduším jeho duše. »Don Bosko,« praví jeho důvěrný přítel, »žil v ustavičném styku s nebem. Pracoval na zemi, ale duchem byl v nebi.«

Žádný velký člověk není velkým v očích svého komorníka, praví přísloví. Ale i pro komorníka jest jeho pán, je-li světcem, opravdu světcem. Boskovým sluhou byl Petr Enria. Tento o Boskovi vyznává: »Žil jsem s ním dvacet pět let a viděl jsem se ho stále modlit. Kolikrát jsem jej zastihl vystupujícího po schodech a viděl jsem, že se modlí, ustal na chvíli v práci ve svém pokoji, a už se modlil.« — Sluhu doplňuje sekretář Don Berto: »Dvacet pět let jsem byl svědkem jeho sjednocení s Bohem.« — Toto sjednocení s Bohem nazval kterýsi salesián ustavičnou kontemplací, a podotýká: »Když nám Don Bosko na naše dotazy radil, mívali jsme dojem, že právě povstal od rozmluvy s Bohem.«

Některým lidem se zdá, že v denním rozvrhu Dona Boska bylo pro modlitbu vyměřeno málo místa. Boskova usilovná činnost, jeho známý odpor ke zbožnosti, bijící tuze do očí, potom

okolnost, že v jeho svatém životě není stop po jistých mystických zjevech, zdají se podporovati názor, že Don Bosko se nevyrovnal jiným světcům svou zbožností. Don Bosko nebýval ovšem u vytržení ducha, ale jeho srdce patřilo ustavičně Kristu Pánu a Marii Panně, s jeho rtů vystupovaly modlitby ústní, jeho duše se uměla pohroužit do modlitby vnitřní a z jeho srdce vyskakovaly co chvíle jako jiskry z výhně kratičké modlitby svatých vzdechů k Bohu.

Ani ve snách nenapadlo pokorného kněze Dona Boska, aby udával někomu nové směry duchovního života, ale bezděky uvedl do praxe starou a osvědčenou soustavu asketickou, nastíněnou slovy: Modli se a pracuj! Práce jej neodlučovala od Pána Boha, pracoval před Bohem a jediné pro Boha. Nic, ani nejrozmanitější denní zaměstnání, neodloučily jej od Ježíše Krista a jeho svaté Matky. Krista Pána a Pannu Marii míval neustále na mysli, jim se svěřoval, jim děkoval, jim lásku vyznával, je prosil a oni mu své pokyny vnukali.

Nedá se upřít, že mnoho nebeských pokynů dostal Don Bosko ve snách. Sny jej varovaly před nebezpečím, sny mu zjevovaly vůli Boží, sny jej osvěcovaly na jeho apoštolské dráze. Skoro v každé kapitole této knihy byla zmínka o Boskových snech. Některé byly i popsány. Většina snů je jakoby zpečetěna nebem. Nebojíme se tedy vyznat, že mnohé a mnohé sny Boskovy pocházely z nebe. Don Bosko tak věřil sám a pravil svým důvěrným přátelům: »Moje odpovědnost mě přímo drtí. Třesu se, když na ni pomyslím. Jak hrozný počet bude mi vydati Pánu Bohu z milostí, jež jsem od něho přijal.« Možno říci, že Don Bosko postřehl zřetelně mnoho věcí, a že Panna Maria je krok za krokem uskutečňovala. V každé minutě, při každé příležitosti se její působnost projevuje. Ona nás viditelně chrání ve všech nebezpečích, udává nám, co nutno doplnit, a pomáhá nám, abychom to vykonali.

Kardinál Vives, první ponent beatifikačního procesu Boskova, podotkl správně, že nikdy nestudoval aktů tak přeplněných věcmi nadpřirozenými. A Pius XI. prohlásil dva měsíce před beatifikačním dekretem, že v životě Dona Boska mimořádné se stávalo něčím obyčejným, a nadpřirozené přirozeným.

Aby i čtenáři, kteří rádi čtou o věcech mystických, byli upokojeni, buď zde uvedena zajímavá událost ze života světce.

V roce 1878 seznámil se Don Bosko v Toulonu s rodinou, která jej potom až do jeho smrti svým dobrodiním zahrnovala. Svou

velkomyslností a štědrostí řadí se ta rodina mezi největší dobrodince podniků salesiánských. Z pokladny hraběte Colleho stěhovaly se miliony do rukou Boskových. Kdykoli býval Don Bosko v nejhorší nouzi, jel k panu hraběti Collemu a vracel se s potřebnými obnosy.

Manželé Colleovi měli jedináčka, velmi inteligentního, ale křehoučkého. Byla to duše andělsky čistá, přívětivá a dobrota sama. Don Bosko jej znal dvě léta a zamiloval si hoča nesmírně. Každou zimu se spolu setkali a rozmlouvali. Bohužel dostal mladistvý Ludvík Colle souchotě a zemřel sedmnáctiletý. Don Bosko byl několik dní před smrtí u jeho lože.

Důvěrné styky Boskovy, navázané s mladým Colleem za živa, nabyly po jeho smrti rázu opravdu podivuhodného. Don Bosko vídával Ludvíka co chvíle na svých cestách jako průvodce, z jeho úst slýchal při různých příležitostech rozkazy nebeské, často se spolu bavívali důvěrně v pokoji, jako za dnů, kdy Colle žil.

Co zde napsáno, vypravoval Don Bosko sám.

Několik dní po smrti hochově zpovídal Don Bosko po mši svaté v sakristii u Panny Marie Pomocnice. Najednou přepadla jej jakási roztržitost a vtom spatřil mladého Colleho, zařícího radostí, bavit se s jinými hochy v rozkošné zahradě.

Dne 27. května ráno po Nanebevstoupení Páně sloužil Don Bosko v chrámě Panny Marie Pomocnice mši svatou na úmysl přítomné rodiny Colleovy. Právě při pozdvihování spatřil opět mladého Ludvíka před sebou, zářícího jasně a radostí. Když se na konci mše svaté modlil poslední modlitby, klečel Ludvík vedle něho, v sakristii pak stál zase před ním, a to uprostřed hochů, kteří v salesiánském ústavě zemřeli v pověsti svatých.

Dne 3. července téhož roku psal Don Bosko paní hraběnce Colleové: O svátku sv. Aloisa, dne 21. června, viděl jsem při mši svaté po pozdvihování vašeho syna tak, jak jsem ho znal na světě, ale jeho červená tvář oslňovala světlem víc než slunce.

30. srpna psal Don Bosko opět paní Colleové: Dne 25. srpna, o svátku sv. Ludvíka, krále, měl jsem po pozdvihování radost spatřit vašeho syna, a to v záři ještě oslnivější než posud. Byl v zahradě ve společnosti jiných mladíků a všichni pěli hymnus paniců s nevylicitelným přízvukem a nápěvem.

Stokrát jindy, a to u oltáře, u stolu, v pokojíku, a kdoví kde ještě ukázal se nezapomenutelný mladý přítel Donu Boskovi. Vidění trvalo vždy jen asi vteřinu a Don Bosko pravil: »Ne-

mohlo ani déle trvat, byl bych upadl do mdlob, nebyl jsem s to, abych snesl déle takový jas.«

Roku 1882 o třetí neděli po velikonocích ukázal se Ludvík Colle Donu Boskovi v sakristii kostela Božského Srdce v Římě, čerpaje vodu z bezedné studny, což naznačovalo zřetelně nespočetné milosti, plynoucí z pobožné úcty k Božskému Srdci.

V roce 1883 ukázal se Ludvík Donu Boskovi při mši svaté, sloužené v Hyerách, a oznámil mu americký kraj, kde očekávají salesiánské misionáře. Tehdy mu také řekl: »Veďte děti k častému svatému přijímání a také k časnému. U věku 4 a 5 let ukazujte jim sv. Hostii a uče je Velebné svátosti se klanět, abyste je připravili na první svaté přijímání.«

V dubnu 1883 sloužil Don Bosko mši svatou v chrámě Panny Marie Vítězné. Při rozdávání sv. přijímání spatřil před sebou Ludvíka. Zachvěl se a přestal podávat. Asistující kaplan, domnívaje se, že Don Bosko je příliš unaven, přechytl mu ciborium a podával dále.

Dne 14. května 1884 čekal Don Bosko čtyři hodiny na vlak ve stanici Orte. Tehdy se dlouho bavil se zemřelým přítelem, jenž mu tehdy slíbil i značné zlepšení zdravotního stavu. Hned druhého dne slíbené zlepšení se dostavilo.

Naposledy ukázal se Ludvík Donu Boskovi v noci 10. května 1885. Co tehdy mu Ludvík řekl, nesvěřil Don Bosko nikomu.

*

Kde Panna Maria pohne nohou, zdvihá satan hlavu. Don Bosko pracoval ve službách Panny Marie, zlý duch se snažil jeho dílo překazit, anebo se na něm aspoň vymstít. Od konce roku 1862 dopustila Boží Prozřetelnost, že Don Bosko byl vystaven děsným útokům ďábelským, zvláště v noci. Cagliero, Bonetti a Ruffino, důvěrníci Boskovi, tázali se kteréhosi únorového rána, co mu je, že je tak přepadlý. A Don Bosko se jim svěřil o utrpeních, jaká zlý duch mu připravuje. Vše další, co zde bude líčeno, je odposloucháno od samého Dona Boska.

Vyl Donu Boskovi do uší, poté rozpoutal v pokoji takový víchř, že smetl všechny papíry se stolu, jindy štípal dříví, neustávaje, vykouzloval plameny z vyhaslých kamen, strhával s Dona Boska pokrývky, třepal mu ložem. Bosko zažehnával zlého ducha znamením svatého kříže, na chvíli se vše ztišilo, po chvíli byl zase rámus. Satan vydával ze sebe příšerné zvuky,

že Boskovi krev stýdla a srdce se takřka zastavovalo, mlátil do podlahy tak hrozně, jako by přejížděla plným tryskem baterie dělostřelecká, třepal Donem Boskem za ramena, sedl si mu na prsa, přejížděl mu jakýmsi ledovým chumáčkem po čele, po nose, po bradě, pozdvihl lože do výše a udeřil jím o zem, tančil s nočním stolkem po světnici valčík, pozotvíral mu najednou dveře a okna. Zjevoval se mu v podobách různých dravých zvířat, medvědů, tygrů, vlků, hadů, jindy v podobě nepopsatelných netvorů, řítě se na Boska vztekla.

Cagliero, Savio, Ruffino, Bonetti přispěchali Donu Boskovi na pomoc, bděli chvíli u jeho dveří, ale strachem všichni utekli.

Don Bosko býval některé dny tímto bojem, který jej připravil o každou noc, velmi vyčerpán. Jednou se utekl ke svému příteli, biskupu ivrejskému. První noc byla klidná, Don Bosko se radoval, že démon nenašel jeho stopy. Zato noc druhá byla hrozná. Z opatrnosti besedoval Don Bosko s biskupem velmi dlouho, probírali různé otázky až do jedné s půlnoci, ale sotva Don Bosko čtvrt hodinky usnul, byl probuzen děsným hřmotem a viděl, jak nějaká příšerná obluda se vrhá na ložní pelest u jeho nohou, řve vztekla a chystá se na něho skočit. Don Bosko vykřikl tak pronikavě, že se v biskupství všichni probudili a běželi se tázat, co se děje. Don Bosko se vymluvil lidově, že nějaká můra mu asi sedla na prsa a vyloudila jeho výkřik. Teprve ráno při snídani vyložil biskupovi své trápení. K večeru se vracel do Turina, přesvědčen, že splete nepříteli stopu.

Právě toho roku skládalo prvních dvaadvacet salesiánů sliby. Zlý duch předvídal, co znamená rodící se kongregace, jak uškodí její působnost jeho království. U útulny sv. Aloisa v Turině zakládal tehdy Don Bosko katolickou školu proti zřízené už protestantské, v které tolik katolických dětí bylo v nebezpečí zvlažnění ve víře, ano i úplného odkatoličtění. Zlý duch měl příčinu mstít se Donu Boskovi.

Když se Don Bosko vrátil z Ivreje, tázal se kterýsi z jeho řeholníků, proč nezahnal zlého ducha, jak jim slíbil?

»Zaženu-li ho od sebe, bude útočit na vás.«

»Tedy tu noc, když jste měl v Ivreji pokoj, tropil své rejdy v Turině?«

»Ovšem,« odvětil Don Bosko, »tuto noc způsobil velké spousty zde v oratoři.«

»A proč se ho nezeptáte, co chce?«

»Kdo vám říkal, že jsem se ho netázal?«

»A co vám odpověděl?«

Don Bosko otázky nezodpověděl, řekl jen prostě: »Modlete se!« A mladí lidé se modlili, pilně se modlili.

Boj se zlým duchem týral Dona Boska po nepravidelných přestávkách dva roky. Po roce 1864 měl Don Bosko už pokoj.

Když jednou večer vyprávěl Don Bosko svým důvěrníkům o hrozných nocích a řekl, že už při vzpomínce mu naskakuje husí kůže, prohodil jeden z nich: »Já bych se nic nebál.«

»Mlč!« přerušil jej Don Bosko, »mlč, nevíš, kam až z dopuštění Božího sahá moc satanova.«

»Kdybych ho viděl, popadl bych ho za hrdlo a viděl by.«

»Nemluv zmat, synku, umřel bys strachy při prvním jeho doteku.«

»Tak bych ho přežehnal.«

»Na minutu by to pomohlo.«

»A tak co děláte, když ho zaháníte?«

»Nyní už vím, čím se zahání. Od té doby mám pokoj.«

»Svěcenou vodou?«

»Některé chvíle nedostačí ani svěcená voda.«

»Řekněte nám, čím se zahání zlý duch,« prosili všichni.

»Znám prostředek, používám ho, byl účinný, a jak účinný!«

Don Bosko se zamlčel, a tajemství svého neřekl. Hoši nebyli pro tajemství ještě dost zralí. Prostředkem tím byla jistě nějaká heroická ctnost, kterou se Don Bosko zavázal konat, ale ze skromnosti se svým věrným o ctnosti své nezmiňoval.

NA VRCHOLU ČINNOSTI A SLÁVY.

Ve svém zápisníku z roku 1880 poznamenal Don Bosko postup svého díla takto: »Pozorné oko si snadno všimne zvláštního charakteru každého desíletí, uplynulého od založení salesiánského díla. První desíletí od 1841 do 1851 bylo dobou stěhující se útulny, v druhém desíletí od 1851 do 1861 se Dílo zabezpečilo, v třetím desíletí od 1861 do 1871 se rozšířilo mimo Turin, a v desíletí čtvrtém počalo se Dílo šířit po všem světě.« — A opravdu bylo v roce 1871 v Itálii již patnáct salesiánských ústavů, brzo potom vznikly ústavy ve Francii, ve Španělsku a v Jižní Americe. Požehnání Boží spočívalo očividně na podnicích Boskových.

Aby získal nové pomocníky, založil Don Bosko poslední svůj podnik. Dílo Panny Marie Pomocnice pro pozdní kněžská povolání. V prvním oddělení se připravovali na kněžství jinochové a mužové, kteří měli předběžná studia již odbytá, v oddělení druhém jinochové, učni, kteří zatoužili po studiích a s nimiž bylo začítí studia od začátku. Soukromě začal Don Bosko s tím Dílem již roku 1872. V roce 1877 otevřel pro Dílo ústav v Sampierdarena u Janova. Toho roku si vyprosil od sv. Otce Pia IX. i zvláštní požehnání pro řečené Dílo. Protože do Janova bylo přece daleko a Don Bosko chtěl sám bdít nad Dílem, přestěhoval nový ústav roku 1883 do Mathi u Turina. V ústavě bylo tehdy již 60 chovanců. Rok potom umístil ústav pro pozdní kněžská povolání v prostranné koleji u nového kostela sv. Jana Evangelisty v Turině. Chovanců bylo toho roku již 140. Dílem pro pozdní kněžská povolání vychoval Don Bosko sta a sta kněží světských i řeholníků salesiánských.

*

Viděli jsme, že Don Bosko po veškerý svůj život pilně pracoval, a to nejen v Turině, nýbrž všude, kam ho na práci volali. V Piemontě nebylo snad farnosti městské nebo venkovské, kde by nebyl Bosko kázal nebo přednášel. Také jiná města italská ho nejednou hostila, Janov, Spezia, Brescia, Bergamo, Padova, Benátky, Cremona, Bologna, Rimini Faenza, Forlì, Arezzo, Pisa, Livorno a jiné a jiné. Čím byl starší, s tím větší úctou a nadšením byl vítán všude, zvláště v Římě.

Koncem února roku 1867 stavil se cestou z Říma ve Fermu. Tamější biskup kardinál De Angelis přivítal Dona Boska velmi radostně. Uvedl jej do semináře, tam sloužil Don Bosko mši svatou a podával seminaristům sv. přijímání. Po mši svaté uvítal jej patnáctiletý seminarista Dominik Svampa vzletnou básní a dostal od Dona Boska medailku. Seminarista se stal později arcibiskupem boloňským a zahajoval roku 1895 první kongres salesiánský vzpomínkou, že Dona Boska ve Fermu jako hoch vítal, byl na jeho mši svaté, z jeho rukou přijal Velebnou Svátost a dostal medailku, kterou od té doby na krku nosil.

Když se Don Bosko odporoučel kardinálovi De Angelis, klekl kardinál a prosil Dona Boska o požehnání. — »Já mám vám požehnat? Já ubohý kněz mám žehnat biskupovi a kardinálovi? Nikdy. Vy máte mi dát požehnání.« — Kardinál však odpověděl: »Poslouchejte, Done Bosko, mám pro váš kostel zde nachystán dárek, jestli mi požehnáte, dostanete jej, jinak ne, rozumíte?« »Když je tomu tak,« usmál se Don Bosko, »tak Vaši Eminenci požehnám. Vy mého požehnání nepotřebujete, ale já vašich peněz velmi potřebuji.« — A pokorně udělil kardinálovi požehnání.

V prosinci roku 1865 byl Don Bosko po prvé ve Florencii. Metropolitní kapitula jej pozvala do nádherného florentského dómu. Hostitel, florentský arcibiskup, jej tam doprovázel a kanovníci jej očekávali v sakristii i s biskupem fiesolským a generálním vikářem, oblečení do velkých kap kanovnických. Po uctivém uvítání prosili jej o promluvu.

Roku 1879 dne 26. února měl Don Bosko přednášku v Luce. Cestou po městě byl zastavován zdravými i nemocnými, všichni prosili o požehnání. Mezi jinými přiblížil se k Donu Boskovi mladý mrzák, který bez cizí pomoci nemohl učinit ani kroku, a padl před Donem Boskem na kolena. Don Bosko vzal hoča za ruku a poručil mu chodit. Hoch byl okamžitě zdráv. Ve farnosti sv. Leonarda byla posedlá dívka. Bylo jí třicet pět let.

Farář Don Cianetti prosil soukromě Dona Boska, aby z dívky ducha zlého vyhnal. Dívka o prosbě farářově nevěděla, ale začala doma hrozně nadávat na Dona Boska a rouhat se až hrůza. Dovedli ji násilně k Donu Boskovi. Když ji požehnal a vzýval nad ní Pannu Marii, zkroutila se posedlá do klubka jak had. Bylo tehdy 25. února. Don Bosko řekl: »O svátku Neposkvrněného Početí, 8. prosince, bude osvobozena.« Tak se i stalo. Dne 8. prosince uslyšela dívka ve svém pokojíku ránu, jako když blesk uhodí, a od té chvíle byla normální. Událost tuto dosvědčuje tehdejší ředitel salesiánského domu v Lucce Don Marengo, potomní arcibiskup a apoštolský internuncius, jenž vše na vlastní oči viděl a slyšel.

V roce 1886 v září zavítal Don Bosko do Milána. Byl již vetchým starcem, poloslepý, na stranu nakřivený, a taktak se vlekl, jsa podpírán průvodcem. Zástupy se však k němu sbíhaly a padaly na kolena, prosíce o požehnání a křičíce: »Jde svatý, velký svatý, turinský svatý!« Salesiánský misionář Don Lasagna kázal místo Dona Boska v kostele Panny Marie delle Grazie. I Don Bosko šel na pobožnost do natlačeného chrámu. Cestou jej podpírali milánský arcibiskup Calabiana s jedné a slavný dějepisec Cesare Cantú s druhé strany. Po skončené pobožnosti tlačili se se všech stran lidé k Donu Boskovi, líbajíce mu ruce anebo aspoň šaty a žehnajíce se potom. V sále semináře sv. Karla přijímal pak Don Bosko návštěvy, jež neměly konce. Tam přivedla mu matka hluchou dcerušku. Don Bosko hluchou požehnal a vrátil jí hned sluch.

Podobné scény se opakovaly i v jiných městech italských.

Několikrát byl Don Bosko v Marseilli. Když tam zavítal roku 1880 s Donem Cagliem, zdálo se, že se děje něco neslýchaného, legendárního. Kdekdo chtěl s Donem Boskem mluvit, anebo aspoň jej vidět. Zatvrzelí hříšníci, dámy ducha světáckého, hodnostáři církevní i světští, lidé chudobní, nemocní a nešťastní, všichni spěchali k Donu Boskovi jako k člověku mimořádnému, čekajíce od něho pomoc, radu, útěchu, anebo aspoň milé slovíčko.

Marseillský list Citoyen přinesl 21. února 1880 tuto noticku: »Asi měsíc zdržuje se v našem městě ctihodný zakladatel salesiánské kongregace. Přišel prohlédnout vykonané práce v oratoři sv. Lva a posvětit část již hotovou. Ač je velmi zaměstnán, nevyhnul se četným návštěvníkům ze všech společenských tříd, kteří, přivábeni pověstí o jeho ctnostech, den jak den od jeho

příchodu podávají si kliku jeho prosté cely. Do ulice Beaujour, kde Don Bosko bydlí, koná se opravdová pout. Abychom nastínilí úžasný shon katolíků k Donu Boskovi, pravíme, že když jsme ve čtvrtek o dvou hodinách odpoledne šli Dona Boska do jeho bytu navštívit, pravila nám jistá paní, že již stojí v před-síni od rána od osmi hodin, čekajíc, až na ni přijde řada. V prostorném sále u sv. Lva se konala pak schůze za přítomnosti 700 lidí. Řídil ji sám biskup marseillský. Shromáždění naslouchalo jako přikované asi hodinu prostým a dojemným slovům, která promlouval Don Bosko podivuhodnou mluvou světců, již nemají jiného na mysli, než žhavou lásku k duším a touhu po slávě Boží.«

V roce 1883 vydal se Don Bosko na velkou okružní cestu Francií. Jel žebrat o milodary na dostavbu chrámu Božského Srdce v Římě. Vyjel 31. ledna z Turina do Nizzy. Tam jej potkala nehoda. Přecházeje Paillon po dřevěné lávce, neviděl slabýma očima dobře pod nohy, šlápl mimo lávku a spadl do říčky. Vytáhli jej promočeného do niti. Na štěstí nebylo do salesiánského ústavu příliš daleko. Nastala však jiná obtíž. Don Bosko neměl jiných šatů, než v kterých přijel. A v celém domě neměl žádný salesiánský řeholník dvou klerik, aby jednu mohl dátí obléci Donu Boskovi. Nezbylo tedy Donu Boskovi jiného, leč z promočených šatů se vysvléci a ulehnout do lůžka, až šaty uschnou.

Z Nizzy odjel Don Bosko do Toulonu, Marseille, Avignonu a Lyonu. Všude byl vítán jako divotvůrce a světec. První životopisec sv. faráře arského Vianeye, abbé Monin, vida, jak zástupy se tlačí na Dona Boska, prosíce o modlitbu, o požehnání, o radu, žasl a pravil: »Tytéž scény jsem vídal okolo svatého faráře arského.« — V Avignonu, 2. dubna, dostavilo se rozloučit s odjíždějícím Donem Boskem tolik lidu na nádraží, že se cestující nemohli protlačit ani do vlaku. »Done Bosko, podívejte se, jaké moře hlav,« prohodil Boskův sekretář abbé Baruel. »Je čas, abychom zmizeli,« odvětil žertovně Don Bosko.

V Lyoně putoval Don Bosko 8. dubna do památné svatyně Notre Dame de Fourvière. Rektor svatyně Mons. Guiol a Don Pothier mu asistovali při mši svaté. Množství lidu se tísnilo v kostele. Don Bosko k nim promluvil několik slov a udělil jim požehnání. Poněvadž mnoho lidu se do chrámu nemohlo už protlačit, musel jim Don Bosko dátí požehnání venku před obydlím rektorovým. Podobné scény se opakovaly v jiných svaty-

ních lyonských, kde Don Bosko mluvil: v Ainay, u sv. Františka Saleského, v semináři a u Sester Božského Srdce.

K počtě Boskově bylo v Lyoně uspořádáno i několik slavnostních schůzí. Měl mluvit na nich o sociální otázce. Před sálem Guillotière, naplněným boháči, dělníky a nadšenou mládeží, promluvil Don Bosko památná slova: »Mládež je rozkoší Boží. Vyndejte jen peníze ze svých peněženek a pomáhejte vychovávat dělnictvo, jinak se dělníci stanou revolucionáři a přijdou vám zůra vaše peníze sebrat násilím.« A přidal, jemně se usmívaje a slovo za slovem pomalu vyslovuje: »Spása společnosti je ve vaší kapse.«

Kteréhosi rána jel Don Bosko sloužit mši svatou ke hrobu sv. mučedníka lyonského Pothina. Na zatáčce cesty, vedoucí na pahorek, kde svatyně stojí, obklíčilo povoz tolik lidu, že kočí nemohl dále. Prosili o požehnání. Don Bosko je vyslyšel a klidně jim požehnal. Vozka byl by rád ujížděl, ale koník se taktak množstvím lidu prodíral. Vozka se dopálil, že cesty tak pomalu ubývá, a ulevil si památnými slovy: »Raději bych vláčil ďábla, než vozil svatého.«

V sobotu 14. dubna byl Don Bosko pozván do sezení lyonské Zeměpisné společnosti. Prosili jej o přednášku o Patagonii, kde salesiáni již několik let pracovali. Na prostranném stole ležela mapa a lyonští učenci sledovali na mapě výklady Boskovy. Jeho přednáška byla skvostná. Vyprávěl o zvířeně a květeně patagonské, o geologických zvláštnostech země, o bohatství rudném, popisoval přesně hranice zemské, horstva, řeky, vyprávěl o mravech a způsobech tamějšího obyvatelstva. Brzo přestali profesorové sledovat výklady na mapě a hleděli jen na něho, naslouchající vroucím slovům o kraji, líčeném tak přesně, jako by odtamtud právě přijel.

»Důstojnosti, kde jste nabyl těchto tak podrobných znalostí?« tázali se překvapení pánové. Bosko jim neodpověděl, nebyli by mu snad ani věřili. Všechno viděl před tím podrobně ve snu, v němž, jak již bylo řečeno, zemřelý Ludvík Colle provodil Dona Boska Patagonií. A sen se přesně shodoval se skutečností.

Zeměpisná společnost lyonská poctila Dona Boska zlatou medailí.

Dne 16. dubna odjel Don Bosko do Moulins a 19. přijel do Paříže. Ubytoval se v třídě de Messin č. 34 u přátel Gombaudo-vých. Vrátný v hotelu byl už kolik dní bez sebe nad spoustou pošty, která očekávaného hosta do hotelu předešla. Úžas vrát-

ného teprve rostl, když po Boskově příchodu se zástupy lidu hrnuly Dona Boska navštívit.

Paříž byla již zvyklá na velkolepé události. Viděla projíždět knížata, krále, císaře, presidenty, diplomaty, ale dávno už neviděla světce. Nyní tam přijel turinský světec. Kam se jen Don Bosko hnul, všude se za ním hrnul lid, všude se o něm mluvilo, všechny noviny o něm psaly. L'Univers přinesl 4. května o Donu Boskovi tyto řádky: »Paříž je všecka vzrušena dojmem nad svým hostem, nepatrným turinským knězem, jenž však na první pohled nemá v sobě nic zvláštního. Jeho slabý hlas četné posluchačstvo ani nedoslechne. Jeho chůze je namáhavá a nejistá, jeho zrak je zeslabený. Proč se lidé za ním sbíhají? Proč chce kdekdo jediné vidět Dona Boska a sejít se s ním? Vše se táže, kde je, co činí? Před čtrnácti dny sotva znal někdo jeho jméno. Vyslovovalo se sice tu a tam na přednáškách charitativních, vědělo se zhruba o jeho díle, četla se, a to nikoli bez pochybovačného úsměvu, i brožurka o Donu Boskovi, omezený počet zbožných duší věděl něco o Boskových ústavech, o jejich rozvoji a úspěších, ale jiní nevěděli nic. Velmi mnoho katolíků je náhle překvapeno, když slyší najednou všude mluvit o Donu Boskovi, jehož jméno po prvé slyšeli vyslovit.

Nadšení Pařížanů pro Dona Boska je jednomyslné a neodolatelná přitažlivost, vábící zástupy k němu, je něco zázračného, je bezděčnou a přímou odpovědí našim nevěrcům, chlubicím se neustále, že jednají ve jménu lidu. Všechna úcta, Donu Boskovi vzdávaná lidem, je vzdávána jako člověku Božímu, lid se chce nasytit pohledem na člověka, plného víry a zbožnosti. Největší kostely, sv. Magdaleny, sv. Sulpicia, sv. Klotildy, jsou malé a nepojmou množství, které chce býti na Boskově mši sv., s ním se chce modlit a od něho chce býti žehnáno. Víc po něm lidé nechtějí.

\\ Zástupy, které jsme nedávno vídali okolo faráře arského, přicházely pro rozhřešení. Don Bosko neodmítá ovšem hříšníků, ale zástupy pařížské, vidouce, jak se vše okolo Dona Boska jen hemží, chápou, že nemá kdy, aby poslouchal jejich zpovědi, a nechtějí nic, leč jeho požehnání a modlitbu. Každý touží, aby Boskovo požehnání sestoupilo na jeho vlastní soužení a na jeho vlastní bolest. Dobrotivý kněz vypooslouchá všechny, zajímá se o všechny a vyprošuje pro všechny ochranu Panny Marie Pomocnice. Nenáleží sobě, nýbrž všem prosebníkům. Je tu pro ně, pro jejich utrpení, pro jejich útěchu a naději. Utěšuje, žehná,

povzbuzuje, nestará se o množství lidu, tlačícího se kolem, nýbrž pozorně naslouchá jedině tomu, který s ním mluví.«

Figaro přinesl o pobytu Dona Boska tyto zprávy:

»Celý týden mluví se mezi zbožným světem jen a jen o Donu Boskovi a o jeho Díle. Italský sv. Vincenc z Pavla přišel na několikadenní pobyt do Paříže. Před domem, kde bydlí, stojí ustavičně řady povozů, den jak den po celý týden. Nejvznešenější dámy přicházejí prosit Dona Boska o modlitbu za sebe anebo za své drahé. Vypravuje se také o zázracích Donem Boskem vykonaných. Je to nepatrný člověk, prostého a skromného vzhledu, není na něm nic strojeného, okázalého, jeho řeč je jednoduchá, prostá.« -

Podobně psaly o Donu Boskovi i ostatní pařížské listy té či oné barvy, Clairon, Liberté, Pelerin, Gazette de France, Monde, Gil Blas, France Illustrée, la Croix a jiné.

Hned po příchodu do Paříže představil se Don Bosko arcibiskupu kardinálu Guibertovi. Ke konci dlouhé audience pravil kardinál: »Promluvte jen o svém díle v chrámě sv. Magdaleny a uvidíte, jak velkomyslně vám posluchači přispějí.«

»Neosmělím se, Eminence, v Paříži francouzsky kázat, má franština není správná, bude za mne mluvit někdo jiný.«

»Ne, ne, vy sám musíte mluvit, Paříž uvěří jen vám. Běžte na kazatelnu jen s důvěrou, žehnám už napřed vaši námaze.«

V sobotu 28. dubna sloužil Don Bosko mši svatou u Panny Marie Vítězné. Půl hodiny před mší svatou byl kostel už tak přeplněn, že se nebylo možno dostat dovnitř. Kterási paní vysvětlovala nával takto: »Víte, to bude mše pro hříšníky, ale bude ji sloužit svatý.«

V neděli odpoledne měl Don Bosko mluvit u sv. Magdaleny. O dvou hodinách byl kostel tak naplněn, že jej museli policejně uzavřít. Lidé se tísnili i na stupních hlavního oltáře. Lavice a klekátka se musely vynést z kostela ven. Don Bosko pak mluvil. Nemluvil nijak zvláštně. Jeho franština nebyla právě mluvnicky správná a četní posluchači jí dobře nerozuměli, k tomu mluvil Don Bosko hlasem už zesláblým, pomalu, bez veškeré vervy. Řečnicky ani postavou neuchvátil, ale uchvátil svou skromností a srdečností. Když po promluvě byla sbírka na salesiánské Dílo, sebralo se v několika minutách 10.000 franků.

Dne 3. května sloužil Don Bosko mši sv. u sv. Klotildy. Po mši sv. přijímal v sakristii návštěvy. Stál tam, spoléhaje se o skříň. Za nějakou hodinu pravil markýzi Franquevillovi:

»Jsem už velice unaven, nechť lidé mnoho nemluví, nechť každý řekne jen slovo, co chce.« Přijato. Lidé šli řadou okolo Dona Boska a říkali: »Modlete se za mne.« — »Moje matka je nemocná a odporoučí se vám.« — »Dejte mi medaili.« — »Poproste Pannu Marii, aby mi pomohla v té a v té záležitosti.« — Tak prošlo kolem za minutu asi čtyřicet lidí. Každý dostal medailku Panny Marie Pomocnice. Po dvou hodinách řekl Don Bosko markýzovi: »Podívejte se, kolik jich stojí ještě před sakristií.« — Markýz se vrátil a pravil: »Tak ještě 500 jich bude.« Poslali Donu Boskovi pro šálek kávy a zase procházeli další lidé řadou okolo. Po hodině se tázal Don Bosko znova: »Čeká jich ještě mnoho?« Markýz se šel podívat a hlásil: »Stojí jich tam aspoň tisíc.« Tu řekl Bosko: »Musíme skončit, už mi nohy vypovídají.« — Přišel farář a odvedl Dona Boska postranními dveřmi do fary. Zástup obklíčil faru a křičel: »Kde je Don Bosko? Chceme vidět Dona Boska!«

Odpoledne přijímal Don Bosko návštěvy obyčejně v paláci Senilhac v ulici Ville-l'Eveque čís. 27. Kteréhosi odpoledne přišel trochu pozdě. Palác byl již očekávajícími naplněn. Don Bosko prosil, aby jej pustili po schodech nahoru. — »To by tak bylo,« bránili se lidé, »měl jste, důstojnosti, přijít dříve, já mám číslo patnáct, já dvacet. Počkejte, až na vás přijde řada.« — »Ale jestliže mě nepustíte, nemůžete mluvit s Donem Boskem.« — »Pročpak?« — »No, proto, že Don Bosko jsem já.« — Lidé mu však neuvěřili, nepustili jej, a Don Bosko musel odejít.

Pozdě večer vracel se Don Bosko do hotelu. Tam sedm sekretářů vyřizovalo jeho poštu a čekalo na podpisy důležitých listin. I tam ještě až dlouho do noci chodily návštěvy kněží, nekněží, věřících i nevěřících. Mezi návštěvníky Boskovými byl i slavný básník Viktor Hugo. Don Bosko popisuje jeho návštěvu takto: »Pročkav v předpokoji asi tři hodiny, přišel ke mně asi o 11. hodině večer. Představil se takto: Nelekejte se mne, pane, jsem nevěrec, a proto nevěřím ani ve vaše zázraky, o nichž někteří lidé vypravují. Odpověděl jsem: Nevím a nechci ani vědět, s kým mám čest mluvit, a ujišťuji vás, že bych za nic na světě nechtěl vás donutit, abyste věřil, co věřit nechcete. Nemíním mluvit o náboženství, o němž nechcete nic slyšet, řekněte mi jen: Smýšlel jste tak ve svém srdci po celý svůj život?

V dětství jsem věřil, jak věřili moji rodiče a přátelé, ale když jsem později počal přemýšlet a rozumovat, odstavil jsem náboženství stranou a žil jsem jako filosof.

Co chcete říci slovem: Žítí jako filosof?

Žítí šťastně a nikdy se nestarati ani o nadpřirozeno, ani o život budoucí, kterým kněží strašívají prostý a nevzdělaný lid.

A jak smýšlíte o životě budoucím vy?

Touto řečí nemařme času. O životě budoucím budu mluvit, až jej budu prožívat.

Vidím, že žertujete, ale poněvadž jsme budoucí život vzpomněli, raďte mne laskavě vyslechnout. V budoucím životě možná onemocníte.

Ovšem, zvláště ve svém věku pocífuji plno nesnází.

A nejsou ty nesnáze s to, abyste upadl do nebezpečí života?

Ovšem, nemohu přece uniknout osudu, jenž čeká každého smrtelníka.

A až budete v nebezpečí smrti, až udeří hodinka, abyste odešel na věčnost?

Vynasnažím se býti statečným jako filosof a nebudu mysliti na nadpřirozeno.

A co vám bude bránit, abyste aspoň v té chvíli nemyslel na nesmrtelnost, na duši a na náboženství?

Nic mi nebude bránit, ale projevem své zbabělosti nechci se státí směšným v očích svých přátel.

Zatím však budete u konce svého života a nebude vás státí nic, abyste se zajímal o svou duši a o klid svého svědomí.

Chápu, co chcete říci, ale necítím potřeby, abych v této věci se ponížil.

Ale, co pak můžete očekávat? Život pozemský bude u konce, o životě věčném nechcete, aby se vám mluvilo, co se pak s vámi stane?

Neznámý svěsil hlavu, zamlčel se a přemýšlel. Já jsem mluvil dále: Vy musíte myslet na velkou budoucnost. Zbývá vám ještě několik okamžiků života. Jestliže jich využijete a vrátíte se k náboženství a k milosrdenství Požímu, budete spaseni, navždy spaseni, jinak zemřete jako nevěrec, jako zavržený a pozbudete navždy všeho. Řeknu vám to ještě zřetelněji, vám nezbývá podle vašeho mínění nic, nebo očekává vás, podle mé a všeho světa víry, věčné zavržení.

Mluvíte ke mně ne jako kněz, ne jako filosof, nýbrž jako přítel, a neodmítám vaše slova. Mezi mými přáteli se mluví o filosofii, ale nemluví se o veliké otázce, čeká-li nás nešťastná věčnost, či nečeká-li nás nic. Prál bych si, aby se o této věci dobře přemýšlelo, a když dovolíte, navštívím vás ještě.

Mluvílo se pak o jiných věcech a neznámý pán podal mi, odcházeje, visitku se jménem: Viktor Hugo.

Vrátil se ke mně potomního večera o téže hodině a drže pevně mou ruku, pravil: Nejsem takovým, jak byste si o mně myslil. Jen ze žertu jsem se vám představil jako nevěrec. Jsem Viktor Hugo, a prosím vás, abyste mi zůstal dobrým přítelem. Věřím v nadpřirozeno, věřím v Boha a doufám, že umru v rukou katolického kněze, který by doporučil mou duši Stvořiteli.«

Dva roky potom, v květnu 1885, Viktor Hugo umíral. Prosil snažně o katolického kněze. Ale proti zásadám svobody svědomí, které tehdy tak byly hlášány a současně šlapány, nebyl katolický kněz k umírajícímu puštěn. Vypráví se však, kterýsi kněz, osobní přítel Viktora Huga, udělil mu rozhřešení s balkonem protějšího domu.

Kromě Viktora Huga navštívilo Dona Boska ještě mnoho jiných a jiných volnomyšlenkářů a bezbožců a nikdo návštěvy nelitoval.

Z Paříže zajel Don Bosko do Amiensu a pak do Lille, kde byl téhož roku zřízen salesiánský ústav.

Po čtyřech měsících, dne 31. května, vrátil se Don Bosko na smrt unaven, ale úspěchem cesty potěšen, z Francie do Turina. Již do Francie byl za ním poslán telegram z Frohsdorfu u Vídně, že tam leží těžce nemocen hr. Chambord, poslední potomek bourbonský a pretendent francouzského královského trůnu. Odporovali nemocného do modliteb Boskových. Dne 1. července přišel druhý telegram, zvali Dona Boska do Frohsdorfu k umírajícímu hraběti. Don Bosko se vymlouval, že je cestou do Francie unaven, a že se nemůže na novou a tak dalekou cestu vydati. Sliboval, že se bude za nemocného i se svými řeholníky a chovanci modlit. Když nemocnému přitěžovalo, dojel do Turina hr. Bourg, zeť Boskova dobrodince a přítele hr. Karla de Maistre, a zapřisahal Dona Boska, aby jistě jel s ním do Frohsdorfu. Don Bosko poslechl. Po únavné cestě dvou nocí a jednoho dne přijel časně ráno do Frohsdorfu. Odsloužil mši svatou a poklekl k díkůčinění. Už tam stál sluha a prosil, aby šel ihned k nemocnému, že nemocný si přeje ho vidět. Don Bosko pokývl hlavou a modlil se dál. Za několik minut stál u něho zase lokaj, aby už šel. Pokývl hlavou a modlil se dál. Po modlitbě mu nabídl snídání. Byl cestou unaven a hladov, zasedl tedy ke kávě a snídal. Po třetí přišel sluha, že nemocný je už tuze nedočkavý. Don Bosko zašel tedy k nemocnému a zdržel se u něho asi dvě

minuty. Sotva odešel, volal nemocný na hr. Bourga: »Slyšíš, okřívám, budu zdrav.« — Právě té neděle, 15. července, byl svátek sv. Jindřicha, a nemocný měl jmeniny. Po celý den přicházeli hosté a domácí do jeho komnaty a nemocný se s nimi vesele bavil. Večer se dal na pohovce donést do jídelny a přifukával si s hostmi šampaňským. Právě toho dne přijel k nemocnému doktor Vulpian, děkan medicínské fakulty pařížské. Užasl, vida vlastníma očima nemocného, jak po celý den od čtyř hodin ráno se baví a necítí únavy, kdežto předtím už skoro skonával, vida, jak nemocnému chutná, kdežto předtím nespokl ani lžičky nějaké tekutiny, užasl nad opravdovou proměnou, která přirozeně se vysvětlit nedala. Všichni byli přesvědčeni, že Panna Maria Pomocnice tu svou mocí zasáhla. Zdravotní stav hr. Chamborda se lepšil čím dál, tím více. Hrabě četl a vyřizoval svou korespondenci, chodil do parku na procházku, zúčastnil se i pět hodin honu a zastřelil sám jelena. Za několik neděl však najednou oznamovaly noviny, že hrabě náhle zemřel, právě ve svatvečer svátku francouzského krále sv. Ludvíka, jehož byl hrabě Chamord posledním mužským potomkem. Jedni říkali, že zemřel na rakovinu, jiní zase, a to věhlasní lékařové vídeňští i pařížští, jako: Drasche, Meyer, Vulpian, Konrath, Stanzel, kteří mrtvolu pitvali, nenašli ani stopy po rakovině. Říká se také, že hr. Chambord byl uklizen se světa smrtí násilnou, snad jedem, od politických nepřátel.

*

Po návratu z dalekých cest Don Bosko očividně scházel. I v Římě se dověděli o chabém zdraví Boskově. Jménem sv. Otce napsal kardinál Jacobini arcibiskupu turinskému kardinálu Alimondovi list: »Svatý Otec vidí, že zdraví Dona Boska se denně zhoršuje. Bojí se tedy o budoucnost jeho Díla. Račiz tedy, Vaše Eminence, co nejšetněji od Dona Boska se dovědět, kdo z jeho řeholníků by byl s to, aby, až bude potřeba, na místo Dona Boska nastoupil, aneb od nynějška byl Boskovým generálním vikářem s právem následnictví. Svatý Otec si vyhradil sám právo rozhodčí v těchto záležitostech, ale přeje si, aby Vaše Eminence vykonala brzo tento rozkaz, týkající se zájmů řečeného Díla.«

Byv zpraven o starostlivosti sv. Otce Lva XIII., svolal Don Bosko na 24. října 1884 generální kapitulu salesiánskou a sdělil

přítomným, oč jde. Dlouhé a vážné mlčení svědčilo, jakým smutkem jsou naplněna srdce přítomných, tušících, že Don Bosko v dohledné době jistě od nich odejde na věčnost. Čtyři dny potom oznámil Don Bosko své radě, že poradiv se s Pánem Bohem, rozhodl, aby Don Rua byl jeho zástupcem a nástupcem. V Římě přijali rozhodnutí Dona Boska blahovonně a Lev XIII. nařídil vypracovat dekret, jímž se Don Bosko zplnomocňoval Dona Ruu svým zástupcem a nástupcem jmenovat.

Dne 24. září 1885 ustanovil Don Bosko Dona Ruu svým generálním zástupcem těmito slovy: »Po dlouhých modlitbách k Pánu Bohu, vyprosiv si osvětlení Ducha svatého a zvláštní ochranu Panny Marie Pomocnice i sv. Františka Saleského, našeho patrona, užívaje moci, svěřené mi nedávno nejvyšším pastýřem Církve, jmenuji svým generálním vikářem Michala Ruu, posavadního prefekta naší zbožné společnosti. Napříště bude mne Don Rua úplně ve veškeré správě kongregace zastupovat.«

Jemný Lev XIII. projevil svou starostlivost o ustanovení zástupce a nástupce Boskova velmi šetrně a poručil kardinálu Jacobinimu přidati k zmíněnému již listu ještě list jiný, potěšitelnější, jímž jmenoval Boskova přemilého odchovance Cagliera, který si získal pokřesťaněním Patagonie název patagonského apoštola, apoštolským vikářem střední a severní Patagonie a biskupem magidským.

Pro biskupské svěcení přijel Cagliero do Turina a byl 7. prosince 1884 v chrámě Panny Marie Pomocnice od kardinála Alimondy na biskupa posvěcen. Když po skončeném obřadu vkročil nový biskup do sakristie, vítala jej tam jeho 88letá matička. Biskup objal plným náručím svou staříčkou matku, ale nedal jí o živý svět políbit svého biskupského prstenu. Za matkou stál Don Bosko s biretem v ruce. Slzy radosti mu kanuly z očí. I on se sháněl po ruce milého duchovního syna, aby ji políbil. Ale Cagliero vrhl se do Boskova náručí a teprve po delší chvíli, až se trochu uklidnil, vyslyšel Dona Boska a dal mu ze všech prvním políbit svůj biskupský prsten.

*

Don Bosko navštívil již několikrát salesiánské ústavy v Itálii, byl ve Francii, vyhověl tedy na konci svého života i salesiánům a jejich spolupracovníkům španělským a vydal se 12. března 1886 do Barcelony. Jel tam Janovem. Všude byl vítán s neví-

danou slávou. Na nádraží v Arenzanu přivedli k němu nemocnou a prosili za ni. Byla okamžitě uzdravena. V Nizze mu lidé v tlačenci rozstříhali nůžkami celou kleriku, chtějíce mít po něm ostatky. Meškající tam královna würtemberská Olga Nikolajevna, sestra ruského cara Alexandra II., přála si, aby ji Don Bosko navštívil, přijala jej velmi mile a přihlásila se za spolupracovnici salesiánskou. V Cannes klekali lidé na kolena, když Dona Boska potkávali, kníže a kněžna z Caserty jej navštívili a infantka španělská, kněžna z Hohenzollernů, dala se zapsat mezi salesiánské spolupracovnice. Tam přinesli k němu na nosítkách nemocnou dívku. Don Bosko ji požehnal a dívka skočila zdravá z nosítek. Don Bosko byl zázrakem tím sám tak vzrušen, že se modlil k Pánu Bohu, aby nepůsobil zázraky příliš rozruchu.

Příjezd Boskův do Barcelony se podobal příjezdu nějakého krále. Noviny rozhlašovaly již předem slavnou pověst Boskovu. Z Madridu, ze Sevilly a z jiných měst dostavilo se do Barcelony mnoho lidí, aby viděli a uvítali Dona Boska. Na hlavním nádraží očekávaly jej špice úřadů církevních, civilních a vojenských. Na čtyřicet hodnostářů mu nabízelo své kočáry, že jej zavezou do salesiánského ústavu. Trvalo plnou hodinu, než se Don Bosko dostal množstvím vítajících do kočáru. Zavezli jej nejprve do paláce velké dobroditelky salesiánského Díla paní Doroty Chopitey de Serra, kam se dostavily na recepci nejvznešenější osoby barcelonské. Pak se odebral Don Bosko do salesiánského ústavu v Sarrià za městem. Ústav byl dnem i nocí návštěvníky v pravém slova smyslu obléhán. Dráha Barcelona-Sarrià nestačila dovážet zástupy lidstva do Sarrie, musila zařazovat do provozu zvláštní vlaky a připínat k nim po dvou lokomotivách. Protože v ústavu sarrijském nebylo místa, stáli lidé na ulici. Napřed byli pouštěni k Donu Boskovi po padesáti, když však nemohl Don Bosko návalu zdolat, vycházel v určitých chvílích jen na balkon a žehnal dole shromážděnému množství. Kdykoli odjížděl Don Bosko do města vykonat návštěvy u význačných osob anebo v různých církevních ústavech, projížděl vždy zástupy lidu. Jedni se tísnili ve špalírech na ulicích, jiní byli v oknech, vylezli na ploty a na zídky, na střechy a na plynové svítilny, aby jen lépe viděli na italského svatého.

Přítomnosti Boskovy v Barceloně snažili se využít i četní nemocní. Dne 13. dubna, když v ústavě sarrijském dlelo u Dona Boska asi třicet lidí, dobelhala se k němu s napětím všech sil

15letá dívka. Měla zkřivenou pravou ruku a pravou nohu. »Kde vás to bolí?« tázal se jí Don Bosko, žehnaje ji současně. »Zde ruka mě bolí, ještě jsem ji, co jsem živa, nenatáhla.« A pravíc ta slova, narovнала a natáhla dívka svou ruku a pohybovala jí jako zdravou. Don Bosko se usmál a poručil: »A nyní chodte.« A děvče chodilo, noha se vzpřímila okamžitě. »Modlete se až do Božího Těla denně ráno tři Otčenáše, Zdrávasy a Sláva Otcí na poděkování Panně Marii, že vám zdraví vyprosila.«

Jindy přišla k Donu Boskovi dáma s třemi hochy. Jeden z nich měl již dva roky rozbolavěné ramě. Don Bosko, pozdvihnuv na okamžik oči k nebi, se zamyslel, a než hochy požehnal, pravil: »Tito dva větší budou řeholníky, ten nejmenší bude můj.« Předpověď se splnila. Starší bratři vstoupili do řeholí a nejmladší se dal roku 1900 k salesiánům.

V ty dny otvíraly katolické spolky barcelonské svůj nádherný nový dům. Pozvaný Don Bosko byl uvítán s velkými poctami. Požádán o slovo, pravil, že cokoli mohl učinit pro lidi, vše konal pro čest a slávu Boží. Svou řeč ukončil slovy. »Vyčistil jsem svými ústavy ulice městské od mladých zlodějů a pobudů, ti jsou dnes radostí svých rodin a ctí svého rodiště. Jsou z nich hoši, kteří jsouce vaší dobročinností vychováni, zachrání vaše majetky, jinak by si byli časem pro ně přišli s revolvery v ruce.«

Dne 5. května vykonal Don Bosko pout do mariánské svatyně barcelonské, zasvěcené Panně Marii Odplaty. U dveří chrámových přivítal Dona Boska předseda konvencí sv. Vincence v čele mnoha jiných pánů těmito slovy: »Aby zvěčnili památku na váš pobyt v našem městě, usnesli se tito pánové darovat vám pozemek na hoře Tibi dabo, zde nad Barcelonou se vypínající, abyste tam vybudoval chrám Božského Srdce.« — Podle španělské legendy byla ona hora pojmenována odedávna slovy »Tibi dabo — tobě dám«, protože ji považovali za horu, s které satan při třetím pokušení ukazoval Kristu Pánu království světa a slávu jejich, pravě: To všechno tobě dám, když padneš na kolena a mně se klaněti budeš.

Don Bosko odpověděl se slzami v očích: »Pánové, přijímám váš dar se srdcem vděčným. Jste opravdu v tuto chvíli posly Boží Prozřetelnosti. Po odjezdu z Turina do vaší krásné vlasti se mi vtírá do hlavy myšlenka, jak bych mohl v Barceloně vybudovat nějaký krásný pomník Božskému Srdci. Cestou mi pořád do uší cosi napovídalo slova: Tibi dabo... tibi dabo...

tibi dabo. A nyní mi dáváte pozemek na hoře Tibi dabo. Tam chce opravdu Božské Srdce býti uctíváno.»

Z Barcelony odjel Don Bosko do Gerony, pak se zastavil v Montpelieru, v Tarasconě, ve Valencii, Grenoblu a zase byl v milém Turině. Cesta Dona Boska zanechávala po sobě všude stopy vděčnosti a lásky. Don Bosko viděl bohaté žně mnohaleté práce. Všechny své úspěchy přičítal však neustále přímluvě Panny Marie Pomocnice. Velmi často říkával svým přátelům: »Pramen mnohonásobného požehnání, padajícího deštěm na naše práce a zúrodňující naše námahy, vytryskl z onoho Zdrávasu, jež jsem se 8. prosince 1841, o svátku Neposkvrněného Početí, pomodlil v choru kostela sv. Františka z Assisi s malým Garellim. Vložil jsem do tohoto Zdrávasu celou svou duši. Přesvatá Panna mě vyslyšela, a vyslýchala pak téměř po půl století pro tu skromnou modlitbu.«

KDYŽ SE DEN NACHÝLIL.

Na cestě ze Španělska navštívil Dona Boska v Montpelieru slavný lékař tamní university dr. Combal. Znal se s Donem Boskem již několik let. Po prvé přišel k Donu Boskovi v Marseilli roku 1884. Klekl před ním na kolena a políbil mu ruku. Don Bosko myslil, vida před sebou člověka tak pokorného a prostě ošaceného, že mluví s lékařovým sluhou a dotazoval se po dr. Combalovi.

»Já sám jsem dr. Combal a jsem všecek šťasten, že vám mohu nějak posloužit.«

»Vy jste slavný dr. Combal?« zvolal užaslý Don Bosko. »A vy přede mnou klekáte, prosím vás, račte hned vstát.«

Lékař vstal a přes půl hodiny svědomitě zkoumal zdravotní stav Boskův. Pak pravil: »Vaše tělo se podobá obnošenému šatu, v němž se ustavičně chodilo, ve svátek i ve všední den. Šat ten opravit, zdá se mi, není už možno. Jedinou záchranou, aby se aspoň nějakou dobu ještě udržel, je, pověsit šaty do šatny. Chci tím říci, že hlavním lékem pro vás je, odpočinouti si.«

»Ale to je jediný lék, pane doktore, kterého nemohu užívat,« odvětil usmívaje se Don Bosko. »Jak smím odpočívat, maje tolik práce?«

»Chápu všecko,« stál na svém lékař, »ale co je dělat? Aspoň část práce musíte popustit jiným, sám se musíte, pokud možno šetřit, jiné rady pro vás nemám, orgány máte jinak zdravé, ale jste úplně vysílen.«

Lékař napsal pak různé předpisy, Don Bosko srdečně poděkoval za prohlídku a tázal se, co je dlužen.

»Nic od vás nevezmu,« bránil se dr. Combal, »tak dlouho jsem se těšil, až Dona Boska uvidím, a dnes jsem se svého přání dočkal. Jsem vám mnoho a mnoho dlužen za záchranu své dcery. Nevzpomínáte si už, že jsem se loni dopisem odporoučel

do vašich modliteb? Ležela dlouho nemocná a nejlepší lékařové prohlašovali její nemoc za nevyléčitelnou. Představte si jen, jaká muka jsem zažil. Ale když jste se za ni pomodlil, dcera okřivala a byla brzo úplně zdráva. Vám vděčím za její zdraví a nepřišel jsem k vám nyní toliko jako lékař, nýbrž jako veliký dlužník Panny Marie Pomocnice.«

Při své druhé návštěvě v Montpelieru roku 1886 opakoval dr. Combal Donu Ruovi zase: »Don Bosko trpí vyčerpaností všech sil. Kdyby nebyl nikdy činil zázraků, řekl bych, že největším zázrakem jeho je, že posud žije. Jeho organismus je ve psí. Don Bosko je zmořen prací, pracuje pořád, málo jí a přece ještě žije — to je zázrak nad zázraky.«

Don Bosko cítil nejlépe sám, že je u konce. Rád by se byl ještě dočkal posvěcení chrámu Božského Srdce v Římě. Chrám byl zvenku již hotov, ale uvnitř se pracovalo ještě o závod. Na jaře r. 1887 poslal Don Bosko generálního hospodáře do Říma a poručil: »Jed' do Říma a do května ať je vše hotovo. Najmi dělníků, kolik je jen třeba, zaplať jim, co chtějí, třebas i dvojnásobnou mzdu, jen ať už chrám bude možno posvětit.«

Dne 20. dubna 1887 vydal se Don Bosko do Říma osobně. Jel Janovem, San Pier d'Arenou, Spezií, Pisou, Florenzií a Arezzem, všude byl srdečně vítán a oslavován, jak málokdo jiný na světě.

K večeru 15. května byl u audience u Lva XIII. Papež mu přišel přívětivě v ústřety, nedovolil mu, aby podle ceremonielu Don Bosko před ním poklekl, nýbrž poručil sekretáři Mons. Della Volpeovi, aby nabídl Donu Boskovi židli. Sekretář tak učinil, ale papeži se zdálo, že židle je trochu daleko, přitáhl židli k sobě blíž, poručil Donu Boskovi usednout a stisknův jeho ruce do svých tázal se: »Ach, milý Done Bosko, jak se daří, jak se máte? ... Ale vy jste studený, vám je jistě zima, počkejte okamžik.« A papež vstal, šel k lůžku a vytáhnův z lůžka kožišinu, rozestřel ji Donu Boskovi na kolena, řka: »Dostal jsem ji dnes darem ke kněžskému jubileu, vy jste první, který se jí zahřejete.« — Pak si Lev XIII. usedl a co nejstarostlivěji dotazoval se Dona Boska na steré věci.

Don Bosko byl laskavostí papežovou tak dojat, že nemohl chvíli ze sebe vypravit slova. Konečně se mu jazyk rozvázal: »Jsem už stár, svatý Otče, je mi 72 roků, toto je poslední má cesta do Říma a uzávěrka veškeré mé činnosti. Chtěl jsem ještě před smrtí viděti Vaši Svatost a poprosit o požehnání. Pán Bůh

mi to popřál a mohu zazpívat: Nyní propustíš, Pane, služebníka svého v pokoji, neboť viděly oči mé spasení tvé: *Světlo* k osvícení pohanů a *Slávu* lidu tvého izraelského.« (Lev XIII. byl podle známých papežských předpovědí Malachiášových nazýván *Lumen in coelo*, světlem na nebi, měl i v rodinném znaku hvězdu na blankytném nebi; také jej ne nadarmo i nekatolíci nazývali slávou Církve.)

»Jsem o 6 roků starší než vy,« odpověděl Lev XIII., »a tedy doufejte, že mě přežijete. Dokud neuslyšíte, že zemřel Lev XIII., buďte klidní.«

»Svatý Otče,« odvětil Don Bosko, »vaše slovo je v určitých věcech neomylné, a já bych rád přijal vaše přání, ale věřte mi, že jsem u konce svého života.«

Lev XIII. dotazoval se potom na chovance Boskovy, na jeho ústavy, na misie zámořské a na konec mezi jiným pravil: »Kladu vám a vašemu generálnímu vikáři především na srdce, abyste nedbali ani tak o velký počet salesiánů, jako o svatost těch, které již máte. Nikoli počet řeholníků zvyšuje slávu Boží, nýbrž ctnost a svatost jejich. Proto vybírejte opatrně a přísně nové členy své kongregace a dbejte především, aby byli neúhonné mravnosti.«

Ke konci audience Boskovy byl zavolán do papežova pokoje Don Rua. »Á, vy jste Don Rua, generální vikář kongregace,« přivítal jej papež. »Dobře, dobře, slyším, že jste byl již jako chlapec vychováván od Dona Boska, pokračujte jen, pokračujte v započatém díle a uchovávejte v sobě ducha zakladatele své kongregace.«

Rozloučení velkého papeže s velkým světcem bylo srdečné a dojemné, důstojné obou velkých duší.

Když vyšel Don Bosko z pokoje papežova, byl všude na chodbách velmi uctivě vítán od dvořenínů papežských. Švýcarská garda cvakla podpatky a velitel zavelel do pozoru. Don Bosko se usmál: »Ale, hoši, nejsem nijaký král, jsem praobyčejný kněz, vsecek hrbatý. Nechte toho!« Zaznělo slovo: pohov, a švýcarští gardisté kleknuvše, líbali Donu Boskovi ruce.

Dne 14. května posvětil kardinál vikář Lucido Maria Parocchi u přítomnosti Boskovy nový salesiánský chrám Božského Srdce na Via Marsala. Po několik dní se konala do nového chrámu ustavičná pout veškerých tříd římské společnosti.

Dne 16. května sloužil svou první a poslední mši svatou v novém kostele i Don Bosko, a to u oltáře Panny Marie Pomocnice.

Oltář je v levé lodi, první od presbytáře. Pod velkým oltářním obrazem Panny Marie Pomocnice usmívá se dnes na vás z menšího obrazu milá tvář sv. Jana Boska. Při té mši svaté se Don Bosko co chvíle rozplakal. Don Viglietti, jenž Donu Boskovi přislouhoval — Don Bosko se už tehdy bez pomoci jiných neudržel na nohou — musil jej několikrát povzbudit, aby sloužil dál. Po mši sv. hrnulo se množství lidu za Donem Boskem do sakristie. Do sakristie u Božského Srdce se jde z lodi kostelní prostorným sálem, kde se konávají různá shromáždění. Ze sálu se jde po dvou, třech schůdkách do sakristie. Lidé naplnili sál a prosili Dona Boska o požehnání. Don Bosko stanul na schůdkách ve dveřích, pozdvihl pravici a dojat zvolal: »Benedico, benedico, žehnám vás, žehnám.« A dal se do pláče. — »Vzpomněl jsem si,« pravil potom svým přátelům, »na sen, jenž se mi, devítiletému, zdál, jak si jej maminka, babička a bratři vykládali.«

Dne 18. května rozloučil se Don Bosko s Římem.

Po návratu z Říma odebral se Don Bosko do salesiánské koleje Valsalice, ležící východně od Turina za kapucínským kopcem. — Chtěl se osvěžit tamějším zdravým vzduchem. Vrátil se do Valdocca v předvečer svátku sv. Jana Křtitele, kdy jeho chovanci co nejokázaleji oslavovali vždy jeho jmeniny. Tehdy je oslavovali naposledy.

Na radu lékařskou odejel v červenci do horského ovzduší v Lanzu. Tam jej 11. srpna navštívila deputace bývalých žáků salesiánských škol. Don Bosko byl návštěvou hluboce dojat. »Zahleděl se na nás,« píše účastník návštěvy Don Griva, »svýma dobrýma a moudrýma očima, jak kdoví kolikrát na nás hledíval. Oči byly jeho oči, ale na postavu se bylo žalost podívat. Nechtěl nás přijati v pokoji, nýbrž vyšel, podepírán námi, do parku na čerstvý vzduch, pravě, že první své žáky přijímal také venku na lukách valdockých. Sedl si do vozíčku, žertuje: »Sázel jsem se dříve, kdo dál doskočí, a nyní musím jezdit na vozíčku.« Táhli jsme vozík až k besídce na konci parku, tam jsme si okolo Dona Boska posedali a na steré věci jsme si tam v přátelském rozhovoru za několik minut vzpomněli. Don Bosko s každým z nás promluvil. Mluvílo se, že se těšíme na jeho zlatou mši svatou, že Gastini přivede na ni tisíc zpěváků. Dva tisíce, usmál se Don Bosko, a jeden sbor musí být ze samých Patagonců. Obrátiv se pak na faráře z Cunica d'Asti, pravil: »A při sekundici se bude pít víno z Cunica, darované štědrostí

Panny Marie Pomocnice, i Patagonci ho budou chutnat, co?« A farář z Cunica musil Donu Boskovi slíbit, že ano. — A co máme vyřídit ve valdocké oratoři, tázali jsme se. Řekněte, že se mi vede velice dobře, pravil Don Bosko, a že všechny obavy, které tam mají o moje zdraví, neruší nikterak klidu mého srdce. — Svečeřívalo se; dali jsme si od něho posvětit nějaké předměty a když jsme ho potom prosili o požehnání pro sebe i pro nepřítomné, zalily se mu oči slzami, zaplakal, a my jsme plakali s ním.«

Po prázdninách roku 1887 byla kolej ve Valsalice proměněna na filosofický a bohoslovecký ústav pro salesiánské kleriky, kteří do té doby byli ubytováni v San Benigno. Když Don Bosko přijel do Valsalice, pravil mu Don Barberis: »Když budou vaši klerikové nyní zase zde v Turině, přijdete nás jistě ještě navštívit, že ano?«

»Přijdu, přijdu,« odpověděl vážně a zamyšleně Don Bosko, »a budu dokonce strážcem tohoto domu.«

A přečteme si, co Don Barberis dále píše o tehdejší rozmluvě s Donem Boskem: »Stáli jsme u okna předsíně, vedoucí do dolní zahrady, a hleděli jsme právě na schodiště, jež pojilo zahradu se dvorem, na kterém si mládež hrávala. Don Bosko zahleděl se chvíli upřeně na schodiště a najednou mi řekl, hledě pořád na schodiště: Připrav nákres. — Poněvadž v koleji se mělo ještě mnoho vybudovat a právě jsem slyšel, že Don Bosko tu chce bydlit jako strážce domu, myslil jsem, že mám připravit nákres na dobudování domu. Ale vrtalo mi hlavou, proč mám připravit nákres, když dům dostačuje pro 150 chovanců, když vím, že není na stavbu peněz a v radě bylo rozhodnuto nic nového nestavět. Když mi však Don Bosko tak poručil, odvětil jsem: Dobře, dám nákres vyhotovit a tuto zimu vám jej donesu. Ne tuto zimu, podotkl Don Bosko vážně, nýbrž až na jaře, a nepředložíš nákres mně, nýbrž naší kapitule. — Don Bosko mluvil příliš určitě, domníval jsem se, že slova jeho chápu a neodpověděl jsem už nic. Don Bosko hleděl dál ještě chvíli na schodiště, potom někdo přišel a mluvilo se o jiných věcech. — Když za čtyři měsíce Don Bosko zemřel a já se dozvěděl, že kapitula rozhodla pochovat ho ve Valsalice, a to právě pod řečeným schodištěm, pochopil jsem, že Don Bosko předvídal dlouho hodinku své smrti, a věděl, že bude pochován ve Valsalice, a v kterém místě.«

Třebas se jeho zdravotní stav horšil den ze dne, zajel Don

Bosko 13. října do Valentina pozdravit 900 francouzských poutníků, vedených Lvem Harmelem, baronem Monpetitem a panem Championem. Dne 20. října vykonal ve Foglizzo Canavese obláčku 94 aspirantů salesiánských. Vraceje se, pravil Donu Ruovi: »Příštího roku budeš tento úkon vykonávat ty, mne už nebude.«

Myslíl ovšem na slavné obláčky ve Foglizzu. Ještě jednou oblékal Don Bosko nové kleriky do duchovního roucha, a to polského knížete Augusta Czartorského, vnuka španělské královny Isabely, a potom tři jinochy různých národností. Angličana, Poláka a Francouze.

Myšlenka na blízkou smrt zaměstnávala Dona Boska té doby neustále. Právě tehdy vyjednával generální hospodář salesiánský o zakoupení místa na turinském hřbitově pro hroby salesiánské. Jednání se vleklo pomalu. Don Bosko zažertoval: »Jak si nepospíšíš, dám se po smrti zanést do tvé cely, a jsem jist, že při pohledu na takový kus nábytku budeš s jednáním brzo hotov.«

Jindy pravil generálnímu hospodáři: »Nepochovávej mě do pronajaté země, najdi mi místo v některém našem domě.«

Salesiáni a přátelé viděli sice, jak Don Bosko schází, ale utěšovali ho, jak už je u lidí zvykem, a připomínali, že se dočká ještě roku 1891, kdy bude slavit zlatou mši svatou. »Klamete se, klamete,« odpovídal jim Don Bosko. Nemocnému knězi Donu Deppertovi dodával myslí: »Jen se smrti neboj, na někom jiném je řada, ne na tobě.« Don Deppert okřál a Don Bosko byl skutečně první na řadě, aby se světa odešel. — I když na smrt neustále myslil, byl Don Bosko klidný a veselý.

Dne 6. prosince 1887 měli v chrámě Panny Marie Pomocnice velikou slavnost, loučili se s odjíždějící skupinou zámořských misionářů. Byla to od roku 1875 již dvanáctá skupina. Don Bosko se dal svým sekretářem dovést do kostela. Don Bonetti kázal výmluvně, ale nejdojemnějším kázáním byl pohled na vetchého a nemocného stařečka Dona Boska. Když po kázání a svátostném požehnání, uděleném od světícího biskupa turinského, přiklekli nastávající misionáři před Dona Boska a on je třesoucí rukou žehnal na dalekou cestu, nebylo v chrámě suchého oka.

Po misionářích vlomili se do presbytáře i lidé a prosili o požehnání. Sotva noví misionáři odjeli, zavítal do Valdocca biskup Mons. Cagliero. Nedávno předtím byl v hrozném nebezpečí

smrti. Vysoko v horách kordilerských na úzké pěšince skalní nad propastmi splašil se mu kůň. Na štěstí biskup s koně spadl na stranu horskou a nezřítíl se do propasti. Dvě hodiny nemohl promluvit. Když přišel k sobě, zažertoval po cagliеровsku: »Nestalo se nic tak hrozného, zlomil jsem si jen dvě žebra, ještě jich mám dost celých.« Ovšem i s dvěma zlomenými žebry si biskup Cagliero poležel a v nemocnici co chvíle mu šeptal nějaký tajemný hlas: Jeď do Turina, abys byl při smrti Dona Boska. Biskup hlasu neodolal a třebas jej sužovala ještě vysoká horečka, vydal se na cestu do Turina. S sebou vzal i patagonské děvčátko, zachráněné v Ohňové zemi salesiánem Donem Faguanem od smrti.

Téhož dne přijel do Valdocca velký přítel salesiánského Díla, biskup Doutreloux z Lutychu, aby si vyžádal salesiány do nejohroženější dělnické čtvrti svého biskupského města.

O svátku Neposkvrněného Početí byl Don Bosko naposled v jídelně u jídla se svou řeholní společností.

Dne 16. prosince vyjel v kočáře na procházku v průvodu Dona Ruy a sekretáře Dona Vigliettiho. Na korsu Vittorio Emanuele stál pod podloubím kardinál Alimonda. »Ó, Don Giovanni, Don Giovanni!« zvolal kardinál, vstoupil do kočáru a objal upřímně churavého Dona Boska, nejen objal, i zulíbal. Lidé se zastavovali, říkajíce: »Jak ti dva se milují!« Jeli pomalu až do ulice Cernaia, tam se kardinál rozloučil a povoz jel pomalu do Valdocca. — Tehdy nemohl Don Bosko už do schodů.

Naposledy byl Don Bosko na procházce 20. prosince. Na zpáteční cestě kynul na korsu Regina Margherita na povoz nějaký pán, aby zastavili. Byl to profesor Fabre, přišel do Turina, aby ještě uviděl Dona Boska. Don Bosko jej přivítal radostně: »Ach, můj drahý, jak se daří?« »Taktak, modlete se za mne,« odpověděl profesor. — »A jak se daří duši?« — »Hledím, abych zůstal vždy hodným odchovancem Dona Boska.« — »Díky, výtečně! Pán Bůh tě odmění! Modli se i za mne!« A Don Bosko se rozloučil se svým žákem, žehnaje mu slovy: »Pečuj jen o spásu duše a žij vždy jako hodný křesťan.«

Na této procházce řekl Don Bosko svému sekretáři: »Až přijdeme domů, nezapomeň napsat ve jménu mém pro všechny salesiány tato slova: Salesiánští představení nechť jsou vždy blahovolní k svým podřízeným a nechť jednají vždy pěkně a laskavě, zvláště se služebníky.«

Téhož dne prosil Dona Boska sekretář Don Viglietti, aby na-

psal několik slov na obrázky Panny Marie Pomocnice, jež měly býti zaslány některým dobrodincům. Don Bosko sotva udržel pero v ruce, ale přece tlustými literami psal naposledy ve svém životě. Uvedeme některé z jeho posledních napsaných myšlenek: »Ó, Maria, vypros nám u Ježíše zdraví, je-li prospěšné naší duši, především zajisti nám však věčnou spásu.« — »Dobré skutky činite brzo, protože by vám mohl později scházet čas a ošidili byste se.« — »Šťastní, kdo se Bohu oddají, dokud jsou mladí.« — »Jestliže činíme dobro, budeme se mít dobře v tomto životě i po smrti.« — »Bůh nás žehnej a Panna Maria budiž naší vůdkyní ve všech nebezpečích života.« — »Mladí hoši jsou radostí Páně a Panny Marie.« — »Bůh požehnej a štědře odměň všechny naše dobrodince.« — »Svaté Srdce mého Ježíše, dej, ať tě miluji vždy víc a více.« — »Největším nepřítelem Božím je hřích.« — »Ó, Maria, budiž mou spásou.« — »Na konci života se sbírá ovoce dobrých skutků.« — »Kdo zachrání duši, zachrání všecko, kdo ztratí duši, ztratil všecko.« — »Kdo chrání chudobné, bude štědře odměněn na soudě Božím.« — »Kdo chrání sirotky, bude požehnán od Boha v nebezpečích života a chráněn od Panny Marie v hodině smrti.« — »Jak velkou odměnu budeme mít za všechno dobré, jež jsme za živa vykonali.« — »Modlím se denně za vás a vy se modlete za spásu mé duše.« — »Ó, Panno milostivá, svou silnou pomocí přispěj mi v hodině smrti mé.« — »V nebi se budeme mít dobře na věky.«

Dne 5. prosince sloužil Don Bosko naposledy mši svatou v soukromé kapli, zřízené vedle jeho pokojíka. Už se nemohl ani obrátit při Dominus vobiscum a po svatém přijímání musil usednout. Od té doby sloužil vždy jiný kněz mši svatou a podal Donu Boskovi svaté přijímání. Po mši svaté se dal nemocný obléci a posadit do křesla, přijímal návštěvy a zpovídal. Ještě 17. prosince hlásilo se asi 30 hochů z vyšších tříd ke zpovědi u Dona Boska. Sekretář je odmítal, ale Don Bosko poručil, aby je pustil: »Bude to naposledy, co budu moci ještě zpovídat.« A vyzpovídal s napětím všech sil na třicet studentů.

V ty dny navštívilo Dona Boska několik vzácných osob, putujících Turinem do Říma k jubilejním slavnostem Lva XIII.— V chudičkém pokojíku Boskově vystřídali se návštěvou: vévoda z Norfolku, kardinál mechlinský Goossens, pařížský arcibiskup Mons. Richard, arcibiskup kolínský, biskup trévský, biskupové Tissot, Bertagna, Leto a jiní, také četní poutníci francouzští,

belgičtí, kanadští, švýcarští, polští, němečtí, chilští, brasilští a argentinští.

Ctihodný stařeček, nemocí všecek zeschlý a zkřivený, podmaňoval všechny návštěvníky svým veškerým zjevem. Bohatý měšťan z Lutychu, pan Bégasse, vyznal, odcházeje od Dona Boska: »Mluvil jsem s četnými vladaři, a nikdy jsem se neza-lekl, ale před Donem Boskem jsem se cítil velice malým.« Tato audience byla asi poslední v životě Boskově. Don Bosko v ní kterémusi návštěvníku pravil: »Toužím dostat se co nejdříve do nebe, tamodtud budu moci úspěšněji pracovat pro naši kongregaci a pro své syny a budu je lépe chránit. Zde už nemohu pro ně učiniti nic.«

V prosincových dnech nadiktoval Don Bosko ještě několik vzkazů pro své spolupracovníky. Stojí věru zato, abychom si je přečetli a o nich uvažovali. Zde jsou:

Chceme-li, aby naše zájmy duchovní i hmotné měly větší a větší úspěch, pečujme především o úspěch zájmů Božích a podporujme duchovní i mravní dobro svého bližního almužnou.

Chcete-li snadněji dosíci nějaké milosti, prokazujte i vy milosti jiným, totiž almužnu, spíš než Bůh nebo Panna Maria prokáží milost vám. Skutky křesťanské dobročinnosti zavírejme si brány pekelné a otvírejme si brány nebeské.

Odporoučím vaší milosrdné lásce všechna Díla, jež Bůh ráčil mi po dobu asi padesáti let svěřovat. Odporoučím vám křesťanskou výchovu mládeže, péči o povolání k stavu duchovnímu a zámořské misie. Zvláště však vám odporoučím péči o hochy chudobné a opuštěné, kteří bývali na světě vždy nejlepším podílem mého srdce, a kteří, jak pro zásluhu Pána našeho Ježíše Krista doufám, budou mou korunou a radostí v nebi.

Po procházce 20. prosince se Donu Boskovi velmi přitížilo a lékaři mu poručili do lůžka. Poslechl, řka: »Už mi nezbývá nic, leč šťastný konec!«

Po celou dobu trapné nemoci myslel Don Bosko na Pána Boha, na své dílo a na nebe. Své návštěvníky prosíval: »Modlete se za mne všichni. Řekněte všem spolubratřím, aby se za mne modlili, abych umřel v milosti Boží. Po jiném netoužím.« — A lidé se opravdu modlili. Z chrámu Panny Marie Pomocnice stoupala k nebi modlitba za modlitbou o uzdravení Boskovo, o jeho věčné spáse si byli lidé jisti.

Přetěžkým dnem Boskovy nemoci byl 23. prosinec. Tehdy pravil biskupu Caglierovi památná slova: »Uvědomuješ si dob-

ře, proč musí svatý Otec chránit naše misie? Řekneš svatému Otci, co posud bylo jakýmsi tajemstvím: Naše kongregace a salesiáni mají zvláštní úkol obhajovat papežskou autoritu, kamkoli přijdou a kdekoli budou pracovat. Pod ochranou papežovou půjdete do Afriky, projdete ji, půjdete do Asie, do Tatarie a jinam. Mějte jen víru...!»

Večer navštívil Dona Boska kardinál Alimonda. Objal nemocného a políbil. Don Bosko sňal s hlavy čepičku a prosil: »Eminence, modlete se za mne, abych spasil svou duši. Odporoučím vám svou kongregaci.« — Kardinál jej těšil a povzbuzoval, vzal mu čepičku z rukou a posadil mu ji na hlavu.

»Pracoval jsem podle možnosti, staň se se mnou svatá vůle Boží! Doby jsou těžké, Eminence, a těžké doby jsem prožil... Ale autorita papežská... autorita papežská! Pravil jsem tu Mons. Caglierovi, aby řekl svatému Otci, že salesiáni jsou na ochranu autority papežské, kdekoli budou pracovat, kdekoli budou žít.«

»Tak, tak, drahý Done Bosko,« přitakal biskup Cagliero, stojící u nohou lože, »ujišťuji vás, že vše sv. Otci vyřídím.«

»A vy, Done Giovanni,« pravil zase kardinál, »nesmíte se smrti bát, tolikrát jste jiným odporoučel, aby byli na smrt připraveni.« — »Říkal jsem tak jiným,« odvětil Don Bosko, »nyní je třeba, aby jiní tak říkali mně.«

Zpovědníkem Dona Boska byl jeho spolužák ze semináře chierského a potom spirituál v útulně sv. Filomeny u markýzky Barolové, Jan Giacomelli. V roce 1885 zpovědník smrtelně onemocněl. Don Bosko mu tehdy řekl: »Buď jen dobré mysli a neboj se, nevíš, že bude tvou povinností pomáhat v poslední hodině Donu Boskovi?« — Giacomelli okřál, Dona Boska na smrt připravoval a v poslední hodině mu pomáhal. Při beatifikačním procesu svědčil Giacomelli o Donu Boskovi takto: »Jeho nemoc i smrt shodovaly se s jeho svatým životem. Nespátřil jsem na něm nikdy nic, co by mohlo umenšit sílu a trpělivost jeho charakteru.«

Ráno na Štědrý den byl Don Bosko slavnostně zaopatřen. Biskup Cagliero přinesl mu Velebnou Svátost a večer k jedenácté hodině udělil mu svaté pomázání. Don Bosko byl nesmírně dojat. Vzlykaje, prosil okolostojící: »Pomáhejte mi, pomáhejte přijat uctivě Pána Ježíše... jsem zmaten.« Velice se potěšil, když mu řekli, že se požádalo u svatého Otce o zvláštní požehnání pro něj. O Božím narození došel telegram kardinála

Rampolly: »Svatý Otec, zarmoucen nad nemocí Dona Boska, modlí se za něj a posílá mu vyžádané požehnání.«

Po zaopatření sv. svátostmi umírajících řekl Don Bosko biskupu Caglierovi: »O jedinou věc prosím Pána, abych spasil svou duši. Odporučím, aby se řeklo všem salesiánům, aby co nejhorlivěji pracovali. Práce, práce! Pracujte vždy a neúnavně o spásu duší!«

Když se rozneslo Turinem, že Don Bosko umírá, všude se lidé za něho modlili. Některé dny se jeho stav přechodně zlepšil. To bylo hned všude radosti. Ve dnech zlepšení zase chvíle zaklepal někdo na dveře pokojíku Boskova a odcházel radostně, že slyšel několik povzbuzujících slov z Boskových úst. Jedněm odporučel, aby šířili časté svaté přijímání, jiným šíření úcty k Panně Marii Pomocnici, jiným zámořské misie, zachovávaní řehole, vzájemnou lásku, poslušnost, modlitbu. — Smrtelné lože Boskovo bylo opravdu katedrou, s níž doplňoval, čemu své syny po veškerý svůj život učil.

Na sv. Štěpána navštívila Dona Boska generální představená Dcer Panny Marie Pomocnice, a prosila o požehnání. Don Bosko odpověděl: »Ano, ano, žehnám všem domům Dcer Panny Marie Pomocnice, žehnám generální představené a všem jejím sestrám: nechť se přičiňují, aby spasily mnoho duší.«

Večer téhož dne prosil biskupa Cagliera: »Zůstaň v Itálii, až se po mé smrti všechny záležitosti uspořádají.«

Dne 28. prosince prosilo několik lidí Dona Boska, aby se modlil za své uzdravení. Don Bosko se usmál. »Děj se se mnou vůle Boží.« Když mu předříkávali kratičké modlitby, opakoval je, když mu však řekli, aby se modlil: Panno Maria, uzdrav mne, mlčel. — Don Albera mu řekl, že už po třetí je nemocen smrtelně, že vždy po vroucích modlitbách okřál, že okřeje snad i nyní. Don Bosko mu odpověděl: »Nyní už neokřeji.«

Dne 29. prosince si dal zavolat Dona Ruu a biskupa Cagliera a poručil jim, aby napsali všem salesiánům tento jeho vzkaz: »Konejte svědomitě všechny své práce, přejte si vzájemně jako bratři, milujte se, pomáhejte si a snášejte se jako bratři. Pomoc Boží a Panny Marie vám nebude scházet. Všem odporučte věčnou spásu mé duše a modlete se. Jeden druhého břemena neste..., dávejte příklad dobrých skutků. — Žehnám domům americkým, žehnám misionářům, biskupům, kněžím a rodinám a budu si vždy pamatovat, kolik dobra vykonali pro naše misie.« — Obrácen ke Caglierovi dodal: »Šiřte úctu k Panně

Marii v Ohňové zemi. Kdybyste věděli, kolik duší touží Panna Maria získat do nebe prací salesiánskou!«

Před Novým rokem, 30. prosince, tázal se Don Rua nemocného, jaký novoroční dárek dá salesiánům a hochům v oratoři. Nemocný odpověděl: »Hochům odporučím úctu k Panně Marii a časté svaté přijímání, salesiánům pak práci a práci.«

Dne 2. ledna 1888 vzkázal po biskupu Caglierovi všem salesiánům, aby byli vždy připraveni na smrt, ale na dobrou smrt, a to četnými dobrými skutky.

Dne 13. ledna vyprávěl Don Rua nemocnému, jak kdekdo se zajímá o jeho nemoc, na vrátnici se neustále dotazují nejvýznačnější osoby, jak se nemocnému daří, noviny katolické i nekatolické píší o něm uctivě a sympaticky. Nemocný na to odpověděl: »Čiňme vždy všem dobře a nikomu zle.«

Nejen v Turině, nýbrž i jinde, kde Dílo Dona Boska bylo známo, zajímali se všichni o nemocného. Noviny přinášely neustále zprávy o průběhu nemoci, četní korespondenti obléhali Valdocco. Z Francie, ze Španělska a z Italie přijížděli do Turina ředitelé salesiánských domů rozloučit se s Donem Boskem. Do ústavu Božského Srdce v Římě přicházeli neustále kardinálové, biskupové, preláti a jiní hodnostáři, dozvědět se přesných zpráv o nemocném. V Barceloně byly zřízeny tři zpravodajské kanceláře, do nichž se lidé jen hrnuli zeptat se, jak se daří Donu Boskovi. — Velký zájem o Dona Boska jevil se zvláště v Paříži.

Blížil se svátek sv. Františka Saleského. Don Bosko tušil, že brzo bude konec. Don Rua jej prosil o prominutí (dispens) nějaké povinnosti. »Dávám ti dispens,« odvětil Don Bosko, »až do svátku sv. Františka Saleského. Budeš-li ji potřebovat ještě potom, dá ti ji spolubratr X Y.« — Sekretáři Donu Vigliettimu poručil: »Bud' tak laskav a prohlédni všechny kapsy mých šatů, je tam peněženka, jiného, tuším, nic. Kdyby v ní byly nějaké peníze, odevzdej je Donu Ruovi. Chci umřít chud, abyste mohli říci: Don Bosko umřel bez groše v kapse.«

O svátku sv. Františka Saleského, kdy v kostele vše jásalo a oslavovalo sv. patrona kongregace, bylo v pokoji Dona Boska smutno. Tři lékaři stáli u nemocného a zašeptali potom: »Dnes ještě, anebo do rána zemře.« Don Bosko s lékaři mluvil přívětivě, ale když odešli, tázal se: »Kdo byli ti páni?«

»Nepoznal jste je? Vaši lékaři, dr. Albertotti, Fissore a Vignolo.«

»A tak, řekni jim, aby dnes zůstali u nás na ...« Slova oběd nemohl nemocný už vyslovit. — Byl velmi zesláblý, ochrnutí pravé části těla se zhoršovalo. Po chvíli pravil sekretáři: »Kdybych zase nemohl mluvit a někdo by přišel prosit o požehnání, žehnej mou pravicí a říkej slova požehnání, já vzbudím jen úmysl, že chci žehnat.«

O 10. hodině před polednem se zdálo, že se blíží poslední hodinka. Biskup Cagliero se modlil modlitby umírajících. Veškerým domem zavanul smutek. Kdekdo chtěl Dona Boska ještě uvidět. Don Rua dovolil, že salesiáni směli se tiše shromáždit v kapli vedle pokoje Boskova a pak vcházeli po jednom k umírajícímu. Ležel na loži tiše, hlavu trochu nachýlenou na bok, oči přivřené, ruce položené na pokrývce. Na prsou měl položený kříž, na pelesti v nohou lůžka byla položena fialová štolá, odznak kněžství. Salesiáni a pak žáci přistupovali po špičkách nohou k umírajícímu a pokleknuvše, líbali pravici, jež nesčetněkrát jim žehnala, a dotýkali o umírajícího své agnustky, růžence, obrázky, křížky, chtějíce je mít na památku posledního požehnání.

Některé chvílky se Don Bosko probral a bylo slyšet, jak se modlí: »Matko! Matičko! Zítřka, zítřka ...« Tato slova opakoval několikrát. K šesté hodině večerní šeptal: »Ježíši! ... Ježíši ... Maria! ... Maria! ... Ježíši a Maria, vám daruji srdce své i duši svou ... Do rukou tvých poroučím, Pane, duši svou ... Ach, Matko, Matičko, otevři mi brány nebeské.«

Pozdvihnuv ruku zašeptal znova a znova: »Milujte, milujte nepřátelé své, dobře činite těm, kteří vás pronásledují ... Hledejte království Boží ... A od hříchu mého, od hříchu mého ... očisti ... očisti mne.«

Zvonilo večerní klekání. Don Bonetti upozornil umírajícího na klekání slovy: »Sláva Marii,« a nemocný odpověděl: »Sláva Marii.«

Častěji vzbuzoval lítost a opakoval slova: »Smiluj se nad námi, Pane,« pozdvíhoval levou ruku k nebi a šeptal: »Buď vůle tvá.« To byla poslední jeho slova. Ochrnutí pokračovalo, až nemohl mluvit, nemohl pohnout pravou rukou, domlouval se s okolostojícími jen levicí.

Po půlnoci 31. ledna 1888 bylo vidět, že Don Bosko umírá. Don Rua si přehodil štolu a modlil se modlitby umírajících. V okamžiku byl pokoj naplněn kněžími, kleriky i laiky. Přispěchal i biskup Cagliero, Don Rua mu odevzdal štolu, klekl

si po pravici umírajícího a nakloněn k uchu Boskovu, pravil, vzlykaje: »Done Bosko, jsme tady, vaši synové. Prosíme vás, abyste nám odpustil všechno, čím jsme vás kdy zarmoutili, co jste pro nás někdy musil vytrpět. Na znamení odpuštění a otcovské blahovůle dejte nám ještě jednou své požehnání.« Všichni se hluboce sklonili, Don Rua pozvedl ochrnutlou pravici nemocného a žehnal jí přítomné, vzýváje Pannu Marii Pomocnici o ochranu přítomných i v širém světě vzdálených. O třech hodinách ráno doručila pošta telegram: »Svatý Otec posílá z hloubi srdce apoštolské požehnání těžce nemocnému Donu Boskovi. — Kardinál Rampolla.«

Zazvonilo ranní Anděl Páně. Shromáždění pozdravili Pannu Marii modlitbou Anděl Páně a propukli v upřímný pláč. Don Bosko, jejich Don Bosko, dodýchal. Za zvuků ranního Anděl Páně, kdy tolik roků vstával k práci, odcházela jeho svatá duše k věčnému odpočinku. Don Belmonte zvolal: »Don Bosko je mrtev.«

Biskup Cagliero zanotil trhaným hlasem: »Subvenite sancti Dei, přispěchejte svatí Boží,« vložil štolu se svého krku na šíji nebožtíkovu a křížek, který nemocný tolikrát líbal, dali mu do rukou. Všichni pomodlili se za vzlykotu De profundis, Z hlubokosti volám k Tobě, Hospodine. Ach, jak těžko se jim modlilo. Lidé opravdu křesťanští se milují, velice milují, svět nemá ani ponětí o opravdové lásce mezi křesťany. První ze všech povstal Don Rua, v tu chvíli Boskův nástupce a nejvyšší představený kongregace. Oslovil přítomné takto: »Jsme dvojnásobnými sirotky. Ale utěšme se. Jestli jsme pozbyli otce na zemi, nabyli jsme ochránce na nebi. A následující jeho svatých příkladů, dokažme, že jsme ho hodni.«

Don Bosko zemřel. Bylo mu 72 roků 5 měsíců a 15 dní. Hodiny ukazovaly právě na 4 a 45 minut ráno.

Zvěst o smrti Dona Boska vzbudila všude v Turině i v okolí veliký zármutek a rozruch. Noviny, které ve zvláštních vydáních psaly o Donu Boskovi a hodnotily jeho život, šly na dračku. Obchodníci zavírali obchody a vyvěsili nápisy: »Zavřeno pro smrt Dona Boska.« — Mrtvolu Dona Boska oblekli ve Valdoccu do fialového mešního roucha a posadili ji na pohovku v kostele sv. Františka Saleského. Smrt nesetřela přívětivého úsměvu s tváře nebožtíkovy, všem se zdálo, že Don Bosko jen podřimuje. Do kostela sv. Františka valily se po celý den zástupy. Corso Regina Margherita a corso valdocké tměla se jen

lidmi a kočáry. Na čtyřicet tisíc lidu přišlo se rozloučit s Donem Boskem.

Kolem deváté večer shromáždilo se v kostele salesiánské žactvo, asi osm set studentů a učňů. Pomodlili se večerní modlitbu, jak Don Bosko je učíval a s nimi se ji modlíval, a potom k nim promluvil Don Francesia takto: »Vidíte tu před sebou svého vřele milovaného otce s klidnou tváří a s vlídným úsměvem na rtech? Zdálo by se, jako by chtěl k vám ještě promluvit, a čekáte snad, že se zvedne, a že uslyšíte naposled jeho tak milý a do srdce vnikající hlas. Nestane se tak: Don Bosko dokončil svůj úkol. Už vám nikdy nebude opakovat svá naučení, kterými tak často vás povzbuzoval. Je mým úkolem dáti vám poslední památku po něm. V této svatyni, kde se Don Bosko za vás obětoval, co jiného vám mohu dnes říci, leč jeho poslední vzkaz: Řekněte mým hochům, že je všechny očekávám v nebi.«

Don Bosko, sedící uprostřed svic, zdálo se, že žehná ještě své drahé mládeži. Bylo těžko hochy z kostela vyvést, nemohli se ani nasytit pohledu na duchovního otce, o němž věděli, že je miloval celým srdcem.

O Hromnicích, 2. února, odpoledne konal se slavný pohřební průvod. To nebyl průvod, to byl vítězoslavný pochod s mrtvolou Dona Boska Turinem. Na sto tisíc lidu tvořilo špalír ulicemi a dvacet tisíc lidí kráčelo průvodem. Když se vrátili s rakví do chrámu Panny Marie Pomocnice, vrhly se davy na rakev, jedni se dotýkali rakve růženci, kapesníky, rukama, jiní uštipovali z ní ozdoby a byli by snad celou rakev zničili, kdyby zavčas se nebylo podařilo rakev schovat.

Dne 6. února o pěti hod. večer konal se potichu vlastní pohřeb ve Valsalice. — U přítomnosti salesiánské rodiny, Dcer Panny Marie Pomocnice, salesiánských spolupracovníků a žáků bývalých i tehdejších byla trojí rakev vsunuta do výklenku, upraveného ve středu schodiště, a přiklopena kamennou deskou. K přítomným promluvil pak biskup Cagliero těchto několik slov:

»První křesťané čerpali nové síly do boje za víru u hrobů svatých mučedníků, svatý Filip Nerejský vyučil se na apoštola římského v katakombách a tak budou lidé chodívat i k tomuto hrobu pro světlo a sílu, budou tu prosívat o pravidla života, o energii do činnosti, o lásku k bratrům a o oddanost ke všem velkým podnikům.«

Biskup Cagliero řekl slova prorocká, která se uskutečňují neustále a budou se uskutečňovat i dále. Hrob Dona Boska stal se mezinárodním dostaveníčkem nesčetných Boskových ctitelů. Lidé nechodili se modlit za Dona Boska, nýbrž k Donu Boskovi. Jako k živému, tak se utíkali ve svých těžkostech i k mrtvému, a Don Bosko neodmítal a neodmítne. Vyslyšení za vyslyšením, zázrak za zázrakem množily se po smrti Boskově, vše dosvědčovalo, že Don Bosko žije na nebi, působí z nebe, že je svatým. Vše nutkalo, aby se zahájilo jednání o Boskovo blahořečení. Dne 4. června 1890 začal církevní soud turinský vyšetřovat život, ctnosti, zázraky a spisy Dona Boska. Za sedm let měl soud 562 sezení a vyslechl nesčetné svědky. Akta soudu, svázaná do 34 foliových svazků po 1000 stran, byla 11. dubna 1897 poslána do Říma. Kongregace ritů studovala akta deset let. Doklady, co nejpřísněji prozkoumané, svědčily vesměs o svatosti Dona Boska. Dne 23. července 1907 dovolil tedy svatý Otec Pius X., aby zaveden byl apoštolský proces u úřadů římských. Od té doby patřil Donu Boskovi podle dřívějšího kanonického práva název venerabilis, ctihodný. Brzo poté začal tak zvaný apoštolský proces a trval dvacet dvě léta.

Dne 8. února 1927 předsedal svatý Otec Pius XI., generálnímu sezení Kongregace ritů, kde bylo prohlášeno, že Don Bosko dosáhl hrdinného stupně v konání tří božských ctností: víry, naděje a lásky, jakož i v konání čtyř hlavních ctností: opatrnosti, spravedlnosti, statečnosti a mírnosti.

Dne 19. března 1929 prohlásil svatý Otec Pius XI. dekret, uznávající dva z vybraných četných zázraků, stavších se na přímluvu Dona Boska, za opravdové a pro blahořečení dostatečné zázraky.

Z četných zázraků byla pro blahořečení Dona Boska vybrána uzdravení ctih. sestry Proviny Negrovy a dívky Terezie Callegariovy.

Sestra Provina Negrová byla řeholnicí Dcer Panny Marie Pomocnice. O jejím zázračném uzdravení bylo u církevního soudu turinského vyslechnuto 17 svědků, mezi nimi i uzdravená sama, dva lékaři, kteří ji léčili, Venanzio Grolle a Luciano Forni, potom dva znalci, Federico Sura a Eugenio Rocca, kteří vyšetřovali její zdravotní stav po uzdravení.

Sestra Provina, žijící v ústavě v Giavenu, začala roku 1905 slábnout, pozbyla chuti k jídlu, pociťovala v dutině břišní náramné bolesti, zvětšující se po každém jídle a po každém po-

hybu. I šaty jí dělaly zle. Od žaludku až po hrtan cítila veliké pálení, kyselost a co chvíle vrhla, co požila, často i načernalou krev. V dubnu 1906 přijela do Turina, kde ji prohlédl věhlasný lékař dr. Forni, v jehož stálém léčení byla od června 1906.

Dr. Forni popsal její stav takto: »V době, kdy jsem léčil Provinu, horšil se její všeobecný zdravotní stav ustavičně a postupně, a to bolestmi, jež ji sužovaly, dietou, jež jí byla uložena, a také pomalým, ale úkladným průběhem nemoci. Nemoc byla soustředěna vždy v žaludku, nemocná byla zsinálá, vyčerpaná a také duševně skleslá. Povaha nemoci byla jakási potměšilá, střídalo se zlepšení se zhoršením, nikdy však se neukázalo nic, co by směřovalo k uzdravení.

Léčil jsem sestru Provinu Negrovu až do jejího uzdravení, navštěvoval jsem ji několikrát týdně a přesvědčoval jsem se víc a víc o diagnose, že tu jde u ulcera ventricolare, žaludeční vředy. Nemocná se nemohla ani hnout, musila ustavičně ležet na znak. Stav se stále horšil, předepsaná léčba neměla kladného úspěchu. Pomýšleje na těžké nemoci, jež by se mohly přidružit, jako výron krve, zánět pobřišnice, nabízel jsem sestře operaci, chtěje zmírniti její bolesti a doufaje, třebaš jen velmi slabě, na uzdravení. Výživa sestry pozůstávala v poslední době jen z nepatrné trošky mléka, a když ani to žaludek nesnesl, musil jsem ji živit uměle.«

Když všechno léčení bylo marné, doporučila se nemocná dne 29. července na radu svých spolusester ochraně Dona Boska. Co se dále stalo, nechť vypravuje uzdravená sestra sama:

»Na stolku u lůžka byl obrázek Dona Boska, vystřižnutý ze Salesiánského věstníku. S velkou námahou a tak tak natáhla jsem ruku a vzala se stolku obrázek. Podržela jsem si obrázek v sepjatých rukou a modlila jsem se k ctihodnému Otci takto: Ó, Done Bosko, vidíš, v jak smutném stavu jsem, slíbila jsem velebné Matce, že okřeji do jejího návratu. Ona již brzo se vrátí a se mnou je hůř. Sama nezmohu nic. Vy jste nám uložil poslušnost řeholními pravidly, uzdravte mne, chcete-li, abych pravidla zachovávala. Víím, mám důkazy, že můžete, co chcete. Stěžujete si, že vaše sestry vám nedají práce, беру vás za slovo. Jestliže mi tuto milost prokážete, věřím vám, jestliže ne, požaluji na vás všem, kteří tvrdí, že si stěžujete, jak málo práce vaše sestry po vás chtějí. — Bylo mi hned líto těchto slov, pronesených opravdu jen ústy a ne srdcem, prosila jsem ctihodného Dona Boska za odpuštění, a modlila jsem se, aby mě

uzdravil do rána, anebo, kdyby chtěl, také ihned. — Řekněte mi, pokračovala jsem, že toho nezasloužím, že nemám dost víry, vkládám do své prosby všechnu víru, již mám. Řekněte mi, že je vůlí Boží, abych neokrála, ale zůstala nemocnou; je-li tomu tak, dejte zřetelné znamení, abych poznala, že moje nemoc je vůlí Boží. Ostatně, uzdravte mne!

Slíbila jsem také hned, že když budu uzdravena, budu velmi svědomitě zachovávat řeholi, že budu šířit úctu k němu, že se přičiním, aby jiní lépe poznávali, co mu nejvíc na srdci leží, že s dovolením představených půjdu k jeho hrobu. Napadlo mne, abych začala devítidenní pobožnost k jeho cti, ale pomyslila jsem si, že bych mu ukřivdila, když jej odkážu na devět dní. Vždyť může-li mě uzdravit po devíti dnech, proč by tak nemohl učinit hned? Modlila jsem se však hned Otčenáš, Zdravas a Sláva Otci, odhodlávajíc se přece k devítidenní pobožnosti. Přidala jsem i Zdravas Královno ke cti Panny Marie Pomocnice a potom Z hlubokosti za duše v očistci, Donu Boskovi vždy tak drahé. Potom jsem obrázek smotala na způsob pilulky a chystala jsem se jej spolknout. Vtom jsem si vzpomněla, že mi lékař zakázal polknout i nejnepatrnější věc, ale rychle jsem si řekla: Jen odvalu... a víru... Nedovedu vypovědět, co mě stálo napnout veškeru víru, které v tom okamžiku bylo potřeba. Pomodlila jsem se ještě několik slov a spolkla jsem papírovou kuličku. Hodiny byly právě 19 a půl.

Sotva jsem kuličku spolkla, cítila jsem se zdravou. Okamžitě ustala všechna bolest, zmizela všechna tíže, jež mi stlačela žaludek a dolínek. Pokusila jsem se hned hýbat hlavou, rameny, nohama, celým tělem a vše šlo bez sebemenšího nepohodlí. Plakala jsem radostí, děkujíc služebníkovi Božímu. V noci jsem vyšla z lůžka, a to několikrát, necítila jsem vůbec obtíží a byla jsem úplně při síle. Měla jsem chuť jít k sestře představené, ale nešla jsem, protože čas nebyl vhodný. Když ráno o páté zazvonilo na vstávání, vyskočila jsem čerstvě z lůžka, třebas jsem celou noc radostí a dojetím nespala, oblekla jsem se, ustlala jsem postel a chtěla jsem jít do kaple na společnou pobožnost. Ale nebylo tu sestry ošetřovatelky, které jsem byla poddána. Chodila jsem tedy po světnici, modlíc se a čekajíc, až sestra ošetřovatelka přijde a dovolí mi jít na druhou mši svatou. Když sestra přišla, běžela jsem jí vstříc všechna šťastná, že jsem uzdravena, jsouc přesvědčena, že mi dovolí jít dolů. Radostně jí pravím: Jsem uzdravena, jestli dovolíte, půjdu na

mši svatou. Ale ta se vadila: Vlezlo ti něco na mozek? Nedělej blupot! A hned do lůžka, a už!

Protože poroučíte, lehnu si, ale vězte, že jsem uzdravena.«

A skutečně byla sestra Provina uzdravena okamžitě a úplně

Tři výteční lékaři, Icilio Feliciani, Nikola Gentile a Giulio Persichetti, byli Kongregací ritů požádáni, aby prozkoumali a zkontrolovali vše o povaze nemoci a způsobu uzdravení sestry Proviny. Všichni se shodli, že uzdravení je původu nadpřirozeného. Dr. Feliciani napsal svůj úsudek takto: 1. Sestra Provina Negrová měla opravdu žaludeční vředy. 2. Taková nemoc ač vyléčitelná, nemůže se vyhojit, leč za dlouhou dobu. 3. Uzdravení však bylo okamžité a to okamžitostí absolutní, nikoli relativní. 4. Uzdravení bylo opravdové a úplné. 5. Takový způsob uzdravení vymyká se zákonům přirozeným a nedá se vysvětlit rozumem a vědou.

Druhý zázrak, s Terezií Callegariovou, stal se v noci 17. července 1921 v nemocnici v Castel S. Giovanni v provincii a diecési piacenské. V procesu o tomto zázraku vypovídali u církevních úřadů v Piacenze, v Turíně, v Miláně a v Římě dvacet tři svědkové. Nejdůležitější bylo svědectví ošetřujícího lékaře Dra Štěpána Motti-ho: Terezie měla tvarové poruchy orgánové, přesně určené a ode mne konstatované: zánět průdušek, zánět tenkého střeva, zánět kloubů a zesláblost. Tři výteční znalci, Lorenzo Sympa, Achille Chiays a Umberto Stampa, byli Kongregací ritů požádáni o posudek. Odpověděli takto: Je naší povinností potvrditi, že Terezie Callegariová měla v sobě opravdové organické poruchy, poruchy určité a několikeré, jež působily ničivě na veškerou soustavu jejího organismu, vylučující možnost uzdravení a napovídající dlouhé utrpení. Základní organickou poruchou byla poliartritis infectiva, mnohočetný zánět kloubů infekčního původu. Jiné poruchy se časem přidružily a zhoršovaly stav nemocné. Její organické poruchy pozůstávaly: a) z poliartritis infectiva (mnohočetného zánětu kloubů infekčního původu) a to prudké a umístěné napřed v kolenou, v nohou, v levém lokti, v levé lopatce, v páteři, objevující se občas podle měnivé povahy té nemoci v levém koleně, kde povstala anchilosis gonoartritis, neohebnost kloubu, a na páteři se utvořila spondiloartritis, zánět meziobratlových kloubů; b) ze zánětu žaludku a střev, jímž trpěla Callegariová v první době své nemoci, a ze zánětu tenkého střeva úplavicové

podoby, který se objevil v druhém období nemoci; c) z chronického zánětu průdušek; d) ze stavu sešlosti.

Dr. Motti popisuje nemoc Callegariové takto: Nemoc byla podle mého názoru nevyléčitelná. Až do uzdravení se stav Callegariové neustále horšil, poslední večer byla opravdu k politování, a nic neopravňovalo k nejmenší naději na nějaké zlepšení.

Nemocná hledala pomoc u Pána Boha na přimluvu Dona Boska. Vykonal k jeho cti už devítidenní pobožnost. Jak byla v noci 17. července vyslyšena, poví nám sama. Tedy: Přesně o čtyřech hodinách zahlédla jsem u nočního stolku kněze prostřední postavy, kudrnatých tmavých vlasů, tváře trochu podlouhlé, očí tmavých. Byl oblečen černě a ruce měl skřížené na prsou. Jednu ruku položil na stolek, druhou na moje čelo. Byla studená a vyhublá. Jak se daří? otázal se mne... Ach... zavzdychala jsem. Potom mi povídá: Vstaň. Pravím: Což mohu? Ale kněz poroučel dál: Pohni nohama. — Pokusila jsem se pohnout pravou nohou a při tom jsem hýbala bezděčně i levou. A činila jsem tak volně bez jakékoliv bolesti. I koleno, kterým jsem do té doby nemohla hýbat, ohýbalo se volně, bez bolesti. Zavolala jsem na sestru Gildu: Sestro, sestro, hýbám nohama. Sestra Gilda přiběhla: Terezko, blázníš, je to možná? Vidouc ji přibíhati ke mně rychle, pravím: Pomalu, ať nenarazíte na Dona Boska. Kněz se při těchto slovech usmál. Věřila jsem, že je to Don Bosko, vždyť jsem se devět dní tak vroucně k němu modlila. Nikdy předtím jsem neviděla jeho obrázku. Když sestra ve své nevěře volala: Je to možné? Je to možné? chtěla jsem říci Donu Boskovi: Vidíte, co sestra říká? Ale neměla jsem na to už kdy, viděla jsem kněze, jak zdvihá ruce, obrací dlaně ke mně a usmívá se, couvá dozadu, je menší a menší a táhne za sebou něco, jako mlhu. Když kněz zmizel, rozeznávala jsem hned všechny předměty zřetelně, večer předtím jsem viděla vše slabě a rozmazané. Toto všechno se stalo ve stavu úplné bdělosti, a nikoliv ve snách. Opakovala jsem sestře: Hýbám nohama. To právě nahmatávala jsem rukama kolena, už jsem v nich necítila nijaké bolesti, i oteklina zmizela úplně. Pak jsem, nepodpírajíc se, usedla na loži. Sestra Gilda žasne a křičí: Terezko, ty sedíš! A všechny nemocné, jež mohly, vylezly z loží a běžely ke mně; já jsem je vybízela, aby se mě dotýkaly a potvrdily, že mi už nic není.

Prosila jsem sestru Gildu, abych směla do kaple, ta však

chtěla zavolat napřed sestru Silvii z druhého oddělení. Sestra Silvia, vidouc mě sedět na lůžku, mne zulíbala a volala: Jaká milost, jaká milost! Prosila jsem, aby mi donesli šaty a zavezli mne na vozíku do kostela, nemyslila jsem, že slezu s lůžka. Pravili mi, že v košili, kterou mi už oblékli večer do hrobu, mohu vstáti s lůžka. Odhodila jsem tedy přikrývku a skočila s lůžka čerstvá a svěží, a už jsem letěla do pokoje, kde ležela Josefa Grosignani z Vicobarone. Ještě spala. Probudivši se a vidouc mě zdravou, dala se do pláče. Mezitím dozvěděly se o mém uzdravení sestry a spěchaly do nemocničního sálu. Běžela jsem jim naproti, volajíc: Už mi nic není. To vše se stalo mezi čtvrtou a pátou hodinou ranní. Od prvního okamžiku cítila jsem se úplně uzdravenou, necítila jsem nejmenší bolesti, nijaké nevolnosti při pohybech, a měla jsem sílu jako zdravá osoba, schopná práce. Všechny stopy mé nemoci úplně zmizely.

Římští lékaři znalci usoudili o tomto uzdravení takto: My podepsaní svorně potvrzujeme, že, jako jsme jindy záporně odpověděli o jiných uzdraveních, jež Kongregace ritů do našeho posouzení svěřila, nyní s tímže svědomím považujeme za svou povinnost odpovědět kladně o zázračném uzdravení Terezie Callegariové. Uzdravení to je ve vlastní nemoci i náhlosti, s jakou se událo, tak překvapujícím skutkem, že se vymyká úplně přirozenému chodu věcí, překročujíc a rozvracejíc všechny zákony lékařského chorobozpytu.

Na základě těchto dvou zázraků byl Don Bosko 2. června 1929 prohlášen za blahoslaveného. Na 50.000 věřících plnilo toho dne svatopetrský chrám.

(Odborné názvy nemocí přeložil dr. Stanislav Šišma, městský lékař v Kroměříži, za jehož laskavost uctivě děkuje autor.)

SLAVNOST SVATOŘEČENÍ DONA BOSKA.

Vrcholem pocty, kterou Církev někomu ze svých dítek dává, je prohlášení za světce neboli kanonisace. Když všechno podrobné šetření a všechny požadavky kanonického práva byly splněny, ustanovil sv. Otec Pius XI. velikonoční neděli 1. dubna 1934 za den slavné kanonisace bl. Dona Boska. Kanonisace Boskova byla opravdu nejkrásnějším ukončením mimořádného a milostivého roku. Tisíce poutníků ze všech světadílů sjížděly se do Říma, italský král vyslal ke slavnosti svého syna, následníka trůnu, jako svého zástupce, nejvyšší hodnostáři církevní i světští považovali za štěstí, že směli býti přítomni oslavě bývalého pasáčka z Becchi a pohůnka Mogliova z Moncucca, jehož si Boží Prozřetelnost vyvolila za apoštola minulého století a za průkopníka křesťanské výchovy.

Chrám svatopetrský byl ke slavnosti vyzdoben velkolepě. Jeho pilíře od hlavic až k patě se červenaly damaškem, stálustrů s tisíci a tisíci žárovek metala všude světlo a odlesky. Bronzová socha sv. Petra seděla v majestátu velekněžského roucha, papežský oltář pod kopulí byl ozdoben vzácnými antependii Benedikta XIV. a kolem oltářního kříže třásla se světla svící, postavených na umělecky provedených svícnech Celliniho. Vzadu v presbytáři byl postaven před oltářem katedry svatopetrské bílý papežský trůn s purpurovým baldachýnem, po bocích presbytáře byla umístěna sedadla pro následníka trůnu a pro četné hodnostáře církevní i státní. Z lóží svaté Veroniky a Heleny visely obrazy zázračných uzdravení pí Maccoliniové a Pilengové, z fasády svatopetrské visel obraz Dona Boska, klečícího před vzkříšeným Spasitelem.

Od časného rána Hodu Božího velikonočního hrnuly se zastupy do basiliky. Brzo tísnilo se v obrovském chrámě 60.000 lidí, dalších 28.000 stálo na vyhrazených místech před chrá-

mem a těšilo se s ostatními tisíci lidu na náměstí, že uvidí aspoň papežský průvod a uslyší rozhlasovými zesilovači, všude rozestavenými, co v chrámě se děje. Vojsko, rozestavené na dvě mohutné hradby od bronzové brány vatikánské k obelisku a od obelisku k bráně svatopetrské, tvořilo špalír pro papežský průvod. Církevní hodnostáři a kněžstvo, oblečení v roucha svých hodností, řadili se do průvodu na chodbách vatikánských. Zpěváci sixtinského sboru, řízení mistrem Mons. Perosim, čekali v sixtinské kapli. Ve tři čtvrti na osm vešel do Sixtiny svatý Otec, oblekl se do bílého pluviálu, na hlavu mitru, zanotil Ave Maria stella — Zdrávas hvězdo strážná, vzal do levé ruky podanou rozžatou svíci a průvod se hnul z Vatikánu po královských schodech, bronzovou branou na náměstí. Průvod zahajovaly deputace různých řeholí, počet účastníků římského kleru byl omezen, aby zbylo místo pro příšlé cizince — šli tu zástupcové augustiniánů, kapucínů, mercedářů, minimů, františkánů, minoritů, eremitů sv. Augustina, karmelitánů, za nimi kráčeli servité, dominikáni, olivetáni, cisterciáci, mnichové vallombrosští, kamadulští, benediktini a řeholní kanovníci lateránští.

Za řeholemi vyšlo z Vatikánu kněžstvo světské, bohoslovci římských seminářů, faráři z kapituly kanovnické a již se objevila korouhev s obrazem Dona Boska, provázená nejvyššími představenými salesiánské kongregace s Donem Ricaldonem, nejvyšším rektorem, v čele. Za korouhví vyšel papežský dvůr, četní opatové, biskupové, arcibiskupové, patriarchové a kardinálové, všichni v mitrách. Kardinálů bylo v průvodu dvaadvacet, mezi nimi i salesiánský kardinál, hnězdenský arcibiskup Hlond. Za kardinály kráčeli členové papežské antikamery a už se objevil v bronzové bráně vysoký baldachýn, pod nímž neslo 12 sediarů nosítka se sv. Otcem. Šlechtická a švýcarská garda tvořila pohyblivý špalír kolem nosítek. Za zpěvu mariánské hymny, přehlušované hlaholem zvonů a jásotem lidu, padajícího na zem před žehnajícím sv. Otcem, došel průvod do basiliky. Po pobožnosti před Velebnou Svátostí usedl sv. Otec na trůn v apsidě a přijímal hold poslušnosti od přítomných nejvyšších hodnostářů církevních. Hned potom započal kanonisační obřad. — Předstoupil kanonisační prokurátor kardinál Laurenti, po jeho levici poklekl před sv. Otcem konsistorní advokát Guasco a prosil jménem kardinálovým naléhavě (instanter) o prohlášení bl. Dona Boska svatým. Na advokátovu prosbu odpověděl jménem svatého Otce sekretář listin k vlada-

řům, Mons. Antonín Bacci: »Za naší doby dostává se někdy s velkým jásotem obdivovatelů vítězné palmy lidem, kteří ničím, anebo alespoň ničím chvályhodným prvenství nedosáhli. Proto je, zdá se, tato slavnost, při níž se jméno křesťanského hrdiny posvěcuje, jistě vážným napomenutím a příkladem. Sláva křesťanské svatosti předčí zajisté prchavou a pomíjející slávu světa, jako vyniká krása nebeská nad pozemskou, jako převyšují a zastiňují radosti věčné blaženosti ubohé rozkoše vratkého života. Svatý Otec přeje si tudíž vroucně, aby tato slavnost, jíž se krása Milostivého léta zvyšuje a jeho spasitelné ovoce rozmnožuje, všechny povzbudila, ne tak k hlubšímu a dokonalejšímu přemýšlení o pravé svatosti, nýbrž aby ochotně na správnou a drsnou cestu svatosti vkročili. Povzbuzení to bude vyjádřeno zákonitým svatořečením Jana Boska, jež římský velekněz vykoná, Jana Boska, pravíme, jenž je ozdobou Italie a veškeré Církve, Jana Boska, jenž nejen vrcholků křesťanské dokonalosti všemi silami jako světec dosáhl, nýbrž i tolik synů, vychovávaje zvláště rozkvétající mládež v křesťanských příkázáních a v křesťanských mravech, Ježíši Kristu zrodil.

Oč jste tedy naléhavě žádali, po čem nesčetná rodina tohoto blahoslaveného nebešťana vroucně touží, a co svými prosbami uspíšila, chce svatý Otec vykonat a společným tužbám vyhovět. Přeje si však, abychom podle pradávného zvyku apoštolské Stolicе vzývali všichni napřed nebeské dvorstvo, aby záležitost příznivě a šťastně byla dokončena.«

Svatý Otec a všichni přítomní klekli a basilikou se ozvaly litanie ke všem svatým.

Po litaních předstoupil kardinál Laurenti opět před papežský trůn a advokát Guasco prosil instantius (naléhavěji) o svatořečení bl. Jana Boska. Odpověděl opět Mons. Bacci: »Není pochybnosti o převeliké účinnosti proseb a modliteb k nebeskému dvorstvu, není pochyby, že zástupy andělů a svatých sdílejí naše všeobecné přání, a jest vůle Boží, aby Církvi bojující dostalo se této nové ozdoby a příkladu svatosti. Třebas však není nejmenšího sporu, že bl. Jan Bosko požívá v nebi věčné blaženosti, zasloužené s pomocí milosti Boží činy nejvyššími, vyslovuje nicméně sv. Otec mými ústy své přání, abychom jemu všichni, než vydá neomylné svědectví, vyprosili světlo Ducha svatého, aby svatořečení nejsvědomitěji bylo vykonáno.«

Všichni poklekli a svatý Otec zanotil: Veni Creator Spiritus,

přijď Duchu Stvořiteli. Po odzpíváném hymu svatodušním a po příslušné modlitbě prosil advokát Guasco po třetí o svatořečení bl. Dona Boska, a to instantissime (co nejnaléhavěji). A po třetí odpovídal Mons. Bacci: »V tomto velebném shromáždění lidí na místě tak svatém, ozářeném jasem nebeského dvorstva a souhlasem Božím, budeme hned svědky události, jež velmi přispěje ke slávě Boží a ke společnému blahu. Bez dalšího odkladu pronese totiž zástupce Ježíše Krista své vytoužené a neomylné rozhodnutí. Přijmeme je ochotně a vděčně a vyprošujeme sobě i pracující Církvi nebeské dary, jež dnes z rukou tohoto blaženého nebešana jistě štědře padají.«

Všechno povstává, hodnostáři sundávají mitry, všichni patří za napjaté pozornosti k papežskému trůnu, odkud svatý Otec, stoje a s mitrou na hlavě, pronáší jako nejvyšší učitel víry neomylné rozhodnutí o svatosti bl. Jana Boska:

»Ke cti svaté a nerozdílné Trojice, k povýšení katolické víry a k vzrůstu křesťanského náboženství, z moci Pána našeho Ježíše Krista, svatých apoštolů Petra a Pavla a naší, po zralé předcházející úvaze a často vzývané Boží pomoci, na radu cti-hodných bratrů našich kardinálů svaté Církve římské, patriarchů, arcibiskupů a biskupů v Římě dlících, prohlašujeme a stanovíme, že blahoslavený Jan Bosko je svatým, a připisujeme jej do seznamu svatých, ustanovujeme, aby se po veškeré Církvi zbožně a uctivě konala jeho památka mezi svatými vyznavači, kteří nebyli biskupy, každoročně v den jeho narození (to jest narození pro nebe, jinak den úmrtí), totiž 31. ledna. Ve jménu Otce † i Syna † i Ducha † svatého.«

Předstoupil kanonisační prokurátor kardinál Laurenti, poděkoval svatému Otci za úkon svatořečení a prosil, aby apoštolští protonotářové sepsali úřední protokol o vykonané kanonisaci. Ve jménu notářského sboru odpověděl jeden: »Sepíšeme,« a obrátiv se k nejbližším papežským komořím, dodal: »Vy jste svědkové.«

Svatý Otec zanotil Bože, chválíme Tebe. Verš zpíval pěvecký sbor a verš shromážděné množství. Kardinál jáhen pomodlil se pak modlitbu k novému světcí.

Svatý Otec odebral se potom na menší trůn u papežského oltáře nad hrobem sv. Petra a oblékal se ke mši svaté. Sbory benediktinské pěly mezitím terci kněžských hodinek. Po skončené terci přistoupil svatý Otec k oltáři a sloužil slavnou mši svatou. Dva sbory benediktinské od sv. Anselma zpívaly k slav-

nosti schválně od Mons. Perosiho složenou mši (Missa Redemptionis a 8 voci). Zpěv řídil benediktin P. Beato Reiser. Epištola a evangelium se zpívaly latinsky a řecky. Po odzpíváném evangeliu promluvil sv. Otec s trůnu tuto homilii: »Ctihodní bratři a milí synové, dvojí radostí jsme dnes naplněni a s Námi raduje se veškerá Církev, oslavujeme totiž vítězství Ježíše Krista nad smrtí a nad mocí pekelnou, a pak bylo Nám dnes popřáno připojit k nemálo slavným mužům a ženám, již tohoto roku svatořečením byli poctěni, i Dona Boska, jehož slavná kanonisace dovršuje předešlé. Dona Boska, pravíme, jehož jsme před několika lety mezi blahoslavence zařadili, jenž Nás v našem mládí — jak vděčně vzpomínáme — nejen svým pohledem a slovem povzbudil, nýbrž i podivuhodnou činností a výtečnými ctnostmi uchvátil. Ačkoli jeho život je tolika výbornými činy naplněn a vyznamenán, že sotva je možno několika slovy jej nastínit, chceme přece poukázat zvláště na věci, o kterých se Nám zdá, že jsou hodny vašeho obdivu a následování. Oddán cele péči o slávu Boží a spásu duší, viděl se k počinům svým nutkán vůlí Boží, a třeba se jiným zdálo jeho jednání opovázlivým, nenechal se jejich nedůvěrou zmásti, ale snažil se novodobými cestami a způsoby své záměry vytrvale uskutečnit. Vida nesčetné hochy, ulicemi města se toulající, od rodičů opuštěné a veškeré péče postrádající, vábil je otcovsky k sobě. Nejrozličnějšími způsoby bavidel zmocnil se jejich duší, vštípil jim příkazy katolického náboženství a přiměl je výchovou ke ctnosti a častějším přijímáním svátostí, že si ta přikázání víry křesťanské zamilovali a podle nich žili. Víte jistě, kolik užitku vzešlo z tak zvaných nedělních oratorií, v nichž mládež byla správně vychovávána a od lákavých darebností vzdalována. Řečené orátory nezaložil totiž jen v Turině a v okolních městech a městysech, nýbrž všude, kam uvedl svou řeholní rodinu. — Kromě toho snažil se přecetným hochům a jinochům zajistit počestné živobytí, aby mohli sebe i budoucí rodinu vyživit, a proto vybudoval útulny, v nichž se každý naučil řemeslům, jak se mu líbila. Všiml si i mládeže studující na středních školách a založil k jejímu prospěchu mnoho kolejí, v kterých se ona mládež mohla podle libosti oddati i vyšším studiím, a jsouc dobře vychována, rostla jako naděje Církve i národa.

K tomu sluší zajisté poznamenati, že Jan Bosko dočkal se při výchově mladých duší, hochů a jinochů, nejšťastnějších úspěchů proto, že se chopil horlivě a prozíravě oné skutečné a pravé

výchovy, kterou katolická Církev tak snažně doporučuje a kterou jsme i my sami příležitostně velmi často doporučovali. Tu výchovu, která jest naplněna, skrz naskrz provanuta a živena příkázáním evangelia a vzácnými příklady Ježíše Krista, tu výchovu, která především křesťanským náboženstvím a ctností mravnost mládeže tak pozvedá a uspořádává, že mládež si pak zaslouží opravdu pochvaly své vlasti pozemské a konečně jednou nehynoucí koruny ve vlasti nebeské. Tu výchovu konečně, která síly tělesné vycvičujíc, co nejvíce utužuje a zesiluje duši, ukázňujíc její nespořádané a nezřízené sklony a budíc snahu po ctnosti, výchovu, která učí žáky všem lidským naukám, vhodným ke vzdělání a povznesení pozemského života, ale nezanedbává nejdůležitější, to jest nauku o Bohu Stvořiteli a Odměniteli a o příkázáních církevních.

Jeho čilý duch neulpěl však jen na tomto díle neúnavném, nýbrž podnícen láskou Boží založil řeholní rodinu mužskou a ženskou, s pomocí milosti Boží den ze dne až podivuhodně rostoucí a rostoucí, a poslal ji do celého světa, aby roznášela světlo evangelia a křesťanského náboženství. Buduje tolik a tak velikých podniků a děl, neklesl náš světec na mysl, ani když mu lidská pomoc scházela, ani když mu jiní nedůvěřovali a z něho se smáli, nýbrž spoléhaje na pomoc Boží, krácel denně klidně a s jasným čelem kupředu dále. Jestliže se někdy zdálo, že jeho záměry, směřující k blahu duší, narážejí na překážky, lidskou silou nepřekonatelné, míval ve zvyku, vesele a s očima k nebi pozdvíženými, takřka slavnostně říkat: »Je to přání Boží a proto musí býti z vůle Boží vykonáno, jest proto jaksi povinností Boží, aby nám potřebnou pomoc poskytl.« A tak, i když nikdo nečekal, byla věc šťastně vykonána a dřívější lidské hany změnily se ve všeobecný obdiv.

Když jsme tedy, ctihodní bratři a milí synové, nastínili hrdinu křesťanské svatosti hlavními rysy jeho duše pro vaši úctu k němu, kéž všichni k němu patří a vřele se snaží jej následovat. Tak zajisté pod jeho ochranou a na jeho přímluvu se brzo splní, abychom vítězství, jehož Ježíš Kristus nad smrtí a nad mocí pekelnou vydobyl, i my všichni šťastně dosáhli, a abychom od otroctví hříchu osvobozeni a k požívání věčné blaženosti v nebesích připraveni, všichni v téže víře a tímže hlasem zpívali velikonoční píseň: Ach, budiž věčnou radostí — svým duším, Jezu vzkříšený — od smrti v hříchu vysvobod — nás křtem pro sebe zrozené! Amen.«

Po promluvě svatého Otce zazpíval kardinál jáhen Alexander Verde Confiteor, jmenovav v něm i sv. Dona Boska, a sv. Otec udělil slavné požehnání, svoláváje rovněž přímluvu světcovu, načež vyhlásil asistující kardinál biskup plnomocné odpustky pro všechny přítomné, již jsou v posvěcující milosti, a neplnomocné, jež bude možno získat ve výročí kanonisace a při poutích k hrobu světcovu.

K offertoriu přinesli kardinálové Belmonte, Hlond a Dolci, provázeni postulátorem a salesiánskými představenými, tradiční dary sv. Otcí, jak se děje při kanonisacích od dávných dob, a to pět ozdobených svící, dva chleby, jeden postříbřený, jiný pozlacený, dva malé soudky vína, postříbřený a pozlacený, a tři postříbřené a pozlacené klece s hrdličkami, holuby a zpěvnými ptáčky. Každý z těch darů má svůj náboženský význam. Vosk svící, dílo panenské včely, znamená Krista Pána, zrozeného z nejčistší Panny, hořící knot znamená božství Páně, a poukazuje, že novému světcí byl Kristus Pán světlem na cestách života. — Chléb, všeobecný pokrm lidstva, nacnačuje, že světec živil duši slovem Božím a ctnostmi všeho druhu, víno naznačuje milost Boží, jež světce zdobila a mu pomáhala. Hrdličky jsou odznakem věrnosti, s jakou světec Pánu Bohu sloužil, holubi znamenají světcovu lásku a pokoj, tyto dary Boží rozseval v tolika duších, různí zpěvní ptáci připomínají světcovu ideálnost a touhu po věcech nebeských.

Po skončené mši svaté vystoupil svatý Otec, ozdobený papežskou tiarou, na zevnější balkon v průčelí svatopetrského chrámu. Význační hosté byli mezitím uvedeni do Vatikánu anebo na terasy kolonády, tisíce lidu naplnily pak náměstí svatopetrské a náměstí Rusticucci. A už se otvíralo okno balkonu, objevil se baldachýn a pod ním se zabělela královská postava svatého Otce. Hudba zahrála fanfáry, velitelé vojenských sborů švýcarské, šlechtické, čestné palácové gardy, papežského četnictva a italského vojska zaveleli k pozoru a mužstvo vzdalo zbraní čest. Dopoledne bylo krásné, ale nyní spouštěl se s nebe liják. Ale nikdo neutíkal, vody mnohé nedovedly uhasit lásky a nadšení k novému světcí, jenž zdál se s lijákem sesílat s nebe své hojné požehnání. Na pokyn s balkonu vše ztichlo, bylo slyšet jen déšť a bzukot vatikánských kašen. Vše naslouchalo však jasnému a přívětivému hlasu svatého Otce, slyšitelnému, díky rozhlasovým zesilovačům, po všech koutech náměstí svatopetrského. Sv. Otec udílel městu i okrsku své apoštolské požehnání.

Kdekdo se žehnal, přemnozí klekali na vlhkou dlažbu. Bouře nového jásotu, volání slávy, kdoví jakou řečí, tleskot, mávání klobouky, šátky, oči tisíců, rozzářené radostí, byly díkem za udělené požehnání. — Když se vše ztišilo, oznámili ještě kardinálové jáhni Laurenti a Verde, jeden latinsky, jiný italsky, plnomocné odpustky všem, kdo ve stavu posvěcující milosti přijali apoštolské požehnání. Hudba zahrála papežskou hymnu, okno na balkoně se zavřelo a svatý Otec odcházel do Vatikánu. Na svatopetrských hodinách tlouklo půl druhé odpoledne. — Když se svatý Otec unaven vrátil do svého pokoje, vzpomněl si jistě, jak se vše splnilo, co mu jako mladičkému knězi řekl Don Bosko roku 1883 v Turině. Louče se s Donem Boskem, prosil o požehnání, ale Don Bosko se usmál, zavrtěl hlavou a řekl: »Nedám vám požehnání, vy budete kdysi žehnat mne, přijde doba, kdy vy, Done Ratti, budete nám velmi užitečným.«

Slavné kanonisace Dona Boska zúčastnili se lidé všech tříd společenských, nejvyšší hodnostáři církevní, světští a vojenští, učenci i metaři ulic, řeholníci a řeholnice kdoví kterého řádu a kongregace, řemeslníci, ministři, kupci, studenti, železničáři, hejna novinářů, svět pobožný i méně pobožný, katolíci i nekatolíci z Evropy i ze zámoří, běloši, černoši, rudí i žlutí. Přijelo skoro dvacet salesiánských arcibiskupů a biskupů, kraje a země, kde salesiáni působí, vyslaly početné poutní výpravy. — Už v únoru byly všechny byty v hotelích, v pensionátech a v různých ústavech zadány. Zpravodajství římské ohlásilo, že v den Boskovy kanonisace bylo v Římě dvě stě tisíc cizinců. Vatikánské zpravodajství sděluje, že slavné kanonisace uvnitř chrámu se zúčastnilo 60.000 lidí, venku před chrámem bylo na polních mších sv., sloužených od salesiánských novokněží, 28.000 lidí. Zástupů, které po poledni naplnily náměstí svatopetrské, náměstí Rusticucci, Borga, terasy, střechy, okna, moře hlav, sklánějících se před žehnajícím svatým Otcem, nelze ani spočítat, ani odhadnout. Pokud bylo možno zjistit, byli tam zástupcové 22 národů.

Pro zajímavost a na památku vzpomenu i vznešených účastníků slavnosti. Italského krále zastupoval jeho syn, korunní princ Humbert Savojský, provázený svým dvorem. Bylo radost hledět na něj, oblečeného v generálskou uniformu, ozdobenou řády Annunziáty a Kristovým, jak s mešní knihou a příručkou kanonisačních obřadů v ruce, vše uctivě a zbožně sleduje. Papežskému požehnání přihlížel princ s jinými hodnostáři z oken

papežského majordomátu. Byl mile překvapen, když nejvyšší rektor salesiánský Don Ricaldone mu tam děkoval za účast a daroval mu na přání sv. Otce klec se zpěvnými ptáky, jež byla při mešním obětování sv. Otcí podána.

Slavnosti se zúčastnili královští manželé siamští s třemi královskými princí a s průvodem, Kristián, korunní princ dánský, kněžna Anna Battenbergová, bývalá rakouská arcivévodkyně Imakuláta, saský princ Bedřich s rodinou, bavorský princ Albrecht s chotí a kněžnou Oettingen-Wallersteinovou, saský princ Jan Jiří, belgická princezna Štěpánka, kníže Don Pedro z Orleans-Braganza s rodinou, arcivévodkyně Anežka, kníže Alfons Bourbonský s chotí, princ pruský Bedřich Leopold. — Zvláštními vyslanci byly zastoupeny vlády argentinská a spojených států brasílských. Dostavil se úplný diplomatický sbor, zastupující jednotlivé evropské i mimoevropské státy u Vatikánu, byli tam senátorové Federzoni, Marconi, Fedele, měšťanosta turinský a jiní a jiní. — Četně zastoupena byla římská šlechta, v jejichž domech býval sv. Don Bosko před léty vítaným hostem. Rody Salviati, Borghese, Odescalchi, Orsini, Boncompagni, Torlonia, Barberini, pokládají si za čest, že vítaly ve svých palácích Dona Boska, staříčkový vicecamerlengo římské Církve Boncompagni*) vzpomínal dosud, jak k nim Don Bosko chodíval a jej malého vždy nazýval drahým Hugem. A nynější kněžna Marie Barberini je si vděčně vědoma, že byla Donem Boskem vymodlená. Její rodiče Orsiniové pozvali Dona Boska, aby jim sloužil v domácí kapli mši svatou. Kněžna si naříkala, že nemá dětí. Don Bosko ji politoval a dodal: »Chuderko, toužíte po synu, ale Pán Bůh vás uspokojí děvčátkem, které vám ak bude k velké útěše.« Předpověď se splnila. Po osmnáctiletém manželství narodila se manželům Orsiniovým dceruška, nynější kněžna Marie Barberini.

Kanonisace sv. Dona Boska měla ohlas i jinde. Italská vláda uspořádala zvláštní oslavu Dona Boska na Kapitolu, kde před nejvybranější společností řečnil o zásluhách Boskových velvyslanec De Vecchi. Velké oslavy církevní i světské děly se v Turině a všude jinde, kde Dílo sv. Dona Boska je známo. A je věru co oslavovat a vděčně oslavovat. Roku 1841 o svátku Neposkvrněného Početí začal sv. Don Bosko svůj apoštolát v sakristii u sv. Františka Assiského v Turině s prvním hochem

*) Zemřel za tisku druhého vydání této knihy.

Garellim. Brzo potom prohlašovali jej za pomatence, když říkal: »Budu mít domy, kostely, školy, kněze, kleriky, dílny, hřiště, budu mít...«

A v roce 1934 měli už Salesiáni různých výchovných ústavů:

V Evropě: V Itálii 178, v Rakousku 13, v našich zemích 6, ve Francii 26, v Německu 16, v Anglii 12, v Jugoslavii 9, v Holandsku 1, v Polsku 32, v Portugalsku 5, ve Španělsku 51, ve Švédsku 1, ve Švýcarsku 4, v Turecku evropském 1, v Maďarsku 11, v Belgii 12, na Litvě 1, celkem 379.

V Americe: V Argentině 76, v Bolívii 2, v Brazílii 54, v Kanadě 1, v Chile 17, v Kolumbii 14, v Kostarice 1, na Kubě 4, na El Salvadoru 5, v Ekvadoru 16, v Nikarague 2, v Panamě 1, v Paraguay 3, v Perú 10 ve Spoj. státech severoamerických 21, v Uruguay 14, ve Venezuele 7, celkem 248.

V Asii: V Číně 15, v Japonsku 9, v Indii 56, v Palestině 6 v Siamu 8, v Turecku asijském 1, celkem 75.

V Africe: V Alžírsku 4, v Belgickém Kongu 9, v Egyptě 5, v Maroku 1, v Jižní Africe 2, v Tunisu 6, celkem 27.

V Australii 1. Úhrnem na celém světě 730.

Ústavů salesiánských sester, Dcer Panny Marie Pomocnice, je v Evropě 478, v Americe 214, v Asii 21, v Africe 12. Úhrnem 725.

Kostelů mají salesiáni 734, škol lidových, středních, průmyslových, rolnických, seminářů a jiných podobných řídí salesiáni při svých ústavech v této době (1934) přes 5000. Misionářům salesiánským je svěřeno 17 misijních území v rozloze 3 milionů čtverečních kilometrů. Misionářů salesiánských je na 1200.

Spolupracovníků salesiánských se čítá na půl druhého milionu a organizace bývalých žáků salesiánských má členstva na půl čtvrtá milionu.

Podobno jest království nebeské zrnů hořčičnému, kteréž vzav člověk jeden, zasel na poli svém; ono je sice nejmenší mezi všemi semeny, ale když vzroste, větší jest než byliny a stává se stromem, takže ptáci nebeští přilétají a bydlí v ratolestech jeho. (Mat. 13, 31.)

O B S A H :

Úvodem	5
I. Piemont a Turin před sto lety	9
II. Šťastné a strastné dětství	18
III. Na studiích v Chieri	45
IV. Přijďte do Turina	70
V. Budeme mít kostely, domy, hřiště...	93
VI. Pane, dej mi duše, ostatní si vezmi	107
VII. Apoštol tisku	120
VIII. Zakladatel kongregací	134
IX. Stavitel chrámů	164
X. Jasnovidec	178
XI. Divotvůrce	194
XII. S papežstvím a pro papežství	204
XIII. U mocných tohoto světa	218
XIV. Vychovatel	232
XV. Cestou křížovou	251
XVI. Buď vůle tvá	266
XVII. Apoštol — Misionář	281
XVIII. Denní práce Dona Boska	290
XIX. Člověk a světec	304
XX. Na vrcholu činnosti a slávy	327
XXI. Když den se nachýlil	342
XXII. Slavnost svatořečení Dona Boska	363